

પ્રથ.	ક વિ તા.	પ્રથ.
ખંદાનાના પાટ જાવથી જોવલો	હુનાલાની મહવાર.....	૧૪
દેખાવ	એક વિધવાએ ખોપેલી ચુલછટીની	૨૩
ધી નેચનલ ધનડીઅન. એસોસી-	મેટ.....	૩૪
એથન.....	એક મેદોલ થયલા દોરત જાવર....	૪૫
નાટક વારતા તથા રમુજ સાથે આંતક	શુખડતું જાડ અને કઠિઆરો.....	૪૫
આપનારાં લખાંનો.	ગંદર વિષે.....	૪૫
મિનજીર અને બદરમુગીર-નાટક	જુદાઈ.....	૪૫
આર આંકો.....	વેલતો વખત.....	૬૨
૭૩, ૧૨૫, ૧૫૧, ૧૭૫, ૨૪૮, ૨૭૧	મારો માથુકનો માલ.....	૭૨
બહુયા પછુ ગણેયા નહી—એક	મારી આલખમની એક સખી	૮૪
ચોલીચીટરના કરમની કાંદાંબી...	વિચેન ધડી.....	૮૪
અબલાએના બુલ બરેલા વિચાર	ઉદાઉ અને આશક.....	૮૮
મોટે મુગા કાકાનો બલાપો.....	મયલી તક.....	૯૩
મીયાંમાએની મુલાકાતે મુગાકાકા...	માથુકનું રદન.....	૯૪
એક ગરીબ ખલાચીનું દાદાપણ...	પક્ષાનો એક માલો.....	૧૧૦
મુગા કાકા ઉપર મુગીઆઈતું ૧૧૨.	વિધ અને નાહું.....	૧૧૪
મુગા કાકાને મલેલો એક ચીતાયર	એક કાંદાંબી.....	૧૨૪
થયલા શેલેગનો હેવાલ.....	કવિતા વાણીની બદલનું કર !...	૧૨૨
હુગાઈનો બદલો બલાઈ.....	એક કુલે ખવાડેલો બુલાવો.....	૧૩૭
“વિદ્યા મિત્ર મંડલ” માં મુગા કા-	અગર એનાં નોકે શીગબો.....	૧૩૮
કાનો હાર અને છત.....	એક ખીચના ઝારની અરજ.....	૧૪૯
બાલકોના મેલાવડામાં મુગા કાકા...	ચુલરેલા દન.....	૧૬૬
એક ચેલેયાછજીની પરાણાગત તલે	મેહેરત અંદર કરેછે કિંગતાર તે ગજા!	૧૬૬
મુગા કાકા.....	પાહાડની બાગુ ઉપર ઉગેલાં એક	
મુગા કાકાને મલેલો “બેદાલ કલબ”	કુલને વિષે.....	૧૮૧
નો હેવાલ.....	ફરેશતો અને બાલક.....	૧૮૧
“વિદ્યા મિત્ર મંડલ” મોટે એક	વખતની ગતીમાં ઇશ્વરની રજૂતી..	૧૯૫
જામેદવાર.....	જુદરતનાં બાહારમા આતાઈ વિચાર	૧૯૫
ચુલરાલી અંચકારો.....	વાસ વગરનાં એક કુલને વિષે...	૧૯૬
વિદ્વાનોની જપાકત જાવર મુગા કા-	જુદાઈ.....	૨૦૧
કાનો રાવનો.....	મહારી માથુક	૨૦૧
મુગા કાકાએ દોડેલી દાકણી.....	એક માતાની વિલાપ.....	૨૦૮
શીઆંબીની મેજબાનીમાં મુગાકાકા.	એક અમુલ રતન.....	૨૦૯
શેખચાંદીની સુબરતામાંથી તરમુનો.	પાદચાહિ વિષે.....	૨૦૯

પ્રુષ્.

પ્રુષ્.

બરગોષ.....	૨૦૯
પ્રુષ્ માણસ.....	૨૧૮
જીવપર આવેલું માણસ.....	૨૨૫
હાજીની પેહલી ગઝલ.....	૨૨૮
ગોહીત.....	૨૩૪
કવિનું ગીત.....	૨૪૫
સ્વાર્થ અને અસ્વાર્થ.....	૨૪૫
એક આપણુંદ રાજ વિધે.....	૨૪૬
એક છેલ્લી સલામ.....	૨૪૬
૨! હું તો નિરાશ!.....	૨૬૬
એક આરત જેનો દીકરો મરો ગયો	
તેની જીવર બચેલી કવિતાનો અ-	
ધુરો ભાગ.....	૨૭૦
નીંદા.....	૨૭૦
ખાટી માયાની જગત.....	૨૭૦
આશા.....	૨૭૩
ગોહીત.....	૨૭૫
બાઈનું દુઃખ.....	૨૮૫
અંતિમ પતંગિયું આહરી ચોપડીમાં ૯૫	
હું ગયું તે વિધે.....	૨૯૧
પુસતકોની પેાંહિંચ તથા તપાસ:	
લગનના કાપડા તથા રૂઢીઓ.....	૧૮
સી મંચાર જીવેયોગી રતન.....	૨૦
વિલાયતના કવેચરો.....	૫૪
સદ દરે પેહરે તવીલ, યાને શા બા-	
બ અવવા શા દરવાજાની કેતાબ ૯૮	
પારસી પ્રકાશ-ભાગ પાંચમો.....	૯૯
પારસી પ્રકાશ-ભાગ છો.....	૨૬૬
હા મજલસનામ.....	૧૦૦
દાલત તથા રૂપાંની કીમતમાં ધટાડો ૧૧૮	
અર્વેપયોગી યુન મુસદ્દા-ભાગપેહલો. ૧૨૨	
ચુંદી કાઢાણાં જામણો.....	૧૪૪
ફરજ.....	૧૬૧
ખાલ ગાપણો.....	૧૭૩
કેહેવત મુલ.....	૧૯૧

હિંદુસ્તાનના મુજદારી કાપડા જીવર-	
ની ટીકા.....	૨૧૫
મજલસના અથવા જરથોસ્તી ધર્મ,	
તેનું પડી ભાગવું.....	૨૧૮
સીતમ હસરા અને નેકીએ નેક	
બખત.....	૨૪૧
દુઃખ નીવારણ.....	૨૬૧
ખીતીય શહેનશાહની અડતી અને	
પડી ભાગવું.....	૨૬૧
જોરાસીઆન કાલિગડર, મુખ્યમાં ઉ	
બી થયલી મુગાં જણાવરો જીવર	
થતું ધાતકીપણું અટકાવરી મંડ	
લીનો સગાનો હુવાલ, મુજરાતી	
પેહેમ, -પ્રથમ ભાગ, બાલ મિત્ર	
તથા ચીંહડરનશ ૫૨૩.....	૨૯૮

જનમ ચરીત્ર.

દાકતર શેમુલ જોનસન. ૫, ૩૧, ૭૯, ૧૦૫,
૧૩૩, ૧૫૬, ૧૮૫, ૨૩૫, ૨૫૧, ૨૭૯

વિદ્યા મિત્રના વધારા.

પારસીઆ વાલી અસકાનીઆન જેવાં જુલદ
ગુરાની જરથોસ્તી તોલાંની શહેનશા-
હની જુગોલ, સીતબાત, બાશા, ધરમા-
ચાર ઇતિઆદી.

હોરમજદ ૫૭૯ જીવરથી હોરમજદની સીપત
વીશની ચરેહ.

ઈનામનાં શવાલો.

૨૪, ૪૮, ૭૩, ૧૦૦, ૧૨૪, ૧૫૦, ૧૭૪,
૧૯૮, ૨૨૦, ૨૪૬, ૨૯૮.

લખી માકલનારાઓને અબર.

૨૪, ૪૮, ૧૫૦, ૧૭૪, ૧૯૮, ૨૨૨, ૨૪૬.

શુદ્ધી પલ.

૧૨૪, ૨૨૨, ૨૯૮.

વિધામિત્ર.

પ્રસ્તક ૮ ચું.

જાનેવારી ૧૮૮૨

અંક ૧ લા.

બેનહર અને બહેરેમુનીર.

તાટક ચાર અંકી.

બહેરેમુનીર—હા! હવે હું ચમત્—હું
મારું એ માહરા કરતાં તારું પાતાનું દેલ
તેનાં ઉપર ધણું દોડતું હોય અને તેથીજ
આપણું લખાંત ટાલેલું મને ચમત્જવા
માંગતી હોય—પણ જ તારે મને કહે
હું તો મેહલમાં જન્મ્ય.

બેનહર—(ખાતુએ) વાહ-વાહ, મજાહા
મજાહા અને હવે ખુબ હોય માહરી ધણ.
વહરેલદી—અમ્મિ બેગાના મરદ, તાંહાં
જગાઈ રહેવામાં તારી શું મતલબ—ખા-
હેર આવ (બેનહર બાહાર આવે) અને
મને વાંકે કર કે તું કોણ છે, કાંહાંથી
આવ્યો—વાંહાં શું કારણ મર આવ્યો, અને
કાંહાં જવાની આરજી રાખે—અમ્મિ
જુવાન મરદ સેતાંખ તારું તમામ બેઆન
જોણું કરી તારું નામ-દામ-ગામ-ને કામ-
જાહેર કર.

બેનહર—તું નામવર ખાતું માહેર હે-
વાતજ જણવા માંગે તો માંબલકે—
હું છું એક નાદાન ને કેવલ અનભન,
મારે મનથી છે આ કુનીઆ સંધી જન્મ્ય.
નથી જોઈ મેં કુનીઆદારી—ન મંજાર વેહ-
વાર કાંઈ,
હું તો માતર મેહરામ્મિલો ચુંચવાએલો
આમ્મિય હાંઈ

પણ તો ખમલે મારું જાયું—હેઈ હું રાજ્ય
વેંચી,
ચોરાપોચ એક પરીને હાથ-ગીઆય હું શરી
જેમ તેમ મેલવીય બાહાર શરવાની રજ,
તેથી ફરતો ફરતો આવી લાગો જોવા આ
મજ.

વહરેલદી—
જો હુમ્મિ કોઈ તું ખરો માજદો થા અમીર
જદો—
ને કોઈ પકી નીચાનીથી સાવેત કરે પાદશા
જદો.

તે જુલે તાહરા બામ્મિગ. ને મલે છુટકારો.
વારતે આવેત કર હેવાજ તારો ખરેખરો.
બેનહર—

માહરા બાલવાપર બરસો રાખવા શીવામ્મિ,
આ જગોમ્મિ બીજી શાહદત શું હુમ્મિ.
નથી કોઈ ગામથી-મંગી કે ખેત્રી નજદીક,
નથી ગાકર-નકર કે પાદશાહી રેસાસો રંગીન.
હું તો અરધી રાતને સ્ને આખમાપી
ચોરામ્મિય,
હું તો માખાપોને રરતાં મેલીને હીઆં
આપોચ.

સોગન આધન કેહું એ કે મારી આમ્મિ
તમામ વાત,
છે ખરેખર સાચી—એમાં જરામ્મિ નથી
બરાંત.

વહરેલદી—
જો અમજ છે તો ચાલ-હવે થા તથમાર,
તાહરા ગંભીર ચેહરાને ખુશીથી શોગાર.

તારે હવે કરી નહીં કંઈ શીકર કે ચીંતા,
તારે હવેલ માલસી મને આવીય દયા.
પેલી નયનવાન બાનુછે માહરી માહજદી,
કુન્દિઆના જવાનો પાત્રે તેનેથી આભદી.
તેણીને વ્રજ સાથ કરોઈ મુલાકાત,
તે મિટમા કરે તમા ખુશી સાથ વાત.
તાર ને તેણીનું જો દીન મલ્લુ,
તો એમ સમજકે તારે બાપમ પ્રભુ.

કે તે બદરેમુનીર ને વ્રુ બિનજીવેના મેવાપ
યાએ,
તો તમારી કદખુદાઈની સજર તદખીર
રયાએ.

વારને માલ આવ સેતાખી કર,
માહરી પાછલ પાછન પગલા વ્રુ બર.

બિનજીર—

હાવા તારાં હેચાનનો કેમ વાલમ પાર,
આ અનજાની જગાએ વ્રુએ ઉતારેઓ
પાર.

તારી આ મેરખાની માટે મદા રેહવમ
એમીઆલુ.

હવે નામન બાનુ તમારે મને તાહા આલો.
(વજરબદી માલિય—તેની પાછલ શાહેબદોનબિંદ)

એકંટ ત્રીજો—દેખાવ બીજો.

બદરેમુનીરનો મેહલ.

(બદરેમુનીર એક કોચ ઉપર બહેલીને બેઠેલા છે)

બદરેમુનીર—હા, ખરેખર તે કોઈ
લાયક મરદ—તેનો મેહલ ને દીદગજ
મલકવું છે, અને ધનસાનોના એહસા પરથી
તેનોના યુલ પીઝાલવાનો એવમ જાલુ
નાગએ તેવા માણસોને જોતાવારજ
કેહવાના કે તે કે.ઈ ખરે બાપમગાખી,
જાંચી તોખમતો, અને જાંચા ખવામનો
તોજો જોધએ. તેની માલ મલગત, તેની
શિયાન મોભાત, અને તેનું શરમાલપણું,
તેની હીમત સાથ તેના દેખાઈતા યુલ એ
મરવેને માટે, જરાવાર તેને જોતાજ મા

હાચીતો ખાતરી થઈ ગઈય. (જગ વીચાર
કગા) અને વળી વજરબદીના રેહવા
મુજબ ખરેખર તેનું આવવુખી હેરી
વખતે થઈય કે જે વખતે હું પણ મા-
હરી બર જીવાનીના જોખનમા ખીજી
રહીય—અને જેમ ખુદગતની મુબલી
હાજતો ધનસાનોને વખતમર પુરી પાડ-
વાની જરૂર પડેમ તેમ હવે હું મમજુમ
કે હું ખી એક ખગ સાધી—મનના પીયાગ,
ને દીલદારને મેલવનાની ઉમેદવાર થઈયું,
અને તેજ તાકણે બહારે આ કોઈ
જવાન મરદનું હીઆ આવવુ થઈય તે
મને પણ લાયક છે કે એ ખાજ હાથથી
જોરી નહી. પણ શમુ, એ વપ્ર હવામા
કીલો બાધના નેવું છે, અગર તે કુળ-
વાન શાહાજદો નહી ને કોઈ હળોકો ધન-
સાનજ તોય! કદાચ તે જવાન મરદ
કોઈ ખીજી એમગ સાથ પોતાનું દેલ
લગાડી ચુકે હશે—કદાચ તે માહરી કણ
લાલ મંજુર નહી રાખશે, અને કદાચ
તેને યાહા રેહવુ તથા વસવુ નાપમદ પડયું
તો, પડે માહરી મરવે ખુદાનો નકામી
ફોકટમા જશે—પણ હું ખુદા પાત્ર કુવા
માયુમ કે કદી તેવુ નહી વાપ તો માર
(અંદર નજર કરીને) પણ હિ, તેજ વજર-
બદી સાથ આવેડે.

(વજરબદી ને બેહર રાખન થાય છે અને વજર
બદી શાહેબદી બદરેમુનીરના કાનમા વાત કરે છે)

બદરેમુનીર—(હળીને) એ બલા મરદ
તારે આનુ મુખાગકે—મને, વ્રુને, તેમજ
મધાને મુખાગક હોજો.

(ખુદગતને બેમવાની લાયકી અસારત કરેય)

બિનજીર—(ખુદગતને પેચના) જો માર
અતરે આવવુ આપણે મધાને મુખાર-
કે—તો તમારે પોતાનું આહુ પણ
આપાડે.

બદરેમુનીર—વજરબદી નજમુલનીશા
આપણુ આએ પદગાણું મન રીજવવા

શરાબ લાવ-અને શાહેલીઓને હાકમ કર કે પાંદાં આવી પોતાનું મધુર ગામ્મિન ગામ્મિ.

વહરજાદી-નામવર બાનુ તારા હાક-મને ઘીણાનનથી તારા છેલ્લું-(અંદર જ-હને ભેંમે શાહેલીઓને શરાબના ખુ-મચા સાથે લઈ આવેચ. ખુમચો ખુશીર મેલેછે-પછી વહરજાદી શાહે-લીઓને કહેછે.) શાહેલીઓ આપણે તાંદાં આ નવજવાન પહરાણો આગેચ તેનું દેખ ખુશ થાય એવું એક ખુશરંગ ગીત તમારા મધુર આવાજે ગાયો.

ગાયન

(કોઈ શાહેલી સોમ્મિલ મમાન-એ રાહ.)

ગાઇએ ગાણું મુબારકબાજ, બહાહરે-કરો શાહજાદી રાવનનાં રાજ, ગાઇએ મેમાંત આપો, પાદશાહદી જણાવો, પેયાર તણાવો, અરે ઝો દીલનવાજ-ગાઁ કરો એશઆરાંમી, કરી ન રહે આંમી, થાય નેકનામી, ખાત્ર ખુશીના કાજ-ગાઁ

બેનહર-ઝો ખુબ મેહરની બાનુ, તું ધણી ભાવગમાલી ઘીસેચ કે હાવી શુંદર રામયગરો તું ધરવેછે, અને જીવ બાગે-મેહરતની મીગલે ખીલી નીકલે તેવો એ શુંદર નાંજનીઓનો શરારેછે; અરે કેહું-ચ કે એઓના શરારના મીઠાશથી હાલ બે ધડી હું મારાં દુઃખનો મુઢલો કડવાચ તદન વીમરી ગયોચ.

બદરેમુનીર-અએ ખુશ રૂખમારેના આહનદા, તારીપર દુઃખ સાનું છે.

વહરજાદી-દુઃખ કે શુખ, જે હાથ તે હવે પાદ કરીને શેહતા જીવને મંતાપ ઉપજવવાનું કરશે ના-પણ પેહલાં શરાબ તો નોચ કરે. ચાલો શાહેલીઓ તમારા કોમલ હાથે શરાબ ફેરવો.

(રામયગરો બીઠે બેનહર તથા બદરેમુનીરને શરાબ આપેચ તે લેઈને.)

બેનહર-તમે નાંમવર બાનુઓની હજુરમાં હું જેવો એક કેવળ અનભણો આ પરમાણે બેઅદબીથી શરાબની જામ ઉઠાવી જઈચ તેને. મારું તમે મને માફ કરશો (બોલેચ) હા ! શું શરાબની લેહ-જતછે; શરાબી શરબત-મોહડાંમાં ને પેટમાં કેહેવું ચાપચ લખલખ. હા ! નામવર બાનુ આ તારી મેહરખાંની ભટ્ટી પરી-ણાગતનો બદલો મારાથી કેમ વલશે.

બદરેમુનીર-અએ ઘીનખુશ શાહ-જાદા, તારે એમ મોલવું લાજમ નહી-મેં ચાહીને માહરા મુકામમાં તુંને મોલા-બોચ, તો હવે તારા અને માહરા વચે કશું બેગાનું તારે મુમજવું નહી.

વહરજાદી-(બાજુએ) હા, હવેથીજ એમ પસરતાં જવોની.

બદરેમુનીર-તારાં મુબારક કદમ હીયાં પડવાથી ખચોત હમો ખુશી છઇએ.

વહરજાદી-અરે, પણ ખરી ખુશી કેમ જણાએ-તમે પોતે તમારે હાથે શરાબની જામ શાહજાદાને આપો. એતો ખામારો શરમાઉં ને કાંઈ બાલતો નથી.

બદરેમુનીર-(હસીને) જો તારી મરજી એમજ છે તો લે, મારે હાથે હું એને શરાબની જામ ભરી આપુંચ (બદરેમુનીર શરાબની જામ ભરેચ) લે, ઝો મેરખાંન મરદ મારા નાજુકને નીરમલ હાથનો શરાબ નોચ કર.

બેનહર-(એક જામ પોતાને હાથે ભરીને) ઝો ખુખીવંતી બાનુ આએ માહરા નીરદોશ ને નોખલ હાથની શરાબની જામ તું પોતેથી નોચ કરી જાશે.

બદરેમુનીર-ખા ખુશી મારે-(બેઠ જણું બોલેછે) શાહજાદા હું મારેચ કે માહરી મારે તું હમેશાં રેહવાને ખુશી હોય.

બેનજીર—ઝો ભલી ને ભાભાં મનની
ખાનુ' તું એ લીધે મુદ્દલ પુછતી ના—
અચીત કેહુંય કે આએ જેવી એશઆ-
રામીની જગો, ને તું જેવી નાજનીત
મેલીને ખીજી કશું ભાવતું નથી—પણ
અકુશાય કે હું વચનથી બંધાએલો છેજા.

બદરેમુનીર—(ચાકીને) ઝો ખુદા !
હું આએ શું માનહુંય—અરે શું તું
કાંઈ ખીજી ઝોરતને આગલથી વચન
આપી ચુકોય! અરે માહારેથી આએ શું
બેવકુફી થાઈ ગેઈ કે વગર પુછવરછ કરવે
આઠલી છુટ લેઈને મેં તાહારી સાથ વાત
કીરી, અને તુંને પડોશમા બેસવા દીધો,
બાલ, બાલ, જલદી કે એ શું ખીનાડે.

બેનજીર—માબલ કે હું એક પરીના
હાથમા ગીરફતાર થયેલો.

બદરેમુનીર—અરે અપ્રશાય (ગેરઆધી)
ઝો જવાન મરદ તુ ને લાજમ નહી હવુ-
કે જરે તું એક પરીની માબલમા આગ
લથી પડી ચુકો, તારે ખીજી ઝોગ્ગોને
આ મીસાલે કુઆવે—હઠ પાહાથી ઊઠ-
શોતાબ હઠ અને તુ તાહારે માગે આ-
લેઝો જા—સાફ થયું કે શગબની એક
જમ તારે હાથની લીધા શીજાએ ખીજી
વચારે છુટ ને માહબત તાહારી માથે કીરી
હીની નથી.

બેનજીર—નામવર ખાનુ', માહારી આ
વાતથી જો તુંને નાતજી અને ગેરસે થ-
વાનું કારણ મધ્યું હોય અને તું નામવર
ખાનુના જીવને કાંઈ હીલો હરખત પોહ-
ચ્યો હોય તો મને માફ કરજે—બાકી હું
તો નીરોસ છેજા અને મનમા કચાખી
પાપ વગર માત્ર ચોખી અને કાઢજ નહી
પણ અરેખરી ચોખી માબલતને કાજેજ
અતરે આંબોહું.

બદરેમુનીર—અરે આએ કેહવું બો-
લ્ય—એ મરદ કેહવો બેઅદબકે—જોકે
તેની પાસે એક પરી સાથ માહબતમા

ગીફતાર થયોય—અને અનભાણમાં ખીજી
ખાનુ'એસે દારતી પાડતો જાય, અને
વલી આંબો કેહ્ય કે એતો મારી ચોખી
માબલ!

વજીજાદી—માહરી ભલી ને ભાલી શાહ-
નદી, ખરેખર એ ચોખીજ માબલતકે.

બદરેમુનીર—અરે, એ તુંખી એમ શું
બોલ્ય—એ તું મને એમ દીવાની થાઈ
મધ્ય—મને અચાનકથી ખબરકે કે તુ પેહ-
લથીજ એ બેગાના મરદ સાથે માહબતમાં
પડીય, તેથીજ એમ એની તરફદારી
કરેય.

વજીજાદી—માહરી માહબતનીતે અ-
રજ કશુંય કે જગ ધીગેજીથી મધલી વાત
માબલીઆ વગર એમ જોતાવન કરી
નહી.

બદરેમુનીર—નહી, નહી, હું હવે સ-
મજી ચુકી, હું જાણી ચુકી, અને હવે
મને હીઆ વધારે વાર ચોખવાનું કાંઈ
કારણ મધ્યું નથી. શું તે પરીની વાત
નહી માબલી કે?

બેનજીર—(મનમા) પરીનું પાન મંધે
નરેય—હવે કેમ કરીએ—હીઆ તો પાસો
ફરી ગીઆ—વાઈ, જે બોલ કરે તે વાઈ—
જોખએ વજીજાદી હુશીઆરકે તે પાડો
પાસો ઉથલાવશે ખરી.

વજીજાદી—નામવર શાહનદી—પરીની
મંધી વાત મેં પુરેપુરી માબલીય, પણ
તમે પોતે અકુશી માબલીય તેથીજ હેના
અ પીરાં પડી ગીઆય—જરા ધીરજથી
ફરીથી માબલો ને પછી જીવોકે તે પરીને
માટે તમે પોતેજ એની ઉપર દયા લા-
વીઆ ધીના રેહ્યો નહી. કેમ શાહનદા
એમ ગાફેલ અને યુવક સરીખો કેમ
ખની ગીઆય—એતો ધારોજકે કે મરદો
જવાન ઝોરતોને જોતા વારજ બાવગ
દીવાના બની જનમય—તેવો હાલ તાહારો
થયોય પણ જગ આસ્તે રહીને તાહારી
ઉપરની બી વીપતી કહી મંબલાવ.

(સા નણ.)

જનમ ચરીત્રો.

૩

દાકર મેમ્યુઅલ જોનમન.

(ભાગ પહેલો.)

Much that was dull to ordinary I eds
was interest'ing to Samuel—MACCARTHY

ધમનાડના પેહેલા વગના જગ પ્રમીધ
વિધવાનોમા દાકર મેમ્યુઅલજોનમન આપણ
ને શરવેથી વચાટે જાણીતો છે આપણા
કેળાસમિયા જુનાનીઆમિયા ધમનાડના ચ-
રને નિવવાનોમા “જોગદ ખેડાસ” જાપગથી
વચારે “મરી રી છે,” તેમણુ તેવા
જોનમન માટે છેડા બેરકાગ નથી, જેમ
ખેડાસની જાતના બાનાની નકન કનાની
તેમ મરિનો માટે ભાગ પતન કરે છે
તેમજ જોનતાડની આશ મનાસ જતા જો
નમન ૧૬ના ૬૫૦ ૥ બેના માગ માગ
માતેની ગમગત મતી બાના જાગ દનાક
જુનાનીઆમિયા “પત ૧૫ પતકાન જાગ
છે. પણ મરે ને મતા જોનમન આપણને
ખીજા કાગણાથી વચાટે જાણીતો છે, અને
તે તેના નામે કીચ મના લખાન કરતા
પોતાના શમ ડોગ અને માનના કુગ
જેવા માગ દને લીધે આપણા ખાવા
અને બપાસ જ્યારે નીરાનમા બહુના
જતા હતા તેવાનો તેમના ખીજા મરિનો
નાહનો ૫૫૦ ડોગ અને તે જાગ આપેલી
દબરી તથાવી તેમને આને પણ વાદ છે.
અને તે જાગથી જોનમનનું દાહાણુ
અને જુની તેવા પોતાની મેલ પામી ગયા
હતા. આને પણ જ્યારે ૧૮ નાહનો
“જેકુશ” વચારે “તે વુ” કરે છે
અથવા ડોગ નાહની નમેનુ બાનક હાજ
જના ધીરી તેમને દડ કરે છે તો તગ તેમ
બાની જોડે છે “લે માટે જોનમન નીક
ધી પડીયો,” અથવા “એતો આગન

આનતા જોનમન થવાનો” આવી રીતે
આપણા જે જુનરેગો માલતા હાનતા જે
માહાપનદીટનું નામ લીએછે તેમની મન-
મુખ તેજ પનદીટના શમ્દકોશ અને માટા
કદ જિરાત કાષક વધારે અગતનુ ખી-
યાન ધરવાનો હમારો વીચાર છે. જેથી
હવે પછી તેનુ નામ વાપરતા તેવાને
વીચાર કરવાને બની આનથ કે જે, શમ-
નુ તેનો નામ દીએડે તે કહેવા માહા-
માની નર થઇ ગયો છે

અદાગમી નદીના ધમનાડના શરવેથી
નામીઆ લખનારામિયા મરે શીમીઅન
જોનમન એક હતો કે જે લીચશીનદના
એક કોટવાન અને પ્રખ્યાત ચાપડી વચ-
ના “મીચેન જોનમન” ને પેટે અન
તરીએ હતો તેનો પીતા “મીચેન”
પોતે ધણો બહુલો અને અચન હતો.
તેની કુસન જાગ વચવા મુકેના દો એક
પુનકની અરની બાબદાથી તે એમણો
જાણીતો હતો તેના ગણના પાંચીએ
તેને નિખાતા એક દેવતરીકે માનતા હતા,
આવા નિખાન રીતાને ત્યાં શેમીપુઅન
૧૭૦૦ ના સપતેમખર માથની અદારમી
તારીએ જનમીયા હતો તન, મન અને
નીતી મનથી તેની આશીઅતો જે
માટપણુમા મુખ ખીરી મીલી હતી તેના
અન્ય બચપણુથીજ તેમા પ્રગ પડીયા
હતા, જેમકે માથના લોઆવાડ માટેકું
પણુ કહેકું અને નાતવાન શરીર, આલાક
અને તેજદાગ પણ લીચ અને આનવાડ-
ની અતીઅત વચાનવાણુ મગજ, “વાણુ”
અને શખી દીન તોપણુ બરીએન અને
જરામા જાગકેગાધ આવી એવો શનજાન,
એ શરવે જેમ માટપણુમા તેમજ બચ-
પણુમા શેમપુઅનની એક ગમખી ખાગીએ
તો હતી નખમા અને દરદી માળાપને નેટે
જનમેલા ખવાને દા દારથી કપી પણ
શાર ન થાએ એવુ જે નખનાઈનુ દરદ

જાતરે છે તે દરદને વાગશે શેષુઅનને
પણ મલેલો હતો આ જાપરથી પ્રીય નામ-
નારની આતરી થશે કે ફક્ત પૈશા અને
આનંદાન જોનારા માણાપો પોતાના વાહલા
અમાના શતના આશ્વાસ શોધતા તેમની
તનદરોશની જાપર તદન ધીઆન ન આપી
તેમના વારેશોના હકમા કેટલો ગ્રે ઇન-
શાફ કરે છે. આ જાપરથી વધારે શીખવાનું
એ છે કે માથના દુગ્ગ જેવા ઘાટા કદ
મા મજાજુતાઈ અને તનદરોશની શ્રમજ-
નકર કેટલા ભુલે છે

દુખના અને નાતવાન માણાપોથી જાત
રેણુ શેષુઅનનુ આ દરદ વધદથી તે
નહીજ પણ એક ખીજી રીતે શાફ કર-
વાનું તેના માણાપને શુભ્રું. શેષુઅન
નો બાપ આપણે આગલ જોઈ ગયા તે
પ્રમાણે ફેરો કનેન હતો તેપણ પ્રીય
વાચનાર જાણીને અજબ થયે કે તે
એમણા વેલુમી કેમ હામ્મ ? પણ તેમા
તેનો વક ન હતો તે વાકતો તેના જમા
નાનો હતો તે વેલુમી જમાનો હતો
અને તે વનામ્મિ લોકો માનતા હતા કે
કેટનાક કદી શારા ન થામ્મિ એમ દરદ
દરની જાપર ગળના હાથ ફૂગનાથી શાગ
થતા હતા, અને તે પ્રમાણે શેષુઅનના
માથાપે જ્યાં તે ત્રણ વગશની વમ્મિનો
થયા ત્યારે તેને લ નદન નહ જઈ પ્રથમ
ત્યાના વર્ગ પાશે તેની તનાશ કરાવી તેને
માટે પાદરીએ પાશે બનદગી કરાવી, આખરે
તે વેલાની ઇમલાડની રાણી એન પાશે
તેના શરીર જાપર હાથ ફૂગનાથી હોતો
પણ તેથી કાંઈ વધીયુ નહી શેષુઅન
નો એરે પ્રથમ કશી ખામી વનાનો હતો,
તે રદના જામરી આવાથી ખેડોન થતો
ગયો તેના માલો જાપર આથા પડયા
કાકુક સુતી તેની એક આખ તન રેત
યઈ પડી, અને ખીજી આખે ઘણુ જાપુ
જાણવા લાગ્યું. તેપણ મગજનુ જો

જાપલી શરૂએ આડમણે જાપર ફાની નીક-
ર્યું. જનમથીજ આલશુતો તે હતોજ
તેપણ એની જડપથી તે પોતાનો અભી-
આશ આગન ચલાવા લાગો કે જે જે
નિશાસ તેને બેશાડામા આવતો ત્યા ત્યા
તે અરવેથી શરૂ નિદ્યાનથી તરીકે વખાન
પામતો શોલથી તે અદાગમા વરશ શુધી
તેને તેની મરજી માશક ધરમાજ રમતો
શુકવામા આબો હતો, તે કદાચ તેના
દરના જામરી આબ્યાને લીધેજ હશે.
તેપણ આ વેલામ્મ તે કોળની પણ મદદ
અથવા મથનત વગર બુજ શીખ્યો-
તેણે પોતાના પીતાની દુકાન તમામ આગ-
વામાડી, પશદ નહી પડે એમ પુશતકે
ઉપર તપેથી તપાસી જઈ, પશદ પડતા
દરદરે એકદમ વીગ પડી હામ્મ તેમ
વાચવા માડીયા આ પ્રમાણેના વાચણથી
હારદ મેકોસ ધારે છે કે શાવારન મનથ
કતીના કાઈ પણ ડોકરાને કશે પ્રામ્મિદો
યતે નહી પણ શેષુઅન કાંઈ શાવારન
મનથકતીના ન હોનાથી જે પુશતકે શાવા-
રન મનથકતીના નિશાલીઆમ્મિને કનતા
લા ભરેલા લાગે છે તે તેને રથ ભરેલા
લાગ્યા અને તેમનાજ અભીઆશ ઉગથી
તેણે ઘણુ મેલન્યુ તેને કુતાની બાથા-
નો જહાજો ચાખ ન હોવાથી તેણે તે
બાથાની કનિતા અને વાખ્યાનો થોડાજ
વાચ્યા, પણ નિશાન ડોડતી વેલા લાતીન
બાથાનો તેણે શારે અભીઆશ કીધેલો
હોવાથી પોતાના પીતાજીના પુશતકમાના
મધિના લાતીન પુશતકોનો ખુન ધાન
કાંથો. આ વાચનથી જે અયકારોની
હથતી વીરો ઇતનના જાપર વરગના નિદા
રથીએ પણ નાનાકેક હતા તેમના પુશતકે
તે વાચી વરનારીએ હતો એક વેના
અખરઈ પર ચુકેલા કાંઈક શલ મોવતા
પ્રખ્યાત કવિ ‘પીનારમ’ નો માતેબર
અંથ તેને હાથ લાગો, અને તે ઉપરથી

પ્રસાને તેમની જગ્યાપર પડતાં નાંખી
એકી તગરે તેનાં શેફેકડો ખાંનાંઓ તેણે
હજમ કરવાં માંડીયાં.

આ વેલા જ્યારે તે ધડા, વગરનો
અભીઆમ અલાવતો હતો ત્યારે તેનું
કુટુંબ બારે ગરીબાઇમાં દુખવું જવું હતું.
તેના જમણ પીતા "મીચેલ" પ્રથમકે
વેચવા અને તેમાંથી કમાણી કરવા કરતાં
પ્રથમકે વાંચવા અને તેવા વીશે વિધવતા
બરેલી વાદવીવાદ કરવામાં વધારે પ્રચીન
હતો. તેનાં ધંધામાં કશો જીવ રહેલો
નહી. તેનું કરજ વધવા લાગ્યું. અને
બારે શકતીથી તેનાં મરણો દર રાજનો
અરમ આલવા લાગો. પોતાનાં પેટાને
"યુનીવર્સીટી"ની ફેલોશી આપવાને તો
તદનજ તે અચકત હતો. તો પણ એક
તવંગર પડોશીએ શેમ્યુઅલને મદદ કર-
વાની કબુલાત આપવાથી તેને એકમુશર-
ડની પેમ્બરોક કોલેજમાં મુકવામાં આવ્યો.
તેનાં ચેહરાને બેદાલ દેખાવ અને તેનાં
કંઠોડાં ચેતઆલા કરતાં તેના બોહલા અ-
ભીઆમથી કોલેજનાં "પ્રોફેસરો" છક થઇ
ગયા, અને હમારા વાંચનારાઓએ કંપી
શમજ્યો પણ ન હશે એવા અંધકાર "મે-
કરેબ્બથ"ની એક વેલા શાદત તાંકવાથી
ત્યાંના એક સગેથી કામેલ ઉત્પાદે કચ્છ
કીધું કે તેનાં જોવા પ્રચીન વિદીઆરથી
તેણે કંપી ઘીડા ન હતો.

આ પ્રમાંણે તેને "એકમુશરડ"માં તણ
વચ કાઢ્યા. જે વેલા તેની ગરીબાઇએ
તેને શાટાં દુરાં કપડાં નહોં પણ ચીઠડાં
પોહેરવાની યજ્ઞ પાડી હતી. તેનાં દેખાવ
ઉપરથી જોકે કોઇ તેની દયા આવું અને
કોઇ તેની ગથકેરી કરવું તો પણ તેના
સ્વભાવને એ બેહુ લાગનાંઓ માશક આ-
વતી ન હતી. તેના પ્રથા દુરા જોડામાં જે
પાકિમાં પડ્યા હતાં તે ઉપર તવંગર ઊક-
રાઓને હચનાં જોઇ તે તેવા પાશેયાકેટ-

લીક વેલા નાંહાંથી જતો હતો. એક વેલા
કોઇ અખી દીલચુરદવાલા તેના શાધીએ
તે નહોં જાણે તેવી રીતે તેનાં આરદમાં
નવા જોડાની એક જોડી લઇ જમને મુ-
કવા ઉપરથી ગમે તેવી ગરીબાઇ છતાં
શેમ્યુઅલે તેમને લાતે લાતે બાહાર ફેંકી
દીધી હતી. જેમ જેમ ગરીબાઇ વધારેને
વધારે ગલપો કરતી ગઇ તેમ તેમ તે કોઇ
નો પણ એશીઆલો ન થતાં વધારે ને
વધારે બેદરકાર અને જનુની થતો ગયો.
તેનું ફરાવન મગજ પોતાનાં શાધીઓ
શંખે તેમજ કોલેજનાં ચતાવાલાઓ શંખે
એક શરખી રીતે તેને ઉથકેરવું હતું.
ગમે તેવી ગરીબાઇ છતાં તેનાં માન અને
દાહપણને ખાતર ધણા શાધીઓ તેને
પોતાનાં શરદાર તરીકે ગણતા હતા, અને
તેવાનાં શામટાં બલથી પોતાની શરદારી
હેઠલ તે કોલેજનાં ચતાવાલાઓ શંખે ધણી
વેલા હુલર મચાવતો હતો. તેની કાપે-
લીઅન અને ચાલાકી ખાતર તેને ધણીક
તકરીરો માફ કરવામાં આવતી હતી. તેને
ખચપણમાં નાંમાંકીત કવિ પોપની એક
કવિતાનો લાતીન ભાષામા તરજુમો કરી
નાંમ કાઢવું હતું, જોકે એ તરજુમો
લાતીન કવિ વરજીલનાં જેવો ચરચ ન હતો
તોપણ તેની ધણીક તારીફ થઇ અને પ્રાપ્ત
પોતે તે ધણી ખુશીથી વાંચ્યો હતો.

શેમ્યુઅલે માર્ટે ખી.એ. થવાનો વખત
નજીક હતો, પણ કોલેજમાં વધુ વાર
નીબવાનાં તમામ માંધનો અંટકી પડ્યાં.
વેલા તવંગર પડોશીની કબુલાતો તેને
હવાલે શાંશી. તેનાં માખાપ તેને મરિ કશું
પણ કરી શકે તેવું ન હતું. તેને. પોતાને
"એકમુશરડ" ખાને શેહેજ કરજ થયું
હતું, તો પણ તેટલું ખીશીરાડવાની તેનાંમાં
તાકાવ ન હતી. આ પ્રમાંણે કશા ચારા
વગર ૧૭૩૧ માં તેને "દીગરી" મેલવીઆ
વગર કોલેજ છોડી પડી. ખીજા ચાલનાં

શીઆલામાં તેનો પીતા મરણુ માંખો. બા-
પની મીનકત નેખી કાઢી જીવ વગરની
હતી તેનેની વીધવાના ગુભરા માટેજ હતી.
શમ્બુઅવને પોતાના બાપના વારસામાં
બધા રીઆયી વધારે કશું મલ્લું નહીં.
આ પ્રમાણે ખીન વારસ અને બેચાર ય-
મ્મોલા શમ્બુઅલ આગલ ચાલતા પોતા-
નો વપૂત કેમ લીધે છે તે આણે આ-
વતા અંકમાં તપાસશું.

એક ચીનાઈ મુસાફરની ફીલસુફી.

પૃથ ૨૦ મો.

એલતાંગીના પોતાનાં બેટાની ગુલામ-
ગીરી ઉપર અફસોશ.

God gave us only over beast fish fowl
Dominion absolute, that right we hold
By his donation, but man over man
He made not lord, such title to himself
Reserving human left from human free

MILTON

સ્મીનાને માર્ગે જે કાગલ આબ્યા હવું
અને જે તમોએ માહરી જાપર જાહ્યા
વીના ખીડયું હવું તે કાગલ માહરા છોક-
ગ તરફથી હવું. ચીન મધે મોકલાવ્યામાં
આવતા ચર્ચવા પોતાની નકલ લેવાની મેં
તમોને પરવાનગી આપીએ તેની રહે જો
માહરી જાપર મોકલાવ્યામાં આવતા મધ-
લા કાગલો તમો જાણી જુઓ તો તે
મધે કાઢી પણ હું અણધરું સમજીશ
નહીં. માહરી ગુલામી મા માહરી ગમીમાં
માહરા સંતિ ભાગ લેવાજ નોઈએ એક
બંધા માણસને માહરી પ્રનેહ હાથ ખુલાવ
યતો દેખાતે ખાયાત મને અનંદ જાણે
છે અને વળી તેજસાજ આનંદ તેને મા-

હરી નારીનારીમાં દીલશેજી લેતો નોઈ-
ને મહને જીતાત યામકે.

પૂર્વ તરફથી જેની કાગલો મહને મલે
છે તે દરેકમાં કાઢી નહીં ને કાઢી પણ
ચંકેટની ખંખરો આબ્યા વીના રૂહતી નથી.
માહરી ઘણી આણી અને માહરી બેટીને
માહરી શોડેથી ખુચી લેવામાં આવી તે દુખ
મેં ધીજાથી સહન કીધું. હાજમાં માહરા
બેટાને જંગલીઓને હાથ ગુલામ દાખલ
પકડાયલો ચાખવીને માહરે કલેજે એક
કારી જખમ લાગ્યો છે. તાપણુ ખુદરતની
શબલી ચખતાઈ હું હાલમાં ધીરજથી
સહન કરું છું, આવ એટલુંજ ખતાવવાને
કે આખરે હું તેઓ ઉપર પ્રાવી શકીશ.
ખરી મારાઈ કદી નીચે નહીં પડનામાં
શમાયલી નથી, પણ દરેક લેવા પડયાપછી
પાછા જીડી જીભા થવામાં શમાયલી છે.

જ્યારે આપણા જોખમંદ શાહનશાહે
માહરી રવાનગી જાપર પોતાની કતરાજી
બંકે કીરી અને ને શબલું માહરે હવું
તે જખત કીધું ત્યારે માહરા છોકરાને છુડી
રીતે તેના ફેરમાથી બંધાવ્યામાં આવ્યો
હતો. ચીનના શબલા રેહવાથીઓમાના
ચર્ચથી ચરચ અને ચર્ચથી વધુ ભણેના
કુંમ હોઆમના હાથ હેઠલ તેણે મીચનરી-
ઓની નિંધા અને પૂર્વ તરફની પ્રાંતશુરી
વીથે તાલીમ લીરી હતી. પણ માહરા
શાહગઝોની વાત તેના કાન જાપર આ-
વ્યાથી તેમજ એક મેટા તરીકેની પત્રાવ
જગજ સમજીને તેણે માહરી પુકે આવવા-
નો અને માહરા ચંકેટમાં ભાગ લેવાનો
હેઠાવ કીધો.

ચીનગી ચરહદ તેણે છુપા લેખાશમ,
પચાર કીધી અને તીમેતના જંગલો વટા-
વતી એક વંજગમાં તે એક શાગ્યાન
દાખલ નોકર રહ્યો. તીમેતને હીદુમાનથી
જુદી પાડનારી લોગ નદીની એક દીવસ-
ની મંજલ જાપર જ્યારે કાફલો આની

• પોણુઓ ત્યારે રખડતા તારતારની એક ટોલપ્રીએ તેઓ જાણે હું મલો કીધો અને જેઓ તેઓની ખુની તલવારોના ભાગ થતા બંગો ગયા તે સઘલાએને યુદ્ધમાં દાખલ કેદ કરવામાં આવી. સઘલાએ શાય માહરા એકાને પણ તેઓ એક સમુદ્રને કાંડે આવેલા એકલા પણ વેરાન મુઠકામાં લઈ ગયા.

અહીં આં તે ઈકાર કરી પોતાની જાંઘી ગુજારવા લાગ્યા. તેના જગલી ઈશાને ખુશી કરવા માટે દરેક તેની હુકનો એક એક ભાગ તેને તેઓને આપવો પડતો હતો. તેની ફરિયાદ, તેનાં મુઠકાણ અને તેની ખુબચરતીએ તેઓનાં મગજ ઉપર કાંઈ પણ ચીતની કશી અથર જાતન કીધી નહીં. જે માણસ ધણું ચરખું કુધ અને કાચું ગોસ્ટ તેઓને પુરું પાડે તેના કરતાં વધુ હુશીઆર માણસ તેઓ કોઈ પણ જાણતા નહતા, અને વગર પકવેલાં ગોસ્ટઉપર મારો અલાભા ઉપરાંત ખીજુ એક શુખ તેઓ સમજતા નહતા.

તારતારે શાયે યુદ્ધમાં વેપાર કરવા આવેલા “મશદ”ના શોદાગરોએ જે યુદ્ધમાં ખરીદવા તેમાં માહરા હોકરો પણ આવી ગયા. તેને ઈરાન આતે લઈ જવામાં આવ્યા જ્યાં તે હજી શુધી કેદ છે. એક બચ્ચની અને ધાતકી ઈકની તેને ચાકરી કરવી પડે છે, જે શેક માજ મલ-હનો ધણે શોડાન છે પણ સુધારો શું તે મુદત સમજતો નથી. લાજના મેદાનમાં ધણાં વરસ શુધી બળવેલી ચાકરીએ તેને ખાહુડીને બદલે મગરખી વધુ શીખવી છે.

જે ખાનનો મે હજીયુધી માહરી છાતીમાં બરી મુશીએ છે તે ખાનનો— માહરા ખેટા, આ દુન્યાની માહરી સઘલી અથકેવામત—તે હાલમાં એક યુદ્ધમાં સઘ પડ્યો છે! અરે ખુદા! એમ કાંઈ બન્યું હશે? આ દુન્યાનાં માહરાં પોતાનાં અને

માહરા બત બાઈઓનાં શંકટ જોવાને તે મને શા માટે પેદા કીધો? જ્યાંખી ૫૨ ત્યાં શું ચક, બુલ અને નાશીવાશીના યુદ્ધવાડાજ મારું માટે ચરજેલા છે? મહેને શા માટે જનગ આવવામાં આવ્યા? મને શા કામ માટે ચરજવામાં આવ્યા? હું ક્યાંથી આવ્યો છું અને ક્યાં બટકું છું? અથવા કીઆ મુઠકો તરફ હું ધામી જાઉં છું? એ સઘલાં માટે અકલ કાંઈ પણ કેડાવ ઉપર આવી ચકતી નથી. ગોયા એક બંદીખાનાંની સઘલી મુશીખતો ઉપર અજવાલું પાડવાને તે એક કીરણ ફેંકે છે પણ તે બંદીખાનામાંથી નાહથી જવા માટે પુરતા રાશની તે બખસતી નથી. એ તમો દુન્યાના સઘલા બડાઈ મારનાર ધરમો, માહરા આ યુદ્ધવાડાને શેહસો કરવા માટે તમો ફેટલી યોડી મદદ આપી ચકે છે! મેજાં લોકોનાં એકકપી ઉલ-ટાપણ ઉપર હું ફેટલો અજબ યાઉં છું! બલાં અને જુઝાંનાં તેઓનાં બે તત્વો મહેને તદન ખીલવાયે છે. હીંદુઓ જેઓ પોતાના એકરાને મહાયુધી ધુએ છે અને તેને પાકીજગી સમજે છે તેઓ ઉપર હું અભવખીની નમરૂથી જાઉં છું. ખીરતીઓ જેઓ ત્રણ ખુદાને માને છે તેઓનો વીચાર તો તદન હશી કાદવા લાયક છે અને ચાહુદીયો જેઓ ખુનરેજને ખુદાને ખુશી કરવાનો એક માર્ગ સમજે છે તેઓના વીચારોને પણ તેરહુંજ વળુદ મારે છે. હું ધણેજ તાજુબ યાઉં છું કે અકલનું ગોહર ધગવનારાં માણસો દુન્યાને એક નાકેથી તે ખીજે નાકે શુધી માત્ર એક પયર ચુંમવા થા કાંકરા ખાંચવા માટે જવાની તયારી લીએ. આ સઘલું અકલથી ફેરહું ઉલટું છે અને તોપણ તે મને શુખી થવાનો માર્ગ બતાવવાનું રાહ ધાલે છે.

ખાત, સઘલા માણસો રાસતી વીચે તદન અજાણા અને આંધલા છે. માણસ

નવ શહવારથી શાંત શુની પોતાનો રસ્તો
 નહયા વગર પછાડા આપછે. શુષ્ક શોધ-
 વા માટે આપણે કહી તરફ ફરીએ ? શુ
 આ વધુ ડાહ્યાણ ભરેલું નથી કે તેની
 પાછલ લાગવાનું એકદમ ઓડા દેવું નોઈ
 એ ? એક મંત્રવર મેહનના કોઈ ખુલા-
 માં છુપાવેલા કીડાઓ મીચાલ આપણે
 આપણા હરમાથી ડેડીઆ કાઢો, બાહરનું
 શધવું નોંધને, અન્ય અન્ય વધ જાણ્યે
 છીએ, પણ તે મેહલ આધનાગનો હેતુ
 શુ તે વીથે કાઈ પણ જ્ઞાન જીવવતા નથી.
 અરે ! કોઈ માથનો પુત એવો કીકલરો
 કે જે એક વીથે અરે તાન બહે, અથ-
 વા આ મૃદીની રચના શમનવે ? અરે !
 કોઈ આપણને પેદા થવાના કારણો શમ-
 નરી શકયો ? અથવા કોઈ એમ શમ-
 નવથે કે આરી કુખી હાલનમા જીંદગી
 ગુનરવાને શા માટે પેદા કર્યામા આવ્યા ?
 જો માત્ર આએજ (આ દુન્યા ઉપરનીજ)
 જીંદગીના શુષ્ક માલ ભોગવવાને આપ-
 ણને શક્તયા હોય તો હું કહુંકું કે
 આપણુ ખરેખરા કંગાલ છીએ. જો
 જનમ લીધાબાદ, આપણી આચાર્યનું
 શધવું નોંધ, બલાપો કરીને આપણે આગ
 લાગવાના હોઈએ તો અચીત ખુદા એક
 ગેર ઇનશાફ કરેછે. અગાજો માહરી હરલી
 માલ આએજ જીંદગીમા ખાતમ થવાની
 હોપતો ખુદાના આવીરવાદો અને તેના
 ડાહ્યાણને હું પર્યાદ કચ નહી. અગાજો
 આ માહરી જીંદગીમા માહરી આખી
 હસ્તી રોપ તો નીચનો લેખ એલતાગીની
 પો ઉપર લખજો :-

માહરા જાંપના ધુનાદને લીધે આ કુખી
 જીંદગી મેહને મળીએ અને માહરા પો-
 તાના ખુદાને લીધે હું મારી એકાદને
 તેના વારસો આવી ભઉકું :- એજ અર્થ.

અબલાઓનાં ભુલ ભરેલા
 વીચાર માટે મુગા કાકાનો
 બલાપો. * .

Light minds are pleased with trifles.
 OVID.

ધણું કરીને ચારતો જે ચીજમા અરે
 શુષ્ક મનજવાની ભુલ કરેછે, તેજ ચીજ
 પોતાની અગણીત ખગખાઓને લીધે સદા
 મને કુખી કરેછે; અને એ બાબદ જીવર
 હું લાખો વખત થયેલા મારા નોકેશ વીચાર
 જણાવવાને ધારતો હતો તેટલામા એક
 દીવસે આપણાં “એનડ-રેડ” ઉપર દી-
 ટેલા દેખાવધી આજે તે ખીના બંધ
 ખેસલી રીતે હાથ ધરવાને મને કીક તક
 મળીએ.

વજારના શુદ્ધ સરોદ, ગોલાખી બાજ-
 કોનાં નીગોશ ગેલ ગેલ, અને એશકી
 જીવાનીઆઓની મરેરદાર આલ ઉપર
 એક દીવસે છક થઈ મારા શરેશતા મુજબ
 દરીઆશત કરતો હું ઉપલી જગા ઉપર
 ઉભિસા હતો તેટલા એક ભપકાદાર બે
 પોડાની શુદ્ધ ખુમમા ખેંચી એક નોજી-
 વાન અબલા તરફ માગ મીતર મધપુડાજી
 એ મારી નજર ફેરવી. તેણી હીગ અને
 ગાલીઓમા તદન મઠી લીધેલી હતી, ને
 છતા તેણીનો ચેહરો તદન શ્રદ્ધા અને
 ઉગશ દીમતો હતો. અંદર ખેંચેલી તમામ
 ઠાંઠાં વાલી તે નોજીવાન મેહની કરતાં
 કોચળાકવર બેસે કોચમેન અને પોડા
 આગલ ઉભિતા શુદ્ધ પટીદાર દગલા
 પાટણમા ખીગજી રહેલા પોડાવાલાઓ
 વધારે શુખી અને શંતોથી દીમતા હતા.
 પોડા પણ જકજક કરતા ફેરેરી “બાકલ”
 માથનાં ચકચકીત વારનીમના “હારનીય”

• માં પુર મગરની અને ખુશાલીમાં પોતાની ગરબોને મરેર આપતા નાંચી રહેલા હતા.

આટલા દમાંમમાં ખીરાજમાર બાયગ શાલી ઝાં કોણુ હતી ! મારા મીત મધ-પ્રાણનાં જણાવા મુજબ તેણીનું નાંમ સોભીબાઈ હતું, જેણીએ આ દુનીઆમાં પોતા તરફથી એક દલગીરી બરેલી કાંદાં-નીને જનમ આપેલો. તેણીની ઉપર એક આબરુદાર આનંદાનનો અને મારી રોતે કેલવાએસા નોજીવાંન મરદ લાંબો વખત થયો આશક પડ્યો હતો, અને પરધમ તેણી માધર્મી પીછાંન અને દાગવી થી મરેર કોઈ ધારતા હતા કે છેલે મર-વાલે તેવોજ એક ખીજાં ગાય લગનનાં પતીતર ગાંધથી જોડાયે. પણ અપ્રશય ! તેટલાંમાં એક માહાઠ વરથનાં તવંગર મરદ તેણીનાં હાથની માંગણી કીધી અને તેણીએ તે મરદનાં ગાડી ધોડા, વારી બંગલા, અને જર મરેરાત ઉપર સોબાઈ નજવા અને મંધોવાનાં મદાનાં શેકારનો હાથ કબુલ રાખ્યો. પણ તયાર પછી તેણીએ કોઈ પણ દીવસ અર્ગાં શુખમાં કાઢાડીયો નહી. મેં જે માહમાદમાં તેણીને દીઠી હતી તે માંતર તેણીનાં ઘુટેનાં દીઠવર એક જાતનો ગેશ પ્રકાશ હતો. તેણીનાં દુખ ઉપર બાહેરનો બરેકો ગોવા એક જાતનું ટાંકન હતું. કેમકે ઉપલા બના-વને બે માસ થયા નહી તેટલાં તે તે ખીચારીને મોહાટી મીજલસ અને લાં-મખી પાએદશનાં ગંબીર માહમાઠ ગાય દુખને મહાડાવામાં આવી હતી. આ રીતે સોબને વસ થયલી એક નોજીવાંન અબ-લાનો પોતાના અશ આશકને તજ દઈ, નાલાયક આશકને કબુલ રાખવાની મર-આઈમાં ન ધારેસા અંત આવ્યો હતો.

આરત જાતનાં આ રીતનાં નહી સમજ પડે એવા શોખ ઉપર હું વારણવાર

વીચાર કરતાં શુખવાઈ જાણીશું. દરેક તકલીદી અને બાહેરથી ઠાલી દેખાંમની ચીજો ઉપર તેઓ એટલી જડપથી કેમ લલચાઈ જાય છે તેની મને સમજ પડતી નથી, અને આ રીતનાં લેણી અને છાલકા શોખને ખાતર તેઓને ઠેઠેવી અગણીત પીડાઓ અમલી પડે છે તેના શું તેવોને પોતાને કશો વીચાર આવતા નહયે ! હું એક ખીજાં અને પીછાંનું છું કે જેણીને હાથ મેલવવાને કેટલાક આબરુ-દાર જીવાંનીઆઓ તલપી રહયા હતા, પણ લાંબો વખતવેર તેવો મરવેને એક મરખી રીતે હજાવીયાથી તેવો મધેના એક છપણે આરત જાતના તકલીદા શોખની માહેતગારી ઉપરથી પોતાની ગાડી ધોડામાં એકદમ મોહીસો ફેરફાર કરી નાખ્યાથી ખીજેજ આઠવાડીએ તે બાયગશાલી મરદ તેણીને ધણી થવામાં પ્રતે પાંમયો.

આરતોની સાધારણ વાતચીતમાં પણ એજ તકલીદા શોખ મુગ્ધ પડી આવતા તમે જોશો. કોઈ નવાં પરણેલાં જોડાંની વાત કરતાં તરત તેવો બોલશે કે “એદાએ આપેલા ગાડી ધોડા, વારી બંગલા સહી અને તેણીને હાથ લાગતા ઉપરથી મર” કે તેતો મદાની શુખી શુખીઆરો થઈ એઈ” જણે વારી બંગલા અને ગાડી ધોડામાંજ આરતોનું અર્ગ શુખ મમામલું હોય ! કોઈ પોચાનની વાત ચાલતાં તરત તેવો તેણીનાં પોચાકનું વરણન કરવા મંડી જાય. તેણીની શુંદર મારી અને પોલકા ઉપરથી તેવો તેણીને મેહદ શુખી વીઆ-રશે. શીઆલમરી, શીઆદી, અથવા નવ-જાત વેલાનો માહમાઠ અને ખંભુ પીણી તેવો માટે વરથ મુઢીનું વાતચીતનું એક શુખ્ય માંધન થઈ પડશે. શુખલીબાઈનો હીરાનો હાર, કોલીબાઈની મોતીની માલા, પીપીબાઈની માંલુકની વીટી, અને મીડી-બાઈની ખીલીઆંનની બાંગરી ઉપર તારી;

શના બાકા કુકતા મદા તમા તેમ્મિને સમ-
જાશો. કુકમા પોતાને તેમજ પારકાને
હાથોગી થઈ પડે, એવા મગજના અગ
અમુચનને બદલે આ રીતના તકલીફ
દેખાવ અને કાલી શાખ ઉપર તેવાને
મરી શીખા જોઈ કોયે ધનાન સખસ
તેવાની આવી માઠી સ્થિતી માટે અર
શાસ બહી કુશ ? આવી રીતના નાલાયક
શાખમા ઉછરેલી ટાઈપલુ કુમારીકા એક
સમ કાપના દમના પાટલુન ઉપર શરી
પડવાની ધાસવીમા રહેલે કેલીક વેલા
રેશમી માળાની એક જોડી ખાતર આ
રીતના છાલકા ઇશરાતવાલી કુમારીકાઓની
પાક દામ ન જોખમમા આવી પડેલે.
કુકમા અધુરી ઠેલવણી અને ઝલકા મગ
જની તારાની અગાળી માટે તરેહવાર
રગની પડીઓ, શુના રૂપાની શીટા, અને
ખાટિયી શુદર પણ તકલીફ પોશાગ બસ
થાપેલે, અને કેલીક વેલા બિજા શીટા
અને કનાડમા .કલા સ્ત્રીઓ પોશાગ
અને ધરેશુના તલેશમ આગલ નરમ
માખન જેરી ખની જાયલે

એકાત વાસની આવીએતમા અર શુખ
સમાયતુ રોપલે અને તે શુખ બપકા
અને પોગાત માથ દુશમની ધગવેલે
પોતાના અતકમ્મુના મા તોથ અને થોડીક
સમજી સલીએની વાત ચીતમા અર શુખ
દમની ભાગવેલે. મેદાનો, કુવાગમ્મો
મોડોની શુદર ધગ, અને એનાજ પુત્રી
હલીઆરી વાતા એકાતવાસમા શરવા હવા
થી અર શુખ મેલની ચકાપત એથી
ઉતરીજ રીતે શુખનો જોટો વીચાર ધગ
વનારી અખનાઓ મોહા ટોલામા ધકેલા
ખાઈ દુનીઆની નજર પોતા તરફ જે સ
વાને પસંદ કરેલે અતકરણ જેવુ તેવામા
કથ ન હોવાથી તેઓ પોતા તરફની મજુરી
અને મનોશને બદલે પારકાઓ તરફની
રીસ અને ખુશામતમા અર શુખ મા-

નેલે. નાટકો, જલથાઓ, અને જાહેર
મલાવડાઓમા બટકામા તેઓ અર
શુખ ગણેલે અને તેઓ ઉપર પારકા મરદો
જ્યા મુઠી ટીકે નહી ત્યા મુઠી તેઓ
પોતાની જાણી નકામી માનેલે.

મીઠામાએ એક જમા આનદાનની
નારલે, જેણી પોતાની જાણીને ધણી
અરે વખત પોતાના વજીશમા એકાતપણે
શરવા હરવામા મુજરેલે, તેણીનો ખાનદ
જે તેણીનો સતનો મીતર અને વાહાસો
માથાએ તે તેણીને જોદારથી પીડાનેલે, તે
દાગથી અરા પવીતર બીઆરથી મારેલે.
જેલુ ધણા નેકલે, જેલુ ધણા સમજીલે,
જેલુ એક ખીજા તરફ એક સરખુ માત
ધરાવેલે, અને જેલુમા એક ખીજાનું
સદાનુ શુખ સમાયલુ છે. તેઓનું
કુકુબ ગોવા એક નાહાનું પ્રમસતાક
રાજયલે, જ્યા દરેક ઓજ નીચમીત રીતે
કુવામા આવેલે. જોદાની બદગી, આણી
પીણી, ધર મનસારી કામકાજ, આશાએસ,
અને જાજ મહજના ચોકસ વખતો નેજલા
હાયલે તેઓ વધારે હરખથી તાજા સાથે
મલવાના વીચારે થોડો થોડો વાગ પોતાની
થોડીજ પણ શીઆણી સલીએ અથવા
મીતરોને મલવા જાયલે માલુસના શુખને
ફેડા અકશીર હોવાથી તેઓ પેતનો
વજીરો છોડી થોડાક લેવમ શરમા આવી
વરી વધારે જલદમદ રીતે પોતાના વજી-
શમા પાછા પવારેલે આ રીતે તેઓ એક
ખીજાના શુખમા શુખીલે, તેમના ખરમા
તેમને મારેલે, તેમના નોકરો તેઓ ઉપર
પોતાના પ્રાણ કાઢી આપેલે, અને જેવો
તેમને રીજાનેલે તેમની અખાઈ અથવા
ખુશાલીના તેઓ કાણુ ધધ પડેલે

ખીજા હાય ઉપર હીગમાએના શાખ
એકાત તમહાનાંલે તેવણુ પોતાની ધણીને
ધરના વડા કારબારી તરીકે ગણેલે, અને
શરવારી ધરખરવાના કામકાજ ત-

૫ વીકારથી નોઈ, તેમણે નીચ અને હલકી સ્ત્રીઓને ઇજ્જત ગણેલું. કુટુંબના કાંમકામમાં રેકાઈ રહેવું તે તેવણને મનથી જોઈતી મુશાની દેવા બરાબર છે. અને નાટકચાલ, તમાચા, જાતરા, અથવા જાહેર મેલાવડાઓથી બાનલ થવું તે ગોયા જોઈતીથી ખાતલ થવા બરાબર તેવણ ગણેલું. તેવણનું સરીર જેમ ઢંકેલા પંજારા ખાતું જણાય છે તેમજ તેવણનાં વીચારો પણ મદા દામાંદાલ અને અકબમ રહે છે. એક વાહામાં ૪૨૪૯નાં માત કરતાં પહેલી રાતે નહીં નોવાવલા એક નવા નાટકથી તેવણ વધારે દુખી થાય છે. સ્ત્રી મરીઆદા જાલવનાંરી દરેક ચંચાર ઉપયોગી નારની તેણી દવા ખાય છે, અને દરેક સીઆણી મમજીતવા થાનત રીતે જોઈતી મુજરનારી અબલાને તેણી અબણ જંગલી, અને વગર મુકરેલી વીચારે છે. પણ એ રીતનાં બુલાવામાં પડેલી કમ મમજ નારને થોડીજ ખબર છે કે જેમ જેમ તેણે સોદાની નજર એ અવાગી પુકતી કરે છે તેમ તેમ તેણે મમજી સોદાનાં શીટકાર, રાંક અને એક-મારગી સોદાની નાપચંદગી અને બદખા-શીએતવાલા સોદાની હચી, અપમાન, અને યુગી નજરને આધીન થાય છે. નજીવી અને પોદલ સ્ત્રીને પર સોબાઈ જતાં દેહી અબલાઓએ પોતાના બરીયના ખાતી-જો ખાઈ લીધા છે તેની પણ તેઓને થોડીજ ખબર છે. વગર જરૂરની નજીવી પણ દેખામની સીજ ખરીદવાના શાખ ખાતર અદરાઈ મુકેસો સાવકશા પોતાની શુંદર સીગીન ઉપરથી હાથ હાલે છે; ખોટી લાકીત અથવા મીનનાં મોનો તરખની ન જાગતી કાલજી ખાતર મરીજ ખીચારો શોહોગવચાહ નાંદાંન શુનામાએ ઉપચી પોતાનું દીલ ઉતારી નાખે છે, અને એ પ્રમાણે રાત દીમ હજારે દાખલા બને છે તેવણ કેહેવી દલગીરીનો વાત છે કે નાજીક અબલાઓ એ રીતના નજીવા શાખ

ખાતરની પોતાની નાંજીકી હજી જોડતી નથી. ખાવંદનો વીચાર, ખાવંદનો વીચ-વાચ, ખાવંદની પચંદગી, અને ખાવંદ તરખનાં જીનચં મતમાં સ્ત્રીઓનું મોહોદામાં મોહોદું મુખ છે, બલકે તેમાંજ તેવણનું ખરું જાતર છે, તે છતાં નજીવાં કારણમર આ રીતનું પવીતર મુખ, ખો-દાઈ મુખ, શરવે કીચમનાં મુખેપર શર-દારી ભોગવનાઈ મુખ ખોઈ દેનાર સ્ત્રી કે-હેવી કંમ અકુત, કેહેવી હુમર, કેહેવી દલદર, અને કેહેવી દુશત હોવી નોઈએ ?

- “હાલકાં મગજો નીરજીવ સ્ત્રીને પર ખુશ થઈ જાય છે,” તેનો એક પુરાનો દાખલો લાતીન કવિ “વગ્જલ”નાં કીમતી લખાન મવેથી આવી હવે હું આ ખીનાં ખતમ કરશ, અને આશા રાખશ કે શું-દર અબલાઓની જિરખાઈમાં મેં જેખી કાંઈ લખ્યું છે તે ઉપર ધીરજથી દરી-આશત કરી મુજ ઉપર કરોધમાન થવાને બદલે પોતાને લાચુ પડવી શરીઆદો દુર કર-વાની ચયાંની ઓરતોને જાગતી તેણે કો-શિય કરશે, જેથી પાંચ હજાર અને દસ હજારની અતથટલી લાલચ વગર, માંખાપ ને માંધે પડેલી અને પરનવાની ઉતાવળમાં આવેલી મોહોટી ઉમરની શુંદરકો કુમા-રીકાઓ શહેજવારમાં ફેલાવે પડી જશે. “કેમીલા” નાંમની એક લડાએક ઓનું વરણન આપતાં નાંમાંકીત શહેર વગ્જલ કહે છે કે તેણીએ “સોજનો” સાધની લડા-ઈમાં બાહાદુરીથી લડી શુંદરકો દુશમનોને ચાર કીધા હતા, તેટલામા કમનસીબે શુંન-દર પોશાયમાં ખીરાજી રહેલા એક દુશમન-ઉપર તેણીની નજર પડી, અને તેની શુ-નેરી કેહોલા, શુનેરી બંખતર, અને શુ-નેરી હાલ સાધનાં તમાં મેં શુનેરી પોશાય ઉપર સોબાઈ જઈ તેણીએ પેમાનું ઓર તપણું જાહેર જાધું અને શહેજ વરેમાં પોતાની આમખી બાહાદુરીને વીચારી મુકી તેજ લડવજીઆને હાથ કાર થઈ ગઈ.

હુનાલાની સહવાર.

(બેન કલેર ઉપરથી.)

મરથો પોદારે છે બામની વધઈ,
 ને તરતના ઉગેલો ખીલકણ મુરબ
 મરમાતો વાદલમાં ચીંમતો નેચણ,
 ભરવાદે પાંચલી પર મધુર હલક
 વળાડી કાહડપાં છે ગોમખંદો બહા;
 જાધરતો ગાંમડિયો સેવ છે વલણ,
 ને ચહો છે મહવારની ધુમ્મમ-કલણ;
 ધામ અને કુલોથી તપકતો દવ,
 મુકા તેના ચીંમરામલા જોડા ઉપર.
 કરે છે પાણીનો તાળો છતકાળ.
 છાપાને નાખનાર પાતર દરેક
 નાજુકીથી દાહલીપર ધુળુ દેખાવણ;
 પાંદડીઓ કુલોની રેમમ મમાન,
 કુલોની સાથે સેવણ હેઠલ જાલાન;
 ધુણને ધામ નીચે જોડાઓ આપણ,
 લટકાવી તન ઉપર જોડાઓ દવ,
 જોડા ને ચાલુ જોડા સહજમાં ગુમ;
 કારણ કે સુર્યનો ગોણો રતામ—
 ને પાંધરતો વાદલમાં ચહડયો જામ્યાન,
 પાહડોનાં મરતકપર કરતો મોક,
 મિનાર-તોચે આપતો મુવણ-મલક.
 મહાસવાણો છે કેવો મહવાર-પવન,
 ધીમી આંચે આવીને મલતો બદન;
 દરખતોના છાંયામાં લખાવી તન,
 જોવાને કુદરતના જોહલા આ રંગ,
 ઉછલે છે જીગર, ને ધરડે છે મન.
 જાધાડી આ કુદરતની જોહલી કેતાબ,
 અવલોકનથી વાંચીને તેનો ઉજમ
 મેલજવાને તલપેટે માહર જીગર,
 કુદરત ભયારે આપણના કાષ્ઠાને કાળ
 જોવે છે જોર્તાના જોહલા દેખાવ:
 બાત બાત તરેહો ને બાત બાત જમાવ,
 ખીલતી સહવાર સાયના રંગીત દેખાવ,
 ધડી ધડી જોડાના કરતા આકાર
 દેખાડે કંઈ જોર રીતનો જોભો તેકાવ.

મેદાનોના સેરડામાં હવે પચાર
કરવાને યાવજી માલગં તનને ઉલટ;
પડયોજી કેવા જમીનપર ઝલકતો દવ,
કરતો (જ્યાં હ પડેજ્યાં હ) રતન-જડત
સુગંધી ધાસોમાં ઉતરીને જે,
સુગંધી ખનતો, સુગંધીને બંહાર
ફેલાવતો જમીનપર તપકક પડેછે.
ગાંભણું હવે મંધવત્તનો ધુંધુ અવાજ,
તોણાં તેનાં જુગરથી નિકલતો બહાર
નજીક માહરી કોકૂદરી ફરતી કલોલ,
મક્કી જેવા પગોપર ચોહર અદત
લેઇને તજાવ તલિયે ઉભેલી છે.
ચોડોજ વાર અગાઉ તે કનસલાં માટે
દતાવલી દેખાતી અરધી અરધ;
આવી હવે ઉડતી તે તજાવ તરફ,
કનસોનાં બેતરાંઓ કરતી તરક.

જ. ન. પી.

* સેરડા—પચ-રત્ના.

† મંધવ-ભમરાને મધવ એક છત્ર જાનવર.

‡ કોકૂદરી—મગધીના જેટલાં કંઠુ એક પગે.

પણ એમ કાંએ ? એમ કાંએ ?

From commerce and enterprise the Parsee community has been drifting to dependance and service, from reliance on self to reliance on family and friends.—J. D. KHANDALEWALA

આપણા કેશવાએના જીવાંની આંખોના
“ સુગીય મંદલ ” મધેથી જે નવા નવા
એકેએ બાહર પડે છે તેવા શાય હમારા
દાનેયમંદ વાંચનારને પીઝાંન કરાવનાં
હમને પ્રયત્ન જુઝાલી ઉપજેછે. હીંદુ-
ચતાનનાં કલીયાંન અરથે ઉભી થએલી
“ થી નેજનલ ધનડીઅન એશાશીએચન ”
નાં પત્ની લાંમને પપ્પત થયો શાય રીતે
જાણીતી થએલી મંડલીનું માચીક ધરેજી

ચોપાંધુ આભાક જેહેનનાં જીવાંની આ-
ંખોને મેદાંન પાડવાને એક શરય હતી-
આર ધધ પડીયું છે, અને તેનો લાભ
લેનાર આપણાં જાણીતા રતનાંગર, મહાબા-
રી, અને જીનવાલાની શરમાં મીઠો જમ-
શેદજી દોરાવજી ખનદાલેવાલાને ખીરાજતા
જોઇ હમો જેટલા ખુશી છમએ તેટલી
તેણે હાથ ધરેલી પારશીઓને અતી
અગતની જે બાબદ ઉપર ઝટાદાર લખાણ
અધાવ્યું છે તે બાબદ દમકરી લેવા માટે
હમો શાય પારશીઓની આખી કોમ તેમને
આજારી થવી જોઇએ.

મીઠો ખનદાલેવાલા કહેછે કે “ પારશીની
કોમ વેપાર અને શાહુચીકપણું મધેથી
આચતે આચતે નોકરી અને પરત્ર
હાલતમાં આવતી જાએછે, અને પોતાપર
આધાર રાખવાને બદલે પારશીઓ શગાં

વાહાનાં અને મીઠા પર આધાર મળતા-
જન્મિએ. આગલ તેવો જંગલના લાકડાં
વાહાડતા તથા તાડી છેજતા હતા. ખોલીય
શરકારની શાહુતા હેઠળ તેમનો આગસો
શાહાશીક ખવાસ ઉભરી આવ્યો, અને
તેવો ચોડા વખતમાં તમામ દશી કોમમાં
આગેનાની લેતા જણાયા. ત્યાર પછી
તેવોમા "પોરોડીઅન" ધપની કેવણી-
ના પ્રયાગથી શાસી આશા ઉત્પન્ન થઈ
હતી. પણ તે માટી માટી આશાઓ ખુલ
મલીએ તેવો દાહાડે દાહાડે પારકી કોમો-
ની નજરમાં કાંઈ પણ શક વગર હલકા
પડતા જન્મિ છે. તેના કારણ ગમે તે હોય
પણ ભટકતા નાતથી અને જીન વગરની
હરીશબવાલા પનપુજી શીવાયે સ્વતંત્ર
પણે કોઈ પણ મહાભાગત કામ ઉઠારી
લેવાને તેવો અશક્ત થતા જન્મિએ. શર-
કારી નોકરી મેલવવામા તેવો પોતાની
જીનદગીની ક્ષેત્રીમારે. શકારી હાશીય
માં એક પુરસી અને તેમજ મેલવવામાં
જે પ્રજા જીનદગીનાં મોટામા માટી ક્રેને
શમજે તે પ્રજા કોઈની કાલે ગજકુવારી
આપદમા ઉતરે મહડનાર નથી."

"વલી ધણુ" રાખિએ તો વધુ, કામિદા
અને જનરેડી કાંઈ ઉર તેવો મંડે છે
કેમકે જીવાન એશકી અબલાઓ ધણુ ક-
રીને એવો મધિયાજ પોતાનાં ઘણી પચંદ
કરે. કામિદા અને વહવાની પરીકશા પ-
ચાર કરવા પછી પણ શરકાર તરફજ જો-
વામા આવે છે, પણ શકાર તે શંકાનો
કેમ અપ કરી શકે? લોકો માને છે કે હા-
જત કરતા દાકતરો અને વકીલ બારીશ-
તરે વડી ગયા છે અને નોપણુ આપણે
શું જોઈએ છીએ? પારશી પેપારીઓ,
કુશનદારો, કારીગરો અને કૃતતરાકતરોનાં
મેટાઓ એક ચેટકની માફક પોતાના કમાઉ
ખાપ દાવાના વીકતા ધનધા છોડી વકીલ
રીશતર થવા દોડી જન્મિ છે. ધરુરોપ

જનાગ દજનોથી ગણુતા પારશીઓ મધિયા
એવો કોઈ મલી આવતો નથી કે જે વ-
ખાનાં શુદ્ધશીકપણુ અથવા તરેહવાર
હુનરોનું યાન મેળવવાને જતો હોય.

"દેશના યુવપત્રેલા અજનાને અજવા-
લામા લાવવાની એવા માણુશોથી કેમ આશા
રખાએ? દેશ તથા ભાષાનાં અસાનપણું
શામે લડી, તરેહવાર અડચણો વીતાડી,
આહા, કાશી, અને ગુલી ઉઘાડનાર તરીકે
શાવી, નરી નરી કારીગરીને જનમ આપી,
ક્રેનેહમંદ વેપારી તરીકે ગણુવાનું તે કેયું
વધારે ભામિગયાલી ધરુરોપીઅનોને માટે
છે. ચાલીશથી પંચાશ રૂપિયાની શરકારી
જે નોકરી માટે ઉનઆમા ઉનઆ પારશી
કુટુંબના છોકરાઓ ધકેલા આતા હશે,
તેજ નોકરી ઉપર ઉપલેા ધરુરોપીઅન ધી-
ક્ષાથી જોશે. આવા આજના પારશીના
છોકરાઓ છે કે જેઓના આપદાદ વીમ
વરશની વાત પર પોતાની હાશીયા ચલાવતા
અને પોતાનાં પ્રજાદોના હાલના પગાર
કરતાં વધારે મુશાગનાં મહેતાઓ રાખતા.
કામિદા અને વધવાને હપકા પાડવાની હ-
મારી નીજા નથી; પણ જેવોએ ભવીશ્યની
શાસી આશા આપેલી તેઓ મધિયા માંખ
માર મમિદા માહામજાઓ, લેભાચું તખીનો,
શક ભરેવા શગનો, કલમ દોડાવતાગ-
ઓની ફાજની ફાજ, અને કોઈ કોઈ વે-
લા "બા ભુ પા" જેના લખાણવાળા
અંધકારો મલી આવે ત્યારે જરૂર તે કોમની
પડતી થત કરી જાનવી. આ પ્રમાણે
જો આણુ રહેશે તો એક વેળાના
શાહાશીક શીરંગીઓનો આજે જે દશા
થઈ છે તેજ દશા જરૂર કરીને પાગશીઓની
પણુ થવાની અને જેમ પુરેથનો શરકારને
માથે પડવાનો દાંતો કરે છે તેમજ પાગશીઓ
માટે પણ જનશે.

"૧૮૬૬ના ચટોની અગાખી પરી પાર-
શીઓએ પાછા ઉભા થવાની પ્રતી કોશિય

કીધી નથી. સોડો બાલેછે કે નોકરીમાં લવા-
જમ ચોકસા અને ચલાંમત છે પણ શું
તેવો બાલેછે કે તેજ નોકરીમાં ગોલાંમ-
ગીરી ને પરતવ હામત પણ ચોકસા છે ?

“સોડો અમેજી બાલે છે અને લાલીન
શીખેછે. કેટલાકે અશક્તિજીવાનમાં વરજીલ
અને શીશરો વાંચી શકે છે, પણ કશા લાભ
વગર ઝિમ અભીઆમ ઉપર તેમ્મો પોતાની
તનદૈરાયતીનો ભોગ આપે છે. સરકારી
માઠી માઠી નોકરીઓ તો તેવો અંધ બંધ
છે પણ જો તે ઉધેગી તેથી શું તેમ્મો સર-
વેનો તેમાં કામ લાગવાનો છે ? સોડો કહે
છે કે હરીશાધી ગ્રેમર ધમધામાં જહાનો
જીવ રહ્યો નથી તો શું તખીબ અને કા-
ઝિદા ગામત્રી બનવામાં આરી કમાણી છે ?
શું તેમ્મો પણ જરૂર કરતાં પધી મધા છે
ઝિમી પ્રરીઆદ આપણે દરરોજ સમજતા
નથી ? અને તોપણ આપણે શું જોઈએ
છે ? પારશીઓનાં ટોળેટોળાં ઉપજા ઉનઆ
ધંધાને અતેજ કરી વગર બાલેલાઓની
નજરમાં હલકા પાડે છે. સ્વતંત્ર ધંધા
કરનારા પારશીઓ છે પણ તેમ્મો દાદાડે
દાદાડે ઝિમી યતા જાએ છે. કેમકે તેમ્મો
જીનો ધપના જોરા પેહેડે છે, અને દરિયે
કિનારે બાકતી કરે છે. ઝિમ સરવે રીતભાત
તેમનાં શીખેલા બેઠાને જેમ ના પસંદ લાગે
છે તેમજ તેવણનાં ધનધા ઉપરથી તેજું
મન ઉતરી જાય છે. જો તેનાથી વકીલ કે
દાક્ટર યવાજુ નથી તો પછી કોઈ વેપારી
કે વકીલને ત્યાં જેહનાગીરી કરવા તથ્યવાર
યાએ છે. પગાર ગમે તેટલા ચોડા મલેછે
તો તેની ચિંતા નહોં કેમકે સ્વતંત્ર ધંધા
મધથી બાપે બેઠાને માટે કાંઈપણ ચંચેલ
હોએછે.

“જેવો આપણીજ આજીબાજી જાળ-
ઓ બાધીઆઓ અને મેઘાંનો કેવા ખીલી
નીકલા છે. તેવો મધનાં એકને પણ તમે
સરકારી નોકરીમાં જોશો નહોં, તેમ્મો ગોવા

હલાકાનો તમામ રાજગાર ઝિમ હાથ કરી
મેહા હોએ ઝિમ લાગે છે. બાઠીઆ અને
જાળજેવા નસીબના વહાલા બેઠાઓને પ્રકત
ગાડી પોડે કરવા જેમસોડો બાલેછે કે “આ
સોડો પેગા મલવવાનેહુનર કેવી સરસ રીતે
બાલે છે. તેમ્મો જનમધીજ વેપારી છે.”
અરે વીસથી લોચ વર્ષનો વાત ઉપર ચીન
શાયનો તમામવેપાર પારશીઓનેજ હાથહતો.
ચીન આતે જતાં વેપારનાં તમામ ખાર-
કસોના તેઓજ માલિક હતા. રશીઓમાં
અર પેહેલી તેઓએજ પુરોપમાં પેહેડીઓ
જંધાડી હતી. હીંદુસ્તાનમાં કાવડનો ધંધો
તેઓએજ દાખલ કીધો હતો. ખંડો અને
માઠી માઠી કંપનીઓ ઉભી કરી તેમના
દાએરેકટર અને કરતા કાવરતા તેઓજ
પેહેલ વેહેલા હતા. પુરોપ, ચીન, અરબ-
સ્તાન, ધરાની આખાત, અને આફ્રિકાના
જીલ્લા જીલ્લા બાગોપર પેહેલ વેહેલી સુથા-
પ્રરી કરનાર પણ તેઓજ હતા. તે વેલા સુ-
થાપ્રરી ખીકટ હતી, હાલના જેવી શગવડ
કશો ન હતી, તે છતાં તેઓએ આટલું
બળબુલું છે. પણ ત્યાગપછી કેટલા ફરશર ?
છેલા સરકારી રોપાર્ત ઉપરથી ખુલ્લી રીતે
જાણીએ છે કે વેપારી તરીકે પારશીઓ
ધણા ખરા નાજુદ થયા છે.

“આમલ પારશીઓની માઠી માઠી પેહે-
ડીઓ ખીકતી હતી. તેમની આંઠ ધણી સરસ
હતી. વેપારમાં કોઈ વેળા ખતા આરી પડે
પણ તેમનો વુધદેલી પ્રબળા દરેક ખાતામાં
બને છે. વિંધ્યા અને સોકસ યએલા
નીચઆ પ્રમાણે વેપાર કરવામાં પુરે પુરો
હાંસલ હોએ છે. પ્રમાણીકપણે કીવિલો ઉ-
દીઓગ કોઈ કાળે પણ લાએકે બદલા વગર
ફાકટ જતો નથી. આપણાં માંજી ગવર-
નર પ્ર ખારટલ ફિઅરે હીંદુસ્તાનના વે-
પારીઓનું આફ્રિકા તરફ ધીઆંન જોધી
એક વેળા તાજીખી બતાવી હતી કે તે તરફ
બપારે કહીઓ ઠીક તમકા મારતા ત્યારે

મથલી પાગશી મીતરે તેના ઘીમાં
નાખ્યા ને હતા. આવી ચીતની હથકેરણી
છતા પારશીઓએ તે તરફ કશું ધ્યાન
લગાડ્યું નહીં, અને દરરોજ વધારે ને વ-
ધારે ગોલામગીરીની પારકે આધારે જી-
વગી યુગરવાની દુ ખાંદાએક હાલતમાં
તેઓ આવતા જાએ છે " મીં ખનદા-
સેવાલજ્ઞા કીમવી લખાણમધિથી દુઝાએ
દુકમાં કાકક તાત પ્રીય આપવાની આ
નખલી કોશિય કીધી છે અને તે સર્વ વી-
ચારે હમો અતી ધણુ દુ ખ શાય સ્વી-
કારીએ છીએ. અરે પાગશીઓ એ તમારી
શી દયા ? કયા ગયો તમારો અથલી દોર
અને દમામ ? શું તમા ખોટી ખુસામતે
છકી ગયા નથો ? રશીઓમાં તમા
સર્વેથી શાહાસ્તીક ગણાતા હતા—પણ હવે
તમારું તે શાહાસ્તીકપણું કયા રહ્યું ? હાલત
ચગરવામાં તો તમા ઉમતાદ ગણાતા હતા-
હવે તે હથતાદગીરી કેમ ચુમ થઈ ? ઉદી-
યોગ—જાતી અચળાઈ બરેલા સ્વતંત્ર ઉ-
દીઓગ—મોટે તેમો પકાતા હતા—તેજ
અચળાઈ બરેલા સ્વતંત્ર ઉદીઓગ કેમ
નાણુદ થયો ? નેહરત લલેશયી ને નોકરી
જેવા ગોલામી વહીતગને આધીન થવાને
કેમ તમા બલચાવો છો ? પાગશીઓ ! પાર-
શીઓ ! એમ કાંએ ? પણ એમ કાંએ ?

આવો, પીવો, અને મોજ મજાહા
કરો.—પણતારક નામનો અથલી તવા-
રીખનવેશ કહે છે કે મીથરેશમાં ભયારે
મોટા જમન થતા ત્યારે ખાતી વેલા એક
નોકર પોતાના હાથમાં એક હાડપનજર
રખાવી બુલુંદ અવાજે બોલતો કે
“ આવો પીવો અને મોજ મજાહા કરો,
કેમકે કાલેતો તમા મગણ પાંચગો. ” આ
વાતને હીરેદાતશ ટેકો આપી જણાવે છે
કે તે હાડપનજર અદાર ધંચ લાગ્યા
લાકડાનું ખનાવવામાં આવ્યું હતું.

લગનના કાયદા તથા રૂઢીઓ.

(ગયા વરચના કીશિમખર માથને પાને
૨૬૦ થી આપણ.)

પારશીઓમાં ચોરૂક યજ્ઞ ને યુગ રેવાને
રક્તે રક્તે જડ ધાલી છે અને ને વધતો
જાક ખગળીના ખીજ રેપતો જાય છે તે
ઉપર હવે લખનાગ આપણું ધ્યાન જાએ છે
અને હમો પણ હમારા વાચનાગમિાનું
ધ્યાન અચુથ તે ઉપર જાએવા માગીએ
છીએ. તે રેવાજ આજના ગંડાપલા
(પાગશી) મરદોએ યુનર લગણુ કરી વીધવા
શાયે જોડાવાનો નહીં પણ નવા લગન
કરી કુમારીકા શાયે પરણવાનો છે. આને
પોતાની મોહરદાર આદતાર એક શક્ત મગર
તે જે ચાર છોકરોનો ખાર કાય નહીં દોષ
તોપણ પ્રરીને ખણવા નીકલતી વેલાએ
કોઇ જુવાન અને કુમારી સ્ત્રીની શોધમાં
કરશે. એથી બનેછ એમ કે જે જંગલી
રેવાજ મોટે આજે આપણે હીંદુઓની
હથી કરીએ છીએ તેજ રેવાજ આસ્તે
આસ્તે બિમાલુમ આપણે આપણ પોતા
વચેજ પરચવા હજીએ છીએ. આપ્રમાણે
ખીચારી નીરરાશ વીધવાએ શામને પુનર
લગણના બાગણુંજ બંધ થાય એ ખચીત
ખેદકારક છે. જો આ રેવાજ વધતોજ
આલ્હો તો એ ઉપરથી પારશી વીધવાએ-
નુ બવીશ હમોને ધણુ જ શીહા અને
બપંકાર દીશે છે અને તે માટે હમો
છછીએ છીએ કે ધટતી ચરચાએ આણુ
રેહ છેવે, મેત્રીમેનીઅલ કોર્તાના કેટલાક
ખોટા ધાગએ શામે વીચાર આખ્યા બાદ
મીં ઇજાપુરીઆ પોતાનો ટુક વીથય
ચમાત કરે છે. હમો પણ હમારી તપાશ
ગમાખ કરીએ છીએ પણ તે આગમજ
તેઓની ખીજ કોશિયમાં ધ્યાનપર લેવા
જોગ ચોડીક શુચના કરવા માગીએ છીએ.

પેહલું—બાથની શરૂઆત તથા વાક્યોની રચના એ બાબદ ઉપર હમારા ગામડીઆ લખનારે હજી ધણું જાણવાનું છે. દરેક પાનાં ઉપર દીકામાં આવે છે કે જે વીચાર એક શરૂ વાક્યમાં જણાવી શકાય તેજ વીચાર જણાવવાને માટે ઇલાખુરીઆ તરુ ચાર વાક્યો રાકે છે. તેઓએ જણાવુ નોંધએ કે એક લખાણની ક્રતેહ તેની એખારતબંદી ઉપર ઘણા આધાર મળે છે, જેથી ગમે એવું હુઆ લખાણ પણ જો મીઠી અને રસીલી એખારતમાં જલવામાં આણું હોય છે તો બાજે વખત તેમાં જણાવેલા વીચારો પૂઠાર નહીં પણ ખુદ તે એખારત ખાતરજ તે લોકપ્રોવ થાઈ પડે છે, ત્યારે ખીજા હાય ઉપર ગમે એવા શગીન અને કીમતી વીચારો દીલી એખારતમાં લખાવેલા હોવાથી ખીન વાંચવે પડી રહે છે.

ખીજું—વાક્ય રચનામાં વધુ જ્ઞાન બખરાવુ નોંધએ છે. મીઠું ઇલાખુરીઆની વાક્ય રચના ઘણીજ અધુરી અને બાજે વખત તદન અશુધ છે. લખાણ તરુકે, શાતમે શરૂ લખવામાં આણુ છે કે “ના એક તંદેશન છાકગને એક રાગીજ છાકરી મારે પગણવામાં આવે તો તે પગણનાગને તેની માહદાર તરુની પેદલી બિટ તરુકે ફેટલીક વાગ તેણીનો ઝાગ તેના દીલદારને મલે છે.” આકણના મૂળ-તત્ત્વ જણનારે કોઇ પણ કહી શકશે કે વાક્યને છેડે “તેના દીલદારને” એ ખોલો તદન ખીન અગતના છે એટલુંજ નહીં પણ વાક્યને અશુધ બનાવે છે. વલી ફેટલેક રોકાણે વાક્ય તદન અધુર રાખેલા છે, જેમકે ઉપલાજ શબ્દ ઉપર લખવામાં આણું છે કે “અને તેને મોટે એની ગોડવણ યની નોંધએ કે જેમ હમણાં ફેટલાંક વરસો થયાં શુંજામાં તેમજ ફેટ-

લેક રોકાણે લગનોની ચોક્કસ શ્રી લખ, તે લગન નોંધવામાં આવે છે, -વલી પર-ણનાગની મજા કુછી તેવોની તેમજ તેવોના વાઈએની વુગેરે મહંમો લવામાં અને એ લગણને કામદાર મણવામાં આવે છે.” હવે વાંચનાર આ ઉપરથી તરત કહી શકશે કે વાક્ય અધુર છે. કારણ કે “જેમ લગણ નોંધવામાં આવે છે” તેમ લખનાર શું કરવાની હમ્દા મળે છે તે કાંઈ એ ઉપરથી માલમ પડતું નથી.

છેલ્લે દરેક તકગરી લખાણ કુનારે આ-તો ધારણ ગખવા નોંધએ કે પોતે શું ફેલવા માગે છે તે મજબુત જ્ઞાનમાં રાખી શકલી દલીલો એવી રીતે લાવવી કે જે તે અશક તકરારને મજબુત આપે, આ-નીયમ શામ્લવામાં જો બેદરકારી રાખી હોય છે તો એવું બને છે કે તકરારને દરમી-આન એકકથી ઉલટી બાબદો આથી જાય છે અને તે ગ્રોયા તે તકરાર કુનાગને પોતાનેજ યોગી પાડે છે. જેમ બાથની બાબદમાં તેમજ તકરારની બાબદમાં મીઠું ઇલાખુરીઆ એક ગખ્યા બેદરકાર દીકે છે. જેમકે, શરૂ રૂટ ઉપર જોવામાં આવે છે કે “હીંદુસ્તાન જ્યાં પાચ પંદર જાતના ધર્મ પાલવામાં આવતો હોય તેવા દેશમાં એ કોઈની અગત નથી.” અને વલી આથી બે લીટી નીચે ફેલવામાં આવે છે કે, “મિત્રોમોનીઅલ જેવી કોઈની એક ખંડમાં તો શું પણ દેશમાં, પ્રાંતમાં ફેલમાં તેમજ ગામડાંમાં પણ અગત છે.” તકરારનું એકકથી ઉલટાણું કોઇ પણ આ ઉપરથી શમજાવે એ એક રોકાણે જ્યારે લખવામાં આવે છે કે “કોઈની અગત નથી, ત્યારે તેની તગતજ નીચે લખવામાં આવે છે કે “જેની અગત છે.” આથી તપથી લખનાર પોતે પોતાનેજ યોગી પાડે છે.

સંસાર ઉપયોગી રત્ન. *

મીં નગીનદાશનું આ એકે નાહાનકડું પુસ્તક હમને ગુચ્છપાંડાના વમલમા પ્રસાવી નામિછે કેમકે તેની સ્તુતી કરવી યા તેની વીરૂધ્ધ શખ્ત રીતે ઉતરી પડવું તેની હમને સમજ પડતી નથી. આ નાહાનકડા ગ્રંથમા સ્તુતી થાત તો ખહુએ છે પણ જે થોડુંક લખાણુ તેને એમ લગાડે છે તથા જેમના મોટે આશ કરો એ પુસ્તક નોમીડું છે તેમના હાથમા મુકવાની બલામણુ કરતાં હમને જે ભાગ અટકાવે છે તે ભાગ વિશે કેવા સખ્તનાથી બાલવું તેની અમને સમજ પડતી નથી. હીંદુ લખનારાઓની તે એક આશ એમણે અને અકુસોમજેવી વાત છેકે મીં નગીનદાસે પોતાના અતી કીમતી પુસ્તકને એજ હીંદુ એમિથી નીરાણું રાખવું નથી.

નીરદાષ કુમારગકાએ સંસારમાં કામ આવે એવા નીતી અને વીવેક શીખાડનારા નાહાનકડા નીખધીનો આ ગ્રંથ તેની સુંદર પણ શેફેજ હથડો ભાષા, તારીફ ભાષ્ય એક અલંકારના મોટા જથ્થા અને ઉચકૃષ્ટ ભાગણીઓના ચીંચથી જેવી રીતે રચાયેલ છે તે અરેજવખાણુવાળોગ છે. હમને તેમાથી હમાગ વાચનાગની ખાતરમોટો મોટા ઉતારા કરવાને ખહુ મન થાએછે પણ જગ્યાની કોળાઈને લોઈ હાથમા ચોડવાજી મુતોપ પામીશું. પ્રથમ તો અમલના નીખધીના થોડાંક નામોજ તાલવી કાઢવાને ઠીક ધારીએ છીએ. ધર્મરનો સ્તુતી, વિદ્યા, સાચું મોલવા, સ્વધર્મ, સંગત, હિ મત અને ધીરજ; સનામીની સેવા, પતીવ્રતા, કસરત, આલસ, અંધ, સુધડતાઈ, મકરતા, નચતા, અદેખાઈ, ક્રોધ ઇતીઆદી વીગય ઉપર ઠીક

અશરકારક લખાણુ આદ્યુછે, અને તે દરેક મધે શરેરત રત્નોનો કશો ટેરિજ નથી. જુવો નગીનદાશ શેક માતા પીતાની ફરજ કેમ શીખાડે છે; “જે માતા પીતા ધનનાં લોભની ખાતર અથવા કુલીન ધરની ખાતર, પતી વાંચિય મોટો, વૃદ્ધ અને મુર્ખ જોય અથવા પુત્રી કરતાં વચમાં નહાનો જોય, વલી પુત્રી તરફનો હરેકખાને પેસો સે, લગન કીધા પછી પુત્રીના પતીની રજા શીવાએ પુત્રીને ધર રાખે તો તે માતા પીતા આખરે નરેકકુંડના અધીકારી થાએછે.”

અરે નગીનદાશ શેક ! તમને નરેકકુંડના, કરતા કોઈ ખીજો વધારે સ્વચ્છ બાલ ન જડીયો ? જ્યારે આવા બાલથી હમો કાપીએ છીએ ત્યારે તમારી નાહાનકડી અને કોમલ નારાની શી દશા ? કદાચ તમારી હોંદવાનાંઓને તમો જેવા ગ્રંથકારને ગમે ઉતારવાની આશરમ હશે, પણ નાં, હમારી પારશન વાચનારી તો આવી ભાથાથી ખરેજ ગેહોશ થાએ ઇમા શક ન બલુવો. પણ નાં, હમારે તો મીં નગીનદાશના રત્નો તાલવાં છે અને ખહુ રત્નોના જથ્થામા કોઈક કાચનાં કટકા પુશી જાએતો લીમા શી નવાઈ. જુવો તેવણુ પુત્રી મોટે શું કહે છે :—

“પુત્રો એ પાગકુ ધન છતા જે માતા-પીતા તેજીને કલોલ કાઢ જાડાં અર્વાવેકો અને ધરનાં કામ કાજથી તદત અનજણુ રાખે છે તે પુત્રી મોટી થયા પછી મામરે પોતાનાં પતીને શું શુખ કદી આપનાર છે?”

વીચાર ખહુ મોતેખર છે પણ પ્રમ્મની ગ્યના ખહુ કફોડી છે. દેખાતન મોટેનો તેમનો વીચાર ખરેજ કોઈ ખણુ રીતની ખામીથી નીરાણો છે.—

“જે માતાપીતા પોતાનાં પુત્રને દેશાતન કરાવવામાં હચ્કત ગણે છે, તે માતા પીતા પોતાનાં પુલના મુખનાં શાંધનનાં દુશ્મન

* સંસાર ઉપયોગી રત્ન, ભાગ ૧ લો. — (કે મોં દપતીએને સંસાર સંબંધી ગોચ્ય પદ્ધતિ ગ્રંથેજ સ્વાસ્થ સાન) કરતા રાહો નચીનદાસ ફકીરભાઈ સાંતે મુરતી દશા ધોરવાકે આપરતી પેહેલો, મુબઈ મારીય મહલ તથા એ મોં નરનાકમુલર પરેસામા પાંખુ છે—સપત ૧૯૩૬ સને ૧૯૮૦.

યથ પડે છે ; કેમકે જેમ મશાલમાં તેલ નાખવાથી રેતુનીનો જોય વધતો જાય તેમ પુત્રને દેશાતન કરાવવાથી પુત્રનું પ્રસાર્ય વધતું જાય છે.”

વિધવાનાંતો ખરેજ તેવણું આશનાવ દીશે છે અને શ્રી કેલવણી મારેના તેમના વીચાર ઝેટલા બધા આગલ વધલા જોઈ હમાંરે હર્ષ જ્ઞાતોએ નથી :—

“પ્રિય બહેનો ! શું ઇચ્છે તમારામાં પ્રશ્નનાં કરતાં કંઈ યોગ્ય ચરીત મુકેલાં છે ? મરખાજ અથવા તેથી વીશિષ્ટ પણ છે. ત્યારે હે બાધિયા ! તમે બહુવા ગણવાને ધીકારીજ કાઢો; અને વિધવાની કેલવણી જોઈ નહી—તો તે તમને કેવી ચરમની વાત ?”

“સુધ્ધ અને અબણ માંણુમ શ્રીજીને વિધવા મંથની કેલવણી સેવામાં મહેરો દાગ અને અવયુષ્ય શમજે છે, પણ ખરે ખર એ વીચાર તદ્દમો મુર્ખપણાનો સમજાવે.”

“મિદાંત કરી માનજો, કે શ્રીજીને વિધવા મંથની કેલવણી શમાન અધીક શુભ ખીજી કાંઈજ નથી.”

“શુભ ખાત્રીથી માંનજો કે જેમ શુધ્ધ જગતમાં દીવી નીકલે છે, તેમ વિધવાની કેલવણી—એ માણસાનાં ચરીતમાં દીવી નીકલે છે. વિધવાની કેલવણીથી તદ્દમો તમારા જનમનું પ્રમાણન શું છે તે સમજી શકસો ; માખાપને ધરે, રવામીને ધરે—ક્યાદી લોકોની માથે કેમ વર્તવું, અને તેઓનાં તદ્દમારી ઉપર અને તમારે તેઓની ઉપર કેટલો અધીકાર છે—તે તમે પકડી રીતે જાણી શકશો.”

“તમારાં મંકટની વેળાએ તમને શુભ આપનાર, મિકાંત વાશમાં સોખવી યનાર, શુભને અસ્ત કરનાર અને નીલીને માર્ગે આપનાર ખરેખર કોણ છે ? તે જોઈ કે વિધવાની કેલવણી.”

“જેમ દીવો અંધારામાં અજવાલું કરે છે, જનતોગ શુભની વુદ્ધિ કરે છે, સત્યતા મતીને સત્ય મલવે છે, જોડન ભુખાની ભુખ જોળાવે છે, પાંણી તરસીઆની તરસ મટાડે છે, દેખતો આંધલાને મારગ બતાવે છે, તેમ જો બહેનો ! તમાંરી ચરવે તરસ અને ભુખ—વિધવાની કેલવણી પુરી પાડશે ; અને શાયો મીધા અને મુગમ માર્ગે બતાવી આપશે.”

આ હા ! હવે તો બહુ ધીકું. જ્યાં પગે પગ જોનું જોનું અને રતનડીત શીત ગારનો ટેડિજ નહી ત્યાં બટકા બટકા યાકાયા શીવાએ ઉડોજ નહી. જેમ લોકો નાતક ચુર ચુકશપીઅરનાં જવાહીરો તાલવી કાઢે છે તેમ પ્રશંગ પડતા હતા હવે પછી “જવાહીર નગીનદાશ” હમારા વાંચનાર શામે આ પુસ્તક મધી તાલવી કાઢી, ધરીશું.

હાલતો મીઠો નગીનદાશ શાય હમને જ્યાં વાંધો છે એ દુકમાં બતાવી આ તપાસ શમાંપત કરીશું. જ્યારે શરી કોઈ શ્રીજીને મરદ કરતાં વધારે કોમલ ગણે છે ત્યારે આપણા આ નવા હીનદુ સનથાર શુધારક શું શ્રીજી કરતાં મરદો ને અધીક કોમલ શમજતા હશે કે તેવણુ શ્રીજીને પાંચ કલાક અને પ્રશ્નને છ કલાક દર રોજ ઉંમ કાઢવાને કરમાયે છે ? હતા ધારીએ છાએ કે શાધાગન મનુશીય ને છ કલાક પણ યોગ્ય છે, તેમાં શ્રીને પાંચજ આલવા એતો બહુજ કરીણ. વહી જે શ્રી નગારાનાં અવાજથી જગર ત થતી નથી તે શ્રી નગીનદાશને આટુ દીશે છે પણ નીરદાશ કંનશાનની નીકાતો જોવીજ હાએ છે. એવી નીકા ધરાવનારને હમ તેજ બાગેગશાહી માંનીએ છાએ, કેમકે જીવાંની તનદેરાયતી અને રવચ મનની નીકા એવીજ હાએ છે.

નગીનદાશ એક પોતાની વાંચનારી બાઇએ તાશ “ શીદાત ” કરી મનાવે છે કે “ જે સ્ત્રીએ પુર્વ જન્મમાં પોતાના પતીનો તીરસ્કાર કરીને અન્ય પુરૂષથી વ્યભીચાર કર્યો હશે, અને પતીની સેવાથી દુર રહીને પતીની આત્મા ભોખી હશે, તેજ સ્ત્રી અરેખર વાંઝણી ગૃહે છે.” આતો વધારે શાસ્ત્રની શાંધ થઇ ! તખીનો જેને રાગ માન છે તે તો કેટલું નીતીનો કાનુન તોડવાને લીધે દેખુ છે અરેજ આતો વાઝની બાઇએપર બદનકરી નહી તો ખીજું શું ? હમે તો અતીઆર શુધી એમ જાણતા હતા કે ગરબશતાનની ખામી અથવા તે ઉપર બનધાતા પ્રભે ચરખીના પડથી અડચન નડતી હશે પણ આને આપણે શીખીઆ કે એતો કેધી આગલા ભવમાં પતીની આત્માના તોડવાની શીકશા દેખુ. મીં નગીનદાશની એમ શમજવામાં શારી મતલબ છે ખરી પણ ગમે એવી શારી મતલબ ખાતર શરવેજ વાઝની અબલાએના એક દુખ ઉપર આ રીતના આરોપથી ખીજા કુખનો જે ડામ પડે છે તે વાજખી નથી.

વ્યભીચાર અન ગર્ભ પાતનો વીશય તદન નકામે છે, એજ એક વીશય એવો છે કે જે આખા પુશતકને એબ લગાડે છે. નીરદાશ કુમારીકાએને બોધ એવી રીતે દેવા જેલએ કે જેથી જે ખરામ કુગોડનો તેમના સ્વપનામાં પણ માલમ નહી તે બને તેમ તેમની શમજથી કુજ રાખવા, માઠા ઁનોના માઠા પરીણાગો દરશાવા કરતા શાગ ઁનોની તારીખ અને તેથી હાશલ થતા પ્રએદા એવા નાજુક મનોપર વધારે શારી અશર કરી શકે છે. પ્રથમતો જે નીરદાશ નારીને કશું બાનજ નહી આવા ઁનાની તેવણે શરવાતમાં જે શમજ આપીડે તેજ બહુ વ્યભીચારી છે અને તે અતરે ટાકી બતાવી તે ઉપર બહુ બોલતા હંમને તો લાજ મઢેડે.

મરણ પાલક હીનદુ સ્ત્રીઓ જે રશતે રશતે રડવા કુટવાનો શગ્ગ કરે છે તે અટકાવાની શુભ નેમથી મીં નગીનદાશ ખુબ ખીલીઆ છે. પણ તેવણનો આ વાકીય હમને શમજ પડતો નથી તેવણ પુછે છે કે “ મનુખ યજને રડવું, એ શું માણસ જાતને શોભે છે ” ત્યારે શું હેવાનો રડતા હશે ! આ રડવું શું હેવાનોનેજ શોભતું હશે ! તવારીખમાં વીર નરોને રડતા આપણે વાચીઆ છે. માણસ જનન મતાજ રડે છે. પેહેલવાનો રડયા છે. કવે-શવરો મનુશીયને મનુશીય તરીકે ચીતારવા થકીજ આમઆ ગૂઝવે છે. મધીઅમપણે રડવાથીજ છાતી હલકી થાએ છે. મટિ તદન રડવુંજ નહી એમ કેહેવું એ મનુશીયની આશીઅતથીજ ઉલટું છે. એક રડવી માશુકની ખસિાર જેવી ચશમેઁ ઘધધી ટપકાતા આશુની ધાગધી સારદ બાએરન ઈવેને તે માશુક વધારે ખુબ-શુગ લાગી હતી. મટિ નગીનદાશ શેડે જો હરે પછીના ભાગોમાં વધિક અને નીતી શીખાડી તેએ તે તે વંશ માનુ-શયની પ્રકૃતીનો વીચાર પેટલા ધીઆનમાં રાખવો એવી તેમને હમારી એલતેમાં છે આ રીતના એલા દીલથી જે તીકા ચલાવીઆ છે તે આપણા લાએકીવાલા અધકારને આગલ ચાલતા બહુ ખખના થઈ પડશે એમ વીચારી તેવણે હમા પગ કોધ પણ રીતે રંશ બરાપુ નહી એવી તેમને હમા તરફની વીનંતી છે. એરી ક્રીશમના પુશતકોના તેવણ ગમે એટલા ભાગ છપાવાને હજતા તેએ તોપણ દરએક ભાગ પોતે પોતામાં શપુરણ હેવો જોઇએ, પણ તેમ આ ભાગ પરથી લાગતું નથી તેમાં છેલ જે માટી બધએર વચે વાદવીવાદ થાએ છે તે નકામે લખાવી અધરો ચુકયો છે, અને નાહાના કદના ઇનું પાનાવાલા પુશતકની, મજબુત પુઠા છતા એક રૂપીએ કીમત બહુજ છે.

એક વીધવાએ આપેલી ગુલછરીની ભેટ.

આપી તેં એક મહુને ગુલછરી ભેટ,
જોઈ જેવું રૂપેરી કુમરું જાદુન
છગર માહરું પામ્યું અતીરમ બેઠું,
કીધું તેને કુઈ ગું લીપર રહન.

મોતીની ખાંચગથી દીધાવો દાણ,
રંગીન તાલુગી સાચીના જાણકાર અંદર
કરતીતી કિનારે ગું માહરી સાથ,
છગર કરતો જાહે તાલુગી મોહનતથી તર.

તેજ દાણ વનસુગમી દેખુ છ હું આજ,
કે છગરમાં પડેઉં જમથો મુરાખ;
પીઆરી માહરી સહીની હાલતની દાજ,
કરેછ માહરું લોહીને બાહીને ખાખ.

જે માલિની કરતાતા મોલાબ હસેઠ
તે ઘડ મઘાછ કીકા મોનની મીસાલ,
હવે જે વરસ પર ખીલતું જે કદ,
મો ! ગું તેના આજે આજે સેકસતે હાલ !

ગુલછરી આપીજ તે મહુને આજ,
પન હેતી જ્યારે ગું મુખથી જરખર
દ્યારે ગુલછરીને સાચી તી સાજ
જોઈ તાર ચલકતા મેહસારું ગુ.

સો. કા. ખંખાતા.

પારકાનો ઉપકાર.

(શખ સાદીના ગુલેસતાનમાંથી
તરજુમો.)

જે એક દરવીશ ને વિચે માંબલુ' કે
તે મુખમરાના આતશમાં જરતો હતો અને
ચીગરાં પર ચીગરાં સીવતો હતો તથા
પોતાનાં દિલની ધીરજ આતર મોલતો
હતો કે :-

સુકી રોટી ને ગુતાં વસનર
પર સદા હું ગાઈ કું માહરી સળર ;
કે જેવો છે જતી મેહનતનો ભાર
નથી તેજા કું જ્યગરો આભાર.

કોઈએ તેને કેલું કે-શું ને નથી માં-
બલુ' કે આજે મેહરમાં શલાનો શખમ

શખી દીલનો છે તથા મરવેને શ ખાત
કરે છે તથા દગીશાની ચાકરીમાં કંમર
ખાંધેલી રાજે છે અને તેમનાં દિલના
દરવાજા ઉપર બેઠેલા રહે છે * અગર તા-
હરી જે હાલત છે તે વિશે તે જાનશે તો
ધરમી શખસોનાં જુગની જાલવળી કર-
વાથી પોતા ઉપર ઉપકાર થમ્મિસો વિચા-
રશે અને ગળીમત સમજશે. તેને જવાબ
દીધો ; ચુપરહે ! કેમકે કોઈની આગમ
પોતાની હાજત રજુ કરવા કરતાં મુખતી
અને ભુખમગમા મગ્યુ બેહતર છે.

રીતજે ગું કીધગં પર ચીપસા તમામ,
ને સતોશથી ખુનામ કરેને હુકામ,
પન ના લખતો પદીસાના માસિક ઉપર
આંચમાં પેહરવાના વસતર ખાતર,
છે દેખખતી સળી બરાબર એ
યા બેહરતમા જવાગું પારકા પગ.

સો. કા. ખંખાતા.

તાવનેા શેહેલ દલાજ-શેરીનશ
શિખાનાકશ નામનો એક અશલી તખાખ
આંકડાંવાલી તાવનાં એક શુદ્ધ દલાજ
તરીકે જાણવે છે કે તાવનો ધણી જો
પોતાનાં માંથા હેથલ નાંમાંકીત પુનાંની
કવિ હુમરની પ્રખીયાત કવિતા " ધમી-
અદ " ગું ચોથું પ્રથમક પોતાનાં માંથાં
હુલ લખને શુ પે તો તરત ઉપલી તાવ
નરંમ પડી જાએ. કાંમો વિધારથી આ
અખતરો નહી અજમાવી જોએ !

* અસલ કારણીયુ જે વાકય છે તેનો કોલે
જોલ તરજુમો આતરે કીધો છે. એની સમજ એ કે
જે એક દરબાજ દરવાજાપર બેસી અંદરનાં માન-
સને બહાર જવા ખાતર અને બહારનાં માનસને
અંદર આવવા ખાતર દરવાજા પાંચ કીધાર કરે છે
તેમ શખી ખાનગ દગીશાની દિલનાં દરવાજા પર
બેસી તેમના દિલની ખુશબને બહાર કાઢતો હતો
જો બીજા ખુશબને અંદર લેતો હતો, એટલે કે
તેમને હર ગુનવ મુખ આપી તેમની ખુશબી કુ
કરતો હતો. શખસદીની આ આખી
તલખ શખસપીઆગની એક
Poor and content is rich

લોરડ લીતને હવે શું કરવું જોઈએ ?

આપણા માંજ શુભા જોરડ લીતને શાહેબની પીઠ પ્રજનમતાના ચોખાથી હજી અંમઅંમીઆ કરે છે અને પોતે પોતાના વીચાર પરમણે અતરે કહેવા કહેવા માહા-બારત કામી બબ્બની ગયા છે તોપણ નચુનાં લોકો તેમને નાહેકના થતાવે છે, તે વીથે પોતાનાં આમના જંગલી બરવોડો અને મજૂરો આગલ બારા કોથકાં માદ-વના જેવી લામબી લામબી વાતો કરવામાં હાલ તેવણ રોકાયા છે આ ઉપરથી આપણું જાણીતું “રપેકતેતર” કહે છે કે ભલાં માણસે ઉત્તરી કીથમના રોડરા રડવાનું છેડી દધ પોતાના પ્રખ્યાત યુરજી નો દાખલો લઈ એક વારતાનું પ્રચલક રચવું, અથવા “શીમલામાં અગ્યરશની તારીશનાં બાકાં કુકનારી મંડલી”ની તવારીખ લખવી, નહીતો દીમીનાં શહેન-શાહી મેલાવડા ઉપર સહેરી ખીચારો અને હવાઈ ઘૂરગોથી બરપૂર કવિતા જોડવી. આથીબી નો કાંઈ શરેશ કામ કરવું હોય તો રશી છાપાના ધાગની માહેતેમમાં એક ગજલ જોડવી. પણ જો શરવેથી શરશ કાંમ તે નામદારે ખીજી કાંમની બજતવુ હોય તો “હીકુશતાનનો જાદુગર અથ-વા બનેતનું પેત હને કેમ કુલાવીશું” એવે નામનો એક રચુજી નાટક જોડવો.

ઈનામેનો શવાલ.

હું ૫ મ અક્ષરની બનેલી-કું, અને વિદ્યારથીએને બહુ અપની છુ, જો કે શાવાગ્ય માં-કો મારો કાંઈ થોડો હુબોગ કરતા નથી ફરેક જાણના ધગમા મારી એકબી નકમ હોવાવીના રહેલી નથી, અને મારું અધન નીચે મુજબ છે.

મારો પહેલો ને ચોથો મિલવો તો ‘ધર-મ’ નો અર્થ થાય છે, અને જો તેનેજ ઉલટાવશો તો હું મીસ પાણીના એક ઘોટો ભાગ બની જઇશ. મારો ચોથો ને લોજો મિળવશેતો હું ચરીર મહેલો એક તંત્ર બનશ, અને લોજો ને પહેલો મિળવશે તો સો વરસની મુદત બનશ. મારો પહે-લો અક્ષર સેચો તો હું ‘દહાડો’ બનશ, તથા પહેલો, બીજો અને છેલ્લો સાથે મિળવશે તો હું ‘છોકરી’ બની જઇશ, પણ પાચમા સાથે ત્રીજો મિળવ-શે તો હું ‘ચુસસો’ થઇશ, માટે હવે કહેાકે હું કેલિષ્ટ અને મારો નામ શું ?

જિપલો શવાલ ઊકલાવનારને સરેરાશનું ઈનામ આપવામાં આવશે

ગયા માશના શવાલનો જવાબ.

પેલો શાદાગર ફર ઘોડા લાવ્યો હતો. ઇનામ મિળવનાર “એક જરથોસતી.”

* * જરથોસતીએ હમોપર મોકલેલા પોસ્ટ કારડ ઉપરના શુનામાવાસે કેકણિ પોતે આવી હમુને મળી ઇનામ લઈ જવું.

અગ્ર જવાબ મોકલનાર.

Mr Rustomjee, S. Master.

મી. એલજી રસતમજી કામા

મી. નીકદોરોઆ એ ૧ સકુલનો વિદ્યારથી.

મી. મેરવાનજી બેરામજી નાકેરા.

મી. પારેખ

મી. એચ આર કુબાર.

મી. જલ્દેશમ કરમજીરામ માસતર

મી. દરીબાઈ દાલબાઈ દેશાઈ (ખોલીચારથી)

મી. જી. જી. (ખોલીચારથી)

મી. જી. પીરબાઈ ૫ જીબાઈ.

Mr E D Lam

મી. માનશકર નીં જબીલદાસ માકડ

લખી મોકલનારાઓને ખબર.

જી. નં. ભીલાડવાલા.—તમારી ખાબ-રા, મલાઈ, અને તે બનતી જોગવાઈએ તપાસ કરીશુ, ખીજી પણ લખી મોકલજો.

ધોબીતપાવ—નંબર ૮૭૨ વાલા પેરમા,
મુંબઈ વર્તમાન છાપાખાનામાં મનચેરજી હોસંગજીએ છાપુ છે.

વિદ્યા મિત્રનો વધારો.

વિદ્યાભીઆશનો શોખ ધરાવનાર શોખીલી આલમને

અગતની ખબર :

આપણા જીવરોગોમાં તેમજ વિદ્યાર્થીઓના મોટા વર્ગમાં "વિદ્યા મિત્ર" રૂતે માણીદુર યત્ન જાહેર છે તેમાં તો કશો શક નથી. આપણા વડીલો, ડાકતરો, શીક્ષકો અને વગેરેમાં આગળ વધેલા જીવનની આશોની ખાતરી થઈ ચુકી છે કે કાલાણી કીરસા હલકી કીરમના "ઓરીજનલ" પીઝનો ક્રતા એજ શકત મિક ઓરી કીરમનું માં ચોપાનીયું છે કે જેમાં "એડેસ", "ગોલ્ડરમીથ", "એડીયન", "સ્ટીન", "હીયુમલ ધેવાદી લખનાગઓના મંગીન લખાણો આપવામાં આવે છે, કે જે લખાણ "ધર્મીય શોકમ" તરીકે લખાયું છે, અને તેમણે ઘટતા ફેરાર સાથે મુજબની વાચનાઓમાં ર પગલાની વિદ્યા મિત્રની નખળો કોચેય કેરી મંપુર્ણ રીતે પ્રત્યેક નીવડી છે તે જણાવ કરી અગત નથી. ખાતરીની કેળવણી, અખનાઓને મંસાર ઉપયોગી શીખામણ અને આપનાગ વિષયો, જીવરોગોને "ગોલ્ડરમીથના પસંદ પડતા શીનસુરી ભરેલા ચીનાઇ પન શેડીઓમાં અને આગેવાનોને પ્રભાવી ખરેખરી આગેવાની લઈ આગળ વધી પોતાનો જાળરી ગમવાની સાથે મુખ્યત્વે, જીવનની આશો માટે એડીયનના રંગીન વીધવતા ભે તેમજ નીચે અને નીતિ શીખાડનારા રમુજી નરો, લીખરલ વગાણાણી રાજડુનારી ખા ખીન મરાઠી પ્રેમ ઉપયોગી દેવહીતકાર ઉપન કરનારી આતુ ખીનાઓ, વિદ્યાર્થીઓ નામીઆ નર નારીઓના ખરેખર નકલ કરના જોગ "જનમ ચેરીલો", વિદ્યાઓમાંને લ પગચુરણ ખીનાઓ, નવા મંચકારો માટે અપસુષાત તપાસ, ઇંગ્લેજ ભાષામાં લખનાગ ઓ ઓને મુજબની વાચનાઓમાં સાકની સાથે પીઝન, ધર્મીઆદી ધર્મીઆદી ખાખરોના મરાગમ વાણું વચ્ચેદહાડે ફકત દોઢ રૂપિઆની કીમત વાણું ચોપાનીયું મુવળા વર્ગના નાગઓને માફક આનંદ નીવડે તો તે સ્વભાવીક છે. એટલું જતા હજી એ ચોપાના વધુ આશરોની અગત છે. તેના ધરકોની ટીપ જોટલી જોઇએ તેટલી હજી થઈ જોકે તેના કદ સાથે સરખાનવા હાલમાજ એ ચોપાનીયું મંચેથી સમગ્ર છે તોપણ પાનમે ધગક થતા એટલીજ કીમતે આઠ પાનાને એક ફોગમ વધુ આપવાને ખની અને તે મેનવવાનું શોખીલી આલમના હાતમાં છે વગર રહેથતે અને વગર વિદ્યા મિત્ર જાહેર થનારો જોટલી રીતે લખાન ચનાવે છે તે કેટલીક વેગા તેને પો નુકશાન કાગ્ગ થઈ પડે છે તેપણ તે પ્રજના હક, સમાયતી, અને શામદાં કરીઆણે કોઈપણ વેના તજ દેવામાં આવતી નથી આની એક કીમતી અને વગર હાથપની જેમ અને તેમ આગળ વધારવાને ખાતર વિદ્યા મિત્ર મરીખ પાણુ આપરદાર વિદ્યાર્થી કીમતી વાચણના શોખીનો, અને વિદ્યાઓમાંને માટે ધનનેજની ધગનાર અપ્પશો નીચે મુજબની મિત્ર ધગનારી ગળ લખે છે.

જે કોઈ વિદ્યારથી અથવા ગ્રંથરચો આહુ શાલને ગાટે વિદ્યા મિલનાં નીચે મુજબ નવાં
 રંગો મેલવી આપશે તેમને નીચલી કીમતના પચાંડ પડતા કીમતી પુસ્તકો ભેત દાખલ
 ખાપવામા આવશે :-

૫ ધરાક મેલવી આપનારને રૂ૧ ની કીમતનાં પુસ્તક.						
૧૦	"	"	"	રૂ૨૧	"	"
૧૫	"	"	"	રૂ૩૧	"	"
૨૦	"	"	"	રૂ૪	"	"

પુસ્તકો પ્રગટ કરનાર તથા વેચનારાઓને શરૂ કરીશન આપવામાં આવશે.
 શાવગના ધરાકોની શ્રીખીઆ મનમાનવી યથે તેો ટપાલ ખાત્ર છોડી દેવામા આવશે. ઉપલા
 આપાનીઆને અલાવનાગઓની મકશદ કમાણી કરવાની ખીનકુલ નથી, અને તેને વાજખી
 માથરો મલતા તે પોતાના ઉપયોગમા વધારો કરવાને ચુકશે નહોં વિદ્યાપર બાવ રાખનારો
 એળખાઈએ” અને “અનડા એળખાઈએ” નો એક શારો “રૂ૨૧” ઉપલુ” ચોસાનીકુ શકત
 તાના શોખને ખાતર અલાવે કે અને તેમની ખીનશવારથી મહેનતનો પુરતામા પુરતો બ-
 ના તેમના લખાણનો બોહાળો ફાવો—વીધાનો તરફની પચાંડગી અને શોખીલી પ્રજા ત-
 ના ઉપકાર અને હુશાનથી વળી રહેશે

વિધા મિત્રનો વધારો.

જાન્યવારી ૧૮૮૧.

પારથીઆવાલી અશકાનીઅન (આરસેસાર) જ્યાં બુલંદ
તુરાનો જરથારતી ટોલાની શેહેનશાહતની હુગોલ,
તવારીખ, રીતલાત, ભારા, ધરમાચાર ઇત્યાદી.

(લખનાર મીઠો જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ.)

(ડીસેમ્બર ૧૮૮૦નાં અંકને માંધણુ પાને ૨૮૨ થી.)

હરીવા કરી એને લખેસો છે. એ મુલકની
અકશર કરીને પાહાડી છે ને મજદૂર અરવા-
મીન મુશાશરના જણાવીઆ મુજબ અવે-
ની એ પાહાડી જગા પારથીઆનાં પાહાડો-
ની જગા ગાય એકમતની આવે છે, પરંતુ
એ પાહાડો આ છેતા જણાવેલા પ્રાંતના
પાહાડો જેવા બુલંદ જોવામાં આવતા નથી.
એકેએ એ આખા પ્રાંતની લંબાઈ ૨૦૦૦
એકેએ આ પાને ૨૩૦ માઇલ તથા એની
પોહીલાઈ ૩૦૦ સતેકેઆ પાને ૨૫
માઇલની જણાવે છે, જેથી એનું ક્ષેત્રફલ
આશરે ૮૦૦૦ ચોરસ માઇલ થઈ શકે
છે, માટે પરાંપર જોયોતો એ પ્રાંત પાર-
થીઆના પ્રાંતમાં એક જગ્યાએ જ આજ
યાનેની વધારે નાહો નહોતો. અહીંઆનાં
રેલવાયીએ પાહાડી હોવાથી ઠીક લડાએક
ગણાતા હતા, પરંતુ તેઓ યાને પારથી-
આનાં દેશની થંખીઆ જેવડી તેવડી
હોવાથી તેઓને એ લોકો કશી પાંતીએ
છેડી શકે તેવું ન હતું. પારથીઆની અ-
ગની ખુશી સરંગીઆ યાને સરંગ એટલે
જે દરંગ લોકોનો દેશ આવેલા હતા.
હેરાતની ખીનની દખલણુ ચોરડુ બણી
એ મુલક લાગેલા છે એમ માંહુમ પડે છે
અને ત્યાંથી તેમકે હામુન યાને સીસ્તાનના

સરોવર શુધી અતરાએ છે. અંહીઆં ફેરી-
અર નામનાં એક શ્રેનમ મુશાશરના
જણાવીઆ મુજબ, ટેકડીએ તથા નીઆન
જમીનો આવેલી છે તથા નાનાં નાના
અગાઓ ત્યાનાં પારોપામીમતના પાહાડો-
માથી નીકલીને, તે હામુનના સરોવર શુધી
નેતરુના બણી વેહેતા આલીઆ લખે છે,
પરંતુ તેઓમાં પાંણી ખીનીઆર હોવાથી.
અહીંઆની વચતી બણી માટી નહોવાથી
તથા એ ટોલા બણુ ચાહરીક નહોવાથી
પારથીઆને એ બોગડુ તરફની પણુ
કશી ધાસતી રેલેવી ન હતી. એ મુલકની
વચતમે આરંગીઆનો દેશ લાગેસો છે, જે
પારથીઆની દખલ બણી લગભગ આર
અર આવે છે. લીખીસ અને તુઅનની
પડોશમાં શ્રેજરના જણાવીઆ મુજબ
૩૪૦ અખશાહમ અને ૫૬૦ થી ૫૮૦ રેખા
હથ શુધીનો એ લોકો જે જરાક ફલવંત
છે, તે શીવાએ એ આખો મુલક ચદંતર
વીસંત છે અને અંહીઆંની જમીન શુકી
તથા ખારી હોવાથી એને જાહાડ પાંણુ
મુતરના ઉગી શકતુ નથી. વાંમનેરી કેરુએ
જે અંહીઆના ખીઆખાંનોમાં હરન
અને ચોરખર પ્રથકલ શરતાં શરે છે. અંહી
આના રેલવાયીએ ભટકતા તથા જશલી

હાવાથી ઐક્યનેક થાય આપણ આપણમા માગમારી કરતા રહેએ. અને ધુગાછવાયા રહેએ તથા કાગાઓ (લામો) મારણથી શીકારે પકડી પોતાનું ખુદ પેદા કરેએ અથવાગા (અરકરીમ) પાદશાહના લથ-કરમા, દોરસીકરના મેદાનમા આઠ દળ મગામસીઆનો આ ઝોલા શીજે હાજર થએલા હતા એમ જે દીરદાનમ જણાવે છે, તે પછી એ લોકો ની વસ્તી અચન જમાનાથીજ બોહાલી ન રોય એમ બાયે છે. એ લોકો પાંખીઆના દખ્ખણ તરફના મુલકોમા કોઈ કોઈનાર મથારે કરતા રેલા હશે પણ એ લોકો નળ્યા હોવાથી પારથીઆના શુગવીરોને તેઓથી જાહાજો ઉપરન ખમવો પડતો ન હતો. મગમ તથા વારીઅમુલુ બહી ઉવે હીરકેનીઆનો પ્રાત અરેઅર એ દેશને લાગેલો તેથી ભુગોલને અગ્રે તે બે ગ્રાનોને શાયેજ ગણુનામા આવેએ કારણ કે એઓ વચે ખુબની કમી મરીઆત આવેવી હીશ-તી નથી, એટલુજ નહી પણ અહીઆની જનીન ધણીખરી બાબદોમા એકધિક થાયે અકમ કરીને એક મવતી હતરેએ, યાક માન એંગોજ છે જે હીરકેનીઆની ભુમી પારથીઆ યાને વચારે રથાન, વચારે ગરમ અને માલુશોને વચારે રથંદ પડે તેનીએ. એની ભુગોલ બીજે ભીગતના હોવાન આપણે ઉપર આવી ચુકા છેએ. અહીઆ પાહાડોના દરવો ઉપર એક, ખીઅ, એદમ, આ નદ તથા જંગલી ચેરી મના જાહાડો જામદ ઉગેએ કેકાણે કેકાણે દસખયના માદુઆઓ ઉબાધ જાએએ અને મોટાટા મોટાટા જાહાડોને આચરે પડી તેઓની દાહીએ દાહી દગખયના જુમના દામા લગકીઆ કરેએ, જેને તેઓના છાએડા રકબ જમીન ઉપર જાત જાતના તહેરના ગોલાખ, વાઓલેત,લીની, પએમી-ય તથા ખીજા અનજાના

શુધંવી કુલો ચોતમ પથમી ગીએલો મુશારોની નજરે પડેએ અહીઆની ખી-નાને તલીઓની જમીન, ચાત હોવાથી તાતાના મેલોનોમા નજમ ને મુલાખમ માથ જામદ ઉગી નીકલેએ અને ગાએ દોરે શાર તે અખુત અને પુગતીતાન આરાક થઇ પડેએ. જંગલોમા પુથકલ ચોકર બ-રાઈ બેશ્વેએ અને નદીઓના મુખ આગ-લની ભુમી અકચર કરીને બીની હોવાથી, તાહ રાની દુકરેના મોટાટા ટોલે ટોલા વાગંવાગ મુશારોની નજરે પડેએ. વામ-ચેરી જણાવેએ જે, કોઈ કોઈ વાર એક ટેલાંમાથી ચોકડા ગમી ભુનોની ગણતરી થઈ ચકેએ હવે આ સધના કાગણી ધીઆન મા લેતા, હીરકેનીઆનો મુલક મેહદશનન અને માલુશોને લલચાવે તેવો દો અને તાહ ખીચોખીઅ માલુશની વચતી રેહી ચકે તેવો તે હોવાથી, મને મો તેને "પરમેશ-વરની બેહ" નાઆમત ધાવનાર દેશ એવુ જે હુમાખીત બીચેવન તેના ઉપલા શુણેને લીધે આવી ગયેએ, તે નામને, તે શવ પારીએ વેગમ હતો એજ નામીએ મુલાખ(વવન) ભુગોલ વીદીઆરથી બોલેએ જે, અહીઆના એક દગાકના ઝાડનામાથી એક માતરેત માને તન ગીઆવન દગાકને દારૂ નીકલી ચકેએ, એક અંજુના જા-હાડ ઉપરથી નાદાં મીદીમની માને નેવુ બુચન બગીને અંજુર પેલ યાએએ અને અન જમી તો વાનનીજ અને કમી પડતી નથી, કાગુ કે ગયે ચાનનો અનાજ એ-કો કરતા જે દાના છુટા છવાયા અહી તહી અકચમાત રીતે કાપની કરી વેનાએ વેગએએ, તેજ પાછા ગોવા આપો આપ જમીનમાથી રચીને ઉગી નીકરે છે. ખુદ પારથીઆ યાને એ દેશનુ સેવકલ અ-રધા અગ્ર બાગધાને જગ વચારેએ તેથી એ બોગુ તરફથીખી આગસીસના વચના શેહનશાહોને કસો દર સાખના જેવુ હુ-

નહી. હવે મેંતેય જ્યારે હીરેનીઆને
 “માહોટા પગંત” કરીને લખેલે, ત્યારે તેની
 મતલબ એ પ્રાંતને પારથીઆ ગાય નહી
 પણ કીઆશનીઅન” યરોવકી દહીલુ
 તરફનાં કીનારા બણી જે જ્યેદાં જ્યેદાં
 ટોલાંઓ, નાનાં નાનાં પ્રાંતોમાં વધતાં
 હતાં, તેઓનાં મુલકો શોધે યરખાંવવાની
 હાય એમ શા રીયોલે, કાંગલુ કે એ બંને
 રેશની શીમાં ચાંકશ રીતે માલુમ નહોવાથી
 એવાને ત્યારે તે કેમ યરખાથી ચોકે એવાત
 આપણાં ધીઆંનમાં ઉતરી ચકતી નથી.
 પરંતુ આણે એની હદ યુગમાનની દખ-
 શલુ તરફના પાહાડો આગલથી, તે કે
 આસનાગના પાહાડમાં ધધ, કુચનની દખ-
 શીને બણી આવેલા નાલાંને રસ્તે, કુરદી-
 ચના પાહાડો આગત મોહમીદાબાદનાં શહેર
 યરનીજ્યારે બાંધી દખાડાએ ઉમે, ત્યારે
 આ બંને વીમાગો વચેનો પરમાન ચારી
 કાંની જલથી ચકાએલે, મોટે અકચર કરીને
 એ શીમાં આ બંને પ્રાંતો વચે અશકી
 જમાનામાં હવી એમ આપણે હાલમાં અ-
 નુમાન કરી સમીએ છીએ.

આ પ્રમાણે ચોતરફ કોઈ બચકાર
 દુર્ગમને નહોવાથી, ખુદરતે ગોયા એ દેશ-
 ને એ વેલાએ એથીતો રીતે ગાહીએ
 હતા કે, અહીઆનાં યુગીરોને કુનીઆ-
 ની શહેનશાહત પોતાના તાબા હેઠલ લાવી
 મેલવા ચારે એ જમાનામાં ચારી ટક મલી
 ગઈ હતી અને એ દેશની અંદર તે વીથેના
 ચઢતાં ચાંધેના એકયાં એકલાં પણ હતાં.
 અહીઆના પાહાડો ખુલદ હોવાથી, તાહાંના
 પાહાડી વચનારાઓમાં પેહેલવાની યુલો
 ચારીકાની ખીલી નોકીઆ હતા. તે શાયે
 એ લોકો જહનુની તથા જોરઆવાલા હોવાથી
 આયતે આયતે, આયસાયથી એઓને કોઈ
 જબરદસ્તી પડોથીઓની ધાયલી નરેહવાથી
 ચોગેર અતરાઈ જહને, એથીઓની ચેનશાહી
 લગભગ પાંચે વરસ શુધી પોતાનાં તાબા

હાલ લઈ ખેંદા હતાં. તાંહાંનીરેશો પાહાડી
 હાયતે તાંહાના લોકો કશાએલા તથા અંરતલ
 રહેલે અને કેહિસ્તાનો જે છે તે ગોયા
 પેહેલવાનોની માતાએ, શહેનશાહ ખશિઆ-
 રશાનાં આરતમખીચી નામનાં એક પારસી
 હાકેમના બપાવા આરતમખીચીને માહાતમઃ
 શહેનશાહ કુરશે આપેલી શીખામન, હીરા-
 દોતમ પોતાના દશતરની આખરીમાં, આવી
 ગયોલે. કહેલે જે આ પારસી અમીરે આ
 પ્રતેહમદ યુરવીશને એવી બમામલુ કરી
 જે “અરે એ કુરશ! હારમંજદે પાર-
 શીએને હવે પાદશાહી મીરાયે પોહાઆ-
 ડીઆલે અને તેઓ ઉપર એસ્તાઇજી-
 સના પડી બાગવાથી હવે વુને યર-
 દારી બખશેલી છે, મોટે આપણી શોડ
 નાને અને તે શાયે વલી પાહાડી મુલક
 હોવાથી, ચાલો આપણે હવે એ પ્રાંત છોડી
 જહનેખીલા વધારે રશીયા મુલકમાં જહને-
 વાસો કરીએ. ધણાની એવાં મુલકો આપણી
 પડોશમાં તથા ખીલાં ધણાએક ફલવંત
 પ્રાંતો આપણાથી દુર આંવેલા છે, તેમાંથી
 ચાલો આપણે એક્રુવાત મુલકમાં જહને
 વરીએ, જેથી ધણાખરા લોકો આપણી
 વધુ તારીફ કરીઆ વીના રહેશે નહી, કેમકે
 પાદશાહી મીરાય ધરાવનાર ટોલાઓ તેમ
 કરે તો તેમાં અનધટકુ કશું નથી અને
 આખુ એથીઆ અંડ તથા તાંહાંની ધણી-
 ખરી પ્રજાઓ, જ્યારે હાલ આપણા તાબા
 હેઠલે, ત્યારે નો આપણે એમ નહીં કરીશું તો
 ખીજી આવી ચારી ટક આપણને
 કીહરે હાય આપણે? કુરશે આ તેના
 વીચારે ધીરથી શંબલી લીધો પરંતુ તો
 પોતાને પચદ પડીઆ નહી પણ ખીજ
 પાગરખીઓની આરતમખીચીનાં મત શાય
 એક લેતા હોવાથી, તેણે તેઓને તેમ કર-
 વાનો હુકમ આપો અને તે હાકમ આ-
 પવી વેલાએ, પોતે તેઓને ખુબ ચેતાવી
 જે, હવેથી તમારે ખીલાં ટોલાએ

મી ભોગવવાને બદલે પરસાકોને આશરે તથા
પડવાની તબખ્ખાની કરવી નોખસે, કારણ
એને ક્ષણવંત દશામાંથી અવાજ લોક પેદા
ચાલે; અને ધરિયરે મહામ્મિક લોકોને રસીલ
દશાવરે આતે પેદા કરેલાજ નથી. આથી
પરશીએને પોતાની ચુક માલુમ પડી
આવી અને કુરુશની ભલામણ માથે મહા-
દાવી પોતાના પાદાડીજ પ્રાતમા રહેવા તે-
એએ કુરુશ વીચારી, કેમકે ખીન રશાય
દશામા ગહીને પર રાજો ઉાર શક્તનત
ભોગવવી તેમાં ક્ષણવંત દશાવરેમા વશીને
પારકે હાથ તાલે થવા થાને વધારે ચોખા તથા
માનહે; માટે પાગથીએને એવા આવા પા-
દાડી લોકો હવેથી ખીજતા જઇને પર રાજો
ઉપર પાદશાહી ભોગવવા લાગવા તો તેમાં
આશચર્યીએ પામવા એવું કાઢજ નથી.
જયવીન એ બાબદશર પોતા તરફથી
જે તાજુખી દખાડાવી ગયો છે, તેમા તે
શુલ કરે છે અને ખુદગતના શલ આણ
અને ફરશાર નયમોનો શારીકાની અ-
વલોકન કરવા, પોતાની દુનીઆમાંની
મજમાએજ ઉપરથી, અહો બોધ એ
ભીમા કમી ગરચકારે એવી બાબદશર
ખડાનીએ હોય એમ માલુમ પડતું
થો. પ્રોફેસર ગલીનમન શાય એકમત
હું પણ એમજ વીચારું છું જે, આવો
ગરચ અને હરીસો વુગની ટોસો ધણક
રશો શુની ધસનીએને તારે પડી રહે
તેમાં એાર ઉનતું તે દશની બુગોલ અ-
લોકન કરતા, હાલ આપણને વારે તાજુ-
ખી ઉપજે તેવું છે પણ એ ઉપરથી ખુદ-
ગતનો એક નયમ મારી “તવારીએ કદીમ
શિન”ના દીખાવાને શરૂ ૭૦ મા જણા-
વીઆ મુજબ અહીઆખી શીદ થાએ
છેકે, જ્યારે ધરાની ટોચએનો દારૂ પુરે,
ચાઈએ, ત્યારે વુરાની ટોચએ પાછા દીવી
નીકમે છે અને તેથી ઉપર જ્યારે વુગની
ટોચ પડી બાગે છે, ત્યારે વહી આવેન ટોચાં

પાછાં પગબર થઈ નીકલે છે; ગોયા દુનીઆ-
ની શહેનશાહી ધરાંનો, વુરાંની તથા સીમે-
ટીક ટોચાએમાં વરદુલ શરીઆ કરે છે.

હવે એ લોકોની વરદાલુક, જુની-
આદ, બાશા, રીતબાત તથા ધરમ આ-
ચાર શબ્દો બાબદોનો થોડો ધણો જો-
લાશો, અન્નિ શાયેલાગે આપવા હું મારી
કલમને હેઠે લખાવવા દુરશત વીચારું છું.
શ્રીક લોકોનાં શબ્દમા આવીઆ પછી
એ લોકોની રીત બાત તથા જુનોઆદ
શબ્દો બરોબર જુથતે જોઈ થવા માટે
તો, તેમા તકુ નવાઈ થવા જેવું કાઢજ નથી
પરંતુ તે પુરવેખી એજેસો થોડો ધણો ધરા-
નમા જણાએસો સોવો જોઈએ, નહીં તો કે
કતીસીઅમ એવોનો થોડો ધણો હવાલખી
આપવા મુતલબ દુરશત વીચારતે નહીં.
અલબત્ત એ શ્રીક અંધકાર ઉપરથી હાલ
ધણાબરે વીચવાય ખીલાગાકા હજોની
શોધ પછી ઉઠી ગયો છે પરંતુ એ શરતર
જુદુજ વણુન શધલી બાબદશર લખી
જએ, એમ એને હું ધીકારી કાદાડવા
માંગતો નથી, માટે એ પુરાતન ગરચકાર
જે હંગમમાં હકીમતરીકે ધણામ્મિક વરશે
શુની ગહી ગયો હતો અને પાદશાહી શીતકે
ખખાનું તથાશવા તેને શારી જોગવાઈએ
વટીક ધંગનની અથલી બાબદો એકધી કરતી
વેલાએ જે મલી હતી, તેથી તેનાં બાલજાને
તદન શધલી બાબદોમા નાલાઉ કરી નહીજ
શમજવું જોઈએ, એવો મારો નાકેમ અ-
ભીરાએ છે. તે શાયે એનો અંધ હોગ-
દોતય માશક પેહેલથી તે છેલે શુની શધલો
ખચીન શકીઆથી, તેમાથી ઉતારેલા ફકરા
ખીજ પાછલા ગરચકારોનાં પ્રથમકોમાથી
જે આપણને હાલમા મલી આવે છે, તેમાં
જે મુનબાસો ઉતારા કરતારાએની કલમ-
થી પણ, આગલા વખતમા છાપવાનો હુનર
ન હોવાથી, જે થી જોઈએ, તે શધલાએ
નો દેશ ખીચારા કતીસીઅમનેજ શર ના-
ખવો એ તેને ધનશાસ્ર આપવા બરોબર
નથી.
(સાધણ.)

વિદ્યામિત્ર.

પુસ્તક ૮ સુ.

શેખરવારી ૧૮૮૨

અંક ૨ નો.

ભણીઆ પણ ગણીઆ નહી.

—o—

એક શાહીસીટરનાં કરેમની કાંઠાંણી.

(એક વારતા.)

What man so wise, what earthly wit
so rare,
As to decry the crafty, cunning train
By which Deceit doth mask in visib
fair,
And seem like Truth, whose shays she
well can feign.—SPENSER.

—o—

હું મુખબના એક રહેવાસી છું. પ્રીય વાંચનાર મારું નામ આગલ ચાલતાં તું પોતાની મેલે જાણ્યું. હું એક મરીબ માખાપને પટે જનમલો હોવા છતાં મારું માખાપે મને પોતાની દાલતમાં દોષત એજ આપી હતી કે જેમ તેમ કરી તે-એએ મને નીચાણમાં ભણવા મોકલી ચોકસુ દરજેની કેલક્યુલી આપી હતી. મુખ-બની “મેલીક્યુલેશન” ની પરીક્ષા પચાર કરવા પછી મારા બાપે બારે બર બધાં-મણધી મારે માટે વીચ રૂપીઆના પગારની એક નોકરી શોધી કાઢી અને ત્યાં રખા-બો હતો. અમતો મેં ત્યાં બે ચાર માસ કાઢાડ્યા નહી તેટલાં મારા બાપાએ મારે માટે તેવણના ધારવા પ્રમાણે એક મારું જેવું કેઠાંડું સોધો કાઢી આપણા જંગલી રવાજ પ્રમાણે મારે ધાંમક્રમથી

હાથ કાઢી માહારી શીઆદી કરવાનો વીચાર કીધો. પેરમાં બાવાના વાખા પડે અને બાવાનેતો હાથ કાઢીયા વગર ચાલે નહી ! કેવી મુરખાઈ ! તેવણ મારી હરથે એક ભણીતા સોદાગર પાસ જઈ પાંચ હજાર રૂપીયાનું કરજ કરી આબ્યા પણ તરતજ મને તેની ખબર પડી. અમતો પાંચ હજારની નોંદ તેવણના રવાબીતમાંજ છી તેટલાં હું તેવણ પાસે જઈ ચુક્યું. મડીએ પડીયો. મેં કાકલુદી કરી બાવા પાસે માંગી લીધું કે હાલમા એટલે અદાર વરજની જામરમા મને પરણવાની કરી અગત નથી. મને માફ કરો અને તમો પોતે કરજના કાલી રબાન તમે કમગાઈ નાહિકનાં હમને પણ સદાના કુખમાં કુખારી ના જવો. તમો પાંચ હજાર રૂપીઆ લાંબા છો તો બધે પણ તે જેમ લગનના ગાડા ખરચમાં હું ખરચવા દેવશ નહી તેમજ તે હાલ પાછા વાલવાની પણ કરી ગરજ નથી. નો તમો તમારાં બચાંનું બહુજ આહાતા હોયો તો મહેરજાંની કરી એક “ક્રીલી-સીટર” ને ત્યાં એમના એમ તે બચે દઈ મને ત્યાં શીખવા મોકલો કે યોડાં વરચમાં બાજ શીકે તે પાછા અદા કરી હું આપણા ધર્મીય કુટુંબનું સદાનું દલદૂર પ્રીટીડી ચકર. આ વાત મમજ બાવાજનો છબની પડીયા, અને ગાલગસાચથી મને ઘોષ નાખવામાં બાકી કર્યું શમ્મજ નહી. તે ઘાંતી હીમત ન હારી જતાં હું તેવણનાં

બુદ્ધશૈલ મીતરે પામ ગયો અને તેનાના મનનવા હિરણ્ય અતે માગ બાવાએ માગજ શુચવેના માગ હવર અગલ કીધા. અમુવથીજ મને નિદી પા બારે બાવ હતો. અને મરેમતા પગાણેની મુદત ભગવા બાદ પેહેલીજ પરીક્ષામા પગા શવાથી અતરેની વડી અદાલતમા ધંધા અલાવનાની મને પગવાનગી મલી. થોડી ઘણી ઈમારખાન વીજન તેમજ જલથી આલાકીથી માફ કામ ધમધીકાર આવવા લાગુ, અને દર માલ સરવાતમા બાર-સોથી વદમો સુધીની રામ આવી એટલી કમાની થવા લાગી. ઘટલી કચકચરથી રહેવાની અમલથીજ દેવ પડેલી હોવાથી પેહેલાં પામ વામમા બાર આનાના માહુ-કારી વીઆજ સાથ આમલું કરજ અદા કરી છાત્ર હવરનો બાર ઈમારે કાવાને હું શકતીશન થયો. કેમકે હજી સુધી મેં માગ લખન કીધા ન હતા, અને જેમ જેમ વખત જતો એમો તેમ તેમ કમખી ની ચરખી મટડવાથી શેહેકો માગ આ-તા તોતણ આપરેતો સદા બારમા મલી તરેહવાર હીલાખીયાથી છટકી જતા હતા.

એ ગતે વખત જતા મારી પાસે પેમાની શારી પુછ યધ ને માગ મગજમા પવન ભગવા લાગો. મધલી ગામડી અંજો દુશ્વર દીમના લાગી. ગામડી વીઆડો, ગામડી માણસો, ગામડી પેહેરવાસ હતી-આદી મરેવે ગામડી હનર ધીકાર હવરવા માડયો કેવલણ અને આલાકીની ખર-ખરી કદર બુદ્ધનાગ કોઇ મલે નહી—અને મલે નહી તેમા શી નવાઇ—કેમકે લોકોજ સધલા જંગની, ગદાધોજ જંગલી, ભણુ-તર જંગલી, મધકું મધલુંજ જંગની-એમ વીઆગી મેં ધાગોયું કે આ દેશને હી દુરતાન કેહેવાને બદલે “જંગલીસ્યાન” કેહેવું વાજખી છે. આપણા દેવીઓની માગવાની રીત, અને ધાનમાખ

અને ધાન દાગના ઝોગમ જોબરવાની આદત તરફ હું લીગશકાર અતાવવા લાગયો; અને એવા એવા હવાઇ વીઆરેમા એક મારજ જેવા દોરોડ મેટુ મીતરે મદના આપી કે મારે હંગલાડ જઇ ત્યા તે સુત-રેલાં અને ખગાં કદરદાન દોડોમા ધધા અલાવયો. આ સુમના તરત મારા ધ્યા-નમા હવરે. વધારે માફ ધ્યાન તે હવર એમ દાડવા લાગ્યું કે ત્યાજ જઇ એક ખરી કામલ અને મારા જેવા “ગોલી-સીટર” ના હાથને લાપકની શુદ્ધ હંગ-રેજી કુમારીકા સાથ નેકા પાડી ત્યાજ શુખ ચેનથી છંદગી મુજતથી. આવા વીઆરથીજ પણ તે કોઇનેખી જણાવવા વગર આલવી રોજમા લાત મારી, બાવા તથા કાકાની કાકલરી તથા મમજવતને વુછકરી, દસ હજરની પુછ સાથ આપ-ણેતો પેહેલા વરગના પાસીજ લઈ નીકળી પડયા.

અતરેથીજ હું તો અગધો જંગલો ખની ગયો હતો, તે એડવ આગલ જઇ પુગતા પુરેપુરેજ તોપીવાલો થયો. અને હંગલાડ જઇ માફ નામ દાગખશાહ હવું તેને બદલે “દેવીડચન એનડ કો” ને નામની ભપકાદાર પેહેડી કાઢાડી. વડી અદાલત આગલ એક કુશાદે મદનમા અને નામા આ વકીલ ખેડ મદરેની હારીમની પાઠેજ એક એરડો બારે લલ બાગ્યાપર મારી પેહેડીને નામનું એક માટા હરફે કોતરેલું પીત-લનું પાતકું મરાણું, અને કામની ધમાલ દેખાડવાને ખાતર મરૂઆતમા બે તરત “મુનીચો” ગપવા. આ પ્રમાણે દંમ કમવામાતો કાઈ પણ બાકી ગપજ નહી. જવારે પણ આશીમમા આવતો ત્યારે હાથમા જુદી સાચી “ખીર” ના ખંડલો લઈ ધરધા કરી ઠાવલમાને ઉતાવલમાજ દોડી જતો. કાઠીઆ હવર શાદીઆ કુદી એમુ ખતાવતો કે જાણે મરે એક ધડીની

પણ કુરુદ નહોત. આ રીતે ચાલતાં, દીવસ ઉપર દીવસ અને માસ ઉપર માસ નીકળી જવા છતાં, બંધકે એક બે વગસ પણ પચાર થવા છતાં ધમ્મકી જેવું તે આપણે કશું જોયું જ નહો.

દસ દુનરની ફોલત મધ્યથી આ રીતનાં દમાંમાંજ અરધી ઉપરતો ધમ્મકાઈ ગઈ, અને ત્યાંની દોઝરખા કુમારીકા પરણવાનો વીચારતો હવા પગ ઉડી ગયો. હજામ, માચી, ધાબી, અને હલકે વાગેના દરજ્જાની બેઠીઓનોતો ત્યા કથો ટેટા ન હતો. પણ મારે મનજેતો કોઈ અમીર જાદો નહો મલેતો જ, પણ કોઈ મારા જેવા આપદાર ધંધાદારીની બેઠીતો જરૂર જોઈએ.

અંતે તરણુ વરજે હસંમજા બાડું અને મકૂતનાં પગાર બરીઆ પછી એક દોવસે મારે કુનીમ મારી પાસે એક કારડ લાવી કેહવા લાગો કે કોઈ જીવાંન બાંનું તમુને પુછે.

આ કારડ ઉપર “આઈગલામ” અહ-ડાવી બપડામાંજ નજર કરતાં “મીમ ઈ-લીઆનોર કલીફ્ટ એફ કલીફ્ટન” કરી લખેલું મં વાંચું. તમ મં હોકમ કીધો કે બાંબને અંદર બોલાવે. તરત પેલો બોલાવા ગયો અને આપણે “વા ટાઇમમ” નામનું કાયમ મંબધી વરતમાંન પતર વાચવાનું ફોલ ધાલી પુર રાખ્યાં બેઠા, અને મન માથ મલકાવા લાગા કે અંતે કોઈ પેલેલવેલું ધરાક મલકું ખરે.

તરત બારણું ઉઘડીડું અને એક આવી ખુબસુરત કુમારીકા કાલા પોમાકમા દાખલ થઈ બાયગે તેણી અદાર વરચની હશે. હું તેણીની ખુબસુરતીની તારીફ કરું. હું તો બસ જોતાંના વારમાંજ છક થઈ ગયો.

નેણીએ વરચમ બારે ઘાકાતુર રીતે મને કહ્યું કે મીમ “દેવીડમન”—તમ મં ઉતર દીધા “હા, તે ગરહમય હું

છજા, પણ ગરેરખાંની કરી તમે આજે ખુરરી લેઈ બેસો મીમ.”

તેણીએ પોતાની જગા લેઈ મને પુછ્યું કે “તમાએ “કલીફ્ટન” આતેના “કલીફ્ટન” કુટુંબ વીજે કાંઈ મમજકું છે ?”

“હા તેઓની મીલકત બાબેના વાધા વીજે મં “ટાઇમમ” માં કાંઈ વાંચું છે ખરે.”

આ રીતના મારા જવાબ ઉપરથી તેણી બોલી, “હા તે મારે માટેજ છે અને તે શકશે પણ તમુને વંચાવવાને હું લાવીશું, ગરેરખાંની કરી એટલે શરીયા ધ્યાનથી વાંચો” આમ કહી તેણીએ પોતાના ખી-આ મલેથી “ટાઇમમ” દાહાડી પોતાને હાથે એક શકરા ઉપર લાલ નીમાંન કીધી હતી તે મને વાચવા સારું અરયો. તેમાં આ રીતે લખેલું હતું.

“મીસીસ કલીફ્ટનું ગાંઠપણ—અને કલીફ્ટનની મીલકત.”

“મણાક વરચની વાત ઊપર એક નવમ વેપારી પોતાની મોટી મીલકત પાત ની વીધવા “મીસીસ કલીફ્ટન” ને આપી મરણ પામ્યો હતો. પણ તે મરનારે લખી મથો હતો કે તેણીના મરણ અથવા બીજવર લમન વેલએ પોતાની બેઠી “દેવીઆનોર” ઉમરમા આવે ત્યા તકમ તે મીવકત મીમ “રાલફ દોરમ” નામના એક ઝટકને લગાવીને કરવો. તેટલામા ઉપલી વીધવા લાગે નખત થયો માંડપણનાં ચીન બતાવતી દોવાથી ઉપલી મીવકતની સલાહ લેવાને તેણી તરન અરાકત ખાચમ પડી, અને તે-ણીના વહંદની સહેલાયો તેણીને હાલમા “દેવાના-શાલામ” ગોક્લવામાં આવી. આ ઉપરથી મીમ “દોરમ” જ્યાં સુધી “દેવીઆનોર” પુતી કીમરમાં આવશે ત્યા સુધી ઊપનો મીલકતના વાકી તનીકે મણાકે.”

આ વાંચો મં પુછીયું. “હવે તમે શું કુવા માગો છો?”

તેણી બોલી “મીમ દેવીડમન, હજામ તમાએ ખરેખરી મમમિ જાણી નથી-માગે મા ખીવડલ દેવાંની ન દારમર” વહંદને લાંચ

આ વાત હમારી મીલકત હજી મ કરી જવા માટે જુડી હોવી કીવી છે. અને મારી ગરીબ માતાને જોડે જાને બંધ કીધો છે. એટલું જ નહીં પણ તે ધાતકી મરદને હાથ હું પ્રસીધું. તે મને જીલ્લામાંથી ધરમાં ધાધી રાખી મારી હાર તહેરવાગ સીતમ ગુજરે છે. મેં કાલે તેને હાથની સહી માથેનો એક “ચેક” માગ હાથમાં અક- સમાત રીતે આવવાથી તે સહ હું તેને ત્યાંથી નાહામો આવી છું. એમાં કાંઈ ચોરી નથી, કેમકે ચેક પર ચેક ભરી જે પૈસા તે હડાવે છે તે સંધા હમાગજ છે. તમારું પર- માણીકપણુ અને કપાલના બનરોલ સંબં- ધી તારીફ મમજી હું તમો પાસ આવી છું કે તમારી મહલા પ્રમાણે રમતો સહ કોઈ પણ રીતે ગરીબ માતાને યેનાં મધિથી ઓડવું.”

આપણે ફર્માંમીજી હાર દીધા કે “નહી નહી, એ જીલ્લામાં કપી પણ હું આજવા દેવશ નહી.” આટલું જોણી હું મન સાથ વીચાર જરવા લાગે કે આ કેશમા ફતેહ મેલજવાથી કપાંની થશે અને હોરમત પણ વધશે એટલું જ નહીં પણ પાઠકથી એજ કુમાગોલા સાથ ગોઆરી કરી “કલીપટન એમટેડ” નો મલિક થવાને પણ કીક તડકો પડશે. આ રીતે એકદમ નશીબ જાંગડી જવાના ખ્યાલમાને ખ્યા- લમાજ મેં આગલ મલાજી.”

“મરવેથી અગતવું એક કે સપર પેહેલાં તમાર ભલાં માતાજીને કોઈની રીતે છુટકો કરવો. ત્યાર પછી તમારા ધાતકો વાલીના હાથ મધિથી તમને પોતાને પણ ઓડવવાં. હવે જોવો મારે વીચાર પેહેલપેહેલા એકે કે મારે એક વેલા જઈ મોહને મોહીનું “મીંઝ દારમર” ને મલ્ફ, ત્યાર પછી તેને મોડો ધણો દંમ ભગી જોવો. આ જાપરથી કદાચ જાહેરમાં મરેલો થવાની ખીલીકે તે મમજી જશે

અને કોઈ પણ રીતે મમજીવીપર આવ- વાની મરજી બતાવશે.”

“અગરજો તમારી મરજી તેને મલવા- નીજ હાથ તો મને જાણે આવવા દેશે?” આ રીતના તેણીના પ્રછવા ઉપરથી મેં કહ્યું “એલાશક, મને કરી હરખત નથી પણ તમો હમણાજ ચાલશે ?”

તેણીએ પણ પોતાની મરજી જણાવા ઉપરથી મેં મારી તોપો (માદ રાખ્યું કે હું ત્યાં જાગણી જની ગયો હતો) પે- હેરી હાથમાં મોજાં ધાલીઆં, અને ધણી નરમાથ સાથ મારી ખાજી પેલી કુમારીકાને આપી જે તેણીએ વગર આનાકાંનીએ કજીલ રાખી અને હમા ખગ- લમાં હાથ લઈ ખાહેર પડીયાં. ફેટલાક મેહલાઓ વરાળ્યા પછે મારા મુંદર મધિ- એ મને પ્રછીપ્ર કે “મીંઝ દેવીડસન આજે મારે ધડીઆલ એકાએક બંધ પડીયું છે મારે મેહરબાની કરી કેહેશે કે તમારાં ધડી- આલમાં કેટલા વાગા છે.”

આપણે બપોરમાં જ ખીસા મધિથી જક જક થવું મેકેખનું જોનાનું ધડીઆલ કાહડી જણાવીયું કે “હમણાંજ ચાર વાગા છે.”

તેણી જોણી “અફશાશ, મારે વીચાર પેસો એક વઠાવાનો હતો, પણ હવે તો વખત યઈ ગયો, જે કતો બંધ થઈ હશે. મારી વાહાલી માતામાં મારે જીવ એક- લોનો બરાબ રહેવો છે કે કશું કાંમદાજ પણ શુજ પડવું નયો.”

“કાંઈ ચીનતા નહી” મેં કહ્યું “જો દંમ જોવી શખ્યા ન હશે તો હું તમને તે ચેકનો અવેજ આપી શકશ.”

તેણી જોણી “તમો ધણુ દમાલુહો, શકત પચાસ પાછાડનો તે એકે છે તેમાં કાંઈ દંમ નથી.”

મેં તો મારા હાક કરીયા કેમકે એટલા કાંઈ ગજવામાં શકતા ન હતા. એ મને

કોઈ પણ રીતે આપેલી કબજાત પાલવી જોઈએ એમ ધારી મેં કહ્યું “હું દલ-ગીરછું” કે હાલ મારી પામ નથી, તોપણ હું મારા મીતર પાસે ઐરસેલ એક વટાવી શકું” એટલું જોલી રસતામાંજ મારા એક મીતરની દુકાને જઈ વટાવી લાવો અને તેણીનાં હાથમાં પચાસ પાંઉડ ચુક્યા.

તેણી જોલી “તમને એટલી બધી તમ-છી આપવા માટે ખરેખર હું દલગીરછું.” પણ હવે આપણે ઉતાવળ કરવી જોઈએ. પપ્પતે મીઠા દારમર મલી ચકચે નહી. ગમે તે યાવ પણ હું તેા હવે તેનાં તા-બામાં રહેવાની નથી.”

તરેહવાર રીતની વાતચીત કરતાં હમો એક શુંદર મકાન આગમ આવી પોહતાં. કુજતે સદિ મને મારા સાથીએ કહ્યું “અતરેજ મીઠા દારમર રહેછે. હવે શું કરે! તે ઘણા ધાતકીએ. અરે તે જયારે જાણ્યું કે તમો મારા મીતરછો ત્યારે તે કદાચ તમો જાપર પણ દયતદરાજ કરશે.”

મેં કહ્યું “મીઠા છલીઆનોર ધીરજ ધરો. તમે ઘણા ધબરાયલાં જણાએછો, માટે મિતરખાની કરી તમો અતરે ઘોળો હું અંદર જઈ તમામ કરે, પાછલથી જો તમારી અમ્રત જણાશે તો હું તમને જોલાવીશ.”

આ મારો વીચાર તેવણને પણ પચેંદ મડવાથી હું અંદર દમામમાંજ દાખલ થયો. દીવાનખાનામાં જતાં એક આયાને પ્રજવાથી માલમ પડ્યું કે મેં હાજરછે. આટલા ઉપરથી મેં તેણીનાં હાથમાં મારો કારડ આપ્યો અને હું ને લુછાનાં પ્રાકરમાં વીચી વીચાર કરવા લાગો, તેટલાંમાં જ્યાં હું બેઠો હતો ત્યાં એક ધરો પણ આખરેદાર દેખાવનો અદમ્ય દાખલ થયો અને તેણે મને બારે આદરમાંજ કાચ આપકારે દીધા. મેં તેને ઘણી નરમાયથી પ્રજોઈ “મીઠા શયર દારમર તમો છે માહેન?”

તેવણે મને મીઠાશયી બેઝવાને ખુરશી આપી કહ્યું “હા! માહેન, મારે નામ એજછે. પણ માર કરજો માહેન આ ગરીબની કુદરી, નેદારથી હમોને “છલીઆનોર” છોડી ગઈએ તે દારથી, મારે મનશે એક ધોરમતાન જેવી લાગેછે. અકશાય ગરીબ છેકરી! હજીતો તને તારી માતાના મીતરની ખબર પણ પડી નહી.”

આ જોલો મમજતાંજ મેં ચોક્કીને પ્રજોઈ “શું ત્યારે મીઠાશ કહીકરડ હક થયાં?”

“હા માહેન તેવણ ખોઆરાં ગેઈજ કાલે મહવારનાં ચાર કલાકને શુમારે આ ફાંની દુનીયાં છોડી ગયાએ. લાંમખો વપ્પત થયો તેવણ જે બપુંકાર દરેક વેકતાં હતાં તેણે ગેઈજ કાલે બહુ મારું રૂપ પડ્યું અને તેનો છેડો તે ખીઆરીનાં મોહતમાંજ આવ્યો. ગરીબ ખીઆરી છલીઆનોર હવે તદન માંખાપ વગરની થઈછે.”

આ વાત શમજી હું તદન ડુમવાડામાં પડીયો, તોપણ એ મધુ ખરેંછે કે જોડું તે વીચે ખાતરી કરવાને મેં પ્રજોઈ “મીઠા છલીઆનોર તમને કેટલુંક થયું છોડી ગઈએ?”

તેવણે જણાવ્યું “ખરાખર તેને છ મામ થયાએ.”

આ ઉપરથી મને હવે જોલાસો કરવાની અગત જણાઈ અને મેં પ્રજોઈ “એમ કેમ બને મીઠા દારમર, તેણે મને ખાતરીથી જણાવ્યું છે કે તમારું કુમારથી તેવણ આજેજ મહવારે ત્યાંથી નહાસી આવવાશે.”

જુજદેમ મીઠા દારમરે કહે “મીઠા દારમરે કહે છે કે તમારું કુમાર નહાસી આવવાશે.”

ખીચારીનેતો “બાથ” આતેની એક નીચા-
લમા ભણવા બેસાડેલીછે ?”

આ ઉપરથી જે તેવણુ આગલ પેઢે-
સથી તે છેલે સુધી અગ્રે હકીકત કહી
અમળની, જે ઉપરથી તેવણે મારી આતરી
કાઠી કે “તથુને કાઠએ બમાબાએ. ખરે-
ખરી ધણીઆનેરની ઉમરતો પ્રકત નવ
વરઅનિછે.”

આ બોલાસાથી હું તદન ગભરાઈ
ગયો. મારી તાઘુખોનો કાઠ પાર નરહયો.
ધરવીક પના આત્રકા અથવા પગ આગલ
આવી પડેલી વીજલીના નેરથી પણ હું
વધારે નહી ધભરાતે એટલે ધમરાટ મને
ઉપજવાલાગે. હું મીં દારમર તગજ નેરોતો
હતો પણ મારા વીચાર યુમ થઈ ગયના
હતા. વખત કેટલો થયો તે જોવા જતા
ખીસા મધિથી મારું ધડીઆલ ગેપ થયુ
જાણુ. ખીજા ખીસા મધિથી પશીનો
ગુહવાને રમાપ કાઠાડતા જાણુ કે
મારી પાકીટના પણ પગ થયા હતાં જે
મધે પંદર પાજીડ મુંકેલા હતા. આ રીતે
બાઈ ધણીઆનેરને જીતાવી, તેનણુનો
હાથ મેલવી, તેવણુની મીલકતનો મલિક
થવા જતા મારે પોતાનો રકાશ કરી નીચે
મુજબ નવસો રૂપીઆને ધેર ગયો.

પા૦ શી૦

મોટી મહીવારા ચેકપર નાણુ

અપાવીયા	૫૦	૧૦
ધડીઆલ તથા છેગની કીમત ૨૫		૦
પાકીટમા રાકર	૧૫	૭

૯૦ ૧૭

નેણુ પાંજડ અતર શીલીંગ એટલે
નવસો રૂપીઆ કરતા વધારે કીમતની
મોહોકાન વાવીયા પછી જે ત્યાની પોલી-
મને ખબર આવી કેમકે મીં દારમરને
મજામ કરી બાહેર આવ્યો. તેટલા પેલી
રાત (જેને હવે રાત કહવા વગર ચાલવું
નથી) કયાની કયા પોઆગ માપી ગેઇ હતી
અને પાછલથી લવડનગી આ નાકમા આનાક

પોલીમ પણ તેણીનો કશો પતો મેલવી
શકી નહી.

આ એક અગતના ધરાક પછી ખીજા
પણ મામુન્દપ મારી પસાર થવા લાગા
પણ આપણું કામતો આગલનીજ માફક
માખ મારવા જેવી રીતે ચાલવા લાગણું.
કુખધથી લેધ ગપલા દશ હજારમાથી
બાપો હાથમા દસસો પણ બાકી રહ્યા
ત્યારે મને શુધ આવી કે ત્યા પાછો પ્ર-
વાને પાસીજ નેટલું પણ હાથમા ન રેહેથી
તો શું કરીશ. બાપા અને કાકાનું કહણું
ન માનવા માટે પસતાવા લાગો. ચાલવી
રેજીમાં લાત મારી નીકલી આવવાની
મેહેનત બરબાદ અને મુરખાઈ હલાલ થવા
માટે અકુશાશ કરવા લાગો. ભણીઆ પણ
ગણીઆ નહી તે બોલો હવે પાદ આવવા
લાગા. સંધ્યા પસતાવા છતા “મદમ”
પરણવાના મારા આગલા વીઆને આધારે
કાઠ ભીખાડી જેવી રાતને હાથ પ્રશીયો ન
હતો, એટલુંજ ઠીક હતું. આતે યાડીને
તથા હલાલ મેહેનતના દસ હજારની ધુલ
મેલવી તરીજ વરગની “પેસેજ” લેધ મને
અતરે નીકલી આવવુ પડીયું. પણ મોહો-
કાન, જ્યારે હું મોલીસીગર થયો ત્યારે
તો ઉજડ ગામમા એરડો પરધાન તરીકે
ઠીક તડાકા મારતો હતો, પણ હવેતો માગ
કાન કાપે એના કામેસાએ મારી જગા પુરી
નાખી હતી. અને વેલાતની માફક અતરે
પણ કોખખી રીતે ગાડું ન ગમડવાથી અતે
એક આખરદાર મોલીસીટરને ત્યા “મને-
જંગ કલાગક” તરીકે નોકરી રેહેવાની
પ્રજ્ઞ પડી.

ગ્રીષ પાચનાગ બોલા દીવથી કાઠ
પણ છુપાના વગર તારી ચાનકને અગ્રે
જે માગ કમની કાલાની વું માટે લખી
મેકલીએ, તે ઉપર મેહેજાની કગે હવે
અગ્રે બની ગહ્યા પછી દાદાથો રોહોડો
થક, તારો તગજના દીકાના આબકોથી
ધીકાર વરસાવી મુજને વધુ મતાવતો નહી.

જનમ ચરીત્રો.

૩

શકટર સેમ્યુઅલ જોનસન.

(બાગ ખીલો.)

Eccentricities less strange than his have often been thought grounds sufficient for absorbing felons, and for setting aside wills.—MACCARTHY.

—o—o—o—

ગયા અંકમાં આપણે જોયું ગયા કે ગરીબ ખીચારો શેમ્યુઅલ પોતાના પાતાના મરણથી પાતે પોતાનેજ આધાર પડીયો હતો. આ વખતથી તે છેક લાંબાં લાંબાં થોડાં જરૂર સુધી ઈશ્વરના આ વિદવાન પેટાને ગરીબાઇ આથમ્યા અને આલુ લડાઈ કરવી પડી હતી. આરણ્ય વિદવાનો તરફ તેમની ગરીબાઇ ખાતર જેઓ ચેકડો અને હસી કરી તેમની નાસે-શીયા મળતું મેલવેલે તેમને માટે નામા-કીત જોનસનની જીંદગીમાં દેરલું ખુદ્દીખવાનું છે. કંગાનીઅતપણા આયની શેમ્યુઅલની લડતમાં કરી મરાહાધાતની અગત નથી. કેમકે તેનાં દરદી સરીર અને દરદી મગજે તેમાં પુચકલ વધારે કરી મેલીયો હતો. તેનું દરદ વારનવાર ઉભડા આવતું અને થોડા વારમાં તેની અમરથી ગમગીનીનું દરદ જોને આપણા લોકો દુલેદરને નાંમે પીછાંણેલે તેનો તે એક મજબુત બોગ થઈ પડીયો. જીંદગીથી તે કનટાલી ગયલો હતો. આલુ ધામતો શીકર અને ગમગીનીમાં તે ગોવાં ખાવા લાગ્યો. અને તે વારનવાર ખાતલો હતો કે તેણે પોતાની આખી જીંદગી ઘેલાં-પણામાં ચુલ્લગી હતી. આ ચેલાપણું હલે-દરની રહી ગયલી અમરમા દેલું જોઈ/ચે કેમકે તે દેરલીક વેલા ઝિંબીતો કધંગી આલ અલાવતો હતો કે મેડેલિના કેદવા પ્રમાણે તે યાંને અમરથી કધંગી આલ

અલાવનારને ઘેલા ડેડીને તેમનાં ધુત્તંદ માફ કરવામાં આવતા અથવા તેમને હાથનાં વીંચ રદ થતાં હતાં. તેનાં મોંદાં ના ચેનઆલા, શરીરની કધંગી હીલઆલ અને નહી મમજ પડે એવો બખરાત કેટલીક વેલા લોકોને રમુજ આતો તેમજ કેટલીક વેલા અનનલ્લીઆઓને ધબરા-ટમાં નાખતો હતો. કોઈ વેલા ખાત્ર ખાત્ર પાતે પોતાને બુલી જઈ તેખલ દીચે ભરઈ બેસી ખાંનાંપર બેઠો કોઈ અબજાના વગ મધેથી જુટ શરવો કાહાડતો, અને કોઈ કોઈ વેલા લોકો સાથ વાત ચીત કરતાં અચબુઅ જાહરી ખરાર મારી જાલાની બકતી કરવા મંડી જતો. તેને કોઈકોઈ રમતાનો એટલો ધીકાર હતો કે ખામખા તે તરફ નહો જવા માફ ઘણે લાખો કાપો લઈ તે પોતાના કાંમચર જતો હતો. રમને આલતાં ખતીના મરવે થાબજાઓને હાથ લગાડવાનો તેને એટલો તો સોખ હતો કે જો બુલધી એક ઘાંબસો હાથ લગાડોઆ વગર રહી જતો તો તરત તે સો શીટ દુરથી પણ પોતાની બુલ શુધારવાને પાછો ફરતો. તેના દરદથી જમ તેનો લાગણીઓ શુચત થઈ હતી નેમજ તેની કલખના ચકતો ખલુ ખીલી રહી હતી. એક વેલા તે ધડીઆલ જોનાં બુલી જઈ તગર તગર તે તરફ જોવાજ કરતો, તો ખીજ વેલા કેટલાક ગાજી દુર થી તે પોતાની માતાને હાક માગતી મમ-જતો હતો. રજતે રજતે તે વધારે ગમ-ગીન અને શોકાતુર થતો ગયો. અને જસેદનું જે ચખત દરદ પે અગતો હતો તે એવું હતું કે મેડેલિની ધારવા પ્રમાણે એવું દરદવાલા ધણક દુખીઓ મધુદરમાં દુખને અથવા પીયતોયે પોતાના જાન કમજ કરીઆ વગર રહે નહી. પણ આપ-ધાતની લાલઅમાં ફરી પડવા જેની તેને માટે કરી ધાતવી નહી. જોકે તે જીંદ

ગીથી તદન કનકાલી ગયો હતો તોપણ તેને મગવાની મોહટી ધારતી હતી મરણની ખંદગી સમજતા અથવા કોઈ પણ પાપદશ્ય જોતા તત્ત તે પુજ્યા માડતો હતો. મોતની યાદ તેને શંકા પાડી નાખતી હતી અને ખનતા મુખી તે યશી તે કોઈને મળુ પોતાની હજુરમાં યાદનીયાદ કરવા હતો ન હતો.

આની ગરીબાઈ અને આવી લનમનની દાદી હાલતમાં ગરીબ ખીચારો સેમુઅલ ખામીય વરગની નાદન ઉમરે કુ-પામાં એખણો અને અગ્રણો પડ્યો હતો. પોતાના વતન લીચરોહ આતે તેના કેટલાકે મીતરો હતા, અને “હેનરી હારવી” તથા “ગીલબર્ટ વેલમશવી” જેના પ્રખ્યાતનરોએ તેની તારક શરો આહ બતાવ્યો હતો, તે છતાં પોતાના વતનમાં મુજરાણુ મલાવણુ સેમુઅલને ઘણું મુશ્કેલ યદ પડ્યું. તે એક નીચાલમાં આકરી રહેયો તથા એક ગામડયા શરને ત્યાં રહેવા લાગ્યો. પણ તેના આક્રડા શવભાવને એવી પરત્વ હાલત માફક આવી નહીં. આ મુજબ પોતાના વતનથી નારીપાશ યદ તેણે “બરમોગહામ” તરફનો મરતો પડ્યો, અને ત્યાં લખાણુ મંબધી હેનગારીમાં પોતાની મેટી પેદા કરવા લાગ્યો. “એમ્બીશીનીઆ” વંચે લાતીન ભાષામાં લખાએલી એક જાદાજી નહીં જણાએલી એપડીનો તરજુમાં કરી તે પોતાનું ગાત્ર ગળાડાવવા લાગ્યો.

આની કદગી હાલતમાં સેમુઅલ એક ન ખારેલી પીડામાં મુપડાયો. “એલીઆન્થ પોતર” નામની એક પુત્રી ઉમરે પોતે એવી વીધવા ઉપર નાદન વચ્ચેના આ શુવાન નથીજ અજાપનાર મોહનાવમાં પડ્યો. કદાચે તરો કરેડે રૂંતે પોતે ઉપવી વીધવાના શરૂં હો લગબગ સેમુઅલના જોરલી ઉમરના દાન નાના-મોટા મામુરોની નજરમાં તે ગ્રી યોગની,

દખરી, અને કદોડી માલ મહાણની દી-શતી હતી. એટલુંજ નહીં પણ તેણી પોતાના મુખડાને અરધર હમ જાડા રંગના અસતરધી ખસાજતો કરતી હતી. તેણીના પોતાગને માટે તો કશું પુછવુંજ ન પડે એવો શોભાવમાન હતો. એટલું છતાં નાદન સેમુઅલ જેને ખરખરી ખુબશુરતી જોએલીજ ન હતી, અને જે ખુદ-રવનો પ્રકાશી નીકલતો બાહાર અને દુન-મથી રંગેલા માલ વચે નો શરક પારખી કાઢવાને અશક્ત હતો, તે પોતાની આવી પ્રયા જેને તે “લીલી” કરી બોલાવતો હતો, તેને તમામ સ્ત્રીઓમાં મોધી શુદ્ધ, મોધી સજ્ય, અને સંધી પુરવીણુ ગણતો હતો. આવી રીતના સેમુઅલના ખાગમાં એક કોણ કશું ન હતું. તે તો તેણીને ખરા જીગરથી આહતો હતો. અને આ ઉપરથી પેલી પ્રખ્યાત કેહવત ખરી પડેડે કે ગમે તેવી કામલત અને પુરવીણુતા છતાં આલસી મોહલત માણુશની શુધ્ર બુધ ગુમાવી નાખી તેને દખતી આજે અ-પગઅને બેવકુશ બનાવેડે સેમુઅલની આ બેવકુશી બદલી માગણી તેની માદરના જે-રલી વચ્ચે પોતે એલી વીધવાએ કરી પણ આતાકાની વગર કબુલ સખી અને લોકો જેમ ધારતા હતા તે કરતા તદન ઉલટીજ રીતે તેવાનું જોડું જીંદગીના છેડા મુખી શુખમાં રહ્યું. એલીઆન્થ પોતર એથક વરગની ઉમરે મળુ પામી અને ત્યાં મુખી સેમુઅલ તેને લગનના દીવમનીજ હાલતમાં આહતો હતો. એટલુંજ નહીં પણ તેણીના મગ્ધ પછી થતા તેણીને માટે ગંભીરપણે “શુદ્ધ અખલા” કરી બોલતો હતો.

મુખેગ અને કંગાલ હાલતમાં લગનની તોક ગણે આનવવાથી જોનશનને ઘણા ખંતોપણે મુજમન ચાર દોરેશ કપાની શરૂ પડી. તેણે પ્રથમ એક નીચાલ

• માંડી, જ્યાં અતાર માથમા ત્રણ ચેલાઓ તે મેવની ચકચો. આથી કાંઈ તેનું દલદર શીટ્યું નહીં. તેનો કરડો સ્વભાવ અને તેની “નીની”ની નખરાંવાર ચાલ નીશાચ અલાવામાં માફક આવે એવી ન હતી. તેનો એક રમુજ ચેલો દેવીડ ગ્રેટીક શીક્ષકોનાં આવાહાસો જોડાના તરેહવાર ચાલા પાડીલાંબો વખત પર લનડનના આખરદાર રેહવાશીઓને હસાની તેમનાં કસબ ઉચકાવતો હતો.

અંતે યાકી યાકીને આઠાવીય વરણની વચ્ચે જોનમને એક જાહેર લખનાર તરીકે લંડન આતે જઈ પોલાનું નશીબ અજમાવાનો ડેકાવ કીધો. એક મીનર તરફથી અજામણના કાગલો, પોડાક પંચમ, અને “ધૂમીન” નાંમનો અધુરો લખેલો નાટક સેધ તેવણુધારેલોકાંણે જવાને નીકલ્યા. પણ આ પ્રસંગ જાહેર લખનારાઓના બાબમાં એકાલેના જણાવવા પ્રમાણે ધણો આચક હતો. તેની આગમજના વખતમા કોઈપણ સારા લખનારને શરકાર તરફથી આશરો અમતોઃ કાંઈ નહીં તો તેને શેહેજ કામકાજ પાકી શારા પગારની આકરી ને “વેનશન” અમત. અગર તેનામાં રાજકુવારી બાબ-દોનો જગપણુ શોખ જણાતો તો તે શેહે-લાઈથી પારખામેટમાં દાખલ થઈ, લીજોરી આતાનો વજીર, પારકા કુલકનો એકમી અવવા કોઈપણ શરકારી આધાર નેમાતો. તેની તકીનો વખત પણ લખનાગઓના લાખમાં પ્રાયદેમંદ નીવડ્યો છે. ઓગણી-ચમી ચલીના કેટલાક લખનાગઓને તેમનાં પુશનકો માથે રાખી છવાવનાર તરફથી ઓછામાં ઓછા ચચાર લાખ રૂપીઆ મલ્યા હતા. પણ જોનમન ખીચારે આવા જાનેરી તકતાલા બે જમાનાઓ વચેનાં શરવેયી કંગાલ વખતમાં મેદાન પડ્યો હતો. તવંગરોએ વિજાને આશરે આપવાનું તજ દીધું હતું અને જાહેર વાચ-

નાગઓનો જમાનો શરૂ થવાનો હતો. નીકાર વેવાનો પ્રનેહમંદ લખનાર એખલો “પોર” હતો, જેણે ઠીક દાલત મેલવી હતી, અને તેથી કડી તે ઉમરવે અને રાજ્યના વ-છરોની માફક દમામથી રહી ચકતો હતો. પણ તે એકનો એકજ દાખલો હતો. “રૂઝ ઓ”નો બનાવનાર પ્રખ્યાત યઈ ચુકેલો “ચોમચન”, અને નાંમચો વારતા લખનાર “શીલડીંગ” જેના “પાશકુવીન” ના મનાં નાટક ઉપર જળમી ધમાલ આમવી હતી, તેવા નાંમચીન અંધકારોને તે વેલા પોતાની હોરમતનો પાયો રચાઈ ચુકેલો હોવા છતાં પોતાનાં દીલ પરના દગલા ગીરવી કુકી કંગાલ બીઆરખાનામાં આંતુ લઈ, રશતામાં ભટકતા કુતરાઓના બાલ શાય હાય જુછવા પડતા. વિશ્વાનો માટે કેવા કંગાલ વખત ? અને તેજ વખતે ચરીબ ખીચારે જોનમન પોતાનું નશીબ અજમાવાને મેદાન પડ્યો હતો. પરચમ તેણે લંડન આવી પોહોં-ચતાં એક પુચતક છપાવનારને ત્યાં આકરી રેહવા માંધું, પણ તેનું બહિરથી મજબુત દીયત્વ દખર કદ જોઈ તે ધણીએ જવાબ આપ્યો કે “જવો શાહુબ હેલકરીની એક પાંતી લઈ કુગા કુગા હેલ કરવા માંડો.” મોકેલે કહેછે કે આ શહલા કોઈ પણ રીતે ઝાટી ન હતી, કેમકે તે વેલાએ એક હેલકરી એક કવિનાજ નેટલાં શુખ અને ગવવડથી ચુજસાંન કરી ચકતો હતો. આવી હાલતમાં જોનમન ઉપર પ્રથમ તો આવના વાખા પડવા લાગ્યા. અ વેલા તેનો એક આગલો મીવ “હેનરી હારવી,” જે લંડનમાંજ રેહતો હતો તેની તરજથી વારંવાર મદદ મલવા લાગી, જે તે પાછળથી શદ પાદ કરતો હતો અને પોતે પ્રખ્યાત થવા બહી તેને માટે બોલતો, કે “હારવી એક બદ માંલુશ હતો” ઉપર તે ધણો મેહરખાંન હતો.

ગીધી તદન કનરાણી ગયો હતો તોપણ તેને મરવાની જાહેરી ધારણી હતી મરણની બંદગી મુમજતા અથવા કોઈ પણ પાપદશ જોતા તરત તે ધુજ્યા માંડતો હતો. જાતની વાદ તેને શીકો પાડી નાખતી હતી. અને ખનતા શુધી તે વીચે તે કોઈને પણ પોતાની હજીરમાં વાદવીવાદ કરવા દેતો ન હતો.

આવી ગરીબાઈ અને આવી તનમનની કાઠી હાલતમાં ગરીબ ખીચારો સેમ્યુઅલ ખાવીશ વરણની નાદન ઉમરે કુખમાં ઝિખણો અને અગ્રણો ખડ્યો હતો. પોતાનાં વતન લીચશીલડ ખાતે તેના કેટલાક મીતરો હતા, અને “હુનરી હારવી” તથા “ગીલબરટ વેલમશલી” જેના પ્રખ્યાતનરોએ

દબરી, અને કફોડી માલ ચલાવતી દી-શવી હતી. એટલુંજ નહીં પણ તેણી પોતાના મુખડાને અરધા કંઠ જડા રંગનાં અમતરધા ખાસજતો કરતી હતી, તેણીના પોશાગને માટે તો કશું પ્રહુજ ન પડે એવો શોભાયમાન હતો. એટલું છતાં નાદન સેમ્યુઅલ જેને અરેખરી ખુબશુરતી જોએલીજ ન હતી, અને જે ખુદ-રતનો પ્રકાશી નીકળતો બાહાર અને હુનરી રંગેલા માલ વચે જો કરક પારખ કરવાને અશક્ત હતો, તે પોતાની આર્પ્રીયા જેને તે “તીલી” કહી બોલાવતો હતો, તેને તર્માંમ ઝીંખામાં જોઈ શું જોઈ મજબ, અને જે વી પ્રવીણ ગા હતો. આવી રીતનાં સેમ્યુઅલનાં ખા

મીયાંમાએની મુલાખાતે

મુગા કાકા.*

The doves are censured, while the crows are spared.—JUVENAL

મારા મીતર “મધપુડાજી” ની મરવેલી વધારે માંનીતી “મધમાંખીએ” માં એક મીયાંમાએ નામની છે. જેણી અરેખર જોતાં મધપુડાજીની માનીતી મહી કરતાં અતલગની એથી વધારે છે અને તે ઉપરથીજ તેવણુ પોતાના આલુ અભીઆય અને એકમારગી સવભાવ છતાં મારા મીતર સાથ અતલગના મંબંધમાં આવી શકે છે. મીયાંમાએ તે અરેખર મીયાં માંએજ છે. તેણીનાં એકાએક ધટમજ નહીં પણ રંગ અને રાખ પણ મોકા છે. મીતર તેવણુનો હાલ અને મોલવા આવવાની અદા પણ મીઠાશથી ભરપૂર છે. તેવણુની નેચે નેચમાં મીઠાશ એટલે પચડી મથો છે કે મીયાંમાએનું હથવુંજ મીઠાશ ભરીયું છે એમ નહીં પણ છાતી પ્રાચી નાંખનારા ગંભીર વેલાનો તેવણુ તરફનો દીકાસો અને ધીરજ પણ મીયાંમાએનાં નાંખને જોખ દેનારા મીઠાશથી મધમધી રહે છે. તેવણુ શમપુગ્લુ રીતે કેલવણી લીધી છે તોપણ આજ કાલની આપણી અરધી કેલવાએલી છોકરીએ કરતાં તેવણુ વધારે આદા, વધારે સાલેશ, વધારે મલતાવડા સવભાવના અને ટુકમાં વધારે નરમાય અને મીઠાશ ભરીવાં લાગે છે. વિદ્યાભી-યાયનો તેવણુને શોખ છે. તેવણુ ઘણું વાંચ્યું છે. અને તે વાંચણુના લાભ કામે-લીઅતપણુનાં કયાં પણ દોહ વગર પોતા ની અપ્તાન બેઠેનપણીએને આપવાને તેવણુ ઘણું ખાતી છે. નહીં બહેલી સ્ત્રીએ

ઉપર પોતાના જાતી અવાયને લીધે ધીકાર ન બતાવતાં ફક્ત આલેશ દીકથી તેવણુ દયા કરે છે. આપણી કેમમાં યતા તરેહ કીમતનાં આપવાત અને અનીતી ભરવા અપરાધો માટે તેવણુનું મુશ્કટીમ મત એજ છે કે તે મરવે ખાંમી ભરેલી સ્ત્રી કેલવણીનાં પરીણામ છે.

પ્રીય વાંચનાર! આવી શું દર, આવી મીઠાશ ભરેલી અને આવી વિદ્યાભી-યાયનો શોખ ધરાવનાર સ્ત્રીએ આનણમાં દેરેલી છે કે મુગા કાકા જેવા વિદ્યાના પુંજડી તેવણુની મુલાખાત સેવાને ન લલચાએ? ગયા આલના જુન માશના અંકમાં મારે હેવાલ તથા ત્યાર પછીના મારાં લખાણો વાંચી તેવણુ મારા મીતર “મધપુડાજી”ને પોતાનો મરજી જણાવાથી એક વિશ્વાંન સ્ત્રીને મજર પેટલી જોવાની ઉલટમાં હું મારે સરમાલ અને એકમા-રગીપણું જુલો મથો અને તેવણુ સાથ તે શું દર જાનુની હજુરમાં જઈ માગો.

તેવણુપાસે એક એકાદ જુવાંનીએવા-રીઆ મેલે તેવણુનો પીતરાઈ યતો હતો તે એકેલો હતો, જેણે તરત ઉડી હમુને આવકાર દીધો અને એકેલ મલામ આલેક્રમ પછો પોતાની અધુરી રહેલી વાત આલ કીધી. માખતના મકમલણું ઉપર તે વેલા વાદ-વીવાદ યતો હતો, અને વેલા જુવાંનીઆ ની તમામ કાવેલીઅતનો શાર એક-સાજ હતો કે “એમરતોજ હંમેશ બેવશ હોય છે અને તેવોધીજ અનીતી જનમ પામે છે.” તેવણુ પોતાના મોલવાના ટેકામાં અશલી કંચરા જેવા નાટક અને ગાય-ણીની આહવા મોકવાને જુલવા ન હતા. મારી અધીરાઈ અને મીયાંમાએ તરફી તેને, અટકાવાની ઘણીની કોશિય છતાં ઉપલા “સ્ત્રી-કુંશમનનુ” વાપીઆન કેમે પણ અટક્યું નહીં. અતે “ધરીયશ” ની એક વીધવા પોતાના ધણીની ધોર

ગાથી નહીં

૨૦: ૨૫

“ગીત” નામ આપશે
 “જાનનથી આહાર”
 ત્યાં આનાપર જતો

“નિવ” ક્રમો હતો, કેમકે
 ગાંઠ એક ત્રીકામાં જઈ,

પાવવાનું અને શરૂઆત પાછા
 આવી રહેતો હતો, અને જ્યારે એટલું
 પણ મનન ત્યારે તે પ્રગટ મલકું એમ તે
 શરૂજતો હતો.

તેનો સ્વભાવ આ રીતના કંગાલીઅત
 પણ અને આધાના વાખાને લીધે ધણી
 બગડી ગયો હતો. પ્રથમથીજ તે મીલન-
 માગ તો હતોજ નહીં તેમા વધી આવી
 હાલતે એટલે તો વધારે કરી મેલ્યો
 કે તે ધણીપર જંગલી બની ગયો હતો.
 શરૂઆત તેમજ ગલીઅ ડગલા પાંચુલુ
 પેહડા પેહડા તે એકદમ કુવર બની
 ગયો. લાંબે લાંબે વખતે કટકા છુલ્લો
 ખાવાને મલનાથી જંગલી જનાવરની
 માથક હમિશા દણુશા મારવા મંડી જતો.
 પોતાના મગલુની હેલ્લી ધડી કુધી
 અને સાગી હાનતમા પેટીથી આ પાછી
 પણ જ્યારેની નામીઆ ઉમરાવોને ત્યાં
 જમવા જતો ત્યારે તેખા ઉપર બેથવાજ
 શાકી ખાનારા જાનર અને ચીરી ખા-
 નારા પક્ષીઓની માથક તલની રહેતો હતો
 ઉચી જાતના પકવાનો મુજબી તેનો શોખ
 હલકે દરજ્જેના પીઠા અને બકીઆર
 ખાનાને આનુસરતોજ હતો અગરકાઉવેલા
 શશલાનું વાસી ગોરત અથવા જોશ તાથ
 માગતા વીમા બનાવેલુ ગોશનુ પદ ખા-
 વાને મલકું તો તે એધીની કાળી ખા
 વાગી એટલી દુનિયા આવી જતો કે તેના
 ચેહરા ઉપરની નેશા કુલી આભી અને
 તેના કપાળ ઉપરથી પચીનાના રેલા પકના
 માડતા. તેની ગરીબાઈ ઉપરથી ચાર્કડા
 મગનીના સુરખ માણુશો તેજ જે અર
 માન આપવા તે ઉપરથી તેમનો ખુલા-

મતીઓ થઈ રહેવાને બદલે શાંખો તે.
 વચારે જંગલી અને જનુની બનતો.
 પોતાને આમાન આપનારને માટેથી
 ખાલીનેજ નહીં પણ મુકી અને લપ-
 રાખોથી એકો મવાદ અખાડતો હતો.
 ચોપડી વેચનાર એક આશખોરન નામના
 શખાચ થીનાએ તેને હાવની મધી જીલ-
 નાગ શરવે કોઈ ડાહ્યાપણથી તે નિચે ફરી-
 આદ કરવાને અખાગ કાતા હતા. શકત
 “આશખોગનન” શરવેને દેહતો શરતો હતો
 કે “મ” એક દબરા અખથને બાટે ગાખ્યો
 હતો જેણે મને તોડી પાડી અખત મધી
 જમાડી હતી.”

એક બેદીલ થયેલા દોસ્ત ઉપર.

આ ! એકવારના ત્યારે બની માહરા દોસ્ત !
 નરમ હવે છે તાહરી ગોહબતનો જોસ
 હવે જે ભપકાવાર બરુ ગરમ
 તે પૂર જોસથી બલીને થયુ જાતમ,
 કંઈક રેહી મઈ છે ચીંચારીઆ રોજ,
 નથી હવે રેહી તેમા ચરમી કે તેજ,
 નથી હવે તેમા કઈ જીવ કે પરાન,
 તે પ્રમાણે કાહરીને કરેજ હેરાન,
 ને ફેલાવજ આસપાસ આભરી ધધ,
 બેહતર કે પાર ય તે પ્રમાણે બધ
 કુકી તે પર સરક બેદીલી પવન
 કે બધ પરી તે થઈ થઈ તદન
 હવેથી હું કદી નહીં ફેરવશ વિચાર —
 કે દોસ્તી છે ખરક બહુ અપરી ખુહાર
 થાએજ મણુક જુવાનીના બેચુલા વહાન
 તરત આએ જીવનીના સામર મધ્યાન,
 અરે ! કોઈ બધે એ ખરક ઉપર
 દારી એક મજબુત, અરે ! જાનવર !
 તો નહિ ફેરવે તાહ કોઈ પદી મુકાન,
 બધે કેના તથો બહુ અચુલા જાન !

શી. કી. ખંખીતા.

મીયામાએની મુલાખાતે

મુગાકાકા.*

The doves are censured, while the crows are spared — JUVENAL.

મારા મીત્ર “મધપ્રગલ્ભ” ની મરજીથી વારે માનીતી “મધમાખીઆ” મા એક મીયામાએ નામની છે જેણી અરેબી જોતા મધપ્રગલ્ભની માનીતી મહી કરતા અતનગની એમી વધારે છે અને તે હાર થીજ તેનું પોતાના આલું અલીઆય અને એકમારગી મનનાન છતા મારા મીત્ર સાથ અતનગના મંજ વમા આવી શકે છે મીયામાએ તે અરેબી મીયા માએજ છે તેણીનાં ચહેરાનો ધટમજ નહી પણ ગગ અને રાખ પણ મીકાં છે. મીત્ર તેવણનો હવક અને મોલવા આનનાની અદા પણ મીકાશથી બગુગ છે. તેવણની નેચે નેચમા મીકાશ એટલે પચી ગયો છે કે મીયામાએનું હથવુજ મીકાશ બચીયું છે એમ નહી પણ ઝાતી શરી નાખનારા ગમની પેનાનો તેનું તરજનો દીલાસા અને ધીગજ ાણુ મીયામાએના નામને જોય કેવાગ મીકાશથી મધમચી રેડે છે. તેણે શમપુગણુ રીતે કેનવણી લીધી છે તેણે આજ કાનની આપણી અગવી કેનવાએમી દોકરેમી કરતા તેણુ વસાં આદા વસારે સલેથ, વસાં મહતાનગ મવલાવના અને ટુકમા વસારે નગમાય અને મીકાશ બચીવા લાગે છે. વિદ્યાભી-યાથનો તેવણને શોખ છે તેવણે ધણું વામોયુ છે અને તે નાચણનો લાભ કાલે-લીઅતવણના પ્રથા પણ દોન વગર પોતા ની અજ્ઞાન મેનવણીએને આપનાને તેણુ ધણુ ખતી છે નહી બહેલી સ્ત્રીએ

ઉપર પોતાના જાતી અવાજને લીધે ધીકાર ન ખતાવતા ફક્ત આને દીનથી તેવણ દયા કરે છે. આપણી મેગમા યતા તરેહ મીમના આપવાત અને અનીતી બગ્યા અપરાધિ માટે તેવણનું મુશતકીમ મત એજ છે કે તે મગે આમી બહેલી સ્ત્રી કેનવણીના પરીણુમ છે

મીયા વાચનાગ આવી શુદર, આવી મીકાશ બહેલી અને આવી વિદ્યાભી-યાથનો શોખ ધગનના સ્ત્રીએ આનણામા કેટલી છે કે મુગા કાકા જેવા વિદ્યાના પુજારી તેનણની મુલાખાત પેનાને ન લનઆએ ગયા મોલના જુન ગાયના અકમા મારે દેવાલ તથા ત્યાર પછીના મારા લખાણે વાચી તેણે માગ મીતર “મધપ્રગલ્ભ”ને પોતાનાં મરજી જણાનાથી એક વિદ્યાન સ્ત્રીને ગપ પેટલી જોવાની ઉત્તમા હું મારું મગામ અને એકમા રમીણુ જુરી મયો અને તેવણ સાથ તે શુદર જાનુની હજગમા જાધ માગો.

તેનણવાસે એક એક કૌજુવાનીએધા રીઆ મલે તેણુનો વીતરાધ યતો હતો તે બેકેલો હતો, જેણે તરત ઉડી હથુને આનકા દીધો અને શેહેજ મલામ આનકુમ પછી પોતાની અધુરી મેલી વાત આલુ કીરી. જાખતના મકમણુ ઉપર તે પેના વાન-વીવાન યતો હતો, અને પેના જુનાનીઆ ની તમામ કોપેમીઅતનો શાર એટ લોજ હતો કે “આગેતોજ હવેથ મેવશ રાય છે અને તેવોધાજ અનીતી જનમ પામે છે” તેવણ પોતાના જોનવાના ટેકામા અશલી કંચરા જેવા નાગો અને ગાય ણીની આહવા ટાકવાને જુનવા ન હતા. મારી અનીગાઈ અને મીયામાએ તરજરી તેને અટકાનાની ઘણીની કોશિય છતા ઉપલા “સ્ત્રી દુશમનનુ” વાખીઆન યે પણુ અગ વુ નરી. અ તે “ધરશય” ની એક વીરના પોતાના ધણીની પોર

આગલ રડી રડીને પોતાનો જન કાહાડી નાખવાના વીચારથી જઈ ત્યાંજ મલેલા એક પારકા મરદશય સોગના લેવાશમાંજ પરણી આવી, તેણીની બેવકાઈનો દાખલો આવી તેણે પોતાનું કાચેલીઅત બરેહ બાથાન સ્માપત કીધું.

મીયાંમાએને આહેવાલતમાંજ સ્ત્રીઓપર મેલામલા “લાઇબલ” જેવા લાગે. તેવણુને એથી ધણું જ હીનું લાગ્યું. મરદો કરતાં કોમલ ઓરતો જાણે જોડાં પોણાતાંની કૈટલી વધારે અચર ચાપછે તે દુરત મને જણાવા લાગે. અતે મીયાંમાએ ઉપલા તોહમતનો નીચે મુજબ પોતાના મીઠાશ બરધા નરમ પણ મક્કમ સદિ જવાબ વાલયો.

“મારા પેરઠનિઝાદી પણ વાહાલા પીતરાઈ, તમારી આ છેલી વારતા ઉપરથી મને એક સીંહની વારતા યાદ આવેછે. એક વેલા એક મરદ એક સીંહ સાથે રમ્મને પસાર થતો હતો, તેટલાંમાં, એક સીંહને કોઈ મરદ દાર કરેલો હોય તેવા એક સ્ત્રીતારપર વેલા મરદની નજર પડતાં તરતજ તે મરદ પોતાની મગરૂરી અતાર તે સ્ત્રીતાર પોતાની સાથે ચાલતા સીંહને જોવાને શરમાણુ, જે જોતા તરતજ તે સીંહ પોલી ઉઠ્યો કે “જાહેબ હમો સીંહાને સ્ત્રીતાર પાડતાં આવડતું નથી, બાકી જો આવડતું હોત તો એક મરદ એક સીંહને મરદનો નાશ કરતો હમો બતાવી શકતે.” તેજ પ્રમાણે પ્રમતકોલખવાનો અધિ તમે મરદાલઈ બેઠાછો. ઓરતોને તે કાંમ જણી આવડતું નથી માટે તમે તમારે હાથે હમને ઘેર ધનગાર કરો તો તેમાં શી નવાઈ ? તમે હમારી કેલવણીને દોલ, ઘાલુ જણાડી, અને હમારી માખતને તમે મકરખાજ માનેછો, અને તે મરવે તમારા અંધકારોનેજ આધારે. પણ તમને શું

ખબરછે કે તેઓ પાને તેવી કોઈક સ્ત્રીઓનાં શંકમાં કસવા ઉપરથી આ રીતની તમામ સ્ત્રીઓ વીથે નાલેથી કરેછે ? એ વી કીસમના આધમતલખી લખનારાઓ કરતાં આપણી કુરજછે કે પોતાનાં લખાણને છટાદાર બનાવાની શગપાત કરનારા અંધકારોને બદલે સાચા પણ મોઢા લખનારાઓનાં પ્રમતકો આપણે ઉથલાવીએ. થોડા દીવસની વાત ઉપર હું મોં “લીગન”ની “બારબેરાશ” નાં ઉવાલને ભગતી ચોપડી વાચતો હતો, અને તેમાની એક વાત હું ધારૂં છું કે તમારી “હાશીશ”ની વારતાનાં રદીઓ તરીકે ઠીક બંધ બેસશે.

૧૯૪૭ નાં ચાલની શાલમી જીને લનડન આવેનો “મીંઝો ધોમથ ઇંગ્લેન્ડ” નામનો એક વેપારી “મેસત ઇંગ્લેન્ડ” જવાને “એક્રીલીઝ” નામના વાંદાણુ પર સવાર થઈ નીકળ્યો હતો. તેની મતલબ વેપાર ઇંગ્લેન્ડમાં પોતાનું નસીબ અજમાવાની હતી. તે એક નાંમીઆ શહેરીનો તરીકે જોયો હતો, અને તેને ગણીતમાં દુશ્વીઆર કરી તેના પીતાએ જેમ બને તેમ તેને પૈસા સંચરવાનો બાધ દીધો હતો. આ બાધ તેનાં મનમાં બરાબર દુશ્વીઆર હતો. વીસ વરસની ઊંમરને જીવાન ઇંગ્લેન્ડ મળ્યુત બાંધાનો, નોરાવર અને પુર તનદરોચત હતો. મુસાશરીને દમવાન “એક્રીલીઝને” કોઈક સખખમરે એક અનજાણા ટાપુ પર લંગર કરવું પડ્યું. જોરાક ધટી જવાને લીધે ખીજા માણસો સાથે “ઇંગ્લેન્ડ” ને ટાપુપર ઉતરવાની શરૂ પડી. તેઓ વગર વીચાર કરવે થોડુંક આગલ ચાલયા કે તરત ત્યાંનાં જંગલી “ઇનડીઅનો” એ આવી તેઓ મધિથી ઘણાકોને દાર કીધા. મીંઝો “ઇંગ્લેન્ડ” નાહામતો નાહમતો એક જંગલમાં જઈ લાગે. અને એક એકાંત ટેકડી આગલ

હોયતો હોયતો અને યાદોને લુપ્ત થયેલો
આવીને પડ્યો. તેની પાછલ તરત ત્યાંનાં
જંગલી “ધનડીઅનેની” એક જીવાન
બેઠી આવી લાગી. તેઓ પેહેલવેલ્યાં
અન્યપ્રાણીઓ એક બીજાં તરફ જોવા
લાગ્યાં પણ પાછલથી બંને પરાંતોડ ગયાં.
એક હાથપર તે જંગલી સ્ત્રીના તનદરે-
શત એટલા અને મજબુત તેમજ રાન-
કદાર બાંધાયેલી તે મરદ છક થઈ ગયો
તેમજ ખીજ હાથપર પેલી સ્ત્રી માંધાયેલી તે
પગ મુવીના વચ્ચે પેહેરેલા પેશા મરદની
ખુબશુરતી અને કપડાંનો ભપકો જોઈ
હેરાત થવા લાગી. પેલી સ્ત્રી આસતે આસતે
તેની ઊપર માહિત પડી અને તેને બંધા-
વાની તાલમેલ કરવા લાગી. તેને આસતે
આસતે એક સુવત ગોશ્તામાં સેધ ગેધ,
આવડે માટે કેટલાંક મવાદીયર કૂંધા લાવી
આપ્યાં અને તેની તરફ હોમાવાને માટે
તાળાં પાંછીનો એક ખીલારી બંધ તેને બતા-
વ્યો. તેણી તેના બાલ સાથે રમત કરવા મંડી
અને તેના તથા પોતાનાં સરીરનાં રંગ
વચે મુકાબલો કરી અન્યથ થવા લાગી.
તે પોતે પણ કોઈ શરાર આંતર્યાનની હેલ
એમ ભાગવું હતું કેમકે દરેક તરેહવાર
દેરાઓ, શીંગડાઓ અને તેવાજ ખીજ
જંગલી પણ જીવે જીવે ક્રીડમનાં શીંગા-
રમાં તે આવતી હતી. તેણીનાં જંગલી
આથકો દરેક તરફને સારું જો જતા-
વરતાં ચાંમડાં અને પક્ષીઓના પીછાં
શાગાત તરીકે લાવતા હતા તે સરવે તેણી
“ધકલ” ના ગોશ્તામાં લાવી તેને મવા-
ધીન કરતી હતી. તેજુ બંધીઆનું કનડાલા
બરેલું ન લાગે એટલા સારું તેણી વાર-
વાર તેને માંદની રાતે અથવા મહવાર
માંજ ખુશનુમાં પણ એકાંત નદી નાલાં
અને જંગલોમાં ફરતી ત્યાંનાં જીવજીવ
પક્ષીના શુંદર ગાલણથી તેને રીજવતી
હતી. એટલું જતાં તેની મનાંમતીને માટે

તેણી પ્રથમકલ ચીંતાવુર જણાતી હતી.
આ પ્રમાણે તેઓએ પોતાની જાંઘની
પસાર કરતાં એક નવીજ ક્રીડમની બાથા
ઉતપાંજુ કીધી. અને તેની મારફતે પેલા
મરદ આ બધી સ્ત્રીને કેહેતો હતો કે
“તુને હું મારે માંમ સેધ જાજો તો કેહેવો
શુખી થાજી. ત્યાં તને માગું જેવાં રૂમ્મી
કપડાંઓ પેહેરાજી અને પોડાઓથી ધમ-
ડાતાં પેહેરામાં ફરવું.” જંગલી મુલકની
કચી પણ ફાંકર ચીંતા વગર તરેહ ક્રીડ-
મની તેણીને પોતાના મુલકમાં મિજ પમા-
ડવાની પણ તેને કબુલાત આપી. અંતે
તે ટાપુ પાસેથી “પુરાવાપન” વેપારીઓનું
એક વાંદાંજુ પસાર થવું જોઈ તેણીએ
“ધકલ” ના શરમાવા મુજબ ધસારત કરી
તેને ચોખ્ખો અને તે તરફ તેણી પોતાના
વાહલા આથક સાથે સહી સલામત નીકળી
આવી. તે તરફ ધણું કરીને ગોલામના
વેપાર અરથે વાંદાંજી શરતાં હતાં, અને
તેમાંનાં એક ઉપર આ પ્રમાણે જઈ
લાગાયાં બેઠી ખુશાલીનો કથો પાર
રહેવો નહી.

અંતે તેઓ અંગ્રેજને તાબેનાં એક
મુલકમાં આવી પુગાં, અને મી. “ધકલ”
લાંમખો વખત મુખ્યાયી પોતાનાં પેશાનું
બાજ અને બીજું તરેહવાર નુકશાંનીનો
અડચેટા કાઢાડવા બેઠા. જેમ જેમ નુક-
શાંની વધારે દીસવા લાગી તેમ તેમ તે
વધારે ગમગીન થતો ગયો. અંતે આ
સાલી મરદને એક રમતો મુજબો અને તે
એ હતો કે પોતાનો જન બંધાવનારી
પેલી બધી સ્ત્રી “ચારીકો” ને વચા નાંખી
મુમાફરીની નુકશાંનીનો અદલો વાલવો.
આ વીચાર જાણતાંજ ગરીબ ખીચારી
“ચારીકો” કાકલુદી કરી કેહેવા લાગી કે
“મારી હમેજદાર હાલત પર જો તને, દયા”
આવતી ન હોય તો તારાં પોતાનાં બચાંની
મનાંમતી આતર દયા કર અને હમુને
બંધાવ.” પણ આ દલીલતો તે ધાતકી

મરદને વધારે લાભકારક નીચડી કેમકે તે ઉપરથી તેણીનું દામ તે વધારે મેનવી શક્યો. '

નાથન પીતમહમ્મ તમામ સ્ત્રીઓ પર કીધેલા "લાઈબલ" ને મીયામામ્મે જેવી કાબેલ પણ નરમ રતનાની સ્ત્રીઓ "હકન" અને "ચારીકો" ના ઉપલા અશર કારક હેવાલથી ધાઈ નાખેલું જોઈ મારોપર એમણીતો અમર થઈ કે મારી આખો મધિથી આશુના દીપા ઠપકવા લાગ્યા અને હું ધારણું કે મીયામામ્મે જેની એક સ્ત્રીઓની સ્ત્રીને મળું મોહાનેની તારીફ કરતા આલેશ દીનના મવચ્છ આશુની હારમા વધારે સાખાથી સમાવણી હેવી જોઈએ.

લોગ્દ બીકનરશીલદનું દુનીઆઈ દાહાપણ.

બનદનનું પ્રખીઅત "રપેકતેતર." નામાકીત લોગ્દ બીકનરશીલદની નવી છપાવેલી હાલની તેમજ આગલી વારતાની ચોપડીઓ ઉપરથી દુકમા તે અમીરના દુન્યાઈ દાહાપણનો શાર એપોલોજ નહાવે છે કે ગરીબોએ પૈશા મેલવના, અને તવગરેએ પોતાનો કાણુ અથવા ચતા વધારવી, પોતાની ચતા વધારવા આતર પોતાના હથીઆશનો ગમે તેવા અપ કરવો જે ગરીબોને પૈશા મેલવનાનો શોખ હોએ તેવાએ તે શોખ પુરો પાડીવા પછી અટકવું; જે તવગરેને ચતાનો શોખ હોએ તેવાએ તે મેલવનામા દોન કરવો ન જોઈએ ઉપરાંત બેહું કીચમના લોભ પાર પાડતા આતર ગમે તેવા ઉપાયે લેવા પડે તેની ચાનતા નહી, અને લોગ્દ બીકનરશીલદની તમામ કૃતોના આધારે જો કે એજ કીચમના દાહાપણ ઉપર છે પણ તે દાહાપણ ધણુ શાકડું ને હલકી મનું છે.

માહાત્મારત રોહનશાહતના માહાત્મારત જોખમો.

બાસુલાલાંડની લડાઈ.

—(૦)—

This disarmament policy will array against us the native sentiment in every part of South Africa, and should it result in a Basuto war, every native from the Zembesi to Cape Aguthas will feel that every shot fired in it against us has been fired in his interest —SIR GAI NET WOLSELEY

—(૦)—

કુલા દીવ અને મોકલા મગજના ધમ્મે-જોનો આતો નાણીતો અવાશકે કે તેવા પારકાના કરતા પોતે પોતાની ખુલ તથા આખી જોવાને સદા તથામાર રાખેછે. એક પારશી, હીનદુ, અથવા મુશનમીન પોતાના ટોલામા ખુન શીરૂર અથવા અનીતીના એકાદ દાખના ઊપરથી પોતાની આખી કોમને અગાળ લાગશે એવા ગોડા વીચારે તે ઉપર ઠાક પીડોડો કરવામાં દાટાવણુ વીચારશે પણ હનશાપ અને સમ્યાઈને આહવાર ધમ્મેજો પોતાની ખુલ, પોતાની આખી કોમની ખુન, તથા પોતાના ચનચારની, ધરમની અથવા રાજદુવારી ખુલે એસે એલી રીતે ઉધાડી પાડવામા પોતાની મહત્તી તગજની શરજ વીચારે છે અગરજો તેવામા હીમત અને સમ્યાઈનો આ અરેખરો ધમ્મેજી શુન ન હતે તો અદારશો ચતાવનના બલવાની "શર જોન કે" ને હાથ અધુરી રહેલી તવા-રીખ જે હાલમા "કરનન મેલીશને" પુરી કીધી છે તેના અરેખરો કારણે તેવા છુપાવતે અથવા તેની અનદર બલનાઓર દેશી લડાઈઆઓની હીમત અને દેશા-ભીમાનગી જે જબજબ તારીફ કીધીએ તે કદી પણ ન ખનતે; આપણુ માણુ શુખા

“લોગ નોખમરૂકે” પોતાના છેવા બાગ-
નમા દેશીઓની જાળજ રતુલી કીરી છે
તેની આશા રહી પણ ગપાતે નહીં ;
પણ દયગીરીની વાત છે કે રાગકાઓની
જુખી વીજનવાનો અને પોતાની આમી-
ઓ પકડી કાઢાદાનો ઇચ્છેલોને એ
અમીરી ખનાશ અતરે આપણા દીકામા
ધરોજ જુજ આવે.

હાલમા આફ્રીકાના દકીન ભાગ ઉપર
ઇચ્છે શહેનશાતને માથે “બાગુતાઓ”
ની જે આશત આવી છે તે ઉપર હાલ
“વીતાઓ” થએલા પણ આગલા યુન-
દા રાજવલીકારી “અગલ એ” એ એક
નિધવતા ભરેલા નીખધ ઇગનાડના પ્રખી-
આત “વી નાઇનવીનથ સેનમરી”
નામના ચોપાણમા છપાઓ છે, જે
અરેજ આપણા દેશીઓએ ધીઆનથી
તપાસવા જોગ છે. આફ્રીકાના શીવીઓ
તરફ ખગ અમીરી ખવાસના ઇચ્છે
કેહની દીનશાજી ધગવે છે, તેમજુ” હીત
કહેવુહકધરૂકે, તેવાને ઇનશાફ અપાવાને
કેહના આગવ પડે તે શરવે આપને
શામદી રીતે ઉપલા શુભાખીત લખાણ
મધથી જણાઇ આવે.

૧૮૭૬ નાં એપ્રિલ માસમા ઉપજાજ
ચોપાણમા ઉપનાજ નામદાર અમીર
“કાશી” અને “જુડુ” લડાઈના
દેખાઈના નહીં પણ યુવક મુલ તપાસવા
જણાવુ હુ” કે “કેપ ઓફ યુદ્ધોપ” ના
રેહેરાશીઓની મજા રીકધ તેવાને સજ-
કારોનાગની જોખમ ભરેલી શવા આવી
ઇગવાડે પોતાને માથેથી શરવે જોખમ
કાઢાડી નાખવાની માગુકાનમા ઉપરી જે
પાડાઓ વગી હતા. તેજ વેનાઓ
“અગલ એ” એ ખતારી આપીયું હુ”
કે શરૂ જોખમ દકીન આફ્રીકાના
શહેનશાતને શાશી ઇગવાડને પોતાને
માથેથી માહાગંભી ૧૧ દગી તેમજ ત્રોગી

પ્રજના જાન માલની શનામતીનો જોખમ
કાઢાડી નાખવાની કચી વતા હતી નહીં.
એટલુંજ નહીં પણ નામદાર એએ વગર
એ ખતારી આપીયું હુ” કે ઇગવાડની
પોતાને માથેથી જોખમ કાઢાડી નાખ-
નારી એ ગજનીલી નીશરલ થમા વગર
રેહેરે નહીં, કેમકે શહેનશાતને શાફેલી
શતાથી એ વગીણામ આવશે કે ત્યાના
દેશીઓ અને ગોરાઓ વચે લામખી
લામખી લડાઈઓ ઉઠશે અને અનતે
પોતાની પ્રજાની શનામતી ખાતર ઇગવા-
ડને જચે વડવા વગર આલશજ નહીં.
તેજ વેલાઓ આ કીશમની નીશરતા
જણાઇ ચુકી હતી અને તેને માટે ઘટતા
ઉપાયો લેવાને ઉપલાજ કુઅનદેશ ઉપ-
રાવે પુરવી બાહોશી શાય બાય બીડી હતી.
પણ આજે તે આધાઇ મેલેમેલ ખરી
પડી છે. અને તેજ નામદાર અમીર
પોતાના એકાતવાય મધથી બાહુ આવી
ખતલી આવેડે કે તેણે દરશવેલા ભય-
કાર પચીણામા જે વખતશર અટકાવી
શકાતે તે તેમ ન કીધાથી કેહેવા કુખ
ભરેલી રીતે શાશવા પડે.

દકીન આફ્રીકાના શહેનશાતને
તમામ રાજ કારોબાર ઇગવાડે
ત્યાની પાગલામિનોને શાશીયો છે,
જેવો ઇગવાડની પારલામિનરને અથવા
શહેનશાત ખાતેના પ્રધાનને કોઇ પણ
રીતે જાગ્યા ૧૨ ન હામથી તેવો જે રીતે
ત્યાના મગીમ દેશીઓ ઉપર જુલમાન
અને ચેઇ ઇનમાફ કરે છે તે જો બરાબર
ઇગવાડના લોગના જણાઈમા આવે તો
જરૂર તેવો તે એક ઇગવાડ પણ માખી
શકે નહીં, કેમકે ઇગવાડના લેહો પોતેજ
તે શહેનશાત ઉપર કચો કાચુ ન ધરા-
વતા, તાનો લશકરી ખગમ પોતાના
ખીલા મધથી આવેડે.

ગયાજ શ્રીમદ્ભાગવત મહાશય-
ધાન આતેનાં પ્રધાન “સોરઠ ક્રીમખમ્બી”
પાણે ત્યાનાં દેશીઓની કદરવાનીમાં ઇગ-
લાંડનાં કેટલાક પરદુષ્ક ઇનજક રહેવાથી
ઓનું એક દેવીપુતેસન ગયું હતું, તે
વેળાએ જાણીતા તવાડીય નવેશ મી-
રુદે ધણી અચરકારક લાગણીઓથી પ્રધાન
સાહેબ આગલ કાલાં આદમીઓ ઉપર
ચુલ્લતી આપતો દરયાથી હતી, અને
ત્યાંના ગોરાઓના એક મંપથી દેશીઓ-
પર આપત વરસાવનારા ધુનેગારે કહેલી
રીતે સ્થળ મધેથી છટકી જતા હતા તે
કહી સમજાવ્યું હતું. “બટકતાઓનો
ધારા” એવે નાંમે ત્યાંનાં ગરીબ દેશી-
ઓને ઓછી મજુરીએ વેંટે પકડવાની
ત્યાની પારલામિનટે ત્યાંનાં ગોરાઓને જે
સતાઆપી હતી તેનાં પેરવાજખીપણાં વીશે
મીરુ કુદે શરીપાદ ઉઠાવી. પણ પશુ
જેવી હાલતના યુગા-દેશીઓ તરફથી
સરવેમાં માતેબર પૂરીઆદ એ હતી કે
જોર જીલમથી તેવોની સ્થાવર મીલકતો
જપત કરવામાં આવતી અને તેવોનાં
હથીઆરે છોડાવામાં આવતાં હતાં.
દેવીપુતેસનની આ શરીઆદ એક મોકાં
દીલનાં ઇચ્છેને જાગતી રીતે “ભારડ ક્રીમ-
ખમ્બી” સાહેબે ધીરજથી સમજી લઈ
કલ્પક કીધું કે દેશીઓ ઉપર જીલમાંત
ચુલ્લતીયો છે અને અરેખરા યુનેધારે
ઇનઆપનાં પતળ મધેથી છટકી ગયા છે,
પણ હાલ જે વચ્ચે યથાં ગોરાઓનું એ
અતેર અટકીયું છે. “બટકતાઓનાં
ધારા” માટે તે નામદારે કહ્યું કે “અરે-
ખર તેમાં કેટલાક ફકરાવો ધામતી બરેલા
છે તોપણ તે ધારા “કેપ” આતેની પાર-
લામિનટે પંચાર કીવેલા હેવાથી તેમાં ફેરફાર
કરવાની અને કમી થતા નથી. ત્યાંનાં
દેશીઓ ધણુ વચ્ચાર છે અને મહલા મંપ-
રે રહેવાને ચારી રીતે જીખ્યા છે.

તેવાને તેમનાં ખાપદાદની મીલકત બિગ-
વવા ન દેવી એ મારા ધારવા પ્રમાંણે
દુરઅનદેશી બરેલું નથી. મે ત્યાંનાં ગવ-
રનાર ઉપર એ વીશે ધીઆન પુગાડવાને
તાર કીધો છે. હું આગા રાખુછું કે મહ-
શયાંનના રહેવાઓએ “બાશુતાઓ”
ઉપરનાં એ પેર ઇનઆપ વીશેની પોતાની
જીલ જોશે. એથી વધારે હું કાંઈ કરી
શકતો નથી.”

આ રીતનાં દેવીપુતેસનનાં જવાબમાં
ભારડ ક્રીમખમ્બીએ સરવે શરીપાદ કલ્પક
રાખવા છતાં જોલી રીતે તેનો સરવે
જોખમ મહશયાનોનાં સર ઉપર સોફયો-
પણ અરલ એ કહેલું કે એવી રીતે જોખ-
મનો ઇનકાર કરવાથી કાંઈ ઇગલાંડ પાતે
જોખમ મધેથી મોકલું થઈ નથી. મહ-
શયાનોને નીભાવાનો લશકરી અરમતો
ઇગલાંડ પાતેજ પુરે પાડેલે મટે એટલા
આતર પણ તેવો ઉપર ઇગલાંડનો કાંઈ
પણ કાણુ રહેવો જોઈએ.

“કેપ” આતેનાં “બાશુતાઓ” અને
બીજાં કાલાં આદમીઓ ઉપર ચુલ્લતી
વેદનાઓ વીસે જીલમાં દેવીપુતેસનની શરી-
આદને “દેશીઓનું” રક્ષન કરનારી
મંડલી” અને પેરીય આતેની “એવે-
નજીલ મીથનરી સોશાએતી” તરફનાં
બીજાં જે દેવુતેસનોથી ટેકા મલીયો હતો.
દેશીઓનાં હથીઆર છોડાવાની રાજની-
તીનાં બંધકાર પરીણામે તેવાએ ખુલે-
જોલી રીતે ખતાવીયાં હતાં. ઉપલી “ફ્રેનચ
સોશાએતાઓ” માતેબર દલીલો સાથ એ
વીશે બળેવાર પ્રધાનોનું ધીયાંન બેચીયું
હતું. તેજ વેળાએ ઇગલાંડનાં બાહાદુર
પેટેલગાં “શર ગારનેત વુલમ્બી” એ
દેશીઓનાં હથીપાર છોડાવનારી દરખામત
માંમે એક લદાઈવાને જાગતી મકમ
બાસામાં એક દમતાવેજ ધરી કાહાડયો
હતો. આ દમતાવેજની અસર એ થઈ

કે ઇગર્જાનાં પ્રધાનોએ ધનુષ્યુ હામતમાં
મડયથાંન આતેનાં પ્રધાનો ઉપર લખી
વાલીયું કે “તમારું કાંમમાં ખુબ સંભાલ
રાખજો.” ઇગર્જાની આ મહત્તા ઉપર
કથું પણ ધ્યાન આપ્યા વગર તેવાંએ
મંમધિકાર ગરીબ ખીચાર “બાશુતા-
ઓનાં” હાથીઆરે છેડાયા માંડ્યાં. અને
તેનું પરીણાંમ નામદાર “બુધમતી” એ
હગાડી રીતે જાણીયું હતું તેવું જ એ
નીવડ્યું કે “એક ઘણી બધાંકાર લડાઇ
હી. અને દક્ષીન આફ્રીકાની ચનતોચી,
વજાદાર અને મરવેથી શુનદર પ્રજના
મોટા બાગને ઇગર્જાએ પોતાના મત
ખનાયા. “મર મારનેતે” આગલ-
થીજ કહેલું હતું કે “હાથીવાર છેડાવાની
આ રાજ નીતી દક્ષીન આફ્રીકાનાં
દરએક બાગનાં દેશીઓને આપણી માંમે
ઉમરેયે અને જો તેનું પરીણાંમ
“બાશુતાઓની” લડાઇમાં આવ્યું તો
“એમખીમો” થી તે છેક “કેપ એગલ-
હમ” શુધીના દરએક દેશી એ લડાઇમાં
હમિજો થાંમે ફોડેલી દરેક ગોલીને પોતાનાંજ
લાજમાં ફોડ્યા બરાબર મમજશે.”

અગરજો એમજ થશે તો આ લડાઇ
જરૂર કરીને લખાશે. ઇગર્જાનાં ઘેઠિ
મટિ કેહેલી અફસોસકારક ખીનાં છે કે
પોતાની મરજી વીરધ તેમને આ લડાઇ
માં ધમકાવું પડ્યું છે. અને તેમનાં નાંણાંની
નાદેકની ખુવારી ઉપરાંત કથી પણ કીમત
ન થઇ મકે તેવા કામધરા જીવનો તેમને
બાગ આપેલા ૫૨ છે. વજાદાર પ્રજ તરીકે
જો કે ઇગર્જાનીજ શતે ઇજવાનો આપણી
શરજ છે તોપણ નાંગદાર ઉમરાવ “એ”
અને ચુનનદા પેહેનવાંન “મર મારનેત”
નાં ઉપનાં લખાંણુ ઉપરથી મચાઇ અને
ઇતમજ કેહ તરફએ તે આપણે જોઇ ચુકા
છઇએ. છેલે “અરલ એ” નામમાં
આવી જણાવે છે કે “શ્રીવીર તાજ”

અને “શ્રીવીર પ્રજ” ની હારમતને
આતર નામદાર શ્રેષ્ઠચાતનાંને નાંમે
આવી અનુમતી લડાઈ મલાવરી ધારાત
નથી. ખરેખર આફ્રીકાન અને જુલુ
લડાઇની માંશક આ લડાઇને
દોષ પણ આગલીજ પ્રધાંન ટેલીને
મર નાંખી ચકાશે. પેહેલી જિહાવે તેવાંએ
જાંણી જોઇને શ્રેષ્ઠચાતના લોભ આતર
ઉભી કીચી હતી અને આ વાજલી
તેવાંનાં નજરવમપણના પરીણાંમ તરીકે લેઇ
ચકાશે. તેવાંને આટલી આટલી ચેતવણી
મલવા છતાં વખતસર કથું મુજબ નહી,
પણ હવે આપણુ એટલું જ કહીશું કે ઇગ-
ર્જાને આગલી એ લડાઇઓનીજ માંશક
આ લડાઇ મધીથી હાલની પ્રધાંન ટેલી
પુરતી હારમત અને મશાંમતી માથ તેરવી
કાદે.

જે દેશીઓ હિંદુમથાંનની જુદી “માર-
લામિટ” મેલવવાનો આશા ગખી ઇગર્જા-
ડથી જુદા પડવાને ઇજતા હાંમે તેવાંમટિ
આં લડાઇમાં ઘણું જીખવાનું છે. અને
હવે હજો પારીએ છીએ કે “બાશુતા-
ઓનો” આશતના આ જીવતા દાખલા
પછી દોષ પણ દેશી ઇગર્જાડથી જુદા
પડવાને ઇજશે નહી. આપણે મટિ ઇગ-
ર્જા અને ત્યાંની પારલાગેનદ જવાબ-
દાર અને જોખમદાર છે એટલાજ
મટિ આપણુ દેરલાક ચુરખ ઇંગ્લેન્ડનાં
જુલમમાંત અને ગ્રેર ઇતમારથી મશાંમત
છઇએ, એ આંપણે આ દુશત લડાઇથી
શીખીઆ છીએ અને તે શીખાડનાર તરીકે
આપણુ નામદાર “અરલ એ” ના
આભારી છઇએ.

હુંગરીના રાજા ધીએ લુઇ.

આ રાજાએ વરસની વખતે હજો ત્યારે તખતે
બેઠો હતો. ચાર વરસની ઊમરમાં તેને શકી આવતા
હતા, પનદરમે વરસ તેણે શીખાઈ કીલી હતી, અ-
ઠારમે વરસે તેના મંથાના તમામ ખાતે શકેક વધ
હતા, અને વીસ વરસની ઉમરે મળુ પામીઓ હતા.

એક ચીનાઈ મુસાફરની

ફીલસુફી.

—(૦)—

પત્ર ૨૧ મા.

—o—

ઈંગ્લેન્ડના સખી ફીલસુફી વિશે.

—o—

To others do

What to thyself thou wishest to be done,
 Forgive thy foes, and love thy parents dear,
 And friends and native land, nor these alone.
 All human weal and woe learn thou to make
 thine own —BEATTIE.

જ્યારે હું માણુશો ને તેઓના માણુ-
 શાઈ પવાશના નીચપણું ઊપર વિલાપ
 કરું છું, ત્યારે તે ભયંકર દેખાવ જોઈને
 કંટાળતી આંખોને ગ્રાયા ખુશ કરવા માટે
 કોઈ કોઈ વેળા માણુશાઈ ગોઠાઈના કી-
 રણો અહીં તહીં દેખાવે છે, જે એથી-
 આના એક વેરાન જંગલમાં જમ્મે જમ્મે
 જોવામાં આવતી એટલી જમીનોના કુક-
 ડામ્મોનો વિચાર આપે છે. ઇંગ્લેન્ડમાં હું
 કેટલીક એવી જાંચ આથી અત જોઈ છું
 કે જે તેઓની મધજી મુખાઈ છતાં તેઓ
 છુપાવી શકતા નથી; હું તેઓમાં એવા
 શબ્દો જોઈ છું કે જે ખીલ મુલકોમાં
 માત્ર થોડાંઓ જ ધરાવે છે પણ જે અતરે
 તેો મોટાથી નાધલા દરેકમાં ઘેરામાં
 આવે છે.

હું કહી નથી શકતો કે ખીલ મધજી
 માણુમનતામાં ઇંગ્લેન્ડ વધુ સખી હોવાનું
 કારણ તેઓની ચઢતી દોલત છે. યા નહીં,
 કે જેથી જીવંતની મધજી જરૂરીઆતની
 ચાલો પોને ધગચાથી, તંબીમાં આવી
 પોલાઓની હાજતો વિશે વિચારવાને તે-
 ઓને અવકાશ મળે છે. તેઓનો હેતુ મને

તે હોય, તોપણ હું કહું છું કે દુનીઆમાં
 ખીલ કોઈપણ પ્રભ કરતાં તેઓ વધુ
 સખી છે એટલું જ નહીં, પણ સખાવત કયાં
 અને કેહવી રીતે કરવી એ પણ તેઓ ખુબ
 રવેશ સમજે છે.

ખીલ મુલકોમાં યોકો પોતાની તરતની
 ઉશકેરાપલી લાગણીને ખાતર દાન આપે છે,
 જેથી બીજા માગનારોમાંનાં દુઃખ ટાલવાને
 માટે નહીં, પણ તેઓની હાલતથી પોતાને
 ઉપજતો તેટલા વખતનો કંટાળો દુર કર-
 વાને તેઓ સખાવત કરે છે. પણ ઇંગ્લાંડ-
 માં એથી તદ્દન ઉલટું છે. ત્યાં સખાવત
 એક સાધારણ દપ ઉપર ચાલી જાય છે.
 કેટલાક દોલતવાન અને સખી તમેહના
 આદમીઓ કયા લોકો ઉપર સખાવત કરવી
 જોઈએ તેની એક દરખાસ્ત મળે છે; તે
 અરજદારોની હાજતો તથા તેઓની
 લાયકાત વિશે જુસ્તેજુ અલાખ્યામાં આ-
 વે છે, અને તે દરમીઆન દયા યા જુ-
 સ્તાની કશી પણ લાગણીને તેઓ પોતાની
 તપાશને આડે આવવા દેતા નથી, અને
 સખાવત માલ ત્યારે જ કરવામાં આ-
 વે છે કે જ્યારે તેને અકલ રોકો આવતો
 હોય.

આવી શરશ રીતે કરવામાં આવતી સ-
 ખાવતનો એક રાખસો, મારી કલ્પણો સ-
 કવી ઉપર એવી તો મજબુતીથી ઠસીએ
 છે કે તે મને પાછો આંનંદ પમાડી મધલાં
 માણુસોનો એક સાધારણ મીત્ર બનાવે છે.
 ઇંગ્લેન્ડ અને ફ્રેન્સ વચેની દુશમની કાઢ
 શકત રાજદવારો કારણોને લીધે જ નથી પણ
 વલી સાથે તેઓના ખાનગી લાભનાં કેટલાક
 એવાં કારણો છે કે જે તેઓના પોતપોતા વ-
 ચેના ધીડકારને વધુ અને વધુ મજબુત રૂપ
 આપે છે. કોઈ પારકાં દેશ માં અલાખ્યામાં
 આવતી લગાઈ લોકોના ભેગા બળથી અ-
 લાખ્યામાં આવે છે, એવી રીતે કે એક લશકર
 ખીજા લશકર સામે લડે છે અને તેથી વેળાએ

માણસ પોતપોતા જમ્મેનો ખાનગી કીનો અને આતમ પોતાની કોમના કીના ખાતર ભુલી જાય છે. પણ હ'ગ્ગાંડ અને કાંચ વચ્ચે એમ નથી. બંને દેશનાં સોડો જેમ પોતાને કાવડું પડે છે તેમ એક બીજાને દરીઆ ઉપર છુટે છે અને તેની દાદ વા શરીઆદ કહી લેવા યા માંબજવામાં આવતી નથી. પોડાક વખત થયો તેઓએ એક ખરચાણ લડાઈ જતો રાખી છે, જેમાં બંને ખાણુના મ'ખામ'દ બંધવાઓ પકડવામાં આવ્યા છે. જે હ'ગ્ગેનેને ફ્રેંચોએ બંધવા કીધા છે તેઓ ઉપર ધણીજ સખતાઈ ચલાવવામાં આવે છે અને ખીનજરીઆત શાહુચેલીથી તેઓ ઉપર ચોક્કસી રાખ્યામાં આવે છે. જે ફ્રેંચોને હ'ગ્ગેનેએ પકડ્યા છે તેઓ મ'ખામાં વધુ હોવાને લીધે તેઓને સાધાણ રીતેજ કેદ કર્યામાં આવ્યા છે, અને તેઓના જાતબાઈ (ફ્રેંચો) તરફથી કાંઈપણ છુટકારાને માટે મદદ નહીં મળ્યાને લીધે પોતાનાં શરીરને ટાંકવા વગર બંધખાનાઓમાં તેઓ ખુલ્લુ અડચણો સોયવા લાગ્યા છે.

આ તેઓની શોકાગ્રસ્ત હાલત માટે તેઓના જાતબાઈ (ફ્રેંચો) ખબર કરવામાં આવી, પણ પોતાના મનિનો છુટકારો કર્યા ને બદલે પોતાનો દુશ્મનોને ખીનવાટ ઉપજાવવા ઉપર વધુ મંડેલા હોવાથી તેઓએ કાંઈપણ મદદ કરવાને ના પાડી. હ'ગ્ગેનેએ હવે દરેક બંધખાનામાં એવા હજારો આદમીઓ દોડા કે જેઓ ખુબે મરતા હતા, દરદોષી પીડાતા હતા અને રૂઝની મખતાઈ માંમે થવાને કાંઈપણ વસ્ત્ર વિના પ્રયત્ન મુશીબતો ખમતા હતા. જેઓની ખુદરતી ફરજ આ નાઆરને આશરો આપવાની હતી તેઓ તો શાક ના પાડી બેઠા હવે કયું કેમ ? આખરે તેઓનો સખી ખવાસ તેઓની દુશ્મની ઉપર શાઓ; જોકે તેઓના બંધવા

તેઓના ખરા દુશ્મનો તો હતા તેણે તેઓ ત'ગીમાં આની પડેલા દુશ્મનો હતા માટે પોતાનો તેઓ તરફનો લીકાર ભુલી જાયને જેઓ કોતેહ કરવામાં ખાલાદુરનીવડ્યા હતા તેઓ માશી બખથવામાં શખી પણ નીવડ્યા; અને જે બંધવાઓને ગોધા આખી દુખાએ તણ લીધા હતા તેઓને તે સોડો તરફથીજ મદદ અને દયા મળી કે જે સોડો માંમે તેઓએ હથીઆર ઉઠાયાં હતાં. એક ઉધરાણું ઉભું કરવામાં આવ્યું, પ્રયત્ન મખાવતો એકઠી કર્યામાં આવી, જરૂરીઆતની ચીજો ખરીદવામાં આવી, અને એક રંગીલી પ્રજાનાં ગરીબ માણસોને તેઓનો જાતી ખુશખીજજ એક વળા ફરીથી ધારણ કરવાને શીખાડવામાં આવ્યું.

આ ટાંકણાં ઉપર જેઓએ નાણું બંધું તેઓનાં નામની ટીપ ઉપર જપારે હું નજર ફ'કું છું ત્યારે મને તેમાંનાં સધળાં નામો તદ્દન હ'ગ્ગેનેજ જણાય છે. પારકા દેશના એક પણ શક્તિ નામ તેમાં લીકામાં આવડું નથી. આપો જોયે વંધિને એક સદચુલ ખતાવેલો એ માત્ર હ'ગ્ગેનેનાજ નથીજમાં હવું. હું કણ્ઠ કરું છું કે આ બધા માણસો અને શીલશુરીની ટીપ ઉપર નેગાહ પ્રગાડ્યા પછી હું માહરા પોતા વિચે જરા જોયો વિચાર ધરાજી છું કારણકે માણસજાત વિશેનું મારું મત પણ આથી જરા જાંચું બન્યું છે. મુર્વેમાં એક માણસથી હું ધણેજ અજાણ છું કે જે પોતાનો રકમ યાચે ખીડ ચોકજોશાં કાગળમાં લખે છે: "દુખાન એક રહવાથી હ'ગ્ગેનેની ફ'ક રકમ—જાઈના બંધવા અને નાઆર ફ્રેંચો માટે." હું એટલુંજ ધરું છું કે તેના સદચુલે ઉપર વિચારકર્યાથી જે મનેહ મને મળે છે તે ટલીજ તેને પોતાના મદચુલો ધરાવ્યા તે મલે, કારણ કે તેજ એનો પ્ર

મારા મીત્ર, આવો એક આદમી એ મા-
ણુશાઈ ખવાયનો એક શીંગાર છે. કુ-યાનાં
સોકો જુદી જુદી જાતના છે એવો વીચાર
તે કદી પોતાનાં મગજમાં લાવતો નથી;
તે સુધલાઓને તે હકતાલાંખિ પેદા કી-
ધા છે તેઓનો તે મીત્ર છે; તે આખી
કુ-યાનો એક રહેવાશી છે, અને મીનના
શાહનશાહી ચગરખ યવુ જોઈએ કે પોતા-
ની પ્રજામાં આવો એક સખશ તે પણ
ધરાવે છે.

દુનમનેના નાચ ઉપર ખુશાલી ખતા-
વડી એવો માણુશાઈ ખવાયની એક નખ
લાઈ છે અને તે માટે આપણે કોઈને પણ
કોકો આપી શક્યું નહીં, પણ આવી એક
અધઠોત ખુશાલીને જો એક ચારા કાંમરું
રૂપ આપવું હોય તો માણુશાઈ પોતાની રતે-
હનો લાભ લઈ શખીખનવું અને ખીજા-
ઓની ચીંતા દુર કરવાની કોશિશમાં પોતાની
ખુશાલી ખતાવવી.

તખત ઉપર ખીરાજેલા સુધલા શાહન-
શાહીમાંનાં સર્વથી મુરમ અને અને ડાહ-
પણવાસો શાહનશાહ 'હેમી' પોતાના મુલુકો
ઉપર ધમ્મારો કરનારા તારતરે ઉપર જણ
માડી હતેહ મેલબા બાદ પોતાની જાતની
કાર્તી ભાગવવાને નેનકીનમાં દાખલ થયો.
આવે યંકણે પ્રજા એક સરમ સરમશની
આથા રખતી હતી, કારણ કે અમલખીજ
પાદશાહેનો તેમ કરવાનો રેવાજ હતો,
પણ જપારે યોગક દીવચો મુજબાબાદ પણ
તે સરમશનાં કથાં ચીંહે જણાયા નહીં
ત્યારે લોક અધીરું ખન્યું. આ વાત
પાદશાહનાં કાન ઉપર ગઈ. તે પોતાની
પ્રજાને આહતો હતો અને તેઓની સુધલી
વાજખી ઇચ્છાઓ તૃપ્ત કરવાને તે હંમેશ
ખતી રહેતો હતો, તેટલા માટે તેણે લોકોને
ધીજા આપી કે "આવતાં લેનતગન" (કા-
ણુચ) નાં જશનને દીવચે હું લોકોને એક
એક કીવીજત રતેહ ખતાવીશ કે જે

ચાનચાં હજી સુધી જોવામાં આવી ન
હોય."

આ વાતથી લોકો અતીચ્છ હરખમાં
આવી ગયાં, અને રડવેલે દીવસે ઘણીજ
આગરતાથી રાહ જોતાં તેઓ મેહલના
દરવાજા આગલ બેગા મધ્યાં. અહીંયાં
તેઓ યોગક વખત સુધી જાડી રહ્યાં, પણ
એક કાઠમાઠવાલાં સરમશની અગાઉ જે
તૈયારીઓ થવી જોઈએ તેનાં કથાં પણ
ચીંહે તેઓને જણાયાં નહીં. દસ હજાર
ખતી ખોશુલું શણુચ તો હજી રજી કર્યામાં
આબુ નહીં. શેહરની દીવાલો જે હંમેશ
આતશખાજીઓની ટંકાઈ રહેલી હતી ત્યાંથી
તે હજી સુધી ફાડવામાં આવી નહીં. લોકો
આની ઠીલ જોઈ ખડખડવા લાગ્યાં, તેટલાં
તેઓની અધીરાઈ વચે મેહલના દરવાજા
લંઘડયા અને શાહનશાહે પોતે રખાવ
દીધો. તે કાંઈ બપોકાખંદ નહીં પણ એક
ઘણીજ સાદા પોશાકમાં હતો. તેની પાછલ
તદન નવાજ લેખાશમાં શેહરના સુધલા
અખંગો અને લુલા લંગડાઓ આલતા
હતા અને તેઓમાંના દરેકના હાથમાં,
એક વરચ સુધી તેઓની હાજતો પુરી પાડે
એટલા પેશા આપેલા હતા. લોકો પેહલાં
તો અજખ યથાં પણ તરતજ તેઓને પાદ-
શાહનું ડાહપણ માલમ પડ્યું, જેણે તેઓને
શીખાડ્યું કે દસ હજાર ખંધવાઓને
પોતાની માડી પાછલ ચલાંબા કરતાં એક
માણુચને શખ પોદમાડ્યું એ વધુ મોટાઈ
બરેલું હતું.—એજ અરજ.

એનડીમીયોન.

હારદ ખીનકસકીલદની વારતાની આ નવો
ખાખડીને કુરેચ જુખાનમાં તરજુમે કરવાને પાતરીશ
સખશોએ તે નામદાર પાશ પરવાનખી માગી છે.
જરમનમાં પણ તેનો તરજુમે ચનાર છે અને રશી
અન ભાશમાં રીતાવાલાઓની પરવાનખી મલતા
માર જુદ જુદ તરજુમાં છપારો, જેમાંના બે પુસ્તક
ના આકારમાં નીકલશે, અને બે ત્યાંના જાણીતા
વરતાખત વરોમાં આપવામાં આવશે. આપણા
શાખાર, બંને અથવા અખખારે એમ કાંચે નહીં
કરી શકે!

સુખરત્નું ઝાડ અને કઠિયારો.

બુદ્ધાઈ.

(વીલ્પ્યમ કુલેન પ્રાયન્ત ઉપરથી.)

સુખરનાં ઝાડ પાસે કઠિયારો ઝમક,
કોહડાલી એક હવામાં ઊંચે થઈ,
સુખથી તે ઝાડ ઉપર કરેતાં જખમ,
જેમ જેમ તે ઝાડ ઉપર પડતાં જખમ,
નખાવું તે ઝાડ તેને બદલે સુખથી
તે થાટલી કોહડાલીને આપવું હવું.
આ વૃં! જે વાંચેલ આ માહિરા જયન,
જયતમાં એજ રીતે જુડાની સાથ
ના કરતાં જુડાઈ, સુખડાની ધર,
કીનાપી કોઈ વૃંને કરે જખમ,
તો જખમના બદલામાં પાછો જખમ
ના આપતો તેને.—મોહતાવું મન
ભાતિ, ભાલઈમાં છે ઝમટણું મધન,
કે કરેછે કોઈ તેની સાથે જુડાઈ,
તો જુડાઈને બદલે તે આપેલ ભલઈ.

જા. નં. પી.

ઉદર વિશે.

(અંગેજી ઉપરથી.)

દિવસ જખત ઊંઢરો દરની અંદર,
બચાવ સારું તારવેને કુલેલા રહેછ;
પણ રાત જ્યારે થરઅંદર પસરેલી હોયછ,
સરખા તે ઊંઢરો આવેછે બહાર.

તેજલ ઉપર ચહઈને મારેછ તરાવ,
હુટી લેયછ તેપરથી મોહતા બિરાડ,
કસતર ને પુરગો કરેછે સારૂ,
ને પનીરના કુડકાંચિ આખા પસાર.

પણ સંભલેછે બીહલીનાં જેવા અવાજ,
ગારાડ મેલી નાહસેછે તેમ્ના દયાગા
કુપઈ જાયછે દરોમાં કેવા સેતાબ,
કરેછ કેવી હઈઈમાં બીહલીની થાડ.

જા. નં. પી.

આ તનના તબિરાકમાં તાનસનવું સુદ
વાચક પેલા તાહરી મેર હાજરી અંદર,
જે અંદોડું વાચક ઝમટણું મસ્તીમાં પુર,
કે તન બીહીને કુલેછ તે કુજરી અંદર.

નાહની ને મોહતા આ બદનની રમ,
જમ-દેવના જુની જુલમની અંદર,
બાગી કુરચો થઈ થઈછ રજેરજ,
પોઈ જુડાઈ તન સેતમથી સખર.

આ આંખોના મોખલામાં ફોશનીવું પુર
બીન મિત્ર-મેલાપે કુડાઈ જુડાઈ,
તેજ આમણું તેમાંથી નાકુંછે કર,
ને જ મલીપણું લાલિ હસવું પેડાઈ.

આ માથાનાં લેવડા બાલો દરેક,
કોઈ મહુને બેઠેલાં મખમાં ચકચર,
ઉખડી ખરી પડેછ સુલમાંથી ઉડ,
ને આમલી ફોસ્તીને નાખેછે કુર.

આ હાથોબી ચરવને પડયાછે મુસ્ત,
ને નખાવે દલગીરી બોલખે સર;
છે શુડણનાં મીલનનાં થોલાં થપથ,
તન થપાઈ બલવું, ને કુમવું ભર.

જા. નં. પી.

ધોરાખાઉ ફરેતચો.

૧૮૬૬ ના શાલમાં શરાંતથ દેશમાં
“ધોરા ધધેગ અને અચરનાં ધોરાકનેા
ફૂંઆયો કંગારી અંડલી” ઉખી થઈ હતી,
જે વેલાએ પેરીશમાં ઉપલાં જનાપરતું
વરથ દહાડે ૧,૭૧,૩૦૦ રતલ ગોચ અપ-
વું હતું. હાલમાં તેમનેા અપ ઝમટલા વધી
ગયો છે કે ગમ્મે શાલ ૧૯,૮૨,૬૨૦ રતલ
અપીયું હતું. હાલમાં તે દહાડાથી તે બે
અંને રતલ મસેછે. ૧૮૭૮ માં પ્રકત
મારથેલથ આતે ૧૫૩૩ ધોરાં દજમ કર-
વામાં આવ્યાં હતાં, અને એ પ્રમાને રંમ
બદમ ધોરાઓ પણા ધટી જવાથી હાલમાં
લાયનથ અને રીલીમથ આતે તેની થાંમિ
જખરી લીજઆયો થાંમિછે.

પહરેજગારણની વાચેજો.

૧

પણ પછી શું ?

—o—o—o—

What then ?

Oh, then—the judgment throne !

Oh, then—the last hope gone !

Oh, then—the day of wrath !

Oh, then—the second death !

—o—o—o—

(પ્રિય વાંચનાર, ગયા માલનાં જીહાઈ માંચનાં અંકમાં “વિદ્યા મિત્ર” મંદલનો “માહરા માધીઆ”નાં મથાલાં તલે જે પુરેશનો હેવાલ આપ્યો છે તેવા મધેનો છેલ્લો એક અધોરનાંન છે, જેવણે હવે પછી અવાર નવાર તારાં હમેશગીનાં કલ્યાણ અને શુભ અરથે નાંહની નાંહની વાંચેજો, બંદગીઆ ઇલાહી નીવી સંબંધી બોધ આપવાને કણ્ણ કીકું છે. હમારા પહરેજગારણની પેહલી વારતાશી વાંચેજો આ વેલા તારી અંજ ધરતાં તેવણનાં માંગવા ઉપરથી આટલો આલાશ કરવાની હમા રજ લેખિ છોએ કે તેવણનાં લખાણો મધેથી તારે કાંઈપણ નવી ખીનાંઆની આશા રાખવી નહીં. તેવણ યકત પોતાનાં બોલોલાં વાંચણ અને કાબેલત થણાને વાળખી હુમોગ કરવાને ધારેછે અને તેટલા ઉપરજ તારે સંતોષ પડવો પડશે.)

ત્રણેશી વરશની વાત ઉપર એક જીવાંન મરદ મુરોપની એક નામીચી પાઠશાલામાં જવયાથ કરવાને જોડો હતો. અને ત્યાં મિત્રો વખત વેર થણાં ખંતીપણે અવાજ ચલાવ્યા પછી તેણે પોતાની ધારેલી શુલ કીધી હતી.

પ્રતેહમંદ થયા પછી થોડેક એક બહી મનશનીનાં સાથ સુલાખાત થયાથી

તેવણે તે શખશને પોતાનો વીચાર જણાવતાં કહ્યું કે “અતરેની મુનીવરશીટીની બહુ તારીફ સમજી મારો અબયાથ આગલ વધારવાને હું અતરે પધારવો છું.”

આ ઉપરથી પેલા બહા મરદ એક જીવરોગ મરદને લાયકની ધીરજ સાથ પુછ્યું કે “અતરેની મુનીવરશીટીને લગતો શરવે અબયાથ ખલાશ કરી તમારાં દીલ ની પુરેપુરી મુરાદ મેલવવા બાદ તને શું કરનાર છે ?”

પેલા જીવાંન પુરૂષે જવાબ વાલ્યો, ત્યારેજ મને દીગરી મલશે.”

“પણ પછી શું ?” પેલા જખક મરદ પુછ્યું.

આ સવાલથી જરા અકીરોબની પેલા જીવાંનીઆએ ઉતર દીધો કે “દીગરી મેલબ્યા પછી કુન્વાદારીને લગતા માહાબારત થતાલો ઉપર મારે ધ્યાન આપવું પડશે. મારાં સુખાખીતપણાંથી હું લોકોની નજર મારી તરફ ફેરવીશ. મારી કાલજ, મારી કેલવણી અને અગુરાધથી હું પુરકલ પંકાઈશ.”

“પણ પછી શું ?” પાછો પેલા જખક મરદ તેનો તેજ શવાલ કીધો.

“પછી વહી એ કે કાંઈપણ શક વગર કોઈ પણ શરકારી માટા આધા ઉપર માંચી નેમનુકે થશે. એ ઉપરાંત જો હું પેહલેથીજ પેલા મંગરવા માંડીશ તો થોડા વખતમાં પુરકલ તવંમર પલુ થઈશ.”

આ જવાબ ઉપરથી પાછો પેલા જખક મરદ સવાલ કીધો કે “પછી શું ?”

“પછી વહી એ કે માંન, દબદબા અને ચરવે કીશમની થગવટો સાથે હું રહી શકીશ.”

“પણ પછી શું ?”

આ રીતનાં વારંવારના સવાલોથી પેલા જીવાંન મરદ એટલો તો કંતાલી ગયો કે અંતે જોશમાં આવી તેને આ રીતે

જવાબ વાલવાની શરૂ પડી કે “પછીને પછીને પછી વલી છેલે સરવાલે તો મરણ પામવાનું.”

આ ઉપરથી પેલા જુદા મરદે અતી ધણી ગંભીરાધથી જુલુંદ અવાજે પ્રછલું “પણ પછી શું?”

આ સવાલનો પેલા જુવાન મરદથી કશો પણ જવાબ આપી શક્યો નહોતો, અને તેને પોતાનું શરૂ નીચે નમાંવી ત્યાંથી રૂખચદ લેવી પડી. આ છેલા સવાલે તેનાં આંતઃકરણને બીંધી નાંખ્યું અને તે જખમ તેનીથી ખરદાસ્ત થઈ શક્યો નહોતો. તરત તેણે આગલા દવાઈ બીચારો છોડી દીધા અને પોતાનાં દેશ તથા પેદા કરનાર તરફની શરૂને ઉપર ધ્યાન આપી ચાલવાનો ડેઝાવ કીધો.

લાતીન ભાશામાં એક દેહેવત છે કે “છેરા તરફ જોવા” તેછતાં કેટલાંક ઈન-સાનો એવાં છે કે જોવા “છેરા” તરફ જોઈકાર રહી આખી જીંદગી સુધી પોતે પોતાને જ જીંદગી નાંચ પાંચ છે. દરએક કાંમ હાથમાં ધરતી વખત તમે તમારાં દીધને સવાલ કરજો કે “પછી શું?” અને તેનાં આંચ પરીણાંમ બીજે તમારી ખાતરી થાય તોજ તે ઉપર બરૂથો રાખજો.

જુવાની, ખુબસુરતી, મોજમબહ, હો-રમત અને માંન, દખલો અને દાલત, તંદરોશતી અને જીંદગી, વખત અને ચોખડયાં, મરવે મરવે શનાં થશે “પણ પછી શું?”

એક કવેઅર પ્રછેહે કે “મુરશતીનાં મરવે શુજો પછી, મોજુલાએનાં રંગીન ગાય-ણો પછી, રાશતીનાં સુંદર દીવસો પછી, અને અસકાત બરેલા મરવે કીચમનાં રવ-પનાંઓ પછી શું? પછી એજ કે “શકત એક શુકાઈ ગયલું” શરીર, શકત ચાલું” દુખ, અને કુકત દુઃખી દીલનો પચતાવો એજ પછીમાં પછી.”

“અરે પણ ચોકલ નાંમ, શુકાઈ ગયલું” શરીર, ચાલું” દુઃખ અને દુઃખી દીલના પચતાવા પછી શું.”

“પછી એજ કે દુઃખાઈ મોહાવતને છેલી સલામ-અને વીચરાઈ ગયલા મરદુમ સખશો સાચનાં માંત સુકાંમ ઉપરનું સુકાંમ, એજ પછીમાં પછી.”

“અરે પણ દુઃખાઈ મોહાવતને છેલી સલામ-અને વીચરાઈ ગયલા મરદુમ સ-ખશો સાચનાં માંત ખીછાંતાં પછી શું?”

“અરે પછી તો ધનમાશની દરવાહ, અરે પછી તો આશનો નાથ, અરે પછી તો ક્યાંમતનો દીન, અરે પછી તો ખીજી” મોહાવ.”

એક ગરીબ ખલાશીનું દાહાપણ.

એક દીવસે નાંમીચો શહેનશાહા એ-રંગજીબ એક હાથી ઉપર સવાર થઈ પો-તાનાં લયકરને એક નદી પસાર કરી જતાં જોતો હતો તેટલામાં ત્યાં ઉમેલા એક ગરીબ ખલાશી સાથે વાતમાં ચુતાતાં તે ખલાશીએ શહેનશાહને કહ્યું કે “જીવતાં જણાવરેમાં એવું કોઈખી ન હશે કે જેનું ખરાખર વજન હું કહી નહીં શકું.” આ ઉપરથી તે શહેનશાહિ જાણુયા મોંચું કે “હાલમાં જે હાથી ઉપર હું સવાર થયેલો છું તેનું ખરાખર વજન કેહેવું.”

તરતજ પેલા હાજરજવાખી ખલાશીએ માંગી લીધું કે “તમાગ હાથીને મારી ગાહોદી બોટમાં આ નદીને પેલ પાર ફેરવી લાવવાની રજા આપો.”

શહેનશાએ તેમ કરવાની પરવાનગી આપતા ઉપરથી પેલા ખલાશીએ તે અ-ખતરો અજમાવી જોતાં હાથીનાં વજનથી જોત જેટલી પાંણીમાં દુખી હતી તે ખરા-ખર તપાસી નોખી લીધું, અને હાજર

રાજાને શુધાધીન કરી પોતાની જોતને
ચાલી કાંતી પથરાધી બાધવા માંડી. એમ
કરતાં જ્યાં સુધી પેલા હાથીના વજન
જેટલા પથરાધી પેલી નોંધી લાંબી ની-
માન શુધી જોત દુખી ત્યાં શુધા તેને લા-
ધીઆ કાપી, અને પછી તરત તે પથરાવો
પાછા ખાલી કરી તેમને તોલવા માંડ્યાં.
એમ કરતાં જ વજન તે પથરાનું યજુ
તેજ પેલા હાથીનાં વજન તરીકે પાહાદ-
શાહને જણાવામાં આવ્યું.

આ વજન હાથીને તોલી નોતાં બરા-
બર ઉતરવાથી એક જગણ એટલા તો
પ્રશ્ન થઈ ગયો કે તરત તે નાંમદારે તે
ગરીબ ખલાશીને એક ગાંમડાંની બખથેય
કરી નવાજી નાંખ્યો. આ બનાવ ઉપરથી
તે ગાંમડાને “તોલાપાર” યાને “તોલ
કરનારો અથવા વજન કરનારો કસબો”
એવું નાંમ મળ્યું છે, જે પુનાંની નજદીક
બીપાં નદીને કાનારે આવેલું છે.

પ્રો. એચ.

ઈનાંમનો સવાલ.

બાંમત્રાઉ પહેલો, પણ દરામત્રાં નહી,
લશોકરમત્રાં બીજો, પણ બરામત્રાં નહી,
કસતરમત્રાં ત્રીજો, પણ પ્રકોંગમત્રાં નહી,
છતરમત્રાં ચોથો, પણ સીલાંગમત્રાં નહી,
સેતરમત્રાં પાંચમો, પણ “દસ”માં નહી,
મીરાડીનમત્રાં છઠો, પણ કુરવેસમત્રાં નહી,
પ્રકતીમત્રાં સાતમો, પણ હીકમત્રાં નહી,
આપટમત્રાં આઠમો, પણ છુબજમત્રાં નહી,
લગનમત્રાં નવમો, પણ રીષાદીમત્રાં નહી,
જોતીમત્રાં દસમો, પણ વેરામત્રાં નહી,
નરદમત્રાં અગચારમો, પણ જિભલમત્રાં નહી,
કસતરમત્રાં બારમો, પણ આલસાદમત્રાં નહી,
પનડીતમત્રાં તેરમો, પણ કોબિલમત્રાં નહી,
કેમ આપટ તમને, સુખ નામની શુધાઈ કે
કરાવી છે “વિદ્યા મિત્ર” તમે સાથ પોષાલુ,
કે કું એક એવા નીર્વાન નરવું નાંમ.

અથા મારાના સવાલનો જવાબ.

દીકસનરી.

ઈનામ મેળવનાર ત્રીં બેરામત્રાં કુવરલ કુને-
ચર, તે તેવલે મંગાવી લેવું.

અથા જવાબ મોકલનારાઓના નાંમ.

મીં કા. મે. દાં,
મીં નમીનદાયા લાલદાસ,
મીં એચ. બી. મેદેતા,
મીં હીરલભાઈ જાગીરલ દાદીચી,
મીં કે. દે. પાં.
મીં કાઉલભાઈ શાંતીભાઈ,
મીં વીરચંદ રામચંદ ભાવનમરવાલા,
મીં બેરામત્રાં કુવરલ કુનેચર,
મીં જી. પે. મીં.
મીં ભ. ન. રાઈટર,
મીં જી. પીરભાઈ,
મીં બમનલ બરોડીલ ભાંડુપવાલા,
મીં દાદાભાઈ કુરામલ સિપાઈવાલા,
મીં મેરવાનલ કુવરલ બીલીમોરીઆ. (બીલી-
મીં કુરકુનલ. એલ. ડી. પાંડે. [મીરાધી.]
એક નીર્વાચારી.
મીં એચ. આર. કુખાસ.
મીં બલદેવરામ કરશનરામ માસતર,
મીં રસતમલ બેનનલ શુનાવાલા.

જવાબ મોકલનારાઓને ખબર.

વિદ્યા મિત્રમાં દર માસે જે ઈનામનો સવાલ
આપવામાં આવે છે તેના જવાબો લખી લેલા જેટલેક
કેકલિપી સાથે મલવાધો તેમજ હુચારા ફેરાનરન
ધરાકોને ઈનસાર આપવા ખતર હોમોએ થલેક કેકો-
લિપી ફરવારો ઉપર ધ્યાન આપી હુમારા ભાઈબંધ
“સુલ અકશાન” ની મારફે એવું કેકલિપી ઉપરથી
દર બાશીની તાં ૨૦ મી શુધીમાં આવેલા સરવે
જવાબો એકેકા મેલવી તેમાંથી એક ખાલક પારો
એક જ કોમજ બિચાવામાં આવશે, અને તે કોમજ
જેવું નીકલશે તેને ઈનામ આપવામાં આવશે.

લખી મોકલનારાઓને ખબર.

એક વિધારથી—તમારો ઉપકાર પચો, ચોપાણુને આ-
ચ વધેલું જોવા વીરોની તમારો ઈનતેજરો એક
વિધારથીને જેબ લગાડનારો છે.

ચોરાબ—સીશરો—સુનીઅરા—સી શુધારક અને પોલી-
તીકરા—હુમારા મેનેજરને મલી તમારો ઈનાંમ
વીસે નકી કરવું, તમારો ભલી ફેરોરા માટે
ઉપકાર માનીએ છોએ.

“એમ ચાલે કે ?”—અલબત્ત તમેએ જણાવેલું
પીકચર હુમે આગલ આપી ગયા છે, પણ તેમાં
જે છે જે તે અરશપરશની કન્યા છે, અને
તે નહી કાચી ચાલે ?

ધોખીતલાવ—નંબર ૮૭૨ વાલાં પેરમાં,

કુંબાઈ વર્તમાન છાપાખાનામાં મનચેરજી હોસંગજીએ છાપું છે.

વિધામિત્ર.

પ્રસ્તક ૮ મું.

માર્ચ ૧૮૮૧

અંક ૩ નો.

બેનજીર અને બદરેમુનીર.

નાટક ચાર અંકી.

બદરેમુનીર—હા, બરોબર છે; એ વાત મારી—કાંઈ તાલમેલ કરી હવે ફરી તોજો.

વજીરજાદી—(હસીને) અરે નહી, નહી, ફરી આનું તોજો—ને તાલમેલ શાંતી કરે. એ કંઈ કોઈ પરીની સાથ મોહાબતમાં પરમી નથી. પણ કોઈ પરી હું શુનેસા ચોરી લાવીશ. ખીચારો નાદાન ને બોસા બાત છે, તેને બરાબર વાતખી કરતાં નથી આવડતી. તું બીમાર કર કે કોઈ પરીનાં છંડો એ ગીરજાતર હાથ તો હું મોહક હાથ શુરખીવાલું ને ચોરે તેજ બરોબર રહેજ નહી. હા ! હું ખુબ-શુરતી ! ખખત ખુબશુરતીથી લલચાઈ ને પરી નેવી ચોરી લાવી તો આરે કાંઈ નહી દયા કરીએ ? ને વળે પરી ચોરી લાવીશ પણ એ કાંઈ તેની પર રાજી છે, ને તેની સાથ રહેવાનું પસંદ કરેશ; એતો હવે તો તેણીથી છુટકારો શોધેશ વારતે તમારે પરી વીશે કાંઈ મનમાં લાવવું નહી, ને બોલાં દીલથી એની સાથે વાત કરી.

બદરેમુનીર—(હસીને) અરે તું બધી વાતે મારે મન ફરી નાબેશ હો.

વજીરજાદી—(બાજુએ) પસરી—પસરી. બેનજીર—ભણી ખાનુ ખરું કહું એ હાલી ચંચલ વજીરજાદી ધરાવતા મોટે તું ને ધણો લાભ છે. એના બોલવાની સલાહ અને હુશીઆરીની માહારેથી કાંઈ તારીફ થાઈ શકતી નથી. એને માહારે અરે-અરે હેવાલ તું ને કહેઆશ, પાસતે જો તું ને માહારાપર જરાખી દયા હવજતી હાય તો માહારીપર મોહરખાંનીની નજરે જોવું કર.

બદરેમુનીર—તારે તું તે પરીપર શોધ તો નથી ની.

બેનજીર—નહી, નહી, ને નહી. બદરેમુનીર—ચાલ જાહારે એમજ છે ને તું ખરું કહેશ તાહારે હું તું ને કહું એ કે આજથી આપણ બંને જણાં પાક મોહાબતમાં મશગુલ રહીશું અને કોળ કરી-એશ કે આપણ જ સાથે પરણશું.

બેનજીર—(છાતી પર હાથ મેલીને) કબુલ, કબુલ, મોટી ખુશી સાથ એ માંગવું કબુલ છે—અને હું ખોદા પાસ આ-હું એ કે આપરી નેવી નીરદાશ મોહાબત બંધાઈ તેની શ્રેણીની સંખત સંધાઈને તેની વધાઈ આપણો પરીલાને કરીશ.

વજીરજાદી—આંમીન આંમીન. રામરામરો—આંમીનો, આંમીનો.

ગાયત્રી.

(“ક્રમશઃ રાજા રાજ ધરાની વૃગની ખાદા” — એ રાહપર)

મલાપ થયો રે બેનજીર ને બદરેમુનીરનો
 સુખ ચાલકીએ, મારી ધડીયે,
 તું આવી મળ્યોરે. — બેનજીરને બદરેમુનીરનો મલાપ૦
 માંન સોભતે, સુરો ને ધીરો.
 પુરો તુંજ પડ્યો રે. — બેનજીર ને બદરેમુનીરનો મલાપ૦
 આકાશવાસી નજરે પડ્યો
 દીલનો દીલદાર હડ્યો રે. — બેનજીર ને બદરેમુનીરનો મલાપ૦
 બેઠુએ આમનાહ કીધી,
 વચન એકેકનો ધર્યો રે. — બેનજીર ને બદરેમુનીરનો મલાપ૦
 આદી રામચંપી થાસે ચ દરેજાએ
 હાથ હવે કબુલ કર્યો રે. — બેનજીર ને બદરેમુનીરનો મલાપ૦

બદરેમુનીર — એ, શાહનવા માહરી આ
 ગોઠી તારે મુખારક આગસે પેહુડ અને તે
 ને જીંદગીની ધડી શુધી શલામતીથી સખા
 લી રાખજે.

(બેનજીર નીચેને કુમારને પેહુડ છે ને શતાને આગ
 લેથી બીજી નીચે માહરીને.)

બેનજીર — અને તેમજ આરથપરશની
 શગાધની હીધાણી દાખલ આ મારી રમ-
 ગોધી તુંને સપ્તરદ કર્યોને હવે હું તાહારીથી
 રવાનગી આહુત્ય કે વસી કાલે આગેજ
 વખતે આપીને મલથ.

બદરેમુનીર — અરે છો રહી તાહરી
 વીતી ને ખાતી — આ હીશાએ તું ખરી
 માખત કરી જલજોતજ નથી — તાજી માહુખ-
 તમા એમ જુદાઇને જખમ હોએ કે —

બેનજીર — બીઆરી, હું તુંને વચન ને
 કોળ આપી ચુકોય તો હવે હું તારીથી
 ફરી ને જુદાઈ કદી પકડનાર નથી; શકત
 માહારો વચન પાલવાને મારે હવડા જાવું
 પડેય, કેમજે માહરો વખત યાદ ચુકોય,
 પણ તું જાણુજે કે મારું દેલની હવે તા-
 રીજ માહુખતની આગમા જળવા માડ્યુંય
 નેથી મને તાંહા મુલક ચેન પડનાર નથી,
 અને મારી ચચમ તથા જીજાન ચંધો

તાહરી તરજજ લાગી વલગી રેહશે પણ
 શકત મારું ખોખું ખાલી પરીના રેહયા-
 નમા ગીએલું મમજવું.

બદરેમુનીર — એ કેમ પરવરશે; માખત !
 માખત !! એકવાર માખત લાગી ચુકી; દેલ
 રહ ચુકી; પછે જુદાઈ કેમ ખમાશે.

વજીરજાદી — શાહનવા — આ શાહનવા
 કોઈ વચનનો સાચો છે, અને વચનને
 લીધે હાલ તરત જવા માગેય તો જવા
 દે — આજે આસતે રહીને એ પરીના છુ-
 ટકાગનો ચારો કરસું તેટલાં દર રાજ એ
 આપણી આગલ આવેઆ કરશે.

બદરેમુનીર —
 જો એમજ છે તો હું જવા રજાંય,
 પણ એ વાહલા જલદી આવજે એમ
 કેહુંચું.
 નાચારે ને દલગીરાઈથી પરીએય જુદા,
 પણ એવેન ને બેકામ રેહરથ મદા.
 હવે તું વના મને બીજું કાંઈ આવશે નહીં,
 તું સીવાએ બીજું કાંઈ માહરી મામે
 આપશે નહીં.
 આવા પીવા ને સુવા ગમશે નહીં,
 બેચાં હોવા ને ચપાશે હલાસે નહીં.

પાસે રે ઝો બેનહર બધા મરદ,
જુદાઈના ગમને ઠાલજે ગુરતા ગુરતા.
બેનહર—

ઝો વાહલી ને મેદરખાન બાનુ,
તું ધાણું ના બોલ દીલને મનાવાનું.
મારોખી હાલ ને હેત્રાલ ઝોવોજ છે,
શધો તું કેહ્ય તેનોજ બનેઝો છે.
મનેખી ઝિક ધડી હવે તું વના ચાલશે નહીં,
તારી તારી ને તારી ચાદ વિમરાસે નહીં.
બને તેટલી ઉતાવળ ને જલદી કરી,
આવશ ને મલશ હું શરી શરી.

(બેઠે જણાં જુદાં પડનાં દલખોરી સાથે ઉભાં થા-
એ, ન બેનહર હું નાંઉતું કરી કહે, બદરેમુનીર
તેનો હાથ પકડીને આંખમાં ચાંપે ને હાથપર ચુમી
લાંબે—પાછો બેનહર તેણીના હાથપર ચુમી લાંબે.

બેઠે જણાં ઝમ કરેછ તેટલામાં એક દેવ ઉડતા ઉડ-
રથી તે લોકોને જોતો પમાર થાએ, તે અપવચ
અટકી હવામાં અધર રહી બેસે.)

દેવ—હા ! અરે આ મરદ તો માહરી પરી-
બદી માહરખાનાં રહેલાણીમાંને, અરે ! એ
શું બનાવ છે, માહરી પરીબદીનો ચોર
ધાંહાં કોઈ આદમગત ઝોરત સાથે એથ
આરામ કરતો માલમ પડેચ. અબધડી હું
માહરી પરીબદ માહરખાને એ બનાવની
અબર કરે (ઉડી જાય છે.)

બેનહર—પીઆરી, હવે હું તારીથી
રખાવત લેજાય (બેનહર—બદરેમુનીર છુટા
પડે છે.)

બદરેમુનીર—હા આખરે તે ગીએ-
કીઆરે પાછો આવશે.

ગાયણ.

{ “શુરનો શુબો ગીઆ તો કેહારે આવશે જો.”—એ રાહ. }

વાહાસો દીલદાર ગીઆ તો કાહારે આવશે જો,
તેની અબર તે હવે કોણ લાવશે.—વાહાસો દીલદાર
કરી કાહારે મલથું નજરે નજરે જો,
આ આંતરડીની હાથ કેમ કરશે.—વાહાસો દીલદાર
જોખતની માવાનો મલમ કોણ આવશે જો,
વાહાલાનો જુદાઈનો જખમ કેમ રખશે.—વાહાસો દીલદાર
આવું પીવું ને બેથવું ઉઠવું નહીં બાવશે જો,
વાહાસો વગર કોણ હાકું ચીનવશે.—વાહાસો દીલદાર

એકત્રીજી—દેખાવ ત્રીજી.

(પરીક રહેલાણી—પરી મહારખા શુરનોપર બેસી.)

પરી—(ઉભી થઈને) ખરીવાત છે કે આ-
દમગત બેવશ નીકલેચ; કેમકે મારા મેહલમાં
લાવેલાં આદમે એ કેહવત શાચી ડેડવી આ-
નીચ. હું તેની પર અરોં દીલથી શીદા છેજ
પણ એ હાવા બેવશ નીકલે. શારં થયું કે
માહરો આકાશી ઉડતા દેવે એને તે જગા-
એ કોઈ બેગાની ઝોરત સાથે જોખતમાં
પડેલા જોયો અને તે માહરો વશદાર દેવે
આવીએ મને ગુરત અબર આપી તો એ
વાતથી હું નાણીની યદ. હવે એ આવે તો

અરો. હું ધારંચ કે આ તેની બેઆદખીને
સાર એને ઘણી જાદી અને ધટતી મળ
કરવી જોઈશે. અગર એ જુવાન શખશ
વગર અમકુવે પોતાનો ગુનાહ કબુલ કરશે
તો હું કાંઈની એને ઝોાઈ મળ અને
તેની પ્રકટ તેનો જવાંતીને ખાતર કરચ,
ખાકી નહીં તો હાવી તેની બેવશાઈ સાર
તેને જીવતા રાખવોખી મળવાર નથી.
(અંદર નજરે કરીને) ય, હું ધારંચ કે
તેજ આવેચ.

(અંતરમાં બેનહર કોઠાપરથી ઉતરીને હસતો હ
રતો આવેચ—પરી તેને કોઈ શ્રીકીને બોલાકરેચ.)

બેનહર—

કેમ નામવર પરીભરી, ખુશ તો ખરાં,

હું કેહુંચ કે તમા ખુશીતો છેવળી.

કેમ કોઈ બોલતાં નથી વાર,

કાંઈ ગોચે બોચે થઆચ કે શું.

(પરી કસો જવાબ નથી રેતી પણ શ્રીકીને જાણે.)

પરી—ઓ મેઝદબ ને નશત વુંને આજે
કેમકદમ હવે ગેલગેલીને ખુશાલી કેમ ઉપ-
જાય. વું તો આજવેર ગમગીન, દલગીર ને
ખરેલા જરેલા રહેતો હતો તેની હવે કેમ
વુંને ક્ષેમ ગેલગેલી છુટીચ.

બેનહર—તોખા; વસી વુંજ નામવર
મને ખુશીધી બોલવા આલવા કેહતી હતી,
અને જરે હું ક્ષેમ તારી સાથે હશી ખુ
શીધી વાત કરવા માંચુંચ તારે વું મને
હાવા તાનાભળીના શબ્દો કેહુંચ. આજે
તો બેવરે દુખ થઈ કે નહી હથાવું કે
નહી રરવું.

પરી—હવડાં વુંને હથવા-રડવાની સારી
ચેં શમજ પડશે, અને તારી બેવશાઈનો
બદલો વુંને મલશે. ઓ નાપાક લુઆ
મેઝદબ અને બેવશ ચોર વુંને દયા લા-
વીને બાહાર ફરવાની રજા આપી; તે રજા
નો ઉપયોગ વુંએ હવે કીધો કે.

બેનહર—(મનમાં) બાપરે એ શું
ધાર આવી (મોઢીથી)—જે શું કીધું.

પરી—તે કાંઈ નહી કીધું રે, વું તો ખી-
ચારી કાંઈ જાણતોજ નહી હોશે.

બેનહર—અચીત હું કાંઈજ જાણતો
નથી.

પરી—ચુપ ઓ લુઆ ચોર—જુહું
બોલીને વું તાહરી તકથીરમાં વધારો નો
કર. હું વુંને પ્રેમુંચ તે ખરેખર કેહે કે
વું હવે કાંઈધી આપો. શાયું કેહેજે,
મને શંકી ખબરે.

બેનહર—(મનમાં) એ મને અમથી
સંધી પરેચ, હો, બાકી થયે ગીઉ ગારે.

એ શું જાણતીતી ને એ કાંઈ જોવા
આવતીતી—(પરીને) અરે વસી જાએ
કાંઈ ને આવે કાંઈ; આજે જરા હીઆં-
થી તોહાં ફરીને પાછો આજો.

પરી—(મનમાં) આજે મવજા પંચી
જોજો હં, ઉઝાવાની વાત કરેચ તે (બેન-
હર) તારે વું ખરે કેહેચ કે કેડ ગીઆ
નથી ને કોઈ સાથે કાંઈ વાત ચીત કીધી
નથી.

બેનહર—(હથીને) અરે કાંઈ જાઉ
ને વાત કોણ સાથે કરે. હા, હા, હું હવે
સાથે વાત કરીઆજો—આદાને મલી આ-
જો—ને ધુમમાં ચોતી આજો.

પરી—ધુલમાં તો નહી પણ ખરેખર
ગતમાં ચોતી આજો હોશે.

બેનહર—અરે નામવર પરીભરે તમે
હેવો બોટો વેહું ના કરો, ને કાંઈ વાત
કરો.

પરી—શબર, બધી લાંબી દુકા જવા
રૂએ ને હું પ્રેમુંચ તેનો પાધરો ને ખરો
જવાબ આપ. બોલ વું ફરવા ગીઆ તારે
કાંઈ ઉતરેઆતો; કોણ સાથે વાત કીધીતી
ને શું શું વાત કીધીતી.

બેનહર—(શાંખા હાથ કરીને) કાંઈ
નહી, કાંઈ નહી, કાંઈ નહી, ને કાંઈજ નહી.

પરી—શું વું આજે ખરે કેહેચ.

બેનહર—તદન ખરે.

પરી—વું શોગત ખાધને કેહેચ.

બેનહર—વું નામવર પરીભરના જ-
વાંન જીવનાં કશમ લેધને કેહેચ કે હું
ખરે જાણુંચ.

પરી—(ગોસ્થાથી આંગપર ધમ્પારી કરી-
ને) ચા; ઓ લુઆને મેઝદબ—તારે મોહડું
ખાર; વું ગિલાઈ જાણું જુહું મોલેઆચ,
ને ઉપરથી વું માહગજ શોગત ખાએચ.
વું ખરોજ મેશરમ અને મેઝદાજ છે.
જાલ નાપાખ શું વું દેહકેમકે સોગાની
જોરવાનાં બાગમાં નહી ગીઆતો—તોઆં

તેણીની સાથ પીઆર ને ધાબતની વાત નહી કરી આમ્મે.

બેનહર—(મનમાં) મહાન આમ્મે શું આપત (ધુનતો) નામવર—પરી—એ વાત વધુને-કોને કહી—આમ્મે છે.

પરી—(મીઠામમાં) બોલીએ; અં, બોલી છે. હજુર વું મરકશી કરેચની. શજુર કર (વગ અકોડેચ તેવાજ બોંપમાંથી એક દેવ નીકલી આવેચ) આ મહરા આકા-શી બોકારીને માટે શરનારા દેવબદ—શાયું બોલ કે ગીઆ હરતાના ઉલા પોહરમાં જરે વું આશમાનવર શરવા નીકસેઓતો ત્યારે વુંએ શું જોડું—ને આમ્મે જુવાન શખંચ વુંને કાંહાં નજરે પડેઓતો.

દેવ—
આ નામવર શહિબબદી, એજ એજ ચોર, જે હવડાં ઉભોછે તમારી માંમખે ભણે પાર, એને મેં જોએતો શરલુદીપ શહેર બણી, તેજોહનાં બાચાહાની બેટીબદરેશુનીર તણી તે ને એ બેક જણાં સાથે મલી, એમઆરામી ને મોબતમાં ચકચુર બની. એકેક સાથ કરતાં હતાં વાત ને મળ, અરે કેહુંચ વારતે જોઇએ તે કર એનેચલ પરી—કેમ, હવે કેમ—હવે વું શું જંઆવ કરેચ ને મહરા પોતાના શોગંદો આ-નાર ને બરી વાતનો કેહનાર ને વુંજ કે.

બેનહર—(મનમાં) એ નાપાક દેવે શું રાહલી નાખીધુંચ (ગંબીરાધધી) બોલું, બોલું તદન બોલું—માહરી પર એ બો-હતાં જોડેલું છે.

પરી—આ દેવબદ, હું તો શમજવી હતી કે વું કોઈ લાએકીવાસો સાચો ને આરે મરદ હોયો. પણ વુંતો યુનાહ કરી ઉપરધી તકશીર મોકારેચ ને આમ્મે માહ-રા જનમો જનમનાં નીમખ હલાલ દેવને બોટો પાડવાની વેતરણ કરેચ, પણ વાદ-રાખ કે એમ કરવાથી વું કોઈની રીતે બચનાર નથી, પણ એર વધારે શરીને

વું માહરા વધારે યુરમામાં આવેચ.

બેનહર—(મનમાં) હવે શું કરું. જો માંની દેહચ તો હું નહી જાણતો કે એ માહરા શું લામ કરશે—શજની ધારતીથી માહરીથી તો અરે માંનીબી દેવાવું નથી, તારે શું કરું. મનેતો એનો કાંઈ એલાજ શુજ પડતો નથી.

પરી—કેમ હવે વું શું કહેચ—ને વખત શાંનો કાહાડેચ.

બેનહર—હું શું કેહું, બધું બોલું છે તારે બોલુંબી શું.

દેવ—(પોકારીને) આ બેહયા અને બેશરમ આદમ વુંને મરમ આવતી નથી કે મારાં રાસત બોલવાને વું બોલું પાડેચ. શું વું તે નાજની સાથે ઉભેસો નહી હતો. શું તાંહાં એક કોચ ને બેક કરેલી નહી હતી ને વધારે બોલાયેતો હું ધારંચ કે તેનાં હાથની એક અંગોથી તારાં આંગલામાં નથી ઝોરવેલી.

પરી—(આંગલી જોઇને) હા, આમ્મે-શું, હવે મને વધારે શામેડી જોઇતી નથી. કેમ આ બુખખ હવે એવે શીકો શ્ય પડી જઈ ધુનંચ શાને માટે. જા, હુંતો તુને ચાહીને લાવીતી પણ શખે આતાં ગોશાઈ નડે તેમ તેં માહરી સાથે બેઆબી કી-ધીચ તો તેનો શવાદ હવે ચારી પએ ચાખ.

બેનહર—અરે મુજબર કાંઈ દયા કરે.

પરી—દયા; તારીપરતો દયા અરેબરી કીધીચ કે વુંને જવાંન છુપડો જાનીને એકદમ બેજાંન કરવી નથી, પણ મદદાલ અધારા મારમાં નાખુચ ને તાંહાં તારે જોઇએ તો પેલી તાહરી નથી છેલછખીલી મારદારને બોલાવળે કે વુંને પ્રરેપરી મળહા પડ્યો.

બેનહર—અરે અશશાય.

પરી—હવે અશશાયને બકશાય નકા-માએ (દેવને) જા એ દેવ, અબગરી શુ-તાખીથી જા અને દેવાના રે.

ખીજ તારા જાતબાઈ દેઝને જોલાવી
લાડીને આ બેનશ આદમને એક હેના
અધારા ગારમા નાઓ કે જાહા એ પો-
તાની છુદીના એકા શુરી પોતાની આડી
આનનો પચતાવો* કરે

દેવ—ખુબ છે.

(અદર જઈને બીજા ત્રણ દેવ સાથે બાહાર
નીકરેય ને બધા સાથે જોલેય)

હજીજલાલઈ આલા—હજી જલાલઈ આલા.
પુર* નાઆ કોર*ખીઆ—પુર*ખીઆ કોર*ખી

(ચારી જના સાથે જોલતા શાબદાને ઊઠાવી લેઈ
જાયેય)

વિલાયતના કવિશ્વરો.*

—(૦)—

It is ridiculous, under a pretence of such introductions or prefaces to wander to the most remote or distant themes which have no near or necessary connexion with the thing in hand, this serves for no other purpose than to make a grandy show of learning

DR WATTS

“કોરતીંગ ધી મ્યુઝીશ” ના પેખા પ્ર-
સીદ કરતા મીં કાવચણ વેશુવાલાએ આ
વેલા શુજરાતી બાપામા પોતાનો પેહલ
વેહો દેખાવ દીધો છે, તે ઉપરથી તેમને
પોતાનો વિદ્યાબ્યાસનો તારીફ લાયક શાખ
આગલ સલાવા ખાતર ઉતેજનના બે જોલ
કેહેવાની હમારી ગમે એટલી ઇચ્છા હોવા
છતા, હમારા અનીકારની રૂએ જાણુઆ
વગર આનુ* નથી કે તેમના “વિલાયતના
વિશ્વરો” કાઇજ નહીં પણ એક ચોટી
પીચકલતા છે. મીં વેશુવાલા હમારા

* વિલાયતના કવિશ્વરો—તેઓના જન્મ ચરીતરી,
ઓના લખાણો, અને તેમના કવેતોની વીમલો—
પુજારી બાપામા રચનાર કાવચણ નવરોહ વેશુ
વાલા, મેખઈ, જેહાવીર જેજનજ કચણી ૧૮૮૦.

ટીકા ઉપર શુદ્ધ ચધાને બદલે તે ઉપર ધ્યાન
આપી જેમ તેવણે પોતાના આગલા પુસ્તક
કરતા ખીજમા કેટલોક શુભારો કીધો છે
તેજ પ્રમાણે આગલ ચાલતા પોતાના કેટ-
લાક વાધા બરેલી શાખ અને નીતીને
નહી છાજતી લાગણુઓ છોડી દેશે તો
હમારી ખાતરી છે કે બનીશમા તેવણના
જેવા મોહોલા વાચણ અને શારી કાબે-
લીતવાલા અંચકારશુજરાતી બાપાને હમિશા
નીબી શકે એવા કીરતીમંદ પુસ્તકો પુરો
પાડી શકે.

પ્રથમ જેવા દબદબા અને તવારીખના
છટાગર ઇશારાઓ શાય તેવણે પોતાનો
દીખાચો સ્વ કીધો છે તે મથાણે મુકેલા
દાકટર વોટ્ઠના પ્રકાર મુજબ મીં વેશુ-
વાલાએ પ્રકટ પોતાનું પાણી ખતાવાને
ખાતર લખ્યો હોય એમ હમને બાણ છે.
પણ જો તેમજ હોય તો મીં વેશુવાલાએ
આપણને તેપનના માનના પાણી કરતા
અમાનપણાનું પાણી વચારે ખતાવ્યું છે.
કેમકે દીખાચાની શરૂઆતથી આપણને
એમ લાગેડે કે મીં વેશુવાલા પ્રાચીન
કાલથી કવિતાની લુણતરીલ તવારીખ ચો-
તારતા હોય. તેમ હવે તો શુજરાતી વાંચ-
નારાઓને ખરેજ એક કીમતી મથાણો
મલી શકતે. પણ તેમના કમનશીબે બેજ
વીશ વીશ લીટીના પ્રકગઓમા કવિતાની
અડતીપડતીની તવારીખ શરરકુશ થઈ જાયડે
અને તેપણ “વિલાયતના કવિશ્વરો” વીશ
ના કશા પણ ઇશારા વગર હોમ અને
વજીલ, તાજો અને એરીઓસ્તો, કેમા-
અન અને શીરકુશી, જેવા ગણતરીના કવિ-
શ્વરોમા તમામ પ્રાચીન કાનના પ્રખ્યાત
કવિતાઓ આવી રેહતી હોય તે પ્રમાણે
તેમના પુસ્તકોના એકાદ બે નામ આડી
આપણા કવિશ્વરોના આશનાવ મીં વેશુ-
વાલા પોતાના દીખાચાનો વિધવતાવાલો
બાગ ખતમ કરેડે.

આગલ આલતાં "પ્રાચીન હિંદ દેશ" પાલુ પેલુ પ્રકરણ "વિલાપતના કવિધર" આપ શું તાલુકે ધરાવે છે તે હમે ચમત્ક્રમ ગણતા નથી. નોકે વિદ્યાભ્યાસની તારીખમાં ચારા વીચારે દરશાવ્યાં છે તોપણ જ્યાં તેની જરૂર નહોતી ત્યાં તે કફોડ દીશે છે. એટલું જ નહીં પણ જ્યારે તેવણ એમ જણાય છે કે "હિંદુસ્તાનનો અરધા અરધ ભાગ આવી કેલવણીનાં આદો મુલ તત્વોથી પણ બેનશીબ રહેલો છે" ત્યારે તેવણનાં અસાતપણાં માટે હમેને અજ-એખા ઉપજે છે. હિંદુસ્તાનની વીચ કુરાડની પરતીમાં એક કુરાડ માણશે પુર પાધર વાંચી લખી જણતાં નથી તો તેમને અરધી વચતી કેમ કહી શકાએ ?

ઘણાક અંધકારને હાથમાં પકડેલી બા-બદ વીશે અતિઅંત શરાહગાતકરવાની ટેવ હોય છે, અને એ મુલ બરેલી ટેવ મધથી પણ મીઠું વેશુવાલા ખાતલ દીશતા નથી. ઇંગ્રેજ ભાષાનું બહુતર ગમે એવુ મોહા-લું અને કીમતી હોવા છતાં જ્યારે તેવણ એમ કહે છે કે "તેનાં જેટલું વાંચણ આજે ડુન્યાની ખીજ કોઇ પણ ભાષા ધરાવતી નથી," ત્યારે હમારે કેંસ અને જરમન જેવી એક શરખી રીતે ખેડાવલી ઇંગ્રેજની બેહેનવણીમાંના ઇનશાસને ખા-તર વાંધા ઉઘાવશે નેહ્યે, મીઠું વેશુવાલા-ના મગજમાં કદાચ ઉપલો વીચાર જણાવતી પેલા શાહેરી લખાણને જ ખ્યાલ હશે. આજી પદીપ અને ગદીયના-શામદા અંદ્રહ માટે હમે ઉપલી તણુને એક શરખી માંને છીએ.

ઇંગ્રેજ ભાષાની અંદર ઘણીક ભાષાનાં તત્વો સમાપનાં છે એમ હમે ઘણુંક યત્ન જણતા હતા પણ હાલમાં હમારી શુભ સુધારવા માટે હમે મીઠું વેશુવાલાના આભારી યમા છેવે કેમકે તેવણના જણવા પ્રમાણે "ઇંગ્રેજ ભાષાની

અંદર ઘણીક દેશના તત્વો મયાવલાં છે." ત્રીજ પ્રકરણમાં તવારીખને આધારે ઇંગ્રેજ ભાષાની હાલત સમજવાની કો-શિય દીખાવાની માંદગર અધુરી ગેહ છે. હમે ધારવેસ કે મીઠું "વેશુવાલાએ આ પ્રકરણ લખતાં પોતાની "એદમશ અંમર" બરાબર "રીવાહ" કીમી હોત તો ઠીક થાત.

આ તો ઉપર ટપકેનાં ટીકા છે "પણ જ્યારે મીઠું વેશુવાલા ઇંગ્લાંડની કવિતાના પુરાના પીતા ચોશર કે જેનાં લખાન આજે પણ મોટા હરખથી વંચાએ છે અને કુનીવરશીટીની જનમામાં હંધી પરીક્ષાએ માટે શીખાડવામાં આવે છે તે નાંમાંકીત કવિઓની "બેતખાજીની ૬૫ તથા લખાણની જોડણી તરફ જોતાં વાંચનારને તરત ખ્યાલ આવશે કે હાલનાં જમાનાના છોકરાએ એથી તો કવિતા જોડે છે. એની કવિતાને નાજી કદંગો છે" એમ કહે છે ત્યારે હમારી તમામ ધો-રજ હવામાં શુભ યદ જાય છે. આ ઉપ-રથી સાંજ જણાય છે કે અમે એવા અભ્યશ અને શોખ છતાં મીઠું વેશુવાલા ચારી માંઠી કવિતાની પરીક્ષા કરવાને તદજ ના લાયક છે. અને એક નાલાયક હાથમાં એક કીમતી અંધ નીરજલતામાં નીવડે તો તેમાં શી નવાઇ ? ચોશરની શહેમી ચાદો પણ સુંદર કવિતા નીશાવાધી તો શું પણ મીઠું વેશુવાલાથી ખી લખાવી કુ-શકેય છે તે આપણે તેવણનાં આગમાં ઇંગ્રેજ પુસ્તક ઉપરથી જોઇ લીધું છે.

મીઠું વેશુવાલાએ નાટકોનાં ઇંગ્રેજ નામોના અલંકારી શુભરાતીમાં અથવા બંધ બેગતી ધવે તરજુમો આપનામાં ઠીક દાહવણ ખતાવ્યું છે. તોપણ "મરમંત એક વેનીશ" નું નામ આપતાં નામાંકીત શકમતીઅર ને ઘણીને વેનીશને વેપારી ગણે છે તે "એનતો-નો" છે પણ મીઠું

વેશુવાલાના “વેનીશનો નીઆજ્યાહ વે-
પારી” એવા તરજીમાં ઉપરથી વેનીશના
વેપારી તરીકે તદ્દન હલનોજ ધણી II
છે અને તે પેલા પ્રખ્યાત “શાહસાક”
છે. “હુમસેતનો” તરજીમાં આવતાં મીઠ
વેશુવાલા શેકશપીયર ઉપરથી શુધારા કરી,
લખેડેકે “હુમસેત અથવા દોજખનો ભુત”
ત્યારે શુ “મેહસ્તના ભુતખી” આવતા
હશે? મીઠ વેશુવાલાએ કેમ જાણ્યું કે
હુમસેતનો નેક પીતા “દોજખનોજ ભુત”
હોતો. જે માણસની આખા નાટકમાં જા-
ખજ તારીફ કીધેલી, જે માણસનું બદ
ખમલતનાં માંલુખીએ હાથ કવખતે ચોત
નીપજેલું, તે માંલુખ પારીએનાં કરગ્રક
ઉપાડ પાડવા કદાચ પેલી જાંહાંનથી પાછો
પણ ફરે તો તેથી તેવા નેક માંલુખને
“દોજખનો ભુત” કહેવું શું ભુલ બરેલું
નથી?

માહા ચાની નાટક શુર શેકશપીઅરનાં
“તવારીખને લગતા નાટકો વાચનાર ઉપર
જહાજી અમર કરતા નથી” એમ લખી મીઠ
વેશુવાલા કદાચ પોતાના અભીપ્રાય ને બદલે
પોતાનો યોગ્ય જણાવતા હશે, કેમકે શીઝ-
રનો સાબ અને તેની શઝ, તથા એણેતની
અને ખુનશનાં શુભાખીત વાખ્યાનોથી
જેની ઉપર “જહાજી અમર ન થાય” તે
ખરેજ દોષ લાકડાં અથવા સોદાંનું દીલ
ધરાવનાર હોયો જોઈએ. “એનગની અને
કલીમાવેતરા” તથા “કોરીએસેનશ” ના
નાટકો જે વાંચનાર ઉપર “જહાજી અમર
કરતા ન હશે” તેમની લાગણી ઉપર ખરેજ
હમુને દયા છુટે છે. “કોરીએસેનશ” ની
આહુડી અને પોતા ગાય વેવજ યનારા-
નીને જાલકગવા ખાતર પોતાનો દેશ
તકાર તજી દેતી વેલાનો જુસો, તેની
હાલતી માદર અને ખાંતુ “વોલમનીયા”
પને “વરજીઆ” ની મીનતભરી અને
ખખાર કાકુલોનો શું તમાંમ વીચાર

મીઠ વેશુવાલા ભુલી ગયા હશે કે “તેજ
વાંચનાર પર જહાજી અમર કરતા નથી”
એવી રીતનો પથરો યુમાંવાને તેવણે
હીમત કીધી છે?

આગલ ચાલતાં ખીજ ચારલથ રાજ
ના વખતની ઇંગરેજોની નીતીને હાલની
ઇંગરેજ મંચારી નીતી સાથ એક શરખી
જણાવી, ખરેજ મીઠ વેશુવાલા પોતાના
ઇંગરેજ ઇતીઆથ વીથિનાં અમાનવણાં
ઉપરાંત શાષ રીતે પુરવાર કરી આપે છે કે
તેવણે હજી પોતાનાં પેહેલાં પુસ્તકમાં જણા-
વેલા નાદાંનીઅત બરેલા વીચારો છોડી
યા નથી. હીંદુસ્તાંનની તમામ પ્રજાએમાં
ફકટ પારશીઓએ અને રાજ કરતી કોમની
અંદરખાંનની ખરેખરી હકીકતથી જા-
ણીતા થવાને શામર્થવાન થયા છે તે છતાં
આટલું બધું વાંચલું અને અતમાથ ધરા-
વનાર એક જીવાંન અંધકારને સ્વઆધ અને
ઇનસાફમાં આશકારા થપલી તેજ કોમ
તરફ નીચ લાઈખલ કરતાં જોઈ એક પા-
રસી તરીકે હમુને બારે દુઃખ ઉપજે છે.

હાલની “લીખરલ” ટોલીને આગલ
“લીગ” અને તેની પણ આગલ “ખુરી-
તન” નાં નામથી એમલખવામાં આવતી
હતી તે વીથિની શમજ આપી મીઠ વેશુ-
વાલા એ ટોલીની જે ઘટતી રહતી ફરે છે
તે અતરે ટાંકી બતાવાને હમે વાજખી
વીચારથે હીજે.

“ખર” જોતાં અને અવજ્ઞપાતવણે ધ્યાંન
પ્રમાડતાં એવું સીદ્ધ થાય છે કે પ્રજાને આ-
શરો તથા કાયદા મલે એવા કાયદા જે
ઇએજનાં રાજ પ્રકરણમાં જોવામા આવે
છે તે આએજ “વીહીગ” અથવા “ખુ-
રીતન” લોકોની વખાંલુવા લાયક મિહુનત
અને કારકીરદીનું પરીણામ છે. આને
વેલાતમાં જે વીજક્ષણ પાપાપર રાજ ચાલે
છે અને રાજ અથવા રાણી માત્ર નામ-
નાજ ગાદી પર બેઠે છે તે પણ એજ ટોલી-

વાલાઓના રચેલા નીચગો પ્રમાણે છે અને વેલાતમાં જે ટોલી માંન પાંચે છે તે પણ જોઈ “વીહીગ” અથવા અચલી “ધુ-મીતન” ટોલી છે.”

અને અન્ય છઠ્ઠા, કે મીં વેશુવાલા ઝિટલા “લીબરન” વીચારના કેમ બન્યા હશે. ગમે તેમ હોય પણ હમે તેવણને ઝિટલા છુટા અને બોહોલા વીચાર માટે શાખાશી આપે છીએ; જે કે તેવણનાં બાબમાં હમારે નથીને એવી શાખાશી ધણીજ જુજ છે.

મીં વેશુવાલાએ જ્યાં જ્યાં ધ ઝેલ પ્રકારોમાં ઠાંકી બતાવ્યા છે ત્યાં ત્યાં તેમના તરજુમાં ધણી મુદર રીતે આપવાની તજ-વીજ કીધી છે. અને તે છતાં જેઓ એમ કહે છે કે તેવણે તરજુમાં આપ્યા હતા તે તો ઠીક થતાં તેવાને ઝિટવારે પ્રમુદી તેમનો એ અંધ તપાશી જવાની હમે બલાંમણુ કરીએ છીએ; કેમકે દોષ પણ અંધના ઉપર ટપકેથી પાંનાં ઉહાવી જતાં તીકાકારે જે તે નાલીઆં મારી દેવાની હીમત કરે છે તે ખરેખર પોતાના બાબમાં બેદર-જાગી ભરેલું અને અંધકારના બાબમાં નારીપાગી ઉપજવનાર છે. હમને મીં વેશુવાલાની તરજુમાં આપવાની રીત ધણી મનમાંનતી જણાઇ છે તોતણ તે આં-મીથી તદનજ નીરાળી નથી. જોયો મીં વેશુવાલા નાંમાકીત પોપની નીચલીજગ પ્રસીદ્ધ લીટીઓનો કેરો કહોડો તરજુમાં કરે છે :-

Hope springs eternal in the human breast,
Man never is but always to be blest

“જ્યાં શુધી માણસની હૃદયાલી છે ત્યાં શુધી તેના દાંઢમાં આશાનો ઝરો વેહે છે. એક મેકનું કલ્યાણ કરવાની તમારી શરજ છે.”

Man never is but always to be blest.
એટલે “એકમેકનું” કલ્યાણ કરવાની તમારી

શરજ છે” એ હમે આજેજ મીં વેશુ-વાલા જેવા એક નીમાલનાં નહોં-એક પાશ્ચાત્યાના નહોં-પણ એક આખી પ્રજાના શીક્ષકથી શીખ્યા છઠ્ઠા. કેમકે એક અં-ધકાર તે પ્રજાનો શીક્ષક છે. આગલ હમાએ એમ. એ. અને બી. એ. યવલા ઉરતા-દાને હાય કેલવણની તાલીમ લીધી છે તોપણ પોપની આ મુદર શરેહાથી હમે આજ શુધી અનજાણા હતા !! હમે શાય કેટલા બધા વિદ્યારથીઓએ આ નવા જાણાશ માટે “પ્રોફેસર વેશુવાલા” નો પાડ માનવો જોઈયે !!

“વેલાત દેશમાં “સ્વીકૃત” ના જેવો આલાક અને તેજ અંધકરતા કોઈએ થયો નથી.” આ મીં વેશુવાલાનું એક બીજું નાલીપું છે. કમનશીબ યુજરાતી વાંચનારાઓ! મીં વેશુવાલામાં તમને કેવા બુલાવામાં નાખનાં બોમ્બો મલ્યો છે. એવા એક હજાર પુસ્તકોથી તમારું શું દલદર શીટનાર છે ? “સ્વીકૃત” કરતા વધારે મથકેરો, કરડો, શખત ટીકા કરનારો, તાળા મારનારો, ઇત્યાદી બીજેશનોથી મીં વેશુવાલાએ લખ્યું હતાં તે ધડીબર ચાલી શકતાં પણ સ્વીકૃતનાં જેવો આલાક અને તેજ અંધકરતા કોઈએ થયો નથી, અને તે પણ વેલાત દેશમાં, એમ કહેવું કોઈ પણ મુકલનાં પેહલા અને બીજા વરગનાં નીચાણાઓ માટે પણ ચરમીંદગી ભરેલું છે. શું ત્યારે “દીકુવીનશી,” “દીકો,” “રૂમલિત,” “એલિથન,” “ગોલ્ડસમીડ,” “સ્લીવ,” “મોકલિ,” “કારલાઇલ,” એ ચરે આશ્રીકન લખનારાઓ છે ? અથવા શું તેઓ સ્વીકૃત કરતા ઓછાં આલાક અને ઓછાં તેજદાર અંધકાર છે ? હમને શક છે કે ઉપલા અંધકારોનાં અનેક પુ-સ્તકોની માફક દીન સ્વીકૃતની “યુલીયરની મુગાશરી” શીવાય બીજાં કોઈએ લખાણો બ્રાજા લોકો ખુશીથી વાંચતા હોયો. હમ

યાદ છેકે યુનીવર્સિટીની પરીક્ષામાંટે હમાગ
 એકે મીતરનું તેના “દરેવીઅરશસેતગ”
 ની એક નકલ શોધતા પાગમ તેલ યજુ હવું.
 નાંમાકીત “દીન સીકત”ને યોગમાંથી જ-
 ગાડવાની હમારી મંછા નથી. તેને ઇંગ-
 લાડના જગત પ્રસીદ્ધ અંથકારિની શબ્દો
 માને ખરેખરયો ગણવામાં હમુને જહાજ
 અગમ્ય નથી. પણ તેને વેશુવાલા જેવા
 લખનારાઓને હાથ શાતમે આશમાને
 ચહડાવી મુકનાની સુગમી હમાથી તામાશ
 થવી મુશ્કેલ છે.

શું મીં વેશુવાલાએ જનમમા એક
 વારખી “ગોહરમીય”ની છાંદગીનો સંપુ-
 રણતો રહ્યો પણ અખતેશર હેવાલખી વા-
 ચ્યો હયે ? શું નામાકીત “ફોરમતરે”
 લખેલો એ નામાકીત નરના જનમ ચરિત્ર
 નો અથ તેવલે જનમમાં પણ દીકો છે ?
 જોવા, એ આપણા ઉધગતા અંથકાર ના-
 માકીત ગોહરમીયનો કેવો મંપુરણ હેવાય
 આપેલે !

“આપીયર ગોહરમીય આચરલંડ દેશ
 નો રેહવાશી હતો. એ હુમીઆરલખનાર
 ધણીજ રંડીબાજ હતો. એની ગરીબાઈને
 લીધે એણે ધણું દુઃખ સોસ્ટું છે. જો
 કે જાતે છાકોટો હતો તોપણ તેણે કવિતા
 ધણી મગ્ન લખી હતી.”

ગોહરમીં છાકોટો અને રંડીબાજ !
 ઇંગલાડના જે કવિએ લખ્યો વાંચનાગ-
 એને આનંદ પમાડેલો તેમા શું ખીજ
 માગ ચુલો ન હતા કે તેને યજગાથી વાચ-
 નારાઓ માં નાગો અને નગન હાલતમાં
 મગ્ન કરવાની મીં વેશુવાલાને શરજ પડી
 છે ? અરે તેના ધખી દીલચુરદ માટે
 એક પોય પણ નહીં ? તેના વ્યાથી મદા
 વેહેતા અને દુઃખા જીવ માટે એક હજ
 પણ નહીં ? જે અંથકારે પોતાના ગદ્ય અને
 પદ્યલખાણોની લખોડક મોને શુષ્ક, માન
 અને મોઢ દીતો તેજ અંથકારને ના

વાચનારાઓ માં છાકોટો અને રંડીબાજ
 ચીતારવામા શો શયદા ? તેથી શું તેના
 વાચનારાઓ ઉપર કાર્ષ શારી અમર થયે ?
 તેનાં લખાણનો કીમત વધયે ? તેની
 પોતાની લખો વખત થયો નીખી રહેલી
 કીમતમા કાઢ વધારે થયે ? એક નામાકીત
 અંથકાર કહેછે કે જ્યારે હીમતવાન લખ-
 નારાઓ હરીફાઈ કરી વીખ્યાતી પામેલા
 લખનાગઓની ખરેખરયા થવાની કોશિશ
 કરેછે ત્યારે પાણી વગરના દોલગાણ અને
 ઉછાછપા લખનાગઓ નામાકીત થઈ ચુકે-
 લા લખનારાઓની નાલેશી કરી તેમને
 પોતાની નીચી સપાટીપર તોડી પાડવાની
 કોશિશ કરેછે. રજો ગોહરમીયના આખમા
 મીં વેશુવાલાના દીકાની નેમ પાછલી
 કીશમની હાએ ?

છટ્ટાપણાપર લખેલી ચોમસનની શતરે
 “જરા કોર છે” એમ કેહેવું એ પોતેજ
 જરા નહીં પણ ઘણું કોર છે. કદાચ
 તેમાં મીં વેશુવાલાના વાહાખા “કામદેવ”
 ના પ્રાકમ ચીતારેલા ન હોવાને લીધે
 તેવલેને એમ લાગવું હયે ? કદાચ તેવ-
 લાના દીલમા એક ખગ ધમેજના જેવા
 છટ્ટાપણા માટેના જુઝાની પેરહાજીનું
 તે પરીણામ હયે ? આકી બુબંદ અવાજે
 પોકારવા જેવીશુર ભરેલી કવિતાએ એનાં
 કરતા શરશ ખીજ પોડીજ હયે. એની
 ખરેખરયા ધણી મલયે. મીં વેશુવાલાના
 દીકા કીયા ધોગણ ઉપર આધ્યા છે તેની
 હમુને ખીલકુલ સમજ પડતી નથી. શર
 વાળટર સ્કોટની કવિતા માટે આપણા
 જીવાન દીકાકાર કહેછ કે તે કવિતા “જો
 કે સરમ નથી તો પણ રશીલી અને મ-
 થ્યમ છે.” “સરમ” એટલે શું તે હને
 આ જગા ઉપર મમજી શકતા નથી.
 કદાચ તે “વિલાપતના કવિઓના” પ્રદ્યં
 વગાવામાં કામે લાગેલી પ્રવાહી વસ્તુ તો
 ન રોય ! મરમ નથી પણ રશીલી છે !

નહીં નહીં એમ કંઈ નહીં લખ્યું હશે કે
 સુંદર નથી પણ સુંદર છે? કેમકે હમુને
 ઉપાસા મેહુ વાડ્યો અમઝમાં ઉતારવા એક-
 શરખા હપડા લાગે છે.

નવા શ્રેયોને નાંખે. નવા નવા દેંગો
 ખાહાર પડતા જાય છે, અને તેમનાં બાંકાં
 કુદાવવાને લાગતા વલગતાઓ તરશ્ચી જે
 “પર” ઉપર “પર” વંધાં જાય છે તેમને
 ઉપાડાં પાડવાનો હમારો હેતુ છે. આ
 રીતનાં હેતુનેજ આતર હમુને જંપારેખી
 ગમ્યાન મોલવુ પડે છે ત્યારે શ્રેયકારની લા-
 ગણીનો પુર વીચાર કરવા છતાં હમારો
 ખીજો રસ્તો લઈ ચકાતો નથી. મીઠ
 વેશુવાલાના આ પુસ્તક મંબંધી હમારા
 મર્વે દીકામાં વાંચનારને ગમત આપી જુદા
 દેખાડવાની હમારે નખલી કોશિય કીધી
 છે. પણ હજી હમારે નથીને એ દુસ્ત
 શ્રેયનો મર્વેથી દુસ્ત ભાગ નવાશવાનો ખાકો
 રહ્યો છે. તે ભાગ મીઠ વેશુવાલાએ નીલી
 અને ચીવેકના માર્ગથી તદન આડે માર્ગે
 શરવા વીજીનો છે. મીઠ વેશુવાલા જોડ્યત
 અને ખ્યાર ઉપર મોહી પડે છે. અને જો
 કે તમામ સુંદર કવિનાનો તે તો હંમેશનો
 આજીવીય છે, તોપણ મીઠ વેશુવાલાને
 પસંદ પડતી, મોહો પમાડનાંચી ગ્રહણત
 જેને હંમેશમાં Lost કહે છે તે નથી પણ
 હમુને દલગીરી આપ જણાવવું પડે છે કે
 તે ધણી ખચી જમા ઉપર Lost તરીકે
 પ્રગટ પડે છે. એટલા મરિ-આખરદાર કુટુંબ
 કખીલા તો શું પણ અહરથ મરદોનાં વાં-
 ચણુને લાયકની પણ તેવણની આ ચોપડી
 યડવી નથી. તેવણનો જોજોજ જણાવેલા
 “કામદેવ” અરેખર કોઈ—“નદેવ” છે
 અને તો પણ તેવણ આપુને પતીતર મા
 હળત ઉપર મગલ યમલા દેવ તરીકે તેનાં
 વર્ણન આપે છે. જે કવિતા હંમેશમાં
 આલી શકે છે, તે તેવણનાં જોષે જોલા
 તરજીમાંમાં જીવ કમકમાવનારી કેમ થઈ

પડે છે તેનો જોલાશો વાંચનારને “બરનમ”
 ના આ નીચલા શ્લોક ઉપરથી આપો
 આપ માલમ પડી આવશે:—

“જ્યારે જીવાન વએ એ રંડીખાજીમાં
 ગીરજતાર હતો (એટલે બરનમ કવિ પણ
 રંડીખાજી હતો એ જીજ્ઞાસી વાંચનારા-
 એને આશ રીતે જણાવવાની મીઠ વેશુ-
 વાલાએ કોઈપણ રીતે તક છેડી નથી) ત્યારે
 એણે નીચલું ગીત જોડ્યું હતું. “તેમાં
 કવિ પુછે છે કે ધન, રાજત, જિતાબ આપણને
 શું કામ લાગે છે? જો જોજ મલહ કરવી
 હોય તો ઘણાં કોઈલાં છે. કોઈને મારવું,
 કોઈને રડાવવું, એવી એવી રમતોમાં દા-
 હાડો ધાડી રાતનાં કોઠારમાં અથવા તમે-
 લામાં ધાશપર માથુક શાય રાત ગુજારવી
 એજ જોજ મલહ છે- આખર જાએ
 તેની કાંઈ પરવા કરવી નહીં”.

હેવે જેવો ખુદ હંમેશ કવિતા:—
 What is title? What is treasure?
 What is reputation's care?
 If we lead a life of pleasure,
 'T is no matter, how or where!
 With the ready trick and fable,
 Round we wander all the day;
 And at night in barn or stable,
 Hug our doxies on the hay.

“કારતીંગ ધી મુખોત્ર” ની ધપને અ-
 ગુમરતીજ આ કવિતા છે અને તેથી
 તેને પસંદ કરનારના જોખને કદાચ તે
 જોના પમાડવી હોય તોપણ હમારે તો
 જોલે જોલી રીતે જણાવવું જોઈએ કે
 પ્રજામત શંખે શ્રેયકારોની એ એક ઉપા-
 ડી જોખાઈ છે. ચોશર, રકોત, ગોદરમીય
 અને ચોમસન જોડે ગુજરાતી વાચનારા-
 આ આગલ રકોટકંડનાં પ્રખ્યાત કવિ
 બરનમની હારમતનું પણ મીઠ વેશુવાલાએ
 પોતાની કમ ચમજ અને ઉછાછલાપણુને
 આતર નખાત વાદ્ય છે. એક બલી મનથ-
 નીનાં અને ખીજા ઉછાછલા શ્રેયકાર વએ

શા પ્રરક છે તે જાણવાની હમારા વાંચનારાઓ મધ્યમાં કોઈને પણ ધનતેજની હાલિ તેવાને હમે ભલાંમણ કરવે છીએ કે શર જમશેદજીની સ્કુલનાં લાવડીવાલા પ્રીન્ટીંગાલે ભેગા કાલિલા ઇંગ્લેન્ડ કવેતોના સંગ્રહનો મીં વેશુવાલાના હાવા અથ માથ મુકાબલો કરી જોવો અને પછી તેવાને માલમ પડશે કે ખરાં ગતન શામાં છે અને આશ કાચના કટકા કોણુ ધગવે છે; ખરા પુશતીકાગક ધહ શાંમાં છે અને તમામ કચરો અથવા છલાં કોણુ ધરાવે છે.

ઇંગ્લેન્ડની અનીતી, ઇંગ્લેન્ડનાં આશ શુધારા, તેમના સંસારનો બગડેલો માંમલો, તેમની જુરી ચાલચલણ, ઇત્યાદી કાલી જોરકુ વીશીતા મીં વેશુવાલાના વીચારો ઇંગ્લેન્ડી મજબુતી માથ જડ ધાલી પેદા છે કે તેવણુનાં એ “એંગલોફોબીઆ” વાને “ઇંગ્લેન્ડ હદખાંનો” હમારી પાથે કસો ઇમાજજ નથી. હમારી એક મીતર કહે છે તેમ તેવણે ઇંગ્લેન્ડ સંસારના તમામ ચીતારીહલકી નોવલો અને ચીકડયાં પતરાની મારફતેજ મેલવેલા હોવા જોઈએ. તેવણુનાં એ દરદી ખાલ ખુદ વેલાત જઈ ત્યાંનાં ગાંમડાંઓની તરફોમત સ્ત્રીવીના આય અનુભવ વગર કપ્પી પણ મુઠાર નથી. તેરણે કુડીજર જહેર નાકેસીઓ ઉપરથી આખી પ્રભ ઉપર લાઇબલ કરનાં આટકું જોઈએ ઇંગ્લેન્ડ હમા હાલ નરત કહેવે છીવે.

પવીત્ર મોહનત અને બદલાંનવી મોહનત (જેને મોહનતનું નામ પણ છાજતું નથી) તે બંને મીં વેશુવાલાની નજરમાં એક શરખી છે. એક સુદર અબલા ઉપર એક સુદર કોતમાં બરનથ જ્યારે ખરેખર પાર કરે છે ત્યારે મીં વેશુવાલા પોતાની સ્વચ્છ બાશમાં કહે છે કે “તે તેણીને ખસાવે છે.” કદાચ મીં વેશુવાલા

પાશ ચુલગાતી બાશા સંપુરણ ન હોવાનું તેમાં કારણ હશે !

મીં વેશુવાલાનાં અતેશની હદ આવાને બદલે “બાએરન”ની તપાશ ઉપર આવતાં દુરઅંદેશી, મગવાદ, અને શાઆઈની હદ પણ તેવણુ કુદાવી બપડે. જગાની કોતાબને લીધે પોપની “જનેવારી અને મે” તથા શેક્સપીઅરની “વીનથ અને ઇરિદાનીય” નામની કવિતા પર તેવણે જે ઉધાડી બાશામાં છુટ લીધી છે તે વીરો જહેર ધીકાર બતાવ્યા સીવાય હમા વધારે કશું કરી શકતા નથી. “બાએરનની દુરએક કવિતા ઇશકી છે, પણ તેથી કેટલાક સોફો કહે છે તેમ નીતીનો ભંગ થતો નથી. સાંમી વાચનારને ચાનક મલે છે અને એણે તો ઇંગ્લેન્ડ સોફોની અનીતી ઉધાડી પાડી છે.” બાયરનના આ પારશી આશક મીં વેશુવાલા નો બાયરન મરે ઉપલો અભીપરાય છે, અને એજ જોલા અભીપરાયમાં વાચનાર મીં વેશુવાલાનાં મનની તમામ પ્રકરની અને વલાણુ પામી જશે. હમે બાયરનનાં લખાણનાં દુશમન નથી. સરવેજ તેનાં લખાણુ અનીતી ભરેલાં નથી. બાયરનની સુદર કવિતા જેવી કે “આઈલેન્ડ હેરલ્ડ,” “સારદાનાપેલસ,” “જેનફ્રેડ,” “દારથેર,” “લાસ,” “સીઝ ઓફ ટોર્ગનથ” વાંચવાની ભલાંમણ જુવાન વિધ્યારથીઓને શિલેલાઈથી ધઈ શકશે. એ બધું કણ્ણ કરવા છતાં મીં વેશુવાલાએ “રોન જુવાન” ઉપર એક લંબાણુ પ્રકરણ રાકી સરવેથી વાંધા ભરેલી કવિતાને સરવેથી વધારે અગત આપી છે ત્યારે હમારીથી કહવા વગર ચાલતું નથી કે મોકલે નો નિમલો શકરો કેવા આભેહુવ તેવણુ જેવાઓને લાગુ પાડી શકાશે.

There was created in the minds of many of these enthusiasts a pernicious

and absurd association between intellectual power and moral depravity. From the poetry of Lord Byron they drew a system of ethics, compounded of misanthropy and voluptuousness, a system in which the two great commandments were, to hate your neighbour, and to love your neighbour's wife.

ઉપર જણાવા જેવી મુરખાઇ બરેલી થીતે બાપરન ઉપર મરી શીતનારાઓનો જમાનો વહી ગયો છે એમ લખતી વેલા ગરીબ ખીચારો મેદોસે ફેલા ગયા છે. તેને સી બપર કે જમાનાઓ બદલાવા પછી હજારો કોશ દુર વચનારા, જુદા ધરમ પામનારા, જુદા દેશનાં, જુદી ભત અને સાતનાં શે'કડો લોકો ઉપલાં વરણુનને ખાઈ પાડવાને મેદાન પડ્યો. આજે મીં વેશુવાલાઓ બાપરનની ન છાજતી તરફદારી કરવામાં આગલા ઇંગ્લેન્ડની જગા લીધી છે અને પચાસ અથવા ષો વરમુખો આફ્રીકાનો કોઈ મુલુ અથવા પાથીશીક માહાગમરનો કોઈ પ્રીજ તેવણુની જગા લેશે. જગાની કોતાઇને લીધે હવે મીં વેશુવાલાને પોતાને તેમજ તેવણુના લાડકા કવિ બાપરનને ઘટતો ઇનસાફ આપી શકતા નથી. હવે દલગીર છંપે કે મીં વેશુવાલા અને તેવણુના જેવા ષોષ ધરાવનાર જુવાન વિચારધાઓ (જેવાનો આપણામાં કશો તોડા નથી) તેમની મુધકાંઠે લાવવા ખાતર હમુને આટલું શખત લખવું પડ્યું છે. “દાન જુવાન” જે ઉપર મીં વેશુવાલા ની મંત્રી કુદા કુદી છે તે વાંધા બરેલી કવિતાનાં કરતાની “શિતાનીઅત બરેલી શીતશુશી” (Satanic School) માટે કવિ માહુધી શુ' કહે છે તે જુવા ;—

A have held up that school to public detestation, as enemies to the religion, the institutions, and the domestic morals of the country.

ખીજ એક ધરમી સ્ત્રી મીસીસ ઓપાઇ જો કે નીચલા વાક્યમાં ઉપનાનીજ માંશક બાપરન ઉપર જોડાયે તે કરતાં વધારે શખત ધાય છે તો પણ તે હમુને અતરે ઉતારી લેવાને મીં વેશુવાલા અને તેવણુનું આ અચૂબ પુસ્તક લલચાવે છે.

His voice was such a voice as the devil tempted Eve with, you feared its fascination the moment you heard it.

હમુને ધારતી લાગે છે કે રજને મેદમ ઓપાઇની જણાવેલી “હવ” તે આપણાં મીં વેશુવાલા હાય. અગર તેમજ હાયતો પોતે ફર્યા પછી આદમ ભતને પ્રયાણી તેણીમાં ધારતી રહે છે. શિતાંને હાથ પ્રસેલી ઇવે પ્રથમ આદમનેજ પ્રયાણે હતો, પણ આપણી ઇવ પોતાનાં બલીઅ પુસ્તકથી શે'કડો કુમલા છોડવાઓને, શે'કડો નોજી વાંન આદમને પ્રયાણી ધારતી આપે છે. મટિ ઘટતી માહુધેલી આપી હમોએ હમો તરફની પ્રજ બજાવી છે. “વિનાયતના કવિઓ” માટેનો અમારો દુક અભીપ્રાય એજ છે કે કુદુંબ કખીલા લાપકનું તે પુસ્તક નથી; જુવાનીઓને તે ગુકયાંન કારક છે; ઇંગ્લેન્ડ નહીં જાણનારાઓ માટે તમાં જુલાવો ખવાડનાર છે; નથી તેમાં તેનાં કરતાને શોભા, કે નથી તેના પ્રગટ કરનારને મગરજ મજાનું કશું પણ કામલુ આવાં પુસ્તક ઉપર રાવ ખાહાદુર મહીખાઇ જશબાઇનું નાંમ વાંચી હમુને ચરમોત્તરી છુટે છે. એટલાજ માટે કે આવા લાયકી વાલા અને બાણેલા ચહરથે આ પુસ્તક પોતાને અરપણ કરવાની કેમ છુટ મુકી હશે. તવંગર મુરજો એવી મુલતો વાર-વાર કરે છે, પણ વિશ્વાંને તે કેમ કરી છાજે. આપણા દેશીઓ પુસ્તકોનાં પ્રકર આગમજથી વાંચી તપારથા પછીજ તેમ અરપણ કરવાની છુટ મુકતાં ક્યારે શીખશે

વેહતો વખત.

—(૦)—

મારે ધાટની લોખંડી જીભથી પોકાર,
કર વેહતો વખતને કંઈ તું વિચાર,
મયા વખત મર્યાદા ને આવતો વખત—
બીજાનાં એક, તું તેવર આધાર
સાંભળે ના કરતો કોઈક આ ભાર.

ભારમા ઉછળતો તું કરશે જો ધીલ,
તો ઉછળતો જશે તું પાસેથી તે,
જશે, ને પછી તું ધરવા જશે,
તો ધરિયા ધરાયો નહિ હાથમા રેહશે,
અછાત મારી તું થી તે સરકી જશે.

હાલ પામ્યા નવ અને કલાક પછી,
દસના લઈરાની મલકે અવર,
અટકાવે વખત અટકતો નથી,
સરમથાત આલેષ તે ધારતી વચર,
ઉઠા પાંડલ કરતો બેઠેહાલ વચી.

સાનેરી મેહલો ને હીસના તાજ,
ધીરોબઈ તખ્તો ને ઉંચા મિનાર,
પદપદથી ખામિયા યુએને યાવ,
પાહાડોમા ફેલેલો ભારી આકાર,
જોર તેના આગલ ઘડ પડેહ નાચાર.

મેહલો છે અમદી ગીરદ તેની પાસે,
બેમાલમ કરે તે કમને તારાજ,
કરે ધીમી બાહથી કોહરોના નાશ,
સૌની નાખી સેહનશાએ મરદનકારાજ,
મરતકપર ધરનાશ સાનેરી તાજ.

હાથે ચળવેલરદનો એક દમતાએ જાન,
સીકરની વાલી શરબમા મેહકાન,
કરેકનને માથે કુમારુ* તેકાન,
પલમા હાથ પાહલા બેટાને મજા,
મરાયો ભાઈમિયાં મિરચ જવાન.

રેશમમા રમતી ગાણીએને તે,
જોડા વગર કાટપર નાહસતી કરે
કુલધને ઉચકાવલી મગરૂરીમા,
કાઠજમા યુગ્યુર નમતી કરે,
ને બોર જેવા આસુથી રડતી કરે.

અલોતતી* નરમ ખીછાના ઉર,
નહિ મૂલે તેમને એક કાટી ચાદર,
હતી જેમની કોયલીએ પેસાથી તર,
બિકાનો પેસા પડે તે અદર,
ઉપાકુ બટકે તાજ પેહરેલુ શર.

* એવું કેહલ કે રાહલેશાહ ચળવેલરદનું પુત્ર
એક રતન જડીત દમલા એવવવાને ખાતર કરવામા
આવ્યું હતું.

કરતી જે તખ્તપર બેસી હોકમ,
બિજ માગે પદમરપર બેસીને તે,
દોનત ગણાય તેની એક લુખી દોરમ,
ખાદીના મજવામા દોડતો દરદમ,
મકી ભય અહિ, તે મકી પેલી મમ.

ખાતી જે સોનીની રકાખીમા,
ને પીતી જે બીલોરી જમમા શરાબ,
કાટલીમા થાય તેના ભોજનનો વમ,
મેજ તેની મંથતી જમીન ખરાબ,
ને ગદતુ પાણી તેનો રમીન શરાબ.

દીઠ મે ગળરૂએ ખીવતા ઘણા,
—રાખતા જે છાતીને ઉંચે તરી,
એનેરી મુઠાની લાકડીએ લઈ,
કરતા મગરૂરીમા લેલો કરી—
ઘણા સંભવકરતા વાકા વની.

માગરમા સરિયત કુખવા વખત,
લોકોને દેખાડવા ભવકો ને તોર,
પેશાકપર યુમાવતા જેઓ ખપોર,
છતરી લઈ જમલ રખડતા ઘયા,
જહેપાતામા તથાકી શહેરો ગયા.

જ. ન. પી.

એક ચીનાઈ મુસાફરની

ફીલસુફી.

પૃ. ૨૨ મા.

ઈસલંદના જમાને હુકમમાંનજી.

The variable composition of man's body hath made it as an instrument easy to dtemper,
So then the subject being so variable, hath made the art (of medicine) by consequent more conjectural, and the art being conjectural hath made so much the more place to be left for imposture —Bacon.

ઈંગ્લે ખીજી સરલી વિદ્યાએમા ગમે
એવા હાય પણ વેદની ખાબદમા તો તેએ
પોતાને ઘણાજ મદતા બતાવે છે. માણસ
જાતને ગમે એવા પણ ખાંકટ દરેક કાપ
નહી લાય પડ્યા હોય, પણ તે સધલાની

મામનેના અકશીર હવાય તો એ સોડો શોડે મોશુદ્ધ જલવા. ખીન હુનગેનાં ધણીઓ તો પોતાના જુદાજુદા હુનરોમાં કાંઈપણ દીકરપણું કબુલ કરતા આવ્યા છે અને તેઓ પોતાની બાબતમાં પોતાના પીયારો શકી અને અભિપ્રાય અના-કાનીથી આપે છે, પણ વેલંની બાબતમાં શક અને આનાકાની શું ચીજ છે તે તો મુદ્દત મુમત્તવામાં આવતું નથી. તખી-બપણાનો ધંધો કરનારા તો ઝોર સુથકેલી બધા ઈશ્વરમાં મનહ મેલવતા હોય છે. દરેક ગમે એવું દીકર તથા મુમત્તવ બધું કાય નહીં હોય તો પણ તમે દરેક માહ-દલામાં એવા મુમત્તવ આપીએ જોશો કે જેઓ માત્ર એક ગોલીધાન તે દરેક માણ કરવાની કબુલાત આપે છે, અને તેની વલી ધણીનું ટુક વખતમાં, કોઇને મામત નહીં પડે, અને ધંધા ધાવામાં કસી હકત નહીં નડે એવી રીતે.

આ ધંધાની અધડાઇ જ્યારે હું ધ્યાનમાં લઉં છું ત્યારે તે ધંધો અજાય-નારોઓની સખાવત મને છક કરી નાંખે છે. તેઓ ધણું કરીને પોતાની દવા અરુધી કીમતે આપે છે એટલું જ નહીં, પણ માથે લાગા ખીમારોને કાલાવાલા અને મીનતજરીથી મુમત્તવે છે કે “બા, આવો અને હમારી દવાઓની અજમાયશ મેલવો.” અચીત ધંધેજ દરદીઓ ધણું જ હીલાં હોવાં જોઈએ કે તેઓને તંદરસ્ત બનાવવાની આવી મરમ, મખી અને મુગરી માંગણી તેઓ મેલડક - ના કબુલ કર્યાં જાય છે. શું તેઓ જલદરથી કુમી જવામાં મગરૂની સમજે છે, યા આંતરયા તાવમાં કાંઈ મનહ મેલવે છે, યા નજલા જેવું માજ મનહથી મેલવે છે” દરેક વધારવા જવામાં મધન થાય છે? અચીત એમજ હોવું જોઈએ, નહીં તો કે દરેક દરેક કરવાની આવી આવી મરમ અને શરી શરી

ને કીધી માંગણીઓ તેઓ જતી જલ નહીં. ખીમારોને આજ કરવા માટે જે તરેહવાર સીધતાથી તેઓને અંચવામાં આવે છે તે સીધતા કરતાં વધુ શરશ ખી-જુ શું હોય તે હું અમજી શકતો નથી. પેલ્યાં તો તખીન શાદેખ પોતે જે દવા દાખલ કરવા માંગતા હોય તે જીવર માન-પુર્વક તેઓ પ્રમનું દવાન જોએ છે; તેઓ શોગંદ આઇ કેલવાને તૈયાર છે કે તેઓની ગોલી એવી એજમતીજ કે તે આધાથી જ ખાતી થાય; જેને આશામીઓ તે ગો-લીના વપરાશથી માહતના શંદામાંથી છુટી ગયાં હોય તેઓનાં નામની એક ટીપ બ-નાવામાં આવે છે; અને તોપણ આટલું બધું કર્યા છતાં લોકોના મગજમાં બથ એમજ રાઇ આવે છે કે આપણે શીકજ પડે! શું, મેં શીક પડયો એમજ કહ્યું કે? નારે, કેલકોડોના મગજમાં તો એવો પવન ભરાઇ જાય છે કે બથ આપણે મ-રીજ જઇએ! અને ખરેખર, હું કહો તેવા શોગંદ લઇને કહું છું કે તેઓ મરી જાય છે ત્યાર. અને તેની વલી ક્યારે? જ્યારે માતનાં માહમાંથી છુટવા મારેની દવા દરેક માહલાને ખુણે ખુણે તેઓ રૂપાઆ, રાઠ રૂપાઆ જેવી નજી કીમતે મેલવી થકે ત્યારે!

મારા પ્યાર કુમ હોઆમ, હું અજબ-હું કે આ તખીએ જ્યારે જોય છે કે તેઓની દવાઓને લોકો હીલાં થાઇ કાંઈ પણ મતક આપતાં નથી ત્યારે તેઓ મુ-આંઓને જીવતાં કાંપ નહીં કરતા હોય? જ્યારે જીવતાંઓ તેઓના નુશખાની કાંઈ દરકાર કરતાં નથી ત્યારે તેઓએ પો-તાની ચાલાકી મુએલાંઓ ઉપર વાપડવી જોઈએ, કાણ કે તેઓને કાંઈ તેમની શામને હક કરી શકનાર નથી. ઝોર મુ-જરેલાંઓમાં તો તેઓને પોતાનાં મન-પથંદ ધરાકો મલી શકે, અને તેઓ

ઉપર લીધેલી મેહનતનો ખર્ચો કાઢી આપી જનાર નથી, કારણ કે ચુકરનાનો ઝાકો પોતાનો પાગથો પાડે આપને શવાવીન કરતા અને તેની ખાવડી વીચવપણામાંથી મોકલી થતા તેને હજારે હજાર રૂપા દીધા વીના રહેશે નહીં.

મારા મીત્ર, તમે એવું ના માનશો કે આ માહરી શુચના હવાઈ; કારણ કે અતરેના તખીયો ઉપવાનેજ મલતા અન્ય જોવા દાખલાઓ ખતાની આવે છે. એક મરેતોલ જુદાને એક તદન ગણે જવાન ખનાવવો અને એક નખવાઈ પો-હયી ગથના આદમીના ખદનમા નવુ કે અત હુકરનુ એ કાઈ ખાવાનું ક્રમ નથી; અને તોપણ આવુ આવુ તો અતરે દરેક જાધાગણુ રીતે ખનવું જાય છે. માત્ર એક જાતની ચુગણુ આરી કે ખધુ થઈ ચુક્યું, કાંઈ દરદીને કીતલીમા ખાઈ કાઢવા મા એક ધંદીમાં દસી નાખનાની કથી જરૂર રહેતી નથી.

અતરેના તખીયોમા થોડાક જોવા હશે કે જેઓ વેદાનો અજ્યાશ દરખાસ્ત રીતે કરતા રૂપ, ખાકીના બધાઓને તો કાંઈ ગેખી બશારતથી તખીયાનો એલમ આવડી જાય છે. કેટલાકો તો વસી માયના પેટમાંથી જીખી આવે છે અને નવી વધુ અજબ જેવું શું છે ? જેવા તેઓ શાહક વરણની ઉમરે નાહવાઈ તેજાજ તેઓ તણુ વગથની ઉમરે પણ કેટલાકોતો વસી એના આવે છે કે તેઓમા જોદાએ બોલેલી વેદાની ચકલી કેટલાક વખત સુરી છુપઈ બે-શો અને તેઓ ત્યારેજ પ્રગત થાય છે અને ચકચકાત બનાવે છે કે જ્યારે તેઓને દીવાલું કુકરુ પેડે થા કોઈક જાંદીખાનાની શેહખાહે જવું પડે. કેટલાકોતો પોતાની શતેહે મારે પોતાના સાનની કોતાલીનેજ આભારી છે, કારણ કે અતરે એવું માનવામા આવે છે કે જેમ એક તખીય વધુ અમા-

ન તેમ લોકોને છેતવામા તે ઓઠો ચા-લાક આજોઆના લોકો પણ પુર્વ તરફના લોકો જેવાજ વીચાર ધરાવતા માલમ પડે એ કે એક માણસ એક તખીય થા એક જા-દુગર હોવાનો દાવો ઉઠાવે તે આગમજ તે અચીત એક ગાદી હોવા જોઈએ.

જ્યારે ગેખી બશારતથી સીએલા કોઈ તખીયને બોલાવામા આવે છે ત્યારે તે દરદીને મવાલો પુછી તેને ધબરાવી નાખવાનું તદન ખીન જરૂર આત વીચારે છે. તે તેને જેમ અને તેમ મવાલો થોડા પુડે છે અને તે પણ નામને ખાતર. તે તો પોતાની કગમતને લીધે કોઈપણ દગ્દ બટ પીછાણી કાઢે છે; દરેક દગ્દ ઉપર કહી ગોલી થા દવા આપવી તે બરાબર પારખી જાણે અને એક થોડાને તખીય એક થોડાને પાણીમા લીંબવી કાઢવા માટે જોટલી સંભાલ લેપ તેટલી તે પણ લઈ જાણે છે. જો ખીમાર સાણું થયું અને જીવવા પામ્યું તો જીવતાઓની ડીપમા તે એક હુમરાણું એમ સમજવું. પણ જો મરણ પામ્યું તો એમજ નકી સમજવું કે તે દરદી સાણું નહીં થયું તે એટલાજ મારે કે તેનું દરદ ધણુ જ દોકટ અને કરી સાઈ નહીં થઈ શકે એવું દરું.—

એજ આજ.

મુગા કાકા ઉપર મુગીઆઈનું પતર.

પુત્રી એ પાગકુ ધન છતાં જે માતા રીતા તેણીને ઘણો લાડ લડાવી અધીવેકી અને ધરના કામકાજથી તદન અણબાળુ ગણે છે તે પુર્વો મોટી થયા પછી માસરે પોતાના પત્રોને શુ શુખ કરી આપનાર છે ?

નગીનદાસ.

આ વેલા મારી સુંદર ચચા પત્રી મુગીઆઈને વાજખી ધનમાજ આપવાને

આતર હું મારી તરફના કમા પણ વગાગ
ધટાગ વગર તેવણ તરફથી મલેયું નીચણું
પત્ર મદાબર મારા સીઆના વાચનાગએ
મામે ધવાની રજા લેવું, અને આપ
રાખું છું કે તે ઉપર લાગતા વચગાએ
પ્રગ્નું ફીઆન આપનાને સુકસે નહીં.

મહેરબાન બાઈ શુભાકાકા,

તમાર્ગ કીમતી લખાણો લામનો વખત
થયો હું ધણી ધીમથી વાચની આરી
છું અને હમો અખવાયો તરફની તમારી
મારી લાગણીઓ મોટે આ વેલાએ ઉપકાર
માની તમારી તે બલી કોએમમા મારી
તરફથી જોડલી બની આવે છેડલી મદદ
કરવાના હેતુથી તમારું તેમજ તમાર્ગ વા-
ચનાગએનું એક અગતની બાબદ ઉપર
ધ્યાન એવયા માયું છું.

આજે લા પો વખત થયો તમાર્ગ વાગમી
આલમનું ધ્યાન છોકરીઓને પગાવામા
નડતી અગચ્ચતો તરફ લાયું છે અને જ્યાં
જ્યાંએ છોએ ત્યાં એજ બાબદ ઉપર કોઈ
વેલાએ તકોરમાં તો ધણીક વેલાએ મંમ-
બીરાઈ માધ શરીઆદ યતી મુમજય છે.
તે ઉપર આ રીતે ખાનગી મંડલીઓ-
માર્ગ ધ્યાન આપ એમ નહોં પણ
જોહેર લખનાગએ પણ તે ઉપર પોતાની
ફીનસુફી ચલાના મડયા છે. તમાર્ગ વર-
તમાર્ગ પત્રો અને ચોખાવાઓનાં એ
બાબદ ઉપર લખાયલી મુઝે બાબદો મેં
ધણા ધ્યાનથી વાચી છે કેમકે કેટલીક
નીરોમ કુમારીકાઓ વગર પણવે માટી
ઉમર યયા છતાં પોતાના માબાપને માથે
પડી મુજબા કરે છે તેવા મધિની એક કમ-
નસીબ અખત્રા હું પોતેજ છું.

ખાનગી ચરમા અને જોહેર લખનારા-
ઓની મુખ્ય દલીલો આટલામાર્ગ આવી
રહે છે કે કેટલાકો આગથી બાપ લગનની
બદીને પાછી તાજી કરામા દહાણુ જોય

છે; કોઈ ઓઝોને પુરતી કેવણી આપી
ધીમજ રાખવાને સીખવે છે; અને ધણા
ખરાઓ આજનાં જે જીવાનીઆઓ
છોકરીના માબાપ પાસે દાલત મારી પર-
ણવા માગે છે તેમને ગણી દેઘ માબાપને
સુચવે છે કે તેવાએ કુખીપણુ એવા હરામ
ખોરોને એવી કીમતની લાલચ આપી
પોતાની પેટીઓને હલકી પાડી નહોં

હું કસુપ કરું છું કે ઉપલી ચરપેશ-
ચનાઓમા કાઈક વજુદ છે ખરું તો પણ
તેમાર્ગ લગનની હાવની અડચણોનાં
મરવે કાગણો આવી રેહતા નથી તે તમા
માર્ગ પોતાના હેવાલ ઉપરથી જોઈ લેસો.

હું એક કુમારી કન્યા છું. મારી ઉમર
બારીચ વચ્ચની છે. મેં ઇંગ્લેન્ડ બાપાની
બીચકુપ કેલવણી લીધી નથી. થોડાક
હીમાળ અને વાચતા લખતા સીખી દમ
વચ્ચની ઉમરમાં મને નીસાલ ઓડી પડી
હતી. ત્યારપડી ખાનગી સીક્ષક કે મહેતા
ચુનસી વગર મારું મગજ સુધારનાને નેખી
કાંઈ હું સીખી છું તે દરરોજના શુભરાતી
વરતમાર્ગ પત્રો અને ચોખડી ચોખા-
વાં એ મધિથી પોતાની મેલજ સીખી છું.
મારી માથે મારી ખીજ બે ભેટનો પણ
મારીજ મુજબ વગર પણવે પડી ગઈ છે
જેવાની ઉમર પણ વીચ અને એકરીશની
યદ છે. હમો મુઝે મેહનો ખુબચુરતીમા
એકેકને ટકા મારવે એવી ઇચ્છા.

હમાર્ગ બાવા અને માએ હમો ઉપર પો-
તાના જીવ પરાણ કાહડી આપે છે. તેવણ
હમાર્ગ સુખ અને ભનાં મોટે એટલાતો
આપુર છે કે તેવા માબાપ ધણાજ જીજ
હશે. બચપણથી તેવણે ટો મો તણે મેહ-
નોને લાડ લડાવામાં કસું બાઈ રાખ્યુંજ
નથી. હમાર્ગ મનની એક પણ મોરોદ
(પછી તે વાજખી હોય યા ગેરવાજખી
ટાય તો પણ) તેવાએ નીમજલ યવા
દીરી નથી.

મારા બાપ એક ધર્મજીવ વેપારીને ત્યાં ચાકરી કરી દર માસે દોહડો રૂાઆનો પગાર કમાતા હતા, જે મધ્યેના મોટા ભાગ રૂકવા હોતો તથા બેઠોનો ઉપર અગચ્છ જતો હતો. હમારે માટે ઉમરમા ગમે એમલી મોહરી થના છતાં એકરી આપા રાખી હતી આના પીવા માટે હમાગ સુરનીજી કુનીઆની ઓજ હાજર કરતા હતા, અને હમુનેજ પોતાના દીકગમા દીકગ અને દીકરીમા દીકરી વીઆરી પેઠુગવા ઓઠાડનામા કાંઈ પણ બાકી ગ-જતા ન હતા.

તેવણ જેમ છેક સુધારાવાલા નહી હતા, તેમજ કુધાગવાલા પણ ન હતા. તેવણ વખત જોળને વાત કરતા હતા. અને હાલની પારસી સ્ત્રીઓને મનતી સરવે છુ તેવણ હમુને આપતા હતા. ચક-ચકીત પોસાગ અને ધરેણા ગાંઠા સાથ કોઈ પણ જાહેર મેલવડમા તેવણ હમુને પોતાની સાથ લઈ જવા વગર રહેતા ન હતા. અકવાડયામા ૭ તથા વાર બારેની સીગરામ મંઝાવી હમુને વાળ ઉપર મો-કલતા બરેવ અને આતમના જથોનો ઉપર હમારી સાથે મેતામા આવી હમારે તમાચીરે વમે હોમો દરેકને વીસધી ત્રીસ રૂાઆ થુવીનો મામત અપ વતા, અને હમુને જેમ પેરમા તેમજ બાહેર મેલાનડા-ઓમા માએ સીનાએ નીજી કોઈ પણ રીતે બોલાવતા નહી.

આ રીતે દોહડો રૂાઆ દર માસે હોમો ઉપર અગચ્છ જતા અને બાહેરથી લોકોમા હમાગ બાવાજી માટે મારો ભરમ રહેતો હતો, જો કે તેવણના કેટલાક મી-તરો મરને અદરજાનેની વાત પામી ગયા હતા. પેરના કામકાજથી તો હમુને તદ નજ અનગા રાખ્યા હતા. અને તે બેટસે વેરકે એક દીસે માગ મેહેરખાન બાવાજી સાગેડું છડું કરવા જતા મરગર દેઈ

ને લાહોરીમા નામતાજ છંદોનો પોરો થઈ ગયો હતો. બખરચી વગર હમારે ત્યાં એક પણ દીનમ ચાલતું ન હતું. દીના બલીને માટે મચ્છલ રાખ્યો હતો. ઉપરના કામ સાંચે જે પોરીઆવો હતા અને એ રીતે હમાગ પેરનો રાહાવાત ચાલતો હતો.

વારંવાર હમાગ માખાપ હમારે માટે બલાપો કરી બોલતા હતા કે ગરીબ બી-આરી ડોકરીઓનું શું થશે, રાતને દોવસ તેવાને હમારો હાલ કરવાની આના લા-ગતી અને તેજ કારણમર તેમ્મો હોમો પર પોતાનો ચકમાઈનો પછસો બરબાદ કરતાં. જાણે હમારી ખુબસુરતી પુરતી ન હોય તે પ્રમાણે તે ઉપર પોસાગ અને ધરેણાથી હુનરનું વડ કરવામા તેવણ કમું પણ બાકી ગખતા ન હતા જ્યારે બાહેર ફરતા જવા સાંચે એ રીતે હોમો કાકસ બનતા ત્યારે હમારા માતાજી દરેજાજી ઓવરણા લેઈ બોલતા કે “મરે મરે વેહલા વેહલા એજ રીતે માચરે પધારજો,” અને બાવાજી હોમો દરેકને પેટમા ચાવી બોલતા કે “એકને હું વકીલ બીજાને તખીબ અને ત્રીજાને છજનેર સાથ પગલાવસ.”

આ પ્રમાણે બહુક વરસો ગયા થઈ એક મારા આનદાનનો આબરદાર જીવા-નીઓ જેણે તરતનીજ દાકટરની પરીક્ષા પચાર કીધી હતી, જેને દીકરીના માખાપ પાથથી એક દમરી પણ માગવાનો કસો લોભ ન હતો, જે પોતે જેટલો એક માસગી તેટલોજ સાદો અને સીઆનો હતો, અને જેની ઉપર તેના બચરવાલ અને ગરીબ માખાપના બવીથનો સરવે આધાર હતો, તે ધણીએ છુપી રીતે મારે માટે પરપ્રછ કરવા માડી. જોઈ માલમ કે પરથમ તેવણે મને કેઈ જગાપર અને કેરી હાલતમા દીઠી હતી. કેથે પણ તેવણે મને બાહેર જગ્યામાજ જોઈ હશે, જે ઉપરથી આપણ રેવાજ પ્રમાણે તેણે મેચાર સાગ આચા-

મીઝીને પુછી માર્ગ માખાવની લાપકી અને મારી ચાલચલણ માટે જોમતજો કરવા માંડી જેવામાં, એક તેવણનો ઘણો નજ-દીકનો મગો અને મારા બાવાજીનો જીવે જાહાંનનો મીતર હતો. “જો કે તેવણને મારા બાવા જેવા મીતર માટે બહુ લાગવું હતું” તો પણ જેવારે કોઈએ વીચવાય મુકી ખરી હકીકત જાણવા માંગી ત્યારે પોતાના ગરીબ એસી તરફની ખાલિમ શરજથી માયી વાત જણાવાની અગત જોઈ તેવણે જણાવ્યું કે :—

“તમારે જણાવેલી સ્ત્રી ખરેખર કુમારી છે. અને તે મારા એક નજદીકના મીતરની બેટી થાય છે. તે મંમજી છે, સીઆંની છે, દાહી છે, મીલનચાર છે, ખુબસુરત છે, અને ગમે તેવી છે તોપણ તે તમારા હાથને લાગેલી નથી. તમારાં ઘેરનો મરવે ચાહાપાઠ હું જાણું છું તે ઉપરથી તમને ચેતાવાની મારી શરજ છે કે જેમ તમારું માતાજી અને બહેનો વગર બખરમાં એ આખો દીવસ રાંધણીમાં ધ-મરગેરા કરે છે તેમાંનાં સોમાં બાગ જેટલી પણ તમારે તેવણથી આશા રાખવી નહીં, એટલું જ નહીં પણ તમારું જશરતી કામ કાજ ચાલે તેની આગમજ તમારે તેણીનો પેહરવાસ, ખાંની પીણી, ગાડી ધોડા, આપા દાયા, ઇત્યાદી ખરચ કેમ પુરે પાડી શકશો ? શું તમારું માખાવની મરવે આશા દુખાડી તેવાને રંજીત કરી કરજમાં કુખી દુઃખી થશો ? મારી મહલાતો એટલી જ છે કે હાલમાં જો તમને પરણવું હોય તો તમારે લાયકની કોઈ ગરીબ છોકરી લઈ તેને સુખી કરો, અને તેનાં સુખમાં તમારું શુખી થશો. બાકી આવી બાહરથી દેખાતી તવંગર છોકરી પર લલચાઈ તમારું કુશાસો, છેતરામો, દુઃખી થસો એટલું જ નહીં પણ તેણીને સુખી દુઃખી કરશો.”

આ મહલા ક્યાંનમાં ઉતરવાથી તેવણે

મારી ઉપરથી પોતાનો વીચાર છોડી દીધો, અને પોતાની એક ગરીબ કુછની એકપુરી દીકરી ગાય લગન કરી ખરેખરા સુખી થયા. અને મહેને એ વાતની મરવે વીગત વાર ખબર ત્યાર પછી તેવણની એક બહેન જે મારી શય થતી હતી, અને જે કોઈ દીવસે અવાર નવાર મને મલતી હતી તેવણ તરફથી મલવા ઉપરથી મારી નહીં ધારેલી નોશજલતા અને ગમગીનીનો કસો વાર રહ્યો નહીં. આ ઉપરથી મને સમજ પડી કે માંગાપો જે સ્ત્રીમાં પોતાની બેટીઓ-નો ઉદ્ધવ કરવાની ઉમેદ મળે છે તેજ કેવી તેવાનાં લગનને આડે આવે છે. પેહરવા ઓઢવાનાં ઇતરાટની મહેને ગોયા ધરવી મળ થઈ હોય એમ હું આ ખીના ઉપ-રથી વીચારવા લાગી. અને એમીજ કીમ-મની સજ ખાતર મારી શુંકડો બેઠોનો આજે વગર પરણેલી હાલતમા અવવીઆં ખાલી હોય તો તેમા શી નવાઈ ?

મેહેરખાંન બાઈ સુગાકાકા ખાતરીથી માનજો કે દીકરીઓના માખાવ પાસ નાણાં એકાવનારા જીવાનીઆઓને જેવા ગણા બાંડે છે તેવા જ્યારે મારી હાલતનો ધી-રજથી અજાણ કરસે ત્યારે તેવા પોતાની જીવ જોઈ લેશે. જે માંગાપોએ પોતાની દીકરીને લાડમાં ઉધારી હોય તે માખા-પોની શરજ છે કે તે અનગઢતા લાડની શીક્ષા તરફ એટલો દંડ ભરવો. એ કંઈ લાંચ અથવા લાલચ નથી. તે ગોપાતેવાની કમસમજ અને દુષ્ટી જીવીનો હક વાજખી કરે છે. એક માંદો અને મેહનતુ કુમા-રીક પોતે પોતામાંજ દાલત ધરાવે છે અને તેણી પાસે હરગેજ યજ કોઈ ઉપલી કીમ-મનો કર માંગવું પણ નથી. દાલત વગર દીકરીજ આપવી હોયતો તેમને ઉદી-ઓગી, મેહનતુ, શીઆંની, બણેલી, ચાદી અને સમજી બનાવેાં; તેમને ધરખટલાનાં કાંમ કાજની માહેતગારી આપે; તેમને

રાધતા સીધતાં સીખવો; અને ઐતલાથીજ તમે માખાવ તરીકેની ખરી શરજ બજાવી તેમને સુખ મેનમા જાણે જાય આગવ-નીજ માશક પરણી જતી જોશો.

ગમે તેના આખરદાર પણ ગરીબ સખમ થી કોઈ પણ ધતર કુમારીકાનો હાથ મેન-વવાની કેમ માગણી કરી મકાપ ? શું તે દેખતી આખે આધણે ધઈ, જાણી જોઈને કુવામા પડવાને તઈઆર ધમે ? તેની તર-શ્ચી ઈસી માગણીની આવાજ રાખરી ખોટી છે, પણ જ્યારે આપણા લોકોની આલ પ્રમાણે ઈસી ધતગતમા ઉગરેલી કુમારીકાઓના ઈલા ગરીબ પણ જાણેલા અથવા આખરદાર મરદો માટે કાજ જાય છે ત્યારે તેવા નો નહી આવી મકાપ ઈસી માટી નાણાની રકમ માગી છુટી જવા માગતા હોય, અથવા તેવા તરખના ધતરાંતે અને શીસીઆરીની તકાર કરી તે મને બેજાવત લગાડવા માગતા હોય તો તેમા ખોટું શું છે ? આવી હાલતમા દોષત માગનાગઓનો જાહેનો વાક નથી. પણ દોષત આપનારાઓને દોષત આપ-વાની ફરજ પડે ઈસી કદંગી રીતે પોતા ની બેટીઓને જીહેરવામા ખરેખરી તક-સીગ મમાવણી છે, એ તકથીરથી પોતાની વાહાણી બેટીઓ ગમે તેટલી કુખી અને સંગાર સુખથી ખાતેજ યાય, તેના પરી-ણમા ગમે તેટલા બચકાગ નીવળે, અને તેથી સંગાર મંડલમા જોળી બદી અને ખગખી વધે તે મરવેનો તમામ જોખમ માખાપોનેજ શર છે એમા કાઈ પણ શક નથી.

લાંબ. તમારી મદાની વાહાણી મેન,

મુગીઆઈ.

જરથોસ્તી ધરમઉપર પ્રોફેસર મોનીઅર વીલીઅમસ.

વિદ્યા મિત્રને માટે લખી મોકલનાર,
એક દીનચુસ્ત અથોરનાંત.

The Professor's words are, of course, weighted with authority. And he certainly believes what he writes. But with all our respect for his learning and the purity of his motive, we cannot help protesting against his rather indistinct comprehension and interpretation of Zoroaster's mission.

Zoroastrianism proper is not to be despised by the Christian critic simply because it reveals phases of life and thought not understood by him. It is no way inferior to Christianity in spiritual grace and dignity.

INDIAN SPECTATOR.

જરથોસ્તી ધરમ ઉપર આજ તલગ ધણક વિવાનોએ ધણા પ્રકારનું અજવા, લું પાડ્યું છે અને તેજ મીઠાવ હંગ-લાડના પ્રખ્યાત " ઈંગ્લેન્ડની મી મીડી " નામના હમાગ માહાવારી બાઇબલ " પ્રો-ફેસર મોનીઅર વીલીઅમસ " ને તે ઉપર વધારે પ્રકાશ નાખવાની તક આપી જોકે આપણી ઉપર એક જાતનો ઉપકાર કીધો છે તોપણ ઇસુને બચ છે કે હમાગ એ બાઇબલે આ વીશયથી પોતાની કીરતીમા જાહેરો વધારો કીધો નથી. ઈંગ્લેન્ડની મી મીડી નામનું ચોપાન્યુ શુધાગ અને વધા-ગનું એક સ્વતંત્ર હથીઆર છે અને તે દેહ પણ પક્ષની તરફદારી વગર મરવે કી-મમના વીચારોને તેમના લખનાગઓનાં ખગ નામ નીચાન ગાય બાહુ પાડે છે, અને તે ધારણ તપામતા પ્રોફેસર મોની-અર વીલીઅમસના આ નીખધને પો-

તાંનાં ચોપાંચાંમાં જગો આપવા માટે આપણથી જાહેરો વાંધા લેવાઈ શકતો નથી, તોપણ એ પુરાતન ધર્મને લગતી નહીં થઈ ચુકેલી કેટલીક જાહેરતા વીરૂધ્ધ ક્રમાંપણ મોતેઅર કારણો વગર ગમે એવા કાબેલ પ્રદર્શને કાંઈપણ લખવા દેવું એ વાંધા બરેલું લાગે છે. “પ્રોફેસર” શાહેબનો આ આખી બાબદમાં શંકાકર્તા શોધક, અને વિદ્યા તથા માત્રને લગતી અપક્ષ-પાત યુનોઅસ કરનાર તરીકેની કસી પણ નીમાંન વગર એક દીન ચુરત ખ્રીસ્તી તરીકેની લાગણી વધારે પ્રગટ પડી આવે છે. અને તે બાબદ કેવી કીમતનાં વાચનાશ્રમો માટે લખાઈ છે તેનો જમારે વીચાર કર્યો છોએ ત્યારે તેને “ઝોગણી-સમી મદીમાં” જગો મલવા વીથિની પુરે-પુરી મુમજ પડે છે.

ઝોગણીસમી મદીનાં સરવેજ વાંચના-શ્રમો ઉગમન તરફની બાશઝોમીનાં વિદ્યા-ધીઓ નથી; ઝોગણીસમી મદીના ધણા અસ સરવેજ વાંચનાશ્રમો દીનચુસ્ત ખ્રીસ્તી તો છેજ; એટલે દીનચુસ્ત ખ્રીસ્તી ઝોમને મન પસંદ અને તેમની ધર્મ મંબંધી લાગણીઓને માત્રક આવે એવાં લખાણ પારકા ધર્મ અને અરી મચાઈને અરથે બાહાર પાડવા માટે હમારો ઉપલો બાઈબલ અને તેનો વિધ્વાન “પ્રોફેસર” ગમે એટલી દુરમત શમલે તોપણ હમારો વીચાર પ્રમાણે તેવાં આ વીચય થી જરથોસ્ત્રી ધર્મને લગતી અત્યાર સુધી બાહર પડેલી મચાઈને તેમનાં વગ અને નામને હાજરી રીતે આગલ વધારવાને બદલે એક બે મદી પાછલ હનસેલી દીધી છે.

“પ્રોફેસર” શાહેબની “સેનમકોત” બા-શાને લગતી કાબેલીઅત માટે હણે ઉચો વીચાર છે અને તે વીચારમાં કશી પણ ફેરફાર કરવાને હમા પાસે જાહેરો મુખબ

નથી, તોપણ બારે દલગીરી અને શહેજ આચકી માથ તેવણનાં જરથોસ્ત્રી ધર્મ મંબંધી બંદોલ ઉપરશક લેઈ જવાને હમા લલઆઈએ છોએ.

હાથ તરત “પ્રોફેસર” શાહેબશું કહે છે તે આપણે ટુંકમાં તપાસી જઈએ પ્રથમ તેવણ પોતાની મુજ બાબદ ઉપર આવવા આગમચ એક લાંમના દીખાયામાં આગ-લના વખતમાં પારકા ધર્મ વીથિ જાહેવાની ખાઓશ રાખનાર તથા તે વીથિ યુનોઅસ કરનાર ખ્રીસ્તીઓને કેવા નારતીક ગણવામાં આવતા હતા, તેમજ તેથી ઉલટું આજના વખતમાં પારકા ધર્મો વીથિ કેવી ઉલટથી અબ્યાસ કરવામાં આવે છે, તે વચેનો ત-શવત બતલાવી તેવણ પોતાના વીચયની બાબદ ઉપર ઉતરે છે.

વાંચનારને મુમજવાને શહેલથી બની આવે એટલા માટે તેવણ પોતાનાં લખાણ ને નીચલા છ બાગોમાં વહેંચી નાખ્યું છે, અને તેના જવાબો આપવાની પણ પોતેજ કોશિશ કાઢી છે.

૧—આધારણ રીતે ઇરાંનીને નાંખે જ-ણાએલા જે સોફિ પેહલ પેહલા જરથો-સ્ત્રીનો ધર્મ કબુલ થયો હતો, તેઓની ઉલતી કયે કેકાણેથી થઈ હતી ?

૨—આપણે જરથોસ્ત્ર વીથિ સુ જાણી એ છોએ, અને જે ધર્મ તેણે સ્થાપ્યો હતો, તેની રચના કેવી હતી ?

૩—તેનાં ધર્મ પાલનાશ્રમોનાં ઇરાંન ખાતે આવી વગવા બાદ એનાં પ્રમાનોએ કેવું રૂપ પકડ્યું હતું ?

૪—જે મુખ્ય તત્વોપર આ ધર્મ રચા-યેલો છે, તેનાં લખાણની અમુલ ખરી ખુબી અને હાલની હાલત કેવી છે ?

૫—કાંચ અને કેહેવી રીતે ઇરાંન ખા-તેથી આ ધર્મને ખસાડી હીંદુની સરજ-મીનમાં લાવવામાં આવ્યો હતો ?

૬—હાલનાં હીંદુવાનનાં પારસીઓએ

શું અને કેવા નવા ફેરફારો જરથોસ્તનાં પ્રમાણમાં લખાયેલા છે ?

ઉપલી છ આખરો મધેની આર આખરો-નેજ હાલ તરત તે “પ્રોફેસર મોનીઅર વીલીઅમ્સ” એ આરવી છે, બાકીના છેલા બે વીચરો ઉપર તેવણુ થોડા વખતરહીને લખનાર છે. પણ આપણી સામે હાલ નરત જે આખરો મુકવામાં આવી છે, તે ઉપર આપણને ધ્યાન પુગાડવું છે. ઉપલા આરમાંના પેહલા ત્રણ તો તદન તવારીખને લગતા છે, એમ કોઈપણ વાંચનાર ઘૂરત કેહી શકશે, અને પ્રકત ચોથો સવાલ જ’દ અવસ્તાની તપાસને માટે જુદો બનાવ્યો છે. નેએએ એરથન પ્રજાની તેમજ ધ-રાનની પ્રાચીન કાલની તવારીખનાં પાનાં ઉઘલાયાં હશે, અને જરથોસ્તની જ’દ-ગીના હેવાલથી જેવા વાકેફ હશે, તેઓને મનસે ઉપલી ત્રણ આખરો તદન જીવ વ-ગરની લાગસે, કારણ કે તેમાં કુકત અમલી તવારીખને લગતાં બ્યાંનનો ધ’તેખાખ આપવામાં આવ્યો છે. ચોથા સવાલનો જવાબ પ્રોફેસર વીલીઅમ્સે એક નાધલા દુકા શકરાની મારફતે પતાવી દીધો છે, અને એ પ્રકારે પ્રકત આપણી માટી આશાએને નાસીપામ કરવાને પુરતો છે. કારણ તેમાં જે જણાવવામાં આવ્યું છે, તે અવસ્તાના ધ’એજમાં થયેલા ભાગા દુકા અને અમ’પુણું તરજુમાને આધારે છે. પોતાના જ’દ ભાપાના અભ્યાસનું ખાસ એ પરીણામ હોય તેવું કાંઈ લાગતું નથી. વાંચનાર જાણતા માંગસે કે અવસ્તા વીચે નો એવણનો અભીપ્રાય શું છે તો હમે તેના જવાબમાં એટલું ફીણું કે બસો વરમની વાત ઉપર એકવીગ્રહ કી પેરેના જરથોસ્તી ધરમ વીચે થયેલાં લખાણ બાદ પુરેપ અંડમાં તે વીચે જે મત જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું, તેવું જ બલકે તે યાને જર સરસ મત આ પ્રોફેસરનું જરથો-

સ્તાનાં “બાધાલ” વીચે છે. અવસ્તાની અંદર ઉમદા શીઝસુરીના અને મુદા ચરણના લખલાઓ જે જગે જગ ઉભાઈ બધ છે, તે એવણુ માહેબને “રેતીનાં માહયાં મેદાનમાં નજર પડ્યાં લીલાતરીનાં થોડાંક ધાબાં” મીચાલ લાગે છે. આ એવણુનું મત એક ચુસ્ત ખીરતી તરીકે તેવણને મુખ્યગ છે, પણ એક દુરઅ’દેશ શીઝસુર અથવા સચાઈની શોધ કરનાર અપક્ષપાત અભ્યાસી તરીકે ખરેખર તેવણનાં પોતાનાં બાબમાં નાશીપાવમો ઉપજવનાર છે.

મરવેશો વધારે વધી લેવા ભાગ આખર તેવણના આ નીખાંધમાં આપવામાં આવેલી તારીખને લગતી છે. એક ટૂંકાંણે તેવણુ બોલે છે કે “જો ચોક્કસ મુદતે યાને “દારાવસ હીસતાયપીય” અને “અરદેશર ખાબેગાન”ના વખતમાં રાજ્યોમાં ફેરફાર થયા ન હતા, અને તેમ થયાથી બંધ વખત જરથોસ્તી ધરમને મુધારી અમલ હાલતપર લાવવાની કોસેસો ન થઈ હતા તો આ જરથોસ્તનાં લખાણો લાંમખા વખતનાં મુમ “થઈ ગયાં હતા,” આ રીતે એક ટૂંકાંણે દારાવસે તો પ્રકત જરથોસ્તી ધરમ મુધાર્યો હતા,” એમ કહી તેવણુ ખીજે ટૂંકાંણે જરથોસ્તનાં જમાનાની તારીખ જણાવતાં બોલે છે કે “.....પારસીઓ પોતે યાને છે કે જરથોસ્ત દારાવસ હીસ-તાયપીય (અમતાયપ) નાં વખતમાં ઇ.સ. ૫૦ ૫૦૦ અને ૫૫૦ ની વચે થઈ ગયો હતા.” આ ખાના પારસીઓને નામ એવણુ કસાવી દીધો હોય એમ લાગે છે. પણ પારસીઓ કયાં કહે છે કે તેઓનો પેગમખર દારાવસ હીમતાયપીયનાં વખતમાં જનમ્યો હતા ? તેઓ તેને અસ્તાયપના વખતમાં જનમ્યો કહે છે એ વાત ખરી પણ તેઓ કાંઈ અસ્તાયપને અને દારાવસ હીમતાયપીયને એક રાજ તરીકે ગણતા નથી. તેઓ તો તદન જે જુદાજ વંશના રાજ થઈ ગયા

છે. યુરતામય કયાંની વંશનો હતો, અને દારામય એકીમીનીમ વંશનો હતો. યુરતામય પછે ૧૦૦ વર્ષે કયાંની વંશની મુખામો એસીરીઆના રાજા નાઇનસે ૬૦ મં ૫૦ ૧૨૩૦ ના સાલમાં આણી હતી. ત્યાર બાદ એસીરીઆનોએ ૫૦૦ અને મીડ લોકોએ ૨૦૦ વરસ મલી ૭૦૦ વરસ સુધી ઇરાંનમાં પારકી હકુમત ચલાવી હતી. તારબાદ માહનમા કુરસે (માહરમે) મીડ લોકો પાસેથી ૬૦ મં ૫૦ ૫૫૮ માં ઇરાંનની હકુમત છીનવી લીધી, અને એકીમીનીમ વંશનો પાયો નાંખ્યો. ત્યારબાદ ૬૦ મં ૫૦ ૫૨૧ ના સાલમાં દારામય છી-મનામયીસ તખ્તે આઠિયો હતો. હવે ત્યારે એના અને યુરતામયના જમાના વચ્ચેનો નજદીક ૮૦૦ વરસનો તકાવત પડી જાય છે. એટલે શાહ યુરતામય ૬૦ મં ૫૦ ૧૩૦૦ માં ઇરાંનમાં થઇ ગયો, અને એજ અરસામાં એટલે આજે ૩૨૦૦ વરસની વાતપર જરથોસ્ત આહુબનો જનમ થયેલો હોયો નોંધએ. *

ત્રીજા સવાલમાં એવણુ એક ટુકાંણે બોલે છે કે “ઇરાંનો—એરયન લોકોનો પે-હલો વધારો ઇરાંન અને મીડીઆ તરફ ૬૦. મં ૫૦ ૮ મી મદીમાં થયેલો મંબ-વીક રીતે માનવામાં આવે છે.” વલી ખીજે ટુકાંણે કહ નોટમાં ફરેકુનનો અગમ ૬૦ મં ૫૦ ૭૫૦ માં એવણુ થકે છે. આ કેટલી એકેકથી હલદી ખીના છે. આપણે ઉપર નોંધું તેમ ૬૦ મં ૫૦ ૮ મી મદીમાં તો ઇરાંનમાં એસીરીઆન લોકોની હકુમત ચાલુ થઇ ચુકી હતી. અને તેઓના આ-ગમમ પેસદાદીઆંન અને કયાંનીઆંન ટોલાના પાદગણે ઇરાંનમાં રાજ કરી ગયા હતા. અને જ્યારે ઇરાંનો—એરયન પ્રજા મોતાનો અમલી મુલક જ્યાં ૧૦ માસ

થંડી અને ૨ માસ હુનાલો પડતો હતો. ત્યાંથી ઇરાંનવાલી જગ્યાએ આવી વરસા, તે તો ૬૦ મં ૫૦ ૮ મી મદીની ઘણુક આગમમ જાને ૬૦ મં ૫૦ ૨૦૦૦ વરસ પર તેવો બનાવ બનેલો એટકલવામાં આવે છે. એના ટુકામાં આપણે એવણે આપેલી ફરેકુનની તારીખ જાંકી બતાવશું. એ-વણુનાજ કેહેવા પ્રમાણે આપણે એક બા-રમી કણુલ કરેકે જરથોસ્તનો જનમ ૬૦ મં ૫૦ ૫૦૦ માં થયો હતો, અને ફરે-કુન ઇરાંનમાં ૬૦ મં ૫૦ ૭૫૦ માં થઇ ગયો. પણ અવમુતામાં જરથોસ્તની પેટુડી ગણવેલી છે તેમાં જરથોસ્તને ફરેકુનથી ૧૫ મી પેટુડીએ ઉતરેલો જણાવ્યો છે. ત્યારે અમલનાં વખતમાં જ્યારે ઉપર ઘણી લાંબી હતી, અને ૧૦૦ વરસની વય આધારણ જણાતી હતી તેવા વખતમાં ફક્ત ૨૦૦ થી ૨૫૦ વરસના અરસામાં એકદમ ૧૫ પેટુડી થઇ જાય એમ ધ્યા-નમાં ઉતારવું મુશ્કેલ પડે છે, તકરાર દાખલ એટલું ખી કણુલ કાપું કે શાહ ફરેકુન પેગમખર આહુજ જરથોસ્તની ફક્ત ૨૫૦ વરસ આગલ થઇ ગયા છે. તોએ થયું શું? આપણે જરથોસ્તની તારીખ આજે ૬૦ મં ૫૦ ૧૩૦૦ માં મુકકર કીધી છે, એટલે શાહ ફરેકુન પ્રેક્ષકરનાં કેહેવા મુજબ ૬૦ મં ૫૦ ૭૫૦ નહીં, પણ ૬૦ મં ૫૦ ૧૬૦૦ ની આગમમ થઇ ગયેલો હોયો નોંધએ, અને ફરેકુનની આગમમ ખીજ પેસદાદીઆંન શાહો ઇરાંનમાં રાજ કરી ગયા છે, ત્યારે આ ઇરાંનો—એરયનોનો વધારો ઇરાંનનાં ભાગોમાં ૬૦ મં ૫૦ ૮ મી મદીમાં નહીં પણ ૬૦ મં ૫૦ ૨૦૦૦ માં થયેલો હોયો નોંધએ.

આવી તારીખ મંબધી ખુલો એક વિલાંનનાં લખાણમાં થાયલી નોંધને આ-પણુને અજાયબી લાગે છે, પણ તેનો પુ-તારો સહેલથી થઇ શકે એમ છે. ઇંગ્રેજ

શું હિ ક્ષમની આગળ જર્યોરતી
ખાલખાલુ કરવામા આણું
જો સોકો અને ખીજાઓ

... નામના ગુસ્તાસપ કતા દારા-
યમ હીસતાસીમને વંચારે શાગી કાની
પીછાનેછે માટે તેઓના ધ્યાનમા એ વાત
આરી કાની કક્ષાનના માટે દારામમની
તારીખ પ્રોફેસરે વાલી હક, યાતો ઓક
તવારીખ શનાશોએ આપેલા દારાવમ હી-
સનાસીમના ખ્યાનને અને નામને કથે
વાસતામમનું નામ અને ખ્યાન મલતા
આખાથી અમમમા ખીતારોતી તખ્તીએ
ઉકાખ્યા આગમજ આ બંધે રાજઓને
એકજ રાજ તરીકે પીઝનવાની જે બુધ
ચાલતી હતી, તે બુધને વનગીને પ્રોફેસર
જાનીઅર વીરીઅમસે ઉપલી તારીખો
જાણી ડોપ એમ ભાગે, પણ શું આ-
પણ વચેથી તેનો બીજતવાર રદીઓ ઉ-
લાજ ચોખાન્ધામા પોતાના અર્થો નામ
નીશાનથી છાવનાર કોઇ કામા કોઇ કેટલી
કે કોઇ કાંગા નહીં નીકળી શકશે ?

માહરી માશુકનો ગાલ.

કરતા મેં બાગમા એક જોયો ગોલાબ
અરધા ખીલેલો ને તાલો તદન,
થયો હું તે ઉપર તમામ મસજ
ને ચાહું કે તોર ને મુદર ગોલાબ

સખાંચો હાથને મેં તોરવા ગોલાબ,
પણ આયો દયાનો દિલમા વિચાર -
કે ગોલાબની ખુદઈથી દાલો મમખાર
થઈ બેસસે કરતી તેજો બીલાવ

તરક કરી તરત આમેં ઘાતકો વિચાર
ભરમા મેં તાલથી એ આમલ કદમ,
તેવામા જોઈ વું ને આવતી યુજ મમ
હસતા ચહરા સગ ખીલતા રૂપસાર

જોઈ તહરે ભુલ મેં કે ખાલેસ ગોલાબ
જો ખીલતા નરમ લાહુગા માલની ઉપર,
ને સવોતમ ગોલાબના વિચાર વચર
માહમે મેં લવા એક કમતર ગોલાબ

સો, કી, ખંખાતા.

ઈનાંમનો સવાલ.

ખટ વગણુ સાથે મળો, નામ ધમકુ મુજ એકફ
બહુ તિરનાર કમે રહું, મરફલ પામ વિશેક.
રફ નામ ઉરમાં વસે, ખરખગ વીચિત;
પારખનારો પાખી, લેશે નદી મિત્ર.—

(મનહર છંદ.)

જાલો અને ચોથો વહો, સાથે મુકી વાચો કરી,
કુળ એકે જાડ તણ યાકો છુ ખરે ખર,
બીજો, અને ત્રીજો જોડો, દીવમા વિચાર કરો,
બાર રાશો સોધી જુવો, તેમાથી હું તો જુડું
વેલો, ચોકો, ચોથો લેળો, વાચો તળીખ ધકો,
વન તદો રાજ જોર જુદે નામે તુ કદ,
બીજો, અને ચોથો વહો, મમમ નામ એક,
પારખો તો મરદ, ને તો, મેરી કહું છુ ખર ૧

બીજો, ત્રીજો, ચોથો વહો, લેળોને ઉચ્ચાર કરે,
શાવકથી જુદે નામે, વહો કે તે તિરતરે,
પાચમો, ને છઠો, બેઉ, જોડોને બીજી જુલો તો,
સવાલનો ઉલો વાહક પારખી કાઢો ખરે,
પાચમો ને ચોથો વહો, રવાદ તદો શુલુ દાખ,
સુરણી મળી ચાખી, જોતામા તે ઉચ્ચારે,
ચોથો અને ત્રીજો લેળી, શુરસાને કોણે લખ્યો,
કાંચો જલુ તણ થરે, સત્ય વાત અતરે ૨

પાચમો ને ત્રીજો વહો, સાથે મુકી બાલો તે તો,
સુરર કામ શાર, તેના શાહ વાપરે,
ત્રીજો, અને પાચમો જો, મેળવી વિચાર કરે,
મિત્રની જેથાલ પણ, બીજો શાહ છે ખરે,
વેલો, અને ત્રીજો બેઉ, લેળા કરી બાલો બાલ,
જો લાગ્યુ બુધજુ તે, નારી મુરતકે થરે,
પુછે બળદેવમા, કથે એવા ખાસ બાવ.
એકાદશ નામ જુદા, રાખેલી ઉપરે ૩

ગયા મારના સવાલનો જવાબ.

દાકટર સેમીયુઅન જોનશન.

ઈનામ મેલવનાર મીં ન ન બાડ, તે તવજી
મથાથી લેવું

ખર જવાબ એકલનારઓના નામ.

મીં મનચેરણ દાદાભાઈ મીસતરી

મીં માનકેલ દાદાભાઈ પા.

મીં હો ને વરેલ

મીં ન ન બોડ

મીં બેરામલ કુવરણ પુતેચર

મીં હીરણભાઈ જાગીરણ દાદીશ

મીં જ ન રાઉટર

મીં જુનાબલાઈ વસનહ દેશાઈ (નવશાસીથી)

મીં માનશ કર છબીલાસ માકડ

મીં જ ચે મીસતરી

મીં જ ભાડુપવા ના

મીં ખનડુભાઈ લાલભાઈ દેશાઈ (કાલીવાવાડી)

મીં નવરોજ બરજોરણ હારાખરનર

મીં એમ આર એસ એસ

મીં કાઉલભાઈ શરીફભાઈ

મીં ઈ ડી લામ

મીં અવાઉદીન માવણ (કલકતથી)

ધાબીતવાવ—નંગ ૮૭૨ વાલા થેરમા,
મુખર્ષ વર્તમાન છાપાખાનામા મનચેરણ હોસંગજી બજાસે છાપેછે.

તે શવારીની વેલાએ આ પાગથીઅનોખી પારસીઓના તાબા હેઠળ આવી ગયા હતા. ત્યાર બાદ એ લોકોની ચોકડ તવારીખ શહેનશાહ દારમયુશ વીરતામ્પના ખીમગુન પાહાડ ઉપરના ઉકાપેના કોનાગક્રમો ઉપર થી માલુમ પડી આવે છે, કેમકે તાહા એ ઓના દેશને પાગથવ કરીને શાશ લખેલો છે શમાયન, માભાગત તથા મનુ શમતીમા ખી પહલવશ એવો જે શબ્દ આવે છે, તે એ ટાપાનેજ લાગુ પડે છે અને એ ટોસા સ્કુધી યાને સીધીઅન (ગુગની) ટોનાથી કાઢીઆવાડ શમદખી તે ઉપરથીજ ઉત્પન્ન થયેલો છે, કેમકે કેહા હીંદુશયાનમાખી પોતાના અહડતા દાહાડાએ ઉપર, એ લોકોએ તારે દસત બેસાડીએ હોતો, એમ તવારીખ તથા શીકકાએ ઉપરથી હાલ રપરત બાશિ છે દગમસ નાદશાહના નકરે રશતમ તથા ખીમગુનના બંને લેખોમા, એ દેશને સુરંગીઆ, એગયા, ઓગસમીઆ, બાખા ત્રીઆ તથા મોગદીઆનાના પ્રાતો શાયે જોડી નાખીને જુલુવેલો કે અને પરસી-પોલીસ આગનના એજ શહેનશાહના પેના મોટા લેખમા, એજ પ્રાતો શાયે સગાસી-આના કુલકનુ નામખી શાયે જોડી, પાગથ-વનો આ પ્રાતખી તેઓ શાયે આજેજ કરી-ને જુલુવેલો છે હવેગેમાત મયુશના મંપુ ૦ ૫૨૨ મા થએલા મજલુબાદ, એજ શહેન-શાહના દોગમા, આખા ધંધનમા જમારે બંદ ઉઠીઉ, ત્યારે પાગથવ (પાગથીઆ) તથા વે-કાને(હીંગેનીઆએ), મીદીઆ દેશની ગાદી ઉપર પ્રવેગવીસ (ફૂટેઆગવીસ) નામનો દોલ એક પુતારો, જે ઉત્પન્નશત (કાએ કમરીસ) નામના તે દેશના અયસી આ-નદાનવાલા પાંદલાહની ઓપ દમાથી ઉત-રી આવનાનો જુહો દાવો લઈ મેડા હતો તેની બોહેનરી હેઠલ જુઠને, આ નામ-ર શેનશાહ શામને મોટું બંદ ઉઠાવીઉ હુ', જે વીરો વીગતે હેવાલ જુવો મારી

“તવારીખે કદીમ ધંધાન”નાં દીખાયાને શરૂ ૧૨૧ થી ૧૨૩ શુની. એ વેલાએ પારથી-આની છતરી, એ શહેનશાહના બાપ વીરતામ્પ (શગસી, શુરતામ્પ તથા સીક, હીરતામ્પ સીમ)ના શવાલીનમા હતી, આટિ પાગથીઅન લશકરે જમારે દગમસ, શામને બંદ ઉઠાવીઉ ત્યારે વીરતામ્પ પોતાની મોરદુએ જે લશકર નીમખદલાલ રહેલું હતું તેની શહેતાથી પોતે પેના પાગથીઅન બનવાખોરો શામને થયો અને તઓને બે મોટાડી શીકગતો બનડાવી, એઓમાની એક શીકરતની વે-લાએ રશથી તે અગીઆગ હજાર યુન” પારથીઅન વીપાહો, પારથી લશકરને, કેદ પકડાયા તથા મારીઆ ગયા. આ, બલવાખોરોનું લશકર ઘણું મોટું એમ વીમાર બાધી શકાએ છે અને - વખત તેઓ વીરતામ્પ શામને લડાઈની દગમીઆન આવી ઉભા રેહા હતા, તેથી તેઓનું શુર પાણી અને હપી નાઈ શાશ જુલુધ આવે છે. પગુ ગરમપદ મહીનાની તા. ૧ લીએ, પતીગાય નામની હેલી લડાઈની વેલાએ, એ બલવાખોર લશકર મદંત વીરતામ્પને હાથ જમારે હાડી ગર્ધ ત્યારે પાગથીઅનેએ પાછા મુગે મોટાડે શહેનશાહ દગમશની મોહેનરી પ્રશને એક-રાર કરી-જે તેઓએ ધમાનદારગથી કેહ શહેનશાહ દાગના જમાના શુરી પાલી હતી. પારસીઓના આ માહાભારત લેખોની તવારીખ શાયે અયસી ગીક અંધકારો પણ અકસર કરીને એક મલતા થાએ છે. માહલી-તમચલો હીકતેહસ, જે શેનશાહ દગમસ-નાજ જમાનામા થઈ ગયો હતો, તે પોતાની એથીઆખડની જુગેતતા જે જુહો કે હાવવે બંધો શકીઆડે નેઓમા, એ લોકોને ઓગસમીઓનાની પડોશમા મલે છે. હીગદોતમખી એ લોકોને પારસીઓના તાબા હેઠન ગણે છે અને એઓના છતરીને એગઅન, સોગદીઅન તથા ખોરાસમી-

જ્ઞાનાં જ્ઞાતૃઓ, રાહરશ્મિ તથા જાતજુની-
આદિ પુરાની ટોલામાથી ઉત્પન્ન થયેલી હતી
એમ શાસ્ત્રજ્ઞાની જાણે છે. ગોપાલેથી પુ-
રાનીઓ ધર્મન શામને થઈને પોતાનું છુટા-
ણું મેલવી, શેહેનશાહી અપ્પત્તિગ લગભગ
૬ શદી સુધી, આર્યન ટોલાઓ સોડેથી પોતે
પોતાને હાથ ધરીને કરી બેઠા હતા. ખીન્ન
ગ્રીકો એમ લખી ગયા છે કે, જે પુરાની ટો-
લાઓથી એ લોકો પેદા થયેલા હતા તે ટોલા
નું નામ દાહીઆ કરીને હું ૧૨૧૭ દાહી-
આન ટોલાઓને, પુરાની ટોલાઓ અવશ-
તામાં જુદાં જ ગણવામાં આવ્યા છે, જેથી
તાંહાનાં નર નારીઓનાં અયોધ્યરાહરોને
આરાધવો વસાવે, તેઓના નામોને પુરા-
નીઓથી જુદાં જ ગણવામાં આવ્યા છે.
જો અવશતાના જમાનામાં, એ બંને ટોલા
કેટલાક ગ્રીકો જેમ જોયે છે તેમ એક જ હ-
તે તે, પ્રવચીન ધર્મસત્તાઓ તેઓનાં જુદાં
જુદાં નામો આપી જતે નહી. મુસ્લિમો
પણ પારસીઓને દાહીઆન નામના ટોલા-
ઓ શાયે આમેજ કરવા તથા તેઓ પાલમ
મિસ્ત્રીઓના શરોવર આગલયો આવીને
પાલમથી પારસીઓમાં જઈને વસીઆ હતા
તે બાબદશર પોતા તરફથી શક નાખી
જાય છે અને એકરાર કરે છે જે, મિસ્ત્રીઓ-
ના શરોવરની આગલયો દાહીઆન ટોલા
વચ્ચે હતાં કે નહી, તે બાબ પણ આ કથ રીતે
જાણીએલી નથી અને હુઆ તો, તેઓ
ક્રીઆશુપીઆન શરોવર આગલયા દાહીઆન
ટોલાની જાતનાં જ હતાં કે નહી, તે પુરવાર
કરવું ખી બહુ મુશ્કેલ પડે છે. હવે એ દાહી-
આન ટોલાં પણ, હુઆમની પાદશાહોના દોરની
વસાએ શરૂ, મારાનીઆ, યરેશ તથા
ક્રીઆશુપીઆન શરોવરની પુગવ જાણીનાં
દેશોમાં વીખરાઈ ગયા હતા એમ ચીડસી-
દીદાર, હીગલિતમ અને એકગની જોધી
ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે માલમ પડી આવે છે.
એ જમના એક જ ટોલા હતા કે નહી

તે બાબદશર પરાશર રાસીનશન જે શક
નાં ખેલે, તેને અવશતા ઉપરથી પુરાવો મલી
શકતો નથી કેમકે અશલમાં ઉપર જણા-
વીઆ મુજબ, પ્રવચીન વસ્તવાલો એ
દાહીઆન ટોલા છુટા જ ગણી ગયે છે ને
કે, મજદૂર દેશવરો આતે પાલમથી પોતાનો
પગપેશારો કરી ગયો હતો એમ હું
ધારું. પાલમથી હવે એ ટોલા જ્યારે
ધણે પગપર ચાલ ગયો, ત્યારે જમના શેહે-
નશાહ એનતોના ધનીમના જમાનામાં એવો
વીચાર પ્રવચના વીદવાનોમાં પડ્યો જે, મી-
મર દેશનો પુરાતન જમાનાનો પાદશા
એસોમત્રોમ, જ્યારે સીયઆનોના મુલક
શરારી કરીને પાંચ પ્રદેશો, ત્યારે ૫
આનો જેવા સીધીઆન ટોલાને કે
આમાં લાવી, ક્રીઆશુપીઆન શરોવર-
પુરવ જાણી આવેલા કોહરેલાનોમાં તે વસા-
વી ગયો હતો, કેમકે તેમ એરિઆન નામને
એક દાનાવ રમી અરથકાર લખી ગયે છે.
૧૨૧૭ હાલ જમાનામાં તે વીચારને હંગ-
લંડ, ફ્રાન્સ તથા જર્મનનાં જોલમાઓ
શરતરહી કાઢે છે. તેઓ એમ જણાવે છે
જે, અશલમાં હીગલિતમ અને દાયેદારમ
એસોમત્રોમ (મીસોસીમ) પાદશાહની સીધીઆ
દેશ ઉપરની પ્રતેહની વાતને જે લઈ નાહા-
ટલા છે, તેમાં તેઓને મીમર દેશનાં ધરમના
હુઆમીઆઓએ, હોલારે, એમ, હાલ, હુઆ-
રોગલીશીક અશરોના ઉકલાનો ઉપરથી શાસ્ત્ર
માલમ પડી આવે છે, કેમકે તે લખામાં એ
પાદશાહને ધણે માહાવીર કરીને જણાવામાં
આવેલા નથી અને માનોયો તે વીચ
કશો દરોખમત હેવાલ, તેના અતીઆર
શુધી બચેલા જુઓમાં આપી વટીક ગયો
નથી. તે શાયે એ વાતની સત્યતા વીચ
બુગોવને અરથેખી જો તપાસ લખાએ
છે એ તો, તે બંને બાબુ જ માહાલ દીશુ
છે, કેને સીધીઆ તપાસી ક્રીઆશુપીઆન
શરોવરની ઉત્તર તથા પુગવ જોઈને અક-
રોનો લઈ, મીમર તરફ પાછા પ્રવાને,

રશતો ધણેજ દુર દરાજ હોવાથી, આ
અચકીની વાત હાલમાં આપણું ધીઆ-
નમાં જાતરી ચકલી નથી, માટે સેમોમ-
નાસે પારથીઅનો જેવા ગુરાની ટોલાને,
પ્રથમમાં પારથીઆના* પ્રાંતમાં ધાનીને
વચાવીઆ હતા તે ખેલવાપર હાલમાં હવે
બરેસો રાખવામાં આવતો નથી. આ
કલપના અપર પેટુલીવાર હંથુની ડેક
ખીજી ચકીમાં જાહેરાતમાં આવી હતી,
ને પરથી પાછલા અંધકારે, જેમ જેમ
જેનાં ધીઆનમાં આવીડ તેમ તેમ તે
પારથી પછી સેધ નાહાડેલા છે. નીજુ-
ના કહેા મુજબ જાન મલાલા નામનો
જો અંધકાર તો, એ નેપો શવચ-
પોથી વચાવનાર શખ્સોની અંખીઆ
પેટકે આવી જાયછે અને કેહુછે જે એ
અધ્યાત્મો જીવાન તથા શીવાહ બચ્યાઓ
હતા અને તેઓની અંખીઆ ૧૫૦૦૦
માણુઓની હતી, પુનાનીઓ અપર પેટુલીવાર
એ સોક શાચે ૬૦ ૫૦ ૩૩૨ માં વેહ-
વારમાં આવીઆ હતા, પરંતુ તે પેના
એ ટોલા જાહાજો જાણુઓનો ન હતો.
પાછમથી જયારે એ સોકો મેદેનશાહી
દરજાને પોણીઆ, ત્યારે લગભગ ૪૦૫૦-
૨૫૫ પછી, તેઓની જાન છુનીઆદ તથા
તવારીખ અંબંધી બાબદાસર તેઓ લક્ષ
આપવા મંડીઆ હુમ તો, તે બનાવ
બની શકે તેવા છે, કેમકે ત્યારે તેઓને
આટલુ તો ચોક્કસ માણુમ પડીહ હતું કે, એ
સોકો ગુરાની સોહી ધગવના હતા અને
એઓનાં નામ ઉારથી એ સોકો દેશની-
કાલ યચેવા શખ્સો હતા, એમ તેઓની
આતરજમા વટીક યર્ધ ચુકી હતી. શરદોગી
અવસ્થા ઉારથી ગુરાનીઓને આરીયનોથી
એક જુદાજ ટોલા કરીને ગણી ગણેછે-
પુરું છે કે એ ગુરાની ટોલાઓ બરેકતાં હતાં
માટે, જેમજેમ આગવનો આગલ વધતા
ગયા તેમ તેમ, તેઓની આગલ તે ટોલા-

ઓને, દુરદુર વીખરાઈ જવા શરૂ પડી હતી.
પરંતુ અવસ્થા વાસો તો તેઓને જુદોજ
ટોલાકરીને લખીગણેછે, માટે પ્રેક્ટિશર રાખી-
નચન માનવી જાતની બરકતો હાલતને એ
શખ્દ લાગુ પાડેછે અને જેવો પેાડોપર બેસી
પોતાનો વખત ગુમાવે છે તથા તંજુ અ-
ચકા ગાડાંઓમાં વસી પોતાનાં ગાદગઓ
મારશતથી, હાલના તરેકાએનો માફક પોતાનું
ગુજરાન કરેછે અને બેવીવાડીનું કામ
કમજી ચકતા નથી, તેવી સધીવી ધરાવ-
નાર્ગ ટોલાઓને એ બોલ કકટ લાગુ
પડેછે એમ ને વીચારેછે, તે મત શાચે
હું એકમત યધ ચકનો નથી. એ
ટોલાઓની સધીવી અચક ધરધીજ
ઉપર મુજબછે તે વાત ખરી છે. એ
પોની રીતભાત, આરીયનો શય શર-
આવતાં જંગલીજેથી લાગેછે તે ખીના પણ
ચોક્કસ છે, પરંતુ અવસ્થાવાસો એ શખ્દ
માનવી જાતની આવી બરકતો સધીવીને
નહી પણ તેઓના તોખમને લગાડી ગયો
છે. હવે પુનાની સોકો અવસ્થાવાનીયો
બરેબર જાણીતા ન હોવાથી, કોઈ કોઈ
વાર ભુલો કરી ગયાછે અથા, પણ અચકમાં
એ શખ્દ એક જુદાંજ સોહી ધગવનાર
ટોલાને અને નહી કે તેવાની સધીવીને
લગાડવામાં આવીઓ હતો. એમ મને તો
અપશવ બાથેછે અને તેમાં વાધો ઉઠાવવા
જેવું હું કંઈ જોતો નથી, કેમકે ગુરાની
ટોલાઓની બાપા હાલપેર તે વાતની સાફ
ધવાહીખી આપેછે એમ જાનાનચનાસો
ટૂલી શક્ય. તે શાચે દસપચ પાદ્યાહ પણ
પોતાના લેજામાં, એ સોકોને એક ટોલાજ
કરીને ગણી ગણેછે અને જુદી જુદી જગા
ઓ ઉપર જઈ વચેલાં એ ટોલાઓને મકા
એવું એકજ શાધારન નામ આપી ગણેછે-
જેમકે “અકા તમઅપાર દરીય
આની પેત્રી બોરડુ આપેલા
સીધીઅન સોકો અને

પણ શાંચે તે વાતને કરી પણ નીચળત નથી, કેમકે ખુદરતે જ્યારે જુદાં જુદાં દેશમાં થંડી અને ગરમી પેહેલી નાખી, ત્યારે જેથી જેથી ગરમી તથા થંડી, તે પરમાણે તે દેશનાં જાનવરોને પેદા કરી તેઓને તે અમવાની તરત શકવી વધીક આવી હતી અને તાંહાંની આખો હવાને જેથતાં આવે, તેનાં જાહડ પાણે તથા પાલા તાંહાં શાંચે બાપેગે ઉતપનખી કરીઆ હતા. સીધીઆની ભુમી મીથર દેશ યાને જોકે વધારે થંડીછે તો, તેમજ તાંહાંના વનનો- આનાં ચરીરનાં બાંધાઓને, ખુદરતે મીથરી લોકો યાને વધારે મજબુત તથા રાખ્યસો ના અમત પણ બનાવેલા છે. હવે આ જોઈની આ જમાં તરફ તરેહવાર ખુદરતાનાં જોઈતારે હાલજોવામા આવેછે, તે એક વે- લાએ શકલી એક શરખી હાલતમાં હતી, માટે આ જગીનની આશપાશ ચપર પેહેલાં પાંણી રૂંદી વસેલું હોએ કે આતશ, જેમાંથો પણ આ શરશતી પેદા થએલીછે, તે એની આશપાશ વખતે રૂંદી વસેલો હોય, તો તે બંનેમાની ગમે તેથી એની પરથમ સર્ધોતી અંદર ખી, સીધીઆનોનાં વધારે પુરાતન પણા વીથિના દાવાને વધુ મજબુતી મલે તેવું છે, કારણ કે શરખે એજો ઉપર આ પૃથવીની અચલી હાલતની વેલાએ અગનીનો નોર જો વધું હોય તો, તે જ્યારે હાલવાતો જઘને, આ ભુમીનો પોપડો મચાવો, ત્યારે તો ઉતર તરફનો ભાગ જે હજુરખી ખીજ શગ બાગો યાને શીઆજાની થંડીથી વધારે થંડ થઈ રહેલો છે, તે ચાર પેહેલાં થંડો થઈને અગનીથી છુટો પડી જ્યાં જોઈએ ૧૨૭ મીથર તથા ઉચમન તરફનાં શરવ માગો, જે આજતાખની વેહદ ગરમીથી ખુદરતે ખલી રહેલા આપણી દરમતીએ પડેછે, તેઓ તો અશુરેયોજ થંડા થયા છે. તેથી ઉલટુ એમ ધારેને, પરથ-

મમાં આ પૃથવીનો આશપાશ પાંણી રૂંદી વસેલું હો, તો જ્યારે તે પાંણી ઉતરી ગીલ ત્યારે આ શવભાવીકે જે ઉતરી જગાએ ઉપરથી તે પેહેલાં નીચરી જવું જોઈએ અને હેડલી જગાએ ઉપર તે તે ઘણા વખત શુધીભરાઈ રહેવું જોઈએ, માટે જે ભાગ પેહેલાં શુકાએ હોય, તાંહ જાનવરોની વચલી ચપર પેહેલાં થવી જોઈ એ, એ વાત ઊપાડી છે માટે શીધીઆનો મુલક શરખે દેશો યાને જિંઆનમાં આવી આથી, તાંહાં વચલી પેહેલાં થવી જોઈએ કેમકે તાંહાંનો શકલી નહીએ, નીચે ઉતરી એમાંથીયના શમુદરમાં થઈને પોતનચનાં શમુદરને મારગે, માગર દેશનાં દરીઆવામાં પછી આવી થાએછે. હવે મીથર દેશમાં તાંહાંનાં ધણાંએક પાદશાહોની અને પેહેડી દર પેહેડીની તાંહાંનાં રહેવાસીઓની મહે નત અને ખરચથી, પાણીનો એ જો આવતો અટકાવવા મજબુત મરે તથા ધણાંએક નેહરે જોકે બાંધવામાં આવીછે કે, જેથી એક રથતેથી પાણી કાઢાડી નાખીને ખીજે રથનેથી તેને તે દેશમાં પેવામાં આવીડ હોય ને તાંહાંની નીલ નદીને તે જ- મીનમાં નહી ગણી હોય તો તેનાં પાંણીને તેનો જગોપરજ બંઆવી રાખી, આશપાશ ચતરાવા નહી દીધું હોય તોખી, તે દેશ હજુર તો જાનવરોને આરામની ભુમી તરીકે ચુતલગ કામ લાગી રહેજ નહી; માટે તાંહાં માણુચનો વચલી પ્રથમમાં થવી જોઈ- એ, તે વાતને આ તકાર ઉપરથીટકો મચી શકતો નથી. * એ ભુમી તાંહાંના પાદશા-

* આ આખા કુદરા ઉપરથી માણુચ જાત એક જોડાંમચી નહી, ૧૨૭ જમીન- માથી જેમ કીરા વોગેરે પ્રાંણીએ પેદા થાયછે, તેમ અચલમાં ઉતપન થએલું હો એવા ને ઘણાં પુરાતન લોકોનો વીઆર હતો તેને લુકરીસીઅમ, આવીદ તથાં દાપન કેશીઅમ જેવા આગલા અંધકારોનાં પુત્ર

યાને તાઇંગરીશ નદી આગવના મુકા લોડો. પાછળથી આરીપનોની રીતબાત પકડીને તેઓ તેઓના દેશોમાં વઢીક શાંચે આવી વસીઆ હતા. તો તે ઉપરથી મારી મજ-કુર તકરારને કોઇ વાતે પણ અવલ પોહાચે તેમ મને લાગતું નથી. હવે એ પુરાની ટોલાઓ, આરીપનો એશીઆ ખંડ મા-હેલા, પોતાના અચલી વતન ઇરાનવેજથી છુટા પડી, ચોમર પરચરી ઉપર આસે તે આસે અતગતા ચાલીઆ, તે પુગવે તો તે ટોલાઓ પુરોષ તથા અમરીકાની ભુમી શુધી ચોતરફ પથરાઇ રહેલા હતા, એમ અસ્તાની મજમુન તપાસીઆથી શાક માલુમ પડી આવે છે અને જે વાતને જમ્મતીતના પ્રથતકમાથી, આ દુકલ ઉતારેલા પ્રકર ઉપરથી મી શરી પુચતીમલી શકે છે. આ રમી શ ધકાર, જોગાસને ૧ એક અચલી રમી લ-ખનારની શતાને આ રારે એમ બોલે છે જે, “સીધીઆનો (પુરાનીઓ) ના જે કામો કે ઘણા માભાગ તથા કીરતી ભરેલા ઘઇગયા છે, તેઓ નીચે પીઆન આપવા આગમજ આપણને તે કામોનો મુન ધગથીજ તપાસ કરવી જોઈએ, કારણ કે જે જુન દી-એ તેઓ અહીંઆ હતા, તે જુન દી તે-ઓની શહેનશાત ઠી જુન દી યાને કશી પગકારે પણ ઓછી ન હતી તે શાંચે જે બાહ્યપણાથી તેઓના મરદો ગજબાત કરી ગયાં છે, તે શાંચે તેઓને જે કીરતી પગાત ઘઇ છે, તેની શાંચે શગ્યાવતા તે-ઓની ઓગતો પણ પોતાની બાહ્યદુનીના સુણો શાંચે કંઈ ઓછી કીરતી મેવ ઠી ગઈ આ નથી. પારથીઆ તથા બાખનીઆના રાનો, જે તેઓના બાપદાઓએ સ્થા-પીઆ હતા, તેમજ તેઓની ઓગતોએની આમેનાનો રાજપાટ પોને વચારીક હવું માટે તેઓના મરદ તથા ઓરતોના કામો-ને જેઓ એક એક શાંચે શગ્યાવા માગે છે, તેઓ એક આવાને એકરાર કરે છે જે

તેઓનો ઓરતોના કામો, મરદોથી અહ-તે દરજ્જેના હતા કે તેઓના મરદોના કામકામો તેણીઓથી શરૂ થ ગણવા જોઈ એ, તે વીચે ફેશો આનવો હાલ બહુ મુશ-કેલ માલુમ પડે છે. વધારે પુરાતન ટોલા-નેનો મીશર દેશના અચલી રહેવાશીઓ ના કે આ સીધીઆનો (પુરાનીઓ)નો, તે વીચે એ બંને ટોલાઓ વચે જેકે ઘણુક શુધી લાખી ઠકરાયે અને બાજગડો ઉઠી હતી, તોખી આતો હવે ચોકશ રીતે ચીક થયું છે જે, એ સીધીઆનોના ટોલાને હંમેશ આપણે ધણીજ પુરાતન કરીને ગણતા અ-બા ડેવે. મીશર દેશના વતણીઓ, પો-ટોલાના પુરાતન પણ વીચે એમ લાવે છે જે “અચલી અલોનો શહેર અ-જયારે આ જમીન, માનની જાતને કોઈ કેકાણે શરૂના બેહદ તાપથી તો કોઈ કેકાણે અરજની બેહદ થ ડીને લીધે, પેતા કરી વચાવી શકે તેની હાલતમાં ન હતી અને તાપ તથા થ ડી શામને, માણુશોએ વશતરોને હજુર તો ઉતપત કરીઆ ન હતા તથા હુનરે કરીને, જમીનને શુધારી ન હતી કે જેથી જમ્મત ધ લોકોને જોગમી પોટોઆડવા આ ભુમી કેસલ શામગ્યવાન ન હતી, તારે મીશર દેશનો હવા એટલી તો મધ્યમ હતી કે, ની-આલાની થંડી તથા હુનાલામા આશ્વાત-ની ગમીથી, તાહના રહેવાશીએ નેકમો પણ ઊપદગ વધ શકતો ન હતો. તે શાંચે તાહ ની જમીન એટલી તો ગ્યાલ હતી કે, માણુશ જાતના જોરાક શાંચે તેવી ફલવત ભુમી ખીજુ કે હાજી નહી, માટે એવો શારાઉથ અકલની રહે નીકલી શકે છે જે, માણુશો અમનમા એ દેશમાજ પેદા થવા જોઈએ, કેમકે તાહ તેઓને પ્રચલ જોરાકી મલી શકે તેના અચલા શાંચે આવેલા હતા.” આ તકરારની વીચે સીધીઆનો એમ વાદનીનાદ ઉઠાવે છે જે “હવાના ફુશગ પણ શખથી તકરાર ડાહીઆથી પુરાતન

પણ શાંતે તે વાતને કરી પણ નીચળતં નથી, કેમકે ખુદરતે જ્યારે જુદાં જુદાં દેશમાં થંડી અને ગરમી પેહુચી નાખી, ત્યારે જેવી જેવી ગરમી તથા થંડી, તે પરમાણે તે દેશનાં જાતવરેને પેદા કરી તેમ્મને તે અમવાની તરત ચકવી વટીક આપી હતી અને તાંહાંની આબો હવાને ખેશનાં આવે, તેમાં જ્વહાડ પાણી તથા પાલા તાંહાં શામં બાપેગે ઉતપનખી કરીઆ હતા. સીધીઆની બુમી મીયર દેશ યાને જોકે વધારે થંડીએ તો, નેમજ તાંહાંના વનનો-એનાં શરીરનાં બાંધામ્મને, ખુદરતે માયરી લેલો યાને ત્યારે મજબુત તથા સખશસે વા અમત પણ બનાવેલા છે. હવે આ પાણીની આ જેમાં તરેહ તરેહવાર ખુદરતનાં જેવાં રી હાલજોવામાં આવે, તે એક વેલામ્મે શુધ્ધી એક શરખી હાલતમાં હતી, માટે આ જમીનની આશપાશ ચપર પેહુલાં પાંણી ધરી વલેહુ* હામ્મે કે આતશ, જેમાયો પણ આ શરશની પેદા થમ્મેલીએ, તે એની આશપાશ વખતે ધરી વલેલા હોય, તો તે બંનેમાની ગમે તેવી એની પરધમ સર્ધીલી અંદર ખી, સીધીએનોનાં વધારે પુરાતન પણ વીચેના હાવાને વધુ મજબુતી ગલે તેવું છે, કારણ કે શરખે એજો ઉપર આ પૃથ્વીની અચલી હાલતની વેલામ્મે અગનીનો નોર જો વધુ* હોય તે, તે જ્યારે હાલવાતો જધને, આ બુમીનો પોપરો મચાપો, ત્યારે તો ઉતર તરશનો ભાગ જે હજુરખી ખીજન શગવ ભાગો યાને સીઆલાની થંડીથી વધારે થંડ યધ રહેલો છે, તે શર પેહુલાં થંડો યધને અગનીથી છુટા પડી જવા જોઇએ પરંતુ મીયર તથા ઉગમન તરશનાં શરવ ભાગો, જે આશતાખની પેહદ ગરમીથી હજુરવેર ખલી રહેલા આપણી દરમનીએ પડે, તેમ્મા તો અશુરેથીજ થંડો યધ જોઇએ. તેથી ઉલ્લુ એમ ધારેજો, પરચ-

મમાં આ પૃથ્વીનો આશપાશ પાંણી ધરી વલેહુ હુ*, તો જ્યારે તે પાંણી ઉતરી ગીઉ ત્યારે આ સવભાવીએ જે ઉતચી જગામ્મે ઉપરથી તે પેહુલાં નીચરી જવું જોઇએ અને હેકલી જગામ્મે ઉપર તે તે ઘણે વખત શુધી બરાધ રહેવું જોઇએ, માટે જે ભાગ પેહુલાં શુકમ્મે હોય, તાંહ જનવરેની વચલી ચપર પેહુલાં થવી જોઇ એ, એ વાત જાધાડી છે માટે શીધીઆનો મુલક શરખે દેશો યાને જામાનમાં આવી આથી, તાંહાં વચલી પેહુલાં થવી જોઇએ કેમકે તાંહાંનો શુધ્ધી નદીએ, નીચે ઉતરી એમ્માલીયના ગમુદરમાં યધને પાનતશનાં શમુદરને ગારગે, મીયર દેશના દરીઆવામાં પછી આવી યામ્મે છે. હવે મીયર દેશમાં તાંહાંનાં ઘણાંએક પાદશાહાની અને પેહુડી દર પેહુડીની તાંહાંના રહેવાથીએની એટ નત અને ખરચથી, પાણીનો એ જોકે આવતો અટકાવવા મજબુત મરો તથા ઘણાંએક નહેરો જોકે બાધવામાં આવીએ કે, જેથી એક રશતેથી પાણી કાઢાડી નાખીને ખાને રશતેથી તેને તે દેશમાં લેવામાં આવીઉ હોય ને તાંહાંની નીલ નદીને તે જમીનમાં નહી ગણી હોય નાતો તેનાં પાંણીને તેનો જગોપજ જ આવી ગખી, આશપાશ અતરાવા નહી દીધું* હોય તોખી, તે દેશ હજુર તો જનવરેને આરામની બુમી તરીકે મુતલગ કામ લાગી શકેજ નહી; માટે તાંહાં માણુચનો વચલી પ્રથમમાં થવી જોઇ-એ, તે વાતને આ તકાર ઉપરથીટોકે મલી ચકતો નથો. * એ બુમી તાંહાંના પાદશા-

* આ આખા કુકરા ઉપરથી માણુચ જાત એક જોડાંમાથી નહી, પરંતુ જમીન-માથી જેમ કીરા લીંગેરે પ્રાંણીએ પેદા થાયએ, તેમ અચકાનાં ઉતપન થમ્મેહુ* હુ એવા જે ઘણાં પુરાતન લોકોનો વીચાર હતો તેને લુકરીથીઅમ, આવીદ તથા* દામન કેથીઅમ જેવા આગલા અંચકારેનાં પ્રચ

હુની મહેનતથી મતોસાંચી કરીને પુરવામાં આવી હોય, યાતો નીન નદીથી તાલુકા ઘસ ડાલ આવતા કાચલાથી બની હોય, તે બે માની ગમે તે વાત ચોકસાઈ હોય તોખી આ તો જાણકાર છે, તે જાણી શરે જામીનો ધાને પાછવધીજ બનેલી છે. આ તકગરથી મીઠી લોકો બધાઈ ગયા હતા, જોથી સીધીઆને હંમેશ વધારે પુરાવાન કરીને લોકો માનતા આવીઆ છે."

હવે ડાહ્યા સમીય મીઠે ખીજાં કેટલાંક પુરોહિતોની વીદીઆથીઓ જે એમ કેહેવા માગે છે જે પારથીઆનો મુલક બાબનીઆ, સોગદીઆ, હીંગેનીઆ, સમારથીઆ, મારંગીઆ, બોરાસમીઆ, મારથીઆના તથા હુરાતની પડોશમા આવેલીઆથી, તે આપો લટો ધગની લોહી ધરાવનાર આવીવનોથી વસામિલો હતો, માટે એ ટોણાખી ધરાની, અને નહીં કે પુરાની હોવા જોઈએ, કેમકે એઓના નામોમાંથી પરીવર્તીત (અનુવાદ કરીને) લેતાં થાને બાપને આહવા, મેતરવા, વીરવા, અરવાન, આગવાળુ (આગવાળુ) અને રોડાઅરપ એના ધરાની નામો વાગનાર

તકો ઉપરથી શાંતી પેટે ટો મલી શકે છે અને કુકરીથીઅથવા કેહા પ્રમાણે, હીંગકપીતય તથા ખીજા અવની પ્રાનસુરોનો અગનીમાંથી અથત આ પૃથ્વી પેદા થા એની હતા, એવો જે વીચાર હતો તે ત્રીશ પાણુ એમા ધરાશે કાગમા આવેલો છે એ વીચારને ધરા તથા જાગોશનીઓના ધમપુત્રતમે ઉપરથી, ટેકો મલી નકતો નથી પરંતુ દાગવીન તથા હાંની જેવા ખુલ્લી વીદીઆ જાણનાગઓના હાલમાં માનની જાતની પ્રાણ પેદાવતી વીજી જે વીચારો ચાલુ છે, તે ત્રાચે કેટલેએક દળને એ વીચાર મનતો હોવાથી, માત્ર વચાગ તરીકે અને એ જાણનારો છે

તે વાતની સાફ ગવાહી આપે છે, પરંતુ આ તકગર મને વણો માકુલ દોરતી નથી અર છે કે મજબૂર નામો ધરાની બાશાને લગતા છે પણ તેનું કારણ કહેવમા શક્ય થકાએ છે જે, એ ટોણાં માણુક સુધી પાગથીઓના તાબા હેઠલ રહેવાથી તથા જરથોસ્તી ધરમ પાલવાથી, પારથીઓમાં ગણાવા ધણી ખુશી તથા મગરબ હતો તથા તેઓનો લેખાશ વડીક પેહેનો હતો, એમ જુદીઅન લખી મારે છે પરંતુ તે ઉપરથી કદ એમ શામેત થઈ નથી જે, એ લોકો અશલ્યોત ધરાની લોહી ધગવતા આવીઆ હતા. જો તેમ હતે તો વંદીવાદ વાલો નીશય (નીશાપુર)ની ભુમીની અખર લેતાં મેલાએ, એઓના દશને વીશય નહીં પણ પારથવ કે અપાગની એવું નામ આપી જવાનીના ચુકતે નહીં, કેમકે અપાગ વાલો એ ભુમીને એ મજબૂર નામથી લખી ગયો છે. એ નામથી એ ટોણાં વંદીવાદના જમાનામાં જણામિલો ન હતો તે ઉપરથી એમ મારાઉથ નીકલી શકે છે જે, અપાઅતર ધાને ઉતર તરફના દસોમાંથી એ ટોણાં પાછાથી ધરાનીઓના આ નીશયના મારથાનમાં આવી વચપો હશે જે એ જુદુજ લોહી ધરાવનાર ટોણાં હોવા જોઈએ કેમકે વંદીવાદવાલો, કકટ આવીવનોથીજ વસામિના દેશની ગણતરી આવી ગયે છે અને ભુમનાઓના મુલકો વીજી તે કાગ ઈશારો કરી જતો નથી. હવે એઓના મુલક આશપાશ આવીવનોનાઓ વચતા હતા, તેથી તેઓનો વગમ, રીતભાત તથા ચાલ અન્યોની કેટલીએક નકલો કરીઆથી કેટલાએક પાગની નામો એઓના ભુમની નામો શાચે આમેજ થઈ ગયા હોય તે તે બનવું કાઠ ધણુ મુશ્કેલ નથી, કેમકે આજની આજણુ મારથીઓમાં જીજાબાઈ કાકાજી, રૂપજી, રતનજી એવા ધણુએ હીંદુ નામો લાખા દાદાના પેટુરને લીધે રીતજ પામી ગયા દોર છે. (આધુન.)

અંક ૪ થી

જાટક ચાર અંકી.

મગર મુખ, મગર પકડ ને રાખ હિમત,
મચ્છરીના ઝુણ ને હિમતની કોણકરે શીમત.
મચ્છરી ને હિમતથી પ્રગથે કાંમ ચરતજમ,
હતાવધ ને નીરાશ થવાનું નથી એ કાંમ.

જાદાપર તોવકલ કરી જીવ રાખ નીરાંત,
તેં શહેને બેનીઆન બાંજરો આપરો
ભરાંત.

હું ધારૂં કે શાહનદો નહીં યાશે બેવકા,
તેને પરીધી છુટકારો મલે તો ન રહેશે
આંખા વીના.

બદરેમુનીર—

અરે તેનું નાંમ સોબલતાંજ કાંઈ યહ
આવેચ,
પેટમાં પોચસોળા ને મગજેભમરી આવેચ.
આવવાનોજ હોય તો દીનપર દીન મુદત
ચુલર નહોં,
તેને આવવાની આગાહી હોય તો દીલ
ધુજે નહોં.

પણ કોણ જાણે શું નાખુશ બનાવ બન્ધોએ,
અરે તે વાહો હોયો મિશાંમ કેમ બની
ગીઆચ.

વજરનાદી—નામપર બાંજુ, તારો જીવ
ધણો ઉદાસ મારી ગીઆચ તો હુધી વ-
ખતે જીવને જરા ધારજ આવવાને, દી-
લની દલગીરી તોડવાને અને જીવરનો
મગ મટાડવાને એકુ ગંભીર માયણ ગયા-
ડી આપણું દીલ રીજીયાએ—વારતે જો
તારી મરજી હોય તો આપણી મહેલીએને
ગીત ગાવાનો હુકમ કરે.

બદરેમુનીર—મિં ઘું ને શું કહ્યું કે મને
હયડે કાંઈ ગમવું નથી, નથી જરા જોવાવું,
નથી મેં મડી મેઝાવું, નથી ખુશીથી
ખવાવું, ને નથી નીરાંતે શુવાવું, તો પછી
ગાયણ શું શુખથી સંભલાવાનું છે.

વજરનાદી—એ બધું તો ખરું છે.
પણ ગમનો મલમ તે ગાયણ છે. દીલને
રીજવનાર તે ગાયણજ છે અને હુકમાં
ગાયણની અસર કાંઈ ઓર તરાંહાની છે.
તેથી મારું ખાલવું ઘું કબુલ કરે.

બદરેમુનીર—(દલગીરીથી જીનાં અવા
ને) જેમ તારો વીચાર.

(વજરનાદી પાછલથી શાહેલીએને બોલાવેચ,
બદરેમુનીર ને વજરનાદી એક બાહીએ બીજાની

બેસેચ, દાસીઓ ઉભલી તેઓ બેસેચ, તેમની સામે
શાહેલીએ માયણ માયણે.)

ગાયણ.

(દીલમાં અંદરો નહોં કરીયે ર.—એ રાહ.)

ઓ શાહનદો, મજુરી ધરીએ રે
મજુરી ધરીએ તો પારજ પડીએ રે
પારજ પડીયે, પારજ પડીયે રે.—રેક
શુખની પાછળ દુખ, સરજીયું મઉને
તેનો તે ગમ શાનો કરીયે રે—મજુરી.

કદી આવી પડ્યું ને શકંટ
તો ધીરજથી તેને ખમીએ રે—મજુરી.

દુખ નોંધ દરીએ નહોં ને
હોમત ના કહી દારીએ રે—મજુરી.

જાદાપર તવકલ કરી રાખીએ સંતોમ,
જેથી જામદ બર લાગીએ રે—મજુરી.

હયડું જાહડું રાખી, દુવા કરીએ
તો મુસદ આપણી પામીએ રે—મજુરી.

(માયણ મવાતાં મવાતાં બદરેમુનીર ડેરી ડેરી,
હુંઘાઈ ભયણે, જેવું માયણ મવાઈ રહેચ કે વજર-
નાદી ધીરા અવાજે સરવેને કપ રહેવા ને સંકુ કપ
કરવાની અસારત કરે.)

વજરનાદી—હા, હવે જરા ઠીક થયું,
ઓ ગાયણ. તારામાં શું અજબ કરાંમત છે.
આપણી મહેબુબની આન કેટલા કેટલા
દાહડો થયા હુંગ વગર બેભાર બેભાર
રેહતી હતી; તે શું ખુદરતની અભયખી
છે કે ગાયણની અસરથી એ ખુશ પણ
ગંભીર નીંદમાં પડીચ. હા : એથી એનાં
જીવને જરાખી સંતોમ જાપજશે, વારતે
ઓ શાહેલીઓ અને દાસીઓ જરા યહ
ને બાલસો આલસો નાં, ને હીલતાં ચવર
તાં નાં કે રંજને એણીની નીંદમાં ખલલ
પડે, સંધાંઓ ચુપાચુપ મેસજો.

બદરેમુનીર—(હુંગમાં જરા હીલેછે.)

એક દારી—અરે એવાને પલંગ પર
ઉઠાવી સેધ જાડએ, ચાલો આસને રહીને,
હયાં એવણ કાંઈ બરોબર ઉંગાસે નહોં.

વહરજાદી—નહીં નહીં હાં લીલવા
માલવાનું કાંમ નથી.

(બદરેમુનીર ચોકેચ.)

બીજી સાહેલી—અરે ! મધુર આપણી
નામવર શાહજાદી હુંગમાં કાંઈ દમકાં
આમ્મિય.

એક દારી—અરે ! હાઃ હાઃ એ તો
ચોકેચ, મમાસો, મમાસો.

(અટલામાં બદરેમુનીર બીહાને લાંબા હાથ કરી
શ્રમ મારતી ચોકી ઉઠેચ.)

બદરેમુનીર—(માહેલી) એ બેનહર,
બેનહર, એ બેનહર.

વહરજાદી—અરે ! શું છે ? શું છે ?
શાહજાદી શું છે ?

બદરેમુનીર—(માહેલી) અરે ! કાઈ
આવો રે ! એ લાવો રે !

વહરજાદી—(ગંભીરાધથી) અરે ! પણ
શું છે, શાહજાદી, શાહજાદી બદરેમુનીર,
(મિથુષ થાયછે)અરે માહેલીએ દારો, દારો,
ને અતર પા ચુલાખ છાંટવા સાર લાવો.
(સાહેલીએ અંદર જઈ ચુલાખ વીરે લાવેચ,
તે છાંટાથી તે હુસીઆર લાયચ.)

બદરેમુનીર—એ બોદા, આમ્મિ શું
ગળખ, અરે ! એ શું ચણું, એ માહેલી
વહરજાદી, એ નજમુલનીમા, એ હવે
કેમ કરે, એ એનું કેમ યાચે.

વહરજાદી—(ચુલાખ છાંટીને) પણ ના-
મવર શાહજાદી બોલ તો ખરી કે શું છે ?

બદરેમુનીર—અરે મારીથી બોલાવું
નથી; મારી છાતી ચુંગલાઈ ગેલમ; મારું
બોલું બંધ થાઈ ગીધું, હા બેનહર મા-
હરા વાહના, મારા દીલદાર, માહરા પીયારા.

વહરજાદી—પણ તું શાહજાદી એમ
એકાએક ગાળરી માંને પડી ગેલમ, ને
હુંગમાંથી ચોકી કાંપ હી તો કાંઈ ખુ-
દ્દાસો કરસે.

બદરેમુનીર—શું હું હુંગમાં છેઉં—શું
હું હંધમાં પડીતી—અરે ! હા હુંગમાંજ,
મેં ઘણાજ ખુરો ખુવાળ જોએ.

વહરજાદી—અરે ! શું જાઆખ જોઇ
ને તું આટલી બધી ખુવાર યામ્મિય, છટ
છટ, ખુઆખ તો શકટ જોટો જોઆલ
છે, વાસ્તે તેનો તું નામવર સાહજાદીએ
મુદલ આંદશો કરવો નહીં.

બદરેમુનીર—અરે શું જોટો જોઆલ !
અરે ખરો બનાવ ! હા, હા બેહુખ બનાવ !

વહરજાદી—પણ વારં તે શું છે, તે
હોને કેહ તો ખરી.

બદરેમુનીર—અરે મારી છાતી મુદલ
માલતી નથી, પણ સેવો માહેરો હેવાલ
તમા સાંભસો—

જોવો મેં એક ખુરો ને મુંડો ખુવાળ,
જેમાં માહેરો દીલદાર તો થયોય ખુવાર,
પેલી મરીને ખખર આપણી પરી,
તેથી તેનાપરથી નજર ગેઇ પ્રી.
એક અંધારા માર ને હંડા કુવામાં,
જે છે જંગલ વેરાંન ને બંધ હવામાં.
તેની અંદર કેદ નાએમ્મિય બેનહરને,
અરે ઉપરથી ધાંકીય કેવી માહેલી જંહરને.
ચાકાર ને શોર કરેચ તે વંઆરો દીલદાર,
માહેરં નાંમની જપ કરતો જોએ અપરંપાર
ન તેને આવાનું કે ન પીવાનું સુખ,
અરે તે તો રીખી રીખીને જોએચ દુઃખ,
તે તો તાંલજ પોએ પોએ ચાસે દાર,
અરે હેલું કેમ જોઇ શકું હું તેની મારદાર.
એ તેની સાથ માહેરો જીવ આપવો બેહતાર,
હવે તો બાધરે આમ્મિ જીવડું જીવતર,
વહરજાદી—

મધુર કર, ના થા નીરામ ને નાસીપામ,
એકદમ એટલો બધો ના કર હાએ વીલાવ.
કોઇખી રીતે તેનો છુટકારો કરશું,
આવી પડી આજત. તેનો કાંઈ આરોસોઇશું.
જો કેહુંચ હું તમોને તે માનો માર.
કે નીકલવા માંચુચ હું તે શાહજાદાની
સાથ માર.

કરી રી સહ વેચ, રખડું જંગલે જંગલ,
વચતી વેરાંનમાં ગાવી શરં મંગલ.

આરત જાતે બાળવીજાં કેહેવું કાંમ,
તે બાળવી હાંમતવાંનોમાં ડોવસું નાંમ.
રજા સેધ નીકલુંચ હું હયાંથી,
મોટે ખુશીથી રજા આપ ખરું હથયાંથી.
બદરેમુનીર—

મારે ખાતર શું તું આપવા જાએ મોગ,
એ તો કાંઈ શાર નહી કેહે મને લોક.
વલી તું છે, તો જરાખી મને ધરવ છે,
શાયી ને મીલાવી દાખલ મને ગરવ છે.
તું ગયાથી તાર પડી જાઉં એખલી,
મહી જાળી બળીને બની જાઉં એકવલી.
તું કાંહાં, ને તે કાંહાં, હોશ કેડે દુર,
તેને કાંહાં શોધશે એ માહરી બાહુર.
વજરજાદી—

એડચીઆએ સંધુ કુનીઆપ બિતર,
જમીન આશમાં ને રીઆઈ બિતર.
ફરી વલી જાંચી તુલીક રેહવસ મચચલ,
તો અચીત હું મેલવી લાવસવાઈ જુલજુલ.
બદરેમુનીર—

તું કરેચ મોહસ પણમારે વીઆર આમતો
નથી.

તુંને કેમ મોકલું, એ મારે જીવ માનતો
નથી.

પણ ખીજી ગમથી વીઆર કરતાં,
ચેઆરાની આગ દીલમાં ધરતાં.
યાએચ હેવું કે શોધ કરેઆ વીનાં રેહવાય
નહીં.

તેની કુરાઈતું કુઃખ કહી શેહેવાય નહીં.
અગર તું ખુશીથી નીકળવા માહેચ,
તો જોકે ખુદાતાલા ઠેહવા માહે યાએચ.
મોટે એ માહરી મેરખાંન વજરજાદી,
સરનજમ શાયની કર સંધલી તેવારી.
વેહલી આપજે, વેહલી પ્રજે એ વાહાલી.
દીધાર તારાં જોવાને રેહવસ આકરી બાવરી.
વજરજાદી—

જાઉંચ, હું હવે લેધ માહપર ખુદાનું નાંમ,
કે તેની રેહમતથી પ્રજે અંધ સરનજમ.

(બેઠ જણાં કેટી કરી જીતી જીતી બાજુએથી

એકટ ચોથો—રેખાવ પેહેલો.

(જંગલ.)

[બીઆબાન જંગલની ટેકડી અથવા પાહાડની
કદનપર વજરજાદી ફરીથી લેખાસમાં-તારન મેદ
પાશાને ને બાલની જતા ખુબ લાંબો વધી મવલી
છે, ને હાથમાં એક વાંસલી વગાડતી નીચલું માવલ
માવલ.]

(ગાયણ.)

(“મોરા કહા માનોધય જગમે”-એ રાહ.)

આદ સાંબલ મારો અરજ,

હું નીકલી છું બાળવા પ્રજા-ટેક.

કરો રેહમ માહેબ અમપર

મારાદ ધરી છે દીલમાં તમપર

નજર કર શાહજાદીના ગમપર

શાહજાદા મેલવવા યાઉં તતપર.

જુલ.

બહુ ખુશ થઇ ગઇ,

અખર નયો મલી કંઈ.

પડીછે ગરજ, ઉડી ગઇછે સંધી ધીરજ—

આદ સાંબલ મારો અરજ.

હું નીકલી છું શોધવા બાહાર

રાજલી આશામાં પાડ પાર

કેવી ટવજેછે પેલી જવાંન તાર

તેને તેના ગમમાંથી તાર

(જુલ.)

નથી શાયી સંગી,

નયો મરદ જંગી.

કેમ મીટશે એ મરજ-ધણું યણું નરમ,

આદ સાંબલ મારો અરજ.

(વજરજાદી માવલ માએચ તેટલાં પગસતાંનનો
સાહેબો ફરીજરાહ એક તખતપર બેસાને ઉડતા
કરવા નીકલેઆચ, તેની નજર આ વજરજાદી જોત
ઉપર પડવાથી તે તખત સમેત હેઠે ઉતરેચ, તે પાહા-
ડની ટેકડીપરની પાછલી ટોચપર ઉતરને વજરજાદી-
કે માવલ પ્રજે યાએચ તાહાં સુધી ઉભા રહીને
સાંબલેચ, માવલ પ્રજે થયા પછી બોલેછ.)

ફરીજરાહ-હા! શું એ આદમજાન

છે. શું એની ખુખી, હા! શું એનો હલક,

સરોવરના જાહડ સરખી સીધી—અર!

હાની ખુખસુરત, હાની તારીફ લાયક એક

નાજનીન તે કોઈ જોગીને તાંહાં પેદા પડેલી.
અરે! પણ તે જોગી હાથ કે જોગીહાથ,
પણ બમ માઈ' દેલ હેનાંપર લલચાવું
એટલે એ ગમે તે હોય, પણ એણીને
મારેજ હાથ આપવો. પણ જોગન જણી
ને રખેને મારાં માખાપ નાં કહે, હું જાતે
પાદશાહી તોખમનો માહજદો છેઉં. ને
એ તો કોઈ વેરાગન છે, તેથી કદાચ મારાં
માખાપ એણીની સાથ મને પરણવા નહી
દેસે ને કદાચ નારાજ થશે. - પણ કાંઈ
નહીં. હું તે લોકોની સાથ ખુબ મોહિંસ
કરું. બમ જે યાએ તે ખરું, એણીનો
માહધ હુવો કોમલ છે કે. મારા આપના
તખત આગલ ઉભી રાખીને એક વાર
એકજ ગાયણ ગવાડ્ય તો એના માહધ
પર મહ મોહીત પડ્યો ને મને ઘૂરત પર-
ણવાની રજા આપશે. અરે! પણ મુશ્કર
એ પોતે પરણવાને રાજ હોય કે નહીં
તેનો કાંઈ વીચાર, પણ એ શું કાંમ ના
પાડવાની છે. મને માહજદો જણીને એ
ગરીબ વેરાગન તો ખુશી ખુશી યધ જશે.
• વજરજાદી-(મનમાં) આએ તો મન-
માંજ મલકાએચ ને છલકાઈ છલકાઈ
જાએચ, પણ હવે આપણને એવણને કાંઈ
કેહું આપવું નથી.

ફીરોજશાહ-અરે! તે કાંઈ બોલેચ,
કદાચ મારેજ માઈ હોયે. હવે હું એણીની
સાથ કાંઈ વાત ચીત મલાઉં. અરે! પણ
એકાએક પેહેલે વાત કરતાં મને શરમ
લાગેચ. વાર તારે એને જેમ એક ગા-
મણ ગાયું તેમ હુંની તેણીની ખુબસુરતી
ની તારીફમાં એક ગામણ ગાઉ અને પછી
વાત લખાવું.

(ગાયણ.)

“તારી લટકતી ચાલ લલચાવે મને તાર
• ગોલાખી ગાલ.” એ રાહપર.)

હા શું શોભે નાર-એને જોઈ
કલેજ યધ જાય છે શર શર. ૨૬.

ગુલાખી છે મુખરો, દાંત જાણે હીરાકની
ખાલ છે રેશમી દડો, બનાં કમાનદાર.

હા શું શોભે નાર

બદન સીધું શરેવર, કોમલ નાજુક હાથ
પતલીએનીકમર, નાંખરત્યામનું રાનકદાર

હા શું શોભે નાર

ચંધીવાતેછે શોભાવી, શું કરે તેનું વરણત
ખુબસુરતી જોઈ, ન થોખાપ પલતાર.

હા શું શોભે નાર

અંબજેએનાં નેણ, ને તેજ છે જુબાંન
માથુક એવી કે આશકને કરે ખુવાર.

હા શું શોભે નાર

(ફીરોજશાહ માથણ માતા માતા જોગનની પાસે
જોવાને કહીયાં કરેચ. તે પોતે તેણીની તરફ ફરીને
જોવા ને બોલવા જાય, તેમ તેમ જોગન મોહકપર
હાથનો પરો રાખીને પાછીકરતી જાયેચ. જો રીતે
પાહાકની બેઠે દેસે પરથી એક નાઈથી બીજે નાઈ સુધી
ફરી વલેચ.)

ફીરોજશાહ-એ આકાશી રામસગર,
એટલું બધું શું છે જે ઘું માહરી તરફ
આંખીને જોવીબી નથી, હું કાંઈ ઘુંને
મતાવતો કે કુ:ખ દેવા માગતો નથી. પણ
જરૂ તારી સાથ વાત કરવા ઇચ્છુંચ.
વારતે નમનતાઈથી કેહુંચ કે માહરી વાત
ગાંભલ.

વજરજાદી-જો બાઈ ઘું કેણ છે, ઘું
તારે મારે ચાલેએ જા. એક ગરીબ
વેરાગન અને જગલવાસીને કાંએ નાહેક
મતાવેચ. હું કાંઈ તારી વાત માંબલવા
હવાં બેઠી નથી. વારતે જો ચાંહાં કાંઈ
લાંખી વાત કીધીચ તો અપમાન ખમી
પસેમાંન થઈ જવું પડશે.

ફીરોજશાહ-અરે ઘું મને પીછાંનતી
નથી તેધીજ એમ બોલેચ. હું આએ પર
સ્તાંન શહેરનાં બાદશાહનો મોટો માહજદો
ફીરોજશાહ છેજી. અને મારા પાદશાહી
રાજની હુકમતથી હું આહે તે કરી ચકું.
વજરજાદી-ઘું મોટો પાદશાહ કે શહે-
નશાહ હોએ પણ હમા જેવાં જોગીઆંપર

નાર કમું ચાલનાર નથી. પાદશાહી રાજ પ્રકત પરજનો ખંચાવ ને સંભાલ કરવાને છે; નહીં કે કોઇ મરીબાપર જીલમ યુગ-રવાને. યો શાહજાદા વું તારાં રાજ ને પાદશાહાનું નામ લેધને દબરાવા માંગતો હોય તો તેમાં વું છેવરાવાનો; અથવા હું એક એમણી એસરતજત સમજીને આ જગલમાં ખીલવરાવા માંગતો હોય તો તે-માંખી વું ઠગાવાનો; કેમજે અદલ રાજમાં હીમતવાંન નર નારીઓ નીમખહલાલીથી પોતાનું સ્વતંત્રપણું કેમ જાલંથી શકેચ તેની વુને મારી રીતે અખર રખવી જોયે.

ફીરોજશાહ—(મનમાં) આમ્મે તો કોઇ ધણીજ અખરાક અને હીમતવાંન એસરત માલમ પડેચ, વાસતે એની આગલ તનપાંચ કીધાથી કાંઈ વલનાર નથી, મોટ નરમાસથી કામ કહાડી લેવું, પડયે. હા આશીન છે કે એક વેરાગીને પેટખી આવાં હીમતવાંન શરજ પેદા થાયછે. (વજીરજાદીને) યો હીમતે બાહાદુર ને હીકમતે પુર ખાનું હું કાંઈ તારી ઉપર દાહખી રીતની જખરી વાપડવા માહતો નથી, પણ ને એક ખરેખરી વાત કેહુંચ તે સાંભલ કે હું આમ્મે માહરા તખતપર સવાર થઈ આકાશ ઉપર ઉડતો જતો હતો, તેવામાં તાહરા સુદર મરેદિ માહરીપર હેથી અમર કીધીચ કે—હમારો પરીજાદાએનો જો કે ધારો છે કે જમીનપર એકાએક ઉતરવું નહીં, તે છતાં તે ધારો તોડીને હું તાહરા કોમલ આંધપર કુમલાધને હવાં ઉતરેઓચ ને હેવું આહુંચ કે મારી આંચે વું માહરા નામવર પેદરને તાંહાં આવવાની મેહરખાંનગી કરસે અને તાહરા સુદર મરેદિથી એકવાર તાંહાંની પાદશાહી મીજલમને ખુશ કરસે તો હું નહીં ધાર-નો કે તારી હાલત શી તરેહની બદલાઈ ચે; અને આમ્મે તારી જોગણુપણાંની

અવસ્થામાંથી કોઇ માહરી ઉંચી પડવી એ વું પેહચસે.

વજીરજાદી—હું તે મારી પેટે સમ-જીચ, પણ યો જવાંન શાહજાદા જ્યારે વું માહરે ખાતર આટલી એજરખાહી ખતલાવેચ તો હું તાહરી આગલ માહરો જરમ જોહુંચ કે હુંખી કોઇ ખરી વેરાગન કે જોગન નથી પણ ઉંચા કુલની એક નામવર નાર છેજ. (શાહજાદો ખુબ મલ-કાએછે) પણ પ્રકત જે કાંઈ ચોક્કસ કાંમ માંચે લીધુંચ તે કાંમ સરનજમ પેહચે નહીં તાંહાં તક જે સોગન લીધાચ કે હું કોઇખી ખીજાં કામમાં ધેખાંન આપું નહીં તેથી દલગીર છેઉં કે તાહરી માહખત બરી દરખાસ્ત હું અમલમાં લાવી શકવી નથી.

ફીરોજશાહ—નામવર ખાનું તારો હેવાલ સાંભલતાં મને માહરી ખુશાલી ઉપ-જેચ, કેમકે ને વાતને માફ હું અંદશામાં હતો તે વાતનો ભેદ મલી આવ્યોચ કે વું ઉંચા કુલની નારીછે, અને જરે એમજ છે તો હું વધારે છુટ લેધને પ્ર-છુંચ કે વું નામવર ખાનું મારી સાચ પરણવાને રાજ થયે.

વજીરજાદી—શાહજાદા માફ કાંમ સરનજમ પેહાંચીઆ વગર હું વુંને કસો જવાખ આપી શકનાર નથી.

ફીરોજશાહ—(નીરાશ જેવા) વાફ એ મજ છે તો મને જણાવ કે તે હેવું તે શું કાંમ છે, કેતેથી હું તેનો કાંઈ ચારો સોધું.

પરીજાદી—જો એમજ છે તો હું વુને માહરો હેવાલ કેહુંચ તે સાંભલ :—

હું છેઉં વજીરજાદી, નાંમ માફ નજમુલ નીસા, મારી ઉમરાવજાદી બદરેમુનીર, ખાવ તેનો મશુદસદ બદરેમુનીરનો ખરો દીલદાર નામ જોનજર, આવી લાગો એકાએક એક દીને બાગના મંદીર.

પડી ગેઇ બેઠની મોહબત સજર,
માહરી શાહબદી તેના એશકમાં રહી છે
મકચુર.
પણ બેનજરને લાવી હતી તારા મુલકની
એક પરી,
તેના મેહલ ને શહેરમાંથી રાતોવાઇ ચોરી.
તે પરીને ખમર પડતાં બદરેમુનીરની.
બેનજરને યુમ કીધાય; સું વાત તેના
તકદીરની-
હાએ ને અશસોત રાત ને દી,
ભરી કરતી રહી છે માહરી શાહબદી.
તેણીને ખાતર નીકશીય હું બેનજરને

શોધવા.
જાંહાંતક તે નહી મહે તાંહાંતક તેને કુંડવા-
માટે મહે જો તે બેનજર શાહબદી,
તોજયાએ માહરી આએ હાલતથી છુટકારો.
ફીરિજશાહ—

વચન આપેઆપ મેં કે કરું કાંમ તારું,
વારતે બેનજરને શોધવામાં કરું નાંમ મારું.
આ દુશના તમામ જંગલ ને પાહાડ,
પરતી પેગંત—નદી—શરેવર ને બાહાડ
મી તમામ છેજ હું વાકેશગાર,
તો તે બધાંમાં પ્રવી વસતાં મને શું વાર.
કુંડી કાહાડું એક દુશમાં બેનજર,
તોડી નાખું તેને પેહાવેલી જનજર.

શોધી આપું—અપ્રસદ કરું તારો શેકર,
ખાતરજમે માંન—કેહુંમ કરી પોકાર.
પણ તે મેહનતનાં બદલામાં આપ મને કોલ,
કે તે મહેઆયી વુંખી પાસે તારો ખોલ,
કરીએ આપણી બેઠની કદમ્બદાં,
એ વાતનો રહે ખુદા આપણો યુવાલી.
વજરજદી—(હાથપર વચન ઠોકીને)
જા, આપુમ વચન આએ માહરા હાથનો,
ખોટા ના મમજતો એને ખોટા જાતનો.
જો વું કુંડી આપે તે બેનજરને,
સેઈ જાહ સોશએ માહરી બદરેમુનીરને.
તે બાદ તેની ને આપમાં સાથે લગન,
એ જોવા ખીજ શું હાએ મારા સગન.

ફીરિજશાહ—

માલ તારે કર જડપ—ને જલદી,
વુંખી રાહબર થા માહરી સાથ અબગડી.
આપણ બધે જણુ માથે નીકલીએ,
કે વું જોઇ આપેતો બેનજરને પીઠાંનીએ.
વજરજદી—

મારા આવેઆ વગર માલે નહીં,
ખરે બેનજર છે એમ ખીજો માને રહી.
માટે ખરે છે કે માહરીની આવણુ જોઇએ
એ કાંમ ખુદાની મેહરથી સરનજમ પ્રગા
ડયુ જોઇએ.

(બંધ જણાં તખત પર બેસી ઉઠી નમ્મી.)

જનમ ચરીત્રો.

૩

દાકતર સેમ્યુઅલ જોનસન.

(બાગ લીજો.)

No finer specimen of literary biography existed in any language, living or dead; and a discerning critic might have confidently predicted that the author was destined to be the founder of a new school of English eloquence.

MACULAY.

જાંડનમાં આવી પોંદાઆમાં પછી ખરા-
બર વરય દાહો જોનસનને ચોડું ચોડું પણ
માણુ કાંમ “જનતલબેનય મેગેલીન” નાં
મનાં ચોવાંખાના અધીપતી અને મોલેક
મીંડ કેવ તરફથી મલવા લાયું. આ ચો-
વાંખાંતું તે વેલા નવચું વરય માલવું
હવું અને તે વેલાના તમામ ચો-
વાંખાંઓમાં એજ પ્રકત એક એવું હવું
કે જોનો ફેલાવો વખત પ્રમાણે મીક હતો.
“પારલામિટ”ને લગતી વીગતવાર ખબર
આપનાર તેજ એકં સુખ્ય હયાંઆર હવું.
તોપણ છુપાં નાંખા અને આડકતરી રીત
વગર તે વેવા સંજુવારી તકારેના હેવાલ

આપવામાં અધામતી ન હતી. અને તેટલાજ ખાતર મીઠું કેવ “લીલીપતંગી સંભવ મળા-ની તકરારનો હેવાલ” એવા છુપા નામ હેલ પારલામનરના હેવાલો આપી લોકને ખુશ કરતો હતો. પ્રવાનોને પણ જીદ નામો આપ્યા હતા, અને લડન તથા ક્ષાનચને કેવના વાચનાસંમિત જીદન નામ થી “લીલીપતંગ” ના નામથી ક્ષાનચ અને “મીલદેનદો” ના નામથી લડન આલખાવું હતું. તે વેલાનાં વજીરો “ધુક આંકુ નુ કેશવલ,” “સોરદ હારડવીક,” અને “વીડીઅમ પલવીની,” માટે “નાગ-દેક વજીર” “હરગો છીકરદ,” અને “વીંગલ પલનપ” ના ખીઆલી નામો ધારણ કરીયા હતા ઉપલી ચમ્પાની રાજ-કુવારી તકરાર વેલાના બાપાણો લખવાનું કામ કેટલાક વજીરો જે નોનચને ચલાવ્યું હતું. તેને બાગી પ્રુદી, જીદી સ થી અને ઘોડી ધણી “નોટ” મલતી હતી, પણ તે ઉપરથી શુભાખીત બાપાણો તે પોતે ઉપજવી કાઢાડતો હતો. કેટલીક વેલા શર-કારની વીરધ તો કેટલીક વેલા શરકાર તર-ફની જાતેખર દલીલો તે પોતાના મગજ મધથી ઉપજવી કાઢી બાપાણ કરનારાઓના મોઢામાં ચુકનો હતો. તે કંથારણ જા-તેખર કારણ વગર હાલની “કોનજરવેદીવ” ટોલી જે તે વેલા “ટોરી” ના નામથી આનખાતી હતી તે પક્ષનો હતો. હાલના “લીબરસો” જેવા તે વેલા “વીગ” ને નામે આનખાતા હતા તેમની વીરધ અને ઘર-મની કુવાડુપ વીરધે તેણે બચપણથીજ એવું મમજી હતું કે મેકાલેના જીણવા મુજબ તે જાલવા શીખોતેની આગમજ તે “ટોરી” પક્ષમાં બગાયો હતો, તે જાણ વ-ગની વચ્ચેના યથો તેની આગમજ એક વેલાલીચરીડના દેવગા વાચેજી સમજ-વાને ગોણે કરીને મથો હતો. અને એક જુવરોગ માણુમની મીમાલ પાદરીના

ચાલેગોલ ધ્યાનથી સમજતો હતો. આ પ્રમાણે જે પક્ષમાં તે બચપણથીજ સુરથો હતો તેજ પક્ષમાં વધારે સુથવાની તક તેની કેલવણીએ ખુરી પાડી હતી. આખા ઇંગલાડમાં તે વેલા “આકસકરદ” “જે-કોખીત” ચાને ખીબ જોમચ રાજની વ-ધારે તરણણ કરનારા મધક તરીકે જીણાવ્યું હતું, અને તેની સુરથે કોલેજોમાં “પેમ-ચેક” કોલેજ હરગી “જેકોખીત” હતી. અને ત્યાજ તેણે પોતાની કેલવણી ખુરી કરી હતી, એટલે તે પોતે હરતો “જેકોખીત” હાએ તો તેમાં કશી નનાઇ નથી. આમલકહણ તેમ ઇંગલાડના ખીબ જોમચ રાજની હીમાયત કરનારાઓ આ નામથી આલખાતા હતા, રાજની હીમાયત કરવી એ તો દરએક વજીર માણુમની શરજ છે, પણ ચાગલચ અને જોમચ જેવા રાજઓ ઇંગલાડની પ્રજાના છુટાપણ ઉપર વારંવાર આરખુદ બની તરાપ મારતા હતા; નહીં ધટતા કરો જીવમાતથી ઉઘડાવતા હતા; અને એ રીતે બેલલ ધએલી પ્રજા તેવા સામે શીવર કરતી એમ નહીં પણ પોતાનાં “ઇંગેજ છુટાપણની” હીમાયતમાં બલ-તકારીથી થતી હતી. તેવાની આગેવાંની લેનારાઓને આજે પણ ઇંગલાડ આબા-રી છે. તેવાનીજ જાહેર હીમત અને દુર-અદેશી બરેલા આદેશી ઇંગલાડનું આજનું છુટાપણું દુન્યાની તમામ પ્રજા-ઓમાં આટલું સીરેસ્ત બન્યું છે. તે છતાં પોતાના મગજ પર બચપણથી પડી ચુકેલા છાપને લીધે જોનમન ચાહેબને ઇંગલાડના જીલમી રાજઓ “ચાગલચ અને જોમચ” શીરેસ્તા જેવા બલકે સુરથે રાજઓમાં મુગેથી મરચ લાગતા હતા; “સોદ” નામનો એક ધરમચુર જેને માટે મેકાલે કહે છે કે તેના તમામ કામ, વીચાર અને લખાણો એક જુરી દેડીના જેવા હતા તે જા જોનમનને મનસે તે વી-

દેવતામા પુરે અને પંડીત હોતો, કેમકે તે પોતે પણ જીનમી રાજ આનંદનો ખુશ-મનીઓ અને હીમાઓ હોતો. “કોરેનદન” અને “ફાકલેનદ” નામના તમારી ખ નવેરો જેવો બનતા થુ િ જોનસનની માફક ઉપના જીનમી રાજઓનો બ આન કરે તેવાઓ પોતે પણ ‘ગીરમનો’ નામના ‘દેવપાદ’ કાશનાના અગ્ર’ને બાહ્યને લેતા ક્રીધિના કરને સખત રીતે ગેરકાઓનો જણાવોડે તે છતા જોનસનના વીચાર પ્રમાણે તે કરે પણ વાજબીજ હતો એકુલ નહીં પણ તે કાગી આંધે ધના અરે હીમતવાન અને દેવ હીતકારી ના હેમ-મ જેને દરેક ઈશ્વર આપે માન અને માખત સાથ વાદ કરે તે તેને મનથી એક “જનુની બનવાઓ” હોતો આ રીતના રાજકુવારી વીચારોમા સગવેથી હશના જેવું એકે કે જે દવાનુ અને અન અમન તને તે નમતો હોતો, જે અમલમા તે મોનવા લખાની પુગી છુ લઈ શકતો હતો—અને જે અમન અરેજ તે વેના તમામ કુનીયામા નમમા નમ મણુતો હતો, તેજ બાઓગ સાલી અમલ જોનસનને એટલોતો જીલ માત બરેલો લાગતો હતો કે તે પોતાને એક ગોનામની હાતમા છુદી થુજાગતા સમજતો હતો, અને વાવાર આમના જીનમી વખતને સગવેથી વવારે છુગણાને શુખી અને મોનેરી વખત તરીકે વાદ કરતો હતો, કે જે વેનાઓ તે જેમ પોતાના વખતમા ગજવની માગે છુ ટપી પોતાના વીચારે જણાવતો હતો તે યાને દરમા બાગ નેનાજ વી આગે તેણે જણાવ્યા હતા તે મેકેલેના ધારવા મુજબ તને ઇલના કોઠના અને ધુનનો માગ આઈ, હાન પગમા મેડીઓ નખારી, જુલે રશતાઓ ઉપર બારી માગ આઈ, એકુવાત ધધ મારતા કેઅ નામા મખરી મખરી પોતાની છુદીને આડો

લાવવો પડતો ગજવના પંથથી ઉલટા આન-નાગને તેવલુ ધીકકારતા હતા, ચક્રારી ના-ણાની ડયન પાથલ કગારને તેવલુ ધીકા-ગતા હતા તેવલુ મેટેશુન અને લચકરને ધીકાગતા હતા, માત માત વરથે નરી પા-ગલામે ટ ગોલાવાના કાનુનને તેવલુ ધીકા-ગતા હતા, અને હિસે કુરેા ખડના પારકા દેશોની ચક્રાગ માથના નાતાને તેવલુ ધીકાગતા હતા તેવલુને રકોટલડ દેશના રેસાનીઓ ઉપર અમનધીજ ધીકાગ હોતો અને તેવલુ ‘ગોલા બનવા’ વેનાની તેવો તરજની મદને લીધેજ હતો આ રીતે એક પક્ષના ધણીધી ઉપના ચોનાન્યા મા રાજકુવારી હેવાલો વગર બરશાના અને એક તરફી આપે તો તે સ્વભાવીક છે. અને જોકે ઉના ચોનાન્યાની ક્ષતે અને મોનાના કેનાના ખાતર જોનસન શહે બને બારેથી અવક્ષપાતપણ બતાનાની શરજ પડતી હતી, તેપણ તેવલુ પોતે વાગવા કચુન કરતા હતા કે પ્રવા-નોના બાપાણે પોતાની મગજ મધેથી ઉત્પન કરતી વખત તેવલુ ‘નીવ કુતરપો ગરી ન જાએ અથવા ચરેત ન નીકલે તે માટે ખાવ મખાન લેતા હતા’ દરએક માતેખર તકરાર, દરએક માતેખર દલીલ, અને દરએક શુભાસીતવીચાર તેવલુ અશુશ કરીને “તોરી પ્રધાનો”નાજ માદામા મુકતા હતા

આ રીતના બાડેના વહીતગમા પડપા ને થોડક અઠવાડપા થયા નહીં તેટલામા પેતાની ક ગાન હાલત ડપથી જોનસનનું અન અશરી લાડીન કવિ “કુવેન” ની એક શુર કવિતામા મુતાક, કે જે-મા તે પુગને કવિ એક વિધવન પુર-શની સફલેશ અને ક ગાન હાતવનું ધણી અમકાગક રીતે વણુન કરેડે. પો-તાની આગમજ જેમ ધેવ કવિએ બી-જા એક લાડીન કવિ દેડેશની કવિતા-

ઝાની નકન કરી તેનીજ ધણે ધંધેજી-
 મા કવિતાઓ લખી હતી તેનીજ રીતે
 જીવનલની આ કવિતાની નકલ કરવાનો
 જોતજોતને શોખ થયો. આ કાનમા
 જોતે શ્રેષ્ઠ પાત્રે તો તે તેને મોટે થોડી
 તારીખ લાયક ન હતું, કેમકે તેમા શ્રેષ્ઠ
 પાત્રવાનું અરેખર મુશ્કેલ હતું. તોપણ
 જોતજોતને અતીપણે તે કામ માથે જાણી
 સને ૧૭૭૮ ના મે માસમા “લનડન”
 ને નામે તે કવિતા છાપી, તે ઉપરનો
 પોતાનો હક એક પ્રમતક પ્રગટ કરનારને
 એક શોને પાત્ર રૂપીઆ લઈ આપી દી-
 ધા. હમાગ વાચનારને આ કીમત કદાચ
 ઘણી લાગશે, પણ ધંધાજીના શોખ સાથે
 મરખાવતા તે ઘણી નજીવી હતી. તે
 એટલીતો કૃતેહનંદ નીકલી કે એકજ અ
 ઠનાડપામા સઘલી નકલો અપી ગેઈ અને
 ખીજી આરૂતી છપાવાની શરજ પડી.
 આ કવિતાથી પોપના કુશમેનોને તે કવિ
 જાણે પેર લવાને ઠીક રીતે બની આવ્યું.
 ઢેઢલાક લખનાગરમા એકોલેના જણાંવા મુ-
 જબ નામાકીત થઈ ચુકેના અંધકારોને તોડી
 પાડવા આતર નહી જણાવલા જયા લ-
 ખનારાઓને માત્રે આશમાને અહાલી
 ચુકનાનો નીચ ધણી લઈ બેસે છે
 તે પ્રમાણે તેઓએ જોતજોતને
 પોપ કરતા વગરે અઠીયાતો રોકી બેઠા-
 ડયો. તોપણ પોતે ધનસાથ આપવા
 આતર હમારે જણાવવું જોઈએ કે તેણે
 પોતે પણ જોતજોતની આ કવિતા પત્ર દ
 રાખી તેના લખનારને બહુ વખણા,
 અને જોતજોતને તે કવિતા કુપે નામે
 પાવેલી હાનાથી તેણે તેના કરતા મોટી
 બહુ જોશતેજો કરવા માડી અને જણા-
 વ્યું કે આપી માભારત કવિતાનો ખનાવનાર
 લાભજો વખતવેર કુપો રહે એ મુશ્કેલ
 છે. અત્રે જણાર પોપને તેના કરતા
 અખર પડી ત્યારે તેણે જોતજોતને

“યુનીવર્સીટી” તરફથી “જોતજોતની દી-
 ગ્રી” અપાવાને તેમજ વ્યાકરણ શીખાડ-
 નારી એક નીચાલમા આકરી રખાવાને
 બહુ કોશિશ કરી, પણ તેમા તે નીચ-
 ફલ થયો અને કમખખત જોતજોત બા-
 રેનો ધધરખોર કરનાર તરફજ આજ
 રહેયો.

જોતજોત મોટેની નામકીત પોપની
 આટલી મારી મુચના છતા એકથ રીતે
 કહી શકાયું નથી કે તેણે જનમમા એક
 વખત પણ એક ખીજને બેઠી શકવા હાથ.
 કેમકે તેઓ બનને તદત જીવીજ હાલત
 મા પોતાની જાણી મુજારતા હતા. એક
 જવારે “ડ્યુક” અને “આર્ચ” જેવા
 અમીર જમરાવોમા શ્રેષ્ઠો હતો ત્યારે
 ખીજનો તમામ વખત ભુખે મરતા
 કલમ મરનારા અને ભુખરીખારમ અખર
 પત્રોઓમાજ મુજારતા હતા એક આખર
 થતા જમાનાનો મરવેથી નામીયો અંધ-
 કાર હતો, ખીજો મર થતા જમાનાનો
 તેજાજ નામીયો કલમકથ હતો, તે છતા
 આ વેલાએ તેઓની હાલતમા આટલો
 ફરક હતો.

જોતજોતના સાથીઓમા આ વેલાએ
 મીંઠ પોષક નામનો તેનાજ જેવા એક
 ભુખરીખારમ અખર હતો, જે પોતાના
 હાલપરનો દમણ ખીરવી મુકી એક કાઠી
 વુટી ધાબરીના બાકોગ મરે બે હાથ પો-
 ધ, પોતાના કમાલ જીવજમા ભાગ્ય વુટા
 આટલાપર બેસી લાટીન ભાયામા કવિતા
 લખતો હતો. જ્યારે તે મુડીમા રહેતો
 ત્યારે ઘણી અમરકાક ધમ મ અંધી
 પરીવગરથી બરેલી કવિતાઓ બનાવતો;
 પણ જ્યારે તે છાકો થતો ત્યારે તે પો-
 તાને એટલો નો ભુલી જતો કે અત્રે
 તેજ હાલતમા ભારતી માડી તૂલે દખાઈ
 જનામા તેના અત્ર આખો હતો.

ખાજો તેજો મીતર “હલ” નામનો

શીશુરી શોખ ધરાવનાર દરજી હતો, જે પોતાના ગજ અને વારઊપર સ્થાન આપવાને બદલે વારંવાર પગોડા મારી “જીઓમેન્ટરી” ની અકરતોઓ પાડવા મંડી જતો હતો. તોજો એક “ચાલમાનર” નામનો પાછલધો પચવાનાર કગારો હતો, જે મારો દીવમ પોતાના ખરીબાદ-ખરખર પેરમાં પાડધી અને ઇચ્છેજોના અનુભવી ધરમ ગુરુઓના પાયા ઉપર પાયા ઉઘલાવી દર રાતનાં પીઠાની અંદર લોટા સાથે વિદ્યાવ્યાય અને ધરમ સાથે ઊપર વાદ્યવાદ ચલાવતો હતો.

પણ જોનમનનાં ઠામાંત્ર મીતરમાં મરવેધી વધારે સ્થાન જોવનાર મીતર “સીઅરડ શોવેલ” હતો. તે એક “અગલ” યાને અમીરનો બેઠો હતો અને એક મા-સીને ત્યાં તેને શીખાડી તરીકે કહેતો હતો. જેને કુનીઆદગીના મરવે વા વાગી ચુકેલા હતા. જેને પાદસાહી દીવાનગાના-મા અમીર ઉમરવો સાથે આત્મ ઉપર ખીરાજવાનું માંન મળી ચુક્યું હતું; અને જેવણુ પચાસ રતન વજનની વગમાં બેઠી સાથે “નુગેતના” વગર ભાગના વેગમ હવા ફેરવત કંઈ આબો હતા! આ કમબખત આબી નમીનના મને ચમતકારો જોયા પછી ઇલે મગલે નીગમી બરીઆ કંગાનીઅતરણુમા આબો હતો તેની કલમે તેને દોઢ દીધા હતા, અને લખનાર તરીકે તેનું કાંઈ વલણું ન હતું. માલે તેના મુ નીઓને ગ્રાનરી લીધા હતા, અને બારી મુલુ કુટલાકિએ પોતાની મહત્તા ન માન્ય કરવાને ખાતર તેમજ તેના પોતાનાં ઉનાકુષણને લીધે તેને નીવાર્ય ચુક્યો હતો. આને તે બીખ માગતો, અને કાલે કોઈ મીતર તરફથી એક “ગીની” મળતા “અમલીન” અને મીથળાંન આના ઉપર તે પોતાનો ચુન્દરો કરી “કોવેનન ગારદનની” નાટકશાનાની

શીશી ઉપર આબો દીવમની યા આરી કંગાલ હાવતમાં પણ તે ઝેરોડે પડતો ચાપી વધ પડતો. અમીર જો વેળી જે મદ મરવેધી હાવ તે ખાતમ ચપલો હતો, તેજ અમીર ઉમરવોને લગતી તરહેવાર વારતાઓના તેના પેટમા કુવા-ઓના કુવાઓ હતા. તે બેહુ પક્ષના પ્રધા-નેને ભાતી અનુભવથી ઝાલખતો હતો. અને તેણે પોતે કાને કાન વડા વજાને માફાને હસવા જોમ અને નીંગલાજરી વાગતાઓ મગજ હતી. કેટલાક માંસ કુવી “ચેવેલ” જોનમન સાથે અતી ધણુ એ-ખામીથી રેડેલા લાગો. અને જ્યારે તેમને એક ખીમથી છુટા પડવાની ફરજ પડી ત્યારે જોનમનની આજો મધિથી આશ રેતયા વગર રહવા નહી. જોનમનતો “કેવ” માહેબની નોકરીમા “લનદન” ખાતેજ રહેલો, પણ “સેવેલ” ખીચારો ઇંગલાડતા પશ્ચીમ ભાગપર જઈ, લંડન-નીજ માશક કંગાલીઅતરણુમા પોતાના દાહડાં કાહાડી, ૧૭૪૮ ના માલમા ટુટેલા દીવ સાથે અને એક દમડીની મીંગત વગર ક્રીમતવના બંદીખાનામાં ગણુ પામ્યો.

આ અબાઆ નમીખના મીતરના મણુ પછી તેની અજપમ જેવી ચાપચલણુ અને વધારે અજપમ જેવા સાહામ કરમે લીધે લોકિમા ભારે અચ્ચા ચાપવા માડી. અને તે ઉપરથી તેની જીંદગીનો હુવાલ એક પુમતકના આકારમા બાહર પડ્યો. જે હુવાલ તે વેલાના સાધાગણુ લે બાગુ અને પેટને ખાતર લખનાગઓને હાથે લખાયો હોય તેવો ન હતો; જો કે તેની બાપા નરખ હગડી અને કેલેક ડેકાણે ખમી ભરેલી હતી તોપણ મામરી રીતે લેવા ખરેજ તે એક સાહાબાગ અંથ હતો. કોઈલે કહેલે કે અગવાચીન અને પ્રાચીન મતથી કોણણુ બાપામાં તે વેલાએ આવુ વિધવના બેરુ જનમ ચીત્ર લ-

ગ્રામીની નમ્ર
માં નમ્ર
જાતી નમ્ર

૯૨

તે ઉપરથી કોઈ
ખાતરીથી આગાધ
હંગેજી બાપામી
ખીતનહું દાખલ

બેચેન ઘડી.

ગુપ્ત ગા નમ્ર મરીત
કોઈએ પગર નામે છપાવું હતું, તોપણ
વિધવાનોમા મારીકાની જણાએણું હતું કે
તેને કરતા જોનશન સીવાએ ખીજો કોઈ
હુએજી નહી. આ ગાહાભાગત અંધ પછી
તણ પરથપેર જોનશને કશું અગતનું લ
નહું નહીં, જોકે નેરણો વાર ને કાંઈ આ
લણ ન હતો. આલશુ તો તેનીથી રૂડવાએ
એણુ હતું નહો, આલશુ રહેતો આએ
ક્યાથી ? હાડે દાહાડે તેના બનડોલ અને
હુશીઆરીની તારીફ વધવા લાગી. “વર
ખરડન” જેવા વિદ્વાને તેને બુદ્ધિવાન અને
કામેલ જણાવે, અને “વખરડન” જેવા
કામેલ તરફની તારીફ તે કાંઈ જેવી તેની
તારીફ નહતી. ૧૭૪૭ માં જોનશનની
કીંગડી આ રીતે કુબાખાથી ત્યાના કેટલાક
નામીઆ આપડી વેચનાગએએ મુઠિ મૂકી
જોનશનને હંગેજી બાપાનો શબ્દકોષ બે
વાલમમા ખનાથી આપવાનું માતાભારત
કામ સોંપ્યું. આ ગવંધ મેહુનતના બદ-
લામા તેઆએ જોનશનને પનદરસા ગીની
એટલે પનદર હજાર શાતમે ને પમાશ રૂ-
પીઆ આપવાને કટ્ટલકું. આ કામ તેણે
કેહેની રીતે પાઠ ઉતાર્યું તે આપણે આ-
વના અંકમાં નોંધશું.

માહરી આલખમની એક સખી.

બેકોષ જે ધની અએ સફા ઉપર
ખાલો તેણુ મનને છે અંકલ વખર,
રતીઆમના તે દુરથી છે કુચર મીઆત,
આગય જતા દીસેજ ખરો નનો લાવ,
સરખીપર રેરેજ તેનો સદા નિલામ,
જમ પનદરો વાસની પગ રેરેજે દેકાવ,
ખર ખોરુ તેને ખન છે બધ એક
લટકેજ પેા મગજાર વિચાર દરેક

સેલ કો. ખંખાતા.

આવી આ હરમીના પાણીમા આટ,
મોહત આવી જુલવશે દેઆતી-જોત,
હુટી લેરો તે માહરી મીટીતું ધર,
મીટીથી ધણું મીટીમા આખર
તે વેરાણુ ધરો, પણ તાહરી દીદાર
આ આખોમા પકડવા હું તો નાચાર-
જોયો ગુને જે ત્યારથી ત્રીજ વખત,
કેરી રટી રૂઢીની આસપાસ જગત
મણુ તેના ફિરામા લખો બનાવ
આલ્યા ને મયા, પવભરના દેખાવ
નજરે ધરતા, પણ સેનારી બદા
કે દિસે તાહરા વીના સંધણુ ઉજડ
સુગમ ઉમેજ કાંસિના તો આખી જગત
હસતી આગકાર રેપછે તેને તરત,
પણ માહરી દવખીમીમા તેના ઉજસ
કે હજ નથી મહને પણ ખરો કાવાસ
માહ આવી રાતના આકાશની ઉપર,
ધીમે ચાલેજી ભયછે વાદલા અદર,
ખલક સ્થરી તે તરફ તાકીને જોયછ,
પણ માહરી તો જગર જ્યા અનદીકુ રેપછ.
જુઓ, માહરા ત્યારથી તકન બેખબર,
ફેરવેછે માહરી ગમ રેતની નજર,
રમકડાની માડીમા તેને મજલ,
જેવી પરેજ તેવી મહને લેવા,
તે મુઠી બોલો અદર અરજ કરેજ,
પણ માહરી તો જગર જ્યા હુણુ રેડેજ.
કુતરો માહરી પછી પોઆનો હોય,
મળીઆની ફોરીને બેચેજ આગલ,
બેચેજો લાવેજ તેને પેયા આગલ,
કે જોર વધુ નહિ ધવે તેને પાછલ
તે સરકવા રેવછ, ને જોરથી પછી
ફોરીપર ભોસેજ તે ફોડયો ધસી
બિજી રીતના ગેલો કાંઈ તે બેશુમાર
કર્યો જ્યછ તેથી હું મનસે વિચાર
કરણુ આવા, કે અરે કાતાર !
શુ હુજ છુ એટલો બધો ગુનેહગાર,
કે કમીના કુતરાથી માહરી જગતર,
બેટતર તો રણુ પણ કીધુ બદતર !
નાચતો ને કુદતો ને સુખ્યારો છે,
પણ તાહરી તો બદો અહિ કુખ્યારો છે,
દોડેજ જેવા જલદી તે નજદીક ને ફર,
દોડેજ તેણુ લોહી તેણુ રંગોમા પુર,
પણ માહરી તો લોહી આ રંગો અદર,
જડ મહને વડણુ છે જેવા પરધર

જ, ન. પી

એક ચીનાઈ મુસાફરની

શીલસુદ્ધી.

પત્ર ર૩ મા.

લાઝિઆનાં રાજ્યની ચડતી પડતીના
દેવાલ.

Extending empire is often diminishing power.—GOLDSMITH.

ચોડાક દીવસની વાત ઉપર 'હુ' એક રાજકુવારી માંણસને મલવા ઉપરથી તે ચોતાનાં દેશની કંગાલ હાલત વીચે ધણાંજ શુરેઆધી અપારવા લાગ્યો. તેણે મને આત્રીથી જણાવ્યું કે મધ્યે રાજકુવારી માંચો તદન બગડી ગયેલો છે અને તેના જેવી ગડનાનાં આદમીઆ પણ તે પાછો મુમારી થકનાં નથી. તેણે કહ્યું કે "કોન્તીનેન્ત ઉપરની યાને કુરોપ અંડ ઉપરનાં ખીજાં મુલકો માયની લડાઈઆ માય હોને શું કાંમ છે? હોતો તો એક વેપારી પ્રજાનાં લોકો પડ્યાં; હોને જે કર્યું ઘટે તે માય એજ કે હમારો પડોથી વલ્લંદાઆ મીઠાલ વેપાર ખીલવેલો અને તેમ કરવાને માટે નવાં નવાં મંરથાનો રચાવ્યાં, કારણ કે દોલત એ એક પ્રજાનું મામર્ય છે. હમારો પોતાના અને દેશના અંઆવ માટે જો તમા પુછો તો તે મધલું કરવાને હમારી મનવારે પુરતો ચકતીયાંન છે." મેં જોયું કે જે માણસ પ્રધાનો વડીકને મલાહ આપવા જોડેતો પોતાને હુશીઆર મુમજેછે, તેની સામને તકરાઈ કર્યાથી કાંઈ વલનાર નથી. મારી વીઆર કરવાની રીતમાં હું પોતે ખરોઈ એવું વીઆરવાને મને આથી કારણ મહુ કે દોઈ પણ ચોક્કસ પક્ષ એંઆ વીના હું

મારું અનુમાન કરતો હતો. તેટલા માટે તકરાઈ કર્યાને બદલે તેને એક નાધલી વાત કહી મમજવાની મેં તેનીમોડે રજા માંગી જે રજા તેણે મને મારી ઉપર ઉપકાર કરવાની ટપમાં અને મારી વાતથી તેના વીઆરે કરનાર નથી એવું મોંહડું કરીને આપી, અને મેં "લાઝિઆના રાજ્યની મહત્તી પડતી" નીચે લખ્યા મુજબ વર્ણવી :—

ચીનની ઉતરે અને તેની મોહટી દેવાલની વચ્ચે લાઝિઆનું આખાં પરગણું પુરતાં છુટાપણું માથે એક ચોક્કસ જાતનું રાજ બોગવડું હતું. ત્યાંના રેહવાસીઆ મધલી ખાજુઆથી દેવાલથી ષેરાપલા હોવાને લીધે તેઓને "તારતરે" ના હુમલાની ફરી પણ ધાસ્તી હતી નહોતી અને દરેક આગામી પોતે માલ મીલકતનો ધણી હોવાથી તે સાચવવાની તેને કાલજ હતી.

કોઈપણ દેશમાં ખીનદેહસ્તપણું અને દોલતની રેલછેલનું પરીણામ મોજમજાહ નીવડે છે. જ્યારે આપણી મુખલી પુરતી હાજતો પુરી પડેછે ત્યારે આપણે આપણી મગવડની ચોલો તરફ ધ્યાન પુગાડયે છીએ, અને જ્યારે તે મધલી પુરી પડેછે ત્યારે આપણને મોજમજાહની ચોલો પરભાવો થાયછે અને જ્યારે તે મધલી મોજમજાહ પણ પુરી પડેછે ત્યારે પણ સોભ માણસને છોડતો નથી અને તેને ખીજું વધુ કાંઈ દમજવાને મમજવેછે. આ મુજબ તે દેશના રેહવાસીઆ પોતાની અમલી માદાઈ ઉપરથી તરત દાંઘાઈ ઉપર આભ્યા અને તે ઉપરથી મુધારા ઉપર નીકલી પડ્યા. રાજનાં બધાં અર્થે હો ચોક્કસ માલમં પડ્યું કે લોકોને જુદા જુદા વર્ગોમાં વેંદ્યો નાખ્યા વીના છુટકજ નહોતી. અગાઉ તો જે આગામી એની યા કાર્ટીમરી ઉપર મેહનત કરતો હતો તેજ આગામી જરૂરીઆતને વખત સીપાહ પણ જનતો હતો, પણ હાલમાં તો રેવાજ તદનજ ઉલટાઈ ગયો,

કાગણ કે કાપમા એવું માલમ પડ્યું કે એક માણસને જો તેના વધામા જયગી ધાજ નાખ્યો હોય તો આગલ ચાલતા તે તેમા નામ કાઢીઆ વીના રહે નહીં. આટલા માટે રેહવાશીઓને કારીગર અને શીપાહ એવા બે વર્ગોમા વહેંચી નાખ્યામા આબ્યા. જ્યારે આગલાઓ જાજ મ-જાહની ચીજો શોરી કાઢવા ઉપર ધ્યાન આપવા લાગ્યા તરે પાછલાઓ લોકોની મયામતી નાટે ચોકી કરવા લા-બ્યા.

છુટાપણું ધરાજનારા દરેક દેસને હંમેશ બે જાતના દુશમનોથી ખીહતા રહેવું પડે છે એક તો પારકા દેશના દુશમનો જેઓ તેની હસ્તી ઉપર ખોરથી તલપે છે અને ખીજ તો ખુદ દેશમાજ વસનાગ બદમાસો જેઓ તેના છુટાપણાને અદરથી નાશ કરે છે. બાએ ના રેહવાશીઓને આ બંને જાતના દુશમનોની સામને સાહુચેત રહેવું હતું. કારીગરોથી વસાયસો એક મુલક અંદરનું છુટાપણું મંભાલી રાખવાને ક-રતી રીતે લાયક હતો, અને સેપાઈથી બનેલી એક પ્રજા બારુરના હુમલા અટ-કાવવાને પુરવી સામયવાન હતી. તેટલા માટે કારીગરો અને સેપાઈઓ એ બંને વચ્ચે ખુદરતી રીતેજ મતફેર આવ્યો. કારીગરો એથી શરીઆત કરતા હતા કે દેશની અં-દરનું હથિઆગબદ લશકર ખુદ દેશની સનાહ મંપજને ધારવીમા લાવી મુકવાને પુરવું ચકતીવાન છે માટે લડનારોઓના હથિઆગ ડાડના જોઈએ, કાગણ કે ગમે એવા બારી દુમનાઓ હાની કાઢવાને તેઓની દનાતોજ શકત પુરવું બત ધરા-વેડે. ખીજ તરફથી લડનારોઓ એવું મુમ જાવતા હતા કે આગપામના મજાઓનું બત, ખુદ તેઓના મજાની મ મનેનો પામક ફેરોનો મ પ, અને તેઓની નખ-લી દેવકો ને એક ધર્મીક પના ચેરેજ આચકાએ જમીન જર્ગાજ યર જતવ દેડી

હાજતમા હતી, એ મધલું જોતા એક હથિઆગબદ લશકર તો જાણુજ જોઈએ.

બે મુખ્ય વર્ગો વચ્ચે આ પ્રમાણે મત ફેર આવ્યાને લીધે ખુદ દેસને તો અતી લણિ શયદો થયો, કાગણ કે એક વર્ગ ખીજ વર્ગની ખામીઓ પાછલ ચોકશી રાખતો હોવાને લીધે બ ને ચોપમા રહી ઠીક રવેસે ચાલવા લાગ્યા, અને રાજમા મધને એક મરખું મુખ ફેલાયું, મુલેહ મંપજને વખતના મધલા હુનરો ખીલવા લાગ્યા તેમ વલી લડાઈને લગતા હુજરોને કાઈ છેક વીમારી દવામા આબ્યા નહાં. આસરાસના મજાએએ જ્યારે જોયું કે મધલાઓ કાઈ જર અને માલ મીલકત માટે નહીં પણ છુટાપણા માટે ખંતી છે ત્યારે તેઓ ઉલટથી એઓ સાથે વેપાર ચલાવવા લાગ્યા. તેઓ પોતાનો મધલો માલ 'લાઓ' ખાતે બનાવવા ચોકલતા હતા અને તે વેપાર થઈ આબ્યા પછી તેની માટી કીમત ત્યાં વાનતા હતા. આથી કરીને આ લોકો આસને આસતે તવંજર થતા આવ્યા અને તેઓની જી-હડી દાલતે ગોયા દુશમનોને તેડું કીડું. એક 'તાગત' ગજો તેઓ મામ બહુ મોટું લશકર લાબ્યો અને તેઓ પણ અતીથય ખાલદુરીથી પોતાના બંઆવ માટે ખડા રેલા પોતાના દેશ તરફનો ખાગ હજી તેમની છાતીમા મમતો હતો, તેઓએ પોતાના જંગલી દુવમનો મામ ખાલુજ ખાલદુરીથી જંગ મચારી તેઓ ઉગ એક કીર્તીનત પ્રતેહ મેચરી

આ વખતે લાઓના રેહવાશીઓએ પોતાને કીર્તીનો ખાલુજ હિમામા ઉચી પાવરીએ ચઢેના વીચાર્યા અને તારીખ નવેશો જણાવેડ કે તેઓની પડતી દવા પણ આ વખતથીજ બેડી. પોતાના દેસને ચાહનાથી કડી તેઓ મજાખુતી ઉપર આ-

બા પણ લોભને વથ થયાને લીધે તેઓ પડ્યા. 'તારતરે'નો મુલુક તેઓના હાથમાં આપ્યો તો તેઓ એવુ વીચારવા લાગ્યા કે તેને લીધે બનીયમાં પોતાના શત્રુને સામે વધુ ખતતવારીયા થયાને તેઓને બનશે એટલું જ નહીં પણ તેઓની હાલની દાલતમાં વધારો કરવાને તેઓને એ મુશ્કેલી કબજો વધુ મવલ કરી આપશે. તે દશા મોટે કારીગર અને સેવાહ એ બંને વર્ગે એકમતે અને એક આવાજે એવું કંડબું કે 'તારતરે' ના તે ઉપર મુલુક 'લાઓ' આતેથી મંર્યાનો મોકલી વસાવવા. જ્યારે એક વિચારી જીતાર ક્ષેત્રે કરવા પાછલ રોકાયે છે ત્યારે એમ નકીજ જાણવું કે તેની આનેખરાખીનો વખત નજીક આબોલે; જ્યાં શુધી તે વેપાર કરવામાં મુતાવલી છે ત્યાં શુધી તે પોતાનો માલ ખપાવનારાં દેશો ઉપર પોતાનાં મુજરાણુ મોટો થોરો ધણી આધાર રાખે છે, અને તે દેશો તેઓનો માલ ત્યાં શુધી ખપાવે છે કે જ્યાં શુધી તેઓને તેઓની અદખાઈ કરવાનું યા તેઓથી બીહવાનું યા પણ કારણ નહીં હાય; પણ ને તેઓને મહરબાંનગી તરીકે મણે તે જ્યારે તેઓ એક ખુદરતી હક તરીકે માંગે ત્યારે તેઓ કાથે વેપાર કરનારાં ખીજાં દેશો પોતાથી બનવું કરી પોતાનો તેઓ સાથનો મંબધ છોડવે છે અને પોતાના વેપારને કાંઈ ખીજાં વધુ આખરનાર દેશ તરફ ફેરવે છે.

એજ મીનાઈ હવે દરેક રાજ પોતાના આ લોભી પડોંચી ઉપર અદખાઈની આંખથી જોવા લાગ્યું અને દરેક ગળે પોતાની પ્રાંતને બનીયમાં એઓ મંધાયે મંબધ રાખવાની મજબુત મનાઈ કીધી. તોપણ 'લાઓ'ના રેહવાશીઓ પોતાની લોભી હુડીઓ પ્રમાણે ચાલવાંજ લાગ્યા. તેઓ પોતાના મંર્યાનો આનેયોજ દાલત મેલવવાની આશા રાખવા લાગ્યા અને

ચાલવા લાગ્યા કે દાલત એ શામલ છે. અને આમથ એ એક શત્રુ સામે બંધાવની જીતનીગીગ છે. 'તારતરે'એ છોડી લીધેલા વેરાન મુલકો ઉપર વથવા જનાર સાહશીક આદમીઓની મંબધ અતી માહરી હતી. પેલે પેલેમાં તો આ મંર્યાનો અને તે વમાવનારા માતૃશી દેશ વચ્ચે એક કાયદેમંદ વેપાર ચાલવા લાગ્યો. લાઓના તે પ્રજાસ્વાક મનુવની બનાવતો માહડા જ્યામાં મંર્યાનો ખાતે નીકાશ થવા લાગી અને મંર્યાનો ખાતેથી તેને અલે જ્યા બંધ હાયોદાત અને ખીજી વસ્તુઓ આયાન થવા માંડી. આથી કરી 'લાઓ'ના રેહવાશીઓએ પોતાની દાલતમાં પેલે વધારો કીધો, અને દાલતના વધારાના પ્રમાણમાં અચારીયણું વધવા લાગ્યું. કારણ કે જે ખાણુશો સોડે દાલત પુચકલ તે ભાગવવા મોટે તેઓ તરેહવાર પુકતી ઓ સોધવાત. તેઓની પડતી દશા કેહેરી થીતે આસ્ને આસ્ને આપની ગેઇ તે હું શી થીતે વર્ણવી શકું? દરેક મંર્યાન, વખત જતાં જે મુલકના એક ભાગ ઉપર તેને વથવા મોકલ્યું હોય તે આખા મુલકાર પંથરાઇ જાય છે. જેમ જેમ તેની વસ્તીમાં વધારો થાય છે તેમ તેમ તે એવુતો સભ્ય બને છે કે ને માલ મોટે પેલેલા તે ખીજાઓ ઉપર આધાર રાખવું હવું તે માલ હવે તે પોતેજ બનાવતા શીખી પાગ્રાઓના ઉપકાર મધેથી પોતાને મોકલ્યું કરે છે. 'લાઓ'ના મોકલેલાં મંર્યાનોના પણ એવાજ હાલ હતો. એક મદાની અંદર તે મંર્યાનો વસતી અને મજબુતી માં વધી ગયાં અને જેમ જેમ નેઓ વધુ મજબ બનતાં ગયાં તેમ તેમ તેઓ અને ખીજાં દેશો વચ્ચે ચાલતો વેપાર જીજ નફો પેદા કરવા લાગ્યો. વેપાર ધટયાથી માતૃશી દેશ (લાઓ) ગરીબ થવું આણું પણ તેની મોજ મગ્નહો કાંઈ બરી નહીં. તેઓની

આગલી દોહતે તેઓને જાણ મળેલા
ભોગવવા શીખવ્યું હતું અને જ્યાંથી
જાણમળે એક વેલા જડ ધાલી બેઠી કે
પડે કોઈ પણ હુનર તેને ઘટાડી યા કાઢો
શકતો નથી તેઓના પડોશીઓ માથેનો
વેપાર તો તદનજ ભાગી પડ્યો હતો અને
હવે તેઓના મંરથાનો માથેનો તેઓનો
વેપાર પણ ખુદગતી રીતે ધટવા લાગ્યો.
તેપણ દોહતથી કરીને એક માણસમા જે
ગુડ ધ પેવસ થાય છે તે ગુડ ધ તેઓમા
હજી હતી જો કે તેને ટેકરી રાખવાનાં
તેઓ પામે માધણ નહીં હતા. ગરીબાઈને
હીંમે તેઓ ધીકારમા આવતા આપ્ત તો
પણ પોતાનું અવાશીપણું તેઓએ છોડ્યું
નહીં. કુકામા કહો તો તે રાજ એક કુગધ
ગયલા શરીર મીથાલ દીશવા લાગ્યું, જે
શરીરનો ફાવો અંદરના રોગનીજ માત્ર
ગવાહી આપે છે.

તેઓની આગલી દોહતે તેઓને બહુજ
નખમા બનાવી દીધા હતા. મધ્યમાં માણસો
કરના તેઓ તવંગરીમાંથી બગીચામાં
આવે છે તેઓને ધણાજ કમનસીબ અને
કંગાલ મનજવા. પેદાસ વેહેલાં તેઓના
મંરથાનો ખાતેથી દોહતની રેલ આલી
આપ્તને હીંમે તેઓ એવું બીચારવા લા-
ગ્યા કે એમ જાણકજ આપ્ત જરૂર; હાલમાં
તેઓને માવમ પડ્યું કે પોતાના નીભાનને
માટે તેઓએ ખુદ પોતા ઉપરજ આધાર
ગાળ્યો હતો અને એવું જણાયું કે મં-
રથાનો ખાતેથી રેવાથી દોહત માત્ર કુકા
વખતનીજ છે કાણ કે જ્યારે તેઓ
વળીને માહટાં વાળે છે ત્યારે તેઓ કંઈ
પણ ઉરવેગમાં નથી. આપુ આપુ બનાયી
તેઓ જાલદી ધીકારમા આવી પડ્યા.
ગીનના ગાતાનમાહ 'ટોન્સી' એક મજ-
બુત લશકર નમેત તેઓ ઉપર મદાઈ
કરીને તવાગીજ નરેશ કાઈ જણાવતા
નથી કે આ વેપારમે તેઓના મંરથાનો
તરખી તેઓને દુનમનો માંમલે મદદ

નહીં મલી તેનું કારણ તે મંરથાનો કુર
હોવાનું હતું યા તેઓ પોતે તેનાથી છુટા
પડવા માગવાનું. પણ આતો ચોક્કસ
છે કે કોઈનણુ રીતે તેઓ આમા થવા
નહીં, તેઓની દેવાલો માવ એક લુલો
ખંઆવ થઈ પડ્યો, અને આખરે તેઓને
ચીનઈ ચાહનચાહતની ખાહેશરી કજીવ
ગખી પડી

ખઆત તેઓ વધારે શુખી ત્યારે થતે
કે જ્યારે તેઓ પોતાની દોહત અને
કીતોની હદ મનજતે, જ્યારે તેઓ જાણતે
કે મુલકોનો વધારો કરવો એ પોતાની
સતાનો ધટાડો કર્યા બરાબર છે; જ્યારે
તેઓ જાણતે કે તે દેશજ માત્ર મજબૂતી
ધરાવનારા છે કે જેઓમા અંદરખાને કશી
શરો પેટા નહીં હોય; જ્યારે તેઓ જાણતે
કે મંરથાનો એક દેશના શાહસીક અને
ખાહકુર આદમીઓને ધમડી જઈ માત્ર
હીચકાગ અને ચોભીઓનેજ પાંછલ મેલી
જાય છે; જ્યારે તેઓ જાણતે કે કાલિબદી
એ કાંઈ પુરતો ખંઆવ નથી; જ્યારે તેઓ
જાણતે કે હદથી જ્યાં તેમજ હદથી થોડો
વેપાર એ ગુકમાંન કાગ છે; અને છેલ્લે
જ્યારે તેઓ જાણતે કે એક પ્રતેહ કો-
નાર અને એક આબાદી ભોગવનાર એ
બેહી રાજ્યો વચ્ચે આશમાન જમીનનો ફરક
છે. એજ અરજ.

ઉદાઉ અને આશક.

(શિખ શાખદી ઉપરથી)

ઉદાઉની હલેવામાં પેસે કગર

નહિ પામમે કરી,

આશકના દિલમા હીરજનો નિશા

નહિ તકમે કરી,

ખાણી સુરાખવાલી અરણીની માટે

નહિ ધોખસે કરી

જ. ન. પી.

* આપણા માલ શુભા સોરઠ લીવતી
ખનડા લેઈ શુકવાની આકાશન રાજ નીનીન ના-
માકીન કોઈકરીયની આ એક બીજી લખગણ છે,
અને આ વચ્ચેની વાત ઉપર જણાવેલા આ વીચા-
રોની કોઈકામા કોઈની કનેલ આજના લોખલોએ
જે રાજ નીની આડ કોષો છે તે મધ્ય છે.

મુગાકાકાને મલેલો એક રીતા પર થયલા રોહરીનો હેવાલ.*

Born to drink and eat.—Horace.

ગેમન શેરુનશાહા ઓગમતય શીતરે આ શાળી જાહાનથી પોતાનો અથબાબ ઉગવાની પોડીક ઘડી આગમજ પોતાની આથપાસ આરવાર કવાને હવેના મિતરે ને પુછું હુ કે “તમે શું ધારે છે આ દુન્યાના નાટક તખ્તા ઉપર મં મારે ભાગ બગબર રીતે બજાવે છે કે નહીં?” આ મુવાલનો જવાબ મનમાનનો મલવા ઉપરથી તે વેનાના નાટક બહુ નવાવના-રામ્મીના શરેશના મુજબ તે નામદારે કહ્યું કે “ચાલો ત્યારે અને તમે તરશની સા-બાસી વચે આ દુન્યા નાટક તખ્તો છેડી જરા દેવો.” આ ઉપરથી હું હચ્છું કે માંલુચ જ્યારે પુર તંદરેશનીમાં હોય ત્યારે તેને આ દુન્યાના મંબંધમા જે ભાગ બગવે હોય તેનો તે પુરતો વીચાર કરે, અને પોતાની પાછલ તે પોતા માટે કેહવે વીચાર મુખી જશે તે વીચે તે મં-બાલ સે. જે ભાગ તે બજાવે તે ભાગ આ દુન્યામા હસી ભોગવવાને લાયકનો છે કે નહીં, જે ભાગ તે બજાવે છે તે ભાગ હવેકે દગજેના જણાવશે કરના મોતેબા છુદો ધરાવનાર ઇનશાનને જાગનો છે કે નહીં, અને દુકંમા જે ભાગ તે બજાવે છે તે આ દુન્યામાં તેને સોભા આવી આવની દુન્યામા તેને પોતાનેજ લાભદારી યદ પડશે કે નહીં તેનો તેને પુરતો દરીઆશત કવો ધટે છે. એક છાકટા, એરી, પાલીઆ, કટી, અરેબા, અને ઇકેન માલુમ માટે વીચાર કવાનું છે કે જ્યારે તે આ બે પલની દુન્યાને છેલ્લી

ચલાંમ કરી છેડી જશે ત્યારે તેની પાછલ તેના દોઝ આથનાથે તેની તારીખમાં આ પ્રમાણે બોલશે કે “બેહુશતી છાંટાપાંણીમાં બાહાબર હતો, બેહુશતીના જેવા આધરે કદાચજ મલસે, બેહુશતીને માહડે ચચા મંમા માટે તો પુછવુજ નહીં પડે, બેહુશતી કોઈનું પણ મારું દેખી શકતો ન હતો, બેહુશતીને આજો દીવમ પડી રહેવાને એક દોઝ મલે તો તે બમ હુ, બેહુશતીના જેવા જબાદગાજ અને કહુઆ દલાલ પોડાજ હશે, બેહુશતીએ અરાબ શંગતમા પડી હાથે કરી પોતાની રહની અરાબી કીવી હતી.” તો તેમા તેના નામને શું શોભા લાગનાર છે. અરેબર જે માંલુસો પોતાની હેવાલીમા માન અને મરતબો પામતા હતા તેવોને માટે પણ તેમના મગલુ પાછલ ઉપર મુજબની વાંચેલોમા મારા મમજવામા વારંવાર આવી છે.

પણ આ વર્ગે કરતાં મનુષ્યનો એક ખીનો, વર્ગ છે કે જેમને તેમનાં મગલુની ખીજી ઘડીમાજ તદન ખુસી જવામા આવે છે. તેવો પોતાની પાછલ પોતા વીચે કરી પણ ઇશાની મુકી જતા નથી અને એરી રીતે નાચુર થઇ જાય છે કે જાણે તેવોએ આ ભવની હસી જોઇજ ન હોય. જેમના મરણ ઉપર તથંગરેને વીલાપ કરવાનું કશું કારણ, ગરીબોને ટોટા જવાનો કાષપણ મુખ્ય અથવા વિંવાનોને તેમની તારીક ગાવાની કાષપણ અગત જણાતી નથી. તેમના મરણ માટે આનગી માંલુસો વીલાપ કરતા નથી અને જોરે પ્રજાને કશું પણ ગુકચાન જુ નથી. તેજોની લીલ-માલ અને કાંમકાજ કાષપણ રીતે તેમને માટે મનુષ્ય તરીકેની યુવાઇ આપવામાં કાંમ લાગી શકે એવા હોતા નથી, બલકે કેટલીક વેલા મનચંડતી અને છુદી ધરાવનાર માંલુમ કરતા કોઇણ ઉતરતે દગજે ના જવાપરને લાંચેકનાજ તે હોય છે.

મારા મિત્ર શ્રેષ્ઠ સોદાગરજી જેનણનો કુંક હેવાન ગયા સાલના જુલાઈ માસના અઠમા હું આવી ગયો છું તેવણે એક દિવસે ઉપલી આસપતના એક “સીતાય” યપના શેડેડીનો નીચલો હેવાલ માગ “વિદ્યા મિત્ર મંડળ” માં ગળુ કીધો હતો આ હેવાલમા મારા મિત્ર નરજીનુ કાઈ પણ ન હુડકેમકે તે શેડેડી દુન્યાની નજર કાઢતા પોતે પોતાની નજરમા પોતાને આવી ધણી માહાન પુરુષ અમજતો હોવાથી તેણે પોતાની દરેશજની કારકીરીનો કુંક હેવાલ નોવનાનો કેડાવ કીધો હતો. અને તે હેવાલ મળ્યાથી ફક્ત એકજ અઠનાડયાની નોન મેનનાને મારો મિત્ર શકિતવાન થયો છે. આ નેધ આજની મારી બાબતે એટલી તો બંધ ખેરતી છે કે તેમા મારી તરફના કસા પણ ફેરફાર વગર સદાબરી માગ વાચનાગમ્મિની ગમત અને આનંદ માટે ઉતારી લેવાને દરેક ધારે છું” તોપણ પહેલા તે શેડેડીની થોડી ધણી રીઝણ આજવા આત્ર મારે જણાવણુ જોઈએ કે તેવણે ઉપર ટકેની કેળવણી લીધા પછી પ્રથમ એક વેરાડી તરફ પોતાનુ નવીન અજમાવાનો કેડાવ કીધો હતો, તેટલામા દસ હજારના આઈતા દબવા સાથે હાન પાગીઆમા પડી ગયની દુષ્ટ ગમત મુજબ એક નોજીવાન મોહોદાગ મહી જવાથી, તેમજ પાતાના રીતાજી તરફથી મત દીવની દબદમરી અને નકમાઈના “મ પંદર” નીજ તેવણના કવચવના મળેને લીધે તેમા હમેગવાથી અને પોતામા વેરાને અનુમત્ત પાણી કે કુદને ન હોવાથી તેવણે ધધા ધાપો ડોડી એક “સીતાય” યપના શેડેડી” તરફ પોતાની જાગી યુગ્મનાનો કેડાવ કીધો હતો. જે જાગી તેવણે હેડી રીતે યુગ્મના હવા તે તેવણે હાથની એક અડવાડયાની નીચી રાંધ ઉપરથી વાચનાર પોતાની બેલ જોઈ લેશે

સોમવાર—કલાક આઠ, શુતેલો. હડી જોઉં તો શુરજ છે માથે આવવાની તબઆગીમા હતો, આજો ચોલી જંગ ઉડારી નાહવા ધોવામા મુંતાયો

કલાક નવ,—“દેશ” અને “તોષલેત” ચાને સુખરેલી રીતે પોશાગ પોગવામા રાકાયો મારી વાહાલી યુવાના બાબ ઉપર બસ ફૂવી માયા ઉપર એક મુંદર શેડેલો પાડ્યો.

કલાક દમથી બાર,—રાઉ, જેલી, માંખણ અને હદાનો નાશતો કરી અરેટામે અને જ મે તથા અમાચાગી ઉપર રૂપ કેની ખબર જોઈ લીરી કાબુલમા કામ બેહેકવા લાગુ અને તે વીસે માગ મિત્ર “દાલધાલજી”નો વિચાર અમજી લીધો.

કલાક એક,—જરજુસ્થાન બે વાનીનું મોશ ધન્યાદી આઈ, મોશ મળી અને કેનાથી મોહોનું અમાચું.

કલાક મે,—ગલાથ તમલર બગ પર ટેકાણે નહીં ચુકવા મારે કાનલાને ધમકાવ્યો. આવા વાગ જુમાના મેરતયા ધોનડાબા, વાહાલી યુવા સાથે દામના બે દાવ રમ્યો.

કલાક ત્રણથી ચાર,—બપોરની મરેસ તાની એક હાથે એસી કાહાડી.

કલાક ચારથી માત,—મેનસ્ટેન્ડ ઉપર મારા મિત્રો, દાલધાલજી, હદાઉજી, આલમુ પદરાજી અને માથે રેલાજી સાથે “વોલ” લે. શ્રીલક્ષ્મી ભરેલો વાદવીવાદ ફરી “કલન”મા ગયા.

કલાક સાતથી દસ,—કલબમા પાના, ચેનપટ, સોટકા સાથે ગમત કરી પેટ ભગતું સ્વાદીષ્ટ આનુ લેખ પેર આબો અને બરાબર દસ કલાકે ખીડાના હાત જઈ પેટ ભગતી જંગ કાહાડી.

સોમવાર તેહવારનો દીવસ હોવાથી ધાગ પ્રમાણે આઠ કલાકે હજમત કરાવી નાહી ધોઈ ખેરડી એસીના નર્મી જુટ પેહેગ્યા, દસથી બાર વાગા મુખી મિલોની મું

સાખાત લીધી, એક વાગને ખાનાના મુક-
ગને ધનગ્રાહ આપ્યો, બેથી ત્રણ વાગા
સુધી અતાર નવાર સુધે મેલો અને તાજા
જન ખાતો ગયો અને માહરી વાહાલી
સુલા ગાય “મેલીક” ॥ બે દાવ રમ્યો,
ત્રણ વાગતે જરાકજ ઊંચ કાહાડી; ચાર
થી ૭ વાગતા સુધીમા વેનાલી ખીચકોટ
સાથ કાશી પીચી, જનમે જમથેદમા શેહી-
આમ્મોના ને દીકગમ્મોને આપતી દાનત
મની હોય તે ઉપર તેરોને મનભાવતી
રીતે પોતાનો વખત ગુજાવવા દેવાની વી-
રમા મુગ્યાઈ ભરેલુ પીજન વામ્બુ,
અને તે ઉપર મારી વાહાલી સુલા ગાય
તકરા ચવાની કે, શુ આપણે છતી દોલત
અને મગવર ડાઠા લાકડા ફાડવા જઈએ ?
“છઠ નોનથનમ” ગુજગની ધાપો ક્યારે
મુધમમે અને એવા જોટા કુધલાને બદલે
માહાભાગ ગજકુવારી તકરાને સહારવા
ડ્યારે શીખશે ? ૯થી દશ વાગતા સુધી
મરેમના ગુજબ “કનબ”ગા જઈ વખત
ગુજગયો, મારા મિત દોલધાલુજીએતરફીના
બનીય ઉર ધણી અથગકાક રીતે પોતાના
વીચા જલ્યાખા જે વીંછે રાતના બે વાર
બવકા મનપના જોષ અમજી ઉઠ્યો.

પુરવારે આઠ વાગતે ખીગણું છોડી
નાહી ‘રાધ છુટનું’ બકન વૂટી ગયું હતું
તે દરૂનકરી ‘તેમવન બાગ’મા નાથતો કર
વા ગયો, જ્યાં એક વારકા ગ્રહસ્થે શગડારી
ચાર ટકાની લોનનો બગર બાન પુઝાયે,
પણ બનાજલે મારી, નવ કનકે મે
આની, જેડ કાવની વધેલી પ્રત આઈ
ગોળાનું મમામ્, મારી વાહાલી ગુનાને
વાચનાના ફાવતએ કહી મમજની “મા
જનદરાનનું તલેમમાતી પુતલુ” વાચવા
માની હતું તે મમજવા મારે જરા અરે-
ટાપો, વાચતા વાચતા સુલાનો જનબગડી
આબ્યાથી તેણીનેજ કાલાવાતર સુધારી
હુલીઆર કીચી, સુલાએ શરીથી ક નીપણ

નહી વાચવાના શોગન આધા. ખારથી
એક વાગા વેર બખરચી ખાનામા જન
ખાનાની તકઆરી માટે હોકમે આપ્યા,
બમરચીનો બેફકારી માટે તેને દમ ભરા-
વ્યો, આગલ હબો મીને છરી ધમાવી,
ચમચા કાગ ઉજરાખા

એક વાગતે ખાનું લેધ તંદોસ્ત થયો;
બે વાગતે મારા મિત છોલજીની ભલામણ
ઉપરથી “રમેલિતની” “રદરીક રેનદમ”
વાચનાને હાયમા પકડી, પણ કાંઈ ચમજ
નહોં પડવાથી તથા આખમા જોડા
આવવાને લીધે હાથ મધેથી તે વૂટી પડી
અને આખો સદંતર વીચાઈ ગેઈ, ચાર
કલાકે વાહાલી સુલાએ આવી જગાડયો,
ધારા પ્રમાણે ખીચકીત અને કાશી લેધ
અખખારે શોદાગર હાયમા પકડતા વેરાના
બાવ તાલના આકડા જોઈ કુ આન-
વા લાગા કાંઈ ભરવાનું તો જોઈએ ?
ક્યારે લખવાનું નહોં હોય, ત્યારે આ-
ટલી બેંદી અશીલુની મહડી અને આટ
લી પેટી રૂની મહડી, ફરેફર. વાચ વાગતે
એપોસો બેર ઉપર જઈ ત્યાના પોહાચ-
ખાનામા જરાક “રીપ્રેશમ ટ” લીધું.
બેન્ડ મમજનું તથા ત્યાં અમેજી લશકરે
આક્રીકામા હો ખા રાની બખર શમજી
“ધંગલીથ પોલીટીકથ” ઉપર તકરા ચ-
લાની. બધા સીચીએને કાંઈ નાખતા
જોઈએ તેવોના વેરના બદલામા પાછા
તેમને અચનની માફક ગોતામ ખનાવવા
જોઈએ. આક્રોકાને મનતર બાલી તાખ
પું જોઈએ. બધાના કરતા અરધા કલાક
આગમજથી પાને છને ટોડારે કલખમા
ગયા, શેઠ ઉદાળજીની આવેલી શીઆલ-
ગરીને દીને કલખમા એક નાચ અપા-
વાની ગોઠવણ કીધી ખાધું પીધું, ગરમા
ગરમ તાડી ધણી સેહેજતદાર ફેવાથી બે
તમદેલ વધારે જોડાયા અને રાત્રી પુર
સેહુરમા મેં આની પોઠી ગયો તેખીને દીને

શુભરના નવ કલાકે આપો ઉઘડી ગેઠ.

ગુરુવાર-નવ કલાકે ઉઠ્યો અને બપોરના
એક વાગતાવેર બેઠેશતી ખાવાના તથા
શ્રેષ્ઠ કનચુસજીની વાર જોવા કીધી કેમકે
ખાવાના વીંચમા જણાવ્યા મુજબ માસીક
મુશારે તેવણુ એ દીને લાવના
હતા. તેવણની ધ તેજનીમા એક કલાકે
આનાદાર બેઠો પણ કાંઈ જાહેરનું નહો
ખવાયાથી જરા ‘પોરટર’ ઉઠાવ્યો; તણુ વા
ગતા શુભી બપોરના શરેમતાની જાંઘ પણ
આવી નહી; જરાક દાગડું ઉઘવાયું પણ
જીવ કેકાણે ન હોવાથી ‘વેહેન’ ઠાલી
વેહેન’ એમ કહી ઉઠારી નાખ્યું પરવાર-
તાને કાંમ ને ધંધા, જ્યા ત્યાંથી પેસા
પેસા કરી પેટ ભરવાની વાત; જુઓ ઘણો
રડવા ઉપરથી આપાને ગાલ દઈ કાઢાડી
મુકી, કાવયાએ કોરીના વામણુ ખખરાયા
થી તેના કાંન ઉર એક મુકી લગાવી;
શ્રેષ્ઠ કનચુસજી ગત પડી પણ નહી આપ્યા;
કલજમા જવાનું માડી વાલ્યું; ગરમ
કીચેલા ‘ધાનકી’ વીધો અને નવ વાગતામા
જુએ પેટ મુક ગયો.

શુક્રવારે આઠ કલાકે ઉઠ્યો પણ કશું
કાંમકાજ મુજ પડ્યું નહી, જેમ તેમ
તઠઆર થઈ ટગથી શાહેજની ધેરહાજરી
ઉપર ગંભીરગથી બીચાર કરવા બેઠો; આંતે
તેવણુ પોતાના લવાજમ સાથ પોણાબાર
વાગે હાજર થયા; પેટમા જીવ આંબ્યો;
બાર વાગતે એક નની ધરવા જવાની લા-
કડી ખરીદી. લાલમ લાલ ગુલે ગુલાબ
જુબ લગાડવાને સારે ઉઠાવી એક કલાકે
આનું લીધું. તણુ વાગા શુભી નર્ચીન-
તાઈથી બે સાર જંગ જેથી કાઢાડી, ચાર
કલાકે ચાહે અને ગામડી મીઠાઈ ખાઈ
મિત્રો સાથ તાડી પીવા ગયો, કવાબ કટલેશ
ઉભર્યું, શીક, ઇલાદીને આરીકાની ધનસા
આરી, ફીટક જોવા ગયો જ્યાથી રાતે બે
ગે ધેર આરી શુક્ર ગયો.

સનવારે અગીઆગ વાગે ઉઠ્યો, પણ
ઉભગગની અમર ગેઠ નહો, બાર વાગે
તઠઆર થઈ રહ્યો, વાહાલી ગુલાને ગેઠ
ગતના નાટકની મલજબ ફીલી શમજાવી,
તેણીને માથે નહી લઈ જવા માટે માથ
માગી. એક કલાકે આનું આધા પછી મા-
રફીટમા ખરીદી કરવા ગયો, વેલાતી બુટ,
કોશમેટીક, નીખ્યા સાથનું ગજવાનું ‘મથ,
માથુ, એથનથ, ગુલાને સાર મુઝ બાગ-
દના રમાલ અને વેલાતી શીલકનું કપડું,
મારે સાર નેકતાઈ, કોલર, શીપના બટન,
ઈલાદી ખરીદ્યું અને ચાર કલાકે ધેરમા
આરી માવાના મંજિરા સાથ ગરમા ગરમ
કાફી ઉઠારી, આગલી ગતનો ઉભગરો
અને ખરીદીની થાક ઉઠારી નાંખી. બે
અઠવાડયા આગમજનું જુનું રાસત
હાથમા આવી ગયાથી તે મધે મસરાપામ
નાણા કઠાવનારા જમાઈએ ઉપર અલા-
વેલો ધુજારો વાચી તેના લખનાર ઉપર
હેથ નાખવા લાગો, તેમા તેવોના બાપ
દાદાનું શું નજોત વલી જાયછે તેની મને
મમજ પડી નહો. અલખત જેની પાસ
દાલત હોય તે આપે અને જેની પાસ
નહો હોય તે લીએ એમા બાકું શું છે ?
જ્યારે ચાકરી ધંધા મલે નહી અને વેપા-
રમા જીવ નહો ત્યારે બધરીનું અને તેની
સાથ જે કુકતા પેદા થાય તેનું પેટ કપા
ચુલામાથી ભર્યે ? જે ધર એક પથુને
નણુ જુએ મરવા રેતો નથી તેજ એક
જુએ મરવા જમાઈને મરખીદાર મુઝરો
પુરો પાડી જે દાહાણુ વાપરેછે તેની સામે
થવાની કોઈ પણ આદમને મતા નથી.
પાસ વાગતે મારા મિત્ર ઉદાઉજીને તેમની
શીવાલમરીની ગુબારકબાદી આપવા પ્રયત્ન
તેવણુને ધેર ગયો, અને ત્યાંથી તેવણુ,
સાથ કલજમા ગયો, જ્યા ધુમ મળેહ
પડી, ગમશગરોના નાચ માટે તમામ
તઠઆરી કરી ગએલી હતી, આવા તથો

પીવાનું તો પુછવુંજ નહી પડે; ગાયલુ ! ગાયલુ !! ઝિરત ! ઝિરત !! ગાયલુ અને તેની વધી એક ચુંદર રામમગરનાં મોડાં-માં ! આખી રાત કેમ નીકલી ગેલ તેની કંઠી પણ શમજ પડી નહીં, મવારે પાંચ કલાકે પેર આબેડા, ધાપાદી, ધાપાદી.

પ્રોય આંચનાર ! “ચીતાપર થપતા શેહેરી-ની” ઉપલા નોંધ ઉપરથી જરૂર લાગુ પડી. ખતાખ્યા વગર તું રહેશે નહીં કેને જીંદગી તદ્દનજ નકામી અને પારકા માથ પોતાને માંધે પડેલી એટલુંજ નહીં પણ આ દુન્યા ઉપર ગોપા એક ફાકટના બોળ જેવી તેને માટે પણ તેવી જીંદગી ધરાવનાર એક માંછુમ કેટલા ઢેલા પછારા ખાપછે અને કેટલાં ફાકટના શંખમાં કસા પણ મુધારા વગર રાત ઉપર દીશ, અને દીશ ઉપર રાત પચાર કરી એક પાંછીના રેશા મુજબ, એક તકલીદા પરપોતા મીશાલ અથવા એક દુવાઈ રવપનાની મારક આ ચીતના અપાસીપણમાં અંતે નાખદ થઈ જાયછે. કેટલાં બધાં ધનમાંનો આ ચીતે પોતાની તમામ જીંદગીનું મુખ્ય કાંમ ફક્ત ખાવા પીવા અને ઊંધાવામાં આવી રહેલું શમજેછે. આ ઉપરથી મારી મતલબ એમ નથી કે જે પ્રશ્નો શરકાર દરબારનાં જાહેર મવાસો ઉપર જાહેરમાં બાગ લીએ છે તેવા સીવાય મરવેજ સોડો પોતાનો કીમતી વખત ઉપર મુજબ મુમાવેછે. ધણી વેલા એવાં જાહેર માંછુશો કરતાં કેટલાંક ખાંતગી માંછુસોનો વખત વધારે ઉદ્યોગમાં પચાર થઈ શકે છે અને એ ચીતે કરાડો જીવડાઓ વગર પોંગાટે પોતાને ખાંતગી કોથેચથી મુધારી આ દુન્યાનો ખીકટ રચતો પચાર કરી શકે છે. ફક્ત ખાવા અને ઊંધાવા શરજ કોઇપણ ધનમાંને તે માફ દયાલુ પરવરદગાર પેદા કીકું હુએ એમ હું માનતો નથી, તે છતાં જે ધનમાંને તેમજ શમજ પોતાની જીંદગી ખરબાદ

કરે છે તે પોતાનેજ નહીં પણ પોતાના પેદા કરનારની શુભ મતલબને ઊંધી વાલી તે રહેમવંત પોતાને વટીક ઠગે છે. આધાને મારેજ આ જીંદગી નથી એ દરએક બે-વકુફ પણ કબુલ કરે છે તે છતાં કેહવી અફસોમની વાત છે કે ઘણાક શમજુ. પચાર થતાં માણવીએ એવી ચીતે જીંદગી પચાર કરે છે કે જાણે તેવો ફક્ત આધાનેજ માટે જનમલાં હોય, હું મારા દરએક વાંચનારને આ પ્રમંત્રે બકાંમણ કરવાની રજા સજાઈ કે તેવાએ પણ જરૂર કરીને ઉપલા “શેહેરી”ની મીશાલ ફક્ત એકજ અઠવાડયાની નોંધ સખી તપાસી જોવું કે તેવો પોતાનો વખત કેહેરી ચીતે શુભરે છે. આવી ચીતની પોતાને હાથે સવાએલી પોતાના કીમતી વખતની તપાસ ઉપરથી તેવો પોતાની બલ જોઈસજ કે તેવાએ પોતાનો વખત જે આ દુકી જીંદગીને એક અગતનો બાગ છે તે કેહેવી ચીતે પચાર કીધા છે, જેથી તેવો એક દીવસની મુમખીને દીવસ શુધારી શકશે, અને બેદરકારી તથા ગણલવીમાં મુમાવેલા તમામ વખતનું વાજખી તોલ કરવાને શકતીવાન થશે. છેલે મારે જણાવ્યા વગર આલડું નથી કે નજીવી ચીતે મુમાવેસો વખત હાલ તરત તો ઊં-નોમાંનો પચાર થઈ જશે પણ તેને માટે એક ચોક્કસ વખતે પોતાના પેદા કરનાર આગલ જવાબ આપ્યા વગર કોઈ પણ ધનમાંનો ફુટકોજ નથી.

ગયલી તક.

(શ્રેષ્ઠ શાઅદી ઉપરથી.)

ધર્મો હોય ગાંડે જો તરતનોજ વચ,
તો મગદ ૩ એક તેને ઉમિડવા બસ;
પણ ચોડાવાર રહી તેની જમીનમાં જડ,
તો સંચાળી તોડવા છે મેખ તેની રડ.
વધારે એક અટકાવે નાલાંડું મુખ,
પણ આનો જો છુટ, તો તેની સનડુંખ,
ઉઠાવે જો હાથોનો પાતાડું કંડ,
તો જરાવા નહિ પામે તે તેની હંડ

જ. ન. પી

મોહતાઈની જંગલ.

(શિખ સાદીના યુલસ્તાનમાંથી તરજુમો.)

એક પાદશાહની જીંદગીના સુલ પુરી થઈ અને કોઈ વારમાં હતો નહિ તેથી એવું વસીઆત નાંચું કીધું કે તે દાહડે મહારાના પોહરમાં જેની કોઈ આદમી મહુથી પેહલો શેહરના દરવાજામાંથી અંદર આવે તેનાં માથા ઉપર પાદશાહીનું તાજ મુકવે અને રાજપાત તેને સોંપવે. એવું બન્યું કે જે ધણી પેહલો દાખલ થયો તે એક ભીખારી હતો જેને તમામ ઉમર વુકરા એકથા કરવામાં તથા થોંગપર થોંગરા સીવવામાં કાહડી હતી. રાજના ચાલસા-આઝમે તથા દરબારના અધિકારીઓએ પાદશાહના વસીઆતનાં પ્રમાણે કીધું તથા કિલ્લા અને ખજાનાની કુંચીઓ તેને સ્વાધીન કીવી. કેટલાક વખત સુધી તેણે રાજ ચલાવ્યું પણ પછી દેશના કેટલાક અમીરોએ તેની તાબેદારી તલેથી ગરદન કાહડી નાખી અને રાજાઓએ હર તરફથી મારામારી મહર કીધી તથા તેની સામે જવાને બચકર તૈયાર કીધા. હુંકમાં તેનું બચકર તથા રૈયત હારી ગઈ, અને દેશનો ઘોડાક ખાગ તેના હાથમાંથી જતો રહ્યો. એણે દેરીયું આઝમે બજાવ્યું અને ખમી દિવનો થયો હતો એવામાં તેને એક જુનો દોરત જે દરવીશની હાલ-તમાં તેનો માથો હતો તે સુસાદીથી પાછો શ્વે અને પેલાને એવે મરતમે જો-ઈને બાલ્યો કે શીકર જોગના જે દખ-દખા અને ફરજાનો વાલી છે કે તાહરા મોહરાં નસીમે મદદ કીધી તથા એકબાલ અને રાજાએ વુને રસનો દખાડયો કે જેથી તાહરા ગોલાખ શ્રદામાંથી બાહાર આવ્યો અને તાહરા કાઠો પગમાંથી નીક-લગીરીની પાછલ ખુશાલી ઉજ.

જો ખસેજે કુલની કહી એક વાર
તો પછી તે મુકાદને પાપછે ખહાર;
ઝારનું રેહજ નાચું એક વખત બંદન
તો બીજવાર પાનથી તે ધંકાયજ તદન.

તેણે જવાબ દીધો: એ ખાસ મિત્ર
વું મહને દિલમોજી બતલાવ કારણ કે
આઝમે કંઈ સુખારકબાદીની જગા નથી.
તે દાહડે જયારે તે મહને જોયો હતો ત્યારે
મહને નાનવિશોનાજ અફસોસ હતો પણ
આજેતો આખી જહાન વિશોને અફસોસ
હો.

કુન્યાના કુખથી છઠી અતીશ હોરાન,
કુન્યાના કુખથી તેનો બરીવાન,
સુખ થા કુખ આઝમે કુન્યા અંદર
ધરાવજ એક સરખી બહાની અસર,
અમર હોઝમે વુને ફોલતની હોરા
તો ખાતરીથી માનજે કે છે તે સંતોશ,
અમર રેઈ કોઈ એક ફોલતવાન નર
સોવડિમતી તાહરા ખોરા અંદર
તો સલાવથી રેહજે વું પુર સમર
ને ના ફેકતો એ લાભપર કહી નજર.
બાનવાએ રેહજે છે કંઈ એવી નહીઅતર
કે મોહરાની મજાને હલકી સલાવત,
બહેતર છે એથી ફરવીશની બખર;
જાંજ આપે વુને બહેરામ જોરખર
પણ અમર એક કોરી તોરનો એક પગ
આપે, છે તે કિમતી તે વજુ બેરાક.

સો. કા. ખંખાતા.

મોહરી માશુકનું રદન.

શુ રામ તુ રૂકિ એક ખાનુશ ખાન.
શુ કામ કરેજ મોહરી જયર ગમખાર
વુજ વરાખી નીકલતા બિયુલ મોહર
વિચા મુજ દિલની બહુ હુદેજ સખર;
કેવા છે વરાઈથી પૂર તે મોહર
કે રથાજ વરો તારા માલની ઉપર
ને ખાલેસ મોતીનો સેરની મીસાલ
ચોખાવેજ નાનુક તાહરા મોલાખી માલ
એ, બધ કર મુજ ખાતર એ વેહતા ઘોહર
એ કીમતી ખલનો વુ ના હુવે રેર
અમર હોઝમે કુન્યામાં કોઈ કોમીજો એહુ
જે પથરને બનાવે પાણી જેહુ
તો છે તે એક રતની માશુકને દેખાવ,
છે બીસોરી આસુનો આખા જમાવ.

સો. કા. ખંખાતા.

અથડતો હતો નહિ. જો હુરિને અડકી જવાય તો પાછા હાથ ધાવા પડે અથવા જે રક્ષાખીમાંથી મોતક લીધો હોય તે તેજ વખતે પોતાની પાસે લેઈ આવી વેલા ખી જી કોઈખી રક્ષાખીને અડકાય નહિ. તેમ્મિને જ્યારે કંઈ પીવું પડે છે ત્યારે પોહાલા વ કાસેલા મોહડામાં વામણ હોટને અથડે નહિ એવી રીતે નામ છે. આ મુજબની આવાની રીતિ પેહલી નજરે અઝી ઠીક લાગતી નથી, પણ અરેખર તેમા સુગાવા જેવું કંઈજ નથી, કારણ કે આધા પછી તરતજ હાથ ધાવામાં આવે છે ને મોતક મિવાય કોઈ ખીજી વસ્તુને લગાડવામાં આવતા નથી.

જ. ન. પી.

દાનાવેની દાનાઈ.

The wisdom of many, and the wit of one.—Lord JOHN RUSSELL.

એક રતમ ખનદઈ કરતાં એક ધજ ખાર ડાહાપણ વધારે મારું છે.

પોતાની ખગાઈ મારનારાઓ જીહામ્મિના પાતરાઈ ધામ્મિ છે.

તકથીર કણુલ કરી દીધાથી અરધી અ રધ કોતા ધઈ જાય છે.

અરેખાઈ પારકામ્મિના જખમોને રૂજ લાવી પોતાને જ જખમી કરે છે.

એટી ધામતા બળને વધારી મુકે છે.

મારી મીજ ઇચર પ્રુચી પાડેન્ક તોપણ તે મજવવાને આવણાજ હાથ વાપરવા નોઈમ્મિ.

જેની પાસે કસું કામકાજ નથી તેને પો તાનો વખત પસાર કરવો એજ શરવેથી મુશકેલ કામ છે.

ગેઠનુચાક ખમી જગને બદલે તેનો કાનો વૃંથાથી વધારે ખમવું પડે છે.

ગાઈ મરવેથી દુઈ ધનિ છે.

વિદ્યા માણુમનો સર્વથી લાએક આધી છે. લાએકી નેકીનો નેગેખાન છે.

અંતઃકરણને સમજવું નહોં એ અંતઃ કરણને શુમાવવા બરાબર છે.

આજનો એક કલાક આવવી કાલના. બે કલાકની બરાબર છે.

મગરખી આગળ આવે છે—શરમીંછી તેની પાછળ લાગેલીજ છે.

શાત અંતઃકરણ શાત લેંગ બક્ષે છે.

જેની હાજત શરવેથી કોતા છે તે શરવેથી વધારે તવંગર છે.

નાની તકમીરો વારંવાર કરવાથી માટ અપરાધી જનન થ પામે છે.

જે ડાખળીમ્મિ ઉપર શરવેથી વધારે જાનો લઈકેલા હામ્મિ છે તે શરવેથી વધારે નીચી જીલાઈ પડે છે.

પ્રમાણીકપણાનો રશતો એજ શક વગર નો રશતો છે.

નેકી અને મુખ એ મા દીકરીમ્મિ છે.

ડાલાં માનવીમ્મિ જેટલી તક મલે છે તે કરતાં વધારે તક લેતણુ કરે છે.

સારું કામ કરવાથી કખી પણ તમા કાંઈ ખોશી નહોં.

માન વગરની કાજજ રોશની વગરના ચેરાગ મીશાલ છે.

પૈરા અને તનદરેસતી.

આ રાની કનીઆના તકલીદા મુખોમા પઈસા અને તનદરેસતીના મુખ વચે આટલો ફરક છે, પઈ-શાની કનીઆમાં શરવેથી વધારે અરેખાઈ કરવામાં આવે છે એકે તેડ મુખ સરવેથી એણુ સંપાદન કરી રાકામ્મિ છે, અને તનદરેસતી છઆરે સરવેથી શરશ રીતે ભાનવી રાકામ્મિ છે ત્યારે તેની અરેખાઈ કરનારા ધણાજ જીજ મળી આવે છે તનદરેસતીડ મુખ શરેશતે તેની બીજી સોખેતી એ છે કે જ્યારે મરદિ બમા મરીખ માણુસ પણ રમે એટલા પઈશા ખાલર પોતાની તનદરેસતી અધી દેવાને પઈશો નહોં ત્યારે શરવેથી વધારે તવંગરો દોદેજ તનદરેસતી ખાલર પોતાનો તમામ જજ આપી દેવાને તઈઆર થયો.

પુરાધનો બદલો બલાઈ.

મધ્યક પંચોગી વાત હવે આગેની એક વતનમા નાનો કરીને એક માણસ હતો. જેની પામે એક સુદ પોડો હતો. ને તેની જડપ અને અનીલાઈ માટે મન-હુ હતો. દારૂ નામને બીજો એક આગળ આ પોડોદાર ગાથા મોહીત પડ્યો હતો, અને તેને મેળવવાને બહુ આરજી મળતો હતો. તેણે પોતાના જોગ અને ખીજી યજ્ઞી કીમતી માલો તેણે ધણીને તેની ઈમનમા આપવા કહી પણ તેના માલે તેને મેળવા ના શકવાથી તેની યજ્ઞી કોળેગ દોકડ મહા. સીડી રીતે આ યજ્ઞ-અનીલાઈ થવાથી તેણે પોતાની સુગદ બાવલા માટે એક ધુકી છીડી તેને પ્રાથ વુગ કપડાં પેડુડી, પગ અને ગરદન બાડી, નહીં એમનાવા માટે માલડું ગળી એક આપનો બીખારી ધઈ, જે રહેતે તે પ્રાણના વળીને જવ નો મલાજો હતો. ત્યાં જઈ દોગ કરી પડ્યો. નાખોગને તેના દીકરકર પોડો આપતો જોઈ આ કાગડો જીને ગાલદે માલો “હું” ગરીબ પદેથી હું આવાનું ગાથવા માટેથી ત્રણ દાડા ને મન થતું મારેથી અર્થથી ખીમતાની તાડત રહી નથી. હું મરી જાઉં છું” જો મને મદદ કરો તો આદ્ય તારું બધું કરશે.”

નાખોગે આ હુકમથી દયા આપને તેને પોતાના પોડોને બેનાડી પેગ લઈ જવાકલું. પણ પેગ લુચ્ચાએ જવાળ આપો કે તેનાથી હાડા નથી અને તેનામા કંઈ ચડતી રહી નથી. એથી નાખોર પોડોપરથી હેડે હવેમો, પોડોને તેની નજીક લાવ્યો, અને માલમુજેથીએ પેના દગ બીખારીને પોડોની પાકપર મેસડાયો. પોડોપર મેગવા વાગેણે જોગયાદાડાની જુમમાડી કે નાખોગ એ તો હું હું. હવે મને પોડો તો મલ્યા, એને પ્રયત્ન વું જોવા પાંચમે નહીં. માગ બોલા દોગત મનામ. નાખોર આ બનાવ થી અનન્ય થઈને ગમગીન થઈ ગયો,

પણ તરત બાન આન્યાથી તે ચોગની પુડે પુડે દોડ્યો અને જુમ મારીને કહ્યું કે કહ પાત કેલેવાની છે માટે હોગ રહે. પોતે પોડો હપર હોવાથી તે તેને પકડી વડે નહીં એવા સુમાનમાં પોડો કે પોડો હોગ ગયો. નાખોર જેના હાથમા એક બાલા ગીનાય ખીજી હરીયાગ ન હવે તે ખોલ્યો “તે” મારો પોડો લીધો છે અને જોદાની મજા એમજ છે તો, માગ કાધ આડો નથી, પણ હું વુંને આગરખાઈથી અરજ કરું છું કે માગે પોડો વુંને કેમ મલ્યો તે વિચે કોઈ ને કહેતો ના” દારૂરે કહ્યું “કાચ નહીં” પેના બલા આગળ જવાળ લીધો કે “તેનો મુખ્ય એ કે કોઈ ખીખારો ખરેખર આજરી હાથ અને પોડોતો હાથ તેને કોઈથી આપી આ વાત જાણી મદદ કરવાને ખીજી. એથી મારી માલક કાવાની ધામતીથી ખરેખર ધમના કામથી ખીજો માણસ તો કા હાથ કોલે”

આ શયુન જાણી દારૂરે જોડાડું થયું. મથી રંસાઈ મધું. પોડોપરથી એકદમ હેડે હવેથી પોડો તેના વળી નજીક લાવો તે મોલો “નાખોગ, તારો પોડો પાછો છે. એથી પાપી કામથી માણસની છાતીમાથી ધમનેદવાનો કુજતો જહરો બંધ પાડું તો મારી હપર લવાનત હોજો. હું જે નુકસાન વુંને કરવા જતો હતો તે માટે માગ ગાથા લીધી હું” પમતાણીકું” નાખોગને તેના મુદ્દ પોડો પાડો મલવાથી તે બહુ ખુશી થયો. પગ વુંને બે બોલથી એક વતન-બાધને તેના નીચ અને પાડી કામથી વાત-વામા તે જે પ્રતેહમદ થયો હતો તે માટે વવારે ખુશ થયો. દારૂરેની તુડ મારી અને દોરવીનો દસ્ત બંખાવ્યો, અને તેને જોગલુમથી પોતાને પેગ તંજુમાં લઈ ગયો અને વાગડી તેનીય આહ અને પોડરાય ગયો. એ રીતે જુગડોના બં-સો બલાપ્રયો વાવવાથી નાખોર ને નાનો મનનો વીનવાથ મિત્ર થયો.

પુસ્તકોની તપાસ તથા પોંહોચ.

સદ-દરે બેહરે તવીલ.*

યાને

શે બાબ અથવા શે દરવા-
જાની કેતાબ.

I could heartily wish that more of our country clergy would follow this example and instead of wasting their spirits in laborious compositions of their own, would endeavour after a handsome elocution, and all those other talents that are proper to enforce what has been penned by greater Masters — ADDISON

ગયા ૧૮૭૬ નાં શાલના જુલાઈ મા-
સના અંકમાં દમગુરુજી ગ્રાહેણ જમારપણ
મીનોચેહરુજી જમારપ આશાનાંમિ બના-
વેની પહેલની દીક્ષતરીની પોહોચ કબુલ
કતા આ દમગુરુજી ગ્રાહેણ જરથોસ્તી કોમ
તરુ ને દીનસેહ બતાવી તેઓનાં માનમાં
મધ પણ વચારે થાય એવા હેતુથી ના
નવા પુસ્તકો પ્રગટ કરી એક ધર્મચુર દા-
ખત તેમની ને સેા બાબબા ભય છે
તે માટે હમાએ તે વેલા અમારી તરફને
નંતોય અને ખુશાલી જાહેર કીધી હતી,
તેણેજ નંતોય અને ખુશાલી હાલમાં
આ જુનોર્ન દમગુરુ જાહેર પાડેલી મદદર
કેતાબની તપાસ લેતા અમાને ઉપજે છે.
પહેલવી કરગતો પહેલવીના અબ્યામીઓને
કામગી છે, પણ આ વખતે મદદર
કેતાબ રચીથી છપાવી આપ્યા જરથોસ્તી
શાંતની દમગુરુજી ગ્રાહેણ ને એના બાબ-
બી છે તે નીચે નોંધવા માંધે છીએ. આ
કેતાબનો શાંતીમાંથી ઇઅજદજાદી ૧૨૧૩
ના માસમાં એ મુના જીનવ ગુજન પીતાજી

દમગુરુ મીનોચેહરુજીએ શુભગતીમાં તર-
જુઓ કરી છપાવી બાહે પાડયે હતા.
અને હાલમાં એ કેતાબની ધણે ટુકાણેથી
એલતેમાંસ ચવાથી દમગુરુજી જમારપણએ
કરીથી પોતા તરફથી નવી નોતએ વીગેરે
આવી છપાવીઓ છે. આ નોતમે મારી
કીપેલીઅતથી લખવામાં આવી છે, અને
તે વાચના લાયક છે. “આ કેતાબ, શેતેન-
શાહ પઝદેઝદ પછી નજદીકીના વખતમાં
એદીઓમાંહ વરદમત અને શીઆનખશ
નામના શબ્દેલ દમગુરુજીએ શરસીમાં બના-
વી હતી, અને તેના સેા દરનાગત યાને સેા
બાબ કીધા છે કે જેપરથી આ કેતાબનું નામ
મદદર (સેા દરવાજાની) કેતાબ કરી નડ્યું
છે — અને તે દરેક બાબમાં દીનને લગતા
બારીક કરમાનો પાલવાવીશિની તાકીદ દા-
નાઈ અને અંકલની ગહે કુવામાં આવી છે.”
એ કેતાબ એક વખત વાચી જોવાની
હમે હમાગ જરથોસ્તી ભાધઓને એવતે
માસ કરીએ છીએ, કારણ જરથોસ્તી ધર્મનો
પાયો કેવા બારીક કરમાનો પર રચવામાં
આબેા છે, અને તે કરમાનો બગ લાબાથી
એક જરથોસ્તી આ કુવામાં કેની રીતે
પોતાની તદરેઝતી જાલની શકે છે; તથા
પોતાના આરિખી પાડોગી અને દારત આ-
વનાવિને તે કેરલો ઉપયોગી થઈ પડે છે,
તથા પોતાના પેદા કરનારની નજદીકમાં
કેવે મગ્ગર ગ્રાહે જાણ કરે છે, તેની અછી
મમજ એ કેતાબમાં આપનામાં આવી છે.

હમુને ભય છે કે આ કેતાબનો કીઆ ને
મગમને લગતો કેરલોક બાગ શાંતીઓની
હાજની સ્થીતીને આક્ર આપનો મુગકે ન થઈ
પડશે નોપણ તેથી કંઈ એ કેતાબની અગ-
ત ઓછી થતી નથી. પુરાતન વખતનાં
દાનાઓને હાથે લખાએતા એક અશબી
પુસ્તક તરીકે અને તેમાં નીતી
અને વીરકને લગતી ને નાદર નાએકો મ-
માવેની ડ તેટલાજ ખાતર એ પુસ્તક

* શ્રી બેહરે તવીલ યાને એલાબ અથવા એ
બી કેતાબ — અમય ઉપરથી વચારે તથા એ
અને નામમાં બ બનાવનર દમગુરુ જમારપણ
દરેક જમારપ આરના છપાવી મદદર કર
નામો બનાવલ કરતી પુસ્તકાર

પારસી પ્રકાશ.

—

મુનારકમારી આવવા લાગ્યેક રહેલે. અને બાજકોનાં કુમરનાં મગજ ઉપર અચપણુધીજ એ મધેના નાહાના નાહાના પાઠ ક્રમાવવામાં આવે તો આગલ સાલતાં જરૂર તેઓ દીનચુસ્ત જરૂરોતી તરીકે ખીલી નીકળ્યા વગર રહે નહી. તોની તોમીને મગજ મધેથી ઉતરવું મધેના નવા નવા શત્રુ અને ધરમ મંજાથી કુચલાવે કરતાં અશક્તનાં વખતનાં વધારે દાનાંવ અને કાવેલ ઉધારોનાં લખાણોને આજવાલામાં લાવવાની આવણા દશરૂણની નેક દેશરૂણી ખીજ અચોરનાં તરફથી મક્કમની થયેલે.

હેલે આ કીમતી પ્રસ્તકના પ્રગટ કરનારને હમારે શુભી જયો ન જોઈએ. “વિલાપનનાં કવેચરો”ના પ્રગટ કરનાર તરીકે હમે મી. જાહંગીર બેજનજી કરંણીને કપડો આપ્યો છે, અને નેટલાજ માટે હમારે માંથે આ વેલા આવાં—ખરી અગતનાં—પુચતક છપાવનાર તરીકે તેમની ઘટતી રુતી કરવાની ખાચ શરજ આપી પડેલે જે હમે જોડી શુભી માથ ખાતરીએ છીએ. આવેલા તો આપણાં જાણીતા દમરૂણ અંધકાર તરીકે ખીરાજીપા છે પણ નવા ઉધરતા લખનારા એને શુધરેલાં દેશમાં પુચતકો છપાવનાર તરફથી જે હીમત અને આશરો મળેલે તેની આવણમાં પેટલ કાહાડનાર તરીકે હમારે જાણવા મુજબ એજ. મી. કરંની છે એ તેવણને માટે કાંધ ઘોડી શાંબારી ભરેલું નથી. હમે એ શાહરીક ધણીને એટલીજ એકતેમામ કરીએ છીએ કે જો તેવણને પ્રજામાં પારસી “નામટ” અથવા “ચેમખરમ”નું નામ કાહાડવું હોએ તો જેમ જગે તેમ ગરીબ પ્રજામાં પોશાએ જેવી દલકી કીમતે કીમતી લખાણો બહાર પાડતાં શરદર કેતાખના મણુ રૂપી આ તેની ખરી કીમત કરતાં હણુને તણુ ધણા વધારે લાગેલે. જેવજ તો તે છેજ.

આવણા પેટલ વેહલા પારસી Anti-quarian મી. અમૃતજી પેટેરાંમજી રહેલનાં પારસી પ્રકાશનાં ચોથા ભાગની તપાસ લેતાં હમે આગલ તેવણની લાંબક રુતી ખાતર જે જે જોલ જોલ્યા છાએ તે જણવા મલે હમારે કૃતકાક વાંચનારાઓને અનધરતા અને જોઈએ તે કરતાં બહુ વધારે લાગ્યા છે. હાલમાં હમને તેવણ તરફથી પોતાની કોમની જલેદાંન સુધીની યાદગારીમાં ઉકાવેલા અંથનાં પાંચમાં ભાગની એક નકલ મેટ મલી છે. અને તે ઉપરથી હમે તરફની આગલી રુતીનાં જાણાયામાં જે જોલ જોલવાની રજા લઇએ છીએ.

જેવાએ હમારે આગલી તપાસ છપાવથી વાંચી હશે તેવો મધેથી એક પણ ધણી એમ નહી કહી શકશે કે હમે એ મી. પેટલને “કાવેલ,” “વંડીત” અથવા કોઈ પણ રીતની “જીનીયથ” તરીકે વખાંણ્યા હોય. હમારે રુતીને તમામ બાવારથ તેવણ તરફનાં ખતીપણાં અને કંઠાલા ભરેલી એક બાબદ ખાતરની કાલજી તથા ચાલુ વર્ષતરામાં આપી રહેલે. એક તવારીખ નવેશની ગમે એટલી મેહનત છતાં તવારીખના અકસકીત અને રંગીન ઘણતાંનામાં જે જોલ મુખાએથી છે તે જોલ તેના લખનારની તમામ મેહનતનો ખંજ વાલી આપેલે; તેજ પ્રમણિ એક કોથર અથવા મુસાફર ગમે એવી મેહનત છતાં કવિતા અને મુસાફરીનાં દીવકમ હવાલોમાં જે ગમત મલવી શરૂલે તેની કીચમની ગમત અને જોલની/જોહાજી-રીમાં મી. પેટલ જે શત દીન કાટાં પુરાં ચીયરંઓ પાછલ મંડી જે રીતનું અ.

જવાબ પાડે છે તે ખરેજ વગર હાંસયના ખતીરણના નમુના દાખવે છે. જેટલું વખાણવા જોગ છે તેટલું જ નહીં કડવા લાવક છે. હમો એકવાર પ્રતીધી મીઠા પટેલને પોતાના ભાગે ઉપગ આપવી બાહેર પાડવા માટે મુખાલ્ફબાદી આપીએ છીએ.

હાથ મજદુરસ્તનાંમ.

હાથ મજદુરસ્તનાંમ—યાને મજદુરસ્તીએનો દોરત આગલ આલતા ખરેખર મજદુરસ્તીએનો દોરતજ નીવડે એનો હમે આશા મળે છે. પાસ્ટીએ મરતે રૂપતે પોતાના પતીનગ અને પુગના ધગમ તરફ બેઠેલા ધતા જાય છે એવી કીશમતા દલગીરી બરેલા તોફાનને દુગ કરવાને આ નવા “ધગમ દોરત”ની દરેલીજ ખસ છે. હમે આ નવા પતગને મુખાર્કબાદી ધમ્મવાની આગમચ શુચયે છીએ કે દર પખવાડીએના વગમખાન પતર જેવાં રૂપને ખદસે એક માધીક ચોખાન્યા તરીકે તે વધારે ખીલી નીકળ્યા ઉપરાત તેના લખનાગએની શુભ નેમ મારી રીતે જલવાયે. ધગમ મંખંવી જે માનેખા લખા છે. આગલ આલતા એજ પતરમા જોવાની હમુંને વકી છે તે એક વખત અથવા એક અથવાડવાને માટે નહીં પણ મગ નીચે અને જલવાય શકે એવી રીતે પ્રગટજ થવા ધટે છે. અને તેમ કુખાને વરતમાન પત્ર કુતા વધારે શલાંગતી બરેલું રૂપ ચોખાન્યાનું છે. એકજ ચોકસ ખાખદ ઉપર ચોખાન્યા સલાનાની હમાગ મંખંધમા ત્રિલિપી હમારા મુજરેશ બાઈખંધ મમા-ચારતી સુચના ઉપર જો કોઈથી પણ સે-હેવાઈથી અગલ વર્ષ શકે તો તે હાલ ૧ “હાથ મજદુરસ્તનાંમ” છે.

વિધાર્થીએને ખુશ ખબર.

“રેવકરેલખ” “ધનીકત,” અને “કુરેકતરશ” ના બહુતા કુતા મીઠા અર્થવરી હાંખા “કુચી” એટલે માણસ જતની કુજ શીખાડનાર એક નવું પ્રત્તક બાહેર પાડ્યું છે જેની પરથી અવરતીની રૂપાંતર નમ અજેજ કીવરમા ખપી નડે છે કયા વિદ્યારથી આ રણ કુપર, આણી કે આતમાગમને ત્યા આ પ્રત્તક ઉતાવલથી મેલવવાને નવું દોરસે ?

ઈનાંમનો સવાલ.

(નરેનતાગ ઈનામ)

એક એકુત, ૭૭૦ રૂપીઆ મુકી મગલુ પામ્યો, તથા તેમણે તે પોતાની બાપડી, એક છોકરી તથા છોકરાને નીચે મુજબ વહેંચી દેવા પ્રમાણે ગયા —

જો બાપડી ચાર રૂપીઆ લેય તો છોકરીને ત્રણ રૂપીઆ મળે, પણ જો બાપડી છ લેય તો છોકરાને સાત મળે. ત્યારે તે દરેકને કેટલું કેટલું મળ્યો.

ગયા મારાના સવાલનો જવાબ.

કેમચેડીઆનું.

ઈનામ મેલવનાર મીઠા પીઠ એસાં પાધડીવાલા, તે તેવણે મચાવી લેવું

ખરે જવાબ મોકલનારએના નાંમ.

મીઠા મતનજ સોરાબજ દસવર વીઠ એ. વ. સુલેના વિધારથી.

Mr. E. D.

મીઠા નં નં બોડ

મીઠા શેઠ હાલ રામજ

મીઠા કરમાલી માહેજુદ

મીઠા હાઉલભાઈ શરીરભાઈ

મીઠા બમનજ ખરેસેલ ભાડુપવાવા.

મીઠા નચીનદારી હાલદારી મેદેતા

મીઠા માનસંકર છબીલદારી (વવાધી)

મીઠા કાન્સ અવારએઆ

મીઠા પીઠ એસાં પાધડીવાલા

મીઠા દેશાઈ ગુલાબભાઈ વસનજ (નવશારીવી)

મીઠા દેશાઈ ખડુભાઈ લગુભાઈ. (મલકીયાવાડીથી)

મીઠા જા. નં સર્લર.

ધાબીતવાવ—નંખ ૮૭૨ વાલા ઘેગા,

મુખર્ષ નર્તમાન હાખાનામાં મનચેરજ હોસંગજ જાગેસે હાંધું છે.

વિદ્યા મિત્ર.

પુસ્તક ૮ મું.

મેચ ૧૮૮૧.

૪૭^૯ અંક ૫ મા.

“વિદ્યા મિત્ર મંડલ” માં મુગા
કાકાની હાર અને જીત.*

.From spotted skins the Leopard does
refrain.—JUVENAL.

પ્રીય વાંચનારે “વિદ્યા મિત્ર મંડલ”ના
મારા આગલા હેવાલ † ઉપરથી જોઈ
લીધું હશે કે તેમાં મારાં બાપને એકજ
વરગતા નહીં પણ જુદા જુદા વરગ અને
આશ્વત્થનાં મળામળે ખીરાજે છે. જેવા
તરફથી દર વેલા મારા કાંન ઉપર તરેહવાર
બાબલો લાવવામાં આવે છે અને તેઓની
સુચનાઓ તથા વાતચીત ઉપરથી દુન્યા-
દારીને લગતી તમામ અપર સંધગ્ધાને
મારીથી બના આવે છે એટલું જ નહીં પણ
તેવાની લાગણીને માત્રક આવતા જુદી
જુદી ધપના તેમના વીચારે મારા બહુ-
વામાં આવે છે. આવી રીતનાં મંડલથી
મને પોતાને જે રીતનો પ્રયત્નો થાય છે તે
થાંને વધારે પ્રયત્નો હું મારા વાંચનારા-
ઓના હકમાં થતો ધારું છે, કેમકે મારાં
મંડલમાં દરએક વરગનાં વાચનાગમોનો
એકકો હીમાયતી ખીગજે છે જે પોતાના
વરગની એટલે સુધી મંભાલ સમે છે કે

કોઈની વેવા તે મને અલુધરતી રીતે કો-
ઈની ઉપર પણ ઉતરી પડનાં અટકાવે છે.
પ્રીય વાંચનારના વાંચની હક હલાકાતી
જુદા જુદા વરગના હીમાયતીઓ જુદી
જુદી રીતે મંભાલ સે છે અને કોઈપણ
વાંચનારને મારે હાથે પેર ધનસાદ ન થાય
તેમના માટે મને પોતાને કેટલીક વેલા
તેમના આકોશમાં રહેલું પડે છે.

ત્રેષ રાતે હમારાં મંડલની એક બેઠક
મલી હતી, જે વેલા રહેલી રચાકથીથી
માગ સાપીઓએ પોતાના વરગની હીમા-
યત કીરી હતી તેના એક ટુંકા હેવાલ
ઉપરથી પ્રીય વાંચનાર મારાં ઉપલાં લ-
ખાંસુનીચઆધવીએ પોતાંની ગણે વીચારી
સે.

પ્રથમ મારા મિત્ર મધપુડાજીએ પ્રયાદ
કીરી કે મારી કલમ આજની જુવાન
કન્યાઓને માફું લગાડવા ઉપર વધારે
વરાય છે એ કાંઈ ઠીક નથી. “વેલુમી-
ઓના ગેલાવડમાં મુગા કાકાનો રકાશ” ‡
એવાં મધાયાં વાલી બાબદમાં એક ઇંગ્લે
ઓને જે વેલુમી ચીતારવાની જે બેમ-
દની કીરી છે તેમાં આજના સ્ત્રી મુધા-
રાની નાસેથી ચમલી તેવણે જુલાવી ;
શગમરોજનાં નાટક ડું પર કીધેલા, ધમારો
તેમને આકલાં મગજનાં લાગા ; પણ
તેવણની સુવેથી વધારે કુપાદ આપુ

† જેવા મથા સાવનાં વિદ્યા મિત્રના ડીસેમબર
માસનાં એકને પાને ૨૭૫ મે આવેલી છાંબ
‡ જેવા ઉપલાજી જોવાન્યાના મથા પ્રોડના સેપ-
ટેમ્બર માસનાં એકને પાને ૨૧૫ મે.

* જેવા ધીરેકેટર નાં ૩૪.

† જેવા મથા સાવનાં જુલાઈ મારાના વિદ્યા મિત્ર
ને પાને ૧૬૨ મે “માગ આપીઓ” વાલી બાબદ.

શામનાં જાનેવારી માસનાં અંકમાં આવેલી "અખલાઓનાં બુદ્ધ ભરેલા વીમાર માટે મુગા કાકાનો બલાપો" એવે નાંમની બાબદ વીથિ હતી. અખલાઓ જેવા સુંદર નાજુક અને કોમલ જીવડાઓ માટે ઠીકા કરવા તે તેવણને મનથી ખરા મરદ બચ્ચાનું કાંમ નહોં પણ તે દોષ બાબતો હિચકારા અથવા નામરદનું ક્રંમ તેવણે જાણ્યું. છેલે તેવણે મીયાંમાએને ૧ લગના મારા હવાલની રૂપી કીધી અને પોતાની સુચના ઉપર હવે પછી દ્યાંણુ યુગાડવાની અરજ કરી પોતાની જગા લીધી.

મધપુડાજીના જવાબમાં મારા મિત્ર શ્રી સોદાગરજીએ ઉઠીને તેવણને કાઢ્યો અને જાણ્યું કે મુગાકાકાના તમામ લખાણમાં સ્ત્રીઓને લગતાં લખાણનાં જોડાં કામરદમંદ લખાણો ખીજાં દોષપણુ નીવડ્યાં નથી. આપણી ખાંતુઓ, બેટુનો, અને જીવાંત વચની બેટીઓને લામકનં સંગીન લખાણો ઉપલાનાં કરતાં વધારે અચરકારક અને નીતિગાંધક મારા વાંચવામાં કદાચજ આખ્યાં હશે. કોઈ પણ ચોક્કસ આસામીને હીનું લગાડવા વગર એક આખા ટાલણી બધી અને મુરખાઈ ઉપર જોઈ રીતે તેવણુ લખાણુ ચલાવેછે તેને માટે શ્રી સોદાગરજીએ ખાતરી પ્રવક રીતે મારા વાંચનારાઓ તરફની પચંદગી જાણવી અને છેલે આટલી બલાંમણુ કીધી કે અગરજી આપણા સુસેહનાં અમલદારો અને કોરપોરશનના સંભામદો વીથિ અથવા વેપાર વનજ અને સરકાર દરબારના દમદમાટની બાબદો માટે ઠીકા કરવાની મુરખાઈથી તેવણુ કુર રહેશે તો તેવણનાં લખાણનાં ઉપયોગીપણાંમાં મન પસંદ વધારે વધારાગર રહેશે નહીં.

જો જોવા ચાલુ સાલનાં દેખવારી માસનાં વિષય મિત્રને પાંને ૩૫ મે

શ્રી સોદાગરજીના જવાબમાં મારા કાવદા શાસ્ત્રી મિતરે જોડામાં ઉઠી જાણ્યું કે સોદાગરજી જેવા પાકી બુદ્ધી અને જાણી મનચકિતના ગ્રહરથને મોટોડે આવી રીતની મનાઈ મમજી હું હેતુ યાજ હું. અરવાચાન કે પ્રાચીન કાલમાં, અને શુઆમનાં સુધરેલા મુરોપમાં કે અમલનાં મુધારાની જન્મ ભુમી એમીઆમાં દરએક કેકાંણે અને દર એક વખતે મુકાર દરબારના અને શહેર મુધરાઈના તમામ જાહેર કારોબારીઓ વીથિ ઠીકા થતા આબાછે, રાખાઓ અને દરબારીઓ વીથિનાં દાદપણુ બરયા ઠીકાઓથી નાંમંજીત સેકસ્યારીઅરના નાટકો ઉભાઈ જાય છે; આપણા ક્યાંની વખતનાં શહેરશાઓ માટે વાજખી ઠીકાઓ થતા હતા; રાજ્ય ચારકશના વખતના મચકેરઓ માટે રાજની દરબાર સીવાએ મજાપ મચકેરીની ખીજી કોષપણુ વધારે લામક બાબદ હતીજ નહોં; પ્રરાતન વખતના નાંમીઆ લખનારા "હારિય," "જીવેનલ" અને "જોષણુ"એ જેમ નાટક તખતાને તેમજ રાજ્ય દરબારને એટલી પવીત્ર નથી વીચારી કે તેમને ખુશ મચકેરીની હદની બાહેર મુકી શકાએ, દરબારીઓ રાજ્યધીકારીઓ અને આપણા શહેર ગમાજીઓ ગમે એવા વમવાલાં મુરખીઓના આચરા તલે હાથ તો શુ થકું. તેથી તેમને હોચી દવા એ એક પ્રજના શીક્ષકનાં અધીકારથી તદન ઉલટું છે. પણ હું દલગીર છું કે તમે "એક સોલીસીતરનાં કરમની કાંહાંની"ને ॥ જગા આપી પ્રજની નજરમાં હમેં કાયદા આસીઓનાં વરમને થણો દલકો પાડ્યો છે. એવી બેઅદખી આગલ કોષખી નાંમીઆ અંચકારે કીધી હોય એમ હું માનતો નથી.

મારા મિત્ર શ્રી અચરકારજી જેવણુ પોતાના ખીજા મુણને લીધે શ્રી અસિધાઈજી

જો જોવા ચાલુ સાલનાં દેખવારી માસનાં વિષય મિત્રને પાંને ૨૫ મે

નાં નાંમથી પણ પ્રીય વાંચનારને લાંમના વાંચનાં જાણીતા છે તેવલુ અત્યાર મુખી કાંઈ પણ નિર્ણય વગર થઈ કલેને મરવેના વીચારો મમજવા કરતા હતા, તેવલુનો પીતો ઉપા છેલા વાક્યથી એટલો તો ઉઝડી આવ્યો કે તેવલુથી વચ્ચે પડ્યા વગર રહેવાયું જ નહોતું. તેવલુ નિર્ણય કે “જ્યાંથી ટીકાનેલાપક જુરખાઈ અવર નવી માલમ પડે ત્યાં કંઈમના ચાલકોનો કદતો ખસ થાય તો તેમાં ખોટું કાંઈ નથી, તે છતાં આટલા બધા કાનેલ મુખસો ને તેમાં કાંચર મારી એક સ્વર્ગ લખનારની વચ્ચે આવતાં જોઈ મને અન્યપની લાગે છે. મારા મિત્ર યુગાકાકાને મારી તરફની એટલી જ એકતેમશ છે કે બેલાયક જ્યાંથી તેવલુને હુમલો લેઈ જવાની અગત દેખાય ત્યાંથી તેવલુ આટકવું નહોતું, પણ અશુદ્ધ કરીને “રીતાવર” વચલા અને કસાયલુ થોપાઈ વગર જીંદગી યુજરનાર એક મારગી શુકીઆમ્મી અને માતબર આશીઆમ્મી વીચે તેવલુ કાંઈ પણ રીતની જાહેરમાં યુનોઅશ કરી નહોતું. તેમ્મી દે-ગીઆની કામના ટુગ છે; તેમ્મો નજી મજજ અને મંગીન મરીરનાં આશામ્મી છે; તેમ્મી પ્રજના આગેવાન યાને યુરખી છે; અને તેમને પ્રજની નજરમાં હલકા પાડવા એ તેમને નહોતું પણ ગરીબ પ્રજને પોતાને જ નુકસાન કીધા બરાબર છે.”

ફતમ અને સોહોરાખનાં ઘરતાંનો પર મરી રહેલા અને આગલકુપી પોલીશમાં નોકરી રહેલા મારા મિત્ર જીંદગીયાહ ઉપલી તકરારનો તમાંસો મુગે મોંહડે જોવા કરતા હતા, તેવલુ કુકમાં પોતાની ખુશાલી જાણવી કે “યુગા કાકાએ અત્યાર મુખી લયકરી અને પોલીશખાતાં વીચે જે યુગીદી અખાલાર કીધી છે તે તેવલુને સોખા લગાડનારી છે, તેમ્મી ઉપર પ્રજનાં

જાણ માલની મુલામતીનો મુખ્ય આધાર છે અને તેટલા મોટે પ્રજની નજરમાં તેમનો જાણો જેમ વધારે જલવાયલો રહે તેમ મારું.” ગરીબ ખીચારા જીંદગીયાહને થોડીજ ખબર હતી કે કુક વખતમાં મારે આવલું પોલીશ ખાતાં વીચે માલવું છે.

આ રીતની તકરારથી મારા હાથમાંની મરવે ખાખડોને છીનવી લીધેલી જોઈ હું ધબરાવા લામ્મો કે હવે પ્રીય વાંચનારને આંતક અને મમત માથ માન આવવાને કેઈ ખાખડ પકડી સકમ, આ રીતની મારી હાલત ઉપરથી મને એક બધા મરદની કાંઈજાણી યાદ આવી કે જેના કરમમાં એ કન વખતે બે ખાખડી લખેલી હતી, જે મરેની એકને પોતાના ધણીના થોડા ધણાં પાત્રી ગયલા ખાલ જોઈ પોતાના ધણીની જીંદગી મોટે બચાવો ચતો હતો અને તેથી તેમને અને એટલી જતનથી દુર કરવાનું ખડુ મન થવું હતું; ખીજીને મનસે કાલા ખાલ નાંદાં-વતપણુંની ખુવાહી આવતા અને પાકેલા ખાલ, જાવર દાહાપણુ અને, જુજર-ગીની ધધાંણી દાખલ તે મલકાતી હતી. આ રીતે બેહુ ખાખડીએ દર રોજ પોત પોતાના શીયાદ મલાવતી તેથી અતે કન-ટાંલીને પેલા બધા મરદે તેમને પરવાનગી આપી કે તેમને જે ખાલ અકારા હોય તે તેવાએ બેલાયક કુપી કાહાડવા. એનું પરીણાંમ વાંચનાર પોતાની મેલે જોઈ લેશે કે પેલા બધા મરદને છેલેલા જાદર જેવા બારકો બનાવામાં આવવો જોઈએ.

આ રીતે મારી હાલતનો ઉપજા નો-રકા થએલા સખશની હાલત માથ મુગે મોંહડે મુકામસો કરી હું મમત મલવતો હતો તેટલાં મારાં બાપને આદરાત આંદરાને હાજર ચનાર મારા મિત્ર એક પરજગારજી તે ઘરસે ત્યાં હાજર હોવાથી તેવલુ ઉડી પોતાના દાહાપણનાં દરવાજા ખોલવા માંડ્યા, તેવલુ જાણવું કે “વાજી ટીકાના

પંજ મધેથી કોઈ પણ વરગને બાતલ કરવા ન જોઈએ. માણસની ગમે તે પામ્મેરી અને ગમે તેવા દરજ્જો તેને વાજબી કાકાથી બચાવી શકે નહીં કપકાથી બચવા લાયક ચીજ એકંજ છે, અને તે ફક્ત નીરોશરણ છે. મુરખાઈ અને બદી જ્યાં પણ જણાય ત્યાંથી તેને પકડી પાડી જોઈએ, અને ખશુશ કરીને તલગરો, આગેવાનો અને બેરખાઓમાં ખપનાગ ઝીમ મધેથી તેમને દૂર કરવાની પેટના કોશિશ કરવી જોઈએ. આવી રીતના મારતે મીયાઓને છોડી અગર જો મુગાકાકા જે ગરીબોના પોશાકનું ટેકાણું નહોતું અને જેમને ખાવાના વાખા પડે તેવા ગરીબો ઉપર પોતાની કૃપમ ચનાનસે તો તેમને માટે ગરીબાઈના એક ટુપા ઉપર કપકાના દાહમ મુકના જેવું ધાતકીપણું ચલાવેલું કેહેનાસે. મંત્રા મંડલને લગતા કેટલાક ગુનાઓ એવા હોય કે જે ઉપર શરકારની અદાલતનો ખીનકુલ કાણુ નથી અને જે લીશ ન્યાયના પોતાર દરેગરો જેવી જોઈએ તેની રીતે નામ્મેજીમાં કરી શકતા નથી, માટે તેની સાધારણ બદીઓને પકડી પાડી તે ઉપર પોતાની કૃપમ કસવાને હું મારા માનવત મિત્ર મુગા કાકાને એવ-તેમાથ કહું છું છેલે તેવણે મને ખાતરીથી જણાવ્યું કે લોકો મારા લખાણુ માટે ગમે તે બાંધે તેની દરકાર કરવા વગર મારે મારું કામ ચાતપણે અને ખુશ મીજ-જમા આગલ ચલાવવું અને છેલે મરવાલે માગ લખાણીની ઝિના માણુઓ સ્વતી કાચે કે જેવો તરફની સ્વતી મેલ વરી એ આ જુદીનું મોહગા મોટું માન મેલવ્યા બગબર છે.

વિદ્યા મિત્ર મડલનો દરમ્મિક સભાસદ શેઠ પરજગારજી તર્ફ અસલથી માન ધરાવે છે. તેણુની ચૂંટ પાછડી કરતા પાછડીને લાયકની ધીરજ, કુદો અને

કાગેલીઅતપણુ માટે મરણે કોઈ તેવણુને નમે છે તેવણુનો દરમ્મિક ખોન માન સાથે ઈચ્છી લેવામાં આવેડે, તેવણુની દરમ્મિક તકગ મરણે સાબનનારાઓના મગજને છેક અંત કણુ સુધી પેનચ થાય છે.

આ ઉપગ્રી પ્રથમ મધપુડાજીએ ઉડી પોતાની ખુન સુધાગવા માટે પરજગારજીનો ઉપકાર માંગ્યો, સ્ત્રીઓની આધક્ષી હીમાચતમા ચલાવેલા પોતના આગલા વાખ્યાન માટે હમુજર ચાહી; અને સ્ત્રીઓને બગલી બાબદા કેહેવી રીતે લખની તે મારી પોતાની જ મુનમશીને શાખું. શેઠ સોદાગરજીએ શકાર દરખાજ અને શેહેર સમાજીમાં ઉપરનો છીનની લીધેલા હક મને પાડે બખરથો, મારા કાયદાશાસ્ત્રી મિત્ર પોતાની ફરજ બજાવવામાં પાછલ પડ્યા નહી. શેઠ અચરાજજી અને જ ગીમોદે ઉપખાઓનો જ દાખલો પકડી પોત પોતા તરફથી હમુજર ચાહી, મને મારે અચંચ બખરથો પાડે બખરથો તેવાએ એક મત થઈ જણાવ્યું કે મારે બેલાશક મુરખાઈ અને બનીના દરમ્મિક ગોશા ઉપર કલમના મપૂ સાભારની મારફતે ચહુડાઈએ લેઈ જવી, પણ એટલી સભાલ લેવી કે મુનેહગારોના આખા વગર ઉપર જંગ મચાવતા અને બદીઓને જડમખથી ઉખેડી નાખનાની હિલટમાં કોઈ ચોક્કમ આમ્રામીઓને નુકસાન થાયેલું નહીં.

માણસ જાતના બનાને અરથે થએલી તકરા અને તેના આ રીતના પરીણામથી મને જે વાગ જનમ પામેલી અસલી રામનોની Triumvirate યાને તણુ આગ્રામીઓની તોનકીને લગતો ખ્યાલ આબો કે જેવો રાજકુવારી અખા પાર મેલવાની એખનપેટાઈથી અને આસપાસના દાલ પાખડાઓને કુગ કરવાના દેવુથી મરણે માહાન પ્રરેશ અને ગર્જના દરખા રીઓને કાગ કરવાનો કમદ કરતા હતા આ

ગીતની પુનાં મરજીનું કાવતરું કરનારા
વણે જણ પ્રથમ પોત પોતાના મિત્રોની
દીવ બચાવી તેમને માંડી બચાવવાની
હિમાયત કરતા હતા; પણ એ રીતે કવા-
બમાં હાડકાં તરફી ધણું જન રહી જવા-
ની ધારતીથી રસાકશી બરેલી તકરાર
પછી એવું ઠડડું કે કોઇએ પણ પોતાના
મિત્રને બંધાવેલો નહીં, એથી કરી એમ
બનતું કે પોતાની મતાના લોભને અરથે
વાહાલા બેગીએ અને મિત્રોને બોગમાં
આવી તેઓ મોહરા પાયા ઉપર પુનરેજ
અલાવતા. એજ રીતે મારા મિત્રોએ પ્ર-
થમ પોત પોતાના વરગને બંધાવવાની કોશિશ
કીધીપણ પાછલથી શુદ્ધ પરજગારણીસમ-
ભવલથી ઉપમા રામોની માફક તેમને
તંજ દેવા પડ્યા.

આ રીતે મારા સાધાએમ્મિ મરથે રી-
તની મનાઇ પાછી એંચી લીધાથી માઠી
અકલ અને નેકીનાં મારગ ઉપર હિમતથી
આગમ વધાવાનો મેં નીઅય કીધો છે,
અને તેથી તરફની તેમજ મારા કોઇપણ
અરચાત્રી તરફની હવે પછીની એવી કીચ-
મની મનાઇ મારે હવેમાં મારા કાંન
મોઢેરા જાણવા. અગર આપણું માનીવું
દાંકટર પોતાની વીણી ધારને આડી રીતે
વાપરસે તો તેને પણ હું ઊડમ નહીં;
અગર આપણા નાટક તખ્તા બધે અને
અનીતીનાં મથક યદ્ય પડતા જણાંસે તો
તેઓ ઉપર પણ ઉતરી પડવાની મને ચોડીજ
બાહીક છે. ટુંકમાં આનગી યા બહુર
મલાવડાઓની જગાઓમાં, તવંબરોના
મોઢેરામાં યા ગરીબોની ડુંકડીમાં, મર-
કાર દરબારમાં કે સંગાર મંડલમાં, જ્યાં
પણ હું મરીઆદા, નીતી અને મહસ્ય
આસંગીએને હાજરી રીતગાતમાં કાંઈ
પણ કસુર જોવસ તો તે વીથે રૂડો ઘખલો
એસાડવાને મારીથી બનતી તજવીજ કરશ.
કીચ વાંચનારને અતી ઘણી આજરપાહી

માથની મારી એટલીજ અગર છે કે માગ-
લખાંણમાં નેચી કાંઈ તેના વાચવામાં
આવેતેને પોતાના કોઇ પણ મિત્ર અથવા
શત્રુને લાચ પાડવાની કોશિશ કરવી નહીં,
કેમકે હું તેને આતરોથી જાણવાની રજા
લેજ છું કે આજમાં આજા હજાર માણ-
સને લાચ નહીં પડી શકે એવો હું એક
પણ ચીતાર આપનાર નથી; એવું હું
એક પણ લખાંણ નહીં કરશ કે ને મેં
તમામ માણસ જાતની બલાઇ અને બર-
પાહીનો ઉપ નહીં સમાવલો હોય.

જનમ ચરીત્રો.

૩

દાંકટર સેમ્યુઅલ જેનસન,

(બાગ ચોધો.)

No royal or noble patron extended a munificent hand to give independence to the man who had conferred stability on the language of his country. . . . Patient labour, solid learning, subtle analysis, bright-eyed intelligence—all these, and much else, have combined to rear a structure which must always remain as an enduring monument to British industry, intellect, and 'pluck'.
JAMES MASOR.

આપણે ગયા અંકમાં જોઈ ગયા કે
જોનસનને માથે એક માહાભારત કાંમ
આવી પડ્યું હતું અને તે ઇંગ્લેન્ડનાં
કેટલાક પ્રખ્યાત પ્રસ્તુતે વચનાર તરફથી
યવલી એલતેમાસ મુજબ ઇંગ્લેન્ડ બાપાનો
પેહલ વેહલો સખ્દ કોચ રચવાને લગતું
હતું. આ કાંમ કંટાળા ભરેલું હતું.
આ કાંમ માથાં દુઃખનનું હતું. અને
આ કાંમ લાંબે વખતેજ પાર પડે એવી
કીચમનું હતું એટલા માટે જવારે એક
તરફથી તે ઉપર તે પોતાનાં પુરનાં બલ
શાય મંડો હોતો ત્યારે બીજી તરફથી એજ

કુટાયા ભરેલાં શાહામકરમની થાક ઉતારી પોતાના મગજને રાહત બખથવા ખાતર સુંદર કવિતા અને ખીજાં મનપસંદબખાણો ચલાવતો હતો. આ પાછલી ક્રીશમની તપાશ ઉપર આવ્યે તેની આગમજ આ વેલા હમો પ્રકત તેના સખ્દકોથ મટિજ વધારે ખાલાશાધી ખાલવા માંગ્યે છીએ. કેમકે જોનશનનાં રાખશી કદની મનશકતીનું પ્રસૂં તોલ કરવાને એજ એક અંથ પ્રસૂં છે.

૪૦ સં ૧૭૪૭ માં આ મંજવરકાંમ જોનશનને જોવામાં આવ્યું હતું, અને તે ધારતો હતો કે ત્રણ વરસની મુદતમાં તે સંપ્રસૂ થઇ શકશે પણ બરાબર ૧૭૫૫ માં તે પોતાનો કીમતી અંથ બે આદ્ય કદના વાલમમાં પ્રજા માંજ ધરવાને આ-મરથવાન થયો હતો.

પ્રથમ તેણે સખ્દકોથ રચવાનું કાંમ આરંભવાની આગમજ ઈંગલાંડનાં એક પ્રખ્યાત ઉમરાવ “સારડ એસતરશીડ” ઉપર તેની મદદનજર માંડલી હતી. આ ઉમરાવ પોતાની સારી રીત બાત, મજબતા, બુધી અને ભંદાલને મટિ જાણીતો થયેલો હતો. તેના વિધવતા ભરેલા રમુજ હાજર જવાબોની તારીફ થતી હતી, તેના શોખ ચડીઆતાં અને કોઇ પણ રીતે વાંધા લેવા નોમ ન હતા. ઉમરાવોની સભામાં સરવેથી સરસ ખાલનાર તરીકે સહ કોઇ તેને કબુલ રાખ્યું હતું. બહુ બારીક વખતમાં તેણે પુચકલ દાહા-પણ દયા અને મકમપણાંથી આમરજાં ઉપર અમલ ચલાવ્યો હતો. આવા એક ઉમરાવે જોનશનની મદદ નજરને આ-આખર સાથે આપકાર દીધો અને તેને યોડીક ગીનાંઓની બખથેથ પણ કીધી. એટલું છતાં નોમ મોકેલિ રમુજ કરી કેહ્યું છે તેમ તે ઉમરાવ પોતાનાં સુંદર દીવાં-ધનાનાં કીમતી ગાલીચાઓને રચતાનાં

મતોરાં અને ગલીચ કાદવથી ખગળ થતા જોવાને તેમજ પોતાને ત્યાં ખાંનાં ઉપર બેઠેલી સુંદર અબલાઓ અને એશકી જુગાંનીઓના ચકચકીત પોશાગો ઉપર શરાખ અને સેરવો દોરી તેમને એક ચચકેલ મગજનાં વિધવાંનને હાથ વારંવાર ખરદાઈ જતા સમજવાને ખુશી ન હતો. એધીનીકાંણી ખાનાર, મકાર વગરની રીતે પોશાગ પેહડનાર, અને ઘેલાં માણશની કાંણી એકાએક ખરડ મારી ઉડનારે સાધી ઉપલા ઉમરાવ માહેબની સંગતને માંદક આવી શક્યો નહીં. અને આ ઉપરથી નોમ નોમ જોનસન ખીચારાં તેને ત્યાં જઇ પુછપરછ કરતો તેમ તેમ કકત તેને નોકરશીજ જવાબ મલતો કે “સાહેબ ઘેરમાં નથી.” કેટલી વેલા તો જોનશનને પોતાના પુસ્તકખાંનાં મધે વાત જોતો બેઠાડી સાહેબ ગાડીમાં બેસી પચાર થઇ જતા હતા, અને એ રીતે વારંવાર બનવા ઉપરથી જોનશન ખીચારે ચેતી ગયો અને પ્રીથી તેને “સારડ એસતરશીડ”ને બારણે અનગમતા પરીનાં તરીકે ધકેલા ખવાનું છોડી દીધું. આ વેલા જોનશનને બહુ લાગ્યું. તોપણ જ્યારે તેનો મુખ્દકોથ પોતાની જાતી મેહનત અને એકધે હાથે સંપૂર્ણ થયો ત્યારે “એસતર-શીડ” સાહેબની હીનપસતી અને પચચા-તાપ વચે ઉપલાં અપમાંનનો તમામ ખંગ વસી રહ્યો. તેની તરફની સેહેજ મદદથી સખ્દકોથ સાથ તેનું નાંમ મદદ જોડાપણું રહેતે અને તે ઉપરથી યતે એમ કે જે માહબારત કાંમ પાર પડવાનું તમામ માંન જોનશનનેજ નથીબે લખેલું હતું તેમાં સેહેજ કાસલુસર એક ભાગ્યે ઉમરાવે.

જ્યાં જ્યાં ઈંગ્રેજ ભાષા ખોલાય છે ત્યાં ત્યાં આ અંથે જોનશનને જાણીતો કીધો છે. જેવાએ આપણા બાવા અને ખાવાનાં ખીશા મધેનો આધારણ સખ્દ

કોઈ જોયો હશે તેવાનાં ધ્યાનમાં તેનું માહાભારતપણું કળી પણ ઉતરનાર નથી. અમન જેવી રીતે તે રચાયો છે તે અરેજ તાજુબી પમાડનાર છે. તે મધિ જોનથનને મુશ્કેલી આપે છે. એકલા કુચી શકત તેમનાં અરથજ આપ્યા હતા તે તે એક માહા ભારત કાંમ છેડેવાને, પણ તેમાં તે તેણે દરમિયાન મુશ્કેલી મુખ, તેમનાં અરથ અને તેમનો બંધ બેસતો વપડામ બતાવ્યામાં જે ખાતીપણું, જે બાહોશી, જે મંચીન વિધવા અને જે બોહોલી યાદમાં મકિલ બતાવી છે તે અરેજ હંમેશા જુદા જુદા અને કુનેહનાં યાદમાં જોનથન રચના તરીકે મધ કામ રહી જશે.

પોતાના આ કીમતી મંથમાં જોનથન પોતાની આગમજના માંદાંન પ્રશ્નોએ બોક્ષ બોલિને કેહવી રીતે વાપર્યાં છે તે જાણીત રીતે બતાવ્યું છે એટલું જ નહીં પણ તેવી માહાત્મ ઠંકતી વેચાએ નીવી અને ધરમને નુકસાન પોરોંઆડનાર લખનારાઓ મધિથી તેને એક બોલ પણ તોંકી બતાવાને દરથ વીચાર્યું નથી.

તેને પોતાને પ્રતિકા વેચનારાઓ તરફથી આપણે આગમ જોઈ ગયા તે પ્રમાંણે આ માહાભારત મેહનતના ધાંમ તરીકે ફક્ત પંદર હજાર માર્ગસોં પચાસ રૂપિયા મલ્યા હતા પણ તે મધિથી ઓઠા ભાગ તે તે તપઆર કરવામાં જ પેસી ગયો હતો. કેટલાક નકલ ઉતારનારાઓને શખતા પડ્યા હતા જેવાનો પગાર ઉપજા લખાજમ મધિથીજ આપવો પડ્યો હતો. એટલું જ નહીં પણ બુલમાં તેવાએ કાગળની બેડુ બોરડુએ લખવાથી છાપવાના કાંમમાં તે ન ચાલી શકવાને લીધે તેમની પાસે નકલ કરાવા ઉપર બસો રૂપિયાનો વધુ ખર્ચ જોનથનને પોતાના ખીશ મધિથી આપવો પડ્યો હતો.

અંતે ડોલા તણાવી તણાવી ૧૭૫૫ના

એપ્રિલ માસની ૧૫ મી તારીએ મુશ્કેલી બાહર પડ્યો, અને તે ઉપર પીચના લીમ રૂપિયાની કીમત માંડેલી હતી. પોરોં તાજુબી આય વીચાર કરવાલાગ્યા કે ક્રાંશ દેશમાં જે કાંમ ચાલીમ વરસે ચાલીમ પડીતોની આપી “એકે રમી” એ પાર પાડ્યું હતું તે કાંમ ધંગલોડનાં એક બેઠાએ સાત વરસની મુદતમાં એકલે હાથે કેમ પાર પાડ્યું હશે આપા મુશ્કેલી કરનાં તેનો દીવાલો શકત વિદીભાસની પ્રતેહના મુશતકીમ નમુનાં તરીકે બચ હતો. આવી માહાભારત શવાના બદલામાં તેનાં નમીએ કારતી સીવામ પીચું કાંમ ન હતું. આવી માહાભારત સેવાના બદલામાં તેને જનમનો સ્વતંત્ર બતાવાનું કોઈ પણ અમીર વા શાહાન ધને મુશ્કેલી નહીં. પોતાનાં દેશની બાધા મધ કામ રહી જાય એવી માહાભારત સેવાના બદલામાં જોનથન જેવાને તેવાજ લુખા, ગરબડ, અને ચોપડી વેચનાર અને છપાવનારાઓના આશરેજ આધારે રહ્યો હતો. આવી રીતની કંગામ હાલત જો કે બેઠ પમાડનારી છે તે પણ જેમ મીઠ મેચન કહે છે તેમ તેમા આપણે મટિ મંતોય પામવાનું એટલું જ છે કે એવી કંગામ હાલતને ખાતર તેને પોતાની આલસાઈ તણ રહ જે નવા નવા કીમતી મંથો રચવાની શરૂ પડી હતી તે જો તેની હાલત સુધરતે તે કળી પણ આપણને મધી મકત નહીં.

જો કે તેને પોતાની સેવાના બદલામાં આપણે ઉપર જોયું તે પ્રમાંણે પ્રત્યે ધાંમ ન મલ્યું હતું તેવાય તે વારંવાર પોતાના શરૂના ઉપકાર માંની જણાવતો હતો કે “ચોપડી વેચનારાઓ ઘણા મળી અને ઉધર દીવનાં છે.” તે તેવાને વિદી ના મુશ્કેલી તરીકે ગણતો હતો, અને જો કે આ મુશ્કેલીથી નાંણાં મંથની તેમને

કેટલાક લાભ થયો હતો તોપણ પેહેલ વહેલાં તે લાભ શક ભરેલા હોવા છતાં તેવાંએ પોતાને માથે નોખમ એવવા-થીજ દુનિયાને આ કીમતી અંધ મલીશકથો હતો. અને આજે આપણુ એ અંધ મારે નેટલા જોનથનના આભારી થયા છઈએ તેટલાજ જોનથન આપણી સાથ પોતાને પણ ઉપલા ચોપડી પેચનારાઓનો આ-ભારી થપસો ગણે છે.

જોનથનના આ સ્પષ્ટકોશમાં જોનથન પોતેજ ગોયા પ્રગટ પડી આવે છે. તેનો ખાંધાજ ગોયા પોતાના જેવો રક્ષી બના-વ્યો છે. અને તેનું તમામ આંત જો-નથનથીજ ઘઈ શકે એવી કીચમનું છે. સ્પષ્ટતા અરથ અને ગોલાશા બરાબર સાધારણ ભાણુઓના પણ ધ્યાણમાં સેહે-લાઈથી ઉતરી શકે એવી રીતે આપેલા છે. તેની પછીનાં કેટલાક સ્પષ્ટકોશ પણ ઉપલી બાબદમાં તેના કરતાં ઉતરતી કી-ચમનાં માલમ પડ્યા છે. તે પોતાની ભુથ અને ખાંધાઓ વીણે માહિતગાર હોતા અને એકલે હાથે એવાં ગંજવર કામની કોઈ પણ ખાંધી કણુવ કરતાં લજવાતો ન હોતા. એક વેલા એક સ્ત્રીએ પોતાની લાંડુરી જણાવતાં તેને પુછ્યું કે “Pastern જાલનો અરથ ઘોડાનું યુણુ કરીને તમે શા ઉપરથી લખ્યો,” ત્યારે જોનથન કા-કાએ જવાબ વાલ્યો કે “અમાણુપણુ”, મદમ સાહેબ, ૪૩૫ અમાણુનણા ઉપરથીજ”. આ ઉપરથી તે સ્ત્રીતોચુપધમેષ પણ ખીજ એક સ્ત્રીને કહેવી રીતે તેને ૪૪૦૮ કીધી તે વધારે રમુજ છે. ખીજ એક સ્ત્રીએ પોતાની લાંડુરી જણાવતા ખાતર જોન-થનને કંઠી ચમજણુ કે “તમેએ સ્પષ્ટ-કોશ મળીથી મરવે હલકા અને ગંધીલા સ્પષ્ટોને ખાતમ કીધાં છે તે ધણુ ઠીક કીધું છે.” આ ઉપરથી જોનથનને તકોરમાં કહેવું, “શું ત્યારે મદમ સાહેબ તમે

તેમની સોધમાં હતાં કે ?” આ જવાબ પેલી બાનુઃ પાસ સરમીદગીથી નીચું જો-વડાવાને બચ હતો.

કેટલેક કેટલાં જોનથન સાહેબે પોતાના સ્પષ્ટ કોશમાં ડાહાપણુ માથ ખુશ તકોર પણ ચલાવી છે, ને જેમ રમુજ તેમજ ઘણી ખરી બંધમેસતી લાગે છે. જેમકે લંડનમાં એક રસ્તા નું નામ “અબ સ્કોટ” હતું જ્યાં ધણુ કરીને હલકી જાતના અંધકાડો, કવીઓ, અધીપતીઓ હંપાઈ વસ્તા હતા, અને તે ઉપરથી કોઈપણ કચરા લખાણુને “અબ સ્કોટ”નું નામ આપવામાં આવ્યું છે. સ્પષ્ટ કોશ રચવા પાછલનાં પોતાના ભારે વહી-તરા ઉપરથી તેને સ્પષ્ટકોશ રચનારનો અરથ “એક નીરદોશ વહીતર કરનાર” એવી રીતે આપ્યો છે. એક જાતનો પુ-શ્ચીકારક રાંણુ જેને ઇંગ્લેન્ડમાં “Oats” કહે છે તેનો અરથ આપતાં જોનથન સ્કોટ-લાંડને નીચું લગાડવા ખાતર લખે છે કે “એક જાતનો ખોરાક જે ઇંગ્લંડમાં ધણુ કરીને દોરને ખવારવામાં આવે છે પણ સ્કોટલંડમાં તે ઉપર સોડિનું ગુજરાંણુ ચાલે છે.” “પેનથન” નો અરથ, સરવથી વધારે રમુજ છે. તે કહે છે કે “બદલામાં કાંઈપણ ચોજ લીધા વગર જે સુચારે આપવામાં આવે છે તેને પેનથન કહે છે. ધણુ કરીને ઇંગ્લંડમાં એમ સમજવામાં આવે છે કે જે સખમ પોતાનાં દશ તરફ બેવડા ઘઈ સરકારની મેલાંમગીરી કરે છે તેને જે લવાજમ સરકાર તરફથી મલે છે તેને પેનથન કહેવું.” આ રીતનો ખોલા-શો વધારે રમુજ એમ લાગે છે કે પાછ-લથી જ્યારે જોનથનને પોતાને પેનથન મલ્યું હતું ત્યારે વારંવાર તેના મિત્રો તેને પોતાના સ્પષ્ટકોશના આ મોતેબર અર-થની યાદ આપતા હતા. આ પેનથન ત્રીજા જોરને ગાદીપર આવ્યા પછી ખીજેજ

પરમે પણ હજાર રૂપીઆનાં શાસ્ત્રાનાં ત-
રીકે બખચુ' હવું' જે વીચે તે વેલાના
પડા પ્રધાંણુ "ખીયુતના" ઉમરાવને જાહેને
આ બાત્માલી પ્રખ્યેશની વંધાઈ સમજતાં
પ્રથમ તો જોનસનને પોતાનો મુખ્દેકાશ
ચાદ આબો અને તે કચ્છલ રાખવાને
તેણે આનાંકાની બતાવી, પણ નરત ખી-
યુતના ઉમરાવે સમયસુચકતા જાલવી જો-
નસનને ખાતરી આપી કે "તશુને આ
પેનશન આપવા ધારણુ" છે તે તમે હવે
પછી જેખા કાંઈબળયો તેટલા માફ નહોં,
પણ ફક્ત તમામ્મે અત્યાર સુધીમાં વિધાની
જે જે સેવા બાલવી છે, તેટલા ખાતરજ
છે." આ જોધાયા પછી જોનસનની
મરીબાઈએ તેને તે કચ્છલ રાખવાની ફરજ
પાડી, પણ તે ધરજ ધણી પાછલથી પડી
હવી. મુખ્દેકાશ બાહાર પડ્યા પછી ખીજાં
જાત વરમ તેને આગલનાજ જેવાં વહી-
તરાંમાં ગુજારવાં પડ્યાં હતાં.

મુખ્દેકાશની આ લાંમખી તપાસમાં
હવે ફક્ત એકજ બાબદ જણાવી આપણે
હાજ તરત સંતોષ પાંખીયું. જ્યારે મુખ્દે-
કાશ તમામ થવા આબો અને ઘોડા દીવ-
સમાં બાહેર પડ્યે એમ હવું' ત્યારે પેલા
નામીઆ ઉમરાવ "સારડ ચેરતરશીદે"
"વરલદ" નાંમનાં એક પતરમાં જે વશ
જોનસનને મથકો લગાડી તેનો મુખ્દેકાશ
ખરીદવાની સંકોને બર્લાંમણ કીર્કી હતી.
અને તેમ કરવામાં પ્રખ્યાત યયલો રોપરટ
એમખરસ ધારેછે તેમ કદાચ તે જાહેબને
એવી આશા હયે કે જોનસન પોતાનો આ
જગ આચકાર અંધ તેવણને અરપણુ કરશે
પણ તેથી ઉલટીજ રીતે જ્યારે જોનસનને
સારડ ચેરતરશીદની આ ગેહરખાંની વીચે
ખગર પડી ત્યારે તેણે પોતા તરફથી તે
ઉમરાવ ઉપર એક પ્રખ્યાત કાગજ લખ્યો
જે જમાનાઓ યયા જોનસનનાં સ્વતંત્ર
પણાની ધધાંની દાખલ ગરૂરી શાય વં-

ચાય છે ને વખણાયછે. તે લખેછે કે:—
મારા સારડ,

"વરલદ"નાં માલેક તરફથી મને
જણાવામાં આવ્યું છે કે મારા મુખ્દેકાશની
બર્લાંમણમાં છપાએલાં જે લખાંણો તમે
નાંમદારે લખ્યાં હતાં. તવંગર પ્રશ્નોની
ગેહરખાંનીના કસા પણ આગલા અનુભવ
વગર, આવી રીતે તમે તરફથી મલેકાં
માનને કેહેવા બોલાધી સ્વીકારણુ અને કેવી
રીતે કચ્છલ રાખણુ તેની મને સમજ પડતી
નથી.

તમે નાંમદાર તરફના કહેજ ઉતેજનથી
જ્યારે પેટલ વેટલાં મેં તમારી મુલાકાત
લીધી હતી, ત્યારે મરવે સાધારણ માંણસોની
માફક તમારા પોચામથી હું છક થઈ ગયો
હતો, અને ત્યારે પ્રવી ખાતરી સાધ હું
માનતો હતો કે જે સ્વીજ મેલવવાને માટે
કુખાના ધણાંખરાં માણસો પછારા મારે
છે તે જરૂર કરીને હું મેલવી શકશ. પણ
પાછલથી મને તમે તરફથી એવા તો બાગો
ગુરો આજ્ઞાર મલવા લાગ્યો, કે જેથી કરી
તમારે ત્યાં વધુ વાર આવવાને મારી લા-
એકી અને મગરખીને લીધે બની શકે
એવું ન હવું.

એક વેલા જ્યારે મને તમે નાંમદાર
ઉપર જાહેરમાં લખવાની તક મલી હતી
ત્યારે કોઇપણ મરકાર દરખારથી ખીનવાકેદ
અને એકાંતવાસી વિદ્યારથી કોઇને પણ
જુલસ કરવાનો હુનર જેટલી હદ સુધી ધ-
રાવી શકે તેટલી હદ શુધી મેં તે વાપરયેદ
હતો. જેટલું મારાથી બની શકયું તેટલું
મેં બજાવ્યું હવું. પણ કોઇખી માંણસ
પોતા તરફની મરવે સેવાઓને 'કુલમાં
ગયલી જોવાથી જુધી ચાય નહોં, પછી
તે ગમે એટલી ઘોડી પણ હુએ.

તમે નાંમદારનાં ગેહજની ચાલમાં
ખોટી કરવાને અને તમારા દીવાનખાંનાનાં
દરવાજા મધેથી મુજને હાંકી કાઢવાને જાત

વંશ થયાં છે; જે અરસામાં બારે મુથ-
કેલીઓ વચે મને મારું કાંમ આગલ ચ-
લાવવું પડ્યું હતું, પણ તે વીચે હાલમાં
પ્રસ્થાદ કરવાની કશી જરૂર નથી, કેમકે
કોઇપણ રીતની મદદ વગર, ઉતેજનનાં
એકપણ સમુદન વગર, અને કોઇ તરફની
પણ કસી મેહરખાંની વગર તેને થોડા વા-
રમાં બાહર પાડવાને હું મક્કીયાંન યથો
છું. આગલ મને કોઇપણ સુરખી મલ્યો ન
હતો, અને તમો તરફની એવી ચાલની
મેં કખી પણ આશા રાખી ન હતી.

વરજીલની કવિતા મધિનો પેસા બરવાડ
માહુમતની પીછાણુ મેલવવાને સામરથવાંન
થયો હતો ખરો, પણ આંતે તે ખીચારાને
માલમ પડ્યું કે તે તો એક ખડકનો રહે-
વાસી હતો.

મારા સારડ, જમારે એક માંજીસ સમુ-
દરની અંદર પોતાના જાંજીની સલામતીને
મટિ પછારા મારતો હોય ત્યારે કીનારા
ઉપર ઉભો રહી થડે કલેજે જોયા કરનાર
કોઇપણ મદદ તેને કીનારા શુધી સારાં ન-
સીમે સહીયખાંમત તરી આવેલો જોઇ
મદદ કરવા જાયતો તેને શું ખરેખરો સુરખી
ગણી શકાય? તમોએ તમારાં લખાંજીથી
મારા અંધની જે અખર લીધી છે તે જો
આગમજથી સવાઇ હતે તો મેહરખાંની
બરેલી ગણાતે; પણ શાહેમ, જ્યાં સુધી
હું તે વીચે મેદરકાર ખચો ત્યાં સુધી તે
વીચે થોખવામાં આવ્યું, તો હવે તે ઉપર
ખુશી યવાને હું સામરથવાંન નથી; જ્યાં
સુધી હું એખલો અને અગુલો પડ્યો ત્યાં
શુધી થોખવામાં આવ્યું, તો હવે તે વીચે
કોઇ પણ રીતની ખુશાલી ખતાવાને હું
અચકત છું; જમારે હું આચકાર થઇ
ચુકો, ત્યારે હવે તેની મને કશી મરજ
પણ નથી. હું ધરેલું કે, જ્યાં કોઇ પણ
રેતનો લાભ મેલવેલોજ નહોં ત્યાં તે
થેનો ઉપકાર નહોં કજીસ કરવામાં કશી

પણ રીતની નયુનાઇ અધવા સખતપણું
હોયજ નહોં; દાદગર દાવરની એખલાનીજ
જે મદદથી હું રતેહમંદ થયોછું તે મદદને
લોકો કોઇ ખીજા સુરખીને લાગુ નહોં પાડે
એટલા મટિ એલાણી કરવામાં કોઇ પણ
રીતની નયુનાઇ અધવા સખતપણું
હોયજ નહોં.

વિદ્યાના કોઇ પણ મદદગાર તરફના કસા
પણ ઉતકાર વગર હું મારો અંધ આટલો
ખધો આગલ મલાવાને મક્કિતજાંન થયો
છું અને જ્યાં આશરા જેવું કશું છેજ
નહોં ત્યાં તે જોહી દેવાની કશી પણ ચીંતા
વગર તેને સમપુરણ કરવામાં હું કખી પણ
નાશીપાયશ થવજ નહોં, કેમકે આશાઓનાં
જે સ્વપનાં મટિ હું અતી મણી ખુશાલી
થી મગરખી ખતાવતો હતો તે સ્વપનાં
મધિથી હું લાંબો વખત થયો ખીદાર થઈ
ચુકો છું.

લા. તમો નાંમદારનો ઘણોજ કખીનો,
અને ઘણોજ તાખેદાર શેવક,
સેમ્યુઅલ જોનસન.

પક્ષીનો એક માલો.

જાતરામાંનો એક લીલા સુખખાની માહે,
નાખલી એક ચલ્લીની માલો હતો,
ચલકતા હતાં તેમાં ઈંડાંઓ મણુ,
સરખી સુરતથ ને ડહોં-બાન.

એક એકરી તે રસ્તેથી ધર્તા પસાર,
બરડ જેવા તે ઈંડાં જોતાને વાર,
ચલકેયો તે મલે ને લાંબો હોય,
હી ચકવક મચે તે ઈંડાંઓ મણુ.

જે ચલ્લીની હતી તે ઈંડાં ત્રીસ,
તે ચલ્લીએ માર્યો એક કખનો પોકાર,
સાંચો એવામાં તે છોકરાનો પગ,
ઈંડાં વગર પડ્યો તે હિંદ મસ્તક.

પકો તેનાં મસ્તકમાં અનિયલો પાહન,
લીધો તેણે તરત તે છોકરાનો જાન,
મરીબરી તે ચલ્લીને કરવા મલન,
લીધો રજે એક છગ, ને ખચાળ્યા મણુ.

જ. ન. પી.

એક ચીનાઈ મુસાફરની ફીલસુફી.

૧૧ ૨૪ મી.

સખાવતનો એક સખી રાત્રુ.

Man is dear to man : the poorest poor
Long for some moments in a weary life,
When they can know and feel that they
have been

Themselves the fathers and the dealers out
Of some small blessings, have been kind
to such

As needed kindness, for this single cause—
That we have all of us one human heart.
WORDSWORTH.

જોકે સુખલાક્ષ્મી માથે ઝીલખાઈ વ-
ધારવાની માહરી હાંસ ધણી છે તોપણ
હવેલનની દાસ્તીનો ગાંઠ હું પોડાઝિયા
મંભાતે બાંધું છું. કાલા પોશાકવાલો પેલો
આદમી જેને લીધે મેં ધણી વેલા ઝિશારા
કીધા છે તે ઝિવો માણસ છે કે જેની દા-
સ્તી રાખવાને હું હંમેશાં તપર છું કારણ
કે તે માહેર માટે માન ધરાવે છે. ખરું છે
કે તેની ચીતભાતે અને આલચલગતમાં
કોઈ કોઈ વેલાઝિ અજબ જેવું ઉત્પાદ્યું
દોઢામાં આવે છે; અને વાજખી પુછે તો
કાંટાવાલા શખશાની ઝિએ પ્રજામાં તેને
કાંટાવાલો ધણી કહેવાઈ શકાય. આતેનમાં
જોકે તે ધણી શખી છે તોપણ બાહેરથી તે
પોતાને કરકમરીઝિ અને પેલા સંધરનાર
બતાવવાને હંમેશાં ડોલ ધામે છે અને જોકે
તેની વાતચીતો સુખલા નીચ અને ઝેકલ
પેલા લીચારોનો ભરપૂર હોય છે તોપણ અ-
દરખાનેધી તેનું દીલ બેહદ ખ્યારને લીધે
હંમેશાં ખીલેલું રહે છે. જ્યારે તેના ગાલો
ઉપર દવાનો રતાશ પંચરાયલો મેં દોઢા છે,
અને જ્યારે માપાને લીધે તેનો ગેહરો
નમ્રાશ બરેલે થયેલો મેં જોયો છે ત્યારે
મેં તેને મોંહમાંથી ધણાજ ધીકાર બરેલા

શખેલો ઝિત્યારતો અને ધણીજ કૂર બાવા
વાપરતો માંબળ્યો છે. કેટલાક આદમીઝિ
દવા અને માહબત ધરાવવાનું બોલું ડોલ
ધામે છે તો ખીલ કેટલાકો પોતાને ઝિ
ગુણો ખુદરતથીજ બખશાયલા જણાવી
તેમાં ગરરી સેવ છે; પણ આતો ઝિએ ઝિવો
આદમી છે કે જે ખુદ પોતે પોતાના ખુદ-
રવી સખી અવાચને લીધે શરમાતો હોય
ઝિવું બતાવે છે. કોઈખી દાલધાણુ ડગારો
પોતાની ખાંમીઝિ લાંકવાને નેટલી મેહ-
નત નહીં સેવ તેટલી તે પોતાની ખુખી-
ઝિ શાંતવાને લેવ છે, અને તે છતાં પણ
તેની ગરહતને લીધે કોઈ કોઈ વેલાઝિ
તેનો ધારણુ કીધેલો ઝિટો વેશ નીકલી
પડે છે અને કોઈપણ સામો ધણી તેની
ખુખીઝિ તરત પીછાણી લે છે.

ગેહરની બાહેર ગામડાંમાં ઝિએ વેલાઝિ
લતાર મારતાં હમીઝિ ધાંલાંડમાં ગરીબોની
મદદ માટે જે સાધણો પુરા પાડ્યા છે તે
ઉપર વાત ચલાવી. આ વાત નીકલતાંજ તે
ખખારવા લાગ્યો કે “ગરીબોનાં ગુજરાંણુ
માટે દેશમાં આટલાં બધાં સાંધણો છતાં,
હું ધણી અજબ છું કે, મારો કોઈપણ
સ્વદેશી ઝિટલી બધી સૂચાઈ કેમ કરે કે
ભીખારીઝિને મદદ પેહોંઆડવા તે વારં
વાર નીકલી પડે. દેશનાં દરેક ભાગમાં
તમે જોશો તો જોજેજો ગરીબો માટે
બનાવેલાં આમમનશાનો તમારી નજરે
પડશે, જ્યાં તેઝિને ખ્યારાક, કપડાં, તાપણું
કરવાને બજતણુ અને શુવા માટે ખીલાનું
આપવામાં આવે છે. આથી કોઈપણ તેઝિને
વધુ જોઈવું નથી અને ઝિથી વધવું મેલવવા
ને હું પોતેખી નાગણુ છું, અને તોપણ તમે
જોશો તો આટલું છતાંખી તે ગરીબો
હંમેશાંજ અસંતોષી હું ખચીત અ-
જબ છું કે ઉદ્દોગી સરકો ઉપર ઝિએ જોજ
સરખા થઈ પડેલા આવા રખડેલ ભીખારી-
ઝિને પોલીસ પકડી જવી નથી, અને

હું વધુ અનુભવ એમ છું કે એવા ભીખા-
રીઓને મદદ કરવાને કેટલાકો નીકલી
પડે છે, જ્યારે તેઓ જાણે છે કે તેમ ક્રી-
ધાથી તેઓ મુત્ત હરામખોરી, ઉઠાડપણું
અને ડગાધને ઉતેજન આપે છે. માહરા
કોઈપણ મીત્રને કાંઈપણ સલાહ નો હું
આપું તો સર્વથી પેહલાં તેને આવા ભીખા-
રીઓને હાથ ડેગવા શામિ ચાહુચેત રેહ-
વાની ભલામણ કરું. અને ચાહુચ, ત-
મારી પોતાની ખાત્રીમાટે મહેને ચેતાવવા
દેખો કે એ ભીખારીઓમાંના એકે એક
ડગાધ છે અને તેઓની ગરીબાઈ માટે
તેઓને નાંછું નહીં પણ બંદીખાનું વધુ
થોડું.”

તે આવી ટપમાં વાતો ચલાવેજ નતો
હતો અને મહેને ભીખારીઓને ઉતેજન
આપવા શામિ ધણીજ આગરતાથી સમ-
જાવતો હતો, તેવામાં એક બુદ્ધ ભીખારી
જેનાં આંગ ઉપરના ચીપડાં એક વેલાએ
જાચી પોશાક હોવાની ગવાહી આપતાં હતાં
તેણે કાંઈ મદદ માટે કાકલુદી કીધી. તેણે
મને ખાત્રીથી જણાવ્યું કે તે કાંઈ એક
આધારણ ભીખારી ન હતો, પણ મરણ
ક્રોડે આવેલી એક બાવડી અને પાંચ
બુખ્યાં છોકરાં માટે તેને આવા નીચ
પેશો પકડવાની ફરજ પડી હતી. આવી
જાતની ડગાધમાં મેં ધણી દીઠેલી હોવાથી
હું તેનું જીકાપણું તરત સમજી ગયો
અને તેને કાંઈપણ મચક આપ્યો નહીં,
પણ કાળા પોશાકકાળા માથા મીત્ર ઉપર તો
તેથી જીદીજ અસર થઈ. મેં જોયું કે પેલા
ભીખારીની કાકલુદીએ તેની ઉપર કાંઈ
અનુભવ, અસર કીધી હતી અને ગ-
રીબોં શાંતે મારી આગલ ને બા-
પાણુ તે કરતો હતો તે આથી એકદમ બંધ
પડ્યું. મેં દીકું કે તેનાં પાંચ બુખ્યાં
છોકરાંઓને કુટકો કરવાને તેનું દીલ ધ-
ડું બલગું હતું પણ ચોડીજ મીનીટ

આગલ ગરીબોને મદદ કરવી એ તદન
અપરીત છે એવા વીચારો મારી આગલ.
જણાવ્યાથી પેલાને છુટકારો કેમ બખચવો
તેના જાડા ખ્યાલમાં તે પડ્યો. જ્યારે આ
પ્રમાણે દયા અને ગરીબી એ બંને વચ્ચે
તે ડાલા ખાતો હતો ત્યારે હું દોગ કરી
કોઈ ખીજીજ બાજુએ જોવા પડ્યો. આ
નકનો લાભ લઈ તેણે ઘડ પેલા ભીખારીના
હાથમાં એક રૂપાંતર સીકો સેરવી દીધો
અને હું સાંભળું તેમ જાહેર શાહદ બિ-
લવા લાગ્યો, “જા જોદાએ આપેલા હાથ
પગ છે, જાને કામ ધંધો કામિ કરતો
નથી ! તાહરી આવી ડગાધ હમારી આગલ
કાંઈ ચાલનાર નથી. જા, નીકલ આંહીથી.”

મારા મીલે, તેની કીધેલી સખાવત
મેં દીકી નથી એવા ખ્યાલમાં, ભીખારી
ઓ શામિ બાલવું પાછું વધું જોશથી શરૂ
કીધું, અને પોતાના અનુભવ જેવાં ડાહ્યાણુ
અને કરકશરની તેમજ આવા ડગાધમાંની
ડગાધ પકડી પાડવાની પોતાની ચતુરાઈની
કાંઈ કાંઈ વારતાઓ તે વચમાં લાવવા
લાગ્યો. જો પોતે એક મેજીસેલેટ હોએ
તો ભીખારીઓને તે કેહવી સખત સર્જ
કરે તે વીચ તે બાલવા લાગ્યો અને ક-
ણું કે એવાઓને માટે તો બંદીખાનાંજ
બંધાં; અને એટલા માટે બંદીખાનાની
સખામાં વધારો કરવાની તે હંમચ શુ-
ચના કરતો. વલી કોઈ સ્ત્રીને જે ભીખારી
ઓએ લુટી હશે તેઓની જે વાત તેણે
મને કહી સમજાવી અને હજીતો એક
ખીજી શરૂ કરે છે એટલામાંજ લાકડાંના
પગવાલો એક ખલાસી જાડંગતો જાડ-
ગતો હમારી શોડે આવી પોહોચ્યો, અને
હજોને આશીરવાદ દઈ મીનતજરી કરી
કાંઈ માગવા લાગ્યો. હું તો તેની કાંઈપણ
ખબર લીધા વીના ચાલવા માંડતો હતો
પણ મારા મીલે પેલા માંગનાર તરફ તાંકી
તાંકી જોઈને મને ચોળવા કણું અને બો-

હો કે “આ સુરઆની કમાઈ કેવી રીતે પકડી પાડું છું તે તમે જુવો.”

તેણે હવે જરા દમમાંજ શુમાર રાખી પેલા અજાણીને યથરાવીને પ્રછપું “કેમ રે, કેઈ લગાઈમાં આ તારે પત્ર કપાઈ ગયો અને તું સાકરી કરવાને અસક્ત થયો ?” પેલા અજાણીએ પણ તેનાજ જેવા દમ માં જવાબ આપીએ કે લગાઈનાં એક પાઈણ ઉપર તે અમલદાર હતો અને તેનો પત્ર તેના એવા રજદરીએના બચાવ માટે કપાઈ ગયો હતો કે નેએ પોતે ધરે બેશી ઠંડે કલેને પોતાનો વખત એસઆરામમાં ગુજારતા હતા. આ જવાબથી મારા મીન-ન્ટ્રી મુઠ્ઠી ગરરી બંધ પડી ગઈ અને એક પણ વધુ ચવાલ પેલા બીખારીને પ્રછવાની તેની હોંમત આવી નહીં. હવેતો મારી નજર ચોરાનીને પેલાને કેહવી રીતે કાંઈ આપવું તેના ખ્યાલમાં તે પડ્યો. મારા મીનન્ટ્રી હાંલત ખરેજ દવાઉપજવવા જોગ હતી, કારણ કે તેને બે બાજુ સંભાલવાની હતી. એકતો એકે પોતે ધારણ કીધેલા બદખવાશ માહરી આગલ જરીજ રાખ-વા અને બીજું તો એ કે પોતાના ખુદ-રવી થપ્પી ખવામુને આધીન થઈને તે બીખારીને છુટકો બખાશવો. એવામાં પેલા અજાણીની પીઠ ઉપર તેણે નાંધલી થડીએના એક બારે જોયો અને તાંણ-માંજ તેને પ્રછવા લાગ્યો કે “આ દીવા-મલીનો બારે કેમ વેચે છે ?” અને હજીતો પેલા જવાબ વાલે તે આશમય તે બાલ્યો “લાવ, એક થીલી”ગની કીમતની દીવામલી મહેને આપ.” પેલા અજાણી આ માંગણી થી પેહલાંતો અજબ થયો પણ તરતજ તેની મતલબ સમજીજનિ પેલા આજો બારે આવી દીધા અને બાલ્યો, “લેએ શેઠ, બાદ તમારી રાજમાં ખરખત કરે.”

આ શતેહથી માહરા દોસ્તનું ને ચઢી વામું તેજુ બપાત કરવાને કલમ અસક્ત

છે. તેણે પોતે ખરીદ કીધેલી ચીજ લઈ તે મધન મધન થઈ ચાલવા લાગ્યો અને મહેને કહ્યું, “માહરી વક્ત્રી ખાત્રી છે કે નેએ પોતાનો માલ અરધી કીમતે આપી દેવાને તઈઆર હુએ તેએએ તે માલ ખરેખરોજ ચોરેલો હોવા જોઈએ. તેણે ખરીદ કીધેલી ચીજોનો શું જુદો જુદો ઉપોગ થઈ શકે તે હવે મને તે સમજ-વવા લાગ્યો, અને મીનખતીને આતશ આગલ લઈ જઈ ચલગાબાનાં કરતાં આ સલગાબાથી કેટલો બધો ઉગારો થાએ તે કેહેવા લાગ્યો, અને બાલ્યો આવા લ-ઈગાએને પેલા બદલ કાંઈપણ લીધા બીના પેસો આપવા તેનાં કરતાં એક દાંત તોડી પડાવશે બલો. હું કહી નથી શકતો કે ને ઉપજા બે બીખારીએ કરતાં વધુ કંગાલ એક ત્રીજો બીખારી આ વખત આવી પોહ્યો નહીં હતે તો તેની કરકસરની વાત અને પોતેખરીદલી દીવામલીની વખાણ ક્યાંકથી ચાલતે. શાટાં તુરાં ચીથડાંમાં એક એસત ચોતાની આંધ ઉપર અને હાથમાં અ કેક બાલક લઈ કાંઈ ગીત ગાવાની કોશિશ કર લી હતી, પણ તે એવાતો શાકતુર અવાજ-માં કેતેને ગાનું કેહકું પા રડન તેના વિચા-રમાં હું પડ્યો. એક કંગાલમાં કંગાલ આદરી જણ પેલાના કુખત વખતમાં આ પ્રંભાણે ખુશાલીનું દાલ ધાલે તો તે મારા મીલની મહેરબાની ચલખા બીના રહે ? તેની મુઠ્ઠી વાતચીત વધી બંધ પડી અને આ વખતે તો તે માહરી નજર ચોરાવવાનું પણ વીશરી ગયો. તેણે માહરા દેખતાંજ પેલા માટે જનવામાં હાથ નાખ્યો પણ જ્યારે જોઈ કે તેણે પોતા પાસના મુઠ્ઠી પેલા આગલા બે બીખારીએને આપી દીધા હતા ત્યારે તેની અભયખી નો શું પાર ? પેલા બાવડીના મોંદ ઉપર નેટલી કંગાલીઅત હતી નહીં તેટલી મારા મીલનાં મોંદ ઉપર જોવામાં આવી. તેણે કેટ

સાક વારસુધી તો પોતાના ગળવામાં શંકાં
માઝ્યાં પણ ફોકડ. છેલ્લે જ્યારે તેને યાદ
આવ્યું કે તેની પાસે કાંઈપણ પૈસા હતા નહીં
ત્યારે તેણે પોલી એક શીર્શાંગ કીંમતની
દીવાલથી તેણીના હાથમાં મેલી.—એજ
અર્થ.

પારસીઓ વીષે આરખસ્થા- નના મુસાફર કાર્સ્ટન નાં ધ્યુરનું મત.*

તેઓ (પારસીઓ)નો ટોણા નરમ સ્વ-
ભાવનો, સુલહ ભાવનારો અને ઉદ્યોગી છે.
તેઓ પોતપોતામાં ધણજા હલીમલીને ર-
હે છે, પોતાની જાતના ગરીબ સોકોની મ-
દદને માટે એક ખીજ માથે સામેલ થ-
ધને નાણાં કાઢી આપે છે, અને પોતાથી
જુદા ધરમના સોકો પાસેથી પોતાની કો-
મના કોષ્ટાની બિખ માંગવા દેતા નથી.
તેઓ પોતાને પૈસા અને હાગવગ
પોતાની કોમનો કોષ્ટાની શખશ જે
ધનશાસ્ત્રમાં ઓઢી રીતે ચપડાઈ જતા હોય
છે તો તેને બચાવ કરવા માટે વાપરવાને
મદદ તૈયાર હોય છે. જ્યારે એક પારસી
ખરાબ ચાલ ચલાવે છે ત્યારે તેને તેઓ
પોતાના ટોલામાંથી ન્યાતબહાર મોકલે.
તેઓ વેપારવર મંડેલા રહે છે અને મુઘલી
જાતના ધંધા અખતાર કરે છે.

* * * * *
જરૂરોસ્તના ધરમને માનનારા પારસી-
ઓ માત્ર એકજ અમર્ગ અને સર્વશકિત-
વાન ઓદ્યની પરમતેશ કરે છે. જેકે તેઓ
અનદેખીતાં ઓદ્યાની દેખીતી નિશાનીઓ
તરીકે સુરજ, ચાન, સેતારાઓ, અને આ-
વશને એક ચોકસ જાતની પુજા આપે છે.

જ. ન. પી.

ધોધ અને નાલું.

(ધીમેજ ઉપરથી.)

જુલું છે કેલેવો તે પાકાડી ઝહરી,
જે ઊંચાણની જગેથી ધસે છે હેલ,
ચળકાટ જેનો છે જેમ કીટી ખીરાલ,
ને બેલર કરતો અજાજ જેનો આસમાન-નમકાટ.

જો ! કેલુ છે તેડું પાણી કીણ કીણ,
સુરજ કીરણોથી રંગીત તમામ,
ધરાવે છે હેલના તે કમાની રંગ,
કમાન જે આશમાને ધાવે પદા.

સર કરે છે પડલું તે કાપટાં ખીરાલ,
આસપાસના પાકાડી ખડકો ઉપર,
અરે ! કેલું જુ મહને જે આપી સરસ,
કોણ આપણું મહને તે રખતો વિચાર !

જુ જુખસુરત માહરી નજરની માટે,
ઝહરી છે પેસા જે વહે છે યુગો,
રેખાકો નથી જો જે પાતે બાન,
તોપણ હીસોચી જે પડી છે આપસ,
તેનાથી આપણે જુલું હસતી અવાહી.

વહે છે તે કુસોના જોનાં મધ્યાન,
પુરાણ કરતો શસપદ એકસરખાં તમામ,
શસપદ જે ચરે છે તેની કીનારીપર,
ને કાઠો જે ખડકો ઘડે ઉભાં છે રખાઈ,
ધાયણ તેની જુખસુરતીપર યુગો કીશા.

આરતેથી સકે છે તે હવે તે જમ,
જ્યાં પડાય છે યુગદેસાં આશમીનાં હાડ,
વહેલું તેડું કાઠે છે એવો ચોકાદુર શાહદ,
કરતો હોય રદન જાણે તે તેઓપર.

જુ પુરાણીમાં આવી તે વહે છે,
તડકામાં ચલકોને નીરાણની પાસ,
પસાર કરે છે તે હવે કાંકરા કુદી,
જેમ કુદી પુરાણીમાં નીરાણીઆના ફોલ,
હરખથી ધકેલે છે જાતી અંદર.

ચોંધાટ ને ચડાડ ને લડાડ ને જમ—
માં મેલવેલી કીટીની ખીરાલ તે થું ?
જુ પુરાણ કરતો સંખાવતોથી
મેલવેલી કીટીના ઝલકાટ આગલ.

નાખેચાન જાંબવ ધોધ તમામ,
ગર પડે નાખુદ કરે પોતાડું નામ,
તો માણસનાં મુખમાં તેથી અડચણ,
ચોંધેચવાની નથી એક ખારીક રચકણ.

પણ એકબારનો જુટ નીલ-દરીઆવડું આખ,
ને ધસે નહીં ખીરાની તે ધરતી ઉપર,
તો કુકાલનાં દેવડું બીહામણું કદમ,
પડતાં ત્યાં નહીં જાગે ઠરો નીદખ.

* "Travels in Arabia by Carsten Niebuhr"
ખાનાં પ્રસ્તાવ ઉપરથી.

યુનીવર્સિટીના ફેલો કોણને કરવા બેઠ્યો ?

We refer to a Parsi gentleman who has made many sacrifices in the interest of vernacular literature and journalism. More than that, he is very well known to have devoted his laborious career to the political and social advancement of the native community The omission of such a name from year to year amounts to a scandal which is discreditable to the dispensers of public honours in this city — THE INDIAN SPECTATOR.

શરકાર દરબાર તરફથી મળતા સરવે માન અકસમમાં ખુશામત અને લાગવગતું થોડું પા ધણું અંધર હમિશ જોવામાં આવેલું, અને તેવાંજ અંધરથી આવણી “યુનીવર્સિટી” પણ ખાતલ હોય એમ માનવું મુસફેય છે. આને દેશીઓમાં એકજ “બેરોનેટ” છે, અને તેમ હુવાથી અતરે “બેરોનેટના” જેતાબની તેમજ તે ધરાનાર ખરા બાવગસાલી નરની લાયક હુરમત નીબી રહીલે. પણ તેવું “નાઇટ” અથવા “શી. એચ. આઇ.” જેવા જેતાબોનાં બાબમાં કશું નથી. પણ તે ધાનેખી વધારે અંધર “મુજેહાદા અમલદાર” અને “યુનીવર્સિટીના ફેલોશી” નાં બાબમાં બને છે. હાજેલમાં એક કહેવત છે કે “રાજને બાવે તો તે એક ચમારને અમીર બનાવી શકેલે.” અને એ કહેવત પ્રમાંલે કશીપણ લાયકાત વગર જવારે એક “ચમાર” અમીર બને ત્યારે નામંકીત “કારલાઇલ” “તેનીયન” અને “ગ્લાડસ્ટન” જેવા બાહોશ ચખસો તેવા હલકા પહેલા જેતાબો કબુલ રાખી પોતાને હલકા પાડવાને ના પાડે તો તે તગત આવણુ દ્યાનમાં ઉતરી શકેલે.

સરકારી માન અકસમના બાબમાં લાંમખા વખતનું આ અંધર ચાલતું આવ્યું છે પણ તેને અટકાવાની આશાથી હજો

આ બાબદ લખતા નથી. આગલ ધણક કાબેલ લખનારાઓએ એ અંધર તરફ પોતાનો ધીકાર એકથી વધારે વખત બતાવ્યો છે. અને તેમાં જો કે હજો હમારા નખલા અવાજથી બાર્ગ સેવાને ધનતેજર છંદમે તોપણ હાલ તરત માન અકસમની સરવે ડાલીઓને પડતી નાંખી હજો પ્રકત આવણી “યુનીવર્સિટી”નાંજ બાબમાં જોલવા માંગીએ છીએ.

“યુનીવર્સિટી” સરવવીનું મંદીર છે. સરવવી વિધાની દેશી છે. અને ‘વિધાનાં મિત્ર’ તરીકે સરવવીનાં હક ધનાક ઉપર મુનોચરા કરવાને હમારો આશ અધીકાર છે. અને તે અધીકારની રૂએ હજો આને જે કાંઈ જોલવા માગ્યે છાવે તેની આશ મતલબ નાંમદાર શરકારને કોઇ પણ રીતની મુચનાં કરવા કરતાં આવણુ દેશીઓમાં એ હક ધગવા માટે જે મુલ ભરેલો વીચાર ફેલાવેલો છે તે દુર કરવાની વધારે છે.

અત્યાર મુધી જવારે દર વરસે નામદાર શરકારે ડેડવેલા નવા “ફેલોશી”નાં નામો બાહર પડતાં હતાં ત્યારે શાધારણસોફો અને કેટલાક અપક્ષપાત અને સ્વતંત્ર જાહેર લખનારાઓ તે વીચે ચડચાર કરતાં મુખ્ય શરીઆદ એ ઉઠાવતા હતાં કે કશી પણ લાએકાત વગર તવંગરે પોતાની હોલતના બલે તેમાં શાવી ચકતા હતા અને ખરા ફેલવાયલા અને લાયક ચખસોને ગેરધનસાફ થતો હતો. આ કુસ્થાદે નામદાર સરકાર તરફની છેલી નેમણુંક વેલા તેમને સ તોપ પમાડ્યો છે અને તેઓ એવું ધારે છે કે જે નવા “ફેલોશી”ને ચરકારે મુટી કાઢીઆ છે તેવાના નાંમ પાછલની યુનીવર્સિટીની “દીગરી” તેમની લાયકાતની સાબેલી તરીકે બચ છે. પણ પ્રજના માટા બાગની અને ખશુચ કરીને હમારા એક

લાવકીવાતા બાધબંધની આ પુરાણી
 ને મંત્રોચ્ચમા હોમા બાગ સેઈ શકતા નથી.
 હમારા વીચાર પ્રમાણે “યુનીવર્સીટીના”
 “ફેલો” થવાને “યુનીવર્સીટી”ની “દીગ-
 રીજ” શકત બધ નથી તકરાર ઘણલ
 નો એટલું જ કારણ કહ્યત રાખ્યે તો પછી
 આપાર સુડીમા પચાર થયતા મરવેજ
 “દીગરી વાયા યાજ્ઞયુષ્મિતો”ને તેનો એક
 મરંજો લાભ મળયો નોંધ્યે, અને હવે
 પછી “દીગરી” મેલવનાર ચપસેને તેમની
 “દીગરીનીજ” માથે “ફેલોશીપ” પણ મળવી
 નોંધ્યે. નો શકત “દીગરીનીજ” ફેલો
 થવાનો હક મળ્યુત થતો હોય તો પછી
 ઘોડા “દીગરી”વાનાઓને ફેલો બનાવવા
 એ બાકી રહેતા “દીગરીવાઓને” નહીં
 તામોય યદ્ય શકે એની રીતનો ગેરબનમાર
 કીધા બરાબર છે. પણ નહીં, હમારા નોકેશ
 વીચાર પ્રમાણે “યુનીવર્સીટીના ફેલો”
 થવાનો હક જેમ શકત પેમા ઉપર નીબી
 શકતો નથી તેમજ શકત કેલવણી અને
 “દીગરી” ઉપર પણ તેનો આધાર નથી.
 હમારા ઉપના બાધબંધ અને આજના
 કેલવાયના જુવાનીઓએને જેવાધી શકત
 રોષત મામલે તેજ વાધો હમુને શકત કે-
 લવણી માથે પણ છે. કેમકે એક દાહત-
 મદ ચપચ પોતાની દાહતનો અરે ઉ-
 ધોગ કરી “યુનીવર્સીટીના” થાને બીજા
 બોલોમા કેલવણીના કામને નોંધતો આ-
 શરે આપે નહીં ત્યા સુધી તેને “ફેલો”
 થવાનો કશો પણ હક નથી, તેજ પ્રમાણે
 પોતાના લાભ અને શાયદા અરથે ગમે
 એટલો જોયે દગ/જેની કેલવણી મેલન-
 નાર દોષાણુ ચપચ તેજ કેલવણીનો લાભ
 પોતાના વગર બલેના બાધબંધ વાને આપે
 નહીં અથવા પોતાની કેલવણીની મદદથી
 યુનીવર્સીટીને પોતાને તેમજ કેલવણીના
 કામને કાંઈ પણ આર્થ શાયદો કરી શકે
 નહીં ત્યા સુધી તેને પણ “ફેલો” ના એ-
 ય ઉપર કશો હક નથી

“યુનીવર્સીટી” પોતાના પુલરીએને
 તેમની કેલવણીના પ્રમાણમાં જે જુદા
 જુદા દરજ્જાની “દીગરીઓ” આપે તેજ
 શકત તેમની કેલવણી આતરની મહેનત
 અને અરથનો પ્રતો બદલો છે પોતાના
 લાભ અને કલ્યાણુ અરથે જેવેની મહેનત
 અને કીધેસા અગમ “દીગરી”નાં આકા-
 રમાં તેમને જે બદલો વાલી આપે છે તેજ
 પ્રતો છે. વગર બલેના માધારણુ માણ-
 સોની શપાટી ઉપરથી યુનીવર્સીટીની “દીગરી”
 તેમના લાપક પ્રમાણમા તેમને ઠાવે મદ-
 ડાવે છે એજ તેમને માટે બધ છે. તેવાએ
 જેવી કીમતની કેલવણી લીધી છે તેવી
 કીમતની દીગરીઓ આપવામા “યુનીવર્-
 સીટી”ની કેલવાયના જુવાનીઓએ તા-
 શની તમામ દરજ્જા આપી રહે છે.

જેમ દાહત એખતપેતાઈથી બોમરી
 શકાય છે તેમજ કેલવણીના બાબમાં પણ
 બને છે. આને સેંકડો જુવાનીઓએ દર
 માન “દીગરી”ઓ સેધ બાહર પડે પડે
 પછી તેવાજુ’ શુ’ થાય છે તે આપણે જા-
 ણતા નથી. આનગી પ્રજ્વરણથી આપણે
 જોઈએ છીએ કે તેવા મધેના મોટા બાગ
 ઝોડામા ઝોડા પચાયથી તે સો દાહડસો
 શુધીના મોહરા ધુસારાની તરેહ કીમતની
 નોકરી કરી ચારી રીતે પોતાનો યુગરે
 કરી પોતાનો કેલવણીનો મોહરામા મોટો
 શયદો પોતાના જીવને શુષ્ક આપવામાં
 મેલવે છે. હવે એની રીતે પોતાની જીવની
 પચાર કરનારને જોઈ માન અકરામ ઉપર
 શુ’ હક છે તે હમે મમજી શકતા નથી.

“દીગરી”વાલા “એજ્યુક્ષિતો”મા હમારે
 બાધબંધ “યુજાઈ ગેનેટ” કેહે છે તેમ
 તર્જાનો વધારે બાયગશાલી છે, કેમકે
 પોતાના ધરકોને ત્યા ધંધવીતાલના મોટા
 વધદાને મશલત કાવા બોલાવા પડે છે અને
 પછી તેવાની મારશત અને વગથી મરકા-
 રમા એની કેલ આલે છે કે માનના ભુખા

હજીમશુનો પેહડો પાર પડી જાય છે. “જે-
નેટ”ની આ ડરીઆદ કદમ ખરી હશે
તોપણ હમારા ધારવા પ્રમાંણિ આપણા તમાંમ
“એન્ડુએનો”માં હમો કદન તંબાઓનાજ
વરગને વધારે હુદીઓગી અને ખીન રવા-
રથી જોઈએ છીએ. જાહેર ભાયાંન કર-
નાર, દેશી ભાયામાં અંથો રચનાર, અને
પોતાની યુજનમ યુજન જુદાં જુદાં ધર-
મનાં દવાખાના કાહાડનાર તરીકે આ વ-
રજ આપણુ વધે માચીકાંની જાણીતો થ-
યો છે, અને એમી રીતે પોતાની કેલવ-
ણીના બલે પોતાના બાધ્યાધીને કોઇપણ
રીતે મદદ કરનારને “ફેલાશીય” ઉપર પે-
હેલા હક છે.

હમે પ્રકત દાખલા તરીકે તખાબોનો
વરગ સુચવ્યો છે પણ એવી રીતે પોતાની
કેલવણીને ખીનચવારથી ઉપયોગ કરનાર
જેવી વરગ મરિથી મલી આવે તેમને
જરૂર આ કોમતી હક મલયો જોઈએ.
આપણા કેલવાયવાઓની જાહેરી અંખ્યા
મરિથી આ રીતે “ફેલા”. થવાનો ખરો
હક ધરાવનાર ધણા જુજ મલી આવસે
એ દલગીરી માથ હમુને કશ્વ કરવું પડે છે,
તોપણ જ્યારે તે લાઝિક જુજને પડતા
મલી લાગવગનો તલેસમ ધણી વેલા ના-
લાયકોના લાભમાં ફાવી નીકલે છે ત્યારે
તે વધારે અપ્રશાસ કરવા જોગ થઈ પડે
છે. એવી કીશમનો ગેરધનમાફ ખરા
દેશ હીતકારી અને ખીનચવારથી પ્રશ્નોની
મરે ઉલટને તોડી નાંખે છે, તેમને બડ-
બડાનુ” કારણ આપે છે, તેમને ના મખર
અને તુરેલા દીકના જનાવે છે. અને
જ્યારે ચરકાર તરખની અશક્તી અથવા
ગેરધનમાફમાં જાહેર લખનારઓ પણ
તેમને બુની જાય છે ત્યારે તો તે ખીચારા
ઓની કૈમખખતીજ.

આ બાબુદનાં અંખ્યામાં હમે હમારા
બાધ્યાધ “ધનડીઅન રપકતેવર” સુચ-

વેલુ” એક નાંમ જાહેરો હરખ માથ જાયકી
લખએ છોએ એટલુંજ નહીં પણ દેશી
છાપાગી અહડતી અને ખરેખરી પ્રતેહને
ખાતર તે નાંમ જાયકી લેવાની તમાંમ
દેશી છાપાગી પ્રજા છે. આપાર મુદી પો-
તાને ખરે નાંમે છાપાગી સેવામાં મેદાંન
પરલા ઘોડાક નરેમાં તેજ નાંમ એક
સુખ્ય છે, અને જો કે અંચારી ધરમ
અંખ્યા તેમજ રાજદુવારી બાળદામા જેમ
હમુને તેમજ ખીજ ધણાક જાહેર લખ-
નારઓને તેવણના કેટલાક વીચારે વાંધા
બરલા લાગતા હસે તોપણ અંમટી રીતે
લેતાં જાહેર હોમત અને ખંતીપણથી
આજે લાંમનો વખત થયો કશી પણ દે-
હેસત અને આચકી વગર “સે”કુકડો અ-
સાનોને કેલવવાનું” અંખીપતીપણું તેવણ
મનમાંનવી રીતે અલાબ્યા જાય છે, અને
પોતાનાં જોશદાર લખાણોથીજ નહીં પણ
બાપાનો અને નીતી માથ આંનક પમાડ-
નારી શુધરેલી ટપની રમત ગમતો પોતાના
દેશીઓમાં દાખલ કરી તેમને કોઈ પણ
રીતે કુચાના વધારા માથ અંચાર નીતી
અને રાજદુવારી બાળદામાં આગલ વધા-
રવાની કાલજી માથ જે સેવા તેવણે બજા-
વી છે તેને માટે “ફેલાશીય” જેવા લાયક
બલો ખીજો કોઈ નથી. દેશી છાપાગી
ખરી પ્રતેહ એમાંજ છે. દેશી છાપાનું
માન અને મરતબો એવીજ રીતે વધશે.
હમારી અંદના કોઈ પણ લાયક સખસને
ખરી લાયકીથી આગલ વધેલો જોવામાં
હમારી પોતાની મગરખી છે. હમે છછપે
છીએ કે હમારી એ વાજખી મગરખીમાં
ભાંગ લેવાને તમાંમ દેશી છાપો, સામરથ-
વાંન થશે, અને આવતે સાલ નાંમદાર
ચરકાર એ વાજખી અંગણીમાં ફરીથી
આપણને નાચીપાયથ કરશે નહીં.

પુસ્તકોની તપાસ તથા પૌહોચ.

દાસત તથા રૂપાંતરી કી મતમાં

ધતારે. *

આ નાહવા પુરાકમા મગાવેના છ બાથનોઆના પેહલા જે આગન જુદા જુદા ભાગોમા બહાર નથી હતા તે ભાગોઆના પેહલા ઉપર ૧૮૭૪ મા જમારે વિદ્યાર્થી મિત્ર માહત્તર અવિષ્કૃતપના હેયબ આનુકૂળ હવું ત્યારે જ નેની જુથાલી અને નેની ઉત્તરથી વીકા કીધા હતા તેનીજ જુથાલી અને તેનીજ ઉત્તર બધકે તેથી વધારે આ મામતા મંચક ઉપર વીકા કરવા મહેને લાગે છે. જુથાલીમા છાત્રા પુસ્તકોની બાબતના સાચાગના વિષે આજ સુધી વીકાકરે આજુ તે બાલી કુચા છે કે પીંજેલા રૂને રૂની પીંજ વાચનાગો વખત લુત ॥ તથા તેને કંતાસો આપવા હું માતો નથી. માહરી પમંદગી મા માહરી વખાન ઉપર આજે અથવા મહત્તરી પેલો રાંદ તેની બાબત વિષે છે. જે અંચથી કરીને જુથાલી બાથમા આના સુધી ધના બ ન પડેલા બાથનાઓમાનું એક બાગનું ઉધાર યજુ' છે અને તેમા મહત્તરી પેલો પગ નીં નમરવાનજી રતેવે મુકો છે. મીં પતેમને દનામ ઉપર વધારી લેવા આપરે એતલીજુદા હાથોશુ કે એની પુષે ધના જન આનજો જુ' અંચથી બાબત ઉપર આનના આગમજ થોડાક મજુત જે અંચ ને લગતી એક જે બાબત ઉપર ગોલા વગર માનવ નથી અને એમા તો કચો

શક નથી કે જે એક જે બાબતોની અગત જુદા અંચથી બાબતોની અગત આગત કચો વગર રંગની નથી. પેહલા જે બાથાનની પેલો આગતની કુત નોતમા બાથાનાં ચેગ જેવું ધનું દીગતું હવે જે આજે અંચમા નહિ દીગતી જુથાલી ઉપર છે, તોપન હવે ગં પતેનના દહાપનમા સુધાગતી જમા છે. એક જુથાલી પુરતક જે જુથાલી વાચનાઓમાને વારતે બહાર રેકું તે પુરતકની મરઆતે અંચરેજી નામ અને અંચરેજી અરસનના પાનાની શુ મતજબ તેમે તે મમજવુ મને અધર લાગે છે. જુથાલી પુરતકની મરઆતે અંચરેજી નામનું રાંનું તથા અંચરેજીમા દીગતો કુચાનું પેનાપનું આને સંકરે હેસી પુરતકોમા દેખાય છે પન એ રેસાજી ધનો મુખાધ બહેલ તથા હાલકા મજાની કરાની છે, બીજી એક હાલકા સેવનના પચાન પાનમા દીગી નીકવેલે જેમા નોતનું મથાકું મુકી આગવા ધનાઓમા આવડી બાબતોને નુક માર અંચરેજીમા આપો છે. જે અંચરેજી બરતીઆમા મીં પતેલે વાચનાની થેકરી કરવાનો અમીતો વાક ક થો છે, જે વાકને આતર વીકાની અદાબતને થમે આપ્યા વગર મીં પતેનને જના દેા જોલએ નહિ. મીં પતેલે એ અંચરેજી બરતીકું લખતા એવો વિચાર કીસેલ લાગે છે કે તેના વાચનાઓમાં social state, savage state, pastoral or shepherd state, astronomy, tradition, act, અને scene નો જુથાલી અરથથી બેખબર રોવા જોયે, તેથી નેઓની મમજને માર જે અંચરેજી ગોલોના જુથાલી અરથ મુથે ભાગ્ય આપ્યા છે. આવી બાબતોમાં એ અંચરેજી બરતીઆના ધનાઓ પાનાઓમા દીસે છે પણ આતરે ફક્ત તેનો નમુનોજ

* કચ તથા રૂપાંતરી પુસ્તકોની વિષય ભાષણ ઉપરજમા અગતના બીનાસો સાથે —કરતા વાનજી, હીરજી, માર્ક પેડ, જુઓર્ડ, કચરે હીર ખુ ૧૮૮૦.

આપોએ, પત્ની એજ ભરતીડ પીછા એક
જાનની બુલધી વાંચનારનું ક્યાંન એવે
છે. એક ગર rude or raw materials
નો અર્થ જંગલી અસખ્યાળ કીધો છે.
જે વાંચીને મહેને એક વાન પાદ આવે
છે. એક વખત એક રેલવે ઇન્ટેન્ડન્ટ ઉપર
ચાંનો એક કારકુન પોતાના માહેબ ઉપર
પગાર વધારવાની અરજી અંગરેજીમાં
લખતો હતો જે અંગ્રજીની ભાષા એટ-
લીને અસુક હતી કે મહેને તે દખાડવાથી
મં તેમાં સુધારો કીધો પણ તે સુધારો
પેલા મુરખ કારકુનને ગમ્યો નહિ તેથી
તેને વધારે મુરખ બનાવવાના હુકમથી મં
તેનીજ જોતી ભાષા રેલવા દેધને તેમાં
એક વે જગે વધારે જોત કીધી. તે બાપરો
મુરખ એમ લખતા માંચતો હતો કે
“આલીમ ફીઆ માહરું કુકુબ આધે મને
આમતા નથી” એને બીજી મં તેહેને ઝોગ
કરું કે લખ કે fairly rapous do
not walk in my family. આટલું
દેહવાની ગરજ એમ પરીકે મીં પતેલનો
જંગલી અસખ્યાળ” અને ઉપરું વાકય
એકજ તોભાની બુલ છે. એ બુલ મીં
પતેલનાં અંગરેજ ભરતીઆમાં એપલીજ
નથી ખીરાજવી પણ આધે પોતાની ચાર
પોંચ મહીએને લેધ આપેલી છે. ખીજો
જે એમારો હું કરવા માંચુ છજ તે એ
છે કે મીં પતેલની ચોપડી કપાઇમાં થની
શુંદર છે પણ તેની જુબી કાલા તાઈમાં
મુકેવા અખ્યાળ થ બોલોથી લુતાઇ જાયકે.
વડી હીંદુ લખાંનના મોટા ભાગનો ચેપ
પણ મીં પતેલનાં લખાંનને થનો ખરે
લાગો છે, કેમકે મેહલા અને દરરોજ વા-
રતા મુજરાતી બોલો કેવલીક ગમથી કાઢી
નાખી તેને બદલે અંકરૂત દીકમનરીમાંથી
ઝાંધી કાઢાએલા બારી અંકરૂત ચોલો એ
અંધમાં મુકેલા છે જે મહેને લાગેએ કે મીં

પતેલને ફરજના માર્ગ કરવું પડું હોય,
કેમકે આજે જેથી મુજરાતી પુરતોળી બારી
અંકરૂત મજ્દના નીરમથી બરેલું નહિ
હોય તો તે દોરકતરનાં ખાતામાં વળન
પાગવું નથી. આજે આંતરીકરને મથાલે
મીં પતેલની ચોપડીનું નહિ મમજન
પડે એવું નાંમ મુકવાને બદલે “દાલત તથા
રૂપાંની કીમતમાં થતારો” મુકકું તેનું
કારન એજ કે જો હું મીં પતેલનું પો-
તાનુંજ બારી નાંમ “દ્રવ્ય તથા રૂપાંનો
મુજની નુનતા” મુકતે તો સેકડે અંધાનું
વાંચનાગમ્મા એ અધરાં નાંમને લીધે
આજે આંતરીકય વાચવાને બદલે પાંતું
હથલાથી આગમ આમતે. મીં પતેલની
ચોપડીની ભાષામાં જે સુધારો કરેલા દીધે
છે જેના માટે હું એ લખનારને મુખા-
રકવારી આપું છું. પેટ્ટો સુધારો ગા-
વાના લાંબા અને પોહલા હુઆગના યર-
કની જાલવની છે, મુજરાતી ભાષામાં
આત્યાર લગન એ બંધે હુઆગને વારતે
એકજ મિન્દ વપરાય છે જેથી જો કે દ-
શીએને મુખરાના હુઆર કરતા અરચન
પરતી નથી તોપણ પરેશીએ જેઓ મુ-
જરાતી શીજ છે તેઓને તે કેતલી અર-
ચનમાં નાજ છે તેનો વિચાર બાંધવો મુ-
મકેલ નથી. હું ઈચ્છું છું કે આમને આ-
મતે આપરો લખનારાએ આજે બાબદમાં
મીં પતેલને પગલે ચાલે. ખીજો એક
અગતનો સુધારો મીં પતેલે અંગરેજ
તથા પીછા મુરતીઅન ભાષાના બોલોમાં
મુરધની અક્ષરે અમાનપત્તને લીધે લખ-
વાના રેવાજથી વેગલાઇ પડરીને કીધો છે.
આજે બાબતમાં મીં પતેલે માહરો પો-
તાનો વિચાર લેવકી લીધો છે અને જો
દાહથી મં એ વિચાર બાહાર પાગમો છે
તે દાહથી આજ, સુતીમાં મીં પતેલજ
મકથી પેહલા જાહેર લખનાર છે જેવને
એ સુધારોકરી માહરું મને તેજ બ્યાંયોએ.

હવે હું વાંચનારનું ધ્યાન મીઠું પતેનના પુસ્તકમાં આવેલી વંશરે અગત્યની ખાખત ઉપર રાંધ્યા માણુ. મીઠું પતેલના પુસ્તકનો નાહણો નિમ્નતા અર્થ નિધાની કેતલીક અગત્યની ખાખતોને ચારે દરજ્જાને વતીક ધનમાત્ર આવી થયેા નથી અને જો કે ગુજરાતીમાં આજે એક પેઢ્યા પુસ્તક તરીકે એને વિશે માફ ગત આ પવાને માહારે જીવ થાય છે તો પત હુ ધારૂં એ કે સેહજ મુદતમાં એને ધારૂં નાએ એવું એક પુસ્તક એજ મા ખીજી કવ-મથી નીકલવું જોઈએ.

અર્થ વિદ્યા બહાર પડ્યાને ધનું નથી થયું. તેની ઉપર આજે શકત એકમોની આર પાંચ ઉપર વસોતી છે. એ નિધા ઉપર મહત્તી પેઢ્યું પુસ્તક એદમ રમીયે લખ્યું હતું અને જ્યારે તે પુસ્તક બહાર મૂકું ત્યારે તેને તમામ પુરોપના ગજ્યો ઉપર એતલી અમર કીવી હતી અને તે-એની રાજમનીતીમાં એતલો તો ફેરાર કીધો હતો કે આનન નિચાગ કરત અજબ થઈએ છીએ કે એક એક કલમ કેતલું કરી થકે છે. જો કે આજે એદમ રમી-યના કેટલાક કાનુન આતા થયા છે તોપત તેથી કરીને એ આખી સુરેલી કુખાને આગ્રાગ અને જ્યાગ અંચકારની કિર્તીમાં કોઈખી રીતે ધતારે થતો નથી. અર્થ વિદ્યાની અગત માનસ જાતને કેટલી છે તે નિચે વધુ મોખવા કરતા એટલું જ કેહવું ખસ થશે કે એ નિધા દોલત, ઉદ્યોગ, વેપાર, અને વસતીની ખીલવની વિશેનું આપનને ચાન આપે; અને કેટલો આદમી એવો હશે કે જે ગમે એવો થ વે કરવા છતા દોલત માય મંચવ ગખતો નહિ હોએ, ઉદ્યોગ જેને નકાચો હોએ, વેપાર જેના સુખને મેડી હોએ, અને વસતી માય જેને કશું લાગતું વગરનું ન રોએ? જો કોઈ આજે વાતની મચાતો

ધનકાર કરે કે ઉદ્યોગની ગરજ નથી, વેપારની ગરજ નથી, અને વસતીની ખીલવની માય કશું કામ નથી તો પત તેનાથી ના નહિ પગસે કે તેને દોલતની ગરજ નથી, અને જે ધનીને દોલતની ગરજ જનાઈ તે ધનીને ઉદ્યોગ, વેપાર, અને વસતીમાં ધનોજ અતલગનો લાગ હોનો જોઈએ. જો માનસને દોલત નકામી હોએ પાતો દોલત કંઈ દરેક આદમીના સુખને વામતે અગત્યની નહિ હોએ પત પ્રકત થોગમીનાજ સુખને વામતે તો કુખામાં જે આજે સુરાગમો થયા છે તેમાનો એક હજારમાં બાગમી દાલ મોજુદ નહિ હોને. જો માનસને દોલતની માથે મુદલ કામ નહિ હોતે તો આજે ધનાક જનો પ્રકત એતલું જ કરાતે કે જેથી પ્રકત તેમ્મા પોતે જ પેલી અંગરેજ કેરુવત મુજબ “હા-થયા મોહ્ય સુરી રેલી ચકે,” કે જેમ આજે હલકે વાથેના મજુરો રેલી ચકે. અને જે પગમાને એવા મજુરોના વર્ગ-માથી કોઈની રીતનો મંચારી, મજુરવારી કે કુનને લગતો સુધારો જનમ પામશે નથી અને સેદિ પોતાના ખપાવાના જેવાજ તથંગ અને તેમના જેવાજ દાહ્યા ઝહે છે તેમ, અથવા તો ધની ખરી તેમ, આદમ જાતની તમામ વમતી રહેતે. આગ મારી, આગ મોર, વીજલીનો તાર કે જે સુરાગના હાથ પગ છે તેની દરની હોતેજ નહિ અને તે વગર આપની દોલત કેરી થતે તેનો વિચાર વતીક કરવાને મગજ નારાજ ખતવાય છે. ત્યારે હવે કીઓ મખા ના તારો કે દોલત વમારવાને ખા તર ઉદ્યોગની ઉપર નજર નહિ કરી જોઈએ દોલત ત્યારેજ વધે કે થોગ વખા-તમા અને યોડી મેહનતે વમારે ઉદ્યોગ થાએ. વામતે આતવા ઉરમીજ અંધુ માનમ પડ્યો કે અર્થ નિધામાં તમામ આદમ જાતનો અર્થ મખાયલો છે, એ

વિદ્યા એટલેમાં અરે કોનાગ મેગાઈથી તે લીગ અને માનકથી મધેલું તાજ પેટના પાદચાહ વતીકનો લાભ જાણનારી છે. અર્થ નિધા મુખ્ય તન બાગમા વેદ-આધ ચક્રાવે, દાનતની ઉપભવી, દાન-તની વેદુમની, અને દાનતની કુળદલી. આ ઉપગત અર્થ નિધામા કુળી બાબદ મામેય કુળામાં આપેલે કારન કે પ્રેક્ષિયર ફોસેત કેહેલે તેમ “કરની નેમ પૈત્રા મેન-વત્રા સીરાય નથી.” આમ્મે કુળી બાબત નિધે નેમ બને તેમ જાહેરમાં ધનુ બો-લાવુ તથા લખાવુ જોઈએ કેમકે હિંદુ-સ્થાનના લોકોને ધનેા જાતો બાગ ને હજુ તદન અમાન છે તેના મગજની વધાન મદા કરની મામને હામ્મે છે. તે પોતે મરકારને કુળા રૂપમા જે નાવુ આપે છે તેનું શું થાયલે, અને તે ગી મળ-લમથી લેવાયલે તેના અરે વિચારકીમ વગર તે અંગરેજ નેની અન્ય મરકારની મામને સ્મેવાતો બોના નિચારે બાધેલે કે તેથી કરીને તે પ્રદીબા એનીની આરેશ શમિલે કે ઇંગરેજના અદલ રાજને બલે આગલા આપણુદ મુસલમાન થા મગથી રાજ હિંદુમથાનની ગાદી ઉપર બેમે તો મારે. માહરથી આમ્મે જોગે વધારે બો-લામથી લખવાને બની ચક્રુ નથી કેમકે આમ્મે બોવાનીઆના નાહવા કદ ઉપર ધ્યાન પ્રગાદતા માહરે લાય મહને બેચેનો થરેલે. વામતે નુકમા હું એતથુજ દેહુંલે કે જો આરે મરકારને કુ આપીએ નહિ અને મરકાર આપરી પામથી કુ લેય નહિ તો પછી રાજ કેમ માને અને આપગ બાન માનની મનમથાની આપનને ખા-તરી થી થીતે રહે? ઇંગનંદના લોકો માય મગાવવા આરે જે કુ મરકારને બંધીએ છીએ તે ધનેાજ થોડો છે. મગ-મરી મનતરી પરમાને પાદચાહી વીજોઈમા એક અંગરેજના મજવામાથી ૪૦ સી-

લીંગ જામ્મેલે અને હિંદુમથાનના એક દેશીના મજવામાથી ૪૦૦ ક રીનીંગ ૬ પેન્ડ જામ્મેલે વલી એ ઉપગત ઇંગલંદ ના લોકોને માયે ખીજા local burdens લે હિંદુસ્થાનના દેશીઓને માયે મુલ નથી. આમ્મે ઉપરથી જનાએ કે જો અંગરેજ મરકાર હિંદુસ્થાનના લોકો ઉપર કુળાખીને જુલમ કુળી હામ્મે તો તેથી તે ધનેા જુ-લમ તે પોતાના વતનમાં પોતાના દેશીઓ ઉપર કરેલે. કર જે જાતનો હોમ્મેલે પાધરે (direct) અને, કોઈ ખીજા વધારે માગ બોલની મેટાજરીમા થોડે તો, આર-કતરે (indirect), પાધરે કુ જે આ-પરે ઇનકમ તેકમ, લાઇસન્સ તેકમ, જ-મીનનો કુ ઇત્યાદીના રૂપમા મરકારને આપીએ છીએ તે, અને આરકતરે કર જે વેપારની જનમો પર જગાતની માગ-કતે લેવાઈલે તે આમાના પેહના એતલે પાધગ કુળી સામને હિંદુમથાનના લોકો જોવા છે તેવલા તેમ્મે આરકતરે કુળી મામને નથી. કારન કે આરકતરે કર જે તેમ્મે મરકારને બરેલે તે તેમ્મેને મુ-લ જનાનો નથી. લખના તરીકે મીયાનુ જગાત જે અરી થીતે દરેક જાણુ ભરેલે તે મરકાર મીયાના રેપારી પામથી લેયલે અને રેપારી મીયા પર બાવ ચહુગી મીથુ વાપરનાગ લોકો પામથી તે કર વસુલ કરેલે તો નન મીથુ વાપરનાગ લોકોને મુલ જનાવું નથી કે તેમ્મેએ પોતેજ મરકારને કુ ભર્યો કે આવા આરકતરે કુ હિંદુમથાન પોતાની મરકારને વગર લટરે છ કોલે વીમ લાખનો બરે છે જેમથી ખગમ અને ખીજા થીનો બાદ કરવા હિંદુમથાનની met મેહેસુન તન કરેલે હેસી લાખની થાયલે. એ મહેસુલ મુખ્ય પામ મુનગાપ્પી નીકલેલે, જે જગાત અશીમ, મીથુ, આવાત, અને કમતમનું જગાત છે. હું દેવગી ૪૦ ને જગાતી

જાનાઈ મળે આગળ પાત્ર આતરે ખતમ
કાવાની પ્રજા પારેજે, જો કે હજુર કેત-
લીક અમલની બાબદો નિશ્ચે જાલણુ ગલી
ગયું છે, એ જાણતોમા સુખ્ય બાળત
વસતી છે કે નેનો વંશારે હિંદુમથાનમા,
સોડાના લગન વિશેના જોતા નિષાળને
લીધે, યતો જામ્મેએ નેધા કરીને જોગક
જોડો થાએકે અને તેતલા વામતે સોડો
ગરીબાઈની હાલતમા રહેડે.

સો. કા. ખંખાતા.

સર્વ ઉપીઓગી ગુણ સમુદય.

ભાગ પેહેલો.

હવેલા નાગનું એક નાનાનું પુરતક ચુગત
ખાતેનાં જોડા વાપરેમના માસિક મી. ગનએ
ગજ જમએ છ તપથી હમને મધુ ઉ
નેની છાઈ આપણને ૧૪૫૫ નાં ચાલમા
જપારે છાપાની નસી ચોધ યધ હવી તે
વેલાના “ટૂમ્પ,” “રકોશ,” અને “ગ-
તમળગ” ને હાથના પેહેલ પેહેલા પાદ-
ગારી ભરેલા નમુનાની માદ આપેડે.
ચુકચમ દરચક વંજતી મદદ વગર હમને તે
મધેના ક્રેટમાક કીમતી ફકગવો ઉકલાવવા
ચુકકેલ પડયા છે. તે છતા જોયી કાઈ દ-
માગ આરા જામ્મેએ દમે તે મધેથી મેલરી
ચકપા છીયે તે મધેના ચેડાક નમુના
પ્રીય વાચનાગી ગમુજ ગુનચશી અને
લાભને આગે ઉનાચી લખએ છીએ —

ગુણ મુદ્દય મવે તરેહવાર આધાની
ચીજોના ગુણ અનગુણ મમજાળ્યા છે.
જેમકે આગક માટલીના અજુગ આથે
આશથી અંગમયની કમગત તથા લોહી
વધેડે. લીલી દગમ આટી મીડી હોયતો
મવાનો અવાજ મુકડે, ઝાટાડો તથા પી-
ડા માફ લાવે, હાજુ. આશી, ખીત,

નાકવતી, ઝોક, મીલાદી ગમીનાં દરને
શવદો કરે. ચીંગોગ વાધુ તથા કપને વ-
ધારે, અગમ લોહીને આશ કરે, ભુખ મારી
લાવે. પાકા તાજાં મીઠા અંજીર મુદ
તથા ભારી છે, મુકા અંજીર ઝાહરો
સાશ લાવે, ખાશી હાજુ અને તાવનો
નાશ કરે અને વધારે ખાશ તો પેટમાં
કુંજો! ચીભર અંજીર પકેલું હોય તો
વાધુને ઉત્પણુ કરે, અગળર પકેલું હોય
તો ગમ છે. ગાયનું કુધ લોહીને જલ-
દીથી વધાડે, મધલા ગરમીના દગનો
નાશ કરેડે, અને ઘંડ પીધુ નહી ગમ
કરને પીધુ. પાકરીનું કુધ જોમ બકરી
નાહાની હોય તેમ બળ જુદીને વધારે છે.
મધેરીનું કુધ તાજુ પીધાથી વાધુ, કપ,
હાજુ, થાસે બચાનાં મરવે રાગનો નાશ
કરે. ઉચરડીનું કુધ કપને હાડે, ઝાટાડો
તથા પીચાળ માલ લાવે, તથા વધવા પેટ-
ના મગજને શવદો કરે. ચીનું કુધ
ગાયના કુધની મીઠાલ છે, ભુખ લગારી
છાને સુખ ઉત્પલ કરે, ગતતીતલાલમ્મિ
નાકમા સુંગીઆ કીધું હોય તો શવદો કરે,
આખમા પેકો યથો હોયતો તેને આજુ
માથી ચુલુ કરે. લવંગને આતમ ઉપર
સેકી મોહડામા ગખી મ્મ ગમીધાથી કહને
નરમ કરી થાથાને ચુલુ કરે. જામ્મેશલ
ભુખને વધારે અને ગલાનો અવાજ જામ્મે
કરેછે. જાવંતરો મોહડાના અગળ વામને
કુ કરે. વધારે ખવાએ તો જીલદી થાય
અને પેટ મધેની નાજુક જગામા આધગ
પડે. શાક મરવે કાંઈએને તરી આપે.
ચુનસુની શાકર કીડ, ખુજલી, ઝોકારી
તથા અદમચી તથા સોટો વીકાગે ચુલુ કરે.
ગેલ આધ આથે આધાથી કકને,
હડે આથે આધાથી પીતનો, ચુક આથે
આધાથી વાધુનો નાશ થાએ. લશન આ-
નારે ગેલ ખાતો નહી, તેથી પછું નુક-
શાન થાએ! (ચુ) તે લખનારની બધા

જાણે!) ઝિલ્લો ગરબાલી સ્ત્રીને આવ-
 યુલ કરી ધરબને ખરાબ કરેછે. કાશી
 દમ ઉપર શસ્ત્રો કહેછે. દુનલાં અને
 આલસુની કાંતી પડી રેહેનારને કાશી ચ-
 પળ બતાવેંછે. બીનના મોતમાં શરવેથી શરથ
 છે પણ તે ઉપર ગાતર અથવા પાટાખાં
 ધવા ન જોઈએ. કોપમાંખાખ દુરબલને
 માતેલો બનાવી કહવત આપેછે. મધને
 શરકા અથવા આંમલીના પાંણી સાથે
 ભિલી કોમલો કીધે. હાય તો મોહકનાં
 તથા મહાનાં દરદોને ઉતાવસે શસ્ત્રો થાય
 છે. સુખડ કવકું તીચું અને ગુરૂં છે,
 પીત, કપ, ધુમરી, મોહકાંતી અંદર તથા
 બાહરના રોગ, આકાં, નળલાઇ, ખરાબ
 છાતી, અને ઝેરના દરદોના નાથ કરેછે.
 આંગણી આધાથી નુકશાન માલમ પડેતો
 લીમડાના રથમાં મરી નાંખો આંખે તો
 યુલ થાંખે. કેલાં ઘણાં આધાથી અવયુલું
 થાંખે તો ઝિલ્લો આધાથી શસ્ત્રો થાય.
 કાથાને પાનનાં ખીડાં માથે આંખે તો
 વાપુ વગેરે ખાલીનો નાંથ કરે, અને દાંતના
 દરદોને દરે કરી મોહકનાં ખરાબ વાસને
 દુર કરે. આંધોના રમ તોલો જા તથા
 મધ તોલો જા માથે ભિલી પાચ તો હાં-
 ફુલ દમ તથા ચાંસો દુર થાંખે અને શર-
 કમ જેવાં શરદીના દરદોના નાંથ થાંખે.
 માહોનો યુલ કહે છે! ચીના લેકી તેની
 મરદીની અથર તોડતા ગાટે તેમાં શુક
 અને નીમખ નાંખે! રૂચીઅન લોકો
 તેમાં લીજી નીમચી પીએછે! જરમોના
 તેમાં રમ દાર તથા તજ નાંખે! મોગલો
 તેમાં નીમખ નાંખે! સાંખે પીધાથી
 માંધું દુખાવું મટી જાયેં. ઘણીકડવી સાંખે
 નુકશાન કરેછે, નાડી ઉતાવસે ચાલે, અ-
 તઃકરણ જોરથી ધબકારો કરેછે, આંગ
 ધુને, કરીઆવું ભુખ શાંચી લગાડી,
 કોહાને મજબુતી આપી શરીરને કહવત
 આપે. શોપારી ઘણી ખવાઇ હોય તો

તડખમ તેના કુચાને ઉતારી નાંખે. પાકેખાં
 કેલાં માંચને વધારે, ઘોલી સુધારે, આંગનાં
 રોગને શસ્ત્રો કરે, પણ કદને વધારે. જેને
 બરાબર ખુખ નહીં લાગતી હાંખે
 તેને કેલાં આધાથી અવયુલુ થાયે. કેલાં
 જમવા પછીજ આખાં અને આગમજથી
 આખાં નહીં જેને કુધ નહીં જરે તેને તેમાં
 પીપર નાખી જોથ દરને પીયું. બગી ઘણી
 આધાથી અવયુલુ થાંખેતો આંધોના કહે
 ચાવી હજમ કરવી! કેલાં પાણીમાં ચકર
 નાખી પીએ તો દારની ગમી અને કેર
 ઉતરી જાંખે. શુકીનો રથ ધણી પીધાથી
 પેટ છુટી મયાં હાય તો આંધોના કહે
 અવચાથી યુલ થાંખે. કાકરીમાં મીકું મ-
 રચું ભિલીને આધાથી નુકશાન નહીં કરે!
 કાકરી પણ દારની કેર ઉતારી નાંખે કે-
 મકે દારમાં કાકરીનો કહે નાંખે. તો
 દારને પાણી કરી નાંખે. જમલગોથાથી
 આંધો બંધ કરેલા હોયતો ખીમડીમાં ઘી
 ઘણું ખવડાવે તો શસ્ત્રો થાંખે! માંહલી
 ઘણી ખવાઇ હોયતો મધ તેનો ઉતાર છે.
 જલખી મીકી થંદી કહોતવાસી અને શ-
 રીરનું ખંધાણ વધારનારી છે પણ વધા
 રેઆમતો દારદો થાય! આંધોના થાંખે!
 એક નાંધાનું મવાથ બરી કરીઆતાનું
 પાંણી પીધાથી ઘોલીને શુધારે. દરથનાં
 મથાના રોગમાં, કમલામાં, ખદ્દજમીના
 રોગમાં અને “માલીખંખેલીઆ” (કદાચ
 ભલેનકોલીઆ હશે) વગેરે ખીમડીમાં
 પાણી યુલ કરે; ઘણા દીવમ જરી પી-
 ધાથી કોહાને નળલો કરી પાચણ શુભીને
 બગાડે. તેણે કુધ અથવા શેરમ સાથે
 ભિલીને પીધાથી ઘણું ખદ્દજમ “લાગવું”
 નથી. દીન ઝિલ્લોય સુની શુનામખી પા-
 ખેતો મરવે રોગ જાંખે! માંખણ સાથે
 આંખેતો અગણીત રોગ જાંખે! દરખ
 સાથે આંખેતો આંખાનું તેજ વધે! રાન
 વધીના રથ સાથે આંખે તો દમ જાંખે!

અણીલીના મ્મ માથે ખામ્મે તો વાઝણીને
પુત્ર થામ્મે! જીંકના કુધ માથે ખામ્મેતો
બાળરી વામા સુધરે. તલીના તેવ માથે
ખામ્મેતો ઝે હુતરે. દાડેમ માથે ખામ્મે
તો હામ્મેક રોગ દુર થામ્મે! જમરખ
આખુ ખાવુ અરધુ ખાવુ નહો! ઝોગી
અનદર એક જેહરી કડીઆ આવેતે તે
હાગીમ ખાવો નહો. આખુ ખામ્મેતો કાઇ
નહી અરધુ ખામ્મે અને જેનામા જેહરી
કડીઆ જામ્મે તેને તાર આવીઆ
વગર રહે નહો! ઇતીઆરી ઇતીઆરી.

એક કાહાણી.

(અંગ્રેજ ઉપરથો.)

થો! મે હાથ તેના નાજુક નરમ,
ને પકડ્યુ કમરથી તેવું બદન,
ને કહ્યુ કે હું મગર હાહડા છે રાત,
ને રાત છે અધારી ધોગ્યુ કહન.
જોયુ તે ઘોરતે માહરી તરફ,
ને કાહડયા આંખોથી આંખુના નેવ,
ને પરવાલી હોટોથી બોલી રુરફ,
"હેર તાહરી ઉપર, અમ્મે રોજખા રેવ!"

જ. નં. પી.

ઈનાંમનો સવાલ.

(મરેસતાડ ઈનામ)

હહહ પાઉન્ડ એક છોકરા, એક છો-
કરી, એક બાપડી તથા એક માકરને વે-
હેંચી આપવા છે, તે ઈસી રીતે કે છોક-
રાના હીનાનો છોડા, છોકરીનાનો સાતનો
અને બાપડીનાનો અગીઆગો ભાગ એક
મરખો હાથ તથા માકરને છોકરાના હી-
નામાથી $\frac{1}{2}$, છોકરીનામાથી $\frac{1}{2}$ અને બા-
પડીનામાથી $\frac{1}{2}$ મલે, પણ પેગા માકર
એટલી કડાકુટને બદલે આખી રાહતનો
આડો ભાગ લેવા માગેહે, ત્યારે દરેક
જાણુને શું મન્યને ને કેઇ રીતે લેવા પેગા
માકરને નફો થયો. (ચીત તથા ખુલાવા માથે)

ગયા મારના સવાલનો જવાબ.

૪ બાપડીને તો ૪ છોકરીને મલે પણ જો
બાપડી ૬ લેવનો છોકરાને ૭ મલે, તેથી જો
બાપડી ૬ ને છોકરા ૭ લેવ તો છોકરીને
(૪ + ૭) = ૪૩ મલે, ૭ + ૬ + ૪૩ = ૧૦૩;
૧૦૩ ૭૭૦ ૭ = ૩૦૮૩૦ છોકરાને.
૧૦૩ ૭૭૦: ૬ = ૨૬૪૩૦ બાપડીને.
૧૦૩ ૭૭૦ ૪૩ = ૧૬૮૩૦ છોકરીને.

ઈનામ મેવવનાર Mr H Nowrojee Virajog,
તે તેવલે મગાવી લેવુ

અરુ જવાબ મોકલનારુઓના નાંમ.

Mr H Nowrojee Virajog

મીં એમં એમં બનાજ

મીં જમલવન મીયા

Mr Bejenjee Muncherjee Ghirdiali

મીં બં નં રાઈટર.

મીં એદનજ રસતમજ કામા.

મીં હાઉભાઈ રાઈડીઆઈ.

મીં અંડુભાઈ લખુભાઈ (મોલીઆવાડીથી).

મીં પીં એસં વાધડીવાલા.

મીં રસતમજ કાવશજ રોડના

મીં બજેવરામ કરશજુરામ માસતર

Mr E D L

મીં હોમી

મીં રામેકુભાઈ મનજ (ચોટાગ મધી)

M J P Doctor

મીં ખં એ રારાફ

લખી મોકલનારુઓને અબર.

નવાજબાઈ મોગજજ—તમાગી કવીના મલી છે,
તે ઉપર જોગવાઈએ ધ્યાન આપીયુ.

સુદ્ધી પત્ર.

ગીઆ અંકના હજમા પાનામાં આવેલી
“મોહટાઈની જંગલ” વાળી ખાખડની
છેડેની કીતાબી હ મી લીટીમા “મગર”
ને બદલે “ખખર”, તથા ૨૩ મી લીટીમાં
“ખખર” ને બદલે “મખર” વાચવુ.
અને એજ જાને “માહરી માશુકનુ” ૨૬ના
માથી કીતાબી પેલેલી લીટીમાં “કરે છે”
ને બદલે “ગડે” વાચવુ.

વેબીતવાવ—નંબર ૮૭૨ વાલા પેગા,

મુબઈ વર્તમાન છાપાખાનામા મનચેરજી હોસંગજી જાગસે છાપુ છે.

વિધા મિત્રનો વધારો.

મેચે ૧૮૮૧.

પારથીઆવાલી અશક્તીઅન (આરસેસીસ) જેવાં યુલંદ.
ગુરાની જરયોરતી ટોલાની શેહેનશાહતની લુગોલ,
તવારીખ, રીતભાત, ભાસા, ધરમાઆર ઇત્યાદી.

(લખનાર મીં જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ.)

(માર્ચ ૧૮૮૧ નાં 'અંકના વધારાનું' માંધણુ પાને ૮ થી.)

૫૨'૬ તે ઉપરથી ડોહ પણ પરકોમવાલો
અંધકાર આપણને છીંદુ કરીને ગણી જાએ
તો, તે અરક હેમાંકત જેવું ગણાએ તેમાં
કંઈ નવાઈ જેવું નથી. તે શાથે અમ્મલી
ધરંગીઆમાં ગુરાંની નામો આપેલ કરવાનો
રેવાજ ન હતો અને જ્યારે આ ટોલાનાં
નામોમાંથી આપણે ધણાખરા ગુરાંની નામો
દર્ખાવી શકીએ, ત્યારે તો તે ઉપરથી શાક
પુરવાર થવું જોઈએ જે, એ ટોલા ધરાનીઆ
નો નહીં પરંતુ ૪૪૮ ગુરાંનીઆનોજ હોવો
જોઈએ. એમાંના ધણાખરા વાદ્યોહો તથા
અમીર ઉમરાયોના નામો જેવાં કે, અમીના-
ગીસ જે અથલમાં ગુરાંની ધાતુ અનનાપ
પાને ધરવર ઉપરથી ઉત્પત્ત થઈએ છે,
તે શાથે પેકોરસ, યોનોનીસ, બાકસીસ,
સીનાસીસ, અગરેરસ (અબદાગીસીસ),
અબદુસ, વજગેસ (વેલોગીસીસ), ગોદ-
રસ (ગોતારજસ), મનાસીસ, સેના-
લોએસીસ, હીમીરસ, ખોરોદીસ, અર-
સીઆબ (અપગલીઉસ), ખોરનાયપદીસ,
અરસસ (આરસસીસ), પારનાસીસ, વાસા-
સીસ, અિકસીદારીસ, શરાતારસીસ, ખોસ-
રસ, મોનીસીસ ઇત્યાદી નામોમાં, અસ

અથવા અક * એવા ગુરાંની પ્રત્યક્ષ
જે આપ્યો છે, તે અંગમેશ (અંગીસ)
માંકક તે શબ્દમાં નામો ગુરાંની હોવાથી
એમાંનાં ગુરાંની લોહી વીથે આપણા
મનમાં હવે કશો પણ શક રહેતો
નથી. શેહેનશાહ દુરુથ અથવા સાધરસ જેવું
શરશીમાં ખોસરો એમ અંધ શકે છે, તેવાં
ધરંગી નામને પણ ખોસરોસ એવું એ
લોકો ગુરાંની રૂપ આપી ગયાં છે એટલું
નહીં, પરંતુ સુરીના (સુરવીરા-શીપહેસામાગ)
અને ગર્દ જેમકે પારસાગરદ તથા દારાબગરદ
અને અરમાની સત, જેમકે વેલો-
ગીસોસત તથા લીઆનોસત, એવા આરી-
અન શબ્દોને ગુરાંની રૂપ "કરત", પાને
શેહેર અથવા કીસ, એવી ધપડપથી એ
લોકો લખી ગયાં છે. આ ઉપરથી પણ એમાં-
નું ગુરાંનીપણું મળું નહીંતો ધોડુંખી માલુમ
પડી શકે છે, કેમકે એ ટોલાનો ભાશાના
ધણાખરા શબ્દો અલીઆર શુધી ખચી

* ગુરાંતન ખાખેલોનીઅનોની પ્રથમ
ભાશા અને ખીજી ધણાખરી ગુરાંની
ભાશાઓ, જેવાંકે ખારક ઇત્યાદીઓમાં એ
પ્રત્યક્ષ સાધારણ છે.

શકીઆ નથી અને રૂમી ગરંથકારોનાં પુસ્તકોમાં વધીક જોવામાં આવતાનથી, મોટે શક્ય એ આર શબ્દો ઉપરથી મુખ્ય શાસ્ત્રીય નીપજનથી કાઢાડવો તે બહુ સુશકેલ કામ છે. તે શાયે આરીયનો શાયે ગુરાની ટોલાં છુટા છવાયાં પુરાતન કાલમાં તો શું પરંતુ હાલ જમાનામાંની દેશ દેશ વચ્ચે, જેમકે અમુકલા જમાનામાં થમાનોઅન નામનો પુરાનીટોલો, મજકુર આરયન શવથયાનોમાં વથનો હતો અને હજુરખી તે તરફ તર-કોમન, ઉશમતાલી પ્રરક, કાલમક, ઓમ-ગમ, ઉશમેગ અને હલીઆત નામના બઠ-કતા ગુરાનીટોલાં, જાખજાવચે છે એમવામ-ખેરી વીગરે ખીજા સુશાસ્ત્રે એક આવાજે એકરાર કરે છે. વલી કુરોપની ભુમીમાં પણ હન્સ(હનુસ), બલગારીઅન તથા કોમન નામના ગુરાની ટોલાઓ, અશલ વખતથી-જ અતરાધ રહેલા છે અને હજુર વેર ઇલાલીમાં, ઇતસકનોનો ટોલો, તથા ર્ષેત્રમાં ખારક અને એશીઆમાંઇનરમાં ગાલેસી-અનેનો ટોલો જે વચે છે, તે પુરાતન કાલથી ગુરાનીજ લોહી ધરાવતો આબો છે, તે વાત પુરાતન વીદીઆ જાણનારોમાં શારી કાની રાચન છે.

હવે એ ટોલાની રીતબાત વીચે જે આગલ આપણે ખાલી ચુકા છેહમિ, તે પરથી તો એ લોકોનુ ગુરાનોપણ આઇનાની માશક દીપી નીકલે છે. હાલના તરકોમનો જે અઘાપી એએનાંજ દેશમાં વચે છે તે તથા તેવાંજ ખીજાં તાતારી ટોલાં માશક તેઓ પોતાનો શધલો વખત પોડા પરજ કાઢાડતા હતા. વાતચીત, કામ કાજ, વેચવું, લેવું તથા ખાવું, પીવું ખી પોડાનીજ વીઠ ઉપર હાલના ઉમમેગો માશક તેઓ-માં જાએજ હવુ. તેઓ ઘણીએક બાધ-ડીએ કરતા, ખિરતોને મરદોની નજરે નહી પડવા દેતા, છીનાલાં શાર મેદદ સજા કરતા અને શીકારના ઘણા શાખી રહેતા

અને પોતાનેજ હાથે શીકાર કરેલાં જાન વરોનુ માંઉશ બક્ષ કરતા હતા આયે મીતાહર પણ પલીનીના જાણવીઆ મુજબ પીવે ઘણાજ છાકતા, વાતચીતમાં ઘણાજ કમ ખોલુ, પરંતુ પોતાના દેશમાં ચાતો પાગક દેશોમાં લાકડાં લગાડી આપવામાં ઘણાજ પ્રાતને અંગેજો અને ચુલખુલીઆ રહેતા હતા. મોગોલોમાં “શુનેરી વરગ” નામે એકજ વરગ હજુરખી જે સ્વતંત્ર ગણાએ છે અને જમિ દરજજો ભોગવે છે, તે પર માણે એએમાંખી ઘોડાજ શખસો આપ-અખવીવારી ભોગવતા અને બાકીનો ભાગ તો તે ઘોડા શખસોના જાને ગોલામાં હાપ તેમ ગણાંતો હતો. પલીનીનાં કેદા મુજબ એ લોકોનાં ઘણાજ આબાદ જમાનામાં પ-ણ, એએનાં મુખ્ય અશલી રહેલાનોમાં જે પારથીઅનો પડી રહેલા હતા, તેઓમાં બઠ-કવાની ચાલ પોતાના પુરવજો માશક ઘણીજ શાધારણુ જોવામાં આવતી હતી ને શુધારાની હંમેશ તેઓ શામે ચતા હતા. જેઓ કે શુ-ધારા વાલાઓમાં ખપતા હતા, તેઓમાંખી અશખ્યતા, પેરથલુકાઇ, તરકરાપણુ અને અરથી જંગલી ચાલચલનો રેવાજ પામે લી હતી. પાદશાહ, અમીર ઉમરાવો તથા દરબારના માણુશો બાહરથી શુધારાનુ દાલ ગાલતા, પરંતુ પરલોક શાય પેહેવારમાં તે એાની ગુરાની ચાલચલનો શાશ દીપી આવતી હતી. આ ઉપરથીગીબન વાજખીની રાહે ખોલે છે જે “પારથીઅન શેહેનશાહે હીંદુમયાનના મોગલ વંશના પાદશાહે મા શક, પોતાના ગુરાનીનીઆએગાનોની બઠ કવાની રીતબાત વધારે પશંડ કરતા હતા અને તાખગરીશ નદીની પુરવ ખારકુ બની આવેલાં વીશકુનનાં શેનશાહીઠાવણી ખી પુર્માચોજરમન શક નો- ૨, પરંતુ

લેખી તે કેડે છેલ શુભિ એ લોકોએ પા-
તાની અંહી તંહી બગ્ગાની રોતબાત
બગે મખી મેલી હતી, એમ પોતાનો
અમોરાએ આપે છે અને કહે છે કે, જે
હુવડી કગોને એઓનો શેઠનશાતનો નાથ
થયો, તે ગોપા શેઠના રેહવાનીઓ પાને તે
જમાનાના તાદજીકે, * હલીઆત પાને
બગ્ગા ટોલાઓ ઉપર પ્રતેહ પામીઆ તેનો
ગોપા એક દાર દખાવે છે, કેમકે એ શેઠ-
નીઓ તેઓના પાથ છ શેઠના જીવનાત
થી હને કંતારી ગયા હતા. એ લોકોએ
એથમેનાલી પ્રકીઓ, જેઓના વંશમા
દજીરવે ઇશનમનેલનુ* મજ્જપાટ છે, તેઓ
માજક લશકરી ધણુ શરશ યુદ્ધો તથા
રાજ અનાવા તથા હા પાડવા વીરોના
શબ્દના ચાગ કાનુનો અને બદાખરતો
શાયે, માહાબલ અને શારી મન શકતી
પણ જોવામા આવતી હતી પ્રકીઓજ
માજક તેઓ બાહુરથી શુરાશ તથા લી-
આકતપણુ* દખાવવાનો પ્રકે રાખતાહતા
પરંતુ બીવરમા તેઓ અરધા જંગલી જેના
લેખના અને આરીવન ટોનાઓ જેની મન
શબ્દી તથા શુચાગના યુદ્ધો તેઓમા ન
હતા. પ્રકીઓજ માજક તેઓ છ-
ટેના ટોપાઓ શાયે આમેજ થતા નહતા
અને થીની શેઠોએ શુરી તેઓ શાયે
નહાજોયેદાર ન મખી, પોતે ગોપા તમે-
અરીના મારીઆ તેઓથી વેગતા રેહતા
અને એક મજ કાતી બનતં ટોલી મા-
જક, જે દેગો તેઓએ છુટીઆ હોય તાહ
પે તે પછી ઝાનણી કરી પડતા હતા આ
થી મજ પ્રતી ટોલીઓ શાયે રહઅવને
નહાજી મીનાચારી ન રેડેનાળી, છટેલી
મજ્જતો ટક મલેથી મનવત થતા માગે

* * * હાન જમાનાના તાદજીકે વીરો
જીઓ માગે “કાફરે નીહાપુશ” નામના
ચોપાનીઓને રહે છે જે આપેની નોટમા.

અને મનમા દવેશમા રાખે તો, તે ખુદ-
રતી છે અને હોમોનો આવીજ ટકુખરીને
લીધે ધણુએક રાજ પોટાના આખરે નાથ
પણ થઈ ગયા છે, એમ હતીહાથ ઉપરથી
મારીકાની રાશન છે. શંકુથી કેહે છે ને —

“મલીબ બલએ મ્યાનદ મખુન,
કે વીગન કુનદ ખુ-હાએ કુદન”.
પાને “તકોતરી અને તેહકશાએતરી તો ખુરી
ઓજ છે કે તેથી ચોધી પ્રગતન ખાનદાનો
એક ધડીની દરખાનમા તાગજ થઈ બપ
છે” પાગધીઓને જેના શુગ અને બગ્ગા
પુરાનીટોલાનાવાર* તા ઉત્ર બણીના દેશોમા
થી દખાવણ તરફના રાજોની માઠી અનકથા-
ઓને લાબ લખને, વૃષ્ટિ તથા એવીઓની
ભુમીમા ટેકાણે ટેકાણે આવેલા ગમ દેશો
રેમા ઉતરી પડતાના ધણુએક લખના આ
પણી શોડે અધી ઠી મોજુદ છે, પરંતુ તે અલે
જણાયેના આપણી મુલ મતલબથી આક
શવતા જેવુ જણીને, મને અહીઆ પડતા
મેનવા પડે.

હવે એ ટોલાના ધમ વીરો આમલ
આપણે મફે ૧૧ મે ઇસારો કરી ગયા
છલએ, પરંતુ એઓનો માજદીઅશનાન
ધમ, જાથેરતી નીખાલેશ દીનધીકેટલએક
દજ્જે વેગલો હતો, કેમકે એ લોકોના
સીકાઓ હારપાલામ, આરતીમથ, બોહમ,
એપાલો, હીયકખીમ, દીઓમકોગે, જેનુમ,
ઇકવીતમ તથા નાઇકી અને તાઇવી જેવા
રૂમી તથા પુનાની રન દીઓના ચીતાગે
વાંવા આપણા જોવામા આવે છે. એમ
કાળની મનલબ પોતાની બનત પુનાની
પ્રત્યોને ગમે તો રાજ રાખવાની યાતો
જેમ માજદીઅશનાન પડમા પજ્જ અમ
શાવપ દા છે, તેવાને મજદુખાએક દીઓ
આથે જેમ આમલ જેને મજદુખાએક
જાથેરતી રેના છતાઅમલ દીઓ દખા
વીઓ હતો, તેવી દખાવણી મજદુખાએક
છટેલી રખઅતોના દીન પોતાની કાળ

૨૩ કરી લેવાના હેતુથી, આપણા મજદુર અમલાશપદને કુનાની દેવતાઓ શાયે ઐકશાન કરી દેખડાવવા માટે, આપુ જીમમાં નીરૂપ આ રાજ કગી ટોલીએ આપવામાં નો શીઆનપણું વીઆગ્રુ હુએ તો, તેમાં તે જમાનાની રીતબીત તરફ નજર કરતાં એ આપ હાલમાં ગાજ યાદ થકે તેવી છે. આપણા લોકો એ ટોલાના ધરમને ધોગીએ ફેંકી કરીને એજલાજ ઉરથી લખી ગયા છે, કેમકે એઓની દીન જેમ હજરત સૈનતમાન જરથોસ્તના જમાનાના તરતના વટલેલ માજદીઅશનાન રીસ્તાએ, પોતાની થાડી ઘણી બાપીકી જીતપરસ્તોગ્યમાં શાયે આપણા ધરમને પ્રથમમાં સીકારીઓ હતો, તેવાજ મીથરીત ધરમ એ સાંકેતો હુય તો તેમાં નવાઈ જેવું કહજ નથી એટલે માજદીઅશનાન પઠનોજ હતો તેના જે સુખ્ય કારણો હુ અજે જણાડી શકુ છુ — ૧ છું એ જે જાવીઆડી દરરથ જેથા જરથે સ્તી ધરમનો પવીજ કુંડો, નામદાર અરમુષ ૧ લાડા ૧ કાએ, ફેહેનશાહ દારના મરણબાદ પોતે બચાવી રાખીઓ હતો અને તે કુંડાની શાહેતાથી ધગીઓને ઉપકેરીને મુનાનોઓના પજામાંથી પાર થીઅનટોલાના આ તુલ પ્રદેશ આખરે રવતલ કરી નાખ્યા હતા, એમ જીતવુલ તવાડીખ કરતા લખી ગયો છે * ૨ જી એ જે કુનાની વવનો જેવા જીદીનોના આશેબધીએ જમાનામાં જ્યારે જરથોસ્તી ધરમના પવીજ દતરે અગ્રગ તકરીયાના લાગ્યા, ત્યારે એઓના એક ફેહેનશાહ નામે નરસી યાતો વ ગેથે (વનકેશ અથવા પોલો ગીમીસે) આપણા લોકોના જેવા ધરમના દશતરે બચીઆ હુય, તેઓને સાચીકાની એકા કરીને બંધાવી રાખવાનો આશ

* જીએ મારી “તારાગીએ કલમ ધગ-
ન”ને થકે ૫૫ જી

પરવાનો પોતાના બોલા મજમા પ્રસીદ કર્યો હતો, એમ દીનકર્દવાલો પોતાના ૪ ઠા દશતરમાં આ સુજબ પેદલવી બાપામાં એકશર કરી ગયો છે. ને ચોલે છે જે, “દાગએ દાગમાન હમાંક અવસ્તાક વ જન્દ ચીચુન જરથુશતર મેન એહરમજદ પદીગરતે નપે . થતે કુ પલીન અયા, પવન ગાને શીગાન વ અથોક પવન દેએએ નપેથતે દાશતવ કસુતે. નરચીએ અથકાનાન અવગ્તાક વ જન્દ ચીચુન અચી ગીપાહ દયેન યાતૂનતે યકરીચુનાત હમુકએ અવસકુલા મેમન મેન વજદ વ આશી શતકારીયે અલેકજેનર વ ખીનવર વથેએ અરમા- થાઆન દયન અધરાન થેલે પ્રગન્દગીપાહ મદમ નપેથતે વ વદ મેમન હુજવાન અવે- રપારથની પવન દરગુબ કુતરતે યકરીચુ- નાત વ દયેન વથે ચીચુન ક્રાઝ મદે યકરી- ચુનાત નેકાસ દાશત વ શેલેપાહ અબાદ કારકરતવ કસુતે ” યાને “દાગએના (બેઠા) દારાએ અવસ્તા અને તેહને લગતી મહમજ જે વગાણે જરથોથતે અહુગમજદથી મેળ થી ને તેનું બખાણુ કરક હવુ, તેહની બે નકલ કરાડીને એકને ‘ગાને શીગાન’ (યાને પાદશાહી દશતરખાના) મા અને બીજીને ‘દેએનપેવતે’ (યાને ધરમ પ્રથતકેને સલા- લથી રાખનાનુ એક મકાન બંધાનેહું’ હવું તેહેમ) ગખગા યાદે શરમાબુ’ હવું. આ અવસ્તા અને તેહેને લગતી મુમજ જેવી સપાઈદાર હાનતમાં લખીને રાખ- વામાં આવી સ્તી, તેજ પ્રમાણે તે, સકન્દર અને (બીજી) કીનાગાર તથા લગરા રમી- ઓના શીતના અને ગુકચાનથી ધરાન દેશનીઅ દર રીખરાઈ ગઈ હતી, તેહને તથા જે કાઈ અવસ્તાઓ જન્દ મોહાડે પાદ હતા તથા દશતરોની પાસે રહેલા હતા અને જે કાઈ શેરમાથી મલી આપ્યા હતા, તેહેને અથકાની ઓવાના નરસીએ યાતો વલ.

ગેથે * ચોક્રમાઈથી લખાવીને જાલવી રાખવાને તથા શેહેરે શેહેર તેહની નકસી મોકલવાનો હુકમ પ્રમાણે હતો.” વલી આગલ આપણે બીજીય પુરાનેને આધારે એમ જણાવી ચુક્યા છીએ જે, જે મા-બેદા કે પંજબને મારગે કપ્પુના બેશ મામખના જમાનામાં હીંદુસ્તાનમાં પેદા હતા, તેઓ આરચન નહોં પરંતુ સકા ધ્યાને પુરાનીઓની જાતના હતા. † કેમકે તેઓ શાકધીય નામનાં કોઈ-એક રાપુનાં રેહવાશીઓ હતા ને જે રાપુને શેહેનશાહ દગયમનાં લેખામાં “શુ-કા તદ્ અપાર દરીઅ” એવું નામ આપેલું છે. અવસ્તા પછીનાં જમાનામાં મધ્ય એશીઆ પડમાં ધણાએક ગુરાંની ટોક્ષાં પણ જરથોસ્તી પંડ્યા વતણાં હતા અટે પાર્થીઅનેની અમલથીજ માજદી-અશનાંન ધરમ વાલતા આવીઆ હોયતો, તે વાતને મજકુર દલીલાવરથી હાલમાંની મારીકાંની પુસ્તી મહી શકે તેવું છે. એ નામદાર ટોક્ષા અચકમાં હખામની પાદશાહનાં દારમાં પારથીઓના તાબા હેઠલ કેમ આવીઓ તે વીથે બે જુદાં જુદાં મતોછે. દાંપદારમસીકલમ, કવીસી-અથની મતાને આધારે એમ જાણે છે જે, અચકમાં એ લોકો ઇસીરીઅનોના જ-બરા રાજને તાબે પડેલા હતા. ત્યાર બાદ જયારે આસીરીઅનો જેવાં સીમટીક ટોધાનાં હાયમ્યાંથી મીદીઅનોને શેહેનશાહી

૦ જુઓ દાં ૬૦ હાઉમના “પારસીઓ મંઅધી રીશાલા” (આવૃત્તિ ૨ જી) ને મફે ૫૪ મે. પેહેલવીમાં જે હાલતમાં નરસીનું નામછે તેનો ઉચ્ચાર વલગેથ કરીનેની થઇ શકેછે પરંતુ તેમ વાંચવું વાળની યડવું નથી, કેમકે યુનાની નામ યુનાનીઓમાં વાપરવાનો રવજો નહતો.

† જુઓ આ દશતરને શરૂ ૨૯૨ મે આપેલી નોટમાં.

દરજો મલીઓ, ત્યારે એ લોકો મીદીઅ-નોનાં તાબા હેઠલ આવીઆ અને મીદી-અનો માજદીઅશનાંન ધરમનાં મુખ્ય ચેલા હોવાથી, એ લોકોની તેઓ શારથી જરથોસ્તી ધરમ અખતીઆ કરી બેદા હતા, જેથીજ એ લોકોમાં મોખેદાનો દર-જો પાદશાહથીજ જરા ઓછો ગણતો હતો અને મગીસ્તાન * નામ ધરાવનાર દાનાવ મોખેદાની રાજ કરતી મંડલીને અખતીઆર એ લોકોઉપર વીથેથ કરીને ચાલતો હતો, એમ આગલા રમીગંથકારે એક આવાને એકરાર કરી ગયા છે. ત્યાર પછી મીદીઅનો શારથી જયારે પારથીઓ એ શેહેનશાહ કુરુશના દારમાં, આખી એશીઆની શકતનત પોતે ખુચી લીધી ત્યારે યુગે મોહુડે એ ટોલોખી જરથોસ્તી હોવાથી પારથીઓને તાબે થઇ ગયો હતો પરંતુ તેઓને જીવ પોતાના ધરમ શરૂ મીદીઅનો ઉપર વધું હોવાથી, દાયમનાં રાજમાં તેઓએ હુલડ કરીને કોઈ એક મીદીઅન ધગરાના ભમાવવાથી, યોહુકશુધી શવતંત્રાનો જીનડો પોતે ઉરાડીઓ હતા; પરંતુ દાયમના બાપ યુરતારે પાછી તેઓ ની શુધેકેલે લાવી, કરીને તેઓને પાર-સીઓને તાબે થવાની વહી શરૂ પાડીહતી. આ હેવાલ ઉપર મને હીરાદોતશના હેવાલ થાને વધારે ભરેશો લાગેછે, કેમકે એ દલીલાથ કરતા એ શેહેનશાહે બાખત્રીઆ દેશ ઉપર હોમલો કરીઓ, ત્યારે વાતમાં તેને પારથીઅનોનેની જીવવા શરૂ પડી હતી એમ જણાવી ગયોછે. જે અચકમાં એ લોકો સ્વતંત્ર હતા અને મીદીઅનો નાં તાબા હેઠલ ન હતા તે શેહેનશાહ દગ-યમનાં રાજમાં, એ ટોલો કદી મીદીઅનો ની બાજુ લેઇ હુલડ મચાવતેજ નહી,

* જુઓ એ ચખદ વીથે વીગતે ખુલાશો મારું “કાંશરે રીહાપોથ” નામના ચોપાનીઆને શરૂ ૨૭ મે આપેલી નોટમાં

મોટે પ્રોફેશર સોલીનશન થાયે હું એકમત
 થઈ શકતો નથી અને હીરોદોતશનાં લ
 ખાન થાને કવીશીઅમના મજકૂર બોલવા
 પર આ બાબદયર હું વધારે બરેશો સખવા
 દુશ્શત વીચારધું. "હવે પારસીઓનું" રાજ વ
 ધારે માયાલું હોવાથી, એ ટોણો ત્યાર
 બાદ કેહ શહેનશાહ દારનાં જમાના શુધી
 ધણો વશાદાર નીવડીઓ હતો અને શીકન-
 દરે જ્યારે ઇરાનઉપર શવારી કરી, ત્યારે
 પારસીઓની બારડુ તરફથી અરખેલાની મોટી
 ખુનખાર લડાઈની વેલાએ માસીદાનો અને
 શામને શાસીકાની એ સોઠો લડીઆ
 હતા, એમ એરીઅન તથા કુવીનતમકરરી-

અશ એક અવાજે લખી ગયાછે. પરંતુ દાગ
 જ્યારે આખરે ઇર્ગનનું ગળ જોલી બેઠો
 અને શીકંદરેખી એઓનાં મુલક ઉપર શવા
 રી કરી, ત્યારે નાઆરીએ તે કતેહમંદ
 શહેનશાહને તાબે થવા આશુએ લોકોનેખીફર
 જ પડી હતી, પણ તેઓનાં હાથ ફેલથી એ
 ટોણો પચાશ પોનાસો વરશનીજ દુક મુદત-
 મા નીશરી જઇને, પાછો શવતંત્ર થઈ ગયો
 અને આખુ એરીઅનું રાજપાટ પોતાના
 શવાધીનમા લઈ બેઠો કે, જે વીશુની વીગતે
 તવારીખ હવે પછીનાં દશતરેખા દરે-
 ખસ્ત વીશતારેલી વાંચનારાઓના જોવામાં
 આવશે.

વિધામિત્ર.

પ્રસ્તક ૮ મું.

જુન ૧૮૮૨.

અંક ૬ થો.

બેનજી અને બહેરેમુનીર.

નાટક ચાર અંકી.

એક્ટ ચોથો—દેખાવ ખીન્નો.

[૨સ્તો—લડવા દાખલ થાય છે.]

લડવો—આબશકા દાખલ—રાડરે તો-
ખાના તાખરા. આવ બધા ને પ્રકર ગલા-
એ જાત તો આપવી હવેર ખરી પડી
બધા. લડવાળી લખલખી—જરા મરખી
જપજપી—વાત થઇ ગઇ તપજપી—જાણે
તાપ ચહડી થપથમી, જરા આપરે અ-
મધુ કહ્યું—તે તો અખાઇ થઇ ગયું. મેં
અમથો જરા બેલિઆ—કે શાહબદાને
હજુ કોઇએ નહીં બેલિઆ, તેથી ચાકસા
કોઇને. તેની પાછલ—તો કેને તમેજ જામે
આગલ, અરે બાઇ મેં નહીં જોવલી
ભાગલ—નહીં તોરલી કોઇની સાંકલ.
તારે હું કાંહાં. જાજ—નકાંબો કાંહાં અટ-
વાજ. તોખી કેલે જાવો તે જાવો—
આપરેકહ્યું બાઇલાવો. આપરે તો આપા-
મથુ ખુજ હારમાર યાયા. હજુર કુચ બેદ
નહીં યાયા—બોરા કર કંઈ માવા. પેસો
સાહબદાખી નહીં પાતો—ને પેલા અમીર-
બદાખીનોખી મેચાપ નહીં માવો. તારે
લડવો તે શું કરે—મરે હે માંડો પરે.
લડવાળીકાંહાંની—સાંબસો મારા ઘેવજની-

નહીં મલે પીત્રાનું પાણી—મંધુ થયું થુલ
ધાણી. આવાનાખી વાખા—ધાંતમાં બરાપ
શાના માખા. ધરો પિઆંત—સમજો અલુ-
રથજનન—જંગલ જીહાંન—વથતી વેરાંન—
તડકું મધિઆંન—રથતો નદિઆંન. જાહાડ,
વાહાડ. ખારો ખજુઓઆ—ખાહી, માહી,
દરો જોડો—કોઇ મારે માર—કોઇ જાહાર
કુતડો. હેવી અવથા આપરી—હેવે કેમ
કરે ખાપરી. સમાય જુરા પાહુ હાલ—જી-
વથ કે નહીં કાલ. કારણ કે આંધુ થયું અ
જોડું—કપાલ થયું અ જોડું. માંધાળી
જાપરી—જાણે રાટલીની. માપરી—ધશાઇ
જઈ રાલકી—થઇ ગઇ જાણે પાલખી. હાંપ
અકરી—પગ પકરી—ખગલ ભગરી—થઇ અ
જાણે કુરદાલ ખકરી. વલી માહરા વાદસા કાલા
ખાલ—તેખી ધીરાને બદલે થઇ ગયા લાલ—
તેને મારે ખાજ જોઇએ. ધોરા શુરવી વાલ—
નહીંતો ખાંધવી જોઈયે શુનેરી લાલ.
મથમ મથમાંધમ—તે આંખ અમરાધમ—
ખમાં અવાઇ ગીઆં—નખ તખાઇ
ગીઆં. મિજાંની થઇ મેધમ બાજી—પીવી
જોઈએ ધોડી કાંજી—પણ હોઆં કોણ
કરે મને રાજી. નાંખ, ને કાખ—ખધ
થઈ ગયું અ ખાખ, ને રાખ—આ માહારા
કેલ્યા મનેના લાલમ લાલ જોડ—તે તો
જાણે, નકરા સાંમરાના કોટ—હેનેતો જો-
ધમિય પાણીના ધોટ—પણ, હોઆંનાં લોક,
હે બધાં કોટ—તે કરેસ હરે ધાત. ને
આજો ખીચાર માહાર મેંનું—રતા

ને દાહાડો શાધેય બોનું—પણ તેને બદલે
 શાંત્ર મલેય ગોનું. છાતીખી ખીચારી
 ગેધય પ્રાતી—યદ ગધય બધી રાતી—હેને
 શાર્વતો નોઠએ એક પાતી—ને મલેતો
 બધાં બદનને શાંધી—રાખું મળજીત
 બાંધી. કેમકે શાંધે શાંધા—ના પડી ગયાય
 વાધા. અરે આ પેટ—તારે માટેતો કડિ-
 મિય આટલી વેઠ—તેને શાર્વ હીએવેર
 આવવું પડેલે ઠેક—ને રાજ કુખવુ જાય
 છેક છેક. એ બાપર પેટ, ને કમરનો કોઠો
 ને બરડાનો બોઠો—શઉ યદ ગીઠય એક-
 તે તો કહેને મહેને જરા શેક—મ કહેલે
 હવડાતો જરા વેક—કે મલે આપણે ઠેક-
 (આલવા જપય, પણ પાછો આટલી પડીને)
 સક—સક પગ—ખીચારા પગને આલવાનોજ
 નહી મલે વગ. ગુઠજીવ ગરી ગપલાં—ને
 બધાં પાંછી મરી ગપલાં. તારે હવે—તો
 કેને જાવો મધ. (જરા બેઠે છે) એ મી-
 થાલે બધું હાલહવાલ, ને ખરીઆ ખરખર
 ને ગરીઆ ગરગર યદ મધય તેનું
 કેમ—પણ એનું તો એમનું—જેમ તેમ
 કરીને આગલ આલવુંતો નોઠએ—કંઈ
 નથીબ અજમાવુંખી નોઠએ. શહેજ
 જોવા દાતાર છે—તો તેને દાદ લેનાં શું
 વાર છે? (ઠીક તમાકવી ફાડતો જાય છે.)

એકદ શોશો—દેખાવ ત્રીજો.

[વરાંન જનસભા અંધારી મારતે એક કુવો છે,
 તેમાં બેનજર પાકારતે ને કરીઆદ કરતે સંભલાયય]

બેનજર—આ કમનગીમ બેનજર,

આ શું તોક ને જનજર.

આ વાહલી બદરેમુનીર.

આ દીનરખા આ દીલપજર.

આ ખુદાવંદ ને હકતાલા,

આ કેઆરે યાશિ બોલબાલા.

આ ખુદા કાંઈ કુટકારો યશ.

રે આ દાદગર કાંઈ દાદ લેજો.

(કીરોજશા અને વજરજલી દાખલ થાય છે.)

કીરોજશાહ—(સંભલીને)

લેસે લેસે ને ૪૨ લેસે,

દાદખીલેસે ને છુટકખી યશે.

બંદા નો ધીરજ ધરશે,

તો મધુ પોતાની ગલ યશે.

બેનજર—હા કોઈ ધનમાન જાત

કોઈ માનવ કે આદમ જાત.

અરે કોઈ બાલવું સંભલાએય,

કે બેનજર વું ફાકેલે વેહમાએય.

કીરોજશા—નહી નહી અરેખર છેવે હમે,

યા બીદાર હવે મલશે વું ને ને મમે.

કેમ દીલદાર—એજ તારે બેનજર,

હવે એને કાદડજાની કરીએ તદખીર.

બેનજર—

હા, કોઈ મારું નામ લેવું સંભલાએય,

વું ધાર્યકે તેવો પુછેય કે શું આએય.

પેલી નાપેકાર પરીનાં માંણશે,

લેઈ આબ્યાં હોયે આવાની જાનશે.

વજરજલી—અરે વું બેનજર, બેનજર કે,

અરે કેહુ બાધ વું કાણુ છે તે.

હાએ નો વું અરે બેનજર,

તો મમજ કે તાહરી પ્રીછે તગદીર.

બેનજર—

નથી નોઈવું મને કશું આવા પીવાનું,

કુખ અમતાં હવે નથી મમવું જીવવાનું.

તમે તમારે મારગે ચાલેઆં જાઓ,

બેનજર તો મુવો એમ તમારી પરીને કહેા.

વજરજલી—એ કાંઈ જુડુંજી સમજેય.

કીરોજશા—હા ! એ પરીનાં માંણશે

આવાનું આપવા આબ્યાં હોય એમ થ-

મજીને કંડાલીને હવે આવાનું લેવા ના

પાડેય ને મરવા તેવાર યોય.

વજરજલી—ચક્ર, તેકાંઈ પાછો બોલેય.

બેનજર—હા, હવે માહારાધી કુખ

ખામી વધારે વાર રીવાનું નથી, ને કુટી

ચકી રહી નથી કે હવે વું આવાનું લેઈ

ચકું વારતે હવે તો બેહતર એજ છે કે

આવા પીવાનું એકદમ તજીને આ રી-

જતી હાલતમાંથી છુટકારો પામું. પામું—
પામું—એકદમનો છુટકારો પામું; સલામ,
સલામ, દુવા, દુવા, ઓ માહરી વાહલી
બદરેમુનીર—તું ને છેલી સલામ ને છેલી
દુવા કરી લીએચ તારો બેનહર.

વહરજાદી—અરે શીરોજશા જલદી કરો
તો. બેનહર તો મરવાની ને જીવ કાહડ-
વાની તજવીજ કરેચ વાસ્તે આલો ઉતાવલ
કરો. એને કાહડવાની જલદીથી કાંઈ
તજવીજ કરો. અરે આપણે ધણી ઠીક
તકે આવી લાગ્યાં. વાસ્તે હું તેને ઉપ-
રથી ઘોળાઈએ, તેટલાં તેને કાહડનારને
નમો બોલાવી લાવો તો.

ફીરોજશાહ—(જલદીમાં) હા, હું અ-
ત્યક્ષી આંખે પાસેની જગોમાંથી માહરા
દેવજાદીને બોલાવી લાઉં કે તેણે
આવીને એને સલામત બાહાર કાહડશે,
પણ તેટલાં તમે સંભાળજો હો.

વહરજાદી—બેનહર, બેનહર, ઓ !
બેનહર—શબર, શબર, ને કરજે શબર.

તું સંભલેચ કે હમે કોણ છેલ્લે,
હમે તારા છુટકારા કાજે આપાં છેલ્લે,
તારું નવું નથીબ ને નવું ટાલે લાપાં છેલ્લે,
તારો સાદ સંભલીને કુંદાં આપાં છેલ્લે.

બેનહર—એ કોણ, ને શું બોલેચ—
અરે બાઈ તમા કોણ છેલ્લે.

વહરજાદી—(મનમાં) હવે એને શું
હેલું. બદરેમુનીર, બદરેમુનીર, તાહરી વા-
હલી દીલદાર બદરેમુનીર.

બેનહર—અરે ખુદા આંખે સાધ
કાંઈ બદરેમુનીર, બદરેમુનીર હવે સંભ-
લાએચ—પણ— ખરી બદરેમુનીર વાંદાં
કાંદાં આવવીવી, તે તો ખીચારી કાંદાંની
કાંદાં બેઠી હોય, ને શું કરવી હોય. પણ
હમે હું મમજેઆ કે માહરા મગજમાં
ઘોળેલોતો ફરશર ધઈ ગયોચ કે રાત
દાહડો હું બદરેમુનીરને પાદ કરેચ તેણે
તેની દેવાનગીમાં મને ફાકટના હેજા સાધ

સંભલાયચ—કાંઈ નહોં, ફાકટ, ફાકટ, મંધુ
ફાકટ.

વહરજાદી—કેમ શાહજાદા, કેમ છે રે
ઓ બેનહર—તાહરી વાહલી બદરેમુનીરને
વાંદાનેચ કે નહોં.

બેનહર—અરે આંખે શું; વલી
બેનહર ને બદરેમુનીરનાં બોલો સંભલા-
એચ. ખચીત, ખચીત, હું ઘણો બેદાર
યાદ ગયોચ.

વહરજાદી—તું તારી બદરેમુનીરને
આંખેચ કે તું ને પાદ છેલ્લે નહોં.

બેનહર—અરે એનો વળી કોઈ બો-
લેચ; નહોં, નહોં, એ કાંઈ ફાકટનો બેઆલ
ને ફાકટનો વહેંચ નથી; કોઈ ઉપરથી
ખરેખર બોલેચ; ને વારંવાર તે બેનહર
તથા બદરેમુનીરનું નાંમ લેઆ કરેચ, હા!
હવે હું સમજાયો, કોઈ મારી મથકરી કરવું
હોય. અરે ! માહરા આપા બતંગ વખ-
તમાં અને બેહાલપણાંમાં કોઈને હુવી મારી
મથકરી કરવાનું શુંજેચ, અરે અપશોચ.
(મોટી) અરે તમે જાઓ, જાઓ, એમ
નીરોશીને સત્તાવામાં તમારું બહુ ધનાર
નથી, વાસ્તે જો બોદના તમા ખરા ખંદા
હોજો તો હમાંથી તમારે મારજો આપ્યા
જાયો. દુખીને દુખ પર દાંમ દેવો તમોને
સળવાર નથી.

વહરજાદી—અરે તું એ શું બોલેચ,
હમોને તું કાંદાં હંકેલી કાહરેચ—તું સમ-
જતો ને સંભલતો નથી કે હમો તારા
છુટકારાને સાર આપાંચ.

બેનહર—હા; કોઈ આંખે તો સાધ
છે ખરે, માહરા કુઆનમાં આવેચ કે
આંખે સાધવાલાં આંખે સાધ મેં લાડ-
ની ને ખીચારની વાંત કીવીચ ખરી. અરે
તમા કોણ છેલ્લે—કાંઈ તમારી પકી ની-
ચાંની આપો.

વહરજાદી—(હંસીને) વહરજાદી, વ-

છરખદો, બંદરે સુનીરની વજરખદી નજ-
સુવનીશને ઝાલખેય કે ?

બેનછર—હા, વજરખદી નજસુવનીતા-
શુભર ! શુભર ! ત્યાજ્ય સુઘતાલાના શુભર !
ઓ નામવર ખુબી બરેલી વજરખદી; તું
માંહાં કેમ આવી પુગી, અરે ! માંહરી
લીલદાર, માંહરી જોહરદાર, મારી પેઆરી,
બાહાલી બંદરે સુનીરખી છે કે :—

વજરખદી—જરા ધીરજ ધર, બધે
ખુશાચો તુંને હમણાં મલશે—હવડાં આ-
પણાં આદમીઆ તુંને બાહાર કાઢાડવા
આવી લાગશે.

બેનછર—હા ! અંતે બાદઅે માંહરી
દાદ લીધી, મારી આજેજી સંબલી.

(કીશોજશાહ બેઠે રેવાને લઈ આવેછ.)

કીશોજશાહ—નામના ઉઘાવનાં રેવા
તમે જોતાખી કરી આ બંધે કુવામાં જે
આત્મી પડેલું છે તેને આસ્તેથી હીનાં
હૈયેકા વંનાં સેલાંમત બાહાર કાઢાડી લાવો.

રેવા—ખુદશરૂ.

(કેવો કુવામાં અંદર ભગ્નિય, તેવો બે હાથ પર
બેનછરને બાહાર લાવેલે, બેનછર તંબ નાંતવાન થઈ
બાગ્યાય તે દમ લેવાતો નથી. બાહાર કાઢતાજ ઉજ
રક નોઈને બેનછર આખ બધ કરેલે ને જરા બેસુધ
થઈ ભગ્નિય.)

વજરખદી—(બેનછરપર નજર કરી;
હાથ ધરીને) અરે એ થું થયું; એનો
દમ કાંહાં છે ? અરે ! એની માર કાંહાં
આસેય ? શાહાબદા !

રેવા—તાજી હવા કુરખાચ, શાહબદા
મીકુનમ બેહાચ.

કીશોજશાહ—અરે એતો બંધ હવામાં
કેટલી સુદળ સુની પડેલો, તેથી એકદમ
બાહારનો. ઉભમ જોઈ શકાતો નથી ને
તાજી હવા દમમાં લેવાતી નથી ; આંસો
એને પાસેના શેહરમાં ઉઠારી બેદાર કરશું.
એની તાંહા માવજત કરી એને હુઝીઆર
કરી, પછી આપણે જઈશું.

(સંવાતો બંધછ.)

બાલકોના મેલાવડામાં મુગા કાકા.*

I root the old woman from thy trembling
heart—PERSIVA.

મુશૈષ અને અમરીકાની મારી લાંમખી
મુશાફરી પછી મુબઈમાં મારે મન બાવડું
મુકાંમ સોંપતાં મને ઘણીક અરમણો નડી
હતાં. પહેલ વેહલાં ગોલવારની ગલીમા મેં
મારી મધેમમરની હાજત મુજબ એક નાંનો
ઝોરદો બાઈ રાખ્યો હતો, પણ આપણાં
સંકો નેને મલતાવેડો અંથવા બેશરાઉ
સ્વભાવ કેહેછે તે સ્વભાવ મારી બહુ બોલી
અને ઘણી બોલી પેરવારીમાં એટલો તો
હૃદ બાહેરે વધી ગયો હતો કે તેવણુ કોઈ
પણ રીતે મારા એક મોરગી અને મોંત
સ્વભાવની દરકાર કચ્ચા વગર દરરોજ મને
પ્રછવા આવતાં કે “બાવા રાતે નચીતા-
હયી ઉંગ આવીલી કે મર ?” અંત્યાર
તલગ હું નહોં ધારતો હતો કે પેરવારાનું
કાંમ દર મામે પોતાનું બાઈ લેશુલ કરવા
ઉપગંત કાંઈ પણ વધારે હોય. પણ નહીં,
તેવણનાં વગર કારણનાં “મર” ધર”થી હું
મર આતમાંજ એટલો કંતાલી ગયો કે મને
તે ધેર શેહેજ લખતમાં છોડી જવાની
પ્રજ્ઞ પડી. ત્યાર પછી હું એક ખીલ
આબરદોર કુટુંબ સાથ રહેવા લાગો. અતરે
એક આઠવાડું મનબાવતી સાંતલી અને
મમાંધાંનીમાં પમાર કીધું, પણ તેટલામ
મારા નવાજુજરેગ પેરવારાને કાંઈ એવાજ
કાંતો આવ્યો કે તેવણે મારી ઉપરની દયાને
ખાતર દરરોજ વગર બોલાવે મારી મુ-
લાકાત લેવી. તેવણુ અરેખર ઘણાં અમ-
રાશ અને ગાદા હતા, અને માળાપથી
જુદો તથા બચાં કચાં કે કોઈપણ ફાસ
આચનાવ વગર મને મારી કુંમારી હાલ-
તમાં જુશતો જોઈ તેવણું એટલું તો

આગી આગુ' કે પ્રદાન મને રીજવવા અને મારે વખત એટલેથી પગાર થાએ એટલા માટે બહી મનચથી અને જોલાં દીવથી તેવણ મારા દરેક જાના સાથી થઈ લાગ્યાં. પણ એતો જુનીજ પીડા નવા લેખાશમાં વધારી અથતો એક બે દીવસમાં જ મારે એકમારગી રવમાય આ રીતના કંઠાલાથી ઉભરી આવ્યો હતો, પણ જ્યારે ત્રીજે દીવસે તેવણે જણાવ્યું કે "તમે ધણું ગમગીન અને બરડીએ રવમાવના કાગો છે." ત્યારે મારી આતરી યદ કે હવે વધારે એ પેરમાં થોભવું મહાંમવી બરેલું નથી, અને તેજ રાતે એક મંત્રુ મુકાંમ સોધી કાઢાડી રાતો રાત ત્યાં જઈને ગયા. આ બતાવને એક અઠવાડયું થયું નહોં તેટલામાં મારા બાલા પેરવાલાએ મને "મુ-અઇ મમામાર" જેવા રાજીસા ડાખામાં ખીરિજવાનું માન આપ્યું. મેં તેમાં વાંચ્યું કે "અતરેથી ખબર આપનાંમાં આવે છે કે ગયા ભ્રમપતવારની બપોરનાં એક કુજશ કાકા મારે મુકાંમ ડાકોં ગયા છે અને તેવણ પાછલથી પડેલ તોજ જતા જાંણ્યા હતી; અંમર કોઇ તેવણ મોટેની આતરી પ્રરવક ખબર નીચે શહી કરનાર બાલા-બાઇ બેમરાહુને તેવણનાં બાઇવારનાં મકાંનમાં બાવી અપમે તેને મારે ઇનાંમ આપવામાં આવશે."

આ ખબર વાંચી હું મારી મદાની નચીતાઇથી તેની કચીપણ દરકાર કરવા વગર મારે કાંમ ચલાવા લાગે, અને બાલાબાઇને મારે અર નાંમ બસીબર માંલમ ન હોવાથી આજની ઘડી સુધી મારે માટે "આતરી પ્રરવક" ખબર કોઇએ પણ તેવણને આપી હોય એમ હું માંનતો નથી.

હાલ હું એક બુજારોગ વખેર્ના વીધવા સાથે રહું છું, જેની ધણાંક ખચમાં છોકરાં વાલી હોવા છતાં મારા એક મારગી રવ-

ખાતરી વચે કોઇપણ રીતે આવવી નથી. હું મારા મારગમર વસું છું, અને તેવણ પોતાના મારગમર ચાલે છે. છેલાં પાંચ વરસ થયાં જોકે હું તેવણ સાથે વસું છું તોપણ તેવણ સાથે કોઇની દીવસે મને કોઇપણ બાબત ઉપર વાતચોત કરવી પડી હોય તેની મને વાદ નથી, મારે દર રોજનો નાચતો, ચાએ, રાત બપોરનું ખાંણું અને મરવે કાંઈ હાજત જોમ બોલો ખરાબર વખતસર હાજર કરવામાં આવે છે. જો વીધાનું પાંણી ઘણું થયું છે તો માતલાં તરફ ફક્ત આંગલી બતાવતાં અને બતાવે વખત દબા તોજ નીચાંન કરતાં તરત માંટણ બરવામાં અને બની મુઝગાવામાં આવે છે. શરીરનાં દરેક ચાલા અને ચાંદ ઉપરથી મારી મરીબ પેરધણીઆની મારી મરને હાજતો વીચે પોતાની જામે પાંખી જાય છે. અને શકત રોકું પુનાથી જવાબ મવાલના કંતાલા વગર પોતાનું મુજબ કરી લેએ છે. તેવણ પોતાનાં બચાં છોકરાંને પણ એવી મરમ તરખીચત આપી છે કે જો એકુવાત નાંહાંત્ર ખાલક મારા દગલાને વધારી વધારે આછી તકતક કરે છે તો તરત તેની માટી બેઠેન તેને પતાવી હરસેથી ખાંમણ આવે છે કે "ચેર! છોકરો, એમ કોઇ કાકાછને કંઠાશે આપે." વેહલ વેહલો જ્યારે હું આ બહી વીધવા અને તેણીના બચરવાલ કુટુંબ સાથે રહેવા લાગે ત્યારે એક વાતનો મને ધણા કંતાલો ઉપજતો હતો અને તે એ હવી કે દીવસમાં જોટીની વખત હું પેરમાં લાંબલ થતો કે નાંહાંનાથી તે મોટાં મુંધી મરવે કોઇ દર વખતે પોતાની જગા ઉપરથી ઉઠી મને આવકારે રતાં હતાં, પણ તે જિપર બે માર વાર "છત છત" કરી કનતાસો બતાવા જિપરથી આજે તે કનતાસો પણ દુર થયો છે અને હવે કુટુંબનાંજ એક બેથી તરીકે એક આરદા મધથી ખીલ આરદા

માં અથવા કાંઈ કામ શરૂ રાધણીમાં જા-
 બિહુ તો તેવો શરૂ નથી નતાઈથી પો-
 ના પોતાના કામ અથવા વાતચીતમાં રો-
 કાઈ ગૂંટે. અને તેથી મને પુશકલ ચન-
 તોશ જાણે છે. હવે તેવો મધ્યો જાણી
 શરૂ અને ધારતી સદનતર નોકનો જેઠ
 છે. અને મારી પેરવાલી પોતાના પેર સં
 શરૂનાં કામમાં ઝેટલી તો બાહોય છે કે
 મારા દેખતા બહાર હાતનો હીસાબ લેઈ
 માણસોની આમી અથવા બેદરકારીનો ધુર
 કાઠવામાં હવે મારી હાજરીથી કરી પણ
 શરૂમાં નથી. તેવો ગમે એવી છુપો વાત
 મારા દેખતા કરે છે, અને હું પેરની પા-
 લેલી બોલારી અથવા મરઘા બતકા મુજબ
 તેવો વચ્ચે મુગે માહોને આવજાવ કરે
 છું તેની તેવોને કરી અરચન નથી કેમ
 કે તેમ્મો જાણે છે કે મુગાકાકા હમિશના
 મુગાજ હાવાથી તેવણનાં પેરની કચી પણ
 ખીનાં મારેથી બાહર પડનાર નથી.

એવી રીતના મારો સાધના એખલાશનો
 શરૂથી વધારે લાખ પેરનાં બાહરો લે છે.
 માહોલાની કેટલીક નાહાની બુલકીબાઈ
 અને બુલકાંજી વગાદના દોવશોમાં મારે
 ત્યાંનાં બાહરો સાથ બેગાં મલી વીચીત્ર
 જાતનો બુલ દાકનની વારતાઓ કહી સમ-
 જાવી એક જાતની બપંકાર ધાશતોમાં
 રમુજ મેલવે છે. કોઈ વેલા બાહરથી હું
 અચબુચ આવી લાગતો ત્યારે માહોલાની
 કોઈ રાંક બાલકી પોતાની અચરકારક
 વારતામાં બહલ પડી એમ સમજી
 અચકી જતો હતો પણ તરત મારી પેર-
 વારીની એકવાત વારતાની તલપમાં
 પડેલી ઊંડરી બોલી જાતી કે “કાંઈ
 નહી, બેન એતો કાકાજી છે”. પેરમાં
 મજી કોઈ મને કાકાજીને નાંમે એખબુર
 હવું. અને મારા જેવા કાકાજીમાં તેવો
 મટે ધાશતી કરવાનું કૃષ્ણ ન હાવાથી
 તેવો તરત પોતાની અધુરી મુકેલી વારતા

માણ કળતાં હતાં. હું એક બતી આગલ
 જઈ બેસતો અને હાથમાં એક પુશક
 પકડીને તેમાજ ગોવા અતવાઈ ગયો હોઈ
 એ મુજબનું દોલ ધાલી તેવોની બપંકાર
 વારતાઓ સમજતો. દોજખના દેવ, બપં
 કાર રાખશ, કલપીત ખવીશ, તરાસદાયક
 દાકન, મરણ પામેલા માણસોના ભુત,
 છતીયાદીના એવાતો દાશતાનો. માલતાં કે
 જાણે તે કહી સમજાવનાર દરેક બાલકને
 તેનો જાતી અનુભવ હોય યાને નજરે
 નજર તેમને તેઓએ દીઠા હોય. તેવો
 શરૂ વારતાઓ વીશે કોઈપણ બુધી દદાની
 શાહાદત તાકીઆ વગર રહેતા ન હતાં.
 “અમીનાએ એમ કહ્યું, ગંગા એમ
 બોલી, મીઠાવજી દાશ અને માંકીઆએ
 મારી આગલ આએ વાત કીધી હતી” એ
 પ્રમાણે સૌ કોઈ પોતાની શાહાદત જણાવતું.

જેમ જેમ તેવોની વાગતા રશપર આ-
 વતી તેમ તેમ તેવો પોતાનાં હિતતાં પા-
 તલા હતીઆદી એકકની નજીક લઈ
 જઈ વારંવાર પાછલ કરી ધાશતીથી જોતાં
 કે રમે કોઈ ખવીશ અથવા દાકન ત્યાંજ
 એકાએક તેમને ગરીબએ, મં તેઓ
 વચે એક નાહાંનાં બાલકને જોઈ હવું જે
 શરૂ વાત એટલાંતો ધ્યાનથી સમજવું
 હવું કે ત્યાર પછી આજે બાર માશ યથા
 તે પોતાની શાય પોતાની વડી બેહન
 અથવા દાશીને લીધાવગર કપીપણ મુવા
 જવું. નથી. તેવો પોતાની વારતાઓને
 ધણી કહેદી અને અશંબવીક રીતે લ-
 આવતા હતાં, અને તેથી કરી તેવો શરૂ
 નાં બેજા એવાં તો ચમકી ગએલા લા-
 ગતાં કે પાછપથી કપી પણ તેમને કેકોણે
 લાવી શકાએ નહી. તેવોના આ રીતના
 વાદવીવાદ વચે એક અંચલ ઊંડરીએ
 બાહેરે મારી તરફ જોઈ ધણે ધીમે ધી-
 માં પોતાની બેહનપનીઓને પુછીયું કે
 “આએ કાકા આશતે આશતે આગળના

કગ્તા એટલા ધીકડા કેમ જાણાએ, શું નેવણુની આપડી પચેન આ બચેનનર પારતાએ શુંમજી ખીલીતા હશે"? આ ઊપરથી મેં ધાત્યુ કે કદાચ તેવા પોતે આ મુવાસનો બોનાથો પ્રથવા બચાના જેવા બોના દીવથી મારી પાશે આવડો, તે ઉપરથી હું મારો અરાખ ઊઠારી મારા શુતાના ઝોગદામા ગયો, અને ત્યાં જઈ એકનીજાને ખીધગામા માણુજ જાત મળદ કેમ મેનથી એકે તે ઊપર વીચાગ કરવા લાગો. હું જો એક પીતા દોઝી તો મારા બાવકોના શુંબંધમા પેરેથી શુંબાપ એ ભેગા કે કદાચ શકતીની આ બચેન- નકાગ પીદાકારીના બ્યાવથી તેવાને જેમ અને તેમ દુર રાખું, કેમકે કુમના બેજા ઊપર પડેલા બચપણુનો એ હાપ મેમએ- ટલી લાખી ઊમરે પણ નીકડી શકતો નથી, અને તેમને આખી છુંદગી તનગ વેહેમી અને હીચકારા બનાવે છે.

હું એક લડનકઆને પીજાનુંહું જેને મોટી મોટી લડાઈએ મારી છે, તોત અને બુંકુકના મુખત મારા વચે જે શતામતી માથ લડયોએ, જેણે મજાજીત કીલ્યાએ ઉપર ચડી જઈ તેમને શગ કીસ છે એટલું જતા બચપણુમા કોઈ દલને મોરોને મરેલા બેજા મધેથી કાહારેલા દરદી વિ- આરેથી બરેલી જીત ડાકડીની કાહણીએ મમજવાની નીચાન હજી તેમા એટલી તો જનવાઈ ઠી છે કે તે વાગવા કુકત પો- તાના એજાયાથી એડી હોડ- અને એ રીતે જીત ડાકડીના વેહેમનો તે એટલો તો બેજા થઈ પડયો છે કે એકથી વધુ વાગ તોપોના મુખત માગની ગમે હીમતથી ધરી જનાર પેરેવવાન પોતાના દગાજના એટલું બચપણથી કુજવા મંડી બપડે.

આરી રીતના દરદી વીચ ગે અને તેના જનમ શુરીની માથ પચીનામોનો હું જેમ જેમ વનારે વીચાર કરુંહું તેમ તેમ મારી

આતરી થાપ છે કે સ્વચ્છ અંત કરણ અને મારી મુખજ શકિત માથ તંદરોસ્ત કલ્યાણ શકિતપણુ માણુજાતના ઉગ એક જાતનો આરીરનાદ છે. જેમ એક દરદી અંત કરણ તેને સુખે જીવાવા દેવું નથી અને જેમ એક અધુરી મુખજ શકિત તેને ધાસી બરેલા માગ ઉપર ઉતારી પોડે છે તેમજ એક દરદી કલ્યાણ શકિત તેને ઉપર મુજબના પાછકથી કપી પણ નહીં સુધારી શકાય એવા વેહેમો અને ખરાખીના ખા- ડામા હોમારી રહે.

બચપણમા પડેલા એ જાપ આને હું બણાક ઉમરે પોહોચેલા મરદો અને કાંઈ શુમાગ વગરની સ્ત્રીએમા પ્રગટ પડી આ- વતો જોઈકું અને તે ઉપરથી એક અ- શખી કનિધા “પરશીઅશ”ના મેલોમા તેમને પણ મારી અગજ છે કે તમારા ધગમ અને માણુજ જાતને જે છુદ્ધિ તે કરીમેકાગમાજ તગથી એનાવત થઈ છે તેમની રૂએ “તમાગ અંત કરણ મધેથી તે ઘડી દલને જડમેખપી હાંડી નાખો.” અને જ્યારે અરે એકું પારખી શકનાની હાલતમા આણે ન હતા તે વેના જે મુર ખાઈએ આપણુ દીલમા જડ ગાલી રાપ તેને પાઠનથી કમડી નાંખવાની સમજી ધનશાન તરીકે આપણી ફરજ છે એમ હું ધાર છું.

આગવના જમાનાના કેગાક જવા અનેગાહાન પ્રશ્નોની મીશાલ અગર મારે કોઈ પણ વાચનાગ જીત દાકડીની હસ્તી અરેખ માનતો હોય તોપણ તેને મારી એટલી અથ બલ્યામણુ છે કે તેને પોતાની હસ્તીનો મુખે આધાર તમામ અરથતી પગ હકુમત ચનાનનાગ તે દલગ દાવર ઉપર રાખયો, કેમકે તે ખાવંદની પરવાતગી અને હેકમ વગર તેની પોતાની વસ્તી વાડી ઉપર ગમે એવો દોજખને જીત કે દાકડી શકનાગ નથી.

દાનપતા બુદ્ધ દાક્ષણી હસી કરતાં
જેવા અંશા અને પચીત રહુની હસી
ઉપર વધારે બરેશા રાખેછે તેવા તરફ
હું સ્વી જવાને વધારે લલચાઈ છું. તેવા
માથ એક મળ થઈ હું માંની ચક્કું છું કે
જ્યારે આપણે પોતાને આ કુનીઆમાં
તદન એખલા સમજાએ છીએ ત્યારે
આપણી ઉપર અંશા માણવીએ અથવા
બેહુસ્તના કુરેશનાઓનાં અનડીય રહ નેપે-
આની કરેછે. અને એ વિચારથી કશીપણ
ધારતી કરવાને બદલે આસં તમામ કામ
કાજ અને કુ-વાદારીના વહીવટમાં સાંભળી
મને હાલ મલેછે. તે કરીએ કારણજની
તમામ કસમત અને આસીરવાદનો ઉપકાર
અને હુમાંન માપ લાભ સેવી વેલા આવા
વિવિધ સાક્ષીઓની હાજરીથી આંતરિક મને
સંતોષ અને ખુશાલી ઉપજેછે.

એક પુરાનો કવી “હેશીઅલ” આ
અંશા રહની હસી કણ્ઠ મ રાખે છે અને
તેને ધગલાડનો નાંમીયો ક્રમ “બેહુસ્ત
ખાલુ” એવે નાંમની પોતાની અમરગ
કવિતાના ચોથાં પુસ્તકમાં કેહવી રીતે
સ્ત્રીકારે છે તે જોવા :—

Nor think, though men were none,
That Heav'n would want spectators, God
want praise ;
Millions of spiritual creatures walk the earth
Unseen, both when we wake and when we sleep ;
All these with ceaseless Praise his works
behold
Both day and night.

ચેહુલ વેહુલી જાંઘીનો વીમર ઉતાર-
નારી કંપની અને ૧૭૦૬ માં “ધી ઈ-
મીકેઅલ” નામની નીકલી હતી. જુવાન
નેમજ શ્રદ્ધા, તદરેશ્ત તેમજ કાલેવી પુર-
શોની જાંઘીનો વચ્ચ દાહડે એએ પાંચ
પાંજીડ સેઈ તેવીએ ઉતારતી. તેની દાખલ
પતાની શી સો પાંજીડ હતી. એ જ્યારે
નીકલી ત્યારે લોકોની ખાતરી હતી કે તે
નહોતો વખત આલચી નહીં તથા એ કાં-
ને જોવાની આશુ જવા બરાબર લોકો
મુમજતા હતા.

કવિતા-વાણીની બહેસ તું કર.

તે દાહડે હું બેઠોતો દરિય ઉતાર,
જોવાને કુદરતનો રંઝીન ચિતાર,
હી જ્યારે ઉમમી ઝાખી સહેવાર,
એડી દિલના ઉભરામાં ત્યારે મેં આ
નીચલી કવેત તે સાંભલ વચન.

નમન નમન હુંને માહતા બોદા !
તું જે હતો, છે, ને રહેશે સદા !
હું તો ॥ કમોના, મીસ્કીન, મદા,
નાપલી એક કુદરીમા પાંચો વેદા,
હું જ્યારેસ્તી પાંચો હું છાંણ ઉપર,
કવિતા-વાણીની બહેસ તું કર.

ફરિયા તો જુદી ને છે બેરવત,
આવેલ તે હર રીતે મહુને વિપત,
ચામરથી કુકે છે જરી લપત,
લુટાવે છે શેલે દિસ માહરી જાત,
લોક જાલી કરે છે જામી જામર,
કવિતા-વાણીની બહેસ તું કર.

કવેતમાં ધપકતું કર આ મજા,
કે રંઝીન તે એસમની ઉડી સમજા,
વિખરાતા વિચારો એકઠા કરી,
કામજ ૧૨ સમાવે ઉડતા થરી,
ડાખના ઉપાધમાં શું એવી સહેતાર
કવિતા-વાણીની બહેસ તું કર.

સમજ્યો જેને હું માહરી મિતર,
નિકરડું તેડું તો કોહેલું જામર,
બેહુસ્ત હવું માહરું તે થડું જામર,
નિકરડો મજા જે સમજ્યો, ખામર;
જુરાં એ સાંતકમાં હાથ માહરી ધર,
કવિતા-વાણીની બહેસ તું કર.

આલું કે આહીને હું પાંજી ચહેવાઈ,
પણ મેહુનત તે માહરી અકારત પડી,
આલે નાદિ જે વચર મહુને થરી,
તરખીડો આલ્યો ને, મહુને ઊડી;
જુરાં એ સાંતકમાં હાથ માહરી ધર,
કવિતા-વાણીની બહેસ તું કર.

જાતીએ જાણી ને યમતો સદા,
સમજે તે હવે એક ખરી પીડા;
આહી જાડીં મરીબરી હું મારમ સર,
તો જાણા ને ખીખીખી જોઈ જામર;
બેજકાઈનાં કુઝની મતાકવા અસર,
કવિતા-વાણીની બહેસ તું કર.

જનમ ચરીત્રો.

૩

દાક્ટર સેમ્યુઅલ જોનસન.

(બાગ પાંચમો.)

Many people had been surprised to see a man of his genius and learning stooping to every drudgery, and denying himself almost every comfort, for the purpose of supplying a silly, affected old woman with superfluities which she accepted with but little gratitude

MACAULAY.

આપણે આગલ જોઇ ગયા તે પ્રમાંણે પોતાનો ચાલકોશ રચવાનાં જ્ઞાતા બરેલાં પછીનાં વચ્ચે આશ્ચર્ય અને ગમત ખાતર જોનસન ખીજાં મનપ્રજ્ઞાં લખાણે પણ ચલાવતો હતો, જે મધનું મુખ્ય લખાણ પુગતન જમાંનાના રોમન કવિ જુવેનલની એક જાણીતી કવિતાની હપ ઉપર જેમ આપણાં મીઠાં વેશ્યાના કહેછે તેમ “માંણુ જનતની ઇચ્છા બરબાદ” એવે નામની એક કૃતિ કવિતાને લગતું હતું. આ કવિતા ઉપર મોકલે પોતા તરફથી નુકતેચીની કરતી વેલા જણાવેછ કે અચલી લાતીન કવિતા કરતાં તે ચટપાતી હતી કે ઉતરતી તે કહી શકવું મણું મુશ્કેલ છે. તોપણ તે મધ જે જોશ બરેલી અને એક જ હપની મધુર ભાષામાં જોનસન “કારદીનલ પુલશીની પડતી”નો ચીતાર આપેછે તે કરતાં “ચીજેનથ”ની પડતીવેલા આખું રોમ તમે ઉપર થઇ રહ્યું હતું, લોકોને ઘેરેપર તોરણો બધાઇ હતી, ચરકારી મેટલ તરફ દબાયા બરેલી ચીતે સફેદ પોધાને લઇ જવાનું ચરમચ નીકલ્યું હતું, માંહાં પુરોગાની ચાદગારીમાં દુકાંધમાં પ્રવશાઓને ભાંજીતોચી બરબાદ કરવામાં આવ્યાં હતાં, તેના એક વેલાના ખુશાંમતીઆઓ તેને માંકલથી બાંધી રસ્તેથી લઇ જતો જોવાને દાંડાડી કરતા

હતા, અને તેને તાઇબર નદીમાં દુખાડી દેવામાં આવે તેની આગમજ તેને લાલ લગાવાને તત્પરી રહ્યા હતા તે મરવેનો જુવેનલને હાથનો ચીતાર વધારે અચરકારક છે. ખીજા હાથ ઉપર તેજ કવિતામાં “જુનીયોલ”નું જુવેનલ જે ચીત આખું છે તે જોનસનને હાથનાં ઇંગલાડનાં રાજા “ચારલ્સ”ના ચીત આગલ પોતાનું મુર નમાવે છે. “દીમાથચનીશ” અને “સી-મરો”ની હાલત ઉપર જુવેનલે પોતાની કવિતામાં જે માહુતમ કીધી છે તે કરતાં વિધાનેનાં કંગાલીઅતપણાં ઉપર છટાદાર અને અચરકારક ચીતે જોનસનને જે લામ-તાંન ચલાયું છે તે કાંઇ પણ શક વગર વધારે ચટપાતું છે. આ કવિતાનો હક ચેલવવા ખાતર તેના મદદગાર પુસ્તકો વચનાર તરફથી તેને નજીક દોહાડયા રૂપીઆ મળ્યા હતા.

આ કવિતા પછી તેને પોતા સાથે અધુરી હાલતમા લાવેલા “ઇરીન” નામનો નાટક પ્રકાર કીધો, અને તેને નાટકના તખ્તા ઉપર બજા બતાવેલા જોવાને તે ઇતેભરી બતાવા લાગો. આ વેલા તેનો આમલો ચેલો “દેવીડ ગેરીક” નાટકો બજા બતાવનાર તરીકે લામખા વખતનો આચકાર થયેલા હતો અને તેના હાથમાં “ફુલ્સેન” જાંમળી પ્રખ્યાત નાટકચલાને તમામ કારખાર હતો. એક વેલાના ચેલા અને શીક્ષક વચેનો મંબંધ આ વેલા ઘણો અવનવન તર્ગહતો હતો; તેવો એ ખીજાને એક વેલા ધીકારતા હતા તે ખીજા વેલા પોતા તરફ અજબ જેવી રીતે એચતા હતા. ખુદર તે તેવોને તંદન જુદી જાતની માટીના બનાયા હતાં અને તેઓની જુદી જુદી દાખતે તેમન ખુદરતી રવબાવને પૂરતી ચીતે બાહર આણ્યા હતા. એકાએક થઇ ગુપતી ચહડવ દાખતે ગેરીકનું માંધું ફરતી નાંખ્યું હતું

અને ચાલુ મુશ્કેલીએ જોનશનના સ્વભા-
વને સંગ્રાના જેવો આટલોટ કરી નાખ્યો
હતો. વધારે દાહપાણવાલા વિધવાનોએ
જેવી કાંઈ લખ્યું હતું તે શકત તરહવાર
ટોંગ અને ચાલાઓ સાથે બાજુ બતાવાથી
ગેરીકે હાથન કીધેલી એક નાહાની બં
ગલી, સુના રાંના વાસણે, ચોનધ ધર
સોંગારનો સામન, અથડયના ગાલીઆ ઇ-
ત્યાદી ચોળે ઉરર કોઇ પણ વિધવાને
ન હાજે એવી રીતની અદેઆઈવી જોન-
શન જોતો હતો, ખીજા હાથ ઉપર ગેરી-
કની પતરાજી ભરેલી લાગણીઓને એના
વિચારથી હીનું લાગતુ હતું કે તેની
આત્માકીની ભપારે સરવે કોઇ ભખજ
વખાણુ કરતા ત્યારે બરીઅલ અને કરદા
સમાનનો એક વિધવાને કેનેનુ મત કોઇખી
કાગણુશ પુકારી મુકાએજ નહીં, તે
પોતા તમજની ગુતીમા દર વેલા કાંઈરહુ
પુચકાગ બતાવતો હતો. એટલું છતાં એણે
અને શીક્ષક એક વેલા એટલોતો નત-
દીકનો સખધ ધરાવતા હતા કે તેવાને
એક તરફની વાદરાના જેવી બેઅદખી અને
ખીજી તરફનું ખાતા મીડના જેવુ જ મળી
પણુ એક ખીજા તરફ વાગાર ધુરકા
ધુકી ડગવનું હતું તે છતાં તેવો જીવ-
ગીના હેડા સુરી એક ખીજના મિત્ર તરી-
કેજ રહ્યા હતા. આ મિત્ર ગેરકિ જોન-
શનના ઉપા નાટકમા ઘટતો ફુગા કરી
બાજુ બતાવ્યો પણ તે પ્રવનને જાહાજો
પમંદ પડ્યો નહીં. નક શત ધુડી બાજુ
બતાવ્યા નહી તેને અટકાવાની રૂજ પડી.
તે જોમ નાટક તખ્તાને માફક આવે એવો
ન હતો જેમજ વ ચલુમા પણ જોનશનના
હાથને જોય દીએ તેના ન હતો, નાટકની
આવ કવિતા જેને “બેરેક વગ” કહેછે
તેનો તેને જાહાજો માહતગે ન હતો, તે
છતાં તમામ નાટક અનુપાન વગર એણે
હોવાથી તેમા અને તેની આગા કવિતામા

એટલોજ શરક હતો કે જો તેના નાટકની
તમામ કવિતાના છેલા બોલો ફુગી અનુ-
પ્રાસ મેલખ્યા હોત તો તેવો બંને એક
સગખીજ યાત. આ રીતની નીશરલતા છતાં
આ નાટકથી જોનશનને તણુ હજાર રૂપીઆ
મલ્યા, જે તેના પોતાના વિચાર મુજબ
વખત પ્રમાણે ઠીક હતો.

“ઇરીન” નામના ઉપલા નાટક પછો
આશરે એક વરસે જોનશન સાહેબનું
સ્થાન તાહાના તાહાના નીખ ધો લખવા
ઉગ લાગ્યુ. “તેતનર” અને તે થાને
વધારે પખ્યાત “સ્પેકતેતર”ની ન ધારેલી
શતેહ ઉપથી જોનશન કાકા પણ તેજ
મારગ અખત્યાર કરવાને લલચાયા. નીતી
મડલીની રીતભાત, અને વિદ્યા સંબંધી
નીખ ધો લખવાનું તેવણે મર કીધું. તેવ-
ણનીજ મીશાવ જગ આશકાર એદીશ-
નના સ્પેકતેતરની નકલ કરનારાઓનો તે
વેલા કથો ટેટિ ન હતો. સ્પેકતેતરની રૂપ
ઉપર “સે માનેસતરી,” “શેનશર,” “કી-
ચીકર,” “બેલ દીવર,” “શેમપીવન” અને
તેના ખીજા અનેક પતરો ઉભાઈ જવા
લાગ્યા પણ આજે મંચેજ વાચણમા સ્પે-
કતેતરે જેવી એતેજર જગ્યા લીધી છે
તેરી જગ્યા મેલવવાને ઉપલા મધિનું એક
પણુ આમરસનાં વધુ નથી આજે નેમને
જાહાજ વાચણમા આવતા નથી, અને તે
વેલા પણ તેમની શતેહ નામનીજ હતી.
નામાકીત એદીશનને પગસે ચાલનારા
આગલા બધા લખનારાઓની નાશરલતા
છતાં જોનશનને તેજ મારગ ઉગ પોતાનું
નમીખ અજમાવાનો ટેડાન કીધો અને
બમબર સ્પેકતેતરને બધ વડમાને છતરીમ
વગર યથા પડી જોનશનના “શેમપન”
માને બાકનાર એવે નામના પતરનો પૂરેજ
પહેલો અંક બાહર પડ્યો. જોનશનને
એક નીખધ કરતા તરીકે જાણીતો કરનાર
આ પત્ર અવાડવાના દર મંગલ અને

ચનીનારે ખાહાર પડતું હતું. ૧૭૫૦ ના માર્ચ માસમાં શરૂ થયેલાં આ પતરનો બે વરસમાં પાને ૧૭૫૨ નાં માર્ચ માસમાં અંત આવ્યો હતો.

જેમ ઐદીશન “સ્પેક્ટેટર” પાને એક તમાશાગિરને નાંખે આવ્યાતો હતો તેમ “રેમબ્લર” પાને એક બટકનારને નાંખે સર કીવિતાં આ પતરની સરઆતમાં કેટલાક નાંખીયા વિધવાનો તરશી તારીફ થવા લાગી. તે વેલાનો પ્રખ્યાત વારતા લખનાર રીઅરલ્શન તેને ઐદીશનનાં સ્પેક્ટેટર સાથે સરખાવી તેકરતાં ચલ્યાતું નહીં તે તેની બરખાસ્તું ગણવા લાગ્યો. “ય” અને હારવી જેવા પ્રખ્યાત નરો બોલી રીતે તેની તારીફ કરવા લાગા. “બાબ દાદીગતન” જે પોતાની ગમે એટલી ખાંખીઓ છતાં વિધ્યા, જીનચી મનચકતી ને અસાધારન જુધીનો કદરદાન હતો, તે આ નવા “બટકનારને” નજરે નજર જોવાને તલપી રહ્યો હતો. આવેલા શાહબદા ફેડરીકનો મુખ્ય મથપતીઓ “બાબ દાદીગતન” પાતે હતો અને જ્યારે ઉર્પેલાં પતરની શાત નક્કો તે શાહબદા માટે અગીલામાં આવી ત્યારે માનવાને કારણ મહેલે કે તે “દાદીગતની” જોનથન તરફની આવી મુચનાંતું પરીણામ હોયું જોઈએ. પણ એ મેરખાંતીથી જોનથન ઉપર પોડીજ અથર થઇ. સોરદ “એમ્પ્રોપ્રીએટ” દરવાજે ધકેલા ખાઇ શું મુખ્ય જોયું કે રીપી થોહમાં માંલુગોને દરવાજે ધકેલા ખાવાનું જોનથન જેવો સ્વતંત્ર ધણી પચંદ કરે ? તેને શાહબદા તરફની મેહરખાંતીની કથી દરકાર કીધી નહીં. તે ઉર આગલની માશક હવાઇ અપ્પશાઓનો કીલો ઉઠાવાથી પણ તે પહરેજ રહ્યો. જોનથન જેવા મુશ્કેલ નર કરતાં ચંકડો દરજ્જા આવી હાલતવાલા આપણાં વિધવાંતમાં અપનાર જીવાંની-

આઓ મધેથી આવો સ્વતંત્ર અને ખીન સ્વારથી કેટલા મલી શકે ? મુશ્કેલી યુવાંમગીરીનો રસ્તો ખતાવે તો તેમાં જાજ મરખાંતી નથી પણ એક સ્વતંત્ર માંલુજ ખાંતીની, મોજ મજાલી, અને તેજાજ ખીજ તકલીદ લાભ ખાતર પોતાની કેલવણીને વીઝારી મુકી, પોતાના આજ અને સ્વતંત્ર વિચારો જાણે કાંઈ હુપજ નહોં એવી રીતે “હાજ હા” નો રસ્તો પકડે તો તેમાં તેની કેલવણીની, તેની હારમતની, તેના સ્વતંત્રતાની, અને ગોયા તેની આખી જીંદગીની કેટલી વધારે હીનપસ્તી સમજવી જોઈએ ? પણ તેથી ઉલટીજ રીતે જ્યાં સ્વતંત્ર વિધવાનો બદખાઓની બાહેધરી ઉર ધોબાઇ, પોતાના સ્વતંતાનો આપધાટ કરેછે ત્યારે જોનથન જેવો બીખારી અને મુશ્કેલ હાલતનો વિધવાન એક શાહબદા તરફની મેહરખાંતીની પણ દરકાર નહોં કરે એ તે નામદાર માટે કેટલું સ્તુતીપાત છે.

વિધવાંનો તરશી વખાણ અને એક શાહબદા તરશી મેહરખાંતી છતાં પ્રજાએ જોનથનનાં આ નવાં લખાંતુ “રેમબ્લર” માને બટકનારને સારો આવકાર દીધો નહોં. જેથી કરી તે મધેથી જોનથનને પેહલ પેહલાં કાંઈ જાહજો લાભ થયો નહોં પણ જ્યારે પત્રના આકારમાં નીકલતાં બે વરસનાં તે લખાંતુને પાછલથી એકમાં કરી એક પુસ્તકનાં આકારમાં છપાવામાં આવ્યા ત્યારેજ તેમની લાયક સ્તુતિ થવા લાગી, અને જોનથનની જીંદગીમાંજ તેની તેર હજાર નકલો શકત હાવામાંજ પચરાઇ મેઇ. રોકાઇડ અને આપરજડ ખાતે તેની નવી નવી આરતીઓ નીકલવા લાગી. આ પુસ્તક મધેનાં તેનાં લખાંતુની બાગાનાં મુદપણાંની એટલી તો તારીફ થવા લાગી કે તેમને સુધારવાને ખાતર જોનથનથી પોતાથી એક

હરપ પણ ફરવી શકાય નહીં એમ ધણુક લોકો માનવા લાગ્યા. ખીજા કેટલાકોએ ઇંગ્રેજ ભાષાના સ્વચ્છ પણાને બગાડી નાંખવાનો દાવ્ય તેની ઉપર મુક્યો. કેટલાક કાવેલ તીકાકારોએ આ પુસ્તકની ભાષાને કંતાલા ભરેલી રીતે એકજ દપની, તાણી તોરીને બપકાદાર બનાવેલી અને ધણીક વેલા વાડપએને કટંગી રીતે લંબાવેલા જણાવ્યા. એટલું છતાં બેદ પક્ષવાલા ટીકાકારો નીતી અને માણસ જાતની ચાલ ચલણ મુમબંધી તેના અનુભવને ધનસાક આપવામાં પછાત પડ્યા ન હતા. કેટલાક અશરકારક ફકરાઓનું જુદુંદ સુભાખીત પછું, અને તેની ભાષાનો વાર વારનો અજઞાત તેવો એક અવાજે કચ્છલ કરતા હતા.

જોનશનના આ લખાણના મૂળંધમાં નજદીક એક સદીની વાત ઉપર પ્રખ્યાત એદીશન સાથે સરખાંબણી થતી હતી. અને અતીથણી હોજતોજ સાથ નીબંધ કરતા તરીકે કોઈ જોનશનને તો કાઢ એદીશનને, અદીયાતો ગણવું હતું. પણ ટીકાકારોનાં સુનંદ સરદાર મેકેલિનાં જણાવા પ્રમાણે તેમની પાછલના જમાંનાના પ્રજામને જે ચુકાદો કીધો છે તે ચુકાદાને ગમે એવી “અરજીઓ” છતાં કોઈ પણ ન્યાયાની-યથી ફરવી શકાય નહીં. જગ પ્રસીદ્ધ એદીશનનાં લખાણો મધેથી “શર રોજર દી કાવરલી”* તેનો ધરમચુર અને તેનો નોકર, “લીવ લીમબલ” અને “લીલ હતીકોમબલ” † “ગીરમોનો સ્વપનો,” ‡ “એક રીતાયર ચયલો શેરુરી,” † “હંમ-

* એદીશનના “શર રોજર”ના ઉપર તપકેનાં ચીતાર માટે જોવા ચલા સાહત્યાં વિદ્યા મિત્રને ૧૬૨ મે પાને “મારા સાપોઓ” વાલી બાળદની સરખા-તમા રોહ અસરકારકને હેવાલ.

† “લીલ હતીકોમબલ”ને માટે પણ ઉપલીજ બા-બદને ૧૬૫ મે પાને જોવા “મધમથતા મધપુકાલ” નો હેવાલ.

‡ જોવા ચાલુ સાવત્યાં એપરેલ માસનાં વિદ્યા મિત્ર ને પાને ૮૬ મે “ચુલા કાકાને મહેલો એક રોતાયર મથલા ઘેહરીનો હેવાલ.”

શગીનું મંડલ,” “હીલવા અને શેલમની મોહજાત,” “નાનાં બજાર અને માહાંત પુરશોની છેલી આશાપશની જગ્યાની મુલાકાત” વીણે ઇંગ્રેજ ભાષાનો દરએક વાંચનાર મહિતગાર છે, પણ એથી ઉલ-તીજ રીતે ધણુક વિધ્વાન અને વાચણનો બેહોષો શાખ ધરાવનાર પુરશો પણ જોન-શનના આ છેલાં પુસ્તકનાં લખાણથી ખીનવાકેશ હોયછે. એદીશન અને જોન-શનનાં નીબંધોમા આટલો ફરક છે. બા-હોલી મનશકતી અને કામિલ્લતપણાંમાં જોનશન એદીશનથી આટીઓ જાપ એવો નથી, પણ એદીશન પોતાના લખાણોથી શાધારણ માંણુશોના જુલા, લાગણીઓ અને અંતકરણ ઉપર જેવી અશર કરેછે તેવી જોનશનનાં લખાણોથી કદાચજ થાય છે. અને એટલા માટે જયારે જોનશનનાં લખાણો જાહાજ લાગણી વીણાનાં વિ-ધ્વાનોને શેહેજ રચુજ ભેથું સાન આપે છે, ત્યારે ઘેરે ઘેર અને કુંદડીએ કુંદડી ધરમ પુસ્તકની માફક એદીશનનાં લખાણો લખો આદમીઓને મોહ પમાડે છે. રચુજ સાથ ચાંતક આપવા ઉપરાંત એદીશન જેવી રીતે પોતાના વાંચનારાઓનાં મન ઉપર વિધાના માન સાથ નીતીનો છાપ મારેછે તેવું જોનશનથી જવલજ બનેછે.

આપણે આગલ જોહ ગયા, તે પ્રમાણે પોતાના સખ્દકોશ રચવાના કંટાલા મધેથી મગજને રોહાતબખચવા ખાતર જોનશનને જે જુદી જુદી બાબદો ઉપર ધ્યાન આપવું પડતું હતું તે મધેની એક બાબદ આ છેલાં પુસ્તકને લગતી હતી, અને સખ્દકોશ શર કરવા પછી લખવા માટેલું આ કીમતી લખાણ ૧૭૫૨ માં ચાને સખ્દકોશ પુરી થયો તેની ત્રણ વરસ આગમજ ફેરાલ થયું હતું. આ પુસ્તકનો છેલો બાગ જો-નશનને બારે શોકાવુર હાર્લતમાં લખવો પડ્યો હતો. આ વેલાએ તેની વાહલી

મોહરદાર "લીલી"ની માંદગીએ એવું બપોર ૩૫ પકડ્યું હતું કે તેણીના છત્ર-વા વિદ્યની આશા તખીએને ઊડવી પડી હતી. "રેમબલરનો" છેલ્લો આંક બાહાર પડ્યા પછી લોને દીવસે તેણીએ મોલીડો જન પોતાનાં પેદા કરનારને સ્વાધીન કીધા. જોનસનને મનસે આ એક સરવેથી વધારે કારી જાગ્યમ હતો. તેનું દીવ તુટી ગયું. તેનો ગાંભીર સ્વભાવ વધારે સોકા-તુર બન્યો. એક સીમાપક્ષી, ઉછાછક્ષી, અને બાહિંગના બપકા મપકા ઉપર મેરી શીનનારી ધરડી સ્ત્રીને લાર લડાયા અને તરેહ કી-શમનું ધધધ વહીવરું કરી, પુશકલ અગ-વડો સોમી, જોનસન જવા કાબેલ અને બુદ્ધિવાન મરદને તેણીને ખરેખરી હાજતો ઉપરાંત મોજ શાખની તરેહવાર સીને પુરી પાડતો જોઇ સોદો અગમ થતા હતા કેમકે પોતા ઉપર મેરી શીનનારા આવા કાબેલ ખાવંદ તરખની દરેદ સેવા તેણી ક્રમાંપણ હેથાંત અથવા ઉપકાર વગર કબુલ રાખતી હતી. એટલું છતાં જોનસન તેણી ઉપર દેવાંનો બન્યો હતો. તેની તમામ મોહાંબત તેણીમાંજ સમાવલી હતી. નહીં તેનો એક બાધ હતો કે નહીં એક બહેન હતી; નહીં તેનો એક ખંડા હતો કે નહીં એક પેઠી હતી. તમામ અબલાઓમાં તેની વાહલી "લીલી" તેને મનસે એક "શુ-લીએત" નાં જેવી મનમોહાવન અને એક "પોરશીઆ"ના જેવી કાબેલ હતી. પોતાના લખાંણ સંબંધી તેણીનાં મતને તે ચોપાંચાંઓનાં લોકાકારો અને નાટક-શાસનાં તમામગીરોનાં મત કરતાં વધારે વજન આપતો હતો. પોતાનો મુખ્દોશ રમતી વેલા જે ઉગમ અને ખંતીપણથી જે કોઇના પલુ આશરો અને ઉલટ વગર હેજગારી કરતો હતો તેમાં તેની સુખ નેમ એજ હતી કે મુખ્દોશનાં બદલામાં નાંણાં મંબધી જેવી કાંઇ લાભ હાંચલ

કરી શકાય તે મરવે પોતાની વાહલી "લીલી" ઉપર ખરચી તેણીને સુખી અને એક મુખ્દોશ રમતારની મોહરદાર તરીકે કીરતીમંદ બનાવતી. પણ અપશોમ! કમનશીબ "લીલી" ને નશીબે એવું સુખ અને એવી કીરતી ન હતી. મુખ્દોશ મુખ્દોશને કેકાણે હતો તેટલાં તેણી હંમશગીને સ્વાધીન થઇ ચુકી હતી અને લંડનનાં ગલીયુચીવામાં એક ગીચ મકાંનમાં આંક લાખ માંણુશની વસ્તી વચ્ચે કમખખત જોનસન વાહલી માથુ-કને સુખી કરવાની નાશીવાએશીમાં કુખી તુટેલાં દીલનો, એખસો અને અગુલો પડ્યો હતો. છંદગીનું મોટાંમાં મોટું સુખ તેને ચુમાનું હતું. તેનાં ગમનો કશો પાર નહીં હતો, તોપણ પોતાના મોહલા મન અને કાબેલીઅતપણાંને જાજતી રીતે તે ગમ બુલી જવા ખાતર જેવરી ઉલટ માથ ને પોતાના આરંભલાં માહાબારત કાંમ ઉપર મંડયો અને તેને ઉપલાં જાગમ પછી જણુ વગશની મુદતમાં મંપુરણ કીકું. જે વીચે આપણે ગયા આંકમાં લખાણુધી વોલી ગયા છપ્પે.

એક પુલે ખવોડેલો ભુલાવો.

જો ૧ થયું કાહલીપર બેઠેનું કુલ ;
કાલી તે કાહલીપર આનરની રમ-
માં દિવકે કેડ તે નાખતું ને તમ ।
પેલેહલી નજરે મેં ભણ્યું પતન,
ને હોલવી મેં કાહલી, કે ઉડીને તે
હવામાં દેખાડે કોમલ બદન ;
પણ ચાહતીને બેઠેનું કાહલીપર તે,
નહિ જ્યારે ચાકીને ઉડ્યું મન,
ને પુલને પાછું પોતાની જનેજ,
હસી માહતું જુવ ઉપર, ચપકોડં મડ,
ઉડું જ્યારે અસખી, હાલતની અંદર,
ભણ્યું મેં ત્યારે કે હડું ને કુલ,
જોઈ ત્યારે મેં માહલી પોતાની જુલ.

અગર એન તોફે શીરામી. (હાફીની છઠી ગઝલ.)

અમર પેલી શીરામી ખુબશુરત નાર,
ખનાવે મુજને ખુદ હૃદયનો હાર,
તો સમરકંઠ બોખારના રાબનો નેશાર,
કરે હું તેના એક કાલા દલ કાજ.

આપી કે સાકી પેણી વધી શરાબ,
કે બેહશત અદર નહોં હું જોરો કદી,
ફકનાબાર કરાઉં ખુશીઆ આબ,
થા ખુશદમાના યુગાખી કુલતા માફ.

અફશોશ ! કે આ સમલી રોખ અશમ નાર,
ખુદ-ખીકાસખી ઉઠાવતી રોહરમા યુલબાન,
દીલથી છુટી લેયક એ રીતે શખર,
જેમ તુરકીઆ આરેજ ખાનાવર તરાજ.

મેહબુબ માહરીના ખુબશુરત હલકાર—
ને જોઈતા નથી મુજનો અપકચકો અદર,
ખુબશુરતી ધરાવનાર મેહરો કદી,
નથી માંગતા પોતાને સંજારનાર રંજ.

દીન ઉમતે વધતી ખુબશુરતી જે,
ધરાવતાંતો યુધ્ધુક પોતા અંદર,
વધતાંતો જેથી દીવસનો હલકાર,
ને રાતનો કાલાશ જેથી નાહરેતેતો કર,

તે ઉપરથી લીધું મેં એક માની,
કે અશક છે જતે એક એવો દીમા,
કે પાકદમાનીના પદશ પાછલ—
ધી ઝંબી તે લાધો કુલખીખાને બાહાર.

માણુને શરાબની વાત હું ચલાવ,
ને કુખ્યા વીરો બોલવાઈ કમતર હું કર,
કારણ છે તે ઉપખાત એક એક સખત,
કે કીલસુકી-નજર વટીકે વાંચરો તે નહીં.

અરે આ જાન ! માહરી નશીહત સંજલ,
કારણ ખુશ તાલિયા મગર જવાન,
કરેજ ખુદ જાન કરતાં વધુ પરક,
ઠાઠાઓનાં ઠાઠાથી ભરેલાં પંદ.

બોલી મને બદ હું પણ ખુશાલ હું હું,
ખુદી તુપર લખાવે માફીનો હાથ !
આકરને ચાવનારા લાલ જેવા હોઠ—
ને થટ્ટે આચરવા કવકો વચન.

ગઝલ તેં લખી જેમ વીધ્યાં મેલી,
આવ હવે હમિદ ખુશ હલકથી જા,
આશામાં તાહરા કવેતાઈ સખુનો ઉપર,
સાથ સેતારી-કુમખાસ કરેજ નેશાર.

એક ચીનાઈ મુસાફરની ફીલસુફી.

૫૪ ૨૫ મા.

સખાવતનો એક સખી રાત્રુ.

Every one that flatters thee,
Is no friend in misery
Words are easy like the wind ;
Faithful friends are hard to find.
Every man will be thy friend,
Whilst thou hast wherewith to spend ;
But if store of crowns be scant,
No man will supply thy want

SHAKESPEARE.

મારા મિત્રની અલગતમાં કાંઈ ચીજ મારી
મરજી ઉપગ્રંત મને શરય દીરયાધી, મને
અતીશય અભયખી ઉતપન થક, કે જે
ખુખીઆ કેટલાકો નહોં ધરાબ્યા છતાં તે
ખતલાવવાના પછડામાં પડે ત્યારે તેજ
ખુખીઆ પોતે ધરાબ્યા છતાં તે છુપાવાની
કોશિય કરે એમાં મારા મિત્રની મતલબ
શું હોવી જોઈએ? આવો એક માણસ કે
જે બધુક પોતાની હીલચાલો ઉપર જા-
વતો, રાખતો હતો અને જેની સખાવત
માત્ર, તેની એક તબેહનું પર્યાપ્ત દીરુ
હતું તે માણસની તવારીખ જાણવાની
આહુસ હવે હું વધુ વખત દાખી થકશે
નહોં.

કેટલીક વખત કાલા વાલાકીધા પછી તે-
ણે આ મારી જમાઆ તૃત કરવાને દરેક
જોધું. તેણે કહ્યું “જો તમે જીવંતોજ-
તની વાસ્તાઓ શંખલવાના શોખીન હોવો
તો માહરી તવારીખ ખચીત તમોને
ચીઝવશે, કારણકે છેલ્લાં વીશ વરસ થયાં
હું ભુખે મરવાની અણી ઉપર આબોહું
પણ હજીથુધી ભુખે મરવો નથી.

“માહરે આપ જે એક મારા ખાત-
દાનનો નખીરો હતો તે પાદરીનો પેણો
અધાવતો હતો. તેની કેલબેણી તેની રા-
લતની ઉપગ્રંત હવી અને તેની સખાવત

કરતાં વધુ હોશીઆર તેણે મને માની લીધા અને ખીજું તો એકે ગણીતશાસ્ત્ર તરફ મારે દયાન મુદ્દલજ હતું નહીં, કારણ કે એકની એકજ બાબદ ઉપર જાયુક વિચાર કર્યા કર્યો તેનાં કરતાં જુદી જુદી બાબદોનું અવલોકણ કરવું એ મને વધુ પસંદ હતું. ખરેખર આથી કરી મારે શીક્ષક માહરી ઉપર રાજી તો નહીંજ હતો અને તે મને ષોઠડ પણ મણુનો હતો તો પણ આટલુંતો તે કષ્ટક કરતો હતો કે હું ધણી નેક અસહનનો હતો અને માહરામાં કાંઈ પણ ઓઠારું નહીં હતું.

“મેં શાત વરસ સુધી કોલેજમાં અભ્યાસ ચલાવ્યા બાદ માહરે બાપ યુનિવર્સિટી ગયો અને વારસામાં મને ફક્ત પોતાના આશીરવાદ આપી ગયો. આ પ્રમાણે લોકોનાં બદ-અસહન પ્રતિ બંધવાને માટે સામા બદ-અવાસ વગર, આ દુનિયામાં રસ્તો કાચા માટે કાંઈ પણ ષોહાસ મા યુનિવર્સિટી કરવા માટે કાંઈ પણ નાણાં વિના, આ બેહિલાલી દુનિયાના સાગરમાં, બાવીસ વર્ષની નાદાન વયે, મેં જીંદગીની કીસ્તી ઝાંકાવી. જીંદગી યુનિવર્સિટીમાં એક સાંધણ તરીકે મારા મિત્રોએ પાદરીનો ધંધો શીખવાની મને બહાંમણ કીધી, કારણ કે લોકો જ્યારે આપણને ધીકારવા પડે છે ત્યારેજ તેઓ આપણને મહત્વા આપવાનું સર કરે છે.

“જ્યારે મને નાધલી તોની પેહરવાનો શોખ રવારે મને આટી પેહરવાની શરૂ પડે, મા તપકીરવા રંગનો દગલો પેહરવાની મરજી ત્યારે કાલા રંગનો પેહરવો પડે, એ માહરા છુટાપણું ઉપર હું એટલો મોટા આંકોશ-મમજવો કે મારા મિત્રોની માંગણી મેં તરત રદ કીધી. ઇંગ્લંદનો એક મોજમજલ બોગવનારો પાદરી એ ચીતના એક હવસ-માર પાદરી કરતાં તદન જુદોજ છે. હમારી કોમમાં તો જે ધણી ધણી મરમ રીતે અપવાસ કરી શકે તે

ધણી નહીં પણ જે ધણી સાથી મરમરીતે આઈ શકે તેને ધર્મનો ઉપાવો મણવામાં આવે છે. તોપણ આવી મોજમજલ અને એજઆરામ બોગવવાની જીંદગી મેં ના પાડી તે માત્ર ઉપર જણાવેલા પેહરવાસના બચાં જેવા વાંધા માટેજ હતી. આથી માહરા મિત્રોની આત્રી થઈ કે હવે હું સ્વડી મરવાનો અને એક નેક અસહનતા અને કાંઈ પણ ઓઠારું નહીં ધરાવનાર આદમીના આવા હાલ વાપ એ ઉપર તેઓ બહુજ અપ્રસોસ બતાવવા લાગ્યા.

“ગરીબાઈ ખુદરતી રીતે આપણને ખીજીને આસરે જવાની શરૂ પાડે છે અને તેટલા માટે એક મારતેમીયાંના ખુશામતીઆ દાખલની નોકરી મેં કબુલ રાખી. પેહલ વહલાં તો મને અજાયબી લાગી કે એક માઠા માણસની તેજસ ઉપરના ખુશામતીઆની આકરી એટલી ધીકારવામાં શા માટે આવતી હશે. જ્યારે થોડા સમય બાલે ત્યારે તે મુગે માહરે સાંભળવું અને જ્યારે રૂચીને આપણી તરફ જોય ત્યારે હસીને વાહવાહજી કરવા એ કાંઈ ધણી મેહનતનું કામ ન હોય. નોકરીને ખાતર નહીં તો મારી રીતબાત અને સંબધતાને ખાતર પણ મને તેમ કરવુંજ પડતે. ટુંક વખતમાં તોપણ મને માલમ પડ્યું કે માહરા થોડા પોતે માહરા કરતાં વધુ જુલખ હતા અને તેજ વખતથી ખુશામત કરવાની માહરી સંધલી આપ-હસીઓનો અંત આવ્યો. તેની સંધલી મૂર્ખાઈએ તાબેદારીથી કબુલ કર્યા કરતાં તે સુધારવાની મેં ધારણા રાખી. જેઓને આપણ એલખતા નહીં હોઈએ તેઓની ખુશામત કરવાનું કામ વધુ શહેલ છે, પણ આપણી અતલગની એલખાણવાણી એ જેઓની મધલી ખાંમીએ હંમિય આજણી નજર સામે ઉબરે રહે છે તેઓને “જાપડે મરાવવા” એ તો એક નહીં

વેઠાપ એવું વહીતરું છે. માહર શેઠની
જાણી કરવા માટે દર વેલા હું માહર
લેઠાડતો હતો કે માહર જુઠાણું તીરની
મીઠાસ માહરી છાતીમાં પેસવું. માહર
મુરખીને હવે માલમ પડ્યું કે તેની ચાકરી
ખમ્મવવાને હું તદ્દન અશક્ત હતો. તેટલા
માટે તેણે મને રજા આપી તોતણ આટલું
તો તેણે કણ્ઠન કીધું કે હું મણે નેક ખ-
મ્મલતનો હતો અને મારામાં કંઈ પણ
ખાટાર ન હતું.

“સાબમાં નીચરી મલ્યા પછી હવે હું
ખાશમાં પડવા લાગ્યો, એક જાવાન કન્યા

શાંતીથી શાંભલી અને તેજ વેદાએ પો-
તાના પંખા ઉપરની તથાનો મેણા અ-
ખાસ કરવા મેઠાં. ફાડાક વખત પોખા
ખાદ તેઓએ મેલવું નહી કીધું. તેઓ
એ જણાવ્યું કે હમણાં મુખની આડે
માત્ર એકજ નજરો વંચી હતો અને
તે એ હતો કે કુચી એકીજ કુચીજ
પેલા માહર હદીર મીઠા મીઠા મીઠા
જણ માગ વધ તેઓએ નેક કીધા હતા.
તોતણ દીવારા દખલ તેઓ જણાવવા
ને મુકવાં નહીં કે મોટે તેઓને લીધે
મને નામદાર નહીં વડી હતી તેજણ

મહને બમો પાડું'ની ગરજ હતી. માગ મિતે કહ્યું "તમોને આ મધલી મકમ ઝીકડી નોંધએછ કે?" એ કહ્યું "ખરે-ખર આ કરતા નધુ બારીક વખત માહેરો કદી પણ આ પો ન હોતો." માહગ મિતે જણાવ્યું "હું અંત કમણથી દબગીર છું કે હું તમોને નાણું ધીરી શકતો નથી, કારણ કે જેઓ તંગીને વખત નાણું ઉછીનું લેવા આવેએ તેઓ ને પાછું પાનતી વેનાએ કાજલ પાડી શકતા નથી."

"બહુજી શુરસામા આવા એક દોરતથી છુટો પડીને હું એક જાની દોગત ચોડે ગયો અને તેની આગળ પણ આરીજ અગજ એ શુભરી. તેણે કહ્યું "મીઠ શુકાજી હું ખચીત ધાગતો હતો કે તમો આખરે આએ હાલતમા આવી નડશે. તમો જાણો, હાલેખ, કે હું જે તમોને નીખામણ દેઉં તે હંમેશ તમારા બધા-નેજ અર્થે રહેલું. પણ અત્યાગ શુરીની તમારી અલગત તદન હમી કાઢવા જોગ હતો, અને અંર પુછોતો તમારા કેટલાક એનખીતાઓ તમોને મૂર્ખ ગણતા હતા-વાર જોધયે તમોને બસોજ પાર્લિદ જોધયે-છ કે?" એ કહ્યું "ખરેખર અને જોધયેછ તે મકમ તો તણમેની એ, પણ માહગો એક ખીનો મિત્ર એ તેની શરે હું બાકીની રકમ લઈએ" એનાએ જવાબ દીધો, ત્યારે તો હું તદમુને મહત્તા આપું છું—અને તમો જાણો એ કે હંમેશ તમાગ બનાને મોજ હું મહત્તા આપું છું—કે આ મધલી મકમ તમો તમાગ તેજ મિત્ર મોટે ઉછીનીએ, કારણ કે ત્યારે એકજ ચીરીમા કોમર પડ્યો, અને જુદા જુદી માયા કુખણ કમનાની તમોને જરૂર પડેલી નહીં."

"ગરીબાઈ આપને આરને હો માહરી હો નડ મત્તો કમલ લાગી, અને જેમ ને મરી યતો મયો નેમ નહાણ ન

કરકમથી આલવા બદલ હું વધુ અવાજી અને મોજસો બનતો ગયો. એક માટે મિત્ર પચાશ પાર્લિદ માટે પકડાઈ ગયો. તેનો જામીન થવા મીરાય કોષ પણ ખીજી રીતે તેનો છુટકો કરી શકું એની હાલતમા હું નહતો. માટે મિત્ર છુટો થતાજ કેવે પોખાગ મારી ગયો, અને તેના મોગનાગઓના હાથમાં હું મરાજાઈ ગયો. છુટો ગહીને જે મુખ હું મોગનતો હતો તે કરતા બહુખાનામા વધુ મુખ મોગવ-વાની એ આશા બાવી. હું એવુ ધાગતો હતો કે ત્યા નડવા માણુશો મારા જેવાજ જોલા ભટ હર્ય, પણ મારી ચુક મને તરત માલમ પડી. તેઓતો કેયા કુખર અદર વચનાગ ખીજ મધલા આદમીએ જેવાજ લુચા અને લખંગા હતા. જ્યા શુરી માહરી શરે પેમા હતા ત્યા શુરી તેઓએ તે મધલા પડારી લીધા. માહગ કોલગા તેઓ ઉછીન લેતા તથા પાછા આપનાના તદન અખાદા કરતા તથા પાના મતી વેવાએ મહને ખુબ ધાજ ગતા હતા. આ મધલું એટલા માટે કૂ-વામા આંખું કે હું નેક ખચનતને હતો અને માહગમા કાઠ પણ જોગાર ન હોવા.

"આ બહુખાનું જેને કેટલાકે ના-શીપાશીનું પેર કહે એ તેમા દાખલ થતાજ માહરી લાગણીઓમા કાઠ જાણવા જોગ ફેશા થયો નહો. બહુખાનાની બાહ અને અદર વચનાગ આદમીએ વચે માત્ર એટનોજ નડ હતો કે આગલાએ બાગણની એક બાજુએ અને પા-લાએ તેની ખીજી બાજુએ હતા. વેહન વેહતા તો ખરેખર મને જગાક બેઠેની ઉપજ કે એક આકાશીલું શુભરો બાદ આવતા અકાશીવામા હું ની રીતે માટે નખીરી કરીશ? પણ ચોટાક વખત ગયા બાદ આજના આ તો રડી આતી કાનતી શીક મર્યાનું એ ગરીબી. જે કામ

કરો જુલો મનતો તે ઉપર હું શુકર કરતો. માહરી હાલત ઉપર કદી હું હાથ આક્રમણ કરતો નહોં. એક દાંધીઆંની કીમતના મુદા ઉપર બોજન કરતો નોવાને કદી હું ખાદા યા શરેમતા મોલાવતો નહોં. ઉત્તરો મને એટલો મંતોચી જોખને મા-હરી શાખતીઓ એવુજ વિચારવા લાગ્યા કે મોરત કરતાં શાલીદ મને વધુ પમંદ હતી. હું માહરી મનને એવી ધીરજ આપતો હતો કે છબ્યા ત્યાં શુધી ઉંચી યા હલકી મને એવી રાદી ખાવી એક મરણુ છે. જે દાહડા મયા ને ખરા એમ સમજીને હું દરતો હતો, અને ખીછ કોષ શાગી મોપરી યા સોહબતની મેરદાજીમાં હું "તેસીતમ" વાચતો હતો.

"આ બંદીખાનામાં ખાદા માલમ હું ક્યાં શુધી સમજ્યા કરતો. મારાં બાન્ધે માહરી જાણનામાં આબુ કે મારી એમના આણુવાલો એકે જેને હું તદન અણુધડ સમજતો હતો તેને સરકારી નોકરી મલી. મેં હવે જોયું કે જીંદગી ચર કરવાનો મર્દા જ ખોટો એખવાર કીવો હતો, અને હવે હું મમજવા લાગ્યો કે કોષને મદદ કરી તેને છુટારો ખાખગેવો તે આગમત આણે પોતાને રતવત ખનાવવા જોઈએ. તેટલા માટે પેહલી જોગવાઈએ હું બંદીખાનું છોડી ગયો અને માહરી આપ મનહુમાં તદન શુધારો કરી નાખ્યો. એક તદન પોહોચ વીનાના અને બોલા આદમીને બદલે હાલમાં હું દાહણુવાલો અને કરકમરીઓ બન્ધો. માહરી આખી જીંદગીમાં જો મેં કંઈ પણ મારું કામ કીધું હોય (અને જે માટે આખી જીંદગી શુધી હું માહરી નાખ્યું ગાઈયું) તો ને આએ છે. એક પેલાએ માહરી એક જુનો મિત્ર માહરી કાંડે અરધો ફેડન ઉછીનો લેવા આબો, અને તે આપવાની માહરી મકિત

છતાં મેં તેને ના પાડ્યું. શું ધાર્યું? હું કહું છું કે શકર આટલા મોટા આખી ધંધેજ પ્રજાએ મને વધાવી લેવા ધરે છે.

"ઉપર કલા મુજબ હું તદન કમરીયો બન્ધો અને તેથી બન્ધુ શું તે જુઓ. આપણે પોતાને ઘેર જમવાના અખાડા કરવા લાગ્યા કોરણ કે વીથિક ટોકાણીયો જમવાનાં તેડાં આપવા લાગ્યા. પેલા સમઘરનાર તરીકે હવે માહરી તારીફ કુકાવા લાગી અને માહરી આખરે આરતે આરતે વધતી ચાલી. શંકડો જણા પોતાની લીકરીઓનો ઉઠાવ કેમ કર્યો તે માટે માહરી સહલતા લેવા આપવા લાગ્યા, અને હંમેશ સહલતા આપવાના આપણે બને એટલા અખાડા કરવા લાગ્યા. શકર નીચેથી એક વિચાર જણાવવા માટે મહને એક કોટવાલ મંઠો એકાખાણુ થઇ, તે વિચાર એ હતો કે જો આપણે એક હબર પાઉદમાંથી એક શાધીંગ લઇએ તો તે હબર પાઉદ કેહવાય નહોં. ગરીબીને હું ધીકારું છું એવું સમજું એક નાણું બાળે ફરવનારે મને જગવા બોલાવ્યો અને હાલમાં હું એક તવગર વીધવા શયે પાણુવાની લેવારીમાં છું, માત્ર તેણીને એટલુંજ કેહવા માટે કે રાદીની કાગત વધતી જાય છે. જો કદી મહને કંઈ મજાલ કીધામાં આવે છે તો તેને જવાબ જણતો હોડે યા નહોં તો પણ હું ઉભો રહી હસ્યા કરું છું અને ઘણો સેવાતું દાલ ધાણું છું. જો કોઈ મખાવતનું કામ આગળવામાં આવે છે તો નાણું બેથું કરવા માટે હું મધલી કોથિય કરું છું પણ એક દમડી આપવાના અખાડા. જો કોઈ કંઠાલ માહરી દયા ઉપર દાવો કરે છે તો હું તેને કહું છું કે આ દુન્યા મધવા દમાગાઓની બાપુ છે અને આ ઉતાવળી કોષને પૂણુ એક અડમી આપવાથી આપણે છટકી જઈએ

છીએ. હું કામાં કહું તો માન એકરામમા વધારે કરવાનો મહિ આને સુતરો તેમજ શ્તેહમંદ માર્ગ એજ છે કે કોઇને એક અડધી પગાવવી નહીં, કે જેથી લોકોને આપી શકાયે એટલું પુશકલ નાહું આપણી સોડે ભિયું થાએ".—એજ અરજ.

ચુંટી કાહડેલાં લખાણો.*

We have read this book with the great est pleasure, and it is difficult to speak too highly of the skill which has been shown in the selection and arrangement.—MACALLAY

મણી લાખી મુસે શેઠ શોરાબજી શાપુજી બંગાલીને હમારી શરમાં જોડા-યયા જોડા તેમજોને મુખારક બાદી આપ્યા ધીના હમોને આલવું નધી. ને મે દલદાર અને શાબહતાં પુસ્તકો હમારી સોડે પડયાં છે અને ને હમોને બેઠ તરીકે બહોને શેઠ શોરાબજીએ માન આપ્યું છે, તે પુસ્તકો હમોને જીવસો વિચાર જણાવવાનું કારણ આપેડે. શેઠ શોરાબજી હમારી શરમાં આબ્યા એટલે અવનતાં કાંઈ તદનજ નવા લખનાર તરીકે નહીં એતો સર્વેને રાચત છે, પણ જુના વખતના એક હોમતવાન અને માન પામેલા જા-હેર લખનાર તરીકે મીંશોરાબજીએ તદ-નજ નવા સેવાયમાં વાચનારી આલમ શામે ને દેખાવ દીધાં છે તેથીજ ગોયા તેમ્મો આજના જાહેર લખનાગમ્મોની મરમા આવી બેડા છે. છુટાં છવાયાં લખાણોનો મંઝહ કરી તેમ્મોને છવાવ-વાનો પારંમી લખનાગમ્મોમા, ના હમો બુલતા નહીં દોષગ્મોતો, આ બીજો દાખસો છે. મીંશોરાબજી હેરમજી કામાએ

ઘણુંક ઉપર પોતાનાં “નરયોસ્તી” ની શહીતા અરમા પત્રો “સુર્યોદય” માં એ-કઠ છવાબ્યા પછી જો કોઇએમ્મી પોતાનાં લખાણો જલવવાની નેમથી તેનો મંઝહ કીધો હાય તો તે મીંશોરાબજી છે. આ મંઝહ છવાવવાની તેમ્મોની નેમ ઘણીજ શુભ અને યોતેવર છે અને હમો ઇહી-એ છીએ કે બીજા જાહેર લખનારાએમ્મે પણ મીંશોરાબજીનો દાખસો પકડવો, કારણકે એક જણીતા અખશની કલમથી શું શું લખાણો થયાં છે તે જ્યાં શુધી પ્રજાને જાણવાની ટક મસે નહીં ત્યાં શુધી તે અંદકારમાંજ પડી રહે તેમાં કાંઈ નવાઈ નધી અને હમો હોમતથી ક-હીએ છીએ કે જો મીંશોરાબજીનો આ મંઝહ બાહર પડતે નહીં તો તેમ્મોના લખાણો છેઃ ૧૮૫૧-૫૨-૫૩ વગેરે દુરના શાસના ચોખાયાં યા ન્યુમપેપરોની શા-હિા જાહી વાંચવાને કોઈ પણ કોશિશ કરતે નહીં.

જ્યારે આજના શીખલા જવાન્યાએમ્મો હજીતો જનમવાના હતા તે આગમ્મ મીંશોરાબજીએ એક જાહેર લખનાર તરીકે પોતાની કલમ વાપરવાનું શરૂ કી-યું હતું અને જોડે કેલવણી, વિધ્યા અભ્યાસ અને શુધારાનો તે વખતે આજના જોડેસો બોહોસો રૂમચો નહોં થયો હતો તો પણ તે વખતની પારંમી-એમ્મીની સ્થીતી તપાસતાં તેમ્મો એક ઘણાજ શ્તેહમંદ જાહેર લખનારા નીવડળ હતા.

શક્ટ દગ બાર લાઈનના એક કુંક દીખાયામાં મીંશોરાબજી જણાવેડે કે:— “આજ આશરે ૩૦ વરય ઉપર” તેવણુને ટાયથી ને ને લખાણો થયાં હતાં તે પાછાં ઉઠાવી વાચી જોતાં તેનો એક મંઝહ છવાવવાની તેમ્મોની ખાદેજ થઈ અને તેમ્મોની તે શુભ ખાદેજનાં પરી-ણામ તરીકે તેમ્મોના એ પુસ્તકો આજે

* કોડી મહોસા લખાણો, બનાવનાર શેઠ શોરા-બજી ૧૮૫૨-૫૩ બંગાળી, ૧૮૫૩ આશામગ પરીમ, ૧૮૫૪.

આપણી શામે હસ્તી ધરાવે છે. પોતાનાં ચુંટી કાઢેલાં લખાણાંને મીઠાશાગબજીએ ધણુંજ મગવડ બરેલાં મથાલાં તલે ગ્રાહ્યમાં છે. પેહલાં પુસ્તકમાં અચ્ચી છગંન મંબંધી શોધ જોડને લગતી તેમજ જરૂરોસ્તી ધર્મ અને ધર્મને લગતા શુધારા વિષેની બાબદોનો મમાવ કર્યામાં આબેદ છે. એ પુસ્તકના પેહલા બાગમાં, “પુરાતન ઇરાનનાં બાધકાંમ, કોતરકામ અને સીકા મંબંધી” બાબદો ધણુંજ લંડા અગ્રામ અને એ બાબદો ઉપર અગ્રવાલુ” પાડી રહે એવા તે વખતે મલી આવતા મંથોનો મુકાબસાજરી લખ્યામાં આવી હોય એવું માફ દીશે; અને જોકે તે બાગને છેડે એક તાજે કલમના આકારમાં શેક શોરાબજી હાલની છરાંન સંબંધી વધી ગયલી શોધ જોડો મોટે વાંચનારને પાદ દેવડાવી તેને તે બાબદ વાંચતી વેલાએ ઉપલી ખીનાં ધ્યાનમાં રાખવા કહે છે તેપણુ બીથ વરગ ઉપર લખાયલી તે બાબદ કોઇપણ રીતે લુખી, મા, માન બખથલામાં કોઇપણ રીતે કોવાહ હોઈ એવુ નજર આવતું નથી.

બીજા બાગમાં “પુરાતન ઇરાનની બાબાએમાં લખાયલાં પારસીઓનાં ધરમ પુસ્તકો” વિષેનાં બીથમેનો મમાવ કરવામાં આબેદ છે અને એજ મથાલાં હેકલ જરૂરોસ્તી ધર્મ-પુસ્તકો વિષેનાં મીઠાશાગબજીને ધણીજ કાબેલીઅત અને જરૂરોસ્તી ધર્મ ઉપર અગ્રવાલુ” નાખનાર બરગુજ, બોપ, અને સ્વીગવ જેવા ઉમતાદાનાં લખાણોના બારીક અગ્રવાલુ લખાયલા ઇરાનના રેશાલાની જગ્યા કરવામાં આવી છે. આજેની અગ્ર કોઇ જરૂરોસ્તીને પોતાનાં ધર્મનાં પુરાતમપણું મા ઉતમપણું મોટે કચોખી ખપાક નોકતો હોય તો હમાજેને આ રેશાલો વાંચવાની મજબુત બલાંમણુ કરવે છોએ, લોગ

તથા ચોક્કા બાગમાં “પારસીઓની તવારીખ મંબંધી” તથા “ધરમ મંબંધી” છુટક બાબદોનો મમાવ કીધો છે અને તેમાં ધર્મ ને નાંમે પારસીઓમાં પેવશ થઇ ગયલા કેટલાક વેહુઓ અને દુરવંદી રચમો ઉપર શેક શોરાબજીએ છુટથી પોતાની કલમ ધણીજ શાખાશી લાયક રીતે ચલાવી છે. હમા કણુવ કરવે છીયે કે તેવી બાબદો વિષે આજે લખવાનું ધણું શેહલ છે પણ જે વખતે એ બાબદો લખ્યામાં આવી હતી તે વખત ત્યારે આપણે તપાશવે છીયે ત્યારે ખચીત મીઠા શોરાબજીની તે વખતની હોમત મોટે તેઓને વખાણવા વગર ચાલતું નથી. જે વખતે ધર્મના જગુનનો અગ્ર પારસીઓમાં અતીથે જવાદા હતો, જે વખતે કેલવણીના વરતાબધો બિ નશીખ અગ્રાન લોકો બાપદાદથી ઉતરી આવેલી દુરવંદી રચમોને જલોની માફક વધમી રેહતા હતા, જે વખતે એ મજકુર રચમા સામને બોધવું થા લખાણુ કરવું એ ખરી બદએકાની ને કાશરીની નાશન મણાવી હતી, તે વખતે આલમનાં કોકટનાં યુસ્સા મા તેની બરગુજ સામ કાંઈપણુ દરકાર કરવા વિના તેવી જડ ખાલી પોલી રચમા નાખ્તુ કરવાની કોશિયમાં છુટથી લખાણુ કરવું એ કાંઈ શેહલું કાંમ નહીં હતું. મીઠા શોરાબજીએ બારે હોમતથી તે કાંમ બજાવ્યું અને આજે તેઓને જોવાથી સંતાથ મલશે કે તેઓની તેમજ તેવા જેવા બીજા સુધારકોની તે શુભ કોશિયો, પારસી ટોલા ઉપર રદ ગઇ નથી. આવાં ધરદ અને આતથ પેહગંમને પોલી ચદાવવાના, મા હોદ્દોના દેહડાં અને મુમલમાંનોની દરધોને માનતા ચદાવવાના લખલા આજે આપણુ કવચોતજ માબલે છોવે, હામશાં માંડવાનો વેરમ આસ્તે આસ્તે પગલતો જુદય છે, તેમજ જુદીતને હાયતું ખાંતું ખાવાંની છીડ

તો તદનજ નાશ પામી છે. એ કાંઈ મુ-
ધાકોની થોડી જતેહ નહીં મમજવી. ગાંધી
શુધાકોનાં નામચરેન લોશુલ (tramp-
rate)ની બહી કોશીશોનો બદલો ખોદાતાલા
એ તેઓની હેપાતીમાજ તેઓને બખ-
શયો એ થોડા મંતોતની વાત નથી

અહીંઆ પેહલા પુસ્તકનો છેડો આવે
છે. એ પુસ્તકમાં જોડેલા ચિત્રિને આ
જગે ધીમરવા જોઈતા નથી. અચલી વખત
મખંધી બાબદોનાં લખાણો વાંચનાગના
મત ઉપર શોહવાધથી હશે એની મતલબથી
તે બાબદોને લગતા ચિત્રિ યા તખ્તીના
નમુના જોજગ આપવામાં આવ્યા છે
અને આખા પુસ્તકમાં તેવાં ચિત્રિની
શંખ્યા અધારની થાયછે.

ખીશુ પુસ્તક હાથમાં ધરાવજ પાંચમા
બાગમાં “પારશીઓની મંઝાર મંખંધી”
બાબદો વિષેના લખણો ઘોષમાં આવે છે.
આગલા ઇંગનીઓમાં જીઓને કોટેલ દર-
જને છુટાવણું અને માન બખશવામાં
આવતું હોય તે બતાવીને લખનાર જર-
વાસતી જીઓને તેઓના વાજખી હકો
બખશવા માટે પોતાની કલમ અવાવે, અને
તેઓની એ મહત્ત્વ માટે પણ તે
ઓને આજે જશ મલેલો જોઈ મંતોથ
દરજનો જોઈએ. પાગશીઓમાંથી વેપારનો
ગાખ પરતો જાયછે એ મંતાપકારક બાબદ
વિષે છેક ૧૮૫૯ માંથીજ ચેતી જહને
મીં શારાખજીએ લખાણ મનાવ્યું છે.
અને તે વેલાનાં તેઓના કીમતી વચનો
આજે પણ પાગશીઓને કેહવા આવ્યાદ
લાગુ પડે છે તે એ બાબદ ઉપરથી ઉતારી
લીધેલા જીમલા શકરા ઉપરથી ઝટ માલમ
પડશે.—

“ પારશીઓમાંથી વેપાર કમ થઈ ગયો
છે તેનું અવલ કાગે એજ છે કે તેવા-
માંથી ખરતલ મેહનત કરવાની આલ હકી
મલ છે. તેઓમાં શોખ વીઓ છે જેથી

ખગમ પણ વધ્યો છે અને તેમજ આલ-
શાધનો વધારો થયો છે. એ કાગણને લીધે
ખીજ મેહનત કોમવાલા લોકો તેઓ ઉપર
શરી નીકસે છે અને પચીમ હીંદુસ્થાનનો
વેપાર પોતાને હાથ કરી મેશે છે તેમાં નવાઈ
નથી આજ આવણે પારશીઓના ખાન-
દાનવાલા અને વગર ખાનદાનવાલા
જેટલા પુરૂશોને યોરનો છુપી યા જાહેર
રીતે મોટા કમ્તા જોઈએ છીએ તેટલા પુ-
રૂશોને ખગ વેપાર પછવાડે મેહનત કરતા
આવણે જોતા નથી. એ ઉપરથી દેખઈ
આવે છે કે પાગશીઓમાં જેટલો શોખ
થોડી મેહનતે અને ખર્ચે બાલીએ તો
હગમખારીથી પછસો મેલવવાનો છે તેટલો
શોખ અંગબલ કસીને તથા તડકે કરીને
પછસો ભેગો કરવાનો નથી, ખોદાતાલાએ
માણસને પસોનો ઉતારી પછસો પેદા કર-
વાનું મરજેલું છે તે કામ પચીને ઉતારવા
વગર બતવાનું નથી. મેહનત બાહીઆ
અને મેમણો બામદથી તે રાત શુધી
મેહનત કરીને પોતાનો વેપાર ચલાવે છે
તેઓ વાજખી રીતે દાલતવાલા થાય છે
અને આલશુ અને ઇતગજ વાલા પાંચ-
ગીઓ જેઓ મોજને વધારે પડેદ કરે છે
તેઓએ વેપારમાં પોતાની માહેખી જાહી
છે એટલુંજ નહીં પણ ખીજ ઈમતા લોકો
તેઓ કમ્તા શગ્ય નીકલ્યા છે. હુધી વાસતી
ગખવામાં આવે છે કે જે પ્રમાણે પારશીઓ
હમણા સુધી ખીજ કોમના લોકોને ચાક-
રીમાં રાખતા આવીઆ છે તેજ રીતે હવે
પછી ખીજ ઈમવાલા લોકો તેઓને
પોતાની ચાકરીમાં ગખશે ”

માઠાં બાગે તે ધારતી આજે કેટલે
દરજે ખરી પડી છે તે વાચનાગને ચેત-
વવાનું કંઈ કામ નથી.

બાગ છઠ્ઠામાં નામીઆ પુરૂશોના જગમ
ચર્ચલિનો અમાવ કર્મમાં આખોડ. મીં
યોગખજીએ પોતાના હવાલ માટે ચુંડી

કાહડેલા પ્રશ્ન એના છે કે જેઓએ દેશી કોમને માટે કાઢેલા પત્રોના લાયક બનવું હોય અને ન મલકી મલકી હાથ, જેવાકે મુજબશું, સર આર્ય શાસ્ત્ર શ્રી નવરોજી કુન્દનજી, મીંડા આશ્રીતરે પેરે, વતગેરે.

ભાગ માત્રમા કેનરણી મંબંધી બા-બહો દાખત કીરી છે અને કેનરણીની ખામીઓ જે શ્રી નામજીએ ૧૮૫૨ મા બતાવીક તે આજે પણ જેની તેનીજ મોજુદ છે. દાખતા તરિકે દુનગી કેન-વણીની ગેહાજરી (જો કે આજનું) શા-જમશું જીજીમાઈનું હુન ગીખાતનું ખાતું "કુનર આર્ય" આર્યને આર્યને ઉપોગમાં આવે તે પછી દેશીઓની બોહી વસ્તી માય મુખાનતા તે ખાતું મુખમાએને કેનરણી બખચવાને કેનર અચકત છે) નમ મળવી કેલવણીની જે દગારી અને મનગી સાથે તન કમનાની કેનરણીનું અધુગવણું જે મીંડા શોગળ-જીએ બતાવ્યું છે તે આજે પણ ધણેક દગારને જેવું ને તેવુંજ મોજુદ છે.

આર્યો ભાગ નાનના તોપણ વાચવા લાયક અને ઉપોગી નામ ધોધી બર્ચેડે એ ભાગમા "હંમિત અને હોચકાગવણ" ના મથાના કેકન એક ઇમેજ તથા દેશી વચ્ચે થવરી જાજારીનો દાખલો આતા મીંડા શોગળજીએ દેશીઓની હંમિતની ગેહાજરીને જે છુપા તાબા માગમા છે તે અચીત ધ્યાન પુગાડા જોગ છે. "વચ્ચે વાચેની સ્પીતીનુ ચુંદી," "જાનની કા-મત," "અર્ય બાળી હુ" વગેરે આત અને મુતગ તો પણ આનાક આપનાગ નામ ધો જુગાનાઓને અચીત અમવામ કુનુ લાયક છે.

નવમો ભાગ "મુસાજ ઉપોગી વાગ-તાઓ" થી રેખેરો છે. એમા ઇમેજ ના તા ના ના ઓગી નકાળા મોડાક માનક

આપના વાગતાઓ ચમારી છે આ મ થાપા હેલ્ય "ગત મોજતાર" મા આવેના "ગત મડમ" ના જે રોગી જગ્યા કીરી છે. પારથી સુમાગનુ ખીજ રાપવા માટે આ પત્રો તે વેવાએ ખચાત ધણજ કીમતી વડ પોવા તેના જોઈએ. દેશીની એટલીજ છે કે આ કીમતી પત્રો મં-ખયાગા વધુ નથી તથા આની એક અગ-તની બાબત હેર શ્રી સોરાબજીએ પોતાની કનમ લાને શુધી ચનાવી નથી. "માગ દોરતવાગી બાપડી" દેખાતી રીતે વોશી ગતત અરવીંગની "ફેચ બુક" માથી લી-ધેલી લાગે છે. મીંડા શોગળજીએ અરવી-ગને ઇનચાક આપવા આતર તેનુ નામ આ બાબત સાથે આપણુ હુ એવુ હમા ફ મત છે.

"શાકુવારી બાબત" મુખ્ય લખાણે દેશમા ભાગમા દીક્ષા આવે, અને આ મરલી બાબદોમા મીંડા શોગળજીનો જોડો અબામ અને બોહો અનુબન તગત દેખાઈ આવે છે "આવણું જમી-નનું મેહમુત" એ બાબત એવણને એક અર્થ શાસ્ત્રોકેડવે છે હીંદુસ્થાનમા જ-મીનનું મેશુન ડમમનનાની કહોડી તથા એકાને તત્ત નુકાનકારક રીત ઉપર કે જે પણ એકા અર્થ શાસ્ત્રોઓની શાહતો શુધા અને ખીજ તથા બારીકીધી તકમા ચનાવી હોય તો તે મીંડા શોગળજી છે. ૧૮૫૭ જેવા બખનાના અને આખી દેશી આતમ તગ મ મ ગેજોની કોડી નજાના વાતમા મીંડા શોગળજીના મજુનારી ન ખાણે ઘણા દાહાણ તથા દુ અ દે-શીની લખાવલા દેખાઈ આવે છે રોજુ વારી બાબતે માટે મીંડા શોગળજીનુ મત કેહવુ કીમતી ગણવુ તે આએજ ઉપરથી આણુને તાલી પુરેક માતમ પડે છે મુજબની મનીશી કલીદી દુગને જરતીમ આ ની રીતનો અદેન કાહડો નાની

મુખ્યતઃ ચુદી કાઢાડેલી એક કોમ્પોઝિશન
હત્યક તે કારેબાર કેમ ચલાવેના એ વીચે
૧૮૭૧ મા તે વખતના મુંબઈના મનગર
મંડીમાર શ્રી બીરેલ્લે શેઠ શોગબજારું મત
લખારી મ ગાબુ હતુ અને તેમા કીધેલી
યા તેનેજ મનવી શુચનાઓ ઉપર આજે
કોમ્પોઝિશનની ચુદીથી યાયે એ ખચીત
એ ગ્રહ્યને મગરૂરી લેવા જોગ ખીના
છે. એજ ભાગમા જીની મુંબઈ બે કના
માઠા વહીવત વિષે અને તે વહીવત કેમ
શુધારી શકાય તે નિષેની કીમતી શુચના
ઓથી બેઠું સુ ખાતેન કીમર ઉપર લ-
ખેતું કાગળ પણ જોનામા આવેછે, તથા
છેલ્લે આવણુ દેખતા દેખત વેલતથી
આવતાં કાપક શુતર ઉપરની જગત કાઢાડી
નાખવાની વીરધમા લોદ લીવન ઉપર
લખેતું પત્રની દીકામા આવેછે.

અગીઆગમા અને છેલ્લા ભાગમા
પાચુટણુ તોપણુ વાચવા લાયક છુટક બા-
બીનો મંત્રહ ત્રીયો છે એમા અકચર
શાહનથાહે ઉમા કીધેલા “એલાહી” ધર્મ
અને “વોદરાઓની તવારીખ” ખચીત
વાચવા લાયક છે. આ ખીજા પુસ્તકમા
બે ચાલો જોડનામા આવ્યા છે.

આ પ્રમાણે મીં શોગબજારના ચુદી
કાઢેલા લખાણોની ટુંક તાલ્યનો અવ
આવેછે હમો દયગીર હધમિ કે હમારું
નાધણું કદ આ તાલ્ય પુતી છુટ તથા
જુકતેથીની શુધા લેતા હમાને અટકાવે
છે, તો પણ આગલા દિગથીજ વાચના
ગી ખાતો યઈ દશે કે મીં શોગબજારના
પુસ્તકમા એક પણ બાગ દેરી નથી રહી
ગન કે. જે ઉપર તેઓએ પોતાની
કલમ નહો ચનારી હાથ. કવિતા વગરોગે
વિદ્યા અભ્યાસ અને વાચણની દરેક
બાબદ મીં શોગબજારની કલમ હેઠથી
પચાસ યઈ ગન છે અચૂલી જગાનાની
ચોપ ખોન મુંબી બાબદ કહો વા તા-

રીખ મુંબીલી, ધર્મ મુંબીલી લખાણ કહો
વા રાજદુવારી, મંસારી બાબદ કહો વા
વાગતાઓ, જન્મ મરણો કહો વા બાબાણો,
વાચણની કોઈપણ શાખા એની નથી બાકી
ગહી કે ગમે એવા વાચણનો શોખ ધગ-
વનાર આદમીને ખાતાને મન બાવતો
બોગક તેમાથી નહોં મલે શુજગતી વા-
ચણ ઉપર શોખ ધગવનારી આલમને જો
કોઈપણ અચકાર સાધારણ રીતે લોકપ્રીય
યઈ પડે એવા ડાવ તો તે મીં બ ગાલી
છે, કારણ કે તેઓના બે પુસ્તકો વાચના-
ગી કોઈપણ ચોક્કસ વખણને સંતોષ
પમાડવાને પુરણા છે. પુસ્તકના કોઈ પણ
ભાગમાથી જીદા જીદા વાચનારાઓની
જીદી જીદી ચોક્કસ વલણોને અનુશરતો
બોગક મલ્યા વીના રહેતો નથી. પણ દલ-
ગીરી ચામે કેલવુ પડે છે કે બાબાનું રંગીન-
પણુ વા એબાગતનો જોસ્સો જો કોઈપણ
વાચનાર મીં શોગબજારના લખાણોમા
શોધના જશે તો તે તદન તેમા કાગથે
મીં શોગબજારું લખાણુ જોકે ધીરું
અને બાહુથી ચાકું તોપણુ અદરથી મં-
ગીન છે કેટલાક લખનાગઓ મીંક
બાહુનો ચમકાર અને કમક તેમા દીકામા
આવળી નથી તોપણુ લખાણોમા મમાપડું
કાદાણુ કોર અને અનુભવ તે ખુદ
તન પ્રરી આવેછે અને વાચનાગની મેદ-
ન કોઈપણ રીતે વ્યર્થ જતી નથી. તેઓના
લખાણોમા દાખત યમા બાદ વાચનાર
વધુ કહેવો, વધુ ચાનનાલો અને વધુ
અનુભવી યઈ બાહુ નીકલે છે આ ચુદી
કાઢેલા લખાણો હમો ધગરેજી શીખેલા
દરેક જીવાન્યાને વાચનાની બનામણુ કરવે
છીએ કારણ એ લખાણો તેઓની આ-
લગાઈ, બેરવાહી અને મુસ્તી ઉપર એક
જાતની જીવતી ચડેહ છે

પુસ્તકની વચાઈદાર છપાઈ તથા અંવાઈ
દશર આગાગા પ્રેમને ખચીત જોવ દેનારી

છે તે પછી પ્રતક્ષમાં વાપડેલાં કાગલો હમારા ખીચાર પ્રમાણે તે છપાઇને જરાક દબકી વાડેછે. કાગલો “કવાલીટી”માં ખાચોત જાયા દીશે છે પણ તેનો ઘોડાક ખાચ રંગ પ્રતક્ષની સુંદર છાઇ તથા નાદ ખાધાઇને ઠાકી નાખેછે. આજ ને દલદાર પ્રતક્ષની રૂપ) ની ક્રીમિત ખચીત નામનીજ છે. ખરું જોલીએ તો મીઠ શાહગમજીએ જામનારી આલમ તરફ અખી દીલ ખતાવી પોતાના લખણ નેઆ ઉપર લાગેની છપાઇની અરથી અગધ ક્રીમિતે તેઆ સનમુખ ધર્યા છે. હુમો દરેક શક્તિવાળા પ્રદરૂપ અને કુદુખના વડને અનુભૂત બલામણ કયે છાવેડે આ પ્રતક્ષ અર્ધી તેઆએ પોતાના કાલીતામા વાચણી યાખ વચાગ્યાની આ ટક કદી સુકી નહીં.

એક ખીચનાં ઝારની અરજ. (કેમબેલમાથી તરજુમો.)

રેહવા કે મદને આએ જગ્યા ઉપર ૧
આ કહેવારા, કર બીચ પર રેહમની નજર ૧
કરી પલ સંગ માહમ છાયા દેખન
નથી મેન પાસા નથી નાજુક કેસ,
નથી માનાખો બા પીરી કથી
ધી રવને ઉનાનામા ખુશી મલી,
મિદગમાથી જનનેસા પાનખરના કુચ
સુખ પાલરાને કીવાવતા નથી સુદન,
મુક કરતી ખાંધો મુખથી અખર
આરક કયા આપતી નથી માહરી પર
રેહવા કે મદને આએ જગ્યા ઉપર ૧
આ, કહેવારા, કર બીચ પર રેહમની નજર ૧

ઉન વાતા તન કીસાં કીયાક પમાર,
જમવની કીસાતરોના કીયાક કર બીચ,
બના એ રીઆનાને ખાંધાક પવન
માહર ને કુચ બીન રેહી એખતુ આ વન
સુખ ખુશમા માદવની છાયા લય
ખાચકે કરતા તા અમત ને મેલ,
સુખ છાયામા લઈ તેમની એખત લેખ
માશુકે માદખત કરતા પમાર આશક,
ને મદા મુખ ધરની છાયાની ઉપર
કોતગતા નામે એ ખાચાક લીમર
અરે ૧ ૥ તુને ખાચકમા કસમ
ને ગિખાક એ એ જર્જ જોલતા પરખ,
માશુકે મોધો ૥ આરે એ વાત
માશુકેએ સખાખુડ એ પુરી સાથ
કે હુક આપી તુને હું તેના કરમ
કે મેહરબની કંઠી તું ના માહરી મમ
કે માનથી એ મેહબનના મદીર ઉપર ૧
આ કહેવારા કર બીચ પર રેહમની નજર ૧

રો. કા. ખાંધાના.

પરચુટણ.

ગુમાન—અત્તાનપણાં કરતાં વધારે દુષ્ટ
એકજ જાજ છે, અને તે ગુમાન છે.
હાથમા નહીં રહી શકે એવી કીચમના ત-
મામ માણસોમા મરવથી ખરાખ માણસ
કયાપણ માન વગર બહુ માનનું દામ
માલના છે. એક બેવકુફ અથવા મુરખ
માણસને તમા શેહવાધથી એક શીખમુખ
ખતાવી ચકશે, એક ધધેરાને દીકાની પણ
હાજત રેહશે નહીં, એવી રીતતા અનેક
માનેલ ઠતા માનનું ખાટું દાલ ધાલનાર
ધતર અથવા ગુમાનીઆના મગજમા શાદી
અકવને પેવડ કરવાની કબી પણ આશ
રાખતા ના.

મુલાં મરાઝદીન—એક વેલા મુલાં મ-
રાઝદીને મમીદની અંદર વાએજી કગતી
વેવા ભાડોને પ્રહર કે “આ ધરમા પ્રરણ
તમે જાનો છે કે આજ દીને હું તમને
શું કેહનાર છું ?” આનો ઉતર “ના”
મલગથી “આજ મુરખ માણસો શાય હું
મારે વખત ગુમાવા માગતો નથી” એમ
કહી મુખા થણેને ત્યાંથી રખસદ લીવી.
ખીજ વેલાએ વાએજી કગતી તે મુખાજીએ
તેજ શક્તિ શરૂથી પુછીએ અને તેનો
જવાબ “હા”નો મલવાથી “ત્યારે હવે ત-
મને વધારે શમજવાની કંઈ મગજ નથી,”
એમ કહી તેવણે ત્યાંથી આલવા માંડ્યું.
છેલે જ્યારે ત્રીજી વેલાએ વાએજી કરવાની
વારણ આપતા તેવણે શરૂથી પેલો પોતાનો
અશય શવાય પુછીએ ત્યારે ભાડોએ
જવાબ વાલ્યો જે—“હુમા મધિના અરધાં
માણસો જાનેએ અને અગધાને તેની કરી
પણ ખબર નથી.” મુલાજીએ હસતેમુખડે
જવાબ વાલ્યો કે “આલો ત્યારે જેવોને
ખબર દાખ તેમણે, નેવોને ખા
તેમને શમજનારી તથાની લેવી.
માલી તેવણે ત્યાંથી ગરતો ગા

એક ખંદો ભેરી—એક વેલાએ
 પ્રાપ્ત દેશના રાજા અગીઆરમા લુધ
 વીરે એક ભેરીએ ધણું અગમ્ય બનીય
 વગતથી તે નામદાર તેની હાર એટલોતો
 અશ ધણે કે તેને પોતાની હજુઆ
 ખાનારી તેનો જાન લેવડાવાનો કવર
 કીધો. જ્યારે તે રાજાની ટપુરમા
 જઈ લાગો ત્યારે ગજાએ ધણું
 શુશાધી પુરુષ કે “માન, જ્યારે તું એટલો
 બધો હલોયો છે અને ખીમ્મોનું બનીય
 વગતનાનો ફોકો રાખે છે ત્યારે માન કે તારું
 પોતાનું બનીય શું છે, અને હવે તારી
 હાંદગીનો વખત કેટલો બાકી રહેલો છે?”
 આ ઉપરથી પેળા જોની વચ્ચે તો ધણ-
 ગવા લાગો, પણ તરત સમયમુચકતા જા-
 લરી તેને જવાબ દીધો કે “આ નામદાર
 હું મારું બનીય ધણી મારી મેરો જાણું
 છું, અને મારા નવીખમા તું નામદારના
 મણુની ત્રણ દીવસ આગમજ આ શાની
 જાહાનને છેલી શપાથ કરી અતરેથી માટે
 તમામ અંગેબામ હુમાની જનાનું છે.”
 આ ઉપરથી ગજાને પોતાને આગરો
 બીઆર ફરવણે પડ્યો એટલું જ નહી પણ
 પોતાની વનામતી ખાતર તે નામદારે તેની
 તમામ અગદારત કરી આખી હાંદગી વગ
 તેને કશાની પણ દાજત ન પડે અને
 તેના જાતને અવવન ન આવે એટલા
 મોટે બદાખરત કરી આવ્યો.

જાંહાં આગકાર નેપોલીઅન મોના-
 પાગરને એરી ટેન હતી કે સખત જંગ
 કરી પ્રતેહ મેલબા પછી લડાઈના મેદાનમા
 તે જાતે પોડે બેસી ધરી જતા હતો,
 જ્યાં શું સુ હાની થઈ તે પોતે જાણે,
 એજ પ્રમાણે દોઢ આદમ તેની હાંદગી
 ના દરમીઆનમા બનેલા બનાવોપર મણું
 ધરી જોઈ તપાસ કરી શયદાકાંડ છે.

દાહ્યા માણસો અકબરી શીખે,
 કમઅકલ આદમીઓ અનુભવથી શીખે
 છે, ધણુજ આજાન લોકો પ્રજાના માગ્યા
 શીખે, અને દોડો મુદતથી શીખે છે.

ઈનામનો સવાલ.

(સરસતાવ ઈનામ)

જણુ વેપારીએ ગણમા વેપાર કીધો
 જેમા તેવાને ૫૯૦ રૂપીઆનો નફો થયો.
 આ નફો વહેંચી લેવાની એરી એક મુગ
 હતી કે જે રીતે વહેંચી લેતા વેપારીને ફાલે
 જે આખું તેના કગતા ખીમ્મને ૮૦ રૂપીઆ
 વગર મલ્યા તથા ખીમ્મ કગતાં ખીમ્મને
 મેરડું મલ્યા, ત્યારે એ દોઢને કેટલા
 રૂપીઆ મલ્યો, તથા તે દોઢની થાપણ
 કેટલી હશે? તેમને જે નફો થયો તે સેંકડે
 ૧૨૫ ટકાનો હતો.

ગયા મારાના સવાલનો જવાબ.

$(૬-૬ \times \frac{૧}{૨}) + (૭-૭\frac{૧}{૨}) + (૧૧-11 \times \frac{૧}{૨}) = ૨૧ + (૬ \times (\frac{૧}{૨} + ૭ \times \frac{૧}{૨}) + ૧૧ \times \frac{૧}{૨}) = ૩૨$ આકગના) = ૨૪ હવે નાંચેતા
 ૫૨માણુ પ્રમાણે વહેંચતા —

૫ ૯૯૯: ૨૪ = ૨૦૮ = ડોઢગને.
 ૬ ૯૯૯: ૨૪ = ૪૯૫૫ ડોઢગને.
 ૧૦ ૯૯૯: ૨૪ = ૪૧૬૧ ખામડીને.
 ૩ ૯૯૯: ૨૪ = ૧૨૫૫ = આકગને.

વળી એ વહેંચણીથી આકરને જે મલ્યું
 છે, તે આખી હોલતના આકમા ભાગની
 બરાબરજ છે

ઈનામ મેનબનાર—મી૦ ડાઉલ્લાઈ રાજીદલાઈ સ
 તેવણે મચાવી લેણુ

લખી એકલનાગએને અખર.

II Nowrojee Varsjoo તથા સોલ પ્રધી
 R. V. D ઉપના જવાબથી તમારી ખાતરી કરો.

ચોક્કિતનાવ—નખા ૮૭૨ નાલા પેગમા,
 મુબઈ વર્તમાન છાપાખાનામા મતચેર હામગજ જાગોસે જાપુ છે.

વિધામિત્ર.

પ્રસ્તક ૮ મું.

જુલાઈ ૧૮૮૧.

અંક ૭ મા.

બેનજીર અને બદરેમુનીર.

નાટક ચાર અંકી.

એક્ટ ચોથો—દેખાવ ચોથો.

ચારનદીપ શહેરની પાદર—એવાંન.

(ગોર નાખાના પાદરાનો વજર—(બુદ્ધ પહેલો)
અને એક ગામડીઆ હાથમાં શાંખો—કાંકેલા કુશ
જેવા બેસી બેસે)

વજર—હું માહારા પાદશાહનો હજી-
રથી નીકળેઆ તેને મુદતપર મુદત મુજરી
ગઈ; (દાહાડીને હાથ દેખાડી) આ કમા-
ન ધોલા યઆ—આ મોહડામાંના કાંગા
મમીઈ પીમાઈ ગીઆ (ગાલ બનલાવી)
આ ચામડીનો કહેયવો વધો ગેઈ—આ ક-
મર કમાનની મોશાલે વધી ગેઈ, મુર મ-
ગરી ગીઆ—ને આએ બોચાગ ગામડી-
આ બાઈબી ખખરી ગીઆ, પણ અરમો-
મ એકમાથે કથી વારો આવી નહો. નહી મા-
હાજરદા મનીઓ, કે નહી તેનું નામ ની-
યાન—હવે આરબી મુદત મુગીઆ તે મલે-
આ નથી તેપરથી હેવું માલમ પડેછે કે
તેનો હજીઆનો હજીઆવ નહો હોયે—તારિ
હવે બોગરદા—ટેહવા કે કીએ માહડે, કીએ
નાંજે આપણે પાદશાહ પામે પાછા જઈએ,
જેનું વીચાર મને મુદલ મુજરી નથી—
હુંતો નથી વાગતો કે આપણે મુજરીગ
પાદશા જીતો રહે હોએ.—

અમીર—રશીક વજર, તારે આપણે
મુદાપર તોવકલ કરીનેજ નીકલેઆમ તો
એમ હારી આવુ જોઈએ નહો—તારે આ-
પણે આટલા બધા રખડેઆ, તારેતો આ-
પણો જીંદગીના છેડા વુધીકે પુરેપુરું ર-
ખડવું આપણે રવાલે. બીરાદરો બોધાની
મુદત નેહારીજીએ—એક પત્રકવારમાં કાંઈ
એર તપાસનો ફેરફાર કરી નાખતા કસો
વીચન ભાગતો નથી.

ગામડીઆ—હું, તમા લોકોએ શું પાછા
પેરભણી જવાનો વીચાર કરેલો કે શું?
અરે તારેતો બહુજ મારું કાળુ કે પેરે
જઈ જસ મુદને મલીએ બિટીએ, નહી-
તો રજેને પેલા માહરા સોખનીના જેવા
માહરાબી હાલ યાદ જાય તો પછી મા-
હરો લોકો પેરે વારજ જોવા કરે.—

અમીર—પણ ગામ ને પેર જઈશું
તો ખાગ, પણ પાદશાહ પોતાનો બેડો માં-
ગયે તેને શું જવાબ આપશું.—

ગામડીઆ—એ હારે ભાઈ, ખરીજ વા-
તતો—(અંદર એકાએક નજર ગેઈ હોએ
તેમ) અરે પણ મજૂર, એ પેલું દુરથી
કોણ આપણું દેખાએ—અરે એતો પેલા
પેલા આપણા પાદશાનો—

વજર—ચાલ યાઈ મુંકુ—ગામડીઆ
બાઈબી એટલામાંજ આગરી ખીસી ગે-
ઈમ! અરે દેવાના આપણે પાદશાહ વુંને
એટલા વારમાં દેખાવા મડીએ કે—

અમીર—અરે એ બીચારાની આંખે હવે અંધારાં આવાં લાગ્યા તેથીજ એને ધડીધડીમાં જીકું જીકું નજરે પડેમ.

ગામડીઓ—અરે તમે નહીં માનોતો જીવો પેલા પાદશાનો લઉવો જાએ તે. (જીમ પડેમ) એ લઉવ; બાધ લઉવા. અરે ધણ જો—ધણ જો—અરે જોનો, એવો વહી બારી યતો દેખુ, જોતોએ નથી—અરે જીવો—હો, હો, તેને જાલાવીએ, નહીતો પછી તમોજ પત્તાસો.—

વજીર—અરે જીમજીમ, તું એ શું જીકેમ—ને જીમ સાંની પાડેમ—ને એ કોણને જાલાવેમ; એ શું ધાગ માડેઆમ. મુગો મુગો બેથી રહેની—લઉવો કાલથી ચાંદા આવવાનો.—

ગામડીઓ—હાથ હાથ—તમે બધાં માનતાજ નયો—પણ એ આપણો લઉવો નહીં હોયતો હાથ કલમ કરી આપુ.

અમીર—અરે પણ વાર જોયેતો અર, એ એટલી હુજત કરેમ તે (અંધાએ ઉભા થાએમ) અરે હા, લઉવા જોવાજ દેખાવેમ—ને ચાલખી તેના જોવીજ છે.—

વજીર—અરે તેને આપણે જોયા. એ આપણી તરફજ આવવાની વલાન પકડી.

ગામડીઓ—અરે તમેતો હવાજ છેગે—જેરા તમે કોઈ નહીં જતા, પણ હું સાંભળ લેવા જાયું—

વજીર—અરે લઉવા તું કાંઈથી આવી લાગો. તું કાલ નીકસેઆતો; કોણ કોણ સાથે આવવું—જાલનો પાદશાહાની આંખે—

ગામડીઓ—કેમ તમેતો માનતાતાજ નહીં તે હવે કેમ. અરે બાધ લઉવા તારે આવરતો હું દેવાના જીવજીમા અપેસો—મં કહ્યું કે આપણો લઉવાજ છે, તે કોઈ માને નહીં—

લઉવો—અરે હારે ચાર, તું વગર લઉવાજનું પ્રહર કોઈ તાને નહીં—એતો એમજતો બાધ, લઉવાની કોણ દાદ લેવું તું—બાધ તું જોતો નથી કે લઉવાની લપલપીની માહકાંને લઉવાના આંખે કેહવા હાલ થઆમ તે.

અમીર—પણ લઉવા પાદશાહા તરફની કાંઈ જાવતો હમોને કેહેજે, કે બથ એમ અમથું જોડું તાહેજું કરીઆ કરજે.

લઉવો—અરે દારતો પાદશાહાની શું વાત કેહું; તેતો પોતાના બેટાની જીદાધએ ચરેલો, દોવાનો બની રહેયોમ; ને જોદા તોઆહા! માણસોની સાથે કાંઈ સીધરાંચારેમ તેની વાત નહીં—જરૂર લઉવાની લપલપી વાગી કે વજીર—અમીરે શાજીદાને શાધવા ગીઆ તે હજીર તેને લાયા નહી, તો લાગસો મને કેહજે તુંજ નીકલ શા—
તેથી
તો
તેથી, અરતો, ચાહાં

લઉવો—એ કાંઈ ને બાંઈ નહીં, એ વાતની માંઈ—તેનો બેદ આપને શું સમજાવે, પણ એ સંધ પાછાહા મલે તારે નહીં થાઈ.

ગામડીઆ—અરે એ લઉવો તો એમ અમયો આપણી છાતી ધરકાવે.

લઉવો—એ અમયો—તો વાર પેટમાં તુટશે અમતો—તારે મંલિમ પડશે અમયો, કે જમતો.

લજર—આપરેતો પાછાહાનો અંદર શો કરતાતા કે તેની તરફ શું યત્ન હોય. ને પાછા કેમ હોય, તેની અગર પડેતો આર.

અમીર—અરે આપણે કેહવી ધનતે જાતી રાખતાતા.

ગામડીઆ—તેને બદલે મોકાનનાં હાંવાં ગાંધાં નીકલેલાં.

લઉવો—અરે પણ તમે શાહાનદાને હજુર મેલવેઆ નથી કે—

લજર—અરે શું મેલવીએ; શોધતાં શોધતાં હાલ બેહાલ યાદ મીઆમ તે જોતો નથી.

લઉવો—પણ કાંઈ જરાબી પતો લાગો. એ કે મુદલ નહીં.

ગામડીઆ—કાંઈજ નહીં—જેદારના નીકલેલા તેદારના રખડતા રમરના શરીએ; ને વાધની ને બુનની ધારનાંએ હું તો અરે મરી રહેલો.

લઉવો—તારે તમને કાંઈજ પતો મેલેઆ નથી—હેવા અભાગીએ પગલેનાં તે કાંઈથી મલે—શુવો તમો તરણ રહેઆ, તેથી તરણમાં વધન પડેઆ વનાં રહેજ નહો—પણ હવે હું મભાગીઆ આંખોએ, તે આર થાપા; એટલે આરની બોકરી—ને વળ. કેહુંય હેથી રોકરી—કે જો હવે શાહાનદા મલેઆ વગર રહેતો લઉવાનું નામ નહીં—પછી બીજું કંઈ બોલવાનું

કામ નહીં. લ આલો ખુદને કરો પાદ— કે તેજ લડાવે લાડ— માનો તેનો પાડ— કે પાડે આપણે પાડે.

(બધાએ ચાલવા માંડે તેટલાં સાંધેથી—વહરબદી, શાહાનદા શરીરનાહા, મેનજરને હાથમાં પકડેને, દેવા વગરે હાથલ પાવચ, વહરબદી પેલાએને બોલેને કાંઈએ—એક દરબુ પાછો હરી નમેચ.)

વહરબદી—અરે શયર; પેલાં શાંબે ટોણ લોકો—મખાદ પેલી પરીને આપણી અગર પડી હોએ કે મેનજરને આપણે છોડવી લાખાંચ—તેથી તેણીનાં આંખે માલુસો શોધવા નીકસેઆ તો નહીં હોએ! ફીરોજશા—મનેબી એમજ લાગેચ, પણ શયર.

દેવા—નહો, નહી, નથી—તેમાનું કાંઈ નથી.

ફીરોજશા—પીઆરી નજમુલનોમા, એ લોકો પરીનાં માંલુસો હતેતો આંખે માહરા દેવા એજાએઆ વગર રહેતે નહીં—પણ કાંઈ મુશાશર લોકો હોયે વારતે લાવ હું તેવો આગમ જમને કાંઈ વાતમીત કરી પ્રહુતો ખરી.

(આગલ એએચ ને કુરન અટકીને ઊભા રહેચ તેટલાં.)

લઉવો—આપણેતો પેટમાં પડેચ કાર— કે બાપરે આંખે શું ધાર—આ ખુદા તું પારને પાર—કાંઈ થયે આપણા ધાર—જો હોવા આવેચ કાર—કે આંખે લોકો ઉપર બધા લેઉં આર—ટોણ જણે પેલાએ આવીને દસે ગાર—(વહરને) અરે એટલો બધો ધુન્ડેચ કાંઈ, તપાસોર એની નાર— (અમીરને) અરે પણ બધાં માણમ તુંબી માંનો બોહેચ, આપરેબી છેદએ આર— (ગામડીઆને) કામ પડેતો તુંબી લાત— મુકી જાર—હાથ કહી તે જણે બાર—પણ તેના આપરી આગલ શું બાર—મારીએ તેવાને હોવા માર—વચનો પાડી આર—કરી મુકી— એ રસ શર—તો શું કરવાના છે લાર—અરે એવાને હાવતાં શો વાર—એતે કાહડ

લીધાચ હવે માર-કે હોગત રાખી પડ્યું
ખાહાર-તો કદી નથો થવાની આપણી હાર.

વજ્ર-અરે એ વું શું આતો ખાશી
નાંખેચ. કોઇ મારાં નરચા આદમો પીછ-
નેઆ વગર એ વું શું એકદમ મારશરળી
વાત કરેચ.

લઉવો-અરે તમો નહી મગજો;
જંગલમાં રખડવું તે મારધ રહેવું જોઇએ.
જોતા નથી કે પેસો આગવર આવતોનો
તે માહરી આપયુશીયીનો હાગો ઉભો રહોચ;
વાસ્તે પેહલાંયોજ એમ દમ મમમો વાત
કરી જોઇએ.

અમીર-અરે તેં કીધી વાતચીત-મરી
રહેનો-કોણ જાણે વું શું દોહ્યાંન કરી
ગલશે.

ગામડીઓ-એ ખોમો ખોસો, તમારું
કોઇનું કામ નથી-મનેજ આગલ જવા
દેવો.

વજ્ર-લેવો; વધી એ હુશોઆરનું
પ્રહુ નીકલો આબુ' તે.—

લઉવો-અરે તમો કોઇ મગજો નહી.
એ જે કહી તે વાતછે રાષ્ટ-એતો જને
નકરો દીસેચ મીં નાઇટ-ને કાષ્ટ ન-
હીતો હોએ મીં નાઇટ-તેથી એનો મારે
તો રમવીજ પડશે શાષ્ટ-વાસ્તે ચાલો
તમે બધાં ચાલને રેવો રાષ્ટ-તપાસજો
આપરી બધી સાષ્ટ-ને મમાલજો આએ
બધી લાષ્ટ-એનો પોચાક છે વાહીત-ને
વાજની છે બધી મારો પાઇનટ.

કીરિજશા-(આગલ આવીને)
એ મુશાફર મરદો, અમાને આવતાં જો-
ઇને તમો ઘોડાએ માંદોમાંદે શું મર-
ખર માંદીચ-તમો કાંઈ જવાનો ધસદો
રાખોચ અને તેમાં તમારી શું મકશુદ છે.

લઉવો-(તાનમાં) મારું હમો બધું
સમજીએચ-હમણી જંગલે જંગલ રખ-
ડીએચ-ને કાહાંનાં કાંઈ બટકીએચ-
ને ને મનમાંઆગે તે ગુજડીએચ. વાસ્તે

તમે તમારે મારગે ચાલેઆ જાવો-મારું
ગુપચુપ ચાલી જાવો; નહીતો કાંઈ પાંદાં
બની જસે, તમે કાંઈ હમોને નબલા થ-
વલા મમજતા ના હો.

કીરિજશા-(મનમાં) આએ લોકો
દેવાના છે કે શું ? હું આટલી ભલમનચા-
ધથી વાત કરૂંચ તે છતાં તેવો એમ કેમ
ખાલેચ ! (જોઇથી). અરે એા ભલા મરદો
હું તમોને ભલી બંલાઇએ પુછૂંચ તેનો
હેવો આરે જવાબ દેવોચ તેનું કારણ શું ?

ગામડીઓ-(વચમાં જરા આગલ જ-
ઇને) તે ભલી બલાઇએ નહી પુછતે તો શું
યતે; હએ હએ જોજો હો-ચાલ જ માંખો
રતો, આરું પાંછી ને પુથનો વા.

કીરિજશા-(જરા ગુસ્સાથી) અરે
એા જુબજો, તમો એટલા બધા બેઅ-
દાજે લાંબી દુકી કેમ વાત કરોચ. તમારા
દુંડો બરેલાં દમાગમાં એવો તે શું થુન
બરી મુકીચ કે એમ છનકો પડીને છા-
લકી વાત કરોચ.

અમીર-ભલા મરદ, એતો હેવોજ છે,
હમે માતર દુઃખ ને હદિમાના મારેઆ
ફરવા મુશાફર છેહએ, વાસ્તે તમો હમોને
હમારે મારગે જવા દેવો.

લઉવો-અરે તમે શું; એમ બીહીને
માંનો વાત કરોચ.

કીરિજશા-(જરા ગુસ્સાથી) આએ કોણ
મરદ છે-કોઇ ખરે જુબજ ને બેઅ-
કલી છે; એા નાદાન વું તારા મનમાં શું
થમજેચ, ને શું શંકો રાખેચ.

વજ્ર-એા જવાના મરદ, એતો હ-
મારા શેહરે નોખાહરના નામવર વાદ્યા-
હાનો ગુગ મચકેરા છે તેથી એને હવે
૨૧ પડી ગેઇચ-વાસ્તે એનાં ચાલવા
માથું તારે કાંઈ જોવું નહીં.

કીરિજશા-તમો કોઇ વાદ્યાહાના રૂ-
માવામાંનાં માણસો દેખાવડો.

(વેનહર અતેઆરવર દેવના કાપવર બેસાપ
પડી રહ્યા હતા તે વચા વજ્રને શેહરો મારે

નોખસારના પાઠ્યાહાર નામ સાંભળી દોષા કાઢી
એએય ને ધામે આનાએ બેલેય.)

બેનછર-આએ જુદો ગાંધ કોંઈ મારો
અનલગનોએ-ને એ વધી "શહેર નોનાર"
કરી બોલેઆ કે, જે મારું વતનએ-અરે
એને માહરી નજદીક બોલાવોતો.

વછરજાદી-બેહાર છે-શીરોજશાહ
આપણે બેનછર આએ જુદા મરદને પો-
તાની નજદીક બોલાવેય.

હાલિવો-ધોંગ ધોંગ, કાંઈ એમાં ધો-
ગએ; અપરદાર કોઈએ જવું નહી; બેન-
છર કાંઈ યાંઈ આવતો તો.

વછર-અરે મજુર, મજુર, જોવા રેતો
ખેરો-(વછર બેનછર આમલ જોયય)હા !
બેનછર! બેનછર! માહારા પાદશા, માહ-
રા પીઆરા; નામવર શાહાબદા બેનછર!

બેનછર-આ જુદોગ વછર ! તું
કાંઈથી આવી લાગો ! !

વછર-અરે ! તું ખરો બેનછરજ છે;
અરે રૂકે અમીર-હાલિવો, અરે ! આ
ગામરીઆ ગમાર ! આવા ને મણી તમાર
શાહાબદા બેનછરને ! ! !

અમીર, હાલિવો, ગામડીઆ-(દારતા
આગલ આવેય) શું બેનછર ! એ ખરું કે
બેનછરજ છે કે ! !

બેનછર-આવા માહરા વતનીઆ, ત-
માર આવવું મને મુખારક છે !

અમીર-આ નામવર શાહાબદા, બેનછર
બોલ કે એ શું બનાવએ-ને તું હેરી અ-
વશ્યામાં કેમ આવી ગોઆય; તેનો હમો-
ને ખુલાસો કર.

વછર-આ શાહાબદા, તારી ઉપરથી
રંજો બના દુર યજો; તું નામવર હજુબી
બાવગમાડીએ કે તારા કમતાલેના બાવતા
છેલા દીવમમાં ખુશી ઉત્ખવવાને તું મ-
લામત મલેઆય-તાહરો ઉપર જે આશત
જુદીય તેને વીમરી જઈ, હમારી આયે
એકદમ તારા જુદોગ પેદરને મલવા મારું
સેવાખીધી કુચ કરવો તું ને મળવરડે.

હાલિવો-હા ! હા ! એમ બોલો-અરે શા
હાબદા છે કેહવો બોલો-બધો બરમ હવે
તમા બોલો-ને તમામ સંધાના દોષા બોલો-
કે હું મગામીઆ આવી લાગેતો શાહા-
બદા મલેઆ-વારતે "શહેરબહી જવાનો
ધંગલ કરો.

વછરજાદી-એ આએ લોકો શું બો-
લેય, કોણ મેહનત કોપી ને કોણ લુભકો
ખાધ જવા માગેય- અરે એમ કાંઈ અ-
નનારએ કે-જો હમે મેહનત નહી કરતે ને
જીવપર નહી ખેડતે તો બેનછર તમારા હા-
યમાં આવનાર હતો કે.

હાલિવો-હોઆં કાંઈ, બની જવાનું છે હા
જોઈએ કે તે કોણ બેંચો જવાનું છે હા.
મં આમલથી નહી કહું હવું કે આએ
લોકોથી મંબાલજો.

બેનછર-શબુર હાલિવો, જાણ્યું અન-
જાણ્યું છેકજ બેહરેમકે.

હાલિવો-નારે શાળ-તું તો હમાંરો માખા-
વ-તુંબો એમ ના આપ-મને તાહરી જુલ-
થાવ-જોઈએતો મને હોઆંજુ કામો કાન-
વણ વાર જોએમ તારો બાવ. તેની આ-
ગલતો લેઈ જવા વગર નહી રેહવાએ-
તારો જુદાઈનું કુખ હવે નહી અમાએ.
વારતે માલ-આએ પીકનો કરું ધાલ-મારો
બોલ એટલો પાલ-મં જોઈ છે હવો કાન-
કે આએ મેહજુબ છે તાહરો માલ.

વછરજાદી-આએ કોઈ બધો બોલો-
દરાજ છે, પણ જીનહાર એમ બનનાર
મર્થો કે બદરેશુનીરને તાંહાં શાહાબદા આ-
વેઆ વગર કોંબી જાઈ શકે-વારતે આ
શીરોજશાહ આએ લોકોને એની આ-
લથી ખીખાડ.-

વછર-આ ખુબીવંતો નાર, મં હવે
શ હેજાલથી તદન અનખની છે, કે
જુદોગ પાદશાહ આએ રંજો
ખાતર પોતાનું રાજપાદ
રાજ યાઈ જોઈએ, અરે

પાથી તે એટલો તો નાતવાંન થાઇ ગો-
ઝોમ કે હવે જો. પધારે વખત લાગસે તો
તે પોતાની છુટગીથો હાથ પાવાગો, વારતે
તે જુજરોગ પાદશાહને તેનો છેવરી ધડી-
એ પોતાના આંખે ચેરાગના દીવાર દેખ
ડાવા એને લઇ જવા દેએ; અને હમારીર
હમારા જુજરોગ પાદશાહ, તેના આંખે
જવાત બેઠાપર અને આખી હમારો ખ-
લકાત ઉપર વુંને જો ખરખગ રહેમ આ-
વતો હોએ તો હવે એ શાહજાદાને હમારે
મવાધીન કગ, કેમકે હું તેનો વજર છેજ,
અને હમે વરજાનાં વરથ થયા હેને માટે
રખડીએમ.

વજરજાદી-એ દાનેશમંદ વજર-વું-
ને માહરે હેવાલ સાબનીઆ આગમજ એ
રવમ બોલવુ સભવાર નથી-વું દરીઆપત
કગ કે મં વજર માહરી વજરાત હોડીને
આંખે રફીરી અખનેઆ કીધી તે કો-
ણને ખાતર, વરસોના વરથ જંગલનો રંજ,
અને તપતા શુરજના કકડતા તડકામા આ
તાલિને તાફીનાએકું તે કોણને ખાતર!
તે કૂત આ શાહજાદાને ખાતર; અને
એક નવજવાન છવડો, કે જે એની
જુદાઇએ જલોને આખ રાખ જેથી
થાઇ હોસે તેનેજ ખાતર!

ગામડીઆ-હાએ વું એને ચોગ ને
ગેપ કરી લાવેલો, ને એમ તથલે યાની.

વજરજાદી-ચુપરે એ ગામડીઆ ગ-
માર, વગ જાણવે અમયોતકતકના કરે-
વું તારે અંદાજો તારી પાસે રાખ.

બેતજર-અરે તમે બેતજણા એમ
કાંએ લડાય-તમાગ બેતજો વાક નથી, ને
બેતજ સાથે મુને આવવાની એકમખી અ-
ગત અને જરૂર છે. એ માત્ર જુજરોગ
વજર-આંખે નેકતદ એરતે માહરે મો-
હમ થી છુટકારે કીધેમ ને એણીની તા-
રીય લાએક કોણેયથો હું શદાના કેદખા-

નામાથી છુટકારે પાંગોએમ-ખાકી તમે
મને કદીથી જોવા પાંમતે નહી-વારતે સે-
હો હવાય એજ છે કે પેહલે એણીને મુ-
કામે જાઇ, જે નાજનીન માહરી વાત જોતી
બેડીછે, તેણીને સાથે લેઇ, આપણું સંબલા
સાથે આપણે મુલક જાઇએ-વારતે મહ
ચાલો, તેમાથી મારુંજ થાશે.

લહુવો-(ચાલતા ચાલતા મનમાં) તાંહાં
કાઇ દો તો નહીં રમાએ-કાઇ મધીમેથી
તો નહીં જમાએ-કે નહીં તો કાઇ લહુવો
દાલત કમાએ-કે મહુનો દેખતી આખમ,
જેહર છંતાએ.

(સંધા બપોર)

જનમ ચરીત્રો.

૩

દાકટર સેમ્યુઅલ જોનસન.
(બાગ છોડા.)

No disponding no repining !
Leisure must by toil be bought ;
Never yet was good accomplish'd
Without hand and thought

BARRY CORNWALL.

આપણે ગયા અકમા “રેમખલર” યાને
બટકનાર એવે નામે લખેલા નીખંધાની
તપાથ લેઈ ગયા, પણ નીખંધ કરતા તરીકે
આપણે જોનથનનું “આઇડલર” યાને
“પરવારતો” એવે નામનું પતર જુગી જયું
ન જોઇએ. ૧૭૫૮ ના શાલમા જોનથને
આ પતર શરૂ કરી તેને બે વરથ મુડી
ચલાવ્યું હતું. તે દર અથવાડે પ્રગટ
થવું હતું; અને તેમાં “રેમખલર” નીજ
માફક એકો નીખંધ લખાતો હતો. તેની
પ્રથકય નકલો ખપવી હતી. લોકો તેને
ઉપતથી વાચતા હતા. અને લકંગાએ
ગરીબ ખીઆગ જોનથનની પરવાનગી

વગર તેની ખીજ નકલો છાપી પુશકલ ક્રમાંની કરતા હતા. આ નીખધી આગલા કરતાં જોડે લખાંસુ સકિતમાં ઉતરતા હતા તેપણુ રમુજી અને શાધારન માનસોને પશન પડે તેવા હતા. “રેમબરન્” નીજ માંકક તેમણે સંમતા પુમનકનાં આકારમાં બાહર પાડ્યા ત્યારે તેને અપ આવીધણી જાગયો હતો.

લનડનમાં આ રીતનાં વહીવટમાં જોનસન ખીચારે પોતાનો વખત જેમ તેમ કરી પચાર કરતો હતો ત્યારે તેને પોતાનાં જનમં વતન “લીમ્સીલ્ડ” તરફથી એક માહા શિકાગુર અખર મલ્યુ. તે અખર પોતાની જુજરોગ માદરનાં જોત વીથે હતો. તેવું વરથની પાકો ઉમરે જોનસનની માદર હક થવાથી હવે તે બાપ વતાનો, માં વનાનો, અને પોતાની વાહાલી માદરદાર વણુનો ધધ પડયો. ગરીબાઈ અને મુજ-સેથીનાં સંકતો ઉપર પોતાનાં વાહલામાં વાહલાં ખેશીઓનાં મરણથી જોવા તેણે વધારે થયો ન હતો. શાધારણ મનસકિતનાં કોષપણુ ધનશાંતને કમડી નાંખવાને આટ-લીફ આપતો બથ હતી પણ જોનસન-માદરનાં મનનો અને શખત દીલનો જોનસન-દરેક તરોહાંની આપતોની ઉપરવારે હતો. તેને પોતાની માદરથી જુદે પડવાને ધણો લાખો વખત પચાર થયો હતો તેપણુ તે તેણીને મન માંન થાય માદ કરતો હતો, અને પોતાની ષોડામાં થોડી કમાઈમાંથી કોઈ પણ ખમ્યાથી મદ તેણીને માટે મોકલી આપતો હતો. મરણની વેલા જોવા જોનસન તેવીજ તેની મા તદનજ કોચી વનાની હતી. તેણીનાં જોત લાકડાં માટે કથું ન હતું. તેણીની પામેદશનાં અરથ જેટ-લું પણ જોનસન પાથ ન હતું. તે પણુ માતા તરફનાં પ્રીત અને જેણ તરીકેની શ્રદ્ધે જોનસનને ઉચકેરયો, તેને સતે

રાત બેથી એક ખીઆલી પુશતક રમવા માંડ્યું. રાત અને દીશની અચાગ મેદ-નત પછી એક અચવાડયામાં તેને શમ-પુરણ કરી ષોતાના મદના મદદગાર ચો-પડી વેચનાર પાથ તે લેઈ ગયો, અને શા પાંજદ યાને એક હજાર રૂપીએ તે વચો તેને પોતાની માદરની મરણ કીરીઆનો અરથ કીધો. આ પુશતક ખિખીરીનીઆં ના શાહાજદા “રેમબરન્”ના જગત પ્ર-સીદ હેવાલને લગતું હતું. તે મધે ઉસો શાહાજદો અસં સુખની શાધમાં કહેલી રીતે મુશારૂ કરેછે તે ધણીજ દબદબા બરેલી બાયામા દરચાબુ છે. આ પુશતક માટે પુશકલ ચકચાર ચાલવા માંડી. કેટલાકો તેને ચકાર વગરનું જણાયા લાગા. કેમકે તેમાં કોઈ પણ રીતનો ચોક્કસ છેરો આ-વતો નથી. શાહાજદો “રેમબરન્” અને તેની જેટન “નેકાયા” માહાજતની શીલ-મુશી બરેલી તકરારો છતાં તેવાં મરઆ-તમાં તેવાંજ પુશતકને છેરે નેકા વગર કું-મારીજ હાલતમાં રહેછે જે કેટલાકોને એક વારતાને છાજવું લાગું નહીં. કેટ-લાકો આ પુશતકનાં ખુબંદ વીચારેને જે હગડી યાને “જોનસોનીઅન” બાયામાં દરચાબ્યા છે તે વીથે કુચાદ કરવાં લાંબા કે જોનસન કાકા જ્યાં બે તરણુ અંક્ષરના ખોલિયા આલી થકે ત્યાં પણ પોતાનું બે-ડોલ ખતાવાના શોખને ખાતર આઠ દશ અંક્ષરોના ચબ્દો વાપડતા હતા. આ રી-તની કુચાદમાંજ જોનસનના ખીજ હી-માંમેતીઆ તેની વાજખી ખુખી શમજતા હતા. તેણે આ પુશતક મવિધી કેટલાક ખુબંદ બાયામાં દરચાવેલા બરેજ શીલમુશી બરેલા શકડાઓ તાલથી કાઢાડી તેમણી જાખજ તારીફ કરતા હતા. જે શખશ આ પુશતક એક વેલા પણ વાંચીકું હશે તે તેની ચરઆવના ખેદુજાજ વાકીયથી

છક યદ ગયા વગર રહ્યો ન હોય પ્રોય
વાચનાને જોનથનની લખાન મકતીનો
કાંઈ ચીતાર આપવા ખાતર હને તે વા-
કીય તાકી ખતાવા લલચાવ્યો છીએ.

He who listen with credulity to the whis-
pers of fancy and pursue with eagerness the
phantoms of hope who expect that age
will perform the promises of youth, and that
the deficiencies of the present day will be
supplied by the morrow attend to the his-
tory of Rasselas prince of Abissinia

આ રકરો જોનથનનેજ જાહેર છે, એમા
જોનથનનીજ ખુશી છે પણ જુવાન નીકવા-
ર્યાંમિએ ક'ગી પણ તેની નકલ કરવાની
કોશિશ કરી નહી અશક્ય ભિન્નતા જે દુ-
હર જુવાનીઆમિ જોનથનની બાથાની
નકલ કરવામાં પોતાનો કીમતી વખત
ગુમાવે છે તેવા ક'ગી પણ શાફ' ઇંગ્લેન્ડ
લખી શકતા નથી. ટીકકારોનો ચર્દાર
મોરે આ પુસ્તકની ખુશી અને ખામી
બેજી ચીકારી કહે છે જોનથનના
આ પુસ્તકની મોટામા મોટી ખામી એ
હતી કે ભૂતે અને પોતાનો બાઈબલ
'એડમન બગ્' જેવા શીખશુર હતા તેવા
શીખશુરી ભરેલા તેને જંગલી એખીશી-
નીઓને ચીતારીઆ છે. જેવા વાચી લખી
નું જાણે, જેવા ઘણું કરીને કાચા ગોથ
ઉપર પોતાનો ગુનરો અલવિ અને જેવા
જંગલી કુતરાની માફક ભટકતા રૂરે તે-
મણે અદારમી થઈતા ઇંગ્લેન્ડની રીત
બાત લાગુ પાડનાની અન તેમના જેવા
વીધાન અને કુધડેલા ચીતારાની જો-
નથન જે બુદ શી ઠીકે તે જોનથન જેવા
વીડાનને ન જાણતી. અશુચ કરીને જ-
યારે ઇંગ્લેન્ડ કીશમની ખુસો માટે જોન-
થન પોતે ઇશીઅર જે ૥ માફા ચીધવાં
નને કાઢે આવીઆ છે ત્યાં તેને પોતે
તો એરી બુધથી જરૂર કરીને ચંબાલ
સેવી હતી. જનાનખાનાઓની ખુશી-જવા

એકથી વધુ ખામિડીઓ ક'વાનો અને
તે પણ ખામિડીના માફે આગલથી નોવા
વગર તેમને પછાતાનો રેવાજ જાણેજ હોએ
ત્યા જોનથન કાકાએ ઇંગ્લેન્ડ કોકરીઓના
ઉદાવ અરથે જે ઇંગ્લેન્ડ પદમતા નાચ
આપવામા આવે છે, અને ત્યા અરથપરથ-
ની અધ્યાન અને ઉજાછનાપણા વચે લ-
ગનના ચાતા નકી થાએ છે તેની પોતાના
વતનની શુધરેલી રીત બાતો લાગુ પાડી
છે. "અકશમાતથી અથવા કાંઈક હીકમ-
તથી એકવાર કુમારીકા કોઈ જુવાનીઆને
મળી જાએ, એક ખીજા તરફ તેવા
નજર કરે છે, એક ખીજા તરફ તેવા ચામી
આતા ખતાવે છે, પોતપોતાને ઘેર જાએ છે,
અને એક ખીજાને માટે શવપના જાએ
છે. અને એરી રીતે ઘણું કરીને લગન
નકી થાએ છે." જોનથન એખીશીનીઆ
ના ચાગલદાના માહનામા મુકેલો જાપને
વાકીય ઇંગ્લેન્ડની જાગીનો ક'વા આને
હુથ ચીતાવ આપે છે તેવાચનાર પોતાની
મિલે જોઈ સચ, પણ તે જાપર જનાના
મુજબ ખામિડીનું મોટાડું નોવા વગર
પરણનાર જંગલીઓ માટે તદન બુધ્ધિયા
ખનાડનાર કહે છે.

૧૭૬૨ શુધી મરીબ ખીઆગ જોનથ-
નને આ રીતનું ધધધ વધતર ચલાવધુ
પડીધુ. પોતાના રશીનાથી ચેલવેલી હુધાવ
ફેલેનતની રાદી ઉપર તે થદા શનતોશી
રહેનો તેના બદલો મેલવવાનો હવે તેને
માટે વખત આવો. આપણે આગળ જોઈ
ગયા તે પ્રમાણે તે પોતે હહનો "તોરી"
યાને હાલની "કોનલરવેતીય" પકડને
હતો, પણ તે વેવા "વીધ" યાને હાલના
"લીબલો" ની હકુમત ચાલતી હતી, અને
તેથી તે પોતાના વખતના કુગાણાને
આગલા ગજ આગવશ અને જેમથના
જુધમાત ક'વા વધારે જુધમાત ભરેલા

વીચારતો હતો. પણ જોનથનનાં શરૂં બા
જોગે તોજો જોરજ તખતે આબે, અને
તેણે પોતાના આગલા મીતરોને દુશ્મન
બનાવી આગલા દુશ્મનો શાય મીતરૂં
બાંધી. રાજની હકુમતમાં આવી આહ-
બારત ફરકાર થઈ ગયો. “તોરી” જોની
શતા વધવા લાગી. આગલા ચારલસ અને
જેમ્સ રાજજોની હીમાએ કરનાર હર-
રતું જેકાબીન “આકરકર” ત્રીજા જો-
રજ તરફ વશદારી બતાવા લાગ્યું. “વીધ”
પક્ષના કુટુંબીઓ “કેવેનરી” અને
“જોનતીંગ” બડગડવા લાગ્યા. “તોરી”
પક્ષના રાજવંશીકારીઓ “શુમરજીત” અને
“બીનહુમ” રાજનાં જોખમદાર આધારો
સેવા શરૂ રાજનાં હાથ ચુમવાની દોડ
દોડીમાં પડીયા. તોજોરી ખાતાના વડ
અને પ્રધાન મંડળના પ્રમુખ તરીકે
“તોરીઓ” નો હીમાએતી “સોરદ બી-
ધુત” નેમાઓ. “બીધુત” વિધવાનોનો
કદરદાન હતો. તેને જોનથનનાં રાજદુવા-
રી વીચારમાં કશું મતફેર ન હતું. ખર
લાએક વિધવાનોને વસાવવામાં તે પોતાની
કારણો ચમજતો હતો. જોનથન કરતાં
તેને વધારે લાએક વિધવાન મલવા મુશ
કેમ હતો. જોનથન પોતાની વિધવાતાથી
“બીધુત”નાં આશરે લાએક હતો એટ
હુજ નહી પણ તેને તેની મરીબાઈની શ-
ખત જુસરી મધિયા માકસો કરવાની વધારે
અગત હતી. “બીધુત”ે માકાં લીધથી તેને
તરફ હાતર રૂબીઆનું વારંશીક પેનથન
બખરીયું અને તે તેને કેટલી આનાંકાની
માથ કબુલ રાખ્યું તે આણે આગલ
જોઈ ગયા છડએ. વીચ કરતાં વધારે વર
જોની શખત મેહેનત, આચાર રંજ, અને
કડવી શબ્દરીનું અંતે તેને મીકું પ્રથ
મદ્યું. હલાલ મેહેનતનો ઘટતો બદલો
મેલવાને તે યાંમરથવાન થયો. અંતે

તે રવતંજ થયો. તેની જીંદગીમાં વીચીત્ર
ફરકાર થતા લાગો. તોચ વરચની દલદેશરી
પછી હવે તેને ખરખરી આશાએસ લેવા
નો વખત મલીયો. આવતી કાલની રોટી
માટે બડકી ઉઠવાની હવે કશી અગત
રહી નહી. દલદેશરી, ચીંતા, અને વહી-
તચની આખો જીંદગી પછી હવે તેને
બયોરના બે વાગવેર બીજાંના ઉપર પડી
રહેવાની પોતાને મન બાવતી આશાએસ
મલી ચકી. છાપાખાનાંના જુત અને જો-
રીકુના અમલદારોના ધાચતો વગર હવે
તેને પાછરી ચતનાં અચાર વાગાવેર મી-
જોના મલાવકમાં જોડતેજો અલાવાની કુર
શરૂ મલી. હવે તે જેમ પોતાના જીવનો
તેમજ પોતાના વખતનો અને પોતાની
મરજનો ધણી થયો. જોનથનનાં જનમ
અરીતનો આ વોધ મુખ્ય છે. હલાલ મેહે-
નતનો બદલો કબી પણ મલીયા વગર
રહેતો નથી. શબ્દરી અને ખીરજ પ્રથમ
કડી જેહર જેરી લાગેલે, પણ તેનાં પ્રથ
કેહેતાં મધુર નીવડેલે તે પણ આખણે આ
જનમ અરીતથી જોધું છે.

પણ આટલાંમાંજ આ અતી અગતની
જીંદગીનું શેવટ આવડું નથી. હજી જો-
નથનને માથે એક પ્રજા બડકેલે. તેણે
પોતા તરફના જાલાસાએ શાય નાંમાંકીત
શેકરીઅરના નાટકો છપાવાની કબુલાત
આવી હતી એટલુજ નહી પણ આગમ-
જથી તેનાં ધરજો મેલવી તેની કીમતના
નાંણાં પણ વધુજ કીધાં હતાં. આ નાંણાં
ઉપર તેને કેટલુક શુધી પોતાનો ચુલરો
કીધો હતો, પણ ચોપડી ચોપડીને ડેકાણે
હતી. તેના મીતરો તેને વાશજુતાર તે માટે
યાદ આપતા, અને તેવજુ તે માટે વાર-
જુતાર કેમવ કરતા કે હવેતો કાંઈબી
કરી તે છપાવવી. પણ મીતરોની યાદ અને
પોતાનો ડેકાવ હવામાં ચુમ થઈ જતો,

અને માથ ઉપર મોશ અને વરસ ઉપર વરસ પચાર થતાં. તે જુદાં આવાને પોતાની આલશાઈ દુર કરવાને પચારના કારણે. પોતાની દર રાજની નોંધમાં વારણ વાર લખતો કે “મારી આલશાઈ વાર વનાની યતી જાગે છે, મારી ઉપર એવો એક પરો શ્રી વલીયો છે કે ગીયાં વરસનું કું યધું તે હું કહી શકતો નથી.” “મારો વખત કથા લાભ વગર પચાર થયો છે, અને તે મને એક સ્વપ્ના જેવો લાગે છે કે જે પોતાની પાછલ કશું મુકી જતો નથી. મારી યાદશ શકતી સુખવાડા બરેલી આ છે, અને હવેથી કેમ પચાર થાગે છે તે હું ક્યાં છું નથી.” આલશાઈને તલેશમ તોરવા માટેની આ રીતની ફરીઆદ અને માત્ર તરફની ઊંચકેનીથી કશું વલીયું નહી. પણ આ તે તલેશમ એક સતત થી તોડવામાં આવ્યો. તે વેલાએ “કોક લેન” નામના એક રથના ઉપર આવેલાં એક ધરમાં જુતે એમ લોકો માનવા હતા. આ જુતે મોટો પોધાત કરી ચલીયો હતો. લોકોનાં તોલેતોલાં તેને માટે જોય-તેજો કરવાને ઉવરી પડતાં હતાં. જોનથનને પોતાને પણ જુતની હજી રીતિ હત-પાર હોવાથી તેવજુ તેને નજરે નજર જોઈ પોતાની ખાતરી કરતા ખાતર તે તરફ આવીયા. પેરમાં ઘાખત થતાં તેજણે જુતમાંમાંને તરેહવાર પ્રવન ક્રીધા પણ તેનો કશો ઉતર મલી શકીયો નહી, અને પાછલથી શરેની અગત્યેની અને જોનથન જેના વિધવાનની શરમીદગી વચે માલમ પડીયું કે તે એક આગીઆર વર યતી દેગી દુકતીના આધા હતા. આ ઉપરથી લોકોના માનીતા કલમકથ “અર-ચીલ” નામના એક રથને જોનથન ઉપર પર લેવાને જીક તક મલી. તે પોતે “ચીગ” ટોલીનેા હતો અને “તોરી”વાના કાંઈ કાનિર્ન રથનેા રકાશ બનાવાને બહુ

આતુર હતો. “જોનથન પોમપોશો” ચાને “જોનથન કાકોનો દમદમાત” એવે નામ ની તેણે “કોકલેનના” ઉપલા જુત ઉપર એક કનિયા લખી અને તેમાં જુલી રીતે જોનથન ઉપર ઠગાઈનું બોલેતાંન મુકી પ્રથવામા આવ્યું કે “ક્યાં છે પેલી તમારી કચુલેલી ચાપડી કે જેની કીમતના પદશ તમા લામખો વખત થયેા હનમ કરી ગયા છે ?” આ બધકાર બોલેતાન જોનથનને ઉચકેવાને બચ હતું. તેને આ ફની-આમા હોરમત કરતાં વધારે વાહાલુ થઈ ન હતું. તે પોતે નેક અને નીતીવાન હતો. તેણે હવે જોયું કે આપેલી કજુલાત પા-લ્યા વગર છુટકોજ નથી. તરતજ તે તેની પાછલ મંડીયો. અને બરાબર નવ વરસની સુદ વહી ૧૭૬૫ ના અક્ટોબર માસમાં જમઆથકાર નાટક સુર શેકશપીઆરના ના ટકોની કજુલેલી આવશરી ખાતર પાડી.

આનાશ્રંનીથી અને વગર દીલે કી-લેલુ કોઈની કામ સમપુરણ હોતું નથી. જોનથન આ પ્રથતક માટે કજુલાત આપી બંધાયો હતો પણ પાછલથી તેણે પોતાની ખુલ જોઈ હોએ એમ લાગે છે, કેમકે એક શપીઆર જેવા વિધવાનનાં લખાનની હથ-ડાઈ સમજાવવી અને તે ઉપર પોતા તર-કથી શરેહ મલાવવી એ કાંમ કાંઈ મહેલ ન હતું. જોનથન પોતે શેકશપીઆરના જમાનાના ખીલ કાનિર્ન લખનારાઓથી ત-લ અનજાણ્યો હતો. શેકશપીઆરના જમાનાના નામીઆ નાટકકારો મશીન-જર, ફારદ, દેકર, વેબસતર, મારસો, મો માનત, અને પ્રસેઆરના ઉમદાં લખાનો મધેનું તે પોતે કાંઈ પણ જાણતો હોએ એવું મોટાસેના માનવામાં આવ્યું નથી. શેકશપીઆર અને જોનથનના જમાનાની બાશમાં મોટો શરક પડી ગયો હતો. અને અતીવણાં વાંચનનાં શોખ છતાં જે જમાં નાના નામીઆ અંધકારનાં પોડાંકલખાનો

જે એક જે માગમાં તદન વનચારી શકાએ ને વીણનાં ભાગમાં વૃદ્ધાં પણ માન વગર તેજ જમાનાના આવી દગડા અંધકારનાં સખાંનેને જોડાયા શાય છપાની બાહર પાડનારું જે કાંમ જોનયને માયે લીધું હતું તે તેને તદન નહીં છાજતું હતું. આમ થયે દીવાયો જોનયનના ચરેશના પ્રમાણે જાણના દમદમાદમાં ઊભી નીકલે છે તો પણ તેમાં સંમીન માન જેવું, અથવા શકશી અરને વધારે રોશનીમાં મુકવા જેવું જાણતું નથી. માણસ જાની આશીર્વિતો વીણના પોતાના લાંબા અનુભવને લીધે શકશી અરના નાટકોમાં ચીતારેલાં માણસાની ભાગની જુથા અને તેમની આશીર્વિતો વીણ જોનયન મનમાનતા જોડાયાએ આવી સ્વીકારે છે પણ ભાયાની દગડાઇ શમજવવાની તેની દ્રશ્ય નીશરણ તો નથી. આ નીશરણતાથી તેના દુશ્મનોનું અહડી જાય. તેણે તેને વજોવવા લાગ્યા. અને તેના મીતરો પણ આ પુચ્છતકના આમમાં ઊંચાડી રીતે તેની તારીફ કરી શકીયા નહીં. ગમે તેવી રીતે પણ તેણે પોતાની આપેલી કબુલાત પાક્કી, અને થાંભે તેની ઉપર આમશાંતિ તલેમ પ્રતી જાણીએ. હવે તે યરકાથી પેનયન અને પોતાની દગડાઇ કીરેલી કીરતી ઉપર જુથા જાગે. “આકરશક”ની “પુનીવર”ની તરફ તેને “રેકતરની” માનયુતક પડીએ અહાજો. “પાદાશાહી એકેદમી” એ તેને “પ્રેકિશર” જનાએ રાજાએ ખુદ પોતે તેનાં મુકામ ઉપર જઈ તેની મુલાખાત લીધી અને તેને બલાંગણ કીધી કે “તમે જેવા ચરવેથી કાનેલ સખનારે હજી વધું લખાન કરવાથી અકરુ ન જામી.” રાજાને જોડાનેની આ બલામણે જોનયન ઉપર જાણતું અચર કીધી નહીં. તદન મનની મુખત રજ પછી મિતરેથી

આશાએ પુરતી નચીનતાઈ શાય ભાગ વવાનો તેણે નીચમય કીધી. ૧૭૬૫ થી ૧૭૭૫ થીની એણે એક દાએકો કર્યાં પણ દંમ જેવાં લખાન વગર જોનયને પચાર કીધો. દરદેમરી અને જોડામગીરીનાં જેવાં વલીતમાંથી ભરેલી લાંબાની જે દગીનો કદાચ એજ ભાગ તેને ખર્ચ મુખર અને નચીતાઈમાં પચાર કીધો હશે.

૬૨૭ *

Charish discretion, when it interferes with duty.—HARVAT MORE.

સેમુઅલ સ્માઇલમના નામથી ડોલુ અનલણીયું છે. “પોતે પોતાને કેહેવી રીતે મદદ કરવી” “ફુનીઆમાં આખર દરકારથી કેહેવી રીતે આલવું”, અને અરી “કરકર કેહેવી રીતે યદ થકે તેના અભીઆય કરવા જોગ રશતા બતાવનાર જગ આચકાર અંધકાર મીઠો સ્મોઇલજે હાલ તમામ માણસજાતને પોતાની ધરજ સીખાડનારે એક નવો અંધ બાહર પાડીએ છે નેની એક નકલ એક મીતરની કદાથી દમારી તેમજ ઉપર લાંબા વખત થયો આવીતે પડી છે. મુજરુ વી બંચનારાએ આંધે મજીજ અંધની મપાથ લેથી એ પેટેલી નજરે હજુને પોતાને બંધા જેવું બાજે છે કેમકે જેણે તે બંધા થકે નહીં તેમને તે બંચવાની ભલામણ કરવી એ તેમની મનચકતીની મચકેરી કરવા ઉપરાંત નકાંમે તેમને બલાપો કુરવા બમુખરે છે. પણ જવારે આપણા પેટને ખાતર પુચવકો રચનારાએને હકકે દરજને

* ૬૨૭.—હીમત, ધીર અને મુશકેલીના કાષ્ઠ લાએ સાથે—બનાવનાર, સેમુઅલ સ્માઇલસ એચ. એચ. ટી., લન્ડન; જાન્યુ., ૧૮૮૦.

ની કાલાની કથા શીવાએ ઇચ્છે બાણતર મધથી તરજીમો કરવા જોગ પીશુ કાઈ વધારે મોહોતેબ જડવુ નથી ત્યારે હમે આવા કીમતી પુલતકો તરૂ હમાગ કદર-શન વાચનાગગોનુ ધ્યાન જેમી બતાવી આનવા માગીએ છીએ કે તેજ બાણતરના ખજાનાની આણ કેહેવા કીમતી ગોરેશથી બીપરડે.

મીં સમાધનશુ એક એક પુલતક મો-તેલા અભીઆશની શુભાષ આપેડે ને એક દીવશ અથવા એક આઠાડીઆ પ-અવાડીઆના નહી પણ વરંશોની અજમા એશ અને જોળનું પરીનામડે. જતી ઊદીયોગ, જતી કેનવણી, જતી ક્વાએદ અને જતી અખતીઆગધી માણુશ દુની આની અંદર કેટલું વધી શકેડે તે આ બદ ઉપર વચમ મીં સમાધનશ જુનાન પ્રશોના એક મંડન આગત છુટાછાવા બાશનો કીરા હતા, જે તેના શમજનાગ ગોને બટુજ પમદ પડવાથી તેમને શુનાડી અને વધારી ૧૮૫૯ મા Self help ને નામ છપાવવા હતાં. મીં સમાધનશ કહે છે કે આ પુશતકનુ જે પરીનામ નીપજથું તેની તેણે વકીગખી નહી. ઉતના મડનના જુવાન પ્રશો જેમ જેમ દુનીયામા રશતો તેના ગવા તેમ તેમ વધારે વીગનાશ અને જોખમના આધાઆ અતીપણા ઉદીયોગ થી અમાવા લાગા અને તેવો મથિના કે-લાડો ખુલેખુલી રીતે કબૂત કરતા હતા કે તેમની જીનદગીની રતેનો મુખ્ય આરા મીં સમાધનશના ઉપના પુશતક ઉપર હતો.

પ્રથમ “શુલ્ક રેખા” જેવા પુશતકને પણ બહિર પાડતા અડચન નડી હતી એમ જાણી વાચનાર કદાચ અજબ થશે. મીં સમાધનશ તે વેમા ખીનકુલ જાણીનો ન હતો. તે વેત મગીઆ શાયની કરીમીઆન

લગાઇ ઉપર લોમનું ધ્યાન ઝોટલું તે લાગેલું હતું કે તેવો ચોપડી ચોપાનીયા વાચવાની દરકાર કરતા ન હતા આવે હી-ધામે ચોપડી ડપાવનાગગો એક ના લખનાગની ચોપડી પોતાનો જોખમે બા-હો પાડતામા આચકી આએતો તે સ્વ-ભારીક લાગેડે. અને એજ કાગણુશ મીં સમાધનશને આવા કીમતી પુલતક મઠે ઉતકારશાય ના પાડતામા આબુ. ત્યાર પછી જાહન આશકાર છજનેર અને આ ગગાડીના શોધક “જયોગજ મીનનશન” ની જીન ગીના ગીતા હેવાસે મીં સમા-ધનશની કલમને આશકાર કીધી ત્યારેજ મીં મરે નામના જાણીતા પુશતક ડપા-વનારે “શુલ્ક રેખા”ને કબૂત રાખી. આ પુશતકની તારીકમા તીકાકારેએ કશીપણ ખખીલાઇ કીધી નહી. મીં સમાધનશ કહે છે કે તેવો મથિના બણાકોને હું વેતે તે-મજ તેવો મદને ખીનકુલ પીછાનતા ન હતા તે છતા તેવો તરકની તારીક મારી પોતા ની વકી કરતા વધારે હતી. તરતજ પ્રશ-પનો દરએક જુવાનમા “શુલ્ક રેખા”ના તરજીમા છપાવા અને જાપાનીશ બાશમા તેનું બાવનત કરવામા આબુ. હીકુંગ તાનની કેમ્લીક બાશમા તેના તરજીમા થવાએ એમ મીં સમાધનશ જણાવેડે પણ હથેને તેની હાલ તરત કશી ખબર નથી કદાચ તે ખંગાલી, ઉડુ અથવા હીં-દુરશાની જુવાનમા હશે. સુજરાતી લખ-નારાએને અતીઆગ મુધીતેવુ કંઈ મુજબ નથી. હમે તેનો શમપરણ સુજરાતી તર-જીમો જોવાને અતીપણા આરજીમંદ છ-ઇએ હી દુનતાનનો મુશ્કેલી અને કંગા-લતપણુ ટાનવાને આગ જોવો બાગુ વડું પણ સુજરાતી વાચી શકે તેના હાપમા એ પુશતક મુમવું ઘટેડે અમરજીમા આ પુશતકનો કમલાડ કરતા પણ વધારે મોહોસો ખપ જાગ્યોડ

આ રીતની નામદારી ગરેલું પુણતક બાહેર પાડીયા પછી તેર વરસે મીં ૨મા-
ધલસે તેવાજ અઢીઆસ અને અનતીપ-
ણાથી “કેરકતરસ” નાંમની બીજી ચોપડી
બાહેર પાડી હતી. જેમાં ચોકલો મગજ અને
નકલ કરવા જોગ ચાલચલનના પુરસે
અને આંખિના હવાસો શમાવી પાડે. પેલી
જાણીતી કેહેવત મુજબ મીં ૨માધલસ ક-
હેછે કે “નીતીની શીખામણો આપવા
કરતાં શારી અલસચલનનાં ખુદ દાખલાઓ
થી વધારે અમર થઇ શકશે એમ હું
માનુ છું.” મીં ૨માધલસનાં બીજાં સરવે
પુણતકની માફક આ પુણતકમાં માહાન
પુરસોની જીનદગીમાં બનેલા ઘણાક નાહાના
નાહાનો પણ અંશકારક ગુચકાઓ શમા
વેલાં છે. જે ગુચકાઓમાં ધણીપેલા શરવે-
થી વધારે શીખવાનું હોય છે. યુગનન
જમાનાનો જાણીતો જનમ ચરિત્રો લખ-
નાર “પણતારક” કહે છે કે “માહાન પુર-
સોના શાંદાશ કરતાં મધેધી નહીં પણ
નાહાના ચેનચાલા, નજીવી વાતચોત, અને
ચૂંદેજ મથકેરી મધેધી તેમની નીતી અ-
થવા અનીતીની પરીકથા થઇ શકે છે.”
તેજ મતલબથી મીં ૨માધલસે એવાં ગુચ-
કાંથી એકકા કરવા પાછલ પોતાની આખી
જીંદગી રાંહેલી જણાવે છે.

“કેરકતરસ” પછી પાંચ વરસની મુદતે
“મયરીશત” અને “કરકશર” શીખાડનારે
મંથ બાહેર પાડીયો જેની અંદર મહેનત
અને હોધોળાનો પ્રતાપ ચીતારીએ છે.
સ્વતનતતા દાચલ કરવા ખાતર માણસ
જાતને પ્રથમ કરકશરની કેટલી જરૂર છે તે
તેમાં ખાતરી પ્રવકરીતે બતાવ્યું છે. આ-
વતા વખતમાં શું શું આશતો આ-
વી પડશે તેની શંભે તપાસાર થઇ રહેવા
ખાતર કરકશર કેટલી અગત્યની છે તેમાં
શીખાડ્યું છે. છાકતપણુંની કંગાલ

હાલત અને સ્વચપણું તથા ખારી માણ-
સાઇ હીમતના લાભો તેમાં બતાવ્યાં છે.
ગરીબાઇને દુર કરી શકાએ એવાં ગરીબા-
ઇનાં ખરેખર કારણો તેમાં આપેલાં છે.
ધરમનીતી, અને વાંવેકળા મથતા ઉપર
માંણસજાતને આગલ વધાવનારા સીધાં નતો
તેમાં શમાવેલાં છે.

આવા કીમતી બાઇઓની શંકમાં મીં
૨માધલસનાં એવી કીશમનાં ચોથાં ફરજ
તરીકે બીજાં પાંચ વરસની મુદત પછી
આજની બીજાને લગતી “દીધુતી” પાને
ફરજ શીખાડનારી કેતાબ બાહેર પડી છે.

આ કેતાબમાં હીમત, ધીરજ અને ઝંજ
એવી કેહેવી રીતે માણસ પોતાની ફરજ
બજવી શકે છે તે ચોલ પ્રકરણમાં વૃણોત-
વીપ રીતે દરશાવ્યું છે. અતંકરણ પ્રમાણે
ચાલવું અને દરએક કામમાં અતંકરણ
રાજ મહે એ પેઠેલી ફરજ ઉપર આ કી-
મતી પુસ્તકના શરવાત યાચ્છે છે. માંણસ
પોતાને માટે જનમ્યો નથી. તે પોતા શાય
પારકાનાં કલ્યાણ અથવા જીવે છે અને
તેટલા મટે શું ગરીબ કે તવંગર, દરએક
ને પોતાનાં બાઇબંધાને મદદ કરવાની ફરજ
છે. દરએક માણસને માથે કાંઈપણ ફરજ
લટકે છે. ઠોઢ પણ હાલતનું માણસ ફરજ
થી ચોકલુ નથી. શુખી અને તવંગર ધણું
યા ન ધણું તે આપણી મગજ ઉપર આ
ધાર રાખે છે પણ આયપાયનાઓ શાય જે
બાઇચારનાં નાતાંથી આપણુ બંધાએલા
છધ્ધે તેવા તરફની ફરજમાં પડાત પડણું
મુનાશોબ નથી.

“પોમખીઆઇ” જ્યારે જવાલામુખી પર્વદ
નાં શટમાંથી નાશપામણું ત્યારે ત્યાંના
જે પોહારેગીર શીપાઇએ નાહાશી ન જતાં
પોતાનો પોહારો શાયવવા ખાતર જાન
આપવો હોતો તેને આજે પોતાની ફરજ
નીમખદલાલી શાય બજવા મટે જમાના

ઝો થયા લોકો યાદ કરેછે. ગમે ઝોલી ગરીબાઈ અથવા મુશ્કેલી માણસને પોતાની શ્રેણ બજાવામાં અડચન કરી શકતી નથી તેનો ઝેક ખીન્નો દાખલો મીઠો સ્માઇલસ આપે છે કે જ્યારે ઝેક ગોલામને ખરીદતી વેલા ઝેક ધણીએ તેને પુછ્યું કે “હું તુને ખરીદુ તો તું મારી નીમખ હતાલીથી આકરી કર્યું?” તરતવેલા ગોલામે જવાબ દીધો કે “તમે મને ખરીદો પાના ખરીદો તોપણ હું તો નીમખ હલાલજ રહીશ.” જે ગરીબો પોતાના કુંડુંબ તરફ, પોતાના જોડીએ તરફ, પોતાના મીલો અને ભાઈબંધો તરફ, પોતાના શેઠ અને શુખીએ તરફની દુઃખ બજાવવી એ ગરીબાઈને લીધે નહીં બની શકે એમ સમજતા હોય તેવાને તો ઉપસો દાખલો બચ થશે. હાથમાં લીધેલું કામ અંતકાળુ થનતોય પામે. એવી રીતે પાર પાડવું એ પણ પોતાની શ્રેણ બજાવા બગાડા છે. અને તેની દુઃખ ગરીબો ક્ષમે નહીં બજાવી શકે તે હમે સમજી શકતા નથી. મીઠો સ્માઇલસ અંતકાળુને લગતી શ્રેણ ઉપર મોલી કામકાજને લગતી શ્રેણ ઉપર આ પેઠ પ્રથમ અંતકાળુ પાશ ખરી શ્રેણ શુ શું છે તે નીખના પંછી જો લાજ આટકવામાં આવે તો તે નકાંમુડે. આનણા કામથી તે જાજો અમલમાં લાવી શકાએ છે—શ્રેણ બજાવેલી કોવાએ છે. અને જ્યાં સુધી તે અમલમાં લાવી ન શકાએ ત્યાં સુધી અંતકાળુને પુછેલું ફાકે છે. આવી રીતે રીધા ગયા ઉપર ઉતારી મીઠો સ્માઇલસ જમાનીકાળુ અને સ્વાધને લગતી વધારે બંધત પણ ખરી અગતની શ્રેણ ઉપર આપણને સિધ જાએ છે. સ્વાર્થ અને પ્રમાણીકાળુનો કદર નમજનાગ માણી ગમે એટલી દેશત અને લાગવગ આગત કોઈને દાય વેચઈ શકતા

નથી તે આપણને દાખલા દલીલોથી બતાવી આપી મીઠો સ્માઇલસ હીમત અને શક્તી એ સવાથી કેહવી રીતે શ્રેણ બજાવી શકાએ તેના ઝેક કોમતી રસ્તા ઉપર આપણને ઉતારે છે. જેમાં છતાલીના ઝેક ધમધમ “શેવેનેશના”ની આશતોનું કાદા છી રૂપી વરતાત ખરી દુઃખના ગથતા જીવર ઉતરવાની હીચકાગમાં હીચકારાના દીલમાં હીમત જીરકે છે.

આગલ આવતા ખલાશીઓ અને લશ કરના સીપાઈએ તરફે માહાન પુરશાએ કેહેલી રીતે પોતાની શ્રેણ બજાવી છે તે ખતારી આવી નરએક જાણ પોતાના ધનધા ધાપા ઉપર પુગુ લ્યાન આપી તેમાં કુશલ યવાની શ્રેણી કેરી રીતે બનધાએ છે તે ઉપર લમખાનથી સમજાવ્યું છે એક ખીજના દુખમાં ભાગ લેવો એ તમામ માણસ જાતની અગતની દુઃખ છે અને તે ઉપર રોકેલુ આપુ એક પ્રકરણ બતાવી આપે છે કે માણસ જાતની કેઈ કેઈ હાલતમાં અને કેહેલી કેહેલી રીતે લ્યાનો જરો નીરમખ રીતે વહી શકે છે. પાદુખ બંજક કલાજ થોડાજ યઈ શકે છે. અને તે યવું મુરકે છે તેપણ મનુષ્યની તમામ જાજો મચિની તે પણ એક શ્રેણ છે એટલે મીઠો સ્માઇલસ “જીનત બીનજીનત દી પોશ”, “હાવરડ”, “મીશમંથ પ્રગમ” “કપતાન પીલશખરી” “યોમશ રાહત”, અને “જોશ્ય હીઉમ” ના ખરેજ નક્ક કરવા જોગ દાખલાએ આરી આ મુશ કેન શ્રેણને પણ કુણી શેલથી બજાવી શકાએ એવી હાલતમાં આપણી થનમખ ધર્મ છે. મીમનરીએ પોતાના ધરમને લગતી શ્રેણ બજાવા આવગ દેરલી રંજ એએ છે તે ઉપર મીઠો સ્માઇલસ જે એક પ્રકરણ ગરીબુ છે તે ઉપર આપણા દેશી ધમધમીઓનું લ્યાન એ સુખને હમે અ-

ગતનું વીચાર્યું છીએ, આ રીતે મા-
ણ્યજન્ય તરફની તમામ શરણો પછી જ-
નાવર તરફ તે કેટલી પ્રજ્ઞાથી બંધાઈને
છે તે મીઠા સ્માધલય કુતરાઓ, અને
પોડાઓનાં શબ્દમાં ધણી અચરકારક
રીતે શ્રમજન્ય છે. ઉપલી શરવે કુજો મોટો
માણ્ય પોતાના પેદા કરનારને કેટલો જ-
વાબદાર છે તે પણ બતાવતી મીઠા સ્માધ-
લય અટકીએ નથી. ઉપલી શરવે શરણો
નો નાખત કહેતી રીતે તેની ગરદન ઉપર
લટકેલા રહે છે તે તેણે શાથી રીતે બતા-
વ્યું છે. છેલ્લે આ કુળીઆને છેલી શબ્દમાં
કરતી વખતે બાકસુ અને લોભીઓની
હાલત અને જેવાં પોતાની તમામ શરણો
અદા કીધી હોય તેમની હાલતમાં શી
રીતનો શરક પડે છે તે તેણે દાખલાઓથી
બતાવ્યું છે. પોતાની શરજ બગાડ રીતે
બાળવાનાર કેવા શંતોષ અને શંતપણે
પોતાને જાન પોતાના પેદા કરનારને હવાસિ
કરે છે તે આ પ્રશ્નકનો શરવેથી છેલ્લો પણ
કોઈપણ રીતે સ્માધી અગત્યના બાધ નથી.
એક મરનતોલ જન્મથી થઈએ શેનાથી
પછી પોતાની શારવાર કરવાને આવેલા તપ્તી
બની મદદ ના પાડી કહે છે કે “નહી,
નહી, તમે મને કશી મદદ કરી શકશો
નહી, મોટો જાણે સીપાઈઓને તમારી
ખરી હાજત હોય તેવા માથ જાવો.”
મોતનાં માદામાં પણ આ રીતની કુજ
બાળવી શકાય છે. શર જોન મુરની શરવે
કુતેઓ ઉપર ગોપા આ છેલી એક શરવે
છે. જે શરવેને ખાતર તે નામદાર પોતા
ની તમામ શરતો કરતા વધારે વાચવાની
પાંખીયો છે. “શુકર જોદા ! મેં મારી શરજ
બાળવી છે, મેં મારી શરજ બાળવી છે” આ
એક બીજા ઇંગલાંડના દરીઆઈ પેહેલ
વાનના છેલ્લા બોલો છે. “માગ વાહાલા !
તું ભલોયજો, નેક થજો, ધરમી થજો, નહી

તો જ્યાં રે તું આ બીજાના ઉપર શુજ
ત્યારે કયાંથી પણ તુને પુરતો દીલાશો
મલી શકશે નહી” એ એક ઇંગલાંડના બી-
જા વિધવાનની મરતી વખતની છેલ્લી શી-
ખાંમણ હતી. આ રીતે પ્રીય વાચનાર
જોઈ શકે કે કુજ બાળવાનો મોટામાં
મોટો લાભ નવીનતાઈ ભરેલાં માતમાં છે.
મીઠા સ્માધલયને વાદ્યાર રાખવાને ઉપત્તિ
“શીરૂં” મધનું એકજ પ્રશ્નક બચે છે,
તો પછી તેવાં ચચાર પ્રશ્નકોના ચચનાર
અને બીજાં તેવાં અભીઆશથી ભરેલાં
લખાંનો ચલાવવાર ધણીને પોતાના ભાઈ
બંધો તરફની શરજ બાળવા માટે જે શન
તોય ઉપત્તિ જોઈએ તેનો ખરો બી-
આલ આપણને આવેલા મુશકેલ છે. હમારો
એક મીઠા કહે છે તેમ મીઠા સ્માધલયનાં
પ્રશ્નકો મધનો એકજો આશીષ એકજો કેટલું
વત મીથાલ છે. અને જે ઇંગલાંડના શીલ
શુષ નેકતના વીચાર પ્રમાણે એક દમ મરી
જવાની નથી પણ બરાબર ચાવીને હજમ
કરવાની છે. અતરે હમારો કુશીથી શુચવવા
માગીએ છીએ કે આ ચારે પ્રશ્નકોને
ચુકાતી ભાષામાં ધણીજ નાહાની કીમતે
ફેલાવી નાખવાની અતી ધણી અગત્ય છે,
અને જે ધણી પરથમ તેવા મધથી એક
વાત પણ હાથ ધરી પાર પાડશે તે શુજ
મતી આલમ ઉપર જેવા તેવા ઉપકાર
કરશે નહી. પેટને ખાતર લખનારઓને
આ પ્રશ્નકો જાહજ નીશકલ કરશે નહી,
અને માનને ખાતર લખનારઓને એ-
મનાં કરતાં શરથ અને આઈતી તક જવ
લજ મળશે.

જેમ દુષ્ટ અને દુઃખચારી પડોશીની
અંગત તદન નકામી અને અવશ્યકારક છે,
તેમ પતિ ગિવાય અવ્ય પુરૂષની એકાંત અ-
ગત કદી વિદ્વાનની હોય તેપણ (મીઠાઓ)
ગિવવપણુ આચવાર્તમાં અતીત હરકત કા-
રકે.

ગુજરેલા દન.

હું નહિ ફરસે પાછા તે મરેલા દન,
અચપણુમા કરતા કે મહુને મથન ?
એકન જ્યારે મહિરી પ્યાનો પર હાથ
ચલાવી માથનને આપતી જનમ,
ધીમે ધીમે હલાવી ચાવામા તન,
તિસ કરતી મધુર સંવરથી મરમ

શું નહિ ફરસે પાછા તે મરેલા દન,
અચપણુમા કરતા કે મહુને મથન ?
મા જ્યારે માહાંગી લાઠી સોવવાડુ હાથ,
ધડી ધડી ફેરવતી ઝુલપર અશમ,
પાસ પાસને ફેંકતી તે માહારી તરફ,
લપટતી કાઠલાપર ધીમે ફેરામ

શું નહિ ફરસે પાછા તે મરેલા દન,
અચપણુમા કરતા કે મહુને મથન ?
આવતો જ્યારે ઈસકોયથી સાજને વખત,
સેતી મા માહારી એક હેતવુ ધુબન,
છુટી ગયો તેને જામનો સખત,
મુખને ધસડી જઈને ફેંકી વિપત.

હું નહિ ફરસે પાછા તે મરેલા દન,
અચપણુમા કરતા કે મહુને મથન ?
જનો જ્યારે ફરવા કું સાજની વેલા,
નાથની એક માઠીમા ધઈને સવાર,
પાસે લખાપત્રા એક દિનારાપર,
કુદી લેવા દેરી ને ચાલીમામા

શું નહિ ફરસે પાછા તે મરેલા દન,
અચપણુમા કરતા કે મહુને મથન ?
ફેંકે જોતો વાર જ્યારે તેહવારોની,
બાવા સાથ જવાને વાઠીવતર,
જોતો જ્યારે ફરજામા પતેતીને,
ને વાગતુ તે સહેવારતુ ખુશ વજતર

શું નહિ ફરસે પાછા તે મરેલા દન,
અચપણુમા કરતા કે મહુને મથન ?
પહરનો કું કાગળની તેડી જે વરર,
ને સેનેંગે માણકીના વાસણુ આરર,
તેરવતો જ્યારે કું કાગળના વહાન,
પતરાના ખતાસી કુકી આરર

હા ! નહિ ફરસે પાછા તે મરેલા દન,
અચપણુમા કરતા કે મહુને મથન ?
પણ વાર તેની ફેરસે પાછા વતી માણુદ,
નહિ ચાપસે વખતની તેનીપર છુટ,
ફેંકે તે મગજમા છપતી સદા,
મા તે ફેરસે છપતી તે સાનીઉ ખુ ?

બેહેશત અંદર કરેછે
ફિરતાર તે રાજ !

(લા મારતીનની કૈંચ કવિતા ઊપરથી.)

“ બેહેશત અંદર કરેછે ફિરતાર તે રાજ !
તો સાબલી તે શકશે ઝુલ બાલકનો સાહસ ?
“ આ કુન્યાની ઊપર આ માહારા પુત !
ઉતરવુ કરેછે ચક્રદાન તે પાક,
ને સાબળવા માટેના કાણે તેના
નજદીકે તાહરી એ અચીત વુ માન ”

“ બેહેશત અંદર કરેછે ફિરતાર તે રાજ !
તો જોઈ શકશે માહારી તે નખલી હાલત,
આજશે જ્યારે ઝુલ ઉપર કુન્યામા કુખ ?
“ હા માહારા પુત જોઈ શકવાનો તે.
દાહડીને રાત તાહરા પગલા પાછલ,
લાગીછ તેની અશમા હમેશા ટુલીક ”

“ બેહેશત અંદર કરેછે ફિરતાર તે રાજ !
તો જાણી તે શકશે ઝુલની બદમાલ,
જુક જ્યારે આચરશી કું કાળી સંચાઈ ?
“ હા માહારા પુત કે જુકાણુ વુ
નાથલા વુ જુ ઝુખથી કાહરેછે માહાર,
તે જુકાણુ ચરેછ તરત તેની પાસે ”

“ બેહેશત અંદર કરેછે ફિરતાર તે રાજ !
તો માહારી તે મહુને એક આપની સમાન ?
ને કરશે ઝુલ ઝુખની કાઈ તે ફરકાર ?
“ આધાને પીધાવુ ભોગવણ કે વુ
ને દિવસ કે રોશની બસીછ વુને
એકિ સખળ તે રખવાળ પરતાપ ”

“ બેહેશત અંદર કરેછે ફિરતાર તે રાજ !
તો જઈ શકશે કું તેના તખતની પાસ
કરવા તેની ન્યામતના ધડીત રોકાર ?
“ એટલામા નહી માહારા પારો બાલક,
બસીછ વુને ખોરાએ આ કુમે જન,
તો વરેછ આર્પીયોજ તેના કરવા રોકાર ”

“ બેહેશત અંદર કરેછે ફિરતાર તે રાજ !
તો મરવાની માહારી ઉંઘી થડી,
આ અશાભથી જોઈ કું શકશ તેને ?
“ હા માહારા પુત જો રેંદરો વુ પાક,
ને ધસે નખાનો વુ મુશી ને સક,
તો જોશે વુ તેને તે બેહેશતની અંદર ”

એક ચીનાઈ મુસાફરની શીલમુકી.

૫૪ ૨૬ મા.

લંદન શહેરમાં કુમારી સ્ત્રીઓ ઉભાઈ જવાનાં ખરું કારણ.

Not faster in the Summer's ray
The spring's frail beauty fades away,
Than anguish and decay consume
The smiling virgin's rosy bloom.
Some beauty's snatch'd each day, each hour;

For beauty is a fleeting flower;
Then how can wisdom e'er confide
In beauty's momentary pride.

ELPHINSTONE.

થોડુંક ઉપર કાલા પોશાકવાલો મા હરો દોડતો નેની વાતચીતથી અને રમુજ તથા ચીખવાનું બંને મલે છે તેની સાથે વાત કરતાં આ (લંદન) શહેરમાં જે સ્ત્રીઓ કુમારીઓ અને કુમારીઓ ઉભાઈ જાય છે તે ઉપર માહરો વિચાર જાણુઓ વિના માહરોથી રહેવાઈ નહી. મેં કહ્યું, “અચીત લગનને જોઈએ એટલું ઉત્તેજન આપે આપવામાં આવતું નહી હશે, નહીં તે જાતને કંઈ આવેલા કુમારા મરદો અને સ્ત્રીઓને આપણે કાકટની સ્પેશકાઈ અને ધતરાજી કરતાં જોતે નહી. એક જુદા કુમારા મરદને હું ધણાજ ધીકકારું છું” અને તેને છુટકાટ કરી જીવનારાં એક હેવાંન મરીઓ મમજીકું કે જે બીજાઓનું મંથલ કાઢેલું મધલું આઈ જવા માગે છે પણ તેજ મંથલમાં પોતાનો ભાગ આવતું નથી. અચીત તે જ કાર કરવા લાયક એક હેવાન છે અને જે મીનજી જંગલી ધંદીઓને એક તરજ મા એક મેંડને તેને માટે તૈયાર રાખેલી જાતમાં રચાયે છે તેજ મીચાલે ધાય એ

કુકિતઓ વાપડીને અને ધણુંક જોર મારી આવા સંજોગે પરણવાની શરૂ પાડી જોઈએ છે. લોકોને આવા સંજોગે પડે લાગવાની પુરવી છુટ મુકવી થોડે, તેમજ એકાંતોએ વગર ધારવી અને ખીટી એવાઓનો હુલો બનાવવાની રજા મલવી જોઈએ છે, દરેક આખરદાર મંડ-લીએ તેઓને હથી કાટવા જોઈએ છે, અને જપારે ચાહડ વરજના એવા ડોસા-જીઓ પરણવા નીકલવાની તૈયારી કરે પારે તેઓની માથુકોએ તેઓનાં મોહ જીવર થુકલું મળવર છે, આ તેઓને વધુ મામત કરાવાની મરજી હાય તો તેઓની પરણવાની માંગણી કબુલ રાખવી થોડે.

“ખીજી બાજુથી તપાસીએ તો કુમારી સ્ત્રીઓ તરજ એટલી બધી સખતાઈ બનાવવાની કરી જરૂર નથી, કારણ કે કોઈ પણ સ્ત્રી એવી નહી હશે કે જેણીને પરણવાની શારી જેવી માંગણી કરવામાં આવી હાય તો તે ના પાડે. કોઈ પણ શાદી મમજ ધરણનારી સ્ત્રીઓ એવી નહી હશે કે જેણી સરખવસરે એક મોટાં બાઈ સહિજ તરીકે ખપવાને નારાજી હાય, આ એક ભરપાર ઉપર હુકમ ચલાવવાનું પડતું મેલી પોતાની બોલબંધની મેટરમાંની તલે રહેવાની કોશિશ કરે. આ જલગ ઉપર મેં મેંડ આકર નરેરો ઉપર હુકમ ચલાવા નું મેલી દઈ એક બખરચીની માફક રાંધ-ણીમાં ભગમ વહીતર કરે. કોઈ પણ સ્ત્રીઓ પોતાને પરણવાની સારી ટક જો-છીને હાથે કરી કુમારાપણું બોગવે એતો હું નહી બનવા મરજી મમજીકું પર-ણવા વગરની એક જુદો ખખ ધલ ગયલી સ્ત્રીઓને હું ચીનની મરહદ આવેલાં શુંદર ગાંમડાંઓ સાથે મરખાજીકું કે જે ગાંમ-ડાંઓ વસ્તીની ગ્રેહાજરીને ... યંત્રાંન પડી રહે છે. અચીત આ બા આપણે તે ગાંમડાંઓનો મુક્ત

ડીશું નહીં પણ ત્યાં પડોશમાં વસનારાં આદમીઓના આદાનપણાનેજ આપણુ દાપ લાગુ પાડીશું, કારણકે ત્યાં જઈ વચવાને તેઓને પુરતી છુટ હોવા છતાં તેઓ ને ઉપર કશું ધ્યાન પુગાડતા નથી.”

આ રીતના મારા વિચારો ધોરજથી મમજી સેધ મારા શોખતીએ કહ્યું, “ચાહેજ, હંમેજી કુમારીકાઓનો તમોને જાહેરો અનુભવ હોય એમ દીસતું નથી બાકી નહીં તો તમો આવા વિચાર હરોજ જાણીને નહીં. અતરે મંખ્યાબંધ સ્ત્રીઓ પરણ્યા વગર પડી રહે છે એ ખુદ તેઓના પોતાના વાંકધીજ છે. હું હીમતથી કહું છું કે જો એઓમાંની કોઈ એકને પણ તમો પ્રજ્ઞાથી તમોને તરત જણાવે કે તેણીને પરણવાનાં માગાં તો એક કરતાં વધુ તરફથી થયાં હતાં પણ તે સઘલાં તેણીએ ગરૂરી યા સોભનાં માર્ગોં ૨૬ કીધાં હતાં. દરેક માંગણી કરનારને રંછા કરવા એમાં કોઈ પણ શરમ મમજીયાને બદલે ઉલટી તેણી એ જાબદમાં ગરૂરી લેશે. એક સેપાહ બચ્ચો લડાઈમાં પોતાને મલેલા જખમો સઘલાં ગણોને જોઈલી મગરૂરી લેશે તે કરતાં વધુ તેણી પોતે જખમી કીધેલા આશકોની ગણતરી કરતી વેલાએ ધરાવશે; અને જો બોગજોગે પોતાની મરજીમાંથી એશકનાં દીલ વીંધી નાખનારાં બાણે ફેંકવાની એજમતી સક્રિત તેણી ધરાવતી હોયતો પછે જખમી દીલના આશકોને કોઈ શુમારજ નહીં જાણવો. તેણી પોતાનાં શાંખલનારાઓને પોતાના આશકોની કેટલીક રમજી વારતાઓથી મંજૂરશે. એક પોડરવાર આશકની વાત દરતાં તેણી કેહવે કે તેની માંગણી ૨૬ કરતાં તે મરીજ જવા શુનો પણ વધી પોતાની માકરૂરી ઉપર કોઈ પ્યાર પાડવાથી તે તેણી શાયે પરણવો અને આ પ્રમાણે માતમંથી પોતાને ઓડવો! અ-

થવા એક ખીજા ધણી વિધે કેહશે કે જેને ના પાડતાં તરતજ તે બારી આગલ ધણી જઈ આપઘાટ કરવા દોડશે પણ બારી જાંઘાડી નવિ કુદી પડવાને બદલે પોતાની “આરમ-એર” મા પોઠી ગમે. એક પાદરીની કહણી શંખલાવતાં તેણી કેહશે કે તેના પ્યાર ઉપર તેણીએ કોઈ પણ મચક નહીં આપતાં તે લાગલોજ અશીણ દોહીને પી ગયો અને આ પ્રમાણે એશકના જખમો તેણે ખુદ નીંદમાં રજાવ્યા. આ અને આના જેવીજ ખીજી વારતાઓ કરતાં તેણી બહુજ રમજી લેતી દીશશે અને જેમ કોઈક વેપારી પોતાની નાદારીના દાખલા ગણાવતાં મગરૂરી લેય તેમ તેણી પોતાની આ વાખજખી ઉપર મલન છગન ચર્ચ જશે.

“આ કારણોને લીધે જ્યારે હું કોઈ ખુદી કુમારી સ્ત્રીને જોજાં છું ત્યારે હું મનમાં મમજી છું કે તેણીનું કુમારપણું મગરૂરી, લોખ, મરદાન, અને ઇશરાતનું પરણ્યાંમ હશે. મોમ જેની લીનદરનોજ દાખલો લેઓ. હું જાણું છું કે તેણી એક વખત ખુબશુરત અને પેમાર્ફલી કુમારીકા હતી. નચીબના જોરે તેણીની વડી બેહન કોઈ જાંઘાં આનદાનમાં પરણવા પ્રતેહ પાંમો અને તેથી આપણી જેની બાઈએ પણ એવાંજ કોઈ આનદાનમાં પરણવાનો ડોડાવ કીધો. પોતાના કુટુંબની એક સ્ત્રી જોહટે પાંચરે ગઈ એટલે પોતે પણ તેવેજ કોઈ ડોકાંણે જવું જોઈએ એમ ધારી તેણીએ એક આબરદાર વેપારી ગયે પરણવાની ના પાડી. આ પ્રમાણે તેણીએ એક તરફથી પોતા મરજી આબરદાર મરદા ગયે પરણવાનું નાપાડવું જરીજ રાખું અને ખીજી તરફથી પોતા કરતાં ચઢના આદમીઓના ધીકાર તરફ તેણી આપતી ગઈ. આવા ફાકટના ઇશરાત અને દાલી મરદાનનું શું પરિ-

હોમ નીવજુ તે તમોને માલગ છે ? હાલમાં તેણી પોતાની વડી બેહનનાં છોકરાં-એના સીક્ષક તરીકે કામ કરે છે અને ત્રણ નોકરો નેટલું વહીવટ કરતાં તેણીને એક નોકરના જેટલા પણ દરમિયાન મજતો નથી.

“એક ખીજો દાખલો લેખો. મીઝ સ્કવીઝ એક નાંણું ધીરનારની છોકરી હતી. તેણીના આપે બચાવણીજ તેણીને મમજાવું હવું કે પછમ્મા જેવી ખીજુ એકે ચીજ નથી. મરવી વેલાએ તે બાપ તેણીને પોતાની નાધલી મરખી પુંજી શોધી ગયે. તેણીએ ડેડાવ કીધો કે કોઇ પણ આશાથી તેણીના જેટલીજ દાક્ત ધરાવતો નહી હોય તો તેવા શાયે કદી પરણવું નહી. આ ઉપરથી તેણીએ કેટલાકોની માંગણીઓ ના પાડી કે જેઓ ગરીબ તોપણ આખ-રદાર થશે હતા તથા જેઓ તેણીની દાક્ત વડે પોતાનો હામત શુધારવાની ઇચ્છા ધરાવતા હતા. આ પ્રમાણે તેણી પોતાની ઉમરમાં અને ચીરડાઉપણમાં વધતીજ આલી પણ પોતાનો અશક્ત ડેડાવ એક સ્થિતિમાર પણ ફરવો નહી. માહરા વિમાર પ્રમાણે તેણીએ આવી કહણુ ડેડાવ કરવો નહી હતો કારણ કે તેણીનો ચેહેરો બેદાલ અને મહીયડનાં આઠાંથી બરાબસો હતો.

“આખી તદન જીલટો વલી એક ખીજો દાખલો છે. સેડી પેલી તેમપેગ, ચારાં ખાંદાનની તેમજ દાક્ત અને ખુ-બશુરતી ધરાવનાર એક કુમારીકો હતી. પણ ધણા મરખા આશકો ઉપર જતેહ મે-લવવાના અબખગમાં તેણી માંગણી પુડે માંગણી રદ કરતીજ આલી. વારતાઓ અને કાહણી કીરમ્માઓમાં તેણીએ વોન્જુ-હવું કે એક શાદી મમજાવનાર અ-રુની એક મુરખાની બરોબર હતો. એટલા માટે તેણીએ આવા ધણીઓના હાથ ના પાડ્યા અને કોણના, રંગીલા, દામદાલ

વિચારના અને આગલું પાઠલું નહી મમજાવું. એવાઓની શોડ શંધવા લાગી. જેવાં તેણી ઉપર આશક હતા અને ખરે ખર તેણીની કરવા માહતા હતા તેવા શેકડોને ઓડી દેતાં અંતે જેઓ તેણીને ધીક્ષરતા હતા તેવા શેકડોની પુક પકડતાં આખર તેણીને માલમ પડ્યું કે તેણી બંને તરફથી રખડતી થઇ. હાલમાં તેણી પોતાની કામીઓ અને પીત્રાધિઓની શોખ તમાં પ્રરે છે પણ જ્યાં જાય છે ત્યાં ખીચા-રીને કોઇ મમજા આપવું નથી. ટુંકામાં કહું તો દરેક કેહણીયા તેણી ઉપર મુગી ધીક્ષર વરથે છે અને જેમ અમલી વખ-તના કાંધક મામનને કોઇ છો ખુણે દાદ ફરમાદ વિના નાખી મેલવામા આપે તેવી તેણીની સ્થિતી થઇ પડી.

“પણ ડાહી અને બણેલી સોફો-માને વિષે હું તમુને શું કહું ? બચગી-ધીજ તેણીને શ્રીક બાશા ઉપર માહ રાખ-વાને અને મધલા મરદોને ધીક્ષરની નજ રથી નેવાને શીખાડવામાં આજુ” હવું. તેણીએ કેટલાક અહરથોની માંગણીઓ રદ કીધી કાગલુકે તેઓ વિદ્વાન નહી હતા અને કેટલા વિદ્વાનોની માંગણીઓ રદ કીધી કારણકે તેઓ અહરથ નહી હતા. પોતાનો આજાક જેહનથી તેણી પોતાના આશકોમાંના દરેકમાં કાંઇ નહીને કાંઇ પણ ખામી શોધી કાઢતી હતી અને હનશાશને ખાતર કોઇની પણ ખામી માફ કરવાને તેણી માહતી હતી નહી. આ પ્રમાણે તેણીએ કેટલાંક માગા ના પાડ્યાં અને આખર જુલાયાની કરચલી તેણીના ચેહરા ઉપર શરી વલી, અને હાલમાં પોતાના માહ ઉપર ખુબશુરતીની કાંઇ પણ નીશાન ધરાવ્યા વિના તેણી મનની ખુબીઓ વિષે વાતો ચલાવે છે.” —એન્ડઅર.

શેઠ શાલેશાઈજીની પરોણા- ગત તલે મુગાકાંડી.*

Here plenty's liberal horn shall pour
Of fruits for thee a copious show'r.
Rich honours of the quiet plain.

HORACE.

વલશાડવાલા મારા અશરણ મીત્ર શેઠ શીલેશાઈજી તરફથી અલીધણી મીનતનગરી શાય વારણવાર તેણે ઉપર તેણે આવવાથી અતે એક વેલા મારા તે બલા મીત્રને રાજી રાખવાના વીચારથી હું તેવણુ શાય તેવણુનાં વલશાડનાં શાંદાં પણ શુષ્કાગ્ર બરેલાં મઝાંન ઉપર એક માથ ઝુબરવાને ગયો છું. મારા મીત્ર મારી એક મારગી આથીએતથી શારી કાંની વાકેશ હેવાને લીધે, તેવણુ મને મારી મરજી માણક મને તે વખતે શુતેલો ઉઠવાની તેમજ રાત્રે શુવા જવાની છુટ ઝુકે. મારી મરજી માણક કોઈ વેલા હું તેવણુ શાય એક તેવણે તો કોઈ વેલાએ મારા ઓરડામાં એખસો જમુછુ તો તેમાં પણ તેવણુ કચી અરચન લેતા નથી. તેવણુની હજુરમાં જ-યારેખી હું ચુપકારો બેસી રહું છું ત્યારે તેવણુ મને કાંઈ પણ બોલવાનો અથવા ખુશ મીલજી થવાની ધરજ પાડતા નથી. જ્યારે તેવણુના કોઈ ગાંમડીયા મીત્રે તેવણુની મુલાખાતે આવે છે ત્યારે હમેશ દુરથી ઝુપચુપ રીતે તેવણુ તેણે શાય મારી પીછાંન કરાવે છે. જ્યારે હું બાગમાં અવારનવાર ધરવા નીકળું છું ત્યારે તેમને બહાડીએતો પાછળથી છાંન્માંના મારી તરફ નજર કરતા હું જોઉં છું એટલુંજ નહીં પણ એ રીતે મારી તરફ તીકી વી-ક્રીને જોનારાએને હું ધીકારું છું તે વીચે તેમને ધીમે ધીમે સમજાવતો જ મારા મીત્રને એક વેલા સમજીએ હતો.

* જોગે પા ૨૧૬૮૨૨ નંબર ૧૦૧.

શેઠ શાલેશાઈજીનાં કુટુંબમાં મને ધેર વત જેવું લાગે છે, કેમકે તેવણુને ત્યાંનાં શરવે માણુશો ધણાં શાયધ અને સમજી છે. મારા મીત્ર દુન્યામાં શરવેથી વધારે શુખી અને વ્યાધું શેઠ હેવાથી તેવણુ પોતાના નોકરોને વારણવાર બદલતા નથી. તેવણુના નોકર નજરે તેમને એટલાતો આહે છે કે તેવા કખી પણ તેમને છોડી જતા નથી. એથી કરી જેમ જેમ મારા મીત્ર ઉમરમાં વધે છે તેમ તેમ તેવણુની શાયે તેમનાં માણુશો પણ તેવણુને ત્યાંજ ધરડાં યાય છે. તેવણુનાં વડા કારભારીને જો કદાચ તમે જોવો તો તેવણુના બાઈ તરીકે તેને કોઈ બેશાડવાની ભુલ કરીઆ વગર રહેવા નહીં. તેવણુના વડા બખરચીના બાલ તમાંમ પાકી ગયા છે. તેવણુનાં થોડા વરચના જેવો ધંભાર દેખાવનો પુરુષ મે કદાચજ દીકા હશે. તેવણુના કોઅમીતને દેખાવ આપણી ધારા બાંધનારી કાંજીન-શીલના ખુજરોગ પણ દોઢાં લીલવાનારા સમાચરોને તકર મારે એવો છે. શેઠના શુખી દીલચુરદાની શુવાઈ ધેરના ધરડા કૂતરામાં પણ માલમ પડી આવે છે. તમિલા મૂર્ધનું એક ધરડું ટકુ જોડે લાંમખો વખત થયો તદન નકામું યઈ પડીયું છે તોપણ તેની આગલી નોકરોના બદલામાં હાલ તેની જે બરમાથત થાએ છે તે પણ તેનાં ધણાં ગોડાં દીલની શુવાઈ આવે છે.

મારા મીત્ર જે વેલાએ મુખબધી પો-તાનાં વલશાડનાં મુગમમાં વધારે છે તે વેલા ની નેમના નોકર નજરોની ખુશાલી ઉપર જેમ-જેમ હું અવસોકન કરું તેમ તેમ મારો પોતાની ખુશાલીની કચી હદ રહેતી નથી. કેટલાકે પોતાના ધરડા મેઠને જોતા નાં વારમાં ખુશાલીનાં આરુ વરચાવે છે. ઊંઘ શેઠની દગલી ઉતારવા, કોઈ પંખડી પકડવા, કોઈ લોકડી સેવા રાડા રાડી કરે છે અને જેને મોટે કશું કાંમ બાકી રહેતું

નથી તે પોતાને ખરે કમનગીબ વીચારે છે. નોકરો તરફની આવી ઉલટ બરેલી નોકરીનો ખર્ચ મારા મીત્ર એક કુટુંબમાં ધણી અને પોતા તરીકે તેમની એર આશયેત પુછો વાલી આવે છે. તેવણને માટે મુંબઈથી તરવાર બેત શાગાતની ઓજો લાવી વેદેથી આવે છે. કસોરાદાઈન, કોલનવાતર, પેનકીર અને બગંનડી ખીતરની સીધીઓ પોતા પાગ રાખી તરત કામ પરવે પોતાને હાથે તે મધિથી ડોચીને કુખ દરદની વેલા તેવણ જાતે પોતાનાં માણુશોની બરદાશત કરે છે. આવા શુખી અને દયાલુ દીલચુરદા તરફ શરવે કોમ જેવાએ છે અને જ્યારે મારા મીત્ર સેહેરમાં ઉતરે છે ત્યારે આખાં કુટુંબની ખુશાલી પાર વીનાની થઈ પડે છે. ખથુથ કરીને જોનાથી તેવણને ગમત મલે છે તેની પોતાની ખુશાલી પાર વીનાની હોએ છે. એથી ઉલટીજ રીતે જ્યારે શહેજ માંદગીથી મારા બુજ રાગ મીલ જરાક કાંચે છે અથવા કાંચે છે ત્યારે તેમના નોકર નકરોની મીંતા તેમના ચહેરા ઉપર તરત પ્રગટ પડી આવે છે.

તેવણે મારી બરદાશત માટે પોતાનો એક માનીતો નોકર મારે સવાધીન કીધો છે, જે ધણી શમજી હોવાથી ખીલ શરવે નોકરોની માફક બનતાં શુધી અને રાજી રાખવાની દેશીય કરે છે. મારા મીત્ર મને પોતાના “આશ મીત્ર” દાખલ ગણે છે અને તે ઉપરથી મને બધી રીતે રાજી રાખવામાં શરવે નોકરો પોતાના ચુર-પીને રાજી રાખવા બરાબર ગણે છે.

મારા મીત્રને હાથમાં એક દાંગ લેઈ જંગલો અને એતરોમાં ફરવા હરવાનો પ્રશ્નલ જાખે છે, અને જ્યારે તેવણ તે તરફ ઉતરો પડે છે ત્યારે તેવણના હૃદયનો એક આબરદાર શાધી મારો જોડીએ થઈ પડે છે. તે શાધી શ્રેષ્ઠ પહેરજમારજી નામનો એક અશો અને ખરોજ પહેર-

જમાર છે. તેવણ શ્રેષ્ઠ શાલેશાધજીને ત્યાં પરલા પાંચરેલાજ રહે છે. તરીકે તરથ થયા તેવણ મારા મીત્રને ત્યાંનું પતપક ચલાવે છે. તેવણ પોતાનાં ધરમનાં માન શાય. ધંજીજી પણ શાર શમજે છે. તેવણને પાંચવા લખવાનો બહુ જોખ છે. તેમનાં વીચારે પણ પાકા અને દાહાપણ બરેલા છે. તેવણ એટલા તો ખીન ચવારધી છે કે કોમનીખી ઉપર જાતકર કરવાની કરી તક જવા દેતા નથી. અને જ્યારેથી તેવણને ઉપકાર કરવાની કાંઈક તક મલે છે ત્યારે કશા પણ દાલ વગર શામા ધણીને તે ઉપકારનો કશો જાનો મામમ નહીં પડે એવી રીતે કરે છે. તેવણ ઉપકાર કરીઆ પછી તેના બદલાની કરી પણ આશા રાખતા નથી. તેવણ મારા મીત્રને દીલો જાનથી આફે છે. મારા મીત્ર તેવણ તરફ અતીધણુ માન ધરાવે છે તે પણ તેવણ શમજે છે, અને તે ઉપરથી મારા મીત્રને આશરે પડેલા એક નોકર કરતાં તેવણના કુટુંબના એક એથી તરિકે તેવણને ત્યાં વથત હાથ એમ લાગે છે.

મારા મીત્ર શહેજ મથકોરા છે અને જ્યારે તેવણ લાહટ ઉપર ઉતરે છે ત્યારે તેવણની અશાધારણ નેકી, શાદાઈ અને ચદ્યુનો શાય કાંઈક એવી ખામીઓ બાહર પડે છે કે શાધારણ માણુશોમાં જવલેજ જણાએ છે. તેવણનાં વીચારોના નીરદાશ પણાંને લીધે તેવણ શાયની વાતચીત શદ મનપચંદ થઈ પડે છે. તેવણનાજ જેથી શારી શમજ અને નેકીતાલાં કોઈ શાધારણ માંજુશની વાતચીત કરતાં તેવણ શાયની ગોજતેગોમાં અજબ તરોહોને રથ મલી શકે છે. એક વેલા ખુશનુમાં અંદોનોમાં હું તેવણ શાય લગાર લેતો હતો તે વેલા એ તેવણે મને પોતાના ઉપલા બજા પંથ કરી વીધી પ્રછીપું કે તે શખ્ય મને કહેવો લાગે છે, પચંદ પડે છે કે નહીં. અથતો હું

જવાબ આપું તેની આગમજ તેમણજ
 મોલી ઉઠતા કે “એ તે બધા માણસે
 મંદ, પામદ, અને પેટેવડી રાજનોયો ત
 મુને કદાસો આપેલા હોય, કોઈ પણ
 માણસ માગ આનાની તેજલ ઉપર. એની
 રીતતા બીજનથી મને અપમાન ન આપે
 એવા વીચારથી મે મારા એક મીત્રને
 બલામણ કીરી હતી કે તેવણે મને એક
 એવો મોખેદ મેલધી આપેલા કે જે ધણી
 વિધા કરતા ધણું દાહાણુ ધરાવતો હોય
 જેનો દેખાવ તનદરેશત અને જેનો શાધ
 એકલો હોય, જે મલતાવડા અને બેમ-
 રાહુ શવળાનનો હોમ, અને જો બની
 શકે તો તેને શત્રુજ રમતા આવડુ
 હોય. આ રીતનો જે મોખેદ મારા મીત્રે
 મેલધી આપેલા તે મારે તરીક વરથનો
 શાધી પહેરજમાગજી. જેને યુધ્ધ મને
 જોઈતા હતા તે શયે ધમવા ઉગત લોકો
 કહે છે કે તેવણુ ધણા પુગીણુ છે, જે પુરવી-
 ણતા તેવણુ વગર કારણે કોઈને પણ ખતા
 વતા નથી. એ તેવણુને માગે અગીઆરીના
 મુખતરી બનાવ્યા છે. અને તેવણુની લા-
 એકીની કીમત પીઝનીને મે નેવણુને
 શારી રકમનુ ચાલીઆનું બાધી આપકું
 છે. તેવણુને મોટું કેટલું માન ધરાઉણુ
 તેનો અરે વીચાર તેવણુને મારા મરણ
 પછીજ આવી સકશે. તેવણુ તરીક વગથ
 થયા મારી શયે વચે છે. અને તેટલા અ-
 રથામા મે તેવણુને તપાસીઆ છે કે તેવણુ
 એકબી વેલા પોતાના લાખને ખાતર મારી
 આગવ એક પણ માગણી રજી કીરી
 નથી. માગ બાકુતોના લાખને અરથે તે
 વણુ દર રોજ મારી પાગ કાઈ નહી ને
 કાઈપણુ અંગ કરતા આવે છે, અને તેવ
 ણુની એ રીતની બીન શવાઈ કોઈશાની
 હું બારીકીથી નોંધ લેઉં તેની તોણુને
 બીજકુત ખમર પણ નથી. જે દીકથી
 આ મારી શય વચે છે, તે દીવથી તે

આજ તલગ માગ બાકુતો મધી કોઈને
 પણ શકારી અપાવતો આપરે. લેતો
 પડીયો નથી. જ્યારે પણ માગ બાકુતોમા
 કાઈ ઘેરથમજીતી ચાએ છે ત્યારે તેવો
 માગ એ અગીવ પંથકાને આપરે પકડે
 છે અને તેવણુ તરફના કુડાથી જેલું
 પક્ષવાયા રાજી થઈ પોતાને મકાને પધા
 રે છે. તરીક વગથના અરથામાં પ્રકત એક
 એ વખત એમણુના મુકાદાથી નારાજ થ-
 એલા મારા બાકુતને પોતાના કજીઆની
 “અગીલ” મારી આગલ લાવવી પડી
 હતી. શેક પડેજમાગજીને મે મારા
 અથલી દશરે શોપતા કીધા છે, જેનાં
 હાથની જમાથરી, દયાતીગ, શદ્દ કેતાબ
 અને અથલી નામાએ મુખ્ય હતા. અ-
 થલી દયગુગન દયગુરે નરીઆથંગ, રાદ-
 થર, શીરોજી, અને બીજા કેટલાકોને
 હાથની વાએજીઆના એવાસો તે તેવણુને
 આપ્યા છે જે તેવણુ વારણવાર વાચીને
 એરીતો રીતે મગજમા ડયાવ્યા છે કે
 તેવણુ હારખંધ એકકની પાહલ પાવતની
 મીથાલ મોલી જવા જેટલી શેલોપાકી
 મોહીને કીધા છે.

આ રીતે મારા મીલ પોતાના પાકીને
 પંથકીનાદેવાય કહી શંભળવતા હતા તેટ-
 લામા તેવણુ પોતે એકાએક આવી લાગ-
 થાથી તેવણુને મારા મીત્રે કહીયું કે આ-
 વતી કાલે વાએજી કરવાનો દોણનો વારો
 છે. ત્રોથ વાચનારે દ્યાનમા મખધુ જોઈ
 એ કે આ વાત શરવરદીન રોજે થઈ હતી
 અને બીજે દીને જેલુગમ રજનો
 હમકાગે પડનાર હતા. અને તે દીને પડ-
 જેજમાગજીના જણવા મુખ્ય નરીઆથંગ
 મહારે અને શીરોજી ચાહાને વાએજી
 કરનાર હતા. અને નરીઆથંગ જેલું આ
 ગલા જમાનાના ધમગુરેઆ હતા અને
 તેનો આતી કાલે કેમ વાએજી કરી શ-

કશે તેના યુવત્રામાં હું હતો તેટલાં મારી આગત આખાં વરસ વેરની વા-
ઝિજ્ઞાસાનું લીધે ધરવામાં. આખું જે પ્રાચીનકાલમાં નાંખીયા દયગુરુ દાવરેની વાઝિજ્ઞાસા ઝેકકની પાછલ ગોઠવેલી હતી અને તે શરવે જાંચી શમજવનારતો ઝે-
વણુ પરદેજગારણુ પોતેજ હતા.

હું ખીજે દીને તેવણુની વાઝિજ્ઞા શમ જવા ગયો હતો, અને ત્યાં ઝેક વાઝિજ્ઞા કરનારના આથ યુન તરીકે મારા મીત્રે સારા દેખાવ અને જુલુંદ અવાજ તરફ પરધમથીજ જે પચંદગી બતાવી હતી તેની ખરી ખુખી નજરેનજર જોવાને અને કાંનેકાંન શમજવાંને શામરથવાન થયો હતો. તેવણુનો બનામિષ્ટકદ જેવો ઝેહરો મધુર પણ ગંભીરાર્ધ બરેલો બાગેજુવંદ અવાજ મોલવાનો છેડા અને હાથના ચાલા, અને ખુદ વાઝિજ્ઞામાં દરશાવેલી કમિલીઅત બ-
રેલી શીલશુરી, ઝિ.શરવેથી હું ઝેટલોતો છક થઇ ગયો કે મારા મારવા પ્રમાણે સુખમાં પણ ઝેટલાં શંતોથ શાથ જ મારે વખત યુલંડીઝો નથી.

હું અંતકરણથી ઇચ્છુય કે અતરે પણ આપણા મોખેદા અને દયગુરો ઉપલા પર-
દેજગારણુના દાખલાની નકલ કરે, અને પોતા તરફનાં દમવગરનાં તાઝિજ્ઞાં જેવાં પીજનો લખવા પાછલ પોતાને કીમતી વખત યુમાંવાને બદલે વાઝિજ્ઞા કરવાને લાઝિજ્ઞાના યુવાશીતપણુંની પછવાડે લાગી પોતા કરતાં વધારે બહિષ્કા અને કાવેલ પ્રશ્નોનાં લખાંનેને કુદત અથરકારક રીતે અમલમાં લાવવાની તજવીજ કરે. ઝેક નામાકીત કવેઅરની શુંદર કવિતા ઝેક કલાઝિજ્ઞા નાટકીનાં મોદામાં જેવી રીતે ખીરાજી નીકલે છે તેવીજ રીતે આ મુજ-
બેની અપાઝિજ્ઞા વાઝિજ્ઞા શાબી રહ્યા વગર રહેતી નથી. દયગુરોને પોતાને મોટો ઝે કાંમ ધણું શેહરે છે ઝેટલુજ નહી પણ

શમજનારાઝિજ્ઞાને મોટો આજની વાઝિજ્ઞા ઝોની ક્રિતાઇનાં જમાનામાં અતીથે લાભ-
કારી છે. આઇતા લુમકા લીધેલી ઘોડી ધણી મેહનતે શધારણુ મનચકલીથી કોઈ પણ અધોરનાન ઘોડા વખતની અંદર આ રસનો અખતીઆર કરવાથી શેહ પરદેજ-
ગારણુની મીશાલ પંકાઈ જવા વગર ર-
હેતે નહી.

બાલ ગાયણો.*

બાલ ગાયણો નાંમનું ખાર પાંતાનું ઝેક નાહનું ચોપાંનું તેના પ્રગટ કરનાર તર-
ફથી હજોને મલ્કુ છે, જેની પોંદમ અત-
રેથી કલ્પન રાખીઝી છીઝી. તાહટલ પેજ અને ખુલાશો બાદ કરતાં ગાયણોઝિ મોલ સાત યશ રોક્યા છે. બંદગી, છોડીઝોની શરજ, મુઆઈ, માદાઈ, મર ધંધા વીગરે કુમચાં મજનના બાલકોને લાયકની ખાર બાખદો પર ઝે ગાયણો જુદી જુદી રાગ રાગણીઝોપર જોડલાં છે. વીચારે સારા ને બાશા શેહલ વાપરી છે પણ કેટલેક ટેકાંઝે અનુપ્રાથ તાણી તોરીને લાવેલા દીથે છે. ઝિનાં કદ તરફ જોતાં ઝિની રોહડ આંતાની કીમત વણુ ધણી છે.

રૂપેનસરની પરીઆંઝોની રાંણી—
જયારે ઇંગલાંડનાં પ્રખ્યાત કવેઅર રવેન-
અરે “પરીઆંઝોની રાંણી” ઝિયે નાંમની પોતાનું નાંમ આ દુન્યામાં અમરગ કર-
નારી કવિતા સંમપુરણુ કીધી ત્યારે તે વેજાના કવેઅર અને વિદ્વાનોનાં મુરખી “આહુધેમતનનાં અરલ” પાસે તે અંચા-
વાને ગયો હતો. આ ઉમરાવે શરવાતથી

* બાલ ગાયણો બનાવનારની પરવાનગી સહીત
જોતાની વિગતલા બાલકો મોટે છપાવી મપટ કરનાર
બેંગલોર બાપુ. વરત્કાંન પરસેજ મુબત્ત

તેનાં ઊર્જા પોતાનાં વાંચી પોતાના નોકરને-
હાકમ કીધા કે પેલા કવચરને પોતાનાં
ખાનનાં મધ્યે બેસી રૂપીઆ આપે. થોડુંક
વધારે આગલ વાંચનાં ખીજ બેસી આ-
પતને શરીરથી હાકમ કીધો. એ પ્રમાણે
જેમ તે આગલ વાચના લખે તેમ તેમ
તે નામદારને તે એટલી તો વતંદ પડ્યા
લાગી કે ઉપર મુજબ આર વખત બેસી
બંધાતી બપોળેમ કરી આંતે તે બાલી
હાથે કે, “કાહાડ એને માહરાં મકાન
પરથી કાહાડ, નહીં તો જેમ જેમ હું વધારે
વાંચતો જવમ તેમ તેમ માફ” પોતાનું
નમોદ વલણુ જશે.

મનુષ્ય પોતાનું મન પોતે વશ નહીં
રાખે ત્યારે માણસ શાનો? જેમ અધેને
કુધ પાવા છતાં પણ તે ડાખ્યા વગર રહેનાર
નથી, તેમ બબીઆરના પાળી કર્મો તમને
જાડા આડામાં નાખ્યા ગિરાય કદી રહેનાર
નથી.

ઈનાંમનો સવાલ.

(સરસતાઈ ઈનાંમ.)

૨૪૦ રૂપીઆમાંથી સોદરાળ અને બર-
જારને એવી રીતે વહેંચી આપો કે સોદ-
રાળના હીશાનો ૬ બરજારનાં હીશાના
જે માં ઉમેરી કુલે ૩૬ રૂપીઆ ફાંમ-
રાળને આપો, તથા બતાવો કે એ તરણું
છોકરાઓને કેટલું અને કેટલામાં બાગ
મલશે. (ડીત અને ખુલાશા માયે.)

ગયા માસના સવાલનો જવાબ.

૫૮૦-૮૦ ખીજને વળા મલે તે) —
૧૬૦, કેટલું ખીજ કરતાં ત્રીજને એવડ
મલે છે. = ૩૫૦; પેલાને ૧ બાગ + ખી-
જને ૧ બાગ + ત્રીજને એવડું એટલે
૨ બાગ = ૪

૪-૨ :: ૩૫૦ = ૮૭૬ પેલાને મલશે.
૪-૧ :: ૩૫૦ = ૮૭૬ + ૮૦ = ૧૬૭૬ ખીજને
૪-૧ :: ૩૫૦ = ૧૭૫ + ૧૬૦ = ૩૩૫ ત્રીજને.

થાપણ.

૧૨૬ :: ૧૦૦ :: ૮૭૬ = ૭૦૦ પેલાની
૧૨૬ :: ૧૦૦ :: ૧૬૭૬ = ૧૩૪૦ ખીજની
૧૨૬ :: ૧૦૦ :: ૩૩૫ = ૨૬૮૦ ત્રીજની.

૪૭૨૦

ઈનાંમ મેલવનાર — મી. જી. ૧૦ મી., તે તેવણે
મગજની લેવું.

ખરો જવાબ મોકલનાર એના નાંમ.

- મી. જી. ૧૦ મી.
- મી. એલજી રાજતમજી કામા.
- મી. હોમી.
- મી. રાઉલાઈ સરકીબાઈ.
- Mr. H. Mehta.
- મી. મે. કું બીલીમીરોઆ.
- મી. હોમી બાપુજી મોદી.
- મી. પી. એસ. પાલડીવાલા.
- મી. શરીફબાઈ મનજી (કલકત્તાથી).
- Mr. Postonjee Cowasjee Setlana.
- મી. અલાદીન માવજીબાઈ (કલકત્તાથી).

લખી મોકલનાર એના ખબર.

એક પારસી અબલા. — તમારું પત્ર પાહોંડું ઉ. ની-
આરી રૂડી સુખના અને બરા સુધેલા વીદારી
બાલી ને કે હમે રાજ છામિ તેપણુ જ્યારે
તમે એમ લખે છો કે “મી. તા. ૨૬ મીએ
હમે એક નજીવી કરિતા લખી હતી તે એટલા
માટે કે એ કરિતાની પીકાર મલશે કેમકે
એમને પ્રશ્નોની બનાવત ધાજતી નથી.”
ત્યારે તમારા એ શીકિશ વીચારે સાથ હમે
એક મલતા ઘઈ રાકતા નથી. સીએ પાતાની
કુશલને વખત વાંચવા લખવામાં યુલરે તેમાં
પીકાર” નહીં પણ સાંબી સોભા છે. મેહર
બની કરી કરોષી કઈ લખી મોકલે તે વચ્ચે
અપોવતીની ખાતરી માટે તમારી પુરતી એકાજ
આપવાની તસરી લેજો.

અલાદીન માવજીબાઈ. — તમને હમારી નાટક “બહી
રા ભરેલો” લાગે છે તે બાદી હમે પુરો
ઉઠ્યો. પણ હામીર ઉઠ્યો કે તમારી મુખના
મુજબ વાંચનાની ખાનાં નાહનાં કદને લીધે હમે
તેને બહુજો ઈનસાફ આપો રાકતા નથી.
તમેએ તાંકો બનાવેલી બીજ બાબતોની અમત
સાથ સરખાવતા નાટકને જે જગા મલે છે તે
પુરતી મણાવી નેહાંએ. ઉઠ કલકત્તે વેચી તમે
આપનાંઆ માટે જે ઉવટ બતાવો છો તે ખરે
તમારી ઉવકાર માંનીએ છીએ.

ધોબીતલાવ — નખર ૮૭૨ વાલાં પેરમાં,
સુલઈ વર્તમાન છાપાખાનામાં મનચેરજી હોસંગજી જાગોસે છાપુ છે.

વિદ્યામિત્ર.

પ્રસ્તુત ૮ મું.

આગાષ્ટ ૧૮૮૨.

અંક ૮ મા.

બેનહર અને બદરેમુનીર.

નાટક ચાર અંકી.

અંક ૧ ચોથા—દેખાવ પાંચમા.

બદરેમુનીરનો મેહેલ.

(બદરેમુનીર એક શેરફા ફોર્મર અરેતામ્મીયો, ને આપુ બાપુએ એ સાહેલીઓ ઉભીય—બદરેમુનીર ઉભા બાપુએ તે બમર ચકર આવીઆવી પાછી બે રી બાપુએ; સાહેલીઓ આગલ બાપુએ ને હુશીઆર હરેહ.)

બદરેમુનીર—ખીસો, ખીસો, તમા માહરી આગમથી ખીસો; મને હવે મુદલ ચેન પડવું નથી, માહરી બેચેની ધણીય વધી ગેઇય—અને માહર છાવડું ફેકટ છે.

૧ હી સાહેલી—તું નામવર પાનુંના છાવને આરોમ મલવાને કાને તું આહે તેની ખીદમન હમો બજા લાવીએ—અમર તું નામવરનો હુકમ હુએ તો તાહારી બેચેની અને ગમ તોરવાને કીને હમો હમાગ ચુંદર હજકથી ગાયણ ગાઈ મંગલાવીએ.

બદરેમુનીર—અરે મુમ યાવો તમામાં ગાયણ! અને મનમી જયો તમારા મરેન; તમા જયો યાંહંયો, બમ જતો; મને કાંઈ નોમવું નથી; નીકયો; જતો.

૨ હી સાહેલી—(બાપુએ આવીને પેહલાને) મહેન, આપણી માહમદી દગાં

અટખીતો બગરી ગેઇય કે નહી તેના બોલવાનું કાંઈકાણું મલે, ને વધી ઉપરથી આપણે જાંજેરી નાંખેય, તેથી તું માનવી હુએ તો માનજે કે જાંહં છે તાહં એ દેવાની યાદ ગેઇય !

૧ હી સાહેલી—નહી, નહી, તુંને કમી ખબર નથી—નામતે એવું બરેકમાર અને વગર બીચારનું બોલવું તુંને મજાવર નથી.

૨ હી સાહેલી—હું કાંઈ તેણીને મોટી ભુંડ બોલતી નથી કે તું મને એમ કપકા આપેય; હું તો તેનામાં એકદમ નાખુશ ફેરફાર થઈ ગીએય તેને ચાર બોલુંય.

૧ હી સાહેલી—હા, તું બોલેય તે વાજાંછે, પણ તેમ થવાનો શયખ તું શમ જતી નથી. કુનીઆનો ખુદતી મરેમતો જાહે કે જેનાર ન ધારેલું દુખ આવી પડે—માહજતના મીઠાચમાં જુદાઈના કટલ જેહરનું બેલાવું થાએતો તેના બીલાવથી ગમેહેવું હુશીઆર ને પકું આદમી હોએ તે—એમજ બેશમ ને બાવરું બનેય; ને તેમજ તું જાણતી નથી કે આપણી માજની બદરેમુનીરે પોતાને મોટી શેધી કાહડેલા દીનદારનો હાલ હેવાલ ચું બનેએય; ને આજ બાપુદત યાદ નથી તેનો પતો મજતો, કે નથી તેને કુંડીકાહડા ગીએલી આજી નામવર વજીજતની પાછી પ્રી; ને વધી દુખપર ગ્રહમ જેવો નવો બનાય ખીજો બનેએય તેથી એ વધારે કુખી યાદ ગેઇય.

૨ છ સાહેલી—વધી તે નવો બનાવ શું બનેગોય તે તો મને જણાય.

૧ લી સાહેલી—જો સાંભલ, આપણી બદરેશુગીના પેદરે કોઇ ખીજ શખ્ત શાય તેણીની કદખુદાઇ કરવાની તેની મગજ પુઝી, તારે તે નામવર શાહ પોતાની મેટીના હાથા હેવાલથી વાકેજ થયો કે મરતો પોતાના મેહનમા આ રીતની ગીરજનારીનો પડી, ગતો દીન જારી કરેય, તેથી તે નામવર માહે પોતાની બેટીને દેટલીક નશીઆત અને કપકાના શખ્તનો કેહ વાડીને ખીજ એક અનગમની વાત કેહવાડીય, તેથી તો તે વધારે ગમતો ગીરજનાર થાઇય.

૨ છ સાહેલી—તે હરી તે શું નાખ્યું વાત આપણી માહાજદીના પેદરે દેહવાડીય કે જેથી એનીના ગમતો બેવરો વધારે થયોય.

૧ લી સાહેલી—નામવર માહે હેવા પેગામ દેહવાડીયોય કે આપણી માહાજદીનો પેદરો દીલદાર કો શુભ થાઓય તે તેનો બીઆ કુ કરી આજદીએ તેને વી મારી મનવો—અને શાહ કોઇ ખીજ લાએક દીલદાર શાય એણીના નેકા કરવા માહેય.

૨ છ સાહેલી—અરે, આએતો મોટી ખુશીની વાત, ને તું એને ગમતોલી કેરુય ? વધી અજબડે કે આપણી માહાજદીને એ વાત ગમતી નથી—અરે એમ થાએ તારે તો ધણુજ શાર કે શેજની આ મેહનમાની દયગીરીનો એકદમ છુટકો થાય, શાજદી બગાડ જુગપામાથી છુટે—અને મંડી વાતે ખુશખુશલી ને રંગ ગમ થાએ—વારતે એના જેવી ખીજ મારી વાત શું નાએ, તેની મને ગમત જતી નથી.

૧ લી સાહેલી—(હંચીને)હ; તું ખરે નાદાન ને મેહનમા, તેથીજ તું એમ

બોલેય—બાકી તું દુરઅંદેશ હોએ તો એવા વીચાર કરે નહી.

૨ છ સાહેલી—તે કેમ વાર ?

૧ લી સાહેલી—ખરી વજાદાર માર-તોનો તો એજ ધરમહે કે જેને એકવાર દીલ આપીયું, અનેજેની શાય એકવાર કોલ બાધેએ તેને શેવટ શુની વધગી રેહેયું. તેને પડતો મેલી ખીજને કબુલ કરતો એ ધનશાનગીરી નહી પણ ખરેખર હેવાન-ગીરજ.

૨ છ સાહેલી—અરે, હા, તેતો ખર; પણ તું જો કે તે પેહલો દીલદાર આટલી મુદત થાઇ મનવો નથી—તો હવે એમ કરવાને શું અડચણ.

૧ લી સાહેલી—અરે બેવકુફ; જેમજેમ તે નથી મનવો, તેમ તેમ તો તેની શાય બોલ કરી તેનીજ શાયે ખર શુખ બોગવવાને વધારે ધનનેજારી રાખી જોઇએ; અને દુનીઆમા નામ કરી ગયલી પર-એઆત બાનુએની પોંઝે માહે તેવા મં-કટ, દુઃખો અને વીરતો તથા આબદાએ ખમીને જે મારતો પોતાના ખરા દુકદાઈ ને પાંડો મેલયે તેજ એમતો દુનીઆમી તારીશને લાએક કરેય !

૨ છ સાહેલી—અરે, પણ મજુર, વધી આપણી માહાજદીનું દીવ દુખવવાને નામ દાર શાહની દાથી અતરે આવેય—અને તે વધી કોણુજને શી રીતની વાત કરશે.

(દાસી દાખલ થાય)

દાસી—એ ખુશખુશારે સાહેલીએ તમારી નામાર માહાજદી બદરેશુગીર કેમ, ને કાહડે.

૨ છ સાહેલી—બાહ, ને નામવર બાનુ હવેજ પોડો વખત થયો જગ્યા બાબમા પડીય, અને તે પોતાના કુખથી કંટાળીને જગ થઇને આરામ લેતી નથી; તેથી જો બેઘડી તેને આમજ રેવા રમે

તો બેહતરછે; નહીં તો તેણીની તંદરેશરી માં વધારે ખલલ થશે.

દાસી—ગમે તે થાવો, પણ મારેતો ના મદાર શાહનો તાકીદનો પેગામ કેહેવાય, અને તે પ્રમાન મને વરત બગ્ગ લાવવું જોઈએ, મારે તેને સેતાવ્ય ખોલાવો.

(સાહેબાબા બદરેમુનીરને ઉઠાડી આગળ લાવેલ)

દાસી—કેમ નામવર બાનું, તારા છ-વને બેન અને શુખ તો છેની.

બદરેમુનીર—બેલ ના દાશી—હું ચુધ, માફ છવતર બલિજી—હવે થઈ ચુકું—બમ સંધું થાઈ ચુકું.

દાસી—તું એમ સાને મારે ભરી કરેચ—તારો પેદરતો તાહરી જીવર હજુરખી રેહમ કરીને તુંને શુખી કરવા માગેચ—બાકી તુંએ તો હેવું કામ કીધુંચ કે આશત ભતને તેં એમ લગાડીચ, તેધા જો દોષ ખીજો નીરદવ બાપ હોતે તો હું નહીં ધારતી કે તે કેરી શખત ચભએ તુંને પોઆડતે.

બદરેમુનીર—આ સીઆની દાશી—શા'મરે હેવા તાનાજનીના શબદો તું મને આચરેચ. મેં કશું અનધટવું કીધું નથી, કે અબલાજતીને એમ લાગે—પોતાને પસંદ પડેતો લાએક ને આનદાની દીલ-દાર ચુંદી કાહાડવામાં શું તું અનધટવું શમનેચ.

દાસી—અલખતાં; તેં તારા પેદરની હરે સે અને તેની રભવંદી વગર કીધુંચ તેથી એમજ કેહેવાય; પણ હવે તારો નામદાર પેદર કેહ્ય તે શમજીને તેને હવે વીમારી મેલી; ખીજો લાએક ખાવીંદ તારો પેદર તુંને શેફે તેને તારો હાથ ખુશીથી આપને; નહીં તો કે તે નામ-દાર કેડાવ કીધાચ કે તારી એ દુનવત નોડવાને તે શકત હોએ પેશે. અને જગ્ય રંદરીથી તેનું પ્રમાન તારી પાસ કજીવ કરાવશે.

બદરેમુનીર—હું તેને મારા પેદર તરી-કેનું ધટવું થપલું માન ને મરતબો આ-પાવને, અને તેના શખુનેને ઝરોઅશખી મવીધરવાને એક તેની કમીના બેરી તરીકે બધાએલી છેડું. પણ જાહારે તે મુજવર એવી જગ્યી શુખરવા ચાહ્ય તો હું તેની જુલમી માંગણીને છતહાર તાને થનાર નથી. બમ, તું એમ જવાબ જુધને કેહેક મારાથી હવે વધારે પોઆડું નથી.

દાસી—ધીકછે, હું તો જાહચ—પણ તારા પેદરના કેડાવની ખુબ પાદ રાખને.

(અભિજ્ઞ.)

બદરેમુનીર—હા! ખુદા, આએ શું જાગ્ય શુખરેચ—આ બમકતે શીતારા તું એકદમ માહરી ઉપર કેમ રહીએચ—હવે હું શું ઉપાએ કરું—શું આએ વીવત ને આપદમાથી ટલવાને છવતર કરું? અરે! પણ આપદાત કરેલો, એ ખુદાતાલા હ-જુર એક અજીમ ચુનાહ શાહાએચ અને તેથીજ ને આરતો કવીચારે ઉતાવળમાં હેવું કામ કરેચ તેમને દોષખી દુનીઆમાં કાર થતો નથી—અને તેથી હેવું કામતો માહારાથી હરગેજ થાએ નહીં.—પણ તારે હું શું કરું—એકગમથી પાઆરા દીલદારની આરજીમદ; ખીજી ગમથી મા-હરા દુખનો શરીક વજીરભદીની ગેહાજરી; ને વખી ઉપરથી, મેં એકવાર કજીલેલા ખરા દીલદારને રદ કરી, ખીજને જગ્યીથી કજીવ કરાવાનો મારા પેદરનો જુલમ; એ મરવે માહદં મંગળને શુચવારામાં નાખેચ—પણ મજરી; સજરી એખતેઆર કરવી, કે જેથી શંધું સારું થાય.

શજરીના શમનછે મહથી માંગ, શજરીના શએદા ઘણા શુનમાંગ. શજરીથી વીવી જાએચ દુખના બારા, શજરીથી મંધા શંકટ ટલશે માંગ. વાગતે શજરી તે માહેજાવર ધરી બેધું, તો મામેલી, મુશદ તેનીથી તરત પાંમશ.

હા ! શું પરવરદેખાર હેવો બેનેઆજ
ખાનીંદ નથી કે હાવી વખતે માહરી અ-
રજ શુભિને ઈજગખી માહરી દાદ લીએ!
(અદરથી એક તાહેલી ખુશી થતી આવેચ)

૧ લી રાહેલી—ખુશ, યા, ખુશ, ઝી
નામદાર શાહનદી ! આપણી વજરભદી
નજમુલનીમા આવી લાગીચ !

અદરેમુનીર—નજમુલનીશા ! આપણી
વજરભદી ! એતાખ તેણીને બોલાવ.
(રાહેલી ભઝેચ)

હા ! ઝી ખાનીંદ, શુમરછે શુમર,
વું દાદગરના હજરે હજર શુમર.

દેહો વું આપોદ બેનેઆજ,
ઈજગખી કુ ખીએનો લેનાર દાદ.

આહેલી ધડીએજ ખુશીનો ગંજ,
વાલી આવી શધલી જશ ને રંજ

કેમ પાર માનીએ રે ઝી વાલી,
તેથીતા માણી ભાતજ આલી,

લીવી દાદ ને કીવી ખુશાલ,
જેથી થાઇકુ, હું મેહદ નેહાલ.

તેમજ રે સરેની લેઇ સંભાલ,
ખુશી રાખજે કલો અંદરોકાલ.

(વજરભદી શખ ન થાયચ)

અદરેમુનીર—હા ! હરખથી માહરી જા-
તી ઉથલઇ જાયચ. (વજરભદીને બોલીને)
અરે વું આપી તો દેહી એ નની ધડીએ
આવીચ, પણ વાર વું આવી, તે કંઇ
ખુશીની ખખર લાવી !

વજરભદી—

હા,હા, ખુશી,ખુશી, ને ખુશીનો પાર નહી,
હરખ, હરખ, ને હરખનો શુમારજ નહી.
પાપો તારો દીનદાર, મલેએ સખામત,
લાવી ગામનો પાદરે ઉતારેએચ અનામત.
એતાખીથી આન, તેરી મુલાકાત લેવા,
ખુશીથી જો તાહમ પાહવાના દીદ,

ગમ ને ગમી, દલગીરી ને અપસોમ,
એકેદમ વીચરીજઇ, ખતલાવ ખુશીનોજોમ.
ટલેઆ સંધા વગન, જોયા માગ મગન,
હાલતો એટલી વાત શમજ, યા વું મગન.

અદરેમુનીર—પણ મજુર—

પેદર મારો યાએચ કશ,

પાડવા માગેચ નવી જશ.

વજરભદી—

મેં સંકુ સાબલેકુઅ મેહલમાધી,

પાકે પાઇચ તારા મધલા હેનાલધી.

પણ હાલ સેતાખ જઇ, મુલાકાત લેઇએ,

પડે મધો વીચાર આસ્તેથી કરીએ.

અદરેમુનીર—

પણ જો ભધશુંએમ—તો પાદશાનુ કરવુ કેમ.

વજરભદી—

બેનજર સાચ મલો, એનો ઉપાએ કરશું,

તે શાભદાનું પાદશાહપર માયું માર્કલશું.

અદરેમુનીર—

પણ બેનજરને એટલો દુર મામટ રાખી

આવી,

મારી આપ્પાડેવવાને હા કાય નહી લાની,

વજરભદી—

શું દેહુ, વુંને એ ખતાવતી વાત,

તેની સાથે મલેએ છે જખરે સાત.

વુંને એડવતા હુખી આવી જંજલમા,

તારી સાથે ચાડાઇ હુખી સનસારમાં.

તારો દીનદાર શાધતા,મને મલેએ ખીજો,

તેતો હવે એડતો નહીં મારાજ પીઠો.

અદરેમુનીર—

ચીક, ચીક, એક કમમા જે કાજ,

ચાએ, એ જેવી ખીજ ખુશી શું આજ.

વજરભદી—

ચાલ તારે આપણે બધે કુશું ગવનનારાજ.

(લેકે કરતા બેઉ જણ ભઝેઉ)

એક ચીનાઈ મુસાફરની શીલસુદ્ધી.

૫૨ ૨૭ મા.

અંચકર્તાઓનાં એક મંડલનું વર્ણન.

The stream of literature has swollen into a torrent—augmented into a river—expanded into a sea. A few centuries since, five or six hundred manuscripts constituted a great library; but what would you say to libraries such as actually exist, containing three or four hundred thousand volumes; legions of authors at the same time busy, and the press going on with fearfully increasing activity, to double and quadruple the number?

WASHINGTON IRVING.

ધ્રુવેજોના વિષા અભ્યાસનું માપ નો તેઓ વચ્ચે દરેક પ્રગટ થતી ચોપડીઓ ઉપરથી કરવામાં આવેતી. હું કહું છું કે દુન્યામાં કોઇપણ એવું દેશ નહિ હશે— અપૂર્ણ માહમારત ચીન વડીક નહિ— કે જે આ બાબદમાં એઓની ખગલથી કરી શકે. એક દહાડામાં એઓમાં એકી મેં ૨૩ નવી ચોપડીઓ પ્રગટ થયલી ગણી છે, જેની સામઠી ગણુની પેતાં વચ્ચે દહાડે ૮૩૬૫ની રામ આવે છે. આમાંની ઘણી ખરી કેતાનો કાંઈ એકલ ચોક્કસ બાબદ ઉપર લખાયલી નજર આવતી નથી. પણ ઘણી બાબદોનો માંમટો સંગ્રહ તેમાં લોકમાં આવે છે. આપણાં બાનદોને યુગાદરે ચિખવવાની જે ચોપડી આવે છે તેવાં કદની એક ચોપડીમાં મેં ત્વારીખ, રાજકુવારી બાબદો, કવિતા, ગણીતયાત્ર, શીલસુદ્ધી વગેરે બાબદો ઉપર લખાણ થયેલાં લીધાં છે. ત્વારે નો આપણે એમ ધારોએ કે ઇંગ્લંડનાં બહુલાં આદમીઓ, તેઓનાં દેશમાં પ્રગટ

થતી ચોપડીઓનો માત્ર આકાશના બાગ વચ્ચે, તે આ રીતે દરેક વિધવાન શક્તિ એક વર્ષમાં એઓમાં એકી ૧૦૦૦ ચોપડીઓ વાંચી જોઈએ. આ ગણુની ઉપરથી તમે કહી શકો કે જે માણસ દર દિવસ લણુ નવી ચોપડીઓ વાંચે, અને તેની વધી મર્યાદા મરમરીતે લખાયલી ત્રણ ચોપડીઓ, તે તે માણસનાં મગજમાં વિધવાને કેટલા અપુર પાળનો બરેલો હોવો જોઈએ.

અને તોપણ હું કહી નથી શકતો કે શા કારણથી, પણ ઇંગ્લેન્ડના આ હિમાલય ઉપરથી રીંછે એવા બહુલા નથી. વિધવાની સંધલી શાખાઓનો પડકો અભ્યાસ કીધો હોય એવા શક્તિ આપણને બહુલાં ચોડા મલશે. તેનું કારણ કદાચ આ હોય કે એવા શક્તિનાં મગજ મધલી બાબદો મુખ-વચાને નાંધલાં હોય પાતો જે ચોપડીઓ મારફતે તેઓ સાંન મલવવા માગે છે તે ચોપડીઓના કર્તા શિક્ષકનાં કામને નાલાયક હોય. ચીનમાં તે જે ઘણીઓ અંચકર્તા હોવાનો દાવો કરે છે તેવા સંધલા બહુલાં શક્તિની શાહનશાહ તપાસ લેય છે; પણ ઇંગ્લંડમાં તેમ નથી. ત્યાં તે જે ઘણી જરા લગાર લણુતો હોય તે તે એક અંચકર્તા બની શકે છે, કારણ કે ત્યાંના ધા-ચાએ તેને ગમે તે જાલવાની છુટ મુકી છે એટલું જ નહિ પણ વધી ખીજી તરફથી કોઈ માણસ ગમે એવું સુરત રહતા માગે તે તેને માટે ધારાએ કાંઈપણ ખંદો મલી નથી.

ગણ કાંઈ કાલા પોચાકવાલા મારા સો-બની આગલ અને બહુલાં વિના આશુ નહિ કે દરેક જે ચોપડીઓ જુલુઆનું ખાતર પડે છે તે સંધલી ચોપડીઓ. માટે કર્તા કર્તાથી મલી આવતા હશે. પેલાં તે મેં વિચારું કે દેશનાં વિધવાને દુન્યાને ચિખવવાનો આ માર્ગ પોતે એખત્યાર

કરતા હશે, પણ આ વાંધો દુર કરવાને માગ મિલે જણાવ્યું કે કોલેજોના શિક્ષકો કદી પણ લખાણ કરતા નથી, ઝિટલુંજ નહિ, પણ વલી, તેઓમાંના કેટલાકો તો પોતાનું વાંચેલું પણ લુછી ગયા છે! “પણ” તે બોલ્યો “જો તમોને અંધકર્તાઓનું એક મંડલ જોવાની ખાહેશ હોય તો આજ શાંને હું તમોને આહલીગટન આગલ “ધી ધ્રુમ” નામનાં તાવરનમાં લઈ જઈશ, જ્યાં એ મંડલી દર શનીવારે શાંને આત કલાકે મળે છે. તેનું કામ યુજસ્તે અકવાડીયાંનાં કામકાજ ઉપર વાત કરવાનું અને આવતાં અકવાડીયાંનું કામ નડી કરવાનું છે.” મેં આ માંગણી ઝટ કબ્બલ કરી. હમેશ્વે શાંને આલવા માંડ્યું અને મંડલી મલવાના વખત આગમ્ય હશે ધરમાં ટાપલ થયા.

મારા મિત્રે આ તકે મંડલીના કેટલાક સુખ સભામંદાનો ચલગત વિષે મને ઘોડુંક કહી શંભલાવ્યું અને તેમાં ધરધણી વિષે પણ કેહવાને તે ચુકપો નહિ, કે જે ધણી આગલ પોતે પણ એક અંધકર્તા હતો, પણ તેની આગલી કામતી નોકરીઓ ધ્યાનમાં લઈને એક ચોપડી વેચનાર તેને આ જગો આપી હતી.

“હમારી મંડલીનો સુખ શક્ષ,” તેણે કહ્યું કે, “ડાકતર નહિ-નામ-નહિ-કામ નામનો એક શીલશુર છે. ધણા સેકો તેને એક જગરે વિકવાન મળે છે, પણ આ તેઓનો વિચાર ખરેકે કે નહિ તે હું કહી શકતો નથી કારણકે તે કદાચજ મોલે છે. તે અધડી આગલ લાંબો થઈ પડે છે, પોતાની ખીડી જેમ્વાજ કરે છે, ઘોડું બોલે છે અને ધણું પીએ છે. આ ઉપરથી તેને એક શરથમાં શરથ શોખી ગણવામાં આવે છે. મને ખબર મળ્યા મુજબ ચોપડીઓની અનુક્રમણિકા તે ધણીજ શરથ રીતે લખી બોલે છે; ખુંડક અને પદી શી રવેએ જ.

અ પામી તે ઉપર તે નીળંધો લગે છે, કોઈપણ બાળક ઉપર તે શીલશુર શાં બોલ ચલાવે છે અને જો ચોવીશ કલાક આગમ્ય થો ખબર આપી હોય તો કોઈપણ કે તાબનો ઉપર તે તુરત લખી કાઢે છે. મંડલીના ખીજ સભાસદોમાંથી તમે તેને તેની શરૂઆતની લાંખી તોળી ઉપરથી અને તેની બરદન, ઉપર વીંટાલેલા બહુ રમાલ ઉપરથી ઝટ ઝાલખી કાઢશો.

“માન અને કામિલીઅતમાં તેનેથી ઉતરતો શક્ષ મીંડ અગદોલજી છે. તે ધણી હસ્યુજી છે. આ જમાનાના અંધકર્તાઓમાં કોઈ કોઈ વેલા તે એક તારા મીસાલ પ્રકાશી નીકળે છે. એક રમુજે પ્રરુદ, એક ઉખ્યાનું, ચા એક હજરભકિત લખવામાં તે એક શરમાલુશી આર છે. તમે તેને તેના વેલા ચોડા દેખાવ ઉપરથી તથા તેનાં મેલાં પેહરણ અને પ્રટિલાં રેશમી મોજાં ઉપરથી તરત ઝાલખી શકશો.

“તેની પછી મીંડ શુંકના ગાંડીયાજી આવે છે જે મંડલીનો ધણો ઉવોગી શક્ષ ગણાય છે. હડખાં કૃતસાંનાં કરડવાના કૂલાજ માટે તે એક નુસરો લખી બોલે છે અને પુર્વ બણીના રવાજોને અનુસરી વાર્તાઓ ધણીજ અચ્છી રીતે જોડી શકે છે. એક અંધકર્તાનું કામ તેના જેવી શરથ રીતે ખીજું કોઈજ શમજી શકતું હશે, કારણકે કોઈપણ ચોપડી વેચનાર તેને ઠગી શકતો નથી. તમે તેને તેના ઝોલ્યા ગપાટ શરીખા દેખાવ પરથી અને જાડાં ખર દગલા ઉપરથી ઝાલખી શકશો. તેનો દગલો જોડે ધણીજ ખરવસતર છે તોપણ તેના કેહવા મુજબ તેણે તે પેસા આપી ખરીદ્યો છે.

“લાહેર ચુંચાજી, એઓ મંડલીના રાજડુવારી આદમી છે. પારલાગેટને માટે તે બાપાણે તૈયાર કરે છે, પ્રજના લોકો માટે માનપલો અને અમીર ઉમરાવો ઉપર

કામજોલજોડે. દરેક નવા નાટકની કલ્પના તો શમજાવે છે અને દરેક કારણને અનુશરતા વિચારે. તેની શોડ હંમેશ તેવા રહે છે." મારે મિત્ર આ વર્ણન મલાવતો હતો એવામાં ઘેરઘણી શડતો આબો અને ધારતી બર્ષે ચેહરે કેહવા લાગ્યેડે બાગણું આગલ "બેલીફી" ની ધાડ આવી છે. મારા સોબળીએ મને કહ્યું કે "જો એમજો તો આજેતો આપણુ અહિંથી રૂખસત લખએ, આજે મંડલીનો એક પણ મુખા. મર નોવાળી આશા રાખવી તદન મિથ્યા છે." આ ઉપરથી નાચીપાથ ધહ હજો બંધે ઘેર તરફ પાછા શ્રધ્ધા; માહેરો મિત્ર પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે એકાંતમાં વિચાર કરવાને પોતાને ઘેર ગયો અને હું હંમેશ માશક દિવસની ખીનાઓ તમોને લખી જણાવવાને મારે મુકાજે આવી પાહોંચ્યો. એમજો અરજ.

પાહડની બાબુ ઉપર ઉગેલાં એક ફુલને વિષે.

કાંકાએ ને ઝગી પાલાએની માહે નથી તાહેરે કામ; ઊંડો આ વન ટૂ અત્ર માહરી સાથ, કે તાહેરે બદન, રંગીત ને સાંકડાપર ઊગતું છે, તે માંહડાની સાથે હું માહેરે ચમન, રંગીત બીજાં ફુલોના ક્યારાની માહે, બિગ ખુબમુતીવી બમણું સોબાઉ. એમજો અટકું હું પાહડની કકણ, નાંહડા કુમરેજ ને કુકેલી વચન— મં ગુમાવી રેખ તાહેરે બેમુખ સુખ, નું પાને બેહતર કે હું માહરી સાથ, આતીને શોભાવે માહરી ચમન.

શ્રેષ્ઠો અને બાલક.

(ફ્રેંચ ઉપરથી).

લાલ અને સુરખર મેહરાનો એક કુરેસ્તો ઉતરોને બેઠો આવી, એક બાલકનાં પાલણીની ડિનારી પર. જેમ વેહતા એક મહેરાના બોસારો આખા— માં નોહરી તે પાતાની બીનાઈ સુરત, તેમ પાતાની તે લાગો જોવા તેનું મુખ, ને કિયાયી નીચસા ખુદ મુખથી વચન— "જો માહેરો મુગતના પાગો બાલકો આવી અરે આવી હું માહેરો સમાહ; આપ આણ રહીએ મુખમાં નેહઈ, ને મુજરયે દિવસે મોનમા બેહઈ, કુચા આ નીચલી ક્યારીને બદ, ઉ અધરીત રેહડાણુ એક તાહેરે માહે, પણ ઉપરની પેડી હંમેશાની નેહડાન— મા ભોમળીયું આપણુ અમર એક મુખ. બીનાઈ ને જમ જ્યારે હંમેશ મુશી પંડરાયવી હોયછ, ત્યારે નીચલી આ જમ, મુશી પુકે આપણે માહેતમ— જનમ, ને મોન અને મજહુની પાછલ ખચીત, ઉમાં આવી રહે છે હાય ને અકીશા. આપતી કાસનો દિવસે રાત અને મુશ, કોઈ બપોર નુરાનના આપકા વગર મુજરયે એક કેમકરી મનાયો; કાસતી અને બોહે મામાહે ત્યારે, ખુગબાપતી લાગી આ મેહરો ઉપર, માગે નેહઈએ પાતાને બદમુગત ધાપડ ને નાપવી આ બહુ ચરોનાની માહે, કેહના આંમુમિના કકવાસ કારણુ શા માહે પડે નાંહડો કાસારો! નહિ અરે નહિ, એમ બને તે કેમ! કુચા આસમાન વચતી બોહરી આ જમ— માં આવ અને ઉંડ હું માહેરો સંગાઠ. ને દિવસે ઉંડરે હું અહિથી રોતાપ, તે દિવસે પાક તે પરવરેગાર કુશી ત્યાં વુ પર એક મોટો ઉપકાર. હ્યા તાહેરો રેહડાણુમાં વસનારો રાસ, એકાવસો નહિ દોસ ઉપર મિત્રનાં કેદન. જેવો તાહેરો જનમની વેલાએ અડિ, મુશીવી અગાતો બેસીએ હું જ, તેજ નિસાલે દેવા તાહેરો કલાક મેલા, આપર હોય ત્યાં પુને આદમીએ પાક. નહિ જોરો ત્યાં મેહરાપર નું કીકરનું નામ, આ મોગું કામ કેકે જણારો નહિ, કારણુ ત્યાંએ મપતું તુજ સરખું પાક. ઉંચા તાહેરો મેજ ઉ મહિથી બેહતર." બોલ આગલા બોરવા બાદ કુરેસ્તાએ તે કુકેલી પાતાની સુરતે પાખ, ને હંમેશાની મહક વગર ખુદ રાંહ, રેનમતી, નાજુક, એ મરોબ માહેર! હક થઈને પડયુછ અહિ તાહેરે બાલક.

મુગાકાકાને મલેલો “બેદોલ- કલખનો” હેવાલ.*

A visage rough

Deformed unfeatured — JUVANAL.

“આપણા શરીરનો આકાર ધડવાનું” આપણા હાથમા નથી ત્યારે જો આપણા નશીબમા બેદોલ અને કલખનો આવનારમા પેદા પડવાનું થાજેલું હોય તો તેની ચલાયે હીમત રાખી તે ઉપર શુભરાના કરવા શીવાયે છુટકો નથી. આપણા શરીરની આમી અને બેદોલપણમા આપણો કાંઈ યુનાહ અથવા તકશીર નથી, અને જ્યારે તેને કુર કરી શકાયે એવી આપણા પાશ કાંઈ તદખીર નથી ત્યારે એવી ખુદરતની આમી માટે ફાકટનું લજવાણુ બુલ બરેલું છે. નાચ રંગ અને શરાબખાજમા મોડી મોડી રાત શુધી ઉજાગરા કરી જે બેવકુફ જુનાનીઆંધો પોતાના એકેરાને દરદી અને બદ શીકત ખતાવેલે તેવાની હું હીમાયત કરવા માગતો નથી. મારી મુલ મતબબ એજે કે ખુદરતની કાંઈક આમીથી આપણા શરીરના આધામા કાંઈક અશાધારન દેખાવ નજર રહે તો તે હવે નાચખર થઈ નારેકનો વીલાષ કવો લાજમ નથી. શાધારણુ માણુઓને પારકાની આમી આમી ઉપર જ્યારે હું રમુજ કરતા જોઉં ત્યારે મને તે બેદોલ માણુશની શરીરની આમી કરતા તે મચકેગ શખશના બેદોલ બેજા ઉપર વધારે ધાકા છુટે જ્યારે કોઈ ખુદ નીકરી આવેલો શખશ અથવા કુતરા કોરોનાના જેવ બાહર નીકલી આપેતા લજુઆ મોલનાલો ધણી નજર પડે છે કે કેનાક બેવકુફ જુઓ દોગને આવતર તેની રીતે ખુદ કાલાડી અથવા ગુના

હાના ચાલા પાડી તેનું ગેરવવાની તજવીજ કરેલે આ વેલાયે પેના કમ નશીબ બેદોલ શખશને માટે મારી શલ્કા એટલીજ છે કે પોતે વધારે ખુશ મળજી થઈ પોતાના બેદોલપણમા મગરૂખી લેઈ તેવા બેદોલપણની મારફતેજ ખીજાઓને રીજવવાની તજવીજ કરી પારકાઓએ બેદોલ શખશની મચકેરી કરવામા જગલી પાડુલે. જે ધીજને કશો ત્યારે નહી, અને જેને માટે જેવો તકશીરવાર નહી તેનેજ માટે તેમને હીનવા અથવા તેમની ચેકડી કરવી એ માણુશ જાતનું કામ નથી તેમા હૈનાનીઅતપાડુલે પણ તેવી આમીનાલો માણુશ પોતેજ જો ખુશમી જાજી યાએ અને પોતાના બેદોલપણ ઉપર પોતેજ જો બે ધડી ખુશ મળખ અલાવે તો તે તેના મોઠા મનની ધુધાની તરીકે ખુશ લાગીઆ વગર રહે નહી.

જેમ દર એક બાબદમા નામદારી ને લવનાર પેદલવાનો હોયેલે તેમ બેદોલ માણુશોની નામદારીને પણ કાંઈ ઠેરો નથી મદમ મનવીનેના નામની એક વખતાએલી સીને આવે બેદોલપણને એક જથતા હોતો. તે બેદોલોને બેદોલ હોતો, અને તેથી કરીને તે બેદોલોને શરદાર અથવા પેદલવાન તરીકે ગણાતો હોતો. તે જનમધીજ બેદોલ હોતો. ઘણી શરે વરશે તેણે પોતાના હાથ વગેના તમામ વપકાશ આઈ દીધા હોતો અને ૧૬૫૧ મા જ્યારે તે એકતાલીશ વરશેનો થયો ત્યારે શાલ વરશની હમરની બેપલી સી શાય પરણેલો હોતો. તેણે ૫ સીવ વરશનો થઈ ત્યા શુધી માને પોતાના આનદની ડેલી ધડીવે તેની બગદાશમા રહી હતી આ ધણો પોતાના બેદોલપણથી પોતાના જોવાઓને અનેક પ્રકારે રમુજ આપતો હતો. તે પોતાના શ

ચીરનાં આકારને ધ્રુવેજી બાગબદીના હેવાલ
હુકુમી શાય ચરખાવતો હતો. જોવા
આવનારાં લોકો આગ્રહ તે પોતાની પીક
કરતો અને કેડેતો કે “તમને મારાં જાંઝ
આમાવાલાં પેટ કરતા આ જાપથી આ-
વેની પીક માર નામ અને જામર લખવાને
હીક પડશે.”

આ ચીતે પોતાનાં ચીરની આંખીને
તરેહેવાર જાતની ખુખી તરીકે ઢોધી જે-
શાડવાના ખીજ પછી રમુજી દાખલાઓ
મધી આવેછે. પારકાઓની મથકેરી કરી
તેમને કુખદેનારાઓને પ્રજેત કરવાનો અને
તેમની મથકેરીનું કારણ આ ચીતે હુકુ
કરી નાખવાનો આનાં કરતાં શરય મારગ
ખીજો દોધ નથી. નામાકીત નાટક
શુર શોકશીખરે શાહાજાદા હેનચી અને
ફાલશતાફના ચીતાર ઝીપીજ મકથદથી
આવેલા લાગેછે. શાહાજાદા હેનચી પોતે
પત્ની અને કુખસાહે તેથી તે કાંઈ ચીર-
દાનો નથી, તેમાં તો તે પોતાનાં ચીરની
ખુખી જોએછે અને કુખા જેવા ફાલશ-
તાફનાં ચીરની ડોર કરેછે. ઝીપીજ
ચીમે ફાલશતાફ પોતાનાં કુખા જેવાં કદને
મોટેમગરખી બતાવી શાહાજાદાની નળસા
ધના હાક કરેછે. જ્યારે શાહાજાદા ફાલ-
શતાફને “જાનનો દેમરો,” “કુમખુ,”
અને “માફનાં કુખને” એવકામ અપે
છે, ત્યારે ફાલશતાફ શહાદાને “ખુખે
મગુ” જાતવડ” “હાડપનજ,” અને એવાં
ખીજાં વીરેથનેાધો બોલાવેછે અને આ
ચીતની ખુથ મથકેરીમા એક મજાહ મેવ
ધે. એ મધી એકનો પણ ખીજજ
જતો નથી અથવા તેમને પોતાની આખી
વીરે કદ્યું પણ કુખ લાગવું નથી.

ચીરની આ ચીતની આખીઓ મોટે
જાંતાવર રેહેવું અને તેને મોટે મનમાં
ખજાવો કરેા એ માખુચની પોતા જાપરની
પ્રીતીના ચાંખામાં એક મોહાદી નમજાધ

છે. અને એ નખખાધથી પરમ હું પોતે
પણ કુર ન હતો. મારો ચેહેરો જેટલો લાં
મજાએ તેટલો પોહાસો નથી જોવા માલમ
દે હું બહાજો પટપટાર કરતો નથી તેને
લીધે તે હશે કે કાંઈ ખીજાંજ કારણને
લીધે હશે. ગમે તે કારણથી હોય પણ
મારા ચેહેરાની આ આખી કુર કરવાને
મે પેખીઆ વધારવા માંગીઆ પણ તેખી
વધતા નથી. દાહાડી મખવાનો મે ડોડાવ
કીધો પણ પાછલથી મને માલમ પડીશું
કે તેથી કરી ચેહેરાની ખુખશુબી વધવાને
ખદે પતલા અને લમખુમા મુખાડા
ઉપર દાહાડી વધારવાથી શામખો તે વધારે
બેદાલ થઈ પડશે. પણ હવે હું છલુખ દે
મારો લમખુથ ચેહેરો હજી પણ વધારે
લમખુથ હશે તો હીક પડશે, કેમકે મારા
એક મીતરે નીચે મુખખનેા એક “રમુજી
કલમ”નો જે રમુજી હેવાલ મારી જાપર
ચાકલી આપીઆ કે તેમા એટલી આખીને
લીધે કદાચ હું ચેહેરાધથી દાખવ થઈ
થકતે. મગખ મથકેરીના ખુખુમાં મધક
નવચારીથી મને તે હેવાલ મલીએછે, અને
તે જગાની તાડી અને જાપરીઆનો લેહે-
રમાં લખાએલો રમુજી હેવાલ મારી તર
ફના કથાપણ ફરશર વગર બોલેમાલ પ્રીધ
વાચનાગની શાંખે પરવાની હું રજા લઉછું.

શાહાજાદાની ક્રોધ કુમા કરકર,

માણુજ જાતનું બપું સાહી તેમનાં અ
નેક પ્રકારનાં ભજા અરથે સ્થાવેલાં તમાચં
નેક અને રમુજી પતરે વારણવાર વાચીયા
પછી આજે હું તમા શહેમને એક ચોકશ
“કલમ”નો હેવાલ લખી જણાવા માંચું
છું, જેને વીસે તમે કવચીતજ શમજીયું
હશે. એમ વેહેનાં તમે ચાહેજ રૂમારી રૂખ
ચુપ રોતે મુખખાત લઈ ગયા પછી અ-
તરે “કવચી” જાળી કરવાનું એક જાતનું
વેલાપણું લાગીછે. જેમા “તાડા અને જા-
ખરીઆ કલમ” “પરવારતા કલમ,”

“ગામરીઆ કલખ,” “નશાકગ કલખ,” અને “ખુબશુભી કલખ” શ્રુતપાછે. ઉપલી કલખો મધિની શરવેથી છેલી કલખની હમી કાંઈમા હાત અતરે “બેદાત કલખ” ઉભી થઈ છે આ અભાગયા નામની કલખના બાર શબ્દો અને એક પ્રમુખ છે આ કલખમા દાખલ થવાને માટે કશી પણ ખૂંચીખલા અથવા લાએકોનો ગરજ નથી. જેવો ‘મેતાનપથુના કાએલ’નો કલખો પ્રમાણે લાએક જણાએ તેમને આ કલખ મા દાખલ થવાનો પુતો હક છે. અને જો કે ‘બેદાતપાનો કાએલો’ ધણે લા-ખાન અને અતીધણી વિધતાઓ ધડેના છે તોપણ હાલતત હુ આશા રાખુ છું કે તે મધિની નોઅવી જે નણ કલખાથી તમારા દાનેશમદ વાચનારાએ શ તોશ પામશે.

૧ છું—જે ની શખશના શરોરના ખા-ધામા અથવા એકગના દેખાનમા કશી ખામી અને બેદાતપણુ ન હોએ તેનીથી આ કલખમા દાખલ થવાશે નહી જે ધણીએ આ કલખમા દાખલ થવું હોએ તે ધણીની ઉપલી ખાખદમા પ્રથમ કલખ ના શબ્દોર તપાસ લેશે અને તેમા એક શરખા મત રડવાથી શરનશીનશાહુ પા-તા તરફથી એક વધુ મત આપી તેનો વાજખી રડશે કરશે.

૨ છું—જે ધણી શબ્દોર થવા માગશે તે ધણીના કુખાનેના કફોડી રીતે આશ અતારા થઇ ગપના, અજબ જેવી રીતે ખુધ નોકલેલા અને એની કીશમના બે-દાલ શરીર ઉપર આશ ધવાન આપવામા આશ.

૩ છું—જેનુ નાક શરેશતા કગા વવારે લાખું અથવા પોતેલુ હશે તે શેલે લાઇથી દાખલ થઇ શકશે

છેલે રંગાલે જ્યારે એકજ જગાને માટે બે બેચના આશ તે જે ધણી રાષોર અને અખત આમડી શાયનધારે બેદાત હશે તેને પહેલી દાક મલશે.

રજીક ના નાબાશદે કલખમા પોતાની જગા લેતી વેના પોતાના ગાદના અરે શબ્દોરને કાલુ માછીની શકત એ ન વાણીની જવાજત આપવી અને તે જવાજત વેના શરવેથી કદરપા દેખાવના જગ આશ કા વાગતાએ લખનાર “દરપ”ની રજૂ તીમા એક બાશાન કગેશમજવધુ

મોટા શરીઆના એક જાણીતા તાડી ખાનામા હમાએ એક એકરદા પોતાની કલખને શાર અનાએરો રાખેપો છે અને હાલતરત આ કદરપા દેખાવના ઉપલા પ્રખાત શખશ “દરપ” ની એક શુદર (અરેઅર બાકુ તો બદલીકે) તથવીર લ ટકાવી છે. જેમ જેમ કલખની નાણા મં બધી હાલત શુધરતી જશે તેમ તેમ અર-વાચીન અને પ્રાચીન કાખના પ્રખાત થએલા બદલીકલીઆએનો તથવીર, પુ-તાનાએ અને તરેલુ કીશમના ચીતારો એમા કરવાનો આ કલખે રૂડાવ કાધા છે. મેદાલપણના પુરોપના જાણીતા ઉશતરો જેના કે “દનશ રોકેતશ,” હામગની કનિતા મધિને પ્રખાત “અશીતશ” અને ખુત લરો નાંમીએ “હુદીધાવ” એ તણુ મુખશીનો મોટી તથવીર ઇંગલંડથી આશ મંગાવી છે.

આ કલખનો દરેક શબ્દોર એકી તરફ પુરવું માન ધરાવે છે અને તેમને પણ પોતાની “કલખ” અને તેના કાએલ એનો લાભ આપવાને તે ખુશી છે હજુ શુવી અતરે કોઇ સ્ત્રી ઉમેદના જણાવ નથી, પણ જો તેવો તરફથી કલખમા દાખલ થવાની મરજ બતાવમા આવશે તો તે વાનો મલાનો જલવાએ એની રોત પી તેમને માટે આશ ગોડનણુ કરવામા આવશે.

હમારો લાએકીનાલો શરનશીન સ્ત્રી એને આ કલખમા દાખલ કરવાની શખશ હીમાએત કરે છે, અને તેણે મને આ કલખના એક શબ્દોર જોડેલી બે શુદર કવિ તાએ વાંચાવી હતી જે મધિની પેટલી

કવિતામાં અનરેની “કુમલી ગોશંની” નાં આગતા એ ઘંત પડી જવા વીચે તેણીને ગુનારકબાદી આતી હતી, અને ખીજમાં “શાકર વજીની” ઘાહખી ખુદ ઉપર જામ-લ તારીફ કીધી હતી. “ચુન્ની આંદન” એક વેલા શબ્દોર આપા પછી એવીનો કદરખીઆંમની યહ પડીછે કે દરેલા હ-મારી કલખમાં તેણીનો ગરવેથી પ્રથમ શ-લાંમતી લેવામાં આવેછે.

હમારા ધરનથીનને ખાહેને એ “નાહાની વહુ” નાં જેવી રદ્દતી કોઇ કાલે પણ શમજી નથી. “નાહાંની વહુ” હમારી કલખને લગતી આંનો ખીનીની તમામ ગોક વણુ કહેછે. ગરમાગરમ આનું પકાવેછે, કલખનાં દીવાનખાનાંને દીવા જેવું શોગુ રાંખેછે, અને વખતચર હાજર યહ દીરા ખીનીની ધરવે ગોકવણી કદી રાંખેછે. નાહાની વહુ” હમારા ધરનથીનનાં ખાલોમાં “ખુદરતેને એક અજબજેબ જેવા નમુનેજાહે,” એરુરાની ખુબશુરતી અને ધરવે રીતને શમતોશ દેખાવ હમારા ધરનથીન સાહેબને મનુષી સાધારનછે અને તેમાં જાહાજી પશંદ કરવા અથવા વખાંતવા જોમ કાંઈ નથી. ખેદાશ શખશનાં એરુરાનાં જાદગીકજ આલાખિમાં તેમની તમામ ખુશાલી શમા એવીછે અને તેની રોતના આલા કરનારા ખુદરની અકડોલો જાદગી તેવણને ન-જર પડેછે કે તરત તેમનાં નામ નીશાંનનું એક લીશ ખનાવી પોતાની પાસ રાખી શુ કેછે, તેમાં વારણવાર નવાં નવાં નાગો ઉ-ચરવામાં આવેછે; અને છેલે ધરવાસે પુ-રતી મગજીનો શય પોતાના જેવા પોતાના શાયખોનાં આ કામની લીચને પોતાના દોશ આશનાખિમાં ફેરવેછે. આ લીચને મધાલે તેવણ પોતે ખીગજે છે. અને છેડે ખીરાજવાનું માન તમારા શેવકને મલકેછે. લા. તમારા અતીધણી આભારી શોક,

કુમલી કદરૂપો, તે

“ખેદાશ કલખ”નો એક શબ્દાશદ.

જનમ ચરીત્રો.

૩

ડાક્ટર સેમ્યુઅલ જોનસન.

(બામ આતમે.)

Even the peculiarities which seemed to unfit him for civilised society, his gesticulations, his rollings, his puffings, his mutterings, the strange way in which he put on his clothes, the ravenous eagerness with which he devoured his dinner, his fits of melancholy, his fits of anger, his frequent rudeness, his occasional ferocity, increased the interest which his new associates took in him.—MACAULAY.

આપણે મયા અંકમાં જોઇ ગયા તેમ હવે જોનસનની મહેનતુ કલખને વીશાંમિ આપવાનો વખત આવ્યો. પણ તેની કલખનાં વીશામાનો બદલો તેની તેજ જુખ્યાં-નથી વધી રહેતો હતો. વાતચીત કરવાની તેની શક્તી હદ વનાની હતી. તેની વાતચીતનું બજ તેના મીતરે ઉપર શાય નીકલણુ એટલુજ નહી પણ તે વેલાના વિદ્વાનોના આખાં મંડલ ઉપર તેનો કાજુ ચાલતો હતો. તે પાંચી જુધી ધરાવતો હતો. શાંમા ધણીના વીમારે શેજવારમાં પાંખી જવાની તેનામાં આશ ખુબી હતી. વીધા અબીઆશ અને માણુજ જાતની તમામ આશખિતોથી તે વકિકગાર હતો. જેમ મુખત દીકા કરવામાં તેમજ રમુજ મશકેરી કરવામાં તે કુશલ હતો. અને અનેક માણુજાને લગતી નાહાની નાહાની વારતાઓનાં તેના મેતમાં કુવા હતા. તે ની બાલવાની ભાયા તેનાં બખાનોનાંજ જેવી શુધ અને રવમજ હતી, જો કે તે પાછલી કરતાં વધારે શાદી અને અશરકારક હતી. તે એવાતો જુલંદ અવાજ અને શુભાશીતપણાંથી ખાવતો હતો કે, ગમે એવા આંગનાં કફુડા આલા અને અમ-

પ્રુચી ખાની તથા બગાથાથી પણ તેની અશર ઝોઘી થતો ન હતી. મોલો ઉપર બાર મેલી ઝાનાદાર રીતે બોલના જતા વા રનવાર તેનો દમ બગાડ આવતો અને તે વેનાઝિ મોલો મરિથો કુશરા મારી અગ્રી જવાને બ લે પોતાનો વાદવીવાદ આગમ ચનાવતો તે અરેજ ધરુ મુજુ લાગતુ હતું. નિવાનો વધારો મોઝોના શોખ અ- તકજુનો કાપુ, જીઆદી બાબતો ઉર ઝિધીતો નિધનતા બરેલો રીતે તે વકસાર અલાવતો કે તેમને શુભારીને છપાવવા માટે તે મધેધા ઝિધ હરુ ઇચુ ફેરી શકાઝિ ઝિધા ન હતો તે વાતથીત માટે વારણનાર અવીરો પડતો. ખુરશી ઉપર પલાથો મારી બેશીઆ પછી પોતાના પેત મધેના કુતા- ઝિઆલી કરવામા તેની મોટામા મોટી મોજ શમાઝિલી હતી જો કે પોતાના મીત મડલમા તેની વાતથીત બહુ ખીલી ની કનતી તોપણ કોઈ પણ પારકાને પોતા તરફ થી માત્ર આપનામા તે તદન બખીનાઈ કરતો ન હતો આનાની તેમન ઉપર અ થળ બારેની ગાડીમા કોઈ ઇચુ થપચે પરથમ કાઈ વાત છેરી જોઈઝિ અને પછી જોનચન કાકા માટે કાઈ પ્રકુજ ન પડે ઝિના ઝિખનાવથી તેનચુ પડે તાઈ જતા અને પોતા માટે ફેલેજ વારુ ઊચુ મત મેનવતા હતા તેમની વાત ચીતવુ ખર તેજ પોતાના મીત મડલમા પ્રગત પડી આવતુ હતુ

૧૭૧૪ મા જોનચનના કેનાક મીત્રો ઝિ ઝિધ “કનખ” જીર્વી કીરી હતી, અને તેમા પ્રમુખી જગા જોનચનને આપી તે કલખતુ નામ “જોનચનચ કનખ” રાખાડ હતુ. આ કનખ પાછનથી બહુ વગવારી ચઈ પડી હતી તે નિવાનોની કલેખને નામ પકાતી હતી તેનો કાપુ ઝિ ટલેવેર વરી ગયો હતો કે નામ પ્રવરેજો જે બાહે પડતા તેમની જતેનો આધાર

આ કનખ ઉપર રહેતો હતો. જે પ્રથમ તરફ આ કનખ પોતાની પશંદગી જણાવતી તેની નની નની આનરતીઓ રોજ વાગમા ખરી જતી હતી, અને જે પ્રથ તમે તેમના ચપકા તલે આવતા તેમને છેલે શરનાલે તમાકુ અને કેક મકરમના પરીક બધાનાના કામમા આવ્યું પડતુ હતુ આટલો કાપુ ધરાવતા કલખના ચભાશદો પણ કાઈ જેવા તેવા ન હતા જેમ જોનચન જેવા પ્રમુખી કલખ ને જેખ મલતી હતી તેમજ પ્રમુખ શાહે બને શોભા મલે ઝિમા કામેન પુરશોધીજ તે કનખ બનેલી હતી કડીતા અને શા ધાગણ માણુશોને માટે વાચવા લાઝિકે ચહેલ પણ શુદર લખાનોના વકીત તરકિ નામાકીત ગોલડચમીચ આ કલખમા ખી મજતો હતો નામીચો ચીતારો રનલદચ હુનગના, અને પ્રખયાત બાકુ-ઝિદમન બરક-રાજકુવારી શીનશુરી અને શુભાખીત પણુના પ્રતીર્તથી તરકે આ કલખને જેખ દેતા હતા ઝિજ કનખમા વરી તે વેલાનો શરવેધી નામીચો તસારીખ નવેથ “ગીખતુ” અને શરવેધી નામીચો જુખાન શદોવી ‘શા નીનીઅમ જોનચ પોતાની હાજરી આવતા હતા નાટકો બહુ મતા તાગઝિ નો નામીચો ડચતાદ “ગેરીક” નાટક તખતાના કીમતી અનુખન અને કોઈથી નકલ ન રી શકાઝિ ઝિના આલા તથા ધોમ શોમથી ઝિજ કનખના શભાશદોને વાગણાર મુજ આવતો હતો “મેનેત લે મતન” અને તોપહેમ બોકનાગક ના મના જે જિઆ ખાનદાનના ચભાશદો આ કનખમા પોતાની ચાલુ હાજરી માટે પ્ર ખ્યાત હતા “લે મતન” શાખ સુનાની બાધાના તમામ બનતરમા પ્રગીત હતા અને તેનચુ અથલી ધપા વીઆરો તથા પોતાનો પડેજગારી માટે પ્રખ્યાત હતા. “બોકનાગક” નિવા મિત મેડનના મત્ર

ડાક્ટરને એક કોરે જેમાંડે એવા પ્રેમપ્રીય હતાં. સ્ત્રીઓની માહત્તત અને પ્રીતિમાં તેવણુનું બેહેશત હતું. મોજ મહત્ત, પાં-ની પીત્તી અને નાંચ રંગનાં તેવણુ ઉચ-તાદ હતા. શુદ્ધ પોશાગધી તરત તરાક ખનવાનો તેમને શોખ હતો. અને તેમ તપવા મધાવાનો તેવણુનો ધંધો હતો. આવાં એક મંડળને માંધે પ્રમુખપણું ચ-લાવણું એ જોનથનને માટે મેહેલ કાંમ ન હતું. “એમન ખરક” કોઇને પણ તાજે થાએ અથવા કોઇનાં પણ આંકોશ તલે રહે એવો ન હતો. “ખરક” જોનથનનાં જ જેવો બહુ મોલો હતો અને જે ધણુ-કરીને કોઇનું પણ મોલણું ધીરજથી ચમજી શકતો ન હતો, તેજ ખરક આ કમળમાં પોતાને જોનથનથી ઉતરતો ગણતો હતો. આ કમળમાં તેની જગા પીછી હતી. આટલા બધા નામીઆ નરોની આ “કલ-લ”ને આજે પણ “જોનથનની કલળ” તરીકે જણાવામાં આવેછે. છુટ ઇશતાકીન અને ચમચા કાંતામાં ઇંગ્લેન્ડની નકલ કરનાર આપણા કેમવામ્મિલા. જુવાનીઆ-એને શુદ્ધતા પાયા ઉપર વિદ્યાભીઆશના વધારા અને મીત્રાઆરીનાં મજબુત નાંતાને ખાતર આવાં કમળો સ્થાપવાનું હજી શુધી શુજનું નથી એ દેટલી દલગીર્મીની પીનાંછે.

“જોનથનની કલળ” નાં ચમચોમાં પીત્તો એક એવો ચમચ હતોકે જેને માટે ચમચોને જોડે જોંચુ મળ ન હતું અને જોડે ચમચોમાં દાખલ થવાને આવી ધણી મેહેનત પડી હતી તેવણુ તે કલળ પોતા-ની વાખવાખી માટે આજે તેજ ચમચ-દને આપારીછે. તે એક શારી મીલકત અને આગરૂદાર ખાનદાંનનો વારસ, અને સ્કોતલેંડ દેશનો જુવાન કામ્મિલ આશની “જેમચ મોલવેલ” હતો જેવો તેને શારી કાંની પીછાનતા હતા તેઓમાં તે એક કન તાલા બરેલે, નાતવાન, ઇતર, ધરપચીઓ

ગડખડીઓ, અને મુરખ હોવા છતાં વિ-ધાનું દોલ ધાલનાર તરીકે શારીકોની જાંણીતો હતો. મોકોલેનાં જણાવા પ્રમાણે તેનાં લખાંત ઉપરથી માલમ પડેછે કે તેનાંમાં વીચાર કરવાની, દાહપણુ વાપરવાની, અને શુભાખીત રીતે રમણુ લખાંત કરવાની પી બકુલ શકતી ન હતી, અને તેવણુ જ્યાં જ્યાં ઇંગ્લેન્ડ બાથા બોલાએછે અને વન આમેછે ત્યાં ત્યાં “મોલવેલ” નાં લખાંનો બહુ હરખ સાથ વનઆમેછે અને જ્યાં શુધી ઇંગ્લેન્ડ બાથા કામ્મિલ રહેશે ત્યાં શુધી તે લખાંનો હાલનીજ માપક પુગતી જીલત અને હરખ સાથ વનઆમે. જો કે “મોલવેલ” ઉપર ચલાવેલા મોકોલેના ટીકા પોતા તરફની ચહરાધાતથી બરપુરછે તો પણ તેમા ચોડી ધણીની ચમચ હોવાને લીધે હણુને તે વગર રહેયતે ઉતારી લેવા પડેછે. મોકોલે કહેછે કે “પુદરતે” મોલ-વેલને એક ગોલાંમ અને મુરતીપુજક બ-નાઓ હતો. તેનું મગજ એક જાતનાં વેલાને મલગું હતું. જે વેલાને જાહાડ પાણુની વિદીયા જણનારાઓ Parasites માને પુચાંમતીઆને નામ પાછનેછે, અને જે વેલો ખીજાં મજબુત જાહાડોનાં ધડની આશપાથ વીતરાધ તેમને કચ ચુશીને પોતાનું પોશન કરેછે. કોઇ પણ મજબુત ચમચની આશપાથ વીતરા-વાનુંજ તેને માટે બચ હતું. “વીલકીચ” જેવા રાજદુવારી છુતાપણાની હીલમાલ કરનાર ચમચની આશપાથ જો તેને વી-તરાવાની તક-મલી હતે તો તે લોકો એક ધણુજ જાહુનુની હીમાએતી થ પડતે. જો તે ધરમનાં કોઇ પણ પંથ આગેવાનની આશપાથ વીતરાધ શકતે તે તે પંથનો જખરો મદદગાર થઇ પડતે શારી ચનજોગે તેને જોનથન જેવા વિ-વાનવી આશપાથ વીતરાવાની તક મલી મેહેલી નજરે આજોડી ધણી કમળી લાં

નશનને અમલથી “જોડવેલ”ની જ-
મુખીનો તીરથકાગ હતો. જોનશનનાં
રાજી શાભાવ અને મજબુત મનશક
તી આગમ “જોડવેલ” ની ખુશાંમત
અને મુરખાઈ ભરેલી આપવદાઈ મધમા-
ખનાં ચાલુ ધમધમાતની મીચાલ કનતાલા
ભરેલી યદ પડવી જોઈએ. જોનશન પો-
તાણે પુછાએલા શવાસો માટે શદા કનતાલો
ખતાવતો હતો, અને “જોડવેલ” તરેહવાર
આપદા ઉપર જાને તેની પરીક્ષા લેતો
હોએ એવી રીતે શવાસો ઉપર શવાસો
કરતો હતો. એટલુંજ નહી પણ કેટલીક
વેલા તેને ગાંઠ વેલા શવાલ કરવાથી પણ
તે લજવાતો ન હતો. તે તેને પુછતો કે,
“ગાહેલ અગરજો તમને તરતનાં જનમેલાં
એક ખ્યાં શાય એક મજબુત બધીખાં-
નામાં કેદ કીધા હોએ તો તમે શું કરો ?”
જોનશન શાહેલ આપણાં “તો તોતલર”
ની માફક ખુદતના નીરમલ આખ ઉપર
શનતોથ પાંમતા હતા ત્યારે “જોડવેલ”
કાકા શરાખ ઊંધાવામાં બાહાધર હતા, અ-
ને ઠોધ વેલા તો જમીન માપવાની હથ
વેર આવતા હતા. આવા બે શનેહીએ
વચે શદા એકશંપ રહેવો મુશ્કેલ હતો.
ખરેખર કેટલીક વેલા માતા શાહેલ યુથા
ના ગલખામાં એવાતો ઉતરી પડતા કે
નાહાનાં શાહેલને ખરે પાણી ઉતરવું હતું.
અને તોપણ તે યુથા ઘોડાજ વખતનો હતો,
અને બંધે શહેજવારમાં પાછાજેવાને તેવાજ
મહી જતા હતા. વીથ વરથવેર આ મુજબ
એનાજ પોતાના નામીચા શીક્ષકની પુજ
કરતા હતા, અને વીથ વરથવેર નામીચો શી
ક્ષક પોતાનાં એલા ઉપર ઠપકાનો વરશાદ વર
શાવી, તેનો વુચકાર કરી, વારંવાર તેનીઉપર
પ્રીત ખતાવતો હતો. જાપલા બેહુ માંચો એ-
કેકથો ધણા કુર વથતા હતા. “જોડવેલ”
સ્કોતનાંડનાં પાએ તખત શહેર “એદીન-
ખરમાં” પોતાનો ધંધો ચલાવતો હતો

અને વારણવાર જોનશન કાકાની મુલાકા
તે લનડનમાં આવી જતો હતો. જ્યારે
પણ તે જોનશનની મુલાકાતે આવતો ત્યારે
તે વીધવાન પુરુષ ઉપર એક પોહરેગીરનાં
જેવી નજર રાખતો. તેની રીતભાત અને
ખાશીએતો ઉપર અવલોકન કરતો, અને
એવી એવી બાબદો ઉપર તેની શાય વાત
ચલાવતો કે જોનશનના મગજ મધેથી
કાંઈ પણ અજાએલ જેવા વીચારો નીકલી
પડતા. પાછલથી તેજ વીચારોને પોતાની
‘નોત છુક’ માં તપકાવી લેઈ પોધાએના
પોધાએના ભરી નાખતો હતો. અને એ
પ્રમાણે તપકાવેલી નોધને આધારે “જોડ-
વેલ” શુધરેલી દુનીઆની શનમુખ “જોન
શન” કાકાનું જે શમપુરણ જનમ ચરીત્ર
ધરીકું છે તેની બરોબરી કરી શકે એવું
જનમ ચરીત્ર આજ શુધી ખીશું ઠોધને
પણ હાતે લખાણું નથી.

“જોનશનશ કલખ” ઉભી યદ અને
“જોડવેલ” શાય મીત્રાચારીનું નાવું બં
ધાયા પછી જોનશન શાહેલને એક ખીતો
મીત્ર મલીએ. આ મીત્ર જોનશનની હોડ
મત વધારવા કરતાં તેને શુખી કરવાને લા-
ધારે કામનો હતો. “હેનરી થરેલ” તે
વેલાએ એક ચારી હાલતનો માતખર દાર
ગાલનાર હતો. તે ધણો આખરદાર, શખી દી-
લનો, નેક, અને જાંચી મનશકતી વાલો
કેલવાએલો પુરુષ હતો. તેને એક હુશી-
આર, દઆણું દીલની અને મલતાવદા
શવભાવવાતી અખલા શાય નેકા કીધા
હતા. આ સ્ત્રી ધણી જુવાન અને અખ-
રાક હતી અને તેણીની ખામીમાં ખામી
એટલીજ હતી, કે જે ચીજની તેણીને
કશી આવર નહી તેમાં પણ માયું મારી
શરવે ચીજમાં તેણી પોતાની હુશીઆરી
ખતાવા જતી હતી. તેણી ધણાં કામ એમાં
કરતી અને ધણી વખત એવું જોખતી કે
જે વાજખી ન હતું. તોપણ તેણીના મન-

તાવડા શવભાવ, જીવાંની અને ચળગાકી ને લીધે તે શવે બોલેલું અને કાલેલું શરવે કોઇને મનપથદ લાગતું. ૧૭૧૫ માં આ માદી બધમ્મિરનાં જોડાંને જોનથન શાય પીછાંન પડી. અને ચોડા વારમાં ને પીછાંને મજબુત મીચાઆરીનું ૩૫ પકડીકું. જોનથનની વાત આતનાં ચલકાત આગલ તો તેવો છક યહ તાજીબી બતાવાં લાગાં. આવા જગ આચકાર નરને લનડનની શરવે જગાઓ પડતી નાંખી પોતાને ત્યાં વારેલું વાર ખીરાજતો જોઇ તેવો મગજખી બતાવા લાગાં. પોતાનાં આંગનાં કફોડા આલા, લપેરાવર લપેરા ખાવાની આદત, દોષતા હાથીની માફક ચાલવાની રીત, મોધાનાં કુશરા, નાંખી પતપતારે, કધંગી રીતે કપડાં પહેરવાની બેદરકારી બરેલી આદત, ફાદીખાનાંસં જનાવરોનાં જેવી ખાતી વેજાતી જહડપ, બુઝાપા અને ગમ ગીનીનાં હુલેદરનાં જેવા ચાલું ગઢખા, ગોથાનું જાબરી આવવું, વારણવારનું જગલીપણું, ઇલાહી આશીર્વાદોને લીધે જોનથન ખીચારે શુધરેલી મંડલીને લા ઝિંકું ન હતો. તે છતાં માદી બધમ્મિરનું ઉપલું જોડું ઉપલી કફોડી આશીર્વાદોને લીધે જોનથન તરફ દયા બતાવી વધારે ન વધારે તેની તરફ ખેંચાતું હતું. તેવો શમજતાં હતાં કે ઉપલી આશીર્વાદો દરેક અને દલીદરતા શંભેની લાંમખા વખતવેરની ચખત લગાડની રહી ગએલી ધાતકી નીચાંનીઓ હતી. કોઇ ચીડીયા લખનારની અંદર એ આશીર્વાદો તીરથકાર ઉપજની શકતે. પણ એક જુધીવાંન, કાંપલ અને નેક પુરુશની અંદર આશીર્વાદોથી માન અને અનુભવની શાય દયાનો વધારો થાએલો. તેનાં બનદા લંબી આપણુ અનુભવ ધણે છીએ, તેની કાનેલીએત મોટે આપણુ તેણે માન આપાએ છીએ અને તેનો ઉપલી કધંગી

આશીર્વાદો આપણાં દીલ અંદર દયાના જહરાને વેરેતો કરેલો. જ્યારે જમાનાઓ પીતા પછી આપણને આટલું લાગે છે ત્યારે તે શરવે નજરે જોનાર ઉપલાં જોડાંને કેટલું લાગુ હશે? તેવાએ પોતાનાં દારૂ ગારવાનાં મથકમાં એક કુશદિ ઝોરો આરાશતે કરી જોનથનને શવાધીન કાધી અને પોતાનાં રહેવાનાં મકાંન ઉપર પણ તેવીજ રીતની શમવદ તે નામદારને કરી આપી. તે દર વરથનો મોટો ભાગ આ મુકામો ઉપર ચુલ્લરવા લાગો. તે મુકામો મેકેલે કહેલો કે તેની આખી છાંદમી શુધીનાં ભાગાંવુતાં અને ગલાંચ આપતાં આગલ અરેખરા મેલેલ જેવાં તેને લાગાં હશે. પણ મુકામ કરતાં તેનાં માથેક તરફની મમતા અને પ્રીતમાં જોનથનનું ચોડાંમાં મોડું શુખ્મ હતું. તેની મા અને મોહારદારનાં મમ્મ પછી જોનથનને નશીબે “મીચકથ ધરેલ” ઉપલાં બંધેની ગરજ શારે એવી એક ખાનું મલી હતી. કોમલ ઝોમ્મો તરફની મમતા બરેલી મીત્રાઇ નીઆરીજ હોએલો, કુખ અને દરેક વગર દવાએ પ્રકટ તેવો તરફની કોમલ બરદાશ અને નાજીક હાથનાં એકજ વેલાનાં પથવારવા બેપરથી અરધાં કમી ધણ જાએલો. “મીચકથ ધરેલ” જોનથનને રી જવવામાં બાહોશ હતી. તે તેની શાય ગમત કરતી, તેને દીલાશી રતી, તેને ગોઠ એક કરતી, અને કોઇ વેલા પોતાનાં પતપતારથી તેને ઝુથે કરતી તો તેની તરફને શખતમાં શખત ચપકા એક પરીના જેવા શાંત અને મીચાશ બરીઆ શવભાવથી બરદાશત કરી તે યુથાનો ખુગ વાલી આપતી હતી. જ્યારેખી તે તત અથવા મનની પીલાકારી વેથતો ત્યારે કોમલમ કોમલ દાથી તરફે મીચકથ ધરેલ તેની માવજત કરતી. પથશાથી અરીદી શકાએ એવી કોઈખી શૈવદ અને બાહોશ અખ-

લાનાં મગજ મધિથી નીકળી શકે એવી કોઈની કરામત જોનથનની માંદગીના ખી-
છાનાં આગલ હાજર કરવામા તેણી કપી
પણ પછાત પડતી ન હતી. આટલી મમતા,
આટલી કાલજી, અને આટલી બધી બર-
દાશતનો ખરેખે ગરીબ ખીચારો જોનથન
એક પીતાના જેવા પચીતર બીઆરથી
વાલી આપતો હતો. જોનથનની છાંદગીના
છેલાં શોભ વરસ મધિનો નજીક અરધા
ભાગ તેને ઉપર મુજબ મીઠું ધરેલનાં
મકાંતમાં મુજરીએ હતો. મીઠું ધરેલનાં
કુટુંબ શાય તે એટલો તો ખરાતાઈ ગયો
હતો કે તેમના શાય તરીકે તે તેવો શાય
એક વેલા પેરીશ, એક વેલા વેશલ, અને
વારણવાર આથ અને બગાંધતન આને ત-
નદરાશતીનાં શુધારા માટે જઈ આયો હ-
તો. આ રીતે તે પોતાનો ધણીખરો વ-
ખત મીઠું ધરેલના કુટુંબમાં મુજરીતો
હતો પણ તે કાંઈ સમરદબર તેમને માથે
પડીએ ન હતો. તેને “પ્રલીત સ્ત્રી” નાં
મના રચના આગલ એક ધેર ભાડે રાખ્યું
હતું. જેનાં કાતરીઆંમા જમા કાંધેલાં અરધાં
અવાઈ ગએલાં અને પુરખાનાં પુશતકો
પડેલાં હતાં. એકુવાતમાં કોઈકદામ તે
પોતાનાં એકુવાત મીઠને ચોખાનું પુદીન
અને હલવાનનાં ગોસન દવાદી વાળીએ
ની શાદી જપાશત આપતો હતો. પણ તે
ધેર જોનથનની ધેરજાજીમાં કોઈની
વેલા આલી પડતું ન હતું. એ ધેરમાં
જોનથનનાં હાથ અને શખી દીલે અજબ
તર્કાંનાં આદમીએને બેગાં કીધાં હતા.
“બીલીઅગથ” નામનો એક ધરડી સ્ત્રીને
જોનથને આ ધરડી મુખ્ય રમેવાલ બ-
નાવી હતી. તેણીની મુખેલી અને અન-
ધાપો એજ તેણી તરફની દયા હવેકે
રનારી મોઝાંમાં માટી ભલાંમન હતી.
“બીથઈથ દશમોલીનથ” નામની ખીજી
સ્ત્રી પણ કુશીનાં જેવી મુશ્કેલ અને

નાચાર હતી. અને ઉપલી સ્ત્રી તરફની
ધણીની આંનાકાની છતાં જોનથને આ
ખીજી સ્ત્રીને પણ પોતાનાં મકાંત ઉપર
આજરો આપએો હતો. “બીથઈથ દશ-
મોલીનથ” ની એક દીકરી અને “બીથ
કારમીઅવલ” નામની ખીજી એક અમલા
માટે પણ તેજ મકાંતમાં જમા કીધી હ-
તી. આ રીતનાં પરીનામીમાં દાકતર લે-
વેત નામનો એક ધરડો નીમહકીમ હતો,
જે મથાનાં હુનકરીએ, કચરાપતીએ અને
ભારતી ગારી વાગમીની દવા કરી તેમણે
અવારનવાર શંકરા મુકી પોતાની મહેન-
તનાં બદલામાં તેવો પાથેથી વધીઆ શં-
ધીઆ પાળીના કોર કાંચા, ગોશનાં વુકરા,
જીન દારનું એક ગલાથ, અને કોઈ
કદાચ એકુવાત તાંબાનો શીકો વશુલ કર
તો હતો. આ સરવે પરીનાવો અરેખરા
કજીઆના કાલબુદ હતાં. તેવો પોતાપોતામાં
દર રોજ મરાઈ મરતાં એટલુંજ નહી પણ
જોનથને એક “પ્રેનક” નામના શીધીને
પોતાની નોકરીમાં રાખયો હતો તેની શાય
પણ તેવો બીખાંતા હતાં, કેટલીક વેલા
તેવો નોકર ઉપરથી એક ઉપર ઉતરી પૂર્તાનાં
અને પ્રીવાદ કરતાં કે મુયો હયુને ભુખે
મારેછે, અને આધાના વાખા પાંદે છે ધ્યા-
દી, પણ ધણી વેલા જોનથન ખીચારો
તેમની હાલત ઉપર દયા કરી તેમનાં મુ-
લખાંત વચેથી મુપમુપ વતી જતો હતો.
તેને તેવોની અરેખરા દવા લાગતી હતી.
તે તેવોને માથેની ગાર અને અપમાનો
એક જકડીની મીથાલે બરદાશત કરતો
હતો. “લોરડ એથમશીલદ” નો વુચકાર
કરનાર અને “એથમોરન” નામનાં ચો-
પડી વેચનારને મહેજ અપમાન આતર
મધી જીજાવનાર જોનથન પોતાને માથે
પડેલાં આ કમઅકત અને કંગાલ ભી-
દમીએ તરફનાં તમામ ધપકા, તા-
નાતની અને અપમાનો મુગે મોહોડે

ખમી જતો હતો. કહેવત વારમાં ઉચકાકાઠ આવનારો તેનો મુખભાવ ઉપલાં હાલડ, જંગલી અને કછઆખોર આદમીઓની પેરમલુકાઈ અને કનતાલા છતાં જોવાનેતેવો ચાંનત રહી શકતો હતો, અને તે શરૂ થેમની દરદી અને કુખી હાલત તરફની જોનમનની મમતા ને મેટરમાંની ને લીધેલ હતું. દર વરસે તેવો વધાર ને વધારે શાખ યધ જોનમન ઉપર પોતાનાં મુજરાંનનો તમામ આધાર હોવા છતાં તેને નહીં તાંમોશ યધ શકે એવી પીછાકારી આપતાં હતાં તેણે તે શરૂ થઈ દીલ અને જીવાર મનનો જોનમન ધીરજ અને મજબૂતીથી શાંખી જતો હતો.

કેહવત મુલ.*

Writers of great talents, who employ their parts in propagating immorality, and seasoning vicious sentiments with wit and humour are to be looked upon as the pests of society and the enemies of mankind.—ADDISON.

ઉપલાં નામની બનાવનારનાં કાંઈ પણ નામ હાંમ વિનાની એક કંગાલ ચોપડી હોઈએ છીએ. આજને કાલ જાહેર લખનારાઓના પુરતા આંડોચની ગેરહાજરીમાં મુજરાતી ભાષામાં એવી કેટલીક કંગાલ ચોપડીઓ નીકળે છે કે જે કુમળી વયનો વાંચનારાઓ શાંત મુકવી તદન બધ બેરહ છે. આ વર્ગનો એક ચોપડી તે ઉપલી કેહવત મુલ છે અને એક કુક વિવેચનમાં હોય વાંચનારને બનાવી આપવા માંગે છે એ કે તે તેના આસરને કેટલે દરજ્જે કાપકે.

* કેહવત મુલ માને મુજરાતીમાં ચાલુ વપરાતો કેહવતોનો સંગ્રહ શુધ્ધ તથા વધારા સાથે આવૃત્તી ત્રીજી. ગુજરાતી, દિવસ મોર્નિંગ પેરેડ, અને ૧૮૮૧.

એક ચોપડી બનાવનારને પોતાની ચોપડી પોતેજ વખાણવાનો કાંઈપણ હક હોય પીછાકારી શકતા નથી અને તેણે તેનો બનાવનાર દીવાચામાં જણાવવાની હિમત કરે કે તેની ચોપડી “તેની જાતમાં પેહલી અને સૌથી શરૂ છે,” અને તે “હંમેશ મુકી યાદગાર રહી જાય” એવી છે, એ હોય કહીએ છીએ કે પાક ભેદ છે. તે કેટલે દરજ્જે “સૌથી મરશું” તે અગ્રણ્ય આલતાં માલમ પડે; અને તેને “પાદગાર” રહી જવા દેવી કે નહિ તે વાંચનારો આલમના હાથમાં છે.

ચોપડી બનાવનારની મકશદ મુજરાતી ભાષામાં ચાલુ વરસાતી કેહવતો કીયાં મુજ ઉપરથી નીકળે છે તે બતાવવાની દીધે છે પણ તેમાં તે રતી ભારખી પ્રતેહ પામ્યા હોય એ હોયને શકભરેલું દીધે છે. પોડીક ગણુજોની કેહવતો લખ તે દરેકનાં મથાલાં ઉપલ એક વાર્તા આવવામાં આવી છે અને હોયને લખાતું ગુસ્સા શાંતે જણાવવું પડે છે કે તે વાર્તાઓમાંની ધણી ખરી દરેક વાર્તામાં, કુકમાં, બનીયાર ને જરૂર તો ગ્રાયા દગલ ને પગલે રમી રહાં છે. દલગીરી એટલા માટે લાગે છે કે ચોપડીનો બનાવનાર પોતાનો કીમતીવખત આવાં કંગાલ અને ખીનીસ લખાણ ઉપર કાહેડે, અને ગુસ્સો એટલા માટે કે તેવાં નીચે લખાણો વાંચનારી આલમ ઉપર ફેંકવાની તે શાખ કરે. ચોપડીમાં કીધેલા જ વાતના અંતમાં—વાંચનાર માનશે!—હોય દય વાર્તા એવી નહિ જોતા કે જે વાંચવાની હોય તેને બાજામણ કરી શકીએ.

શાંતી, નીનીથી બરપુર અને આનાક આવનારી વાર્તાઓ ઉપરથી કેહવત મુલ કાઢવાને કર્તાને કાંઈ ખામ ધીકાર હોય એવું શાંત તેનાં લખાણ ઉપરથી દીધે છે. ચોપડીનો નજીક પોલી જાગ

તોલ્યાઓથી ભયોંછે કે જેમાં બધીચાર અને જાતકર્મ એકવાજ રાજ ચલાવેછે. જાણે કેહવાતાં મુલ બદ્દેલી અને કુકર્મો ઉપરથીજ નીકળ્યા હોય તેમ ચોપડીને પાને પાને તેવા વિચારો નજર પડેછે. કોઇ વાર્તામાં ઓરતને ધીલી નીતીની ચિતારીછે તો ખીજીમાં મરદને ઓરતનું 'પલીવ્રતાપણું' લુટતો જતાઓછે. કોઇ કેકાણે શશગને પોતાની વહુ શાયે ખીગડતાં ચિતારવાનું 'હલકાપણું' વાપડ્યુંછે તો ખીજે કેકાણે બાપને પોતાની બેટી શાયે લ'પટમાં પડેલા દેખાડવાનું 'નીચપણું' જતાવવામાં આવ્યુંછે. હમાગ વિચારના ટેકામાં હમા વાંચનારને ચોપડીમાંથી ફરરા ઉનારી ખાતરી કરી આપને પણ તેવા નજીમ અને ગંધીમાં લખાણથી હમારી કઠારો હમા આલુદ કરવા માગતા નથી.

હમા જે તપાશ લઈએ છીએ તે આ ચોપડીની ત્રીજી આવૃત્તિની છે અને શરૂઆતમાં કેહવા મુજબ જોડે ત્રીજી આવૃત્તિ છપાવનારનું નામ ચોપડી ઉપર જ. છાત્ર નથી તોરણ દીખાડ્યામાં જણાવ્યા મુજબ તેની પેહલી અને ખીજી આવૃત્તિ પ્રવગતાવનાર કોઇ માનેદ છે. પોતાના ફરકાના ભોટોને, કોઇપણ માનેદ, નીતીના ઉંચા મગકો આપી શુધારવાને બદલે, ઉપલી કીમતની વાર્તાઓ જોડી ઉધરતાં અને કુમશાં મગજો ઉપર બદલીતોના છાય ખેડાડવા જેવાં લખાણ બાંદર પાડે એ મળીજ અશ્વમેધકારક વાત છે, અને એક માનેદ પોતાની ખરી અને પા-કીની ભરેલી શરજો બજાવવાનું કેરે મુરી આપ્યાં આપ્યાં લખાણથી પેમા ફૂટી મટવાના સોગમાં પડે એ બદેખત તેને જોખા જગડનાર તો નથીજ. તેના અગળ છીએ કે હાલી ત્રીશગની વાર્તાઓ જોડવાની તેની દોગજાઈ કેમ ચાલી હશે? અને તેના અતગણે નેને તેમ કરવાની ન શીખેએ આ બે હશે?

અને હમા વધુ અજબ એમ છિએ કે વાચનારી આલમે આવાં એક કંગાલ ચા-હડાંને તેની ત્રીજી આવૃત્તિ શુધી પોહવાયાની ધીલી દારી કેમ મેશી હશે? આવી ખીલીત વાર્તાઓનો મંગલ જેને તેના પેહલાજ દેખા વમાં બલતાને સ્વામીણુ કરવો જોઇએ તે મંગલને હેતથી ઉછેરી તેની એક નહિ, પણ તણ આવૃત્તિ શુધી તેને પોહાચાડવો એ મુજરાતી વાચનારી આલમના બગડેલા જાખની એક મજબુત ગવાહી છે. જ્યારે સાગં અને વાચવા લાયક, વારીખ, નીતિ-યા વિદ્યાબ્યાસના ખીજાં પુસ્તકો, જેઓને ખરીદી તેઓનાં જનાવનારાઓને ઉત્તેજન આપી પોતા જોડે જાલથી રાખ્યાં જોઇએ તેવા પુસ્તકોને રીજતાં રાખી આવાં એક એકા અને નીચ વાર્તાઓથી ભગપુર પુસ્તકને ઉત્તેજન આપવામાં આવે ત્યારે તે પુસ્તક વાચનારાઓના મનની વલાણ કહી તમર દેવેછે તે શાક જણાઇ આવેછે. અ-શસોત શાયે કહ્યા વિના ચાલતું નથી કે પારશીઓનો હાલમાં વાંચણનો જાખ ત-દન જુદીજ બાબદ ઉપર ધસી ગયેછે. કાદણી અને કીસસાઓ, એશકબાજુ જેને નીચ હવસોને ઉચકેરી આપનારાં પુસ્તકો જોશો તો એક સેહજમાં જાંચકઈ જશે, પણ ખીજા હાથ ઉપર મનને મંગીન અને મજબુત બનાવે એવો આશક ધરાવનારાં પુસ્તકો ખીચારાં હાડમાર વધુ કેકાણે લા-ગશે. પેહલી કિમતના પુસ્તકો કદાચ ઉમરે પુગેલા અને દુ-માદારીમાં ખડાપણાં આદ-મીઓ ઉપર કાંઈ પણ અગમ અમર જી-વન કરવાને નીચશલ જતાં હોય, પણ કુમશાં અને ખીન અનુભવી મગજો તથા ઉચ્ચતા લાલીઓ ઉપર તેઓ પેહલી ખાને ખરાખી કરનારી અમરો કરેછે તે વાચના કરતા વિચારવુ એટલે. આવાં આવાં પુસ્તકો ખીન દેહ્યતે આપણુ વચે જાએ જાએ એમા ત્રીજી તમરથી હમા જાહેર

લખનારાઓનો વાંક જોખમિ હિમિ. લખાણોના પ્રવ્રસ્તાક રાજ્યના, જાહેર લખનારાઓ ગોથા પ્રધાનકે, અને તે પ્રધાનો-એ શાહુચેત્રીની નજરથી તપાસ રાખવી ધટે છે કે પોતાનાં પ્રવ્રસ્તાકમાં કેાઇ પણ કાલુ મંદુ માને નહિ વાંચવા લાયક પ્રસ્તક પેથી જવાને શ્તેહ પામે નહિ, અથવા જો તેમ બન્ધુ તો તેઓએ કાંઈ પણ હીય વગર તેમાં પ્રવ્રત્તની ખરી મકશદ અને તેને ફેલાવો પામવા દીધાથી તેમાંથી ઉત્પત્ત થતા ગેરફાયદા બતલાવી આપી વાંગનારી આલમને શાહુચેત્ર ગખવાની અરીયય જરૂર છે. આપણા જાહેર લખનારાઓ એવું ધ્યાન કવચીતજ આપતા દોષ છે અને તેઓની બેવરવાહીને લીધે બને છે એમ કે તપાસ તમે આવેલાં પ્રવ્રત્ત મિત્રાલનાં ખાજાં ચીકડાંએ બેધડક પોતાનો રસ્તો ભાલા અને અંજલણ વાંચનારાઓ વચે કાપ્યાં જાય છે અને તેઓને ગુમરાહ મગજોથી ટેકા મળે છે કારણકે તેવાં પ્રવ્રત્તોના ફેલાવા શામે ચા તેવા વાંચનાગઓના ગુમરાહ શાખ શામે લખનારાઓ અને નુકતેથીઓ પોતાની કમમ વાપડવાની અતીયય આલશાઈ કરે છે.

ચોપડીનો તપાસ તરફ પાલુ કરતાં હમીએ ઉપર જણાવ્યા મુજબ તેમાં ચમાયલી વાર્તાઓનાં દલકાણાં વિષે એશારે ક્યો ઉપરાંત તેવી વાર્તાઓમાંથી શકરા ચા તેઓની મતલબ હમો આપી શકતા નથી. પણ તેવી ખીલીસ્ત વાર્તાઓ ખાદ કરતાં જે ખાજી રહે છે તેમાંની કેટલી દસ્વા જેવી મુખ્યાંઓ પંકરાયલી છે તે હમો વાંચનારને બતાવશું. દાખલા તરીકે "આલશુનો પાદશાહ" એ મથાશાં હેકલની વાર્તામાં એક પાદશાહ વિષે જણાવે છે કે તેણે આલશુઓ માટે પોતે બંધવિશાં આગ્રમખાંનાને આગ લગાડવાનો હુકમ કરી, એવી મતલબથી કે

જે ખરા આલશુઓ હોય તેઓ કગારા આલશુઓથી ઓલખાઈ આવે. આગ લગાડવા પછી તે ધરમાંથી, જેઓ કગારા ફરીને પોતાને આલશુ લેખાવતા હતા તેઓ બેધડક નાદશી થયા પણ જેઓ ખરેખર આલશુ હતા તેઓતો આગમાં બલી જવાનો કાંઈ પણ ધારતા વગર ત્યાજ પડી રહ્યા. કેાઇ પણ માણુધ પછે તે આલશુઓના પાદશાહનો તાદશાહ પણ કાં નહિ હોય પણ તેને પોતાનો જીવ ખંઆવવાની કાલજી નહિ હોય એ માનવું કેવલ અચકપછે. એક માણુયની આલશાઈ પછે તે ખીજી ખીજી બાબદામા તેની આડે કાં નહિ આવતી હોય પણ જીવ ખંઆવવાની આડે કદીજ નહિ આપી શકે તે ચોક્કસ છે કારણકે જીવ જેવી વાહલી ખીજી એકે ચીજ નથી; અને જ્યારે કંગાલમાં કંગાલ એક બીખારીને પણ તે પ્યારે છે તો અમન અમનમાં દાહડા કાઠનાગ આલશુ પાડાઓ પોતાનો કાલગરો જીવ ખંઆવવાની વેતરણ કેમ નહિ કરી શકે ? પણ વલી એથી વધુ અજબ જેવું શું છે ? પાદશાહની જ્યારે ખાત્રી થઈ કે પેલાઓ ખરેખરાજ આલશુ છે અને આગથી પણ ખીલતા નથી અને પોતાનો જીવ ખંઆવા માટે ઉઠીને નાહામી જવાની પણ આલશાઈ કરે છે ત્યારે તેણે તે આગ બુજવી નાખવાનો હુકમ આપ્યો અને જેવા તેનાં માહમાંથી તે હુકમ નીકળ્યો કે તરત તેનાં આદમીઓએ પેલાઓનાં ખીજાંનાં શુધી આપી પોદેલી આગ હોલંતી નાંખી ! શું શરય આગ બુજાવુએ હોય ! જાણે કે એક મજબુત ફેલાયલી આગ બુજવી રતી એની બેચાર પંજનુંજ કામ હોયની તેમ જેવો પાદશાહનો હુકમ થયો કે આગ બુજવઈ ગઈ ! મુખ્તનાં શયર જોગેદનાં આદમીઓએ ખચીત ધ્યાન આપ્યા લાયક

આ વાત છે. તેઓએ થોડુંક શુધી ઉપલાં આદમીઓ શોડે જરૂર તાલીમ લેવી પડે છે. કંઈક કે વિદ્યાની છેલ્લી શોધ મુજબનાં પક્ષો ધરાવ્યા છતાં તેઓ એક ફેલાવલી આગને ઘૂરત બેસાડી શકતા નથી. *

ખીજી એક વાતમાં ઉલ્લી જેવીજ કાંઈ દરજ્યા નોગ બાબદ આવીંછે. બે શાહુ ચોરો એક પાદશાહના મેદાનમાં દીવાલ મારખતે ચઢીને તેના ઓરડામાં ચોરી કરવાની મતલબથી દાખલ થયા, અને તેને જાગૃત નોંધને તેનાં ખીજાનાં હુકલ બરાધા. પાદશાહ ખાખમાં ગાફૂલ થયા બાદ એક ચોર તેનો (પાદશાહનો) પોધાક પોતે પેદ-ચો અને ખીજાએ તેનો રાણીનો લેખામ પેહરવાનો વેતરણ ચલાવી પણ નખોદ ગીયાં બેદા ઉપરના તેના ખાલોએ નેને એક ખરી રાણી બનતાં અટકાવેા. હવે કરવું કેમ ? ઘૂરત તેણે એક ખાટલી બાંછનાખી (અને તેખી પેલા તરતના શુતેલા પાદ-શાહને જગાડયા વગર) અને તે બાંગેલી ખાટલીના કાચનેા એક ટુકડા લઇ તેણે પોતાના ખાલો ધણીજ શણકથી ઘૂરત બેાડી નાખ્યા ! અબાગ્યા આપણા હજી-મા ! ખોદા માલમ તેઓને આવો શાદો અને શુતરો ઓલાજ ખાલ બેાડવાનો શા માટે શુજતો નહિ હશે ? જ્યારે એક દોહોડયાની ખાતલીના કાચમાંથી તેઓ આહું એટલા અચતરા બનાવી શકે ત્યારે અરધા રૂપેા અરધી એક વેલાની અ-શતરો લેવાનાં તેઓ શા માટે કાંકાં મારતા હશે ? કદાચ આપણા હજીમા, અમાન પડયા તેથી તેઓને ઊપલો રસતો સુજ

* આ બાબદ તાઉપમાં ગોડવાયા બાદ હમારા વાંચવામાં આવ્યું છે કે એક ફેલાવલી આગને ઘૂરત છુજવી નાખવા માટે પરીસ રોહગમા એક અખતરો કનેહમંદી શાખ કરી બનાવામાં આ વ્યોછે. પણ અ-મતભારીક રોધાની આ બુગાઇઓની મદદની ફેતેહ એથી આલમીઓને પાલનારા મહુ રાજાઓને લાગીતી રીતે એ ખાનગી તદ્દન હરેવા સંરોણ છે, અને તે-રમા માટે હમારી ઉપલી ટીકી જેમની તેમ અના-વ ઉચી રહેછે.

તો નહિ હશે માટે જો આ વાર્તા અ-નાર લાલચુજરગ થોડો થોડો વખત તે ઓને કાંઈ લેમન આપેતો અલખત તે કાંઈ બ્યથ જાય નહિ.

આવા આવા દાખલાઓ વધુ લખાવાને હમારી ટુંક જગ્યા હમાને અટકાવેછે. ઉપલા ઉપરથીજ વાંચનારની ખાત્રી થઈ હશે કે ચોપડી કેવી કેવી ખુખીઓ ધરાવે છે. નીતિને અનુચરણું તો નહિજ પણ માણસની શાદી અકલને અનુચરણું લખવાનીખી જ્યારે રમનારમાં શકિત જણાવી નથી તો પછી તે પોતાના જેવાજ વાંચનારા સિવાય મીઠા દોહાના આમરાની આશા રાખેછે ? ચોપડીનું નામ “કેહવત મુલ” છતાં તેમાં કેટલીક વાર્તાઓ એવી ધુશાડીછે કે તે કહી કેહવતનાં મુલ માટે લખવામાં આવી હશે તે કદાચ લખનાર પોતે પણ જાણતો નહિ હશે. હમા તેને પ્રજવા માગીએ છાએ કે નીચલાં મથાલાં તેની પોતાની રલકુપ કલ્પનામાંજ કેહવત તરીકે વપરાયછે કે કોઈ ખીજે ટુકણીખી ? “ખાત્રી”ને કુએલો સમજ તેની પીક ઊપર ઉભી રહી ચોવા ખાનારી હી’વાત્રી”, “ખાચડાંની કખર ઉરર પાદશાહ રાખેલું એમીન,” “અખીલાધનો મલવેલો ઠડો,” “મોહવતની લ’પતમાં આર જાનની ખુવારી,” “જતરાના સંગમાં શામલ થયેલો ગોમંધ ખાલો,” “માર શલોકના આર મારની ખુખી,” “વાંચ અમરાશીધી મલેલી પાદશાહીની વારતા” વગેરે દિખાઆમાં બડાઇ થોકાર્યા પ્રમાણે જે “વધારા અને શુધારા” થયે ચોપડી બાહર પાડવાનું બાકું ટુકવામાં આવ્યુંછે તે વધારે હમા ધાર્યે-છિએ કે આ લેખાયુ વાર્તાઓથી પુરે કીધેછે, અને તેટલા ઉપરથી ચોપડી બાહર પાડી પ્રજને કાંઈક શ્રવણ કર્યાબદે તેમાંથી પેમા કૂટી કાઢવાની બનાવનારની નેમ વધુ રપટ જણાઇ આવેછે. હમા હમારી તરફથી

પુરતા પીકાર થાય જાણીએ કિમ્મ કે આ
ચોપડી આશરે આપવાતો શું પણ હાથમાં
ધરવા લાપકખી નથી; અને જેમ્મિએ અ
જાનરણમાં અતાર અગાઉ તે ખરીદી પો
તાના કપ્પીકામાં દાખલ કીધી હાય તે-
મ્મોને હમારી બલામણુએ કે તે ઘખી ના
ખવા માટે તેમ્મોએ એકે પક્ષની પણ દીઠ
કરવી નહિ.

ઉપલી દુકે દીકા હમાએ યુજરાતી
વાંચનારાઓના શયદા કીજે કીધીએ. હ-
માએ પકડો ડોડાવ કીવેલે કે યુજરાતીમાં
પ્રમટ થતાં શબ્દો પુરવડો ઉપર જારીકી-
ધી નજર રાખી તેમ્મો કેહવી જુખી યા
આમોમ્મો ધરાવેલે તે વાંચનારને બતાવવું,
અને કચરા જેવાં ચીડામ્મો ખરીદી ભા-
લા અને અંજાણાં શિક્ષા ડગાય નહિ તે
માટે તેમ્મોને ચેલાવી શાહુચેત રાખવા.

વખતની ગતીમાં ઇશ્વરની સ્તુતી.

હુએ આંધણી ને ઝુગી સીકા કરવડી રાલ !
પરાચીમી ચોરમાં તને તારું ઘાલ.
જેખાવાઈ હેસતી ને ખીસતી બામલદ,
અને તેની મહાબલમાં રેલ માલું સાલ.

રજોલી બામલદ હુએ ચેહર ન્યારી
ચોલાવ તારા ભેડા ધુરરીદને બાહાર,
દીધે જેનાં પુરે કુલ ધુરરતનો રમ,
નીહાલવા તે પુર મંદને કુલે ઉમંગ.

અથા પુરે પુરમંદ—પુરરીદ નીકળખત !
મનની બુર્મદીએ રીપાવ ડું તખતી
તે શકિત ને કોરતીની રીપાવ ને તાપ
ચાલ કરતાં પુર થાપ મનને સંતાપ.

નમાવ અથ પુરરીદ બુર્મદ તારું સરા!
પરાચીમના પેટમાં કુલ તારું મર,
કે નમતો ભેડાં ડું, કું નમન કરે,
તે પુરીની ચાલમા સ્મરણ કરે.

આવ અથ આરાંમ ને સ્થનતીની સતા!
થયોલે તુંધી રોશન રોજ મહોત;
સરખામની મોટોત અને નીંદની વેચાડ
જેબોર તે વિચાર સાથ આપ તેની ચાલ.

નરગેશ

ખુદરતના બાહારમાં ખુદાઈ વિચાર.

ક્યાંની લોહીનાં જરમોસ્તી બાલ !
ખુદાઈ ભજન માઈ બની પુરસાલ.
નીહાલી ખુદરતને બોલતો બાહાર,
આહુરતી શકિતને કરે વિચાર.

તલેસ્માને જમશીદનર બુલંદ મીનાર !
પુગલન દોનરના અમર ચીતાર !
જે હાથોએ તને બાધ્યા હશે,
તેને સરજનાર કેલે હશે !

સેતારાની ચાંલી માહતાબ ફીરાન !
ખીસવ ડુંજ આકારી બોલોસે ચમન;
બાહાર કહો સેતારાની રોના તમામ,
રીપાવ તે બલવંતનો સિદ્ધિસાહી કમામ.

અથ નરમ જાતીના ખુજતા દરવાજ !
તલે હવે એ ધુરદાસ જેવાવ.
ભરતીનાં જોડા સાથે મનન મલન,
એવી લે શહેબની ઘડિત દરશાવ.

અથ સંગીન બાધના માહોડો બુલંદ !
આકારનાં પેટમાં પોહોચી અખંડ,
તે પુરવરની સેધમાં રહે એસતપાર,
છે જેની મરણપર સઉનો આધાર.

ખીજીનાં પતાલ ચાહોચિલો તલ !
તજોખી કુંડો તે ઈશ્વર માહાબલ.
ઉનાંચની તેની ખુદરતને ભેડ,
પાંચવાને રાખે હર પલ ઉમદ.

તમે એ વિસ્તી ને જાંલ વરાન !
કરો સદા તમ રખ ઉપર ધ્યાન,
કુનાંચાં બાલી ચોધારથી કુર
રહો, ને રહો તેની ચોદમા અકસુર.

વસ્તીથી ભરપુર બુલકો આબાદ !
વલંડો તમ તેની કોરતિના નાદ,
કે તમે સ્થળ ઉનાંચોની ધરી ઉમંગ,
હોપાવે તેની મહોમાનો રંગ.

દશાન્દરત દરખનું ને રીપા નાજુક !
તજોખી ચોલોતા હોવ મેલવવા મુખ.
તો, તમારો દાક્ષીએ કુંડો ચોપાસ,
રાતો રીન સેધો તે આસેસ પુરકાસ.

રજોસાં, રસીસાં, રસીરોન કેસો !
સેતોલીનાં, નાજુક, બોલતાં કુલો !
કરોનખો હેપોને પુરપુખી તર,
કે ફેલાઈ તે ચોપાસ સેધે પરવર.

આ નાથની ને મોટી દરીઆની માહી .
માથો તમે તેની રાજની મોટાઈ.
કુખી દરવાજના પેડાં અંદર,
આકારનાં જાંચોમાં સેધો પરવર.

કેમજ કેંચનાં આ જખી તમમ !
તજોખી લેમ્મો ને શહેબનું નામ.
કે સાદી તે બદલીના રીંગીએ અવાજ,
મુની, ને લાગે અધરમીને લાજ.

કબરસ્થાન, મસાન, 'ને કુખમાના કામ,
ગુજરણના તનના આખર યુકામ !
અમલીર તમ દેખાવથી થતી અસર,
હમશાનીના પુર તરફ એ એક નજર.

મોહોતના કોરૂકતાની પાખોને ફેરવત
સંભલાતાજ દીવ્યમા લાગે ધબકાત
માયા તણ કરવાને કરતા સરન,
જતો છવ માગેછ તેથીજ રહન.

જગતથી ફેરતા પુકાની પવન !
તે ગેળોને સોધવા બાહ્ય આવ તુ પલ્લુ,
પલીદોને વીખરી, 'ને નાથુદ કરી,
સોધ તે અરોને હોમગ ધરી

વરસાવની કમાન બતાવ મરોર !
કે નાચતા થાય તુને જોઈ રમીલા મોર
જે કારીગરે તને રમી સુદર,
તેની દરબાહમા સજી ફેરે નજર.

નીચલીના ચમકાત સ્થાય ગાજતા મેગરાજ,
અવીથી 'ને બહી ધોઈ કર તારાજ,
કે બાહારના બાહારમા કરી જશન,
પ્રવરત તેની ખીસતી જોઈ થઈએ મધન,

અથ શીરાણ સરાબના સીસા રંગીન !
બનાવ તું કુખ્યાને બેઠેને બરીન,
કે યજ્ઞદાની યાદમાં નીરા કરતા જામ,
અમીન દીક્ષનથી મહે આરામ.

ફેગવ અથ જોમી તું અશમે નરમીશ !
તે વરની સોધમા હમીશ હમીશ;
સ્પીર તારી છબીને તેણ બનાવ,
મધુર મીની મોહોતના રાગો બનાવ.

નરગેશ.

વાસ વગરનાં એક પ્રલેને

વિષે.

મારન તુંએ કીધું સોહામણ બન,
પણ ધરાવતુ નથી તું તેમાં મુખ્ય;
કીધો તે બાહી ભરકો ને કાંક,
પણ જોઈતા ને શુભ તેમાં છે તું પલાત;
મુખ્ય છે કુલોને મોહને સંગર,
તે વગર તું માહરો જિએ ન ગણર.

આ તોહરી પાસેનું ઉમેલુ શુભ,
જે દેખાવે સાધુ ને રજાથી કુ;
નથી તેના કોઈ કંઈ થાક કે થડમ,
પણ ભરેલો તેમ જીવા મુગધ,
કે બેસે તે માહરો થક અને તન

જા. નં. પી.

દાનાવોની દાનાઈ.

(મીઠો નયીનદાશ ફકીરભાઈના સ્ત્રી સંસાર ઊપા
આથી રત્ન હોપરથી.)

મત્ત વચન-નિઃમલ પાણીની બરાબર
કે જે સર્વને શુદ્ધ કરે,-પણ તેને ઢાંધ શુદ્ધ
કરવુંજ નથી; તેવા મત્ત બાપણને મુકી
દધને અમત્તને વધગી રહેવું-એ કેવી
ધીક્ષરની વાન ? બુલ શુકે પણ અમત્ત
કદી બાલવુંજ નહી. "કરીમાતુ" દેખા-
વમાં સ્વીયોં જેવું, અને સ્વાદમાં કદવું
છે-પણ જવરતું હમેશાં નીકંદન કરેછે;
તેમ મત્તપણુ હમેશાં સર્વ કુખ્યું નીકં-
દન કરેછે.

મંગલ એ શમશર શમાનછે;-કે જે
શમશરથી માણુશોનાં પ્રાણુ જામિછે, અને
તેજ શમશરથી માણુશોના પ્રાણુ બચેછે;
પણ જેમ વગર કવામિદથી વાપરેલી
શમશર પોતાનીજ દુશ્મન થઈ પડેછે, તેમ
વગર પરીક્ષાએ કીધેલી શંગત કેવું જલ
આપશે તેની ખબર પડતી નથી.

સીમાને મુખ્ય શંગત જેમ જેનાના
પતીનીજ રાખવાનીછે, તેમજ નીતીના પુરત
કોની અને સુરીઆરી મહીયેરાની પણ
કરવાની છે. કુખ્યની વેલા અને મનની
મુલવણુ વેલા નીતીનાં પુરતકા અને મત
શંગત જેવાં ઉપયોગી થઈ પડેછે તેવાં
આ મંશારમાં ખીજાં ઢાંધ પણ ઉપયોગી
થઈ પડતાં નથી.

ઘટીત અથવા અઘટીત શરવ વાતોનો
જાલાશો ખરી મંગતથી મલી શકેછે,-
મટિ મંગત કરવી તે વિધવાન અને મરુ-
છીનીજ કરવી.

જગતમા જોટલા અધકારા, જોટલા
કીરતીવંતો, અને જોટલા કુનરીઆ થઈ
ગયાછે અને થાયછે-તે મરે કવખતની
અને વીશ્ય નિધાને શુભ દાખત ગણેછે;

માટે નીધાને પોતાને સ્વાધીન રાખતાં દરેક મનુષ્યોએ નીધાને સ્વાધીન કદી થવું નહીં. નીચ માણસને અત્યંત દ્રવ્ય મલવા છતાં તે પોતાના જાતી સ્વભાવ ઉપર ગયા પીના રહેતા નથી, -તેમ વીરોધ નીકાણાસો માણસ જોઈએ એવો શુભી હોય તોપણ તે પાઉં કુખી થતા પીના રહેતા નથી.

જે સ્ત્રી માંસમાં કે પીપેરમાં કોઈ પણ માણસ માથે વગર વીચારે બાંધે છે અને વરતે છે, તે માંમાં માણસની શહેતા અને દયા પોતે કદી મેલવી શકતી નથી. કોર અને અવીચારપણે બોલવાથી જેટલું કુખ, જેટલું અપમાન, અને જેટલું પરાધીનપણું ભોગવવું પડે છે, તેટલું કુખ આ મંદારમાં ખીજ કોઈ પણ સ્ત્રીને ભોગવવું પડતું નથી. વીચાર કરીને શું કર અને મનુષ્ય બોલવાથી જેમ તારા મંડવમાં 'અંદ્ર' દીવા નોકસે છે તેમ તે માણસ દીવા ની-કસશે.

જો તહમને 'પીપેર તરફનું, માંસયં તરફનું', 'લોક તરફનું', 'વેરી તરફનું' અને 'વાહલ તરફનું', જોઈએ તે તરફનું કુખ હોય તોપણ તે સમયે તહમારે ધીરજ અને હીમત રાખ્યા શીવાય ખીજો છુતકો નથી. સીદાંત કરી માનવો કે દુખનો છેડો શુખ અને શુખનો છેડો કુખ છે.

જેમ શરતીર માણસ સતતના અતી-બલને કોઈ પ્રકારે મણકારતો નથી, તેમ ખરે હીમતવાળું માણસ વીકાલ સમાન બીજાને કોઈ રીતે મણકારતો નથી.

હું બાઈએ ! છપતરે અને તહમાગ માતા પીતાએ નીરમાણ કરી આપેલા તહમારે પતી જોઈએ એવો અબણ હોય, જોઈએ એવો અંગ હોય, જોઈએ એવો દુર્બંદની હોય, જોઈએ એવો કુપક્ષત્રી હોય, જોઈએ એવો બળીઆશ હોય, જોઈએ એવો હીલુકમાક હોય અને જોઈએ એવો ગુરખ હોય, તોણ તેજ તહ-

મારો યગદ, તેજ તહમારે શીગાર, તેજ તમારી હાલત, તેજ તમારી રવરવ, તેજ તમારું સુખ અને તેજ તહમારે તન મન અને ધન તહમારે ખાતી પૂરવડ સમજવું.

જેને સ્વામીએ માંની તેને ઘેર માંની, ઘેર માંની તેને લોક માંની, અને લોક માંની તેને પરલોક માંની.

પતી પોતાની પતનીની સલામતી મળે કેવાં કરજો, કેવા ખરચો, અને કેવાં શંકરો ભોગવે છે ? ત્યારે જે સ્ત્રી પોતાના પતીની મજા ઉપરાંત કાંઈ કરે છે, પતીને મજા છે, અને પતીની આમાથી વીરધ રહે છે, તે સ્ત્રીને શું થોડો શીટકાર ? ખરેખર, તે સ્ત્રીનો ઇતિવારને ત્યાં કોઈ પણ ભવે છુટકો થાએ એમ કદી પણ સમજવું જ નહીં.

જેમ લોકુળક સાખડને વજગી ગુહે છે, તેમ દરેક સ્ત્રીએ પોતાના પતી તરફ આગ્રામાં, રીઝવવામાં અને શેવામાં વલગી રહેવું જોઈએ.

આ મંદાર ત્યાગ કરી ધર્મ ગમ્મિલા માણસનો, મહેકો અને હનરો વરસ સુધી તપ કરી ધર્મ ગમ્મિલા તપથી લોકો, નવા નવા પંથો ઉભા કરીને હનરો માણસ ઉપર મના ભોગવે છે તે લોકો, હયાદી માહામાનીઓ અને માહા ભાગ્યશાલીઓ મર્યાદા જોઈ સત્તા ભોગવી ગયા છે અને ભોગવે છે, તે કરતાં પણ પતીવરતા સ્ત્રી વીર્ય ભાણે ભોગવે છે.

ધરનાં કાંમનો અનુભવ બધ રાખવો એ તો સ્ત્રીઓનો ધરમ છે.

જેમ કોઈ પણ રાજનાં રાજપમાં અમાની પ્રધાન પ્રભને અડચણ આપે છે, તેમ ગુરખ સ્ત્રી ગેલા ગળ મનમે સંબોધ ન રાખે તો પોતાની થનારી પ્રભને પોતેજ અડચણ આપે છે. પછી તે પ્રભ દુરખ, રોગીર, અને કરી થાય તેમાં નવાઈ તે શું ?

જેમ પગર નેલેલાં માણસને ચરીર

ઉપર મેલ વધતો જાય છે, જેમ પડી રહે-
લાં લોખંડ ઉપર કાટ ચઢતો જાય છે,
તેમ જે માણસ આલશ્ય યજ્ઞને પડી રહે
છે તેનાં ઉપર વીપતીનો કાટ ચઢતો જા-
ય છે. જો આ આલશ્ય માણસની જગ્યાએ
પથર પેદા થએા હોત તો ધોળીઓને ધો-
વાને તે કેવો ઉપયોગી યજ્ઞ પડત ?

જગતમાં માહાસ બરલાં કામો યતાં
અટકે છે તે આલશ્યથી જ અટકે છે.

શાયરમાં સાધુ મયરા, દીવેર જેઠ,
કેરાણી જેઠાની વીગેરે પોતાની અથવા ત-
હમારી અસ્તાતાને લીધે તહમને અથવા
તહમારો માતા પીતાને ગાસાદે, ખાવા
પીવા તરફથી અને વલી વજ્રઅલંકાર વી-
ગેરે તરફથી તહમને હેગનમતીઓ ભાગ-
વાય, તો પણ તે શમયે તહમારે અતી-
અંત ગંભીરતા વાપરીને જેમ, પ્રાન જતી
વાપતે "જોક્ષીયુ" અનહા કુખ મહન કરે છે
તેમ તહમારે મહન કરણ, અને એ પ્રમાણે
જો તમો મહન કરીને મરીમમાં આલશ્ય
ન રાખતાં કડકી જીજ્ઞાસા નહિ રાખશો-તો
તહમો ખાતરી પુરવાક માણસો કે જે તહમ
ને કુખ દેનારા તેજ તહમારી આધીનતા
માં યજ્ઞ રહેશે.

ઈનાંમતો સવાલ.

(સરેસતાઈ ઈનાંમ.)

(લખી મોક્સનાર ભરૂચથી અ.
દી. ધાંધી.)

હું ભાગ મધિનાં બાડ. પરનું એક ફલ
છું, મારો દેખાવ કદંગો વાંકાચુકા પાયા
લાલો છે, ભાગ ઉપરનું રીંચકું મને બાડ
પરથી નોડી લાખ્યા બાદ તમારા કામમાં
આવતાં સુધી ઘણી વાર કામમ રહે છે, પણ
હવે મારી જોખણ શોભેલો:-

ધોળીનલાવ-નંખર ૮૦૨ વાલાં પેરમાં,

મુંબઈ વર્તમાન દાવાખાનામાં મનચેરજી હોરાંમજી જાગેસે 'દા'વું છે.

હું મેવામાં અપ્રજુ-હું સરદીમાં માણાઉં છું,
હું મરમીમાં કામ આપું છું-હું કાપીને ખવાઉં છું.
પણ કરીને ખવાતું નથી.

હું નથી પચેનસ કે નથી કમલો,
હું નથી નારંગી કે નથી સનતરી,
હું નથી અનેનસ કે નથી પખાઉ,
પણ કરીને મલતું જ રૂળ કહેવાજી,
એ સાથ મારી આમડીને ડલીઆ જી એવા,
કે તે મરુખને આપેય એક કીમતી દવા.

ગયા માસના સવાલનો જવાબ.

ધારો કે સોહરાબને એ=મદ્યો, ત્યારે
બરજોરને ૨૪૦-એ મલશે. હવે એ
-૪ સોહરાબના હીશાનો ભાગ અને
૨૪૦ એ-૧૦ બરજોરનો ભાગ, અને
એ બિહ ઉમેરતા શંખમરોજના ૩૬ ફીટા
યાવ. હવે એ +૪ + ૨૪૦ એ +૧૦=૩૬;
૨)ફું, ફું=૨૦; ૫ એ +૪૮૦-૨ એ=
૭૨૦; ૫ એ-૨ એ=૩ એ, ૩ એ=
૨૪૦ તો ૧ એ બરાબર ૮૦, ૨૪૦-૮૦
=૧૬૦, મારે સોહરાબના ૮૦ ને બરજો
રના ૧૬૦

સોહરાબનો ૮૦-૮૦+૪=૯૦

બરજોરને ૧૬૦-૧૬૦+૧૦=૧૪૪

શંખમરોજને સોહરાબનામાંથી

૨૦ + બરજોરનામાંથી ૧૬=૩૬

ઈનામ મેલવાનાર મીં. શરીફભાઈ મનજી તેજેવણ
શીકોટ મોકલી મનાવી હેતું.

બરજો જવાબ મોક્સનારાઓના નાંમ.

મીં. એમ. એમ. જાગીરજી.

મીં. દીનરા સોરાબજી દલાલ.

મીં. હાલ રામજી.

મીં. કરમણી મહમ્મદ.

મીં. હોખી.

મીં. શરીફભાઈ મનજી (કલકત્તાથી.)

લખી મોક્સનારાઓને ખબર.

P. C. Chandra-તમારો રજુકે કુરસદ હુમો તુખતા
નહો દોઈએ તો ૧૮૫૨-૬૦ માં સી બોધ
ઓપા-આમાં આવી મઈએ, મારે રાખવ કરો
શકતા નથી.

અ દી માધી-(ભરૂચથી) તમારે લખાણ મલતુ છે,
તે ઉપર રખાન આવડું.

વિધા મિત્ર.

પુસ્તક ૮ મું.

સપ્ટેમ્બર ૧૮૮૨.

અંક ૬ થી.

ખંડાલાના ઘાટ પરથી જોયલો દેખાવ.

કુદ્રતનો દેખાવ કેવો અતી આનંદ મળાડે છે? જ્યાં હમણી સીમા બાપા રેલી છે ત્યાં શાકાવર પુરુષનું મન કેવું રીંછે છે? ક્રિયા દેખાવો ઘાનોને કેટલા બધા પડે છે? હરીયાલા કુંગરા કે લીલાવરીવાલી તલેટીઓ આપણે આંખને કેવી રીતે આપે છે? ઝાઝાપરના ઝાંઝાએ કરતાં પન્નીઓ ઝીલી ઝીંકાત ને શાંત જગ્યામાં કેવા એક મિત્રની ગરજ મારે છે? જેમ જડી જુદીનાં સ્ખલિત રંગોટ યરીરના ઉપાવે તેમ આવી સુંદર હાથની લીલા કેવી મનની વેદના વિગ્રહાયે છે? કુદ્રતના રમણીય દેખાવો સાનીને મોહાડે કેવી વાહવા પોકારાયે છે? કુદ્રતનો દરેક દેખાવ માંસુસ જાતને ફેરવે બધા બાધ આપે છે? જાંચા કુંગરાપરથી વડતા દરેક વાધના કે ખીણમાંથી વેહેતો દરેક પ્રવાહ આપણી છંદગીને મટે કેવો અમરકારક બાધ કરે છે? હા! એવો આનંદકારક શાંત દેખાવ એક નાસિતકને પણ ધમરના માર્ગ પર લાવવાને ક્રીયા ધર્મી બનાવવાને કેવા પુરતો છે? કુદ્રતનો કેવો અચુટ અજલો જગસો ને વાહાડોમાં શૂરવે છે? અને એવી જુલકા-

રક જગ્યાને પુરુષ હમણી સીમાનો અન્યાસ કરતો નથી ક્રીયા હમણે તેના ઉપમ કૃત્તો જોઈને મંદારતો નથી, તે પુરુષને કુદ્રતની ઉપમા કેવી બધ મેમની આવે છે.

એક સહવારે માથ મિત્રો સાથે મરતાં શરત ખડાલા ઘાટની એક જાંચીટાંચપર હું ગહવો. હા કેવો રમણિય દેખાવ? આ કેવો હમણનો પ્રગાદ! કોઈ રોડપુરો કહે છે કે કુદ્રત ખાલી જવા આવી છે પણ તેમોને આટો અપર ઉભા રાખી ને પછી તે આ શું કહે છે તે સાંભળી. અરે કેવી નાના પ્રકારની આકૃતિઓ! કેવા તર્ક તર્કના રંગો! અને તેમનો કેવો સ્વભાવીક ભેદ! હા! એ સુંદર દેખાવથી મારી આંખો રીંછી રેલી છે; સ્વચ્છ તથા શક્તિદાયક હવાથી માથ મનને લિખાંતી વસી છે, અને જ્યાં જોઉ ત્યાં લીલાછમ કુંગરા ને રમણિય ખીણો તથા રૂપેરી વાદમાં ને વધી અકચડીત વૃક્ષો નજરે પડે છે. દ્રષ્ટીમર્ધાદ પર કુંગરાઓની કેવી હાર લખાઈ છે? જેની કંઠલમાંથી મૂર્ધનારાયણ હૃદયે હૃદયે પોતાની રમ અલાવળા નિકલે છે. સહવારનાં મૂર્ધના મનોહર કિંચો દરેક દેખાવને કેવો અકચડીત બતાવે છે? તથા તેના રંગ રૂપ ચું કેટલો દેખાર કરી દેખાડે છે?

એક દુનિ કુદ્રતજવાલી ખીણ જ્યાં સર્વોદય ફેલાં કશું દેખાડું નહિ ત્યાંથી

તે વાદલાના ગોટા એક પછી એક આકાશ તરફ જતા માલમ પડે છે. સૂર્યના તડકા-મા તેમનો દેખાવ મધુક્રના રૂપેરી માળ મરખો લાગે છે. હા ! તે આખી ખીણ તે વા રૂપેરી ગોટાનાજ પ્રવાહથી ભરેલી બગઈ ગઈ છે જેના માળ કશા અટકાવ વિના એક પછી એક ગમડાવાળાં જાય છે. જેમ સૂર્યના પ્રકાશ તેમને રૂપેરી બનાવ્યા છે તેમજ મનુષ્યોના મદામરણ સામન્ય કૃત્યોને સીંગારે છે. પણ મારી સામણે શું જોવાનું છે ? એક કુંગર જેની ટેમ એક મરડતી આવ્યે જેવી વાઈ છે ને જેની આકૃતિ કોઈ કોઈ મનુષ્યની વાસ લેવાની ધંધિને મળતી આવે છે તેનું નામ 'ડ્યુક નોઝ' Duke's Nose છે. તે માહા સૂર્યથી ડ્યુક આફ વેલીંગ્ટન ના નાકને તેમજ નામને અમર કરે છે. પ્રાકૃતી પ્રરોધનુ રમણ તરેહવાર આકાશમાં ક્રીડામાં આવે છે. તેમની ધાદ જંગલો ને પાહાડોમાં રેલી જાય છે. જેમ દેવતાઓના ચોકમ્ અંબોનોને પ્રજ્વળ ગણવાય છે તેમ આ પ્રખ્યાત જોધાના નામનું રમણ રેલી જવાનું. જુધનો પ્રખ્યાત દાત તો થોડાજ કાગ સમવાઈ રહેશે પરંતુ "ડ્યુક નોઝ" તો જ્યાં સુધી તે કુંગર અમળ છે ત્યાં સુધી અમર રહેશે મનુષ્ય માત્ર મગણાધીન છે પરંતુ પગક્રમ તેને અમર કરે છે.

તે કુંગરની તથા મારી વચ્ચે એક જમડું ખીણ નજરે પડે છે તે ખીણમાં એક નાનું ગામડું છે જેનો દેખાવ એક સુંદર મિત્ર મરખો લાગે છે. તેની નાની ઝુડીઓ નાના નાના ધસો તથા દોર વગેરે પ્રાણીઓ એટલી ખીણી સાધથી માવ એક સુંદર મિત્ર જોવા મળે છે. આખી ખીણ એવા અનુમા દેખાય છે. હા ! એ દેખાવ જોઈને આજે વરગે છે ? જેમ કેટલાક નેમ દેખાવ વધારે સુંદર એ કુર્ક

તનો નિયમજ છે. આ જોઈને મને એક ઇંગ્લેન્ડ કવિના નિવેદન - શબ્દો સાંભરી આવે છે "It is distance that lends enchantment to the view."

"દૂરથી કુંગર રહેવામણ" એ ખરી કહેવત છે. જેમ એ કહેવત કુર્કતો દેખાવે મા ખરી પડે છે તેમ તે મનુષ્યોના મંડલ માં પણ અસાધ્ય લાગુ પડે છે. મધલા મનુષ્યો દૂરથી સારું માલમ પડે છે પણ જે મજેમ સંબંધ નિકટ થતો જાય છે તેમ તેમ નવી નવી જાડ આપણો વગેરે જણાઈ આવે છે.

પણ જો કે તેથી મધસા દેખાવ નાનો લાગતો હતો, તો પણ દોરના ગળામાં આધલા ધંટનો સાદ જોવાને તેવાજ આવતો. વળી કોઈ ગામડો પ્રભાતે ગાતો તેનો મિટા સ્વર મારા કાનને ઝીંકવતો. તેનો શબ્દ દરેક સ્પષ્ટ સંબળાતો વલી એક ખુણામાંથી કુતરાના ભિંમવાનો સાદ સંભળાતો, જો કે તે કુતરો મને તદ્દન દેખાતો નહિ. કોઈ વેલા એવા અવાજો ભિજમેલ કાને પડતા પણ તે ક્યારે લાગવાને બદલે વધારે આનંદ પમાડતા. આ વેલા કવિ ગોર્ડનની નિવેદી લીટીઓ મને પાઈ આની.

Sweet was the sound when off at even-
ing's close,
Up yonder hill the village murmur rose.

ખરે એવા ભિજમેલ અવાજો કાનને ખડું મધુ લાગે છે. હા ! પેનું શું દેખાવ છે ? દૂરના કુંગરઓમાં અગ્નીરથ મોટી કોરેલા જુવડાઓ છે. મનુષ્યની કળા પાહાડો ના પેટા પણ ફાડી શકે છે ! જેમ એક મરખો જમડામાં પેટ સાંધીને પોતાના દરમાં બગઈ જાય છે તેમ તે અગ્નીરથ વગેરે વીને જુગડામાં પેટી જાય છે. એ પણ આ વખતનો અમલકાર છે. પણ તે કુંગરઓ, વચ્ચેની ખીણ ઉપર કેવા જોવા ને ચાકડો મન આધામાં આવ્યો છે ? તેની ઉપરથી

તે અગ્નીરથ કેવી લપમી બનયે ? બાણે
કુગનમાં વણે મેલો અલસીચીતનો પૂત્ર જાડા
માંડાં નકે કુદનાં મથાલાં પર આવી રહે
લોછે. અરે આ કાલની બલીહારી છે !

પણ તે ખીણ પર તે પૂત્ર નાખેલો છે
તે દૂધી કેટલી બધાં કરે દેખાયે ? કેટલાં
દરામણાં કોનરે તેને ટલીએ કુદતથીજ
દોગપલાં હશે ? કેટલાં શાડી આનારા વિક-
રાત્ર પંથુઓ લીધે પોતાનું રેહકાણુ કચી
તેમાં પડેલાં હશે. તે બપાનક ખીણ, જાને
જુકપના કોપથી ધરતી માતા મ્હો વકાસીને
૪ડી હોય એવી લાગે છે. તે માંકડી ને અ-
ધારી ખીણને એક નાકે એક નિચો કુંગ-
રા આવી રેહ્યો છે તે બાણે એક ચંકુને
અધવચે મપાટ કાપી નાખ્યો હોય એવો
દેખાયે, કોવા કુદતે કુંગરાઓની વચે
આનવાનની એક વિશાલ મેજ ઉભી કી-
ધી હોય એવો જણાય છે.

કેવા રમણિય દેખાયો ! તાબપાકથી શે-
ભતી લીલી કુંજર જેવી ખીણો, સૂર્ય કિર
ણોમાં રનાન કરતા કુંગરાઓની, મકમકીત
રેંચો, પ્રવાહી શ્યાંના મપાકાર નાલાં, નિ-
ર્મલ પાણીના ગર્જનાક પોષવા, છેટેથી
દેખાતાં પરમસુંદર માંમડાં ને જંગલો
તથા રૂપેય વારલાંના આકાશ બણી જતા
ગોઠા ના ગોઠાઓ દોષ પણ પુરપને કવિ
દે અત્યારે બનાવવાને પુરતાં છે. કુંગરાઓ
જેમ બલીધવળી માજ તથા સુખના દુરગો
આપણી મન-કલ્પનાને ચીમવે છે તેમ આ
વિશાલ ને લલીત દેખાય ગમે એવી કંઠા
સેલી આંખોને આનંદમય કરે છે.

જુકપ.

(શેખ મામ્મદી ઉપરથી).

જુકપ ને અંધ સુલેહની વખત,
ને બેહતરફ કરતાં પંચી મરમર,
ને કોણે દિવનો ને કોણે લઈ.

જ, ન, પી.

માહરી માશુક.

આધારી રાતે હું બપોરી ઉઠું,
વિચાર તાહરો કરવા આ માશુક માહરી !
પગ નવારે ધીમેથી બારીની માહે
સરકતો હોયજ, ને તારાઓ બાહાર,
શલમેહરનાં આંધમાં ધુળતા દિસેજ.

મલસકું થતાં હું આરામની માહે,
મેલાપ તાહરો કરવા આ માશુક માહરી !
બારીથી સામેનાં આંધમાં નિઠું,
કે તેઓની કાલેઓમા તાહરો આકાર,
થાઓમાં સરકતો આવજ કે નહિ.

બપોરે સુરજ મધ્યાનમા આવી,
પેવસ થતી મરમીથી ધરતીનું દિલ
બસતું કરેજ; પણ બસતું ને અહિં,
અનદીક આંખે ભગમમા કમકમું,
બહતા છે તે આમલ ધરતીના રહ.

ખખા તાહરો નામાંપર જુહમાતા બાસ—
ની કિમત નથી; કુંજ પાલેલા કપાસ—
પર મોતી ને માણુકના કિંમતી જડાવ—
ની રી રી અમલ રી રીમાર વગર,
તુ રોચેજ એવી કે રી મારતે રહ.

ફરેક તાહરા બાલેના શોભીલ વસ—
માં મોતીઓ પાઉં, પણ મોતી વગર
શોભા આપે તે, તેવી શોભા અત્યુક્ત
તે આપવાનું નહિ, તે શોનેરી તાર—
પર સુવિ રમે, એજ મોહતો સમાર.

વાતું તાહરી કાંડીપર મુનેરો જોડે !
અબપોરી નિકસ અંખે પાટકો વિચાર !
શું આરેજું સુન્દ તે શોહામણે બાજ
કોકોત માહરેથી તેનો શોભા
અનદીક કરે !—ના નહિ બને.

તે કાહડે તું માતીતી થાઓમાં ગીત;
સરોવરની છાતીપર થઈ તે પસાર
આંખું માહરે કાણ; તે નિહો હલક
ધુનજ માહરે કાણેમાં અત્યાર તલક;
છે કાણેને ને જેવું જુબાનને મલ.

પવિત્ર ■ થવજું આ સામેડું થાસ,
કારણ તાહરે નાજુક ને મોહામણાં પથ
પડ્યા છે ત્યાંડ; કુલમાં ગરક
મુખી થઈને કોલીક તે શલમેહરો કાહલ,
ને સાથે કાલે તું અપાડોને મઈ.

જ, ન

ધી નેશનલ ઇનિટીઅન એસોશીએશન.

હિંદુસ્તાનનાં કલ્યાણ અર્થે પરમારથી
આનું મીઠું કારખેતરે લાભમે વખત
થયે જે મંડલ ઊંચું કીધું છે તેને વખત
જતાં વધારે મજબૂતી શાય જડવાલી અ-
નેક પ્રકારનાં લાભકારી પ્રસા આપવું જોઈ
હમને ધણી ખુશાલી ઉપજે છે. હમો લાં-
મમે વખત થયો એ આગતનાં ખાતાં
મોટું હમારી તરફથી કાંઈક નકિશ શુચના
કરનાર હતા પણ જમાની કોનાધને લીધે
આત્માર વલગ હમને ચોખવાની ફરજ
પડી છે. હાલ એ ખાતાંના અતરેના
ધુનથી સ્ફોટથી મીંઠ કાપશછ મેરવાંનછ
શરકની કૃપાથી હમને ૧૮૮૦ નાં શાલનો
એ ખાતાંનો રીપોર્ટ મલ્યો છે અને
એ ઉપરથી જણાવાને ખુશાલી ઉપજે છે કે
જે મતબખાથી એ આટું ઉંચું કરવામા
આવ્યું છે તે મતબખો ધણીખરી મુર્વે
પાર પડતી બપડે.

એ ખાતાંનો મુલ હેતુ આ પ્રમાણે
છે ;—હિંદુસ્તાનને લગતું ખર્ચ માન
ઈંગ્લંડમાં રાખલ કરવું અને તેથી કરી
હિંદી પ્રજાનાં કલ્યાણમાં ઇંગ્લેન્ડે ભાગ
લાએ એમ કરવું, હિંદી પ્રજાની કેલવણી
અને તેમના સનચારી સુધારામાં મદદ
કરવી, અને ઇંગ્લંડ તથા હિંદુસ્તાન વ-
ચેનાં બંધાઈ અને મિત્રાઈનાં નાનાંને
મજબૂત કરવું. આ રીતનાં પ્રથમ હેતુને
રખમલમાં લાવવાનાં ઉપાય તરીકે ૧ છું
એ રાવવામાં આવ્યું છે કે જેની દશીએ
ઈંગ્લંડ જાએ તેમણે ત્યાંનાં નામીયા
ઈંગ્લેન્ડે ગાય મેલવવા, શારે શારે કેઠાંએ
મેણી આત્રખાંણ કરાવવી, જાહેર ખાતાં-

ઓમાં તેમણે ફરવવા અને તેમણાં અ-
ભ્યાસને લગતી ખર્ચ અંતરથી તેમને
વાકેશ કરવા. ૨ છું—ઈંગ્લેન્ડે અને દશી
એ પાશ હિંદુસ્તાનને લગતી ખાખદો ઉ-
પર બાપણે આપાવવાં. ૩ છું—હિંદુ-
સ્તાનથી જેવો શિક્ષકનું કાંમ શિખવાને
ઈંગ્લંડ જાએ તેવો ઉપર દેખરેખ રાખવી
અને હિંદુસ્તાનને મોટું આખરદાર શિ-
ક્ષકો ચુંટી કાઢવા. ૪ યું—એ કેલવ-
ણીને આગલ વધારવા ખાતર ‘રેકોલરશીપ’
આપવી કરવી. અને હિંદુસ્તાનની કેલવણી
તથા પ્રમારથી ખાતાંએ નાણાંની, પ્રથ-
તક શાલાએને ચોપડીની, અને નિશા-
ણેને ધનામી આપવાની મદદ કરવી. ૫
યું—દર માસે હિંદુસ્તાનનાં સનચારી
સુધારાને લગતી દશીએ અને ઇંગ્લેન્ડે
હાયે લખાયલી ખાખદોનું એક ચોપાંચું
મલાવવું. ૬ યું—દર વર્ષમાં લણવાર,
ચલાયદાનો સનચારી મલાવડો કરવો.

એલા રીપોર્ટ ઉપરથી આ મુદ્દા હેતુ
ધણી ખર્ચે અમલમાં આવેલો લાગે છે. ગયા
શાલનાં મે માસમાં મીંઠ પ્રાતે એજ ખાતાં
તરફથી “હિંદુસ્તાનનાં કેલવાએલા દશી”
એ વેનાર અને જતી ઉદ્યોગને ખદલે
શરકારી નોકરી ઉપર શા કારણચર તલવી
રહે છે” તે ઉપર એક જીખંધ વાંચ્યો
હતો. મીંઠ શબ્દમેદ હુમને “હિંદુસ્તાનની
સુચલમીન અખલાએની સનચારી રધાતિ”
ઉર જીલાઈ માથમાં પોતાનાં વિચારે
વાંચી સમજળ્યા હતા. આપણાં માછ
હાકમ ગર રીચઈ તેમણે “હિંદુસ્તાનનાં
દશીએ ઉપર પશ્ચિમ તરફની કેલવણીની
અગર” ઉપર પોતાના વિચારે કહી
સમજળ્યા હતા. અને એ રીતે જો કે
હિંદુસ્તાનની ખાખદો ઉપર પણ બાપણે
અપાયાં હતાં પણ તે હામાસ ધારવા પ્રમાણે
પુરતાં નહિ હતાં.

ઉપર જણાવ્યા મુજબ મયા વર્ષમાં ૧૪ મી જાન્યુઆરી, ૨૭ મી એપ્રિલ, અને ૨૫ મી નવેમ્બરે ત્રણ ચનચારી મેલાવડા કરવામાં આપ્યા હતા અને તે વેલાએ ચારી શંખ્યા બેગી મલી હતી એમ જાણી હમે ખુશી હિએ પણ એટલા ઉપર હમો શંતોષ પાંમી થકતા નથી. હિંદુસ્તાનનાં વિદ્યાર્થીઓને મએ શાલ "વીંધર" "ઇ-લન" અને સેંતપોલના દેવલ તરફ ઇંગ્લેન્ડો મેગા ફરથી લાવવામાં આપ્યા હતા તે એક શરવેથી વધારે અગત્યું કામ હમે ધારમે હિએ કેમકે આ રીતની લામખી મુશાકરી અને આખા દિવમનાં અરથામાં દેશીઓને ઇંગ્લેન્ડો શાલ મેલાવાની ઘણી ચારી તક મલી હશે.

ઓ કેલવણીનાં કાંમને મદદ કરવાના હેતુથી આપતી કીધેલી "રોકેલરશીપો" આલુ રહેલી જોઇ હમુને ખુશાલી ઉપજે છે. મરી કારપેનતરની પાંચ "રોકેલરશીપ" માટે મુ'બઇની મરાથી અને ગુજરાતી નીચાલો મેધેથી ૮૨ ડોકરીઓ પરીક્ષા આપવાને હાજર થઇ હતી અને તે મેધેથી ત્રણ ગુજરાતી નીચાલનો ડોકરીઓ પ્રતેહમ'દ નીવડી હતી. કમીતીને જણાવ્યા ની ખુશાલી ઉપજે છે કે આલુ શાલની એ રોકેલરશીપનો અરથ મુ'બઇની શાખા પુરો પાડી થકશે.

મએ વરથ હિંદુસ્તાનની ઘણીક જગાઓ ઉપર આવેલાં પુસ્તક ખાનાંઓને એ ખાતાં તરફથી પુસ્તકો અને ખીજી નરેહેવાર શોગાતો ધએલી રીપોર્ટમા જણાવીએ પણ તે બથ નથી. પ્રજાની જાણને માટે તે શરવે જાગાતો વીગતવાર રીતે જણાવી હતા તે એ અગતનાં ઉદી-યોગીપણાંનો ચારે ખાલ આવી થકતે. એક દેશી ચોખા-ખાંને પીકચરો ચારે કાંઇ ગોઠવણ કરી આપેલી જણી હમે દેશી ઇપાને,કદા કોચનમાં આગમ વધે-

લો જોવાને ઇનતેજર હોવાથી ખુશી ખતાવીએ હિએ, પણ તે બાપગચાલી ચોખાં-ખાંનું નામ અને નેને ધએલી મદદ બોલી રીતે જણાવવી હતી. અમુને બથ છે કે તે મદદ બરતામાં બરવા જેવી રીતે અપાઇ હશે. હમુને ઉમેદ છે કે આ કિમ-મની મદદ દર શાલ આલુ રહેશે અને તે પુરણો જોશનેજો અને તપાથ પછીજ લાયક ઠેકાણે કરવામાં આવશે.

આ મુજબ આ ખાતાંને લગતા ઇંગ્લેન્ડ ખાતેના હવાલ પછી, મધરાજ, બેંગોલ અને મુ'બઇ ખાતેની શાખાઓને લગતું કામકાજ ટુંકમાં ખતાવ્યું છે. જે મધે મુ'બઇને લગતું એટલુંજ છે કે આપણા હાલનાં હકિમ શર જેમ્સ ડગ્લસન અતરનો શાખાના મુરખી થયા છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ આ શાલ એ શાખા છોકરીઓનો રોકેલરશીપનો અરથ પોતાને માથે રાખ્યો છે જે આગલ ઇંગ્લેન્ડથી મલતો હતો. શર મંગલદાથ નયુબઇને ત્યાં એક ચનચારી મેલાવડો થયો હતો અને એ શાખાનાં ધુ'મી સેક્રેટરી મીં. કાં. મેં. શગર એ ખાતાનાં શંખ'ધમાં અવીઘણી મેહેનત કરે છે અને હિંદુસ્તાનનાં કોઈ પણ ભાગ કરતાં મુ'બઇમાં એ ખાતાંના શબાથદોની શંખ્યા અતી ઘણી વધારે છે.

મધરાજ અને બેંગોલ તરફ નજર પુગાડવાની હાલ હમારી પાથ જગા નથી માટે ટુંકમાં એટલુંજ જણાવે હિએ કે ત્યાં પણ ઉપર મુજબની કોશેશો ચાલુ છે અને તેમનાં ચાલુ લાભ દર વેલા વધ્યા જશે એવી હમુને વકી છે. હમે એ શરવે કાંમ પગ'દ રાખે છાએ, અને હમારા દાનેશમ'દ વાંચનારાઓને આ બલી બલાઇનાં કાંમ તરફ ખરી દીલશોજીથી મદદ કરવાની જલાંમણ કરીએ હિએ. પણ છેલે આપણા ધુ'મી સેક્રેટરી મીં.

શરણની માગ્યતે એ ખાતાનાં લાગતા
 વસતીઓનાં ઇયાં ઉપર એટલી ખીનાં
 લાવવા માંગીએ છીએ કે જેમ અને
 તેમ ઇંગ્લેન્ડની જ માફક અતરે પણ
 દેશીઓ રાજ કરતી કોમ શાય સનશાયી
 મલાવડામાં વધારે અને વધારે ભલાએ
 એવી તારીખ કરવી. હમે જો બુલતા
 ન હોઈએ તો મીચ મેરી કારપેનરને
 આ ખાતું સ્થાપવાનો મુલ હેતુ એટલા-
 માંજ આવી રહેલા જોઈએ. આજે
 આપણુ સ્ત્રી કેલવણીની કદર પીછાણવાને
 પુરતા શામર્યવાન થયા છીએ અને
 તેથી કદાચ એ ખાતાં તરફની યોડી-
 યણી મદદ બંધ પડશે તોપણ સ્ત્રી કેલ-
 વણીનું કામ કાંઈ અતકી પડનાર નથી.
 પણ જો એ ખાતું એકાએક બંધ પડીકું
 તો દેશીઓનો ઇંગ્લેન્ડ શાયનો શંબંધ
 જરૂર કરીને હાલના જેટલા પણ રહી શકશે
 નહિ. માટે હમારી મુલ બલામણ એક
 કે જેમ અને તેમ બેક તરફ ચાલાઓને
 એકકંઠા મિલાવાની નથી નથી તક ઉતપણ
 કરવી. અને તે કારણસર બનતી શગવડ
 કરી આપવી. વર્ષમાં એક બે વાર નહિ
 પણ શરવે હાલાકાઓમાં. દર આઠવાડીએ
 અને પંખવાડીએ એવી કિમ્મતના ભેગા
 મલાવડાઓ કરવા ધોરે. અને તેમ ક્રમે
 મંદી શાય કરવા માટે દર એક હાલાકાની
 શાખાઓ માટે દરએક કોમ તરફના એકકો
 માનશુચક સેક્રેટરી નેમાપો જોઈએ જેને
 પોતાની કોમમાં વગ લગાડી પુરતા સમા-
 મેદા મેલવી આવવા જોઈએ. હાલ આપણી
 ગાખા માટે એક પાર્ટી અને એક હિંદુ
 સેક્રેટરીએ પણ તે હમારા વિચાર પ્રમાણે
 બગ નથી તેમજ એક મુચલમોન અને
 એક ઇંગ્લેન્ડની હાલની વગર મુલ હેતુ
 કળી પણ પાર પડનાર નથી. ઉપલા બેગ
 એટલીએ મેડેન્ટુ અને આકાકે. તે
 વાએ પુરતી કેલવણી લીધીકું, તેમણે પો

તાના કામ પાછલ મંડવાની ઉલટ અને
 ઉમંગે. એ શરવે ખરું હોવા છતાં ઇ-
 ગ્લેન્ડમાં તેવા જેવા જોઈએ તેવા વગ
 ચલાવી શકે તેવા નથી. તેવાએ પોતાની
 શંકમાં કોઈ વગ ચાલા ઇંગ્લેન્ડને લેવા
 ધોરે. ત્યારેજ તેવા મંડલીનો મુલ હેતુ
 પાર પડવાને એટલા પ્રતેમદ થઈ પડશે
 કે કદાચ દેશીઓ ઇંગ્લેન્ડની વાલન-
 ત્વર પલતનમાં દાખલ થઈ શકશે, કદાચ
 તેવા શામે એખલપેટા ઇંગ્લેન્ડમાં જીમ
 ખાનાનાં અને તેમણા સ્વીર્મીઝ ખાયાનાં
 દરવાજા ખોલા થશે—અને તે મુર્ને માટે
 આપણે ધી નેચનલ ઇનદીઅન એસો-
 શીએશન અને તેના પરમારથી કારોખા-
 રીઓના ઉપકારી થઈ પડશે. કેલવાએલા
 દેશીઓ એવા એખલાશને માટે તલાવી
 રહેલાએ અને થમજી ઇંગ્લેન્ડનો પણ
 આપણામાં કાંઈ તોતો હોએ એમ હમે
 માનતા નથી. જુદાં જુદાં કાંમે ઉપર
 વેહેઆઈ નવાને બદલે શકત રાજ કરતી
 કોમે શાય દેશીઓને નોડી નાખવાનું
 એકેન્ડ કામ એટલું માતેખર અને મુશ્કે
 કેલકે કે તે ઉપરજ દરએક કારોખારીનું
 મદનતર ઇયાં રાકાઈ રહેલું ધોરે. અને
 એવાં કાંમમાં મેલવેલી ક્રમેહને હમા પાંતી
 પતની પ્રતેહ કરતાં વધારે માતેખર ધારીએ
 છીએ. બલોમિદ અને અરથપરથની બદિ-
 લીને જદેખખી ઉખેડી નાંખવાનું એનાં
 જેવું કુરતકામ અને સેહેલ કાંમ ખીતું
 કાંઈજ હશે. ઇંગ્લેન્ડ મેહેનશાહાતની ખરી
 મજબુતી, આવી કીચમતા અરથપરથનાં
 એક શંકમાં રહેવી ધોરે. અને જે
 ખાતું એવા એકકથં વધારવામાં શાય
 શકશે તે મેહેનશાહાતને માથે એક આપો-
 વાદ થઈ પડશે.

“વિદ્યા મિત્ર મંડલ” માટે એક ઉમેદવાર.

“Love not to talk, love not to hear,
Grief comes to him who brags the
most.”

મહેરબાન શેઠ મુગાકાકા,

તમાગં અતી ઘણાં વખણાવ્યાં
“વિદ્યા મિત્ર મંડલ” નો હેવાલ વાંચી
શવકની અધીગાઈ પાર વિનાની થઈ પડી
છે. જેમ આપણાં ક્રીમાંની પાહાદશાહે
પોતાની ગરીબ પ્રજા ઉપર કાંઈ દુખ આવી
પડતું અથવા પોતાને માથે કોઈ જખરદ-
રત દુઃખન અહીં આવતો તે વેળાએ
તેમનો નોકાલ લાવવા ખાતર જાગ અને
જુખ તણ દવાનો કથમ લેતા ને પ્રમાણે
જે દિવસથી ને તમાગ મંડલનો હેવાલ
વાંચેછે તે દિવસથી તે મધે દાખલ થ-
વાની ધનતેજનીમાં મુજની તમામ જુખ
અને જાગ આકાશવેશી થઈ પડીછે.

તમાગ “મંડલના” નામીમાં શમાથલ
નો હેવાલ જેમ તમે દર્શાવે છે તેમ હું
મારા હેવાલ લખી મોકલવાની રજા લઉં
હું જે ઉતરથી તમને બે લાભ થશે, એક
તો એ કે તમને મારી તમામ લાવજા
અને પરમારખણની પુરની મહેતમારી મ
લશે, અને બીજું એ કે પાછલથી તમારા
દાનેશમંદ વાંચનારાએ માટે મારો હેવાલ
લખવાની અગત રહેશે નહિ.

હું શરૂ થતી બી થુંજાંનો પચાસ વ-
ધેની હમરનો તમાગજ જેવો વગર પરણે-
લો, દુ-વાઈ દાહાપણમાં પુરવીણ અને
બહુ ગ્રાહખાણ પાત્રખાણ વાલો પ્રખ્યાત
પારની રહેવાશી નામ અકરમગાહ અકરો-
લજા હું. અથલ હું એક ઘણા દવાણ

અને વાહાલા પીતાને હાથ બાદમાં ઉધરેલો
હવાથી અને તેવણે મારામાં કશી પણ
ખાંમી જોવાને બલે હર વેલા મારી
ખુખીએની જખજ તારીક કીધાથી આજે
હું મને પોતાને નિશકલક યાને કોઈખી
ખાખદમાં કશી પણ ખાંમી વિનાનો વિચાર
હું, તોપણ લોકો મારે વિશે તેથી ઉલ-
ટુંજ માનેછે. હું શારીકાનો શમજુહું કે
આપવદાઈ અસ્થપણને છાજતી નથી, તો
પણ તમને મારા હેવાલમાં કાંઈક તેવું જ-
ણાય તો તે ખાશીએત મારી પોતાની
નહિ, પણ “મારા બેહેશતી ખાવા” તરફ-
થી ઉતરેલી જણી તમારા હંમેશના મોઠા
દિલથી દગુજર કરજોજી.

મથલે મુકેલી કેહેવત પ્રમાણે જે ઘણી
આપવદાઈ કરેછે તે પાછલથી પથતાય
છે એ હું શારીકાની શમજુહું, પણ શું
કરે ફકત એજ ખાખદમાં હું નાઆમહું.
અગરજો આપવદાઈ પોતાનીજ તારીખમાં
અંતકવી હોએ તો હાલ મને જે પચા-
તાય યાવછે તેથી અરધા પણ થતે નહી.
પણ એ કુષ્ટ અવચુણની દેહ પારકાની
નીનદા થુધી વધી જાયછે. પોતાને આ
દુખમાં અહડતો ખતાવાના શરવેથી
શરૂ થ જે રથતાછે. પારકાને જીતારી પાડ-
વાથી અથવાતો પોતાને મોઢાડે પોતાને
અહડાવી મુકવાથી સરમાઈ મેલવાએછે.
પણ તે સરમાઈ નાંમનીજ છે—તકામી છે
કશી પણ ખીશાદ વગરનીછે—એ શરવે
હું શમજુહું પણ અભાગ માગં પોતાનાં
કે શરમાઈ મેલવવાના લોભમાં રહેતી,
રથથાઈ, અને કેટલીક વેલા કૂતરાનાં
આબકને આધીન થવું પડેછે.

તવગરમાં તવગર શેઠમુએ શાક મ-
હને પીછાણે. નામીથી મોહોટી પેહોડી
એમાં મારો વગ છે. જલણીતા ધમેજો
શાય મહને મિત્રાચારીછે. અને શરવે ઠેકા
ણીથી દખાઈતી રીતે મહને હારમત મસેછે

તો ત્યાં લોકો કહેડેકે પાછલથી તે શરવેની
 કેકડીનું હું એક શય્ય હપ્પાર થઈ પડું
 છું. માણસ જાતની પીછાણ વગાવી એ
 મારો મોઢામા મોટો લોભડે અને જેને
 ખાતર જાડ મેલીવડાની કોઈની તક હું
 ચુકતો નથી. શ્રેષ્ઠ એવખાણ પીછાણ
 ઉપરથી એમણે ઉઠવાને હું જાણે છું. આ
 ના પીનાની ધણીક “કનપો” નો હું થ
 બચિદ છું. અને જમનગરમા પ્રકત પીછાણ
 વગાગના વિચારથીજ જ્યારે હું વારન-
 વાર ઉતરી પડું છું ત્યારે લોકો મારા “આ-
 ધાના અખખરા” ને તે લાચુ પાડે કે. બદ-
 હજમી અને નખી હજમીને ખાતર
 મોટા ખાના ઉપર જવી નખતે જ્યારે હું
 અગમચેતીના ધનાને લેજાણું ત્યારે લોકો
 એધીરાણીની પ્રયાદ કરે છે ખરીવાત છે કે,
 જ્યારે હું રાતના ખાના ઉપર જનાર હો
 ઉછું ત્યારે આગમજથી બપોરનાં ખાનું
 લેતો નથી અને બીજે દિને બપોરે પણ
 તેમ કરી માડી વાણું છું તે છતાં ભોગ
 ચોખડીએ પાછલથી એ ચાર પેત આની
 જાય છે (જેમ ધણું કરીને હમેશા બનવું જ
 આશુ છે) ત્યારે તો પરનાગતાઓના બક
 બકાગ મારે પુછવું જ ન પડે “કલોરે-
 રાખન” ના એ આ ટીપાથી પેતો તરત
 બંધ પડે પણ પેના બાકુષ મથકેગ-
 ઝાગીને જેથી જવાનો અટકાનો મારી
 પાય કરો ધનાજ નથી. વધારે અશ-
 શાસક એ છે કે તેના આગત ગ્હી ખાવી
 પેના મારી મેનીજ કરવાનું હોય ધાલી
 હજી જવાન ખાતાનો મને પ્રજા સહે છે,
 અને એમી બનાવામા તેનો ગમત મેતવે
 છે, મારે પાડું વાર વાર બચી નાખે,
 પાંદ રામતી વંશીઓની જાવજ તારીજ
 કરી તેમને ધનશાક આપવાને લનઆવે છે,
 અને પાવનથી જ્યારે “પડી જીરે”
 ત્યારે મિત તરડે મારા કુખમા ભાગ લેવાને
 ખરે શામો કહે આની શિખામણ આ-

પવાનુ દાલધાલી પુરે પુરા ખાર વળડે છે.
 બટ્ટે એના દોરતો ઉપર.

તમાગ “વિદ્યા મિત્ર મંડલ” મા
 હું કેટલા ઉપયોગી થઈ પડશ તે ઉપર હવે
 હું એ બોલ બોલવા માગું છું. વિદ્યાને
 મહને અશનથી શોખે અચલ મેં ધનામ
 ના રશ લાગ્યા અને કૌમતી નીખંધા ગુજ
 રાવી બાપામા લખેલા છે. છતાં ખાતાના
 ભુત શાય એક વેલા મહને શારી
 પીછાણ પડી છે રાજડવારી, શંશારી,
 કે ધર્મ શબંધી દરમિક બાબદમા
 હું પૂર્વોણ છું. દિશાખ કેતાખમા હું
 એટલો બાટોશ છું કે જે ખાતાનો પ્રડવો
 થતો હોય તે ખાતાના ગરીબ મહેતા
 મુનથીનો આકરી ખાતર વર્ષો શુધી પ્રડ-
 આનું કામ લખાવી શકું છું. દિશાખના
 કામમા જહડપ્ત નો કે અગતની છે તોપણ
 કેટલીક વેલા “દામા દાલી” અને “ધીન
 ધાલ” મા વધારે લાભ મમાવલો હોય છે.
 અને કશીપણ આમથી વગર કણ્ણલ કરતા
 હું શરમાતો નથી કે આગલી કરતા પા-
 વલી બાબદમા હું વધારે માહીતગાર છું.
 કનિતાને હું ધીકારું છું કહાની કથા ઉપર
 મહને જહજો શોખ નથી. નામદાર લોઈ
 ખીકનરશીદની શિખામણને આધારે કાવા
 દાવાને નોડે હું ખાશ અભ્યાસ કરું છું
 તોપણ હલગીરી શાય કણ્ણલ કરું છું કે
 મારા અબામા ભોલાપણને ખાતર તેમા
 હું પ્રવી ચકતો નથી. કોઈને જાગારો
 પાડવા જતા મારી પોતાનીજ એવ નિકલી
 આવે છે જે પેના કાન ચીમતી પેલી જાણી
 તી કેહેવત યાદ કરે છું કે “કામના પેરમા
 વથનાગએ પાગકાના પેગ ઉપર પથા ફેંકવા
 ન જોઈએ.” મમે તેમજા કાન ચીમતા
 છતાં જતોઈની જુરી આદત અતરે પણ
 મહને નડે છે. કોઈને જુડો શ્રેષ્ઠ જતા
 તરત હું પોતેજ જુડો ગામિત યાઉં છું.
 પાગકાઓ ઉપર ખેડુરી અને દાટડીપણ

ના બોલોનાન સુકયા જતાં અભાગ મારી બોલાઈનાં કે હું જ ને તુ કુષ અને ઘાટકી પ્રવાર થાઈં છું. આવી વેલા શાંમાં-ધણી ને પ્રીતી મોહા દેખાડવા ગમતું નથી, પણ શું કરું મોટું દિન રાખી શઉ કોઈને દરયુગર કરું છું ત્યારે લેણી મને પુરે પુરે નખત વિચારે છે. એવી રીતની દર રોજ ની રૂથવાઈ અને પ્રજેતી ખાતર ધેરખાર છોડી પારકે મુલક નાહાશી જતાં કાંઈ પરવડે? બાપડી છોકરાં હોય તો તેમની કરું, પણ મારા રતબાપ છુજબ આપડા બધા દોસ્ત આગતાવેને છોડી જતાં કાંઈ પાલ વે નહિ. એમતો હું ખીજેજ દીવશ જીહુ-રીને મરણ પામું.

મારી ઉમર પચાસ વરસની છે અને આજે પંચમી વરસ થયાં એક પારંગી શક્ષાને ત્યાં “ખાનગી મુનોમ” માને “પ્રાધવેત સેફ્ટરી” તરીકે દર માથે પંચાસ રૂપાનો પગાર પાઈં છું. આશ-પાશથી જે ચરવાનું મલે છે તે તો “મુન્ની-મોની હકથાઈ” તરીકે ગાંમમાં જાણીતું છે. બહાવાના મારવા લેણી ગમતે મેલે પંજુ તેવી શું કામજ, સ્ત્રીલ પેનનાં ખાકશો, ચાલીની ખાતલીઓ, બોલીની પેપર અને કોરાં પાનાંની ચાપડીઓ ધેર લેઈ જવાનો હક મુકી દેવાતો હશે? આખા દિવસ થમુદમાં તરીએ અને ધેરને ચાર માહલી શું બજારમાં વેચાતી લેવા જઈએ? “ખાનગી મુનોમ” નાં રેટનાક આજ “છુપા હક” હોય છે અને તેની રૂએ કેટલીક જાતની છુતી થયેલ શાયરી હોય તો તેમાં ખોટું શું છે? બજાર મધે િ બજાર, અનાજ મધેથી અનાજ, કાપડ મધેથી કાપડ, અને એ પ્રગણે શેકને ત્યાંનાં મધેથી વાણોતરને ત્યાંનું મો કાંઈ યતુંજ આશ્ચું છે. એમાં જતી હુથવારી ચાલાકી અને કુદનેની અગત છે. મો કોઈથીજ એટલે લાભ લેવાતો નથી. અને જેનોથી એવું

ન બને તે પાછલથી બબડવા નિકલે તો તે સ્વભાવી છે.

તમારાં “વિશ્વા મિત્ર મંડલને” હું કેહેવી રીતે લાભકારી થઈ પડય તે હવે ટુંકમાં જણાવી હું મારો હેવાલ ખતમ કરય, અને ઘણી ઘણી આતુરતા સાથ તમાગ જવાબની રાહ જોતો મેથય. પરથમ તમારાં મંડલમાં દાખલ થતાં ને વ્યર મુનીમ ચવાનું કયું પણ રોજ ધાલવા વગર સૌ કોઈને ઉપયોગી થઈ પડવાની કોશિય કરય. ગમે એટલું હજકું કાંમ કરવાની મહેને થરમ નથી. ઘણા જણાએ ને હમાલ મથાલ પાગ બગાળ કામ લેતાં આવડતું નથી. એટલા માટે તમાગ મંડલના નોકર નરેરા હુપર બરાબ હકમત ચલાવી શકય અને તે એટલે વેર કે મંડવનું દીવાનખાનું દીરાની જોત જેવું શુરીઆનું રખાવા ઉપગત જો તેવો ફાલનું પડય તો મારે ધેરનું પણ કામકાજ કરશે, કેચરે કાહડશે, ધોલીઆ પાહડશે, શાંમત સાથ શુર કરશે, અને દીવાંખેત્રી તથ્યાર કરશે. તમારા કોઈક શબ્દચરનાં અક્ષર ખરાબ હશે તો તેમની પાચ “કાપા પલેત” ઉપરથી નકલ કરાવી મોડા વખતમાં મારા જેવા માને “મોતીના દાના” જેવા અક્ષર લખતા ચિખવથ, જેથી મોટા લાભ તથુને જો થશે કે તમારાં ચોપાન્યાં માટે તેમણે હાથની લખેલી ખાખરો છાપા ખાંનાનો ખીખાં મોડવનાર શહેલાઈથી વાંચી શકશે. પણ આ કામ મારીથી મંડલનાં દીવાનખાનાંમાં બજાવી શકાશે નહિ. ચિખનાર ધણીને શાંજ શહેવાર મારે ધેર આવવું પડશે. જેમ બને, તેમ પ્રણું. લખવાથી હાથ મુધરે છે માટે તેવાને મારે ધેરનું બજાર, ધોખીનાં કપડાં, કલક-ગરનાં વાથણ અને છુતી હકથાઈના દિ-ગ્રાજ માટે ચોપડા રાખવા પડશે. મંડલને માટે તમામ “રતેયતરી” પુરી પાડવાને

હું આગમચીજ બ'ધાજીછું. ધણા હો-
ગજી શાય મને પીછાણુ છે, જેવો મારી
મારકને ગામ કરતા ઝીંછે બાવે જેટલો
જોત્તમે ઝેટલા માલ પુરો પાડશે. તેમજ
મંડલને લગતી હંપાઇનું કાંમ પણ હુંજ
બજારી આપશ. મંડલના વાશનકુશલ
ને કબાઈ કરાવતી હશે તો મારેજ કલાઈ-
મઃુ તૈયારડે. પીવાના પાણીનેા લવાજમ
જો મને મલશે તો મારે ત્યાનુંજ માલુશ
તેભરી જશે. કોઈ પણ શબાચને હજામ,
મોત્તી, અથવા ધોળીનો અગત પડતા ત-
ગત તેમણે પુગ માડવામા આવશે. જો
કે મારી પોતાની કાઇ ખોલેડી હાથીશ નથી
તોપણ ધણી જુજ હકશાઇયો ઉપલી કિચ
મના ધણાક કામો હું અછી રીતે બજારી
શકય. ગામની રીકારેલી હકશાઇ હું તેવો
પાશેયીજ વધુલ કરશ. મંડલને માથે કશે
બાજો પડશે નહિ. દર વેવાની ભિક્કોનો
હવાલ પણ હું મોતીના દાના જેવા અક્ષરે
પેર આગલથી લખી લાવશ. ધણુ તેટલા
મઠે મંડલે રીંગના પેર આગલ બાલવા
શારૂં પુરતી મીન બવી આપવી પડશે.
એ ઉપરાંત ખીજી જેવી કામકાજ મારે
લાવકનું હશે તે હું મોટી ઊલટ અને
ભારે જેટલેમત એમી મનમાનવી રીતે બ
જારી શકય. હાલ મિત્ર અરજ.

લા. તમામ મંડલમાં લખાવેલ થવું

ને આવી ધણી ઇતેભર ઉમદવાર,

ચક્રમશાહ ચક્રદોલજી,

તાજે કલમ—આ પત્ર શાય મારી

મુતીરીંગની નકલો મોકલી છે તે ઉપર
મહુબાની કરી ધ્યાન આપજો.

લા. ચ. ચ.

* * શેક ચક્રમશાહ ચક્રદોલજી
ઉપરી આજી વિદ્યા મિત્ર મંડલમા પેઢે
લી જોગનાએ રજુ કરામા આવે ત્યા
નગ તેરજીને પોતાનાના વાજ કરામા

આવે. શેક ચક્રમશાહની આજી કરતાં
તેમણી કુડીખંધ ચરતીપ્રકિતો તનાશાનું
કામ વધારે મુશકેલ અને જોખમ ભરેલું
હવાથી તે ઉપર ઘટતો વખત લેઇ મુકલ
આપવામા આવશે.

લા. મુગાકાકા.

એક માતાનો વિલાપ.

(વર્દરવર્દ ઉપરથી.)

કાંઈ મર્યા એ મોકલે વાહલા પુત્રા
પુઆધાને બદલર એ મર્યાક વુ કાંઈ ?
લેખ એ લખતો વુ આબાદીથી પુર,
આ ચરોળી, કાલ્યતમા લોહતો વુ હોખ,
તો આવીને મલ ! આ નહિતો કે તે
જો કીધો હોય જી એક ઘેર અદર વાશ,
તો અબજી મને તેથી વુ રાખ્યા બદલ,
ચતાવીકે ઝકપથી કે કપકો ને મમ,
નહિ રેકે કાકટ વુજ નામની પાછલ

મ્હાત વરસ અકરોશ ! એક એક પુરામિટાની
નહિ મલે બબર એ કેહવો મળબ !
આશા, નિરદશી, એ બનેની વચ્ચ,
લાખે તે વખત કેહવી હી ચાઈ હું રહીશ !
મલવાની ઊમેદો જો કોશબર આવેજ
એક પલે, તો બીજી પલ ધામ્મે તે મુમ-
અરે ! કીધો અકકાર હરો એવી બદલર ?

ખીલતી જુવાનીના બાહારની અદર,
હતો તેનો દેખાવ જુબમુરતીથી પુર,
શાશ બાનહાનમે ને શારી. શમજ—
નો એકરોશ તેને એ અતરેથી બાહાર-
બન્ધા કાઈ બનાવો એવા અચોત,
હતો જો કે કંઈ તો પણ તે માહે
નહિ હડ ચેટરાને શરમાવાડ કામ.

નથી બાલુ નાપતુ ને કમત બાલક,
કે નાજુકને નિરદેખ જુબ તેનાથી બાહાર,
કાલેજ જવારે મરેશરી ને અપુરા બાલ,
ત્યારે તેની હેલવતી માદગુ દિલ
કડકાવજ કેવુ તે સડખથી પુર
નિરદેખ તે બાલકને નથી માનમ,
કે વખત વરસની જાલજીઆ
કુખવડે કેલુ તે આદરુ રિય
વખત વરસ સાથ જો વધેજે કુખ,
તો પડેજ શુ નથી કાઈ તેણીનો પીર ?

હરો મને શુ તે મર્યા ભુલી ?
નાથ કાહી અમણી વિચાર એ બદ ।
હતી હું એવી દેવતા ભાદર,
યદ હરો જેવી કોઈ ઘોડકલેની.

તપકતા ૬૧ નિસાલ આંશુની ધાર
વહીય આ યશમોહી, જે વખતે કોઈ
હવું નહિ નજદીક તે જોવા રેખાવ.

મિટા માહરા ! હોય તું મરીબ યા રોકરતે હાલ,
બોલ્યું હોય માન તેં યા પછીના પુલ,
નો શા મારે દરી તું પડી રેહ્યો દુર ?
મસરો તુંને આવકારે તુંજ માતને દવાર,
સર્વ જતો નો યુજ વિષે શુમાન તું બદ;
યશમો માહરી હવે તલન બદલઈ,
ધોધારેજ ધુન્યાની મિટી બકઈ,
ને તુજકારેજ દાસત ॥ માન ને મોહકઈ.

અક્રોશ ! કે ધરાયે પરદાઓ પાંખ,
ને પવનની લેહકીની ભલી મદદ—
થી નિકલી તેમ્ને લખાણ એક સકર ઉપર,
રખડીને આવે અસલ પ્રુદ કામ.
પણ દરિયા ને જમીનની જાહેર રીકડી,
રાખે મને આ જગે મજબુત ધરી;
કોકડની આશાજી માહરે નરીબ.

- શું ઘાટકો માણસોના હાથની ઊપર,
મરાયલો છું હાથલો તું બંદમાં હરો ?
ને કાલા કોઈ માર અંદર રોકે ભરવે દિલ,
હાય ને અક્રોશ તું કરતો હરો ?
યા કોઈ બોધાબનમાં જુલો પડી,
• યથા હરો વનરાજને પંજે રોકાર ?
• યા ઊંઘા કોઈ સગરના તલોમાં હેલ,
પડેલા કરતો હરો હેમચીનો ખાબ ?

જોગી છું હું પછી કોઈ રહેની રાહ,
પણ એકબી યુજ તરફ નહિ આવતું ધરી;
મોહક આ કે જીવતાંઓની સાથ,
ધરાયેજ શુઆના રહે સંબંધ;
કાગળ કે નહિતો યુજ મિટાઈ રહે,
કોઈ મને પુર તેનાં મમમાં થકર,
આવી મલતે પચાર અને મોહનતથી પ્રુ.

રહ્યું નથી આ જગે બીજું કોઈ સુખ,
યા નથી યુજ મુસીબતનો કોઈ પલ્લ એલાજ.
યુજ રદનથી દયા લોક ધરેજ માહરી,
પણ નથી તેમ્ને યુજ મોટનો કોઈ ગમ.
આવ ત્યારે મિટા ! તુ આવીને મલ,
યા નહિતો મોકલ કોઈ સુખી પગરમ,
કે આવે જેથી માહરી જાનલો અલ,
કારણ નથી માહરે આ જગ અંદર કોઈ.

એક અમુલ રતન.

આલતોતો હું છંદમીના રસતા અંદર,
રીક મેં તેમમાં એક અમુલ રતન,
હતો તેપર માતીનો મેલો પરદો,
જે પાતર નહિ જુલ્યું કોઈ તેની કદર,
મેં તેને કોઈ બાંધ્યું દિલ તેની પર,
જોંચકી તેને રાખ્યું મેં પાતાની પાશ;
દનપર દન જુથો પ્રકાશ તેનો બહાર,
તે મારતું બહુ બચુકથી મોમે દીપક;
દીપક તેનો ઘણો એવાનો આશકાર,
કે દીપ્યું તેથી માહરે કુપાએયું નામ.
તે રતનથી છઉં આમે હું તજમર,
તજમર નો એવા કે ધુન્યાના શબ્દ
અગર કરે જમાવ પોતાના તાજ,
ને આંકે તે જમાવની મોહતી કીમત
નોપન માહરું મતનનો શોમેળો ભાગ
તે કીમતથી નહિ ધઈ શકે વશુલ.
અગર કુતારાએ કરી એક સમય
મામે માહરી પાશથી એ જુલવા રતન
વન રૂએત ધઈ ઊપાવે એ કામથી હાથ.
લેખાંદો સનકુની નથી મરજ
એ અમુલનાં મતનને સાંતવાને કાજ,
ખરી તેની પેતીએ માહરે અગર
જાંદથી તે કદી નહિ નિકલશે બાહર.
એ રતનએ, રેસત માહરું ! દોમંતી તાહરી,
જે પાતર હું ચાહું આમે કુખી છંદમી.

શી. કા. ખંખાતા.

પાદશાહો વપે.

(ચિલી ઉપરથી.)

શબ્દએકિ જેવા તારાએ તેજ,
જોએ જેમો ને પામેકિ અનંત;
કુનિવાની પૂંજએ તેમ્ને હાથ,
પણ આસપાસ તેમ્ને તેની નથી.

જ. ન. પી.

બદગોઈ.

(શિકમ્પીઅર ઉપરથી.)

બરફ જેવા હરો તું એજા ને પાક,
આઈસ જેવા હરો તું નરો ને સાક,
પણ બદગોઈના કુમલાથી બચનાર નથી,
કોઈ બહાને એ આકૃત તલનાર નથી.

જ. ન. પ.

એક ચીનાઈ મુસાફરની ફીલસુફી.

પત્ર ૨૯ ગા.

અધિકૃત્તાઓનાં મંડલની એક બેઠકનાં
કામકાજનો હેવાલ.

Bow to no patron's insolence, rely
On no frail hopes in freedom live and die
F. LEWIS

માસ્ત્રોથી છેલ્લી ખપર મલ્યા મુજબ
મને માલમ પડે છે કે ચીન ખાતેથી વણ-
નાર હજી ઉડી નથી તમોને કાગળ
લખનારું હું હજી જાણી રાખું છું તે
એવી આવા રાખીને કે મારા ઘણા મર્યા
પત્રો તમને એકદમ મળે. એ પત્રોમાં
તમોને ઇંગ્લેન્ડની રીતભાવ અને ખાલ
મલણના એક સાધારણ મિત્રને બદલે તે
ઓની ખારીક ખાસીઅતોનો એક વીચ-
નિર્ણ હેવાલ માલમ પડશે અમરને મ-
ધલા મુસાફરો એક પ્રજાની ખાસીઅત
સાધારણ પોલોમાં મમારી દેના કરતા તે
પ્રજાના શુણ દાવોનો ખારીક અભ્યાસ
કરી પછે પોતાનો અભીપ્રાય આપે તો
કુદરે માણુજ જાત માટે તે ધણુજ ભાગ્ય-
શાળી થઈ પડે. એક દેશના લોકોની મન
શક્તિની તપાસ એક જાતની ચોક્કસ પ્રુછ
પરછથીજ થવી જોઈએ, કે જેથી કરી
પણએ મોટા આપણા વિચારો ચોક્કસ
અને દરેકસ્ત નીડે, અને મુસાફરોથી
થતી ભૂલો મોટી ભાગમાં પડી શકાય.

ગયા કાગળમાં તમોને લખ્યા બાદ,
મને અને મારા મિત્રે અધિકૃત્તાઓની મંડ-
લીની એકાદર ધરી મુલાકાત લીધી હોએ
દાખલ થતાજ મધલા મુસાફરોને જોવા

મલેલા અને મોટે મોટે ચાલતી એક તક-
ગમ્યાં ભાગ લેતા દીસ.

હાલહવાલ પોશાકમાં એક કવિ, પોતે
એક દાહડો આગમ્ય જોડેલી કવિતા
હાથમાં લઈ બેઠી મલેલી મીજલમને તે
શાબલવા માટે બહુજ આગુતાયો મીનત-
શુભરી કરતો હતો, પણ મધલા મુસાફરો
તેને શાબલવા માટે મજબુત ટક લઈ બેઠા
હતા મંડલીના કોઈ પણ મુસાફરને આ
રીતે પોતાનું લખાણ વાચવા દેવું એ
માટે કાંઈ પણ ખામ કરણુ હતું નહી, કાર-
ણકે જ્યારે ખીજા મુસાફરોએ પુસ્તકો
ઉપર પુસ્તક રચ્યા હતા ત્યારે તે જોવાને
વઠીક કોઈએ તરફી લીધી હતી નહિ. મ-
મામદો બહુદ થયા કે એક જણને મંડ-
લીમાં પોતાનું લખાણ વાચવા દેવાની
આગમ્ય તે માટે જો ધારે હતો તે ધારે
પુરવી રીતે અમલમાં આણવો જોઈએ.
પેલા કવિએ પોતાની કવિતાની ખામ
ખુબીઓ વર્ણવી, પણ તે મધલી ફાકે.
તે એક એવી મુસા આગલ બોલતો હતો
કે જે મુસાફરો તેનું કાંઈ પણ શાબલવા
શામે કાણુ બંધ કીધા હતા આખરે
મંડલીના મંત્રીએ ધારાની ચોપડી જાંઘા
ડી નીચે મુજબ વાચ્યું—

“ કે કોઈ પણ કવિ, બાપણકર્તા,
નુકતેચીની, યા ત્યારીખ લખનાર જો પો-
તાનું લખાણ વાચી મંડલીનો વખત
રોકવા માગતો હોય, તો તેણે તે લખાણ
જાંઘાડયા આગમ્ય આર આના મુકવા,
અને જ્યા શુરી વાચનાનું જાગી રાખે
ત્યા શુરી દર કયાકે તેણે આઠ આના.
આપ્યા કરવા, અને મજકુર પેશા મંડ-
લીના સભામદો વચે તેઓએ લીધેલી મેહ-
નતના બલમાં, વેહેચી આપના.”

આ ધારે ગામલતાજ આરણુ કવિ
સાહેબનાતો હાલજ મગડી ગયા, એણે
પોતાની કવિતા આમાં પેશા આવી વાચી

મંબલાની કે તે મજબામા યુકી મુમામુગા
 બેરો જુ તના વિચારમા તેઓ ઉભા,
 પણ પોતાની આમીત નજર ફેકતા બે
 ખાંડા શરો જણાયાથી, કીર્તિ આતી જ-
 વાનો લાભ તેનામા ઉમુંકેગયો, અને ધારા
 એ મુકર કીધેલી રકમ મુકીને, તેણે પો-
 તાનું બાપણ આબતવાળી શબ્દનાંચાને
 આજ કીની. શબ્દે મુકીવી વંદગયા બાદ
 તેણે પોતાની મતલબ શમજવાનાનું શરૂ
 કીધું. તેણે કહ્યું, “અહર્યો, જે કવિતા
 હાલ તમારો આગળ વાચી શબ્દાવવામા
 આવશે તે કવિતા કાષ્ટુનાંજાના દિવસો-
 માં આમમાન ઉપર મુકાતાં જે પતંગો
 ઉભા જાય છે તે મિત્રાસે ઉભા જાય છે. જી
 પેં જી કવિતામાની નથી. તેમા કાષ્ટ તમારા
 મનજી અને બદલેમુની, યા લખેલી અને
 મજનુનનો કાર્યો દીક્ષામા આનંદ નહિ.
 એ કવિતામા તો જોઈલી કુદરતનું એક
 રસીતું વર્ણન છે. હું તમોને આજ કહું
 છું કે તમોએ તમારી લાગણીઓ મારા
 જેની જ બનાવવી અને જેની ખુશાલીથી
 મેં તે લખી છે તેવી જ ખુશાલીથી તમોએ
 તે શાબ્દાવી. કવિતાની શરૂઆતમા એક
 યંયકંનાના શુવાના આરંભનું વર્ણન આ-
 બ્યુ છે. એ ચિત્ર મેં ખુદ માહગજ ઓ-
 રડાનું દર્શાવે છે, કાગણ કે, અહર્યો, તમોએ
 જાણ્યું જોઈએ કે મારો કવિતાનો નાપક
 “પોતેજ છું.” આટલું જોઈયા બાદ તે
 એક જાગ બાપણકર્તા મિત્રાવ દમામ-
 માજ ઉભો, અને બાજેજુતદ અવાજે
 તથા એણુઆલ્યાં શાય પોતાની કવિતા
 આવી શરૂ કીની.—

હાલ તિહની નીચાન વાણ પેત પીક,
 જે કરે શાગની જોઈકે મીક,
 શાગન તનો બે વાવજ એવા મરદ,
 હાથ હોયજ જેનાં દાંતને દરદ,
 હાથ જેના મજબામા કીતડ નાણ,
 નધો પાંડુ પડતુ તેને તેમા કાણ.

તે પીકાના એકાત એક આરકા અદર,
 બેનીની કાઈપણ કામતી વમર,
 લાખા થઈ પડયાતા લુખમા એક દાર,
 કોઈતો ‘રમ’ હેક ને એએએ વાસ
 બારોએ દીધેતુ કાચજ-કીમડ,
 અપવૃત્ત બિલસે જેતુ, માંડની ખીમડ,
 આરકાની જાય હીપર પાંડરી રેતી,
 પમ હેકલ વામતી જેમ રામની પેટી
 લીન શાવાલી દેવાર પર જે હતી સખો,
 નહિ જોયો કોઈ તેની જોડી કબી !
 મીન્સ વી વમર હેતુ વધ ચિતરેલું મુખ,
 જોઈને જે રીતી, થઈ અપવૃત્ત કુખ
 હતા ત્ય ચિતરો રુત્તિના આર,
 થઈ હતી જેઓની હાલત બીરમાર
 પડ્યા આવી હવે કહી જાકી રાત,
 પણ સપડીમા નહિ હતી આતશની ભત
 પીધો તેણે બીર કહી મગડવા કાજ,
 રાખી ભાઈ પડવાએ પીકાની લાજ
 હતા તેના સર હીપર તોપીનો બીજ,
 જે રહે બનતી તોપી, તે બીજા આખો રોજ

આ છેલ્લી લીટીથી તે એણે તો
 મન થઈ ગયો કે તેનેથી આગળ
 વધાયું જ નહિ, તે પોલી ઉડ્યો, “જુઓ !
 અહર્યો, આપુ ખુશ વર્ણન તમોએ
 તમારા જનમમાં પણ માળખું હતું ?
 લેલીને ખાખગાહ આની આગળ વતા-
 વમા જાય છે. “રાતે એક તોડી અને દિવસે
 જાણુ” એ જ જોલોમા કેવી મચાઈ અને
 કેવા જોલોમા અર્થે મમાવલો છે તેનો
 વિચાર કરવાનું હું તમોનેજ ચોખું.”

પોતાની વખાણ ગાતામા આ પ્રમાણે
 મથથમ હાવાથી તેની કવિતાએ મંડલીના
 મન ઉપર કેહી અમર કીવી તે જોવાનું
 તો તેનાથી બચું જ નહિ સધયા સમા-
 મદેએ રોકા દનારીને, એકકને આખ
 મારીને, ખાખ મંડોઆરીને, હરવાનું
 દાખીને અને કુકેમા દરેક જુદીજુદી રીતે,
 પોતાનો છુપો તીરસ્કાર જાહેર કીધો.
 પેના કવિએ વાગકરતી મંચાઓ તરફ
 પ્રીતે તેઓનું મત પ્રથમ અને મધ્યા-
 આએ તેના જાહ ઉપર તેની વખાણ
 ગાઈ એકે સોગંદ લઈ કહ્યું કે “એની
 જોડીજ મની મુચકેવું છે.” બીજાએ કહ્યું,

“અથા મગ્ન બીજી હોયજ નહિ. અને ત્રીજો તો પુર હરખમા લલકારી ઉઠયો “ગાળાશ! બાધ શાળાશ! છુતે રેહ! છુતે રેહ!” ઉલ્લે મગ્નશીન તરફ ધરીને પેલા કવિએ પુછ્યું, “મી. ચુંચાજી આ કવિતા માટે તમારું મત કેલુ?” મરનશીને પેલી કવિતા પોતાના હાથમાં ધરીને કહ્યું, “મારું મત! મહેબ્બ મારું મત એવું છે કે આના જેવી મરસ કવિતા કદી મારા દીઠામાં આવી નથી; જો હું જીવું બાલનો હોજી તો મારા હાથમાનું આ દારૂનું ગલાસ મને ચુંગલાવી મારી નાખતો! અને, હું ધારૂંછું,” તેણે પેલી કવિતાની બેવડ વાંકીને અને પેલા કવિના ગળવામાં આસ્તે રહીને બેલીને બોલવું ભરી રાખ્યું, “કે જ્યારે ની એ કવિતા બાહર પડશે ત્યારે તમને જાટી ઇજત મળ્યા વિના રેહશે નહિ, અને એટલા માટે એ તમારાં ગળવામાં મેલવાની હું રજા માગું છું.” એ કવિતા આગલ બાંચી સંભારવાવાની તમને તસદી આપવી દરરત દીઠવું નથી. હમો પુરતી રીતે મંતોપ પામ્યા છિએ.” પેલા કવિએ પોતાની કવિતા બેવાર ગળવામાંથી બાહર કાઢવાની કોશિશ કીધી અને મરનશીને તેને તેટલીજ વખત તેમ કરતાં અટકાવે. આ પ્રમાણે પોતે પૈસા આપીને જે વાંચ્યું હતું તેટલાજ ઉપર મંતોપ પકડી ને પોતાની મરજી વિરુદ્ધ બેસી જવાની તેને શરજ પડી.

કવિતા અને તેની ઉપર ચુજરેલું પ્રશન જ્યારે આ પ્રમાણે ઉતરી ગયું ત્યારે મંડલીમાના એકે પોતાની અબ્બા બપ્પી બહેર કીધી કે કાલમાં જ્યારે ગદ્ય લખાણ માટે પુરતા પૈસા મલતા નથી ત્યારે પદ્ય લખાણ કરવાની કોઇએ પણ હિમ્મત શા માટે કરવી જોઇએ? ને એણે, “તમે ગાનશો, માહેબો?

ગયે અઠવાડીયે જો સોલ જાંદગીઓ, બાર રમુજી દુચકાઓ, અને વણ વાઅજો લખી, અને તે દરેકને માટે મને ધમ દબને માર આના મળ્યા. અને વધુ અજબ જેવું એણે કે આ પ્રમાણે મારું લખાણ જોઈ કિંમતે ખરીદ કરતાં પણ બીમારા ચોપડી પ્રગટ કરનારાઓને પાલજી નહિ. ને વાઅજો જો લખીછે તે જો કોઈ મારા વખતમા હું લખતે તો ફક્ત તેટલાજ માટે મને એક ધર્મ-ચુરનો જોઈધો મળ્યા વિના રેહતે નહિ. પણ અશીશ! કે આપણુ વચ્ચે હાલમાં નહિ મલે પહેરજગારી, નહિ મલે મારી ‘તેરત’. ખચીત જો આ પ્રમાણેની મંદ સ્થિતી આણુ રહી અને પ્રધાનેાએ કાંઈ ખૂસા કરી તેઓ ઉપર ઉતરી પડવાનું આપણને કારણુ નહિ આપ્યું તો હુંતો લખવાનો ધંધો છોડી દેઢ, છાપખાનાની મારી આગલી ચાકરીએ પાછો જઈશ.”

આખી મંડલીએ ભૂખા અવાજે કહ્યું કીધું કે ખચીત આના જેવા ખુરાબ વખત કોઈ કદાચજ આવેા હશે. એક અહરયે તો મુખ્ય કરી પોતાનો વિચાર જણાવેા કે, “શક્યાઓ મણા કંજુસ બની ગયા છે, કારણકે ચોપડીઓનાં લીરત-માં તેઓ એક પણ નકલ બરતો નથી. હું જાણતો નથી કે શા માટે, પણ એક આ પુરું અઠવાડીયું તેઓની પુઠ પકડતાં એક પણ નકલ હું બરાવી શક્યો નથી. મધરાતે જેવા સરહદ ઉપરના કિલ્લા, તેવા હાલ શક્યાઓનાં ધરના યદ્ય પડ્યા છે, કારણકે ત્યાં કોઇથી પેશી શકાવું નથી. જો તેઓમાના કોઇનાં ઘેરનું બારણું જરા અડ્યુંખી ઉઘડ્યું તો તેટલી જગ્યામાં એકુ દરબાન ઉભેલોજ છે. ગદ્ય કાલે શેઠ ધરરજી આગલ એક ઉધરાંણાની દીર હું લઈ ગયો હતો. છેક સહ, વારથી હું તેના દરવાજા આગલ ઉઘાર્યો, અને જેવા તે ગાડીમાં બેસવા જતો

હતો કે તરત મેં તે ટીપ ને એક, કાગ-
લના આકારમાં ખીડી હતી તે તેના હાથમાં
સેરવી દીધી. તેણે મરનાયું જોઈ પલુ દમકન
પોતાના કોષ્ટ ઝીલખીતાના નહિ લાગ્યાથી
તરત તે પોતાના નોકરના હાથમાં મેલ્યું,
જેણે વલી પોતાના શેઠનીજ માફક લાગણું
તે દરખાનના હાથમાં મેલ્યું. દરખાને ધ
ણાજ ચીરડાઉ દેખાવે તે હાથમાં ધર્યું,
અને થોડાક વખત શુધી મને પગથી તે
માથાં શુધી ટીકી ટીકીને જોવા બાદ, તેણે
તે કાગલ નેવુને તેપુંજ ખીડેલું મારા
હાથમાં પાછું મેલ્યું.”

આ ઉપરથી એક ઠીંગણા માણુય ધ-
ણાજ અજબ જોવા શાહ કાહડી ગાલ્યો,
“જનહનમમાં જન્મો એ શેઠાઓ ! તે-
ઓએ થોડુંક ઉપર માહરી થાયે બહુજ
નકારો ચાલ ચલાવીએ થોડુંકની વાત જિ-
પર ચાહર્યો, એક ચોક્કસ દુક ખાહર દેશ-
વર કૂપો બાદ પાછો ધમ્મંડ આબે.
આ તકનો લાભ લઈ મેં એક ધણીજ
રશીલી કવિતા તેને મુબારકબાદી આપવા
મટે જોડી અને તેમાં તેને એટલો તો
મશકે લગાડ્યો કે રૂખાનો ગાંડડીઓ
પેર એકી ચાલી આવવાની મેં પકી આશા
બાંધી. કવિતામાં મેં જાણે આખી પ્રજા
તેને મુબારકબાદી આપવા હાથ એમ બ-
તાવ્યું અને કાનૂમ અને ધતલીનાં લોકો
જેઓ વચ્ચે તે વધી આબે હતો તેઓ
પણ તેના જવાબી કેવાં દલગીર થયા હશે
તે પણ મિતાર્યું. આ ઉપરથી કંઈ નહિ
તો એક મેંક ઉપરના એક ચેકની આશા
મેં ખચીત બાંધી. મેં મારો કવિતા એક
શોનેરી કાગળમાં લખેરી, એક શાગ દેખા
વના નોકર શેડે આડધા કાઢન આવી મો
કલી. તે આડધા કાઢન મારાં ગજવામાં
એલોજ હતો હા. મારે કાગળ દુક
ઝાલિંગને પુગાડવામાં તો આલ્યું પણ તેનો
ઉપર મારવાં ખાસા ચાર કલાક લાગ્યા,

કે જે ચાર કલાક પચાર કરતાં મારો દમ
તો ઉપર આબે. આખરે ઘણા નોકર
પુદ માહગં કાગલ કરતાં ચાર બહો મટે
જવાબ લઈ આબે. કાગળની અંદર
માહરં ધારેલું ધનામં હશે એમ સમજી
મને જે પુશાલી ઉપજી તેનો વિચાર ત-
જાજ કરી સમ્યો. ધણીજ આગુરવાની તે
કાગળ મેં હાથમાં ધર્યું અને તેમાં ખી-
ડેલા દલો મેલવવા મટે હું હરખરી ધુ-
જવા લાગ્યો. થોડાક વખત શુધી તો
કાગળ મને મુદલ ઉખેડવા ગાયુજ નહિ,
પણ મારા શામે તે મુકીને તેમાં કેટલી રકમ
હશે તે વિષે હું તક કાવા લાગ્યો. આ
રતે રહી આખરે મેં તે ઝાલ્યું, પણ
અરે ! આ શું ? અંદરતો ચેકની નહિ ને
નાતખી નહિ. પરખીડમાં તો કેરી છ કવિ-
તાઓની નક્ક ખીડેલી, જે કવિતાઓ
વલી માહરી કરતાં વધુ લાખી અને જે
તેનો ઉપર મુબારકબાદી મટે મારોજ મા-
શક કોષ્ટ ખુખરીબારશેઓ નોડી માકલેલી.”

એક સળાસદ ને આટલો વખત શુધી
ચુપ બેઠો હતો તે બોલી ઉઠ્યો, “એક
ઉમરાવ એ ગોયા આપણા જમઁ. સહ-
ર્યો હું તમારી આગલ હાલ એક ક હણી
કલી સંભાલુંજ ને માહરી ઉપર ખરખરી
વીટેલીએ. જ્યારે મેં માહરં પેલેલું પ્રસન્ન
બાહર પાડ્યું, ત્યારે કાંઈક કપડાં મટે
એક દરજી માહરી ઉપર લેલું હશે.
હવે એક દરજી કોષ્ટ શેડે પેશા માંમે
એતો એક માધારણ વાતએ, પણ તેમાંથી
નીપજ્યું શું તે તમો જુઓ. દરજીએ
જેવું ચાંબલું કે મેં એક ચોપડી ખા-
હર પાડી અને શધલે તેમની વાખજાખી,
થઈ રહીએ, ત્યારે તેણે તરત પોતાનાં ના-
ણાની ઉધરાણી કાંધી. તે વખતે જોકે
ચોપડીને લીધે માહરી કાર્તિ શધલે પંક-
રાઈ ગઈ હતી તોપણ ગજવામાં એક કુટી

બદામની પણ જાત નહિ હતી અને દરજી બાઈને નાણું આપવાની શક્તિ નહિ હોવાથી આપણે તો આપણા ધરમાં કેદ પડ્યા, કાગણ કે બૂહાર નિકલું ને દરજી ગુંગામા નખાવે તે કરતા માહરા પોતાના જ ઓરડાનું બંદીમાનું બહુ. બેલીફો એ મને ધેગમાથી બાહાર કાઢવા માટે કાંઈ તહેરવાર શ્રાશ માર્યાં અને હજારો કુક્તિઓ લગાવી પણ તે સધલું ફાક્યું. એક વખત તેઓએ કેલવડાબુ કે કોઈ અહસ્ય પાશિના 'તાવરન' મા માહરી સાથે વાત કરવા માગે. બીજી વખતે તો મા મથી માહરી માસીએ મને ધેગમ જાકલી બોલાવવાનું તેઓ ઓહું લાવ્યા. ત્રીજી વખતે તેઓએ તાલ લગાવી કે માહરા કોઈ જાની દોસ્ત મરણ કોટે પોંચાણે અને છેલ્લી ઘડીએ મને મનવાનો ઘણી ઇતેજગો બતાવે. પણ આપણે એવા મેદલા કે બેલીફોના બાપને પણ ખાઇ જઇએ. આ મધમાં મને પકડવાનાં છટકા છે એવું હું તરત પામી ગયો અને ઓરડામાંથી પગ બાહર મુકવાના સોગંદ લીધા.

“આ પ્રમાણે એક પખવાડીયું શુધી તો ચપટું” કીકારીક આણું. એક દાહડે મહારાના પોહમા શેઠ રજેશ્વરનાખીત તરફથી બકામાં ધેગમ આવ્યા. તેઓ એ લખ્યું હતું કે માહર પ્રસ્તક વાચ્યા બાદ તેમાંની દરેક લીટીમાં તેઓ એટલા તો મોહ પામી ગયા હતા કે તે પ્રસ્તકના કાનેન લખનારને જોવાની તેઓમા હવથી જવાદે હોય જયકેગઇ હતી, અને જો હું તેઓને મળું તો માહરા શ્રાવદ ને લગતું કાંઈ કરી આપવાની તેઓએ કમ્પનીત આપી હતી. આ વાચી હું ચોટક વખત વિચારગા હુલો, અને ધારૂં કે આમાં કાંઈ કાવતું નહિ હોય, કારણકે માહરા હાથમાં મેલવામાં આવેલા-કારને તાલન ‘ગીલ્ત’ કીવી હતી અને

તેનો લાવનાર પણ મને ખબર મદ્યા મુજબ બ દોષ ખરોજ અહસ્ય હતો. હવે શેવક નો દમ શું! હું તો લાગણી કુલણજ બની ગયો અને ચોખ્ખલી સહી જાતાં જોટા તુરગો મનમાં લાવવા લાગ્યો. હું મનમાં બોલ્યો કે, નહિ, એમ તે કાંઈ વહી ગયું નથી. હજી કોઈ માપના પ્રત પડ્યા છે કે જેઓ ખગ હુશ્યાર માણુમની કાબે-લ્યતની કદર જુજી જાણે. શેઠ માહેબ આગલ કરવાનું બાપણુ મેં મનમાં ગોઠવી રાખ્યું. બીજી મહારે તેઓ આગલ બગર વખતમર પોહવાવા માટે મેં એક ગાડી કીવી અને પેલી ચીઠીમાં બંગાનાની જે નિશાની લખી હતી તે મુજબ તે લતા તરફ હાકી જવાનો મેં ગાડી વાનને હાકમ કીધો. ગાડીની મુખલી ‘વીનીમન’ મેં મહડાવી દીધી કે વની કોઈ ભુખા મુકાને મને જોવાથી પેટમાં કુખી આવે નહિ. જોટીજોટી આશાઓના વિચારમાં ગાડી ઘણીજ હલવે ચાલતી મને માલમ પડી. આખરે ગાડી ઉભી રહી. શોકર જોદાના! એક ‘વીનીમન’ ઉનાચી પાડી ચેકના મેહલનો બાહથી દેખાવ જોવાને મેં કોઈ બાહરે કાઢડી. પણ ભોગ માહરા! આ શું કમળખી! આખરે હુમ્મજા નાપકો મને પ્રમાવવાને પ્રતેહ પામ્યા! ગાડીને એક રાનકદાર મોહલમાં જોવાને બદલે મેં એક ગલીમ ગલીમાં દીડી, અને તેખી વની કોઈ ઉમગવના દગ્ગાળની આગલ ચોખ્ખી નહિ, પણ દેવાદારોની તુરંગ આગલ મેં જોયું કે આ મધલો વખત ગાડીવાસોતો કોટા મને તુરંગ આગલ હાકી લાવેલો. ગાડી ચોખ્ખાંજ બેલીશ માહેબ ખાઉકડ દેખાવે પોતાના ચેકારને લેતા, માટે આપણી તરફ આવ્યા.”

એક શીતમુરને એક બાદ, પડે તે

મને યેરી પણ નજીવી કાં નહિ હોય, તોપણ તે ખીનઅગાધની દીસતી નથી. કુમાના લોકો જે આલોને હલકી, નજીવી, અને કમરાજેની ગણે છે તેજ આલોમાંથી એક શીલશુક મલત્ત અને માન બંને મલત્ત છે. આવી આવી હલકી અને નજીવી ખાખદાથીજ તે શાધારણ માણસો- ઉપર અરમાઇ ભાગવે છે. છેક આન જેવા દુરદરાજ દેશમાં હાલદોકોય ઉપરથી હું ત- જાને બાહુરના દેખાવે પાંજણ અને નાહિલાં જેની પેણ એક શીલશુરને ખરેખરી કામની ખાખદા લખી માકુંલું તે ઉપલાજ વિચારને લીધે છે. એક પ્રજાની ખરી ખુબીઓ અને ખાખીઓ જાણવી હોય તો તે ઉપલી જેથી નજીવી દીસતી ખાખદાના ખાગીક અવલોકણ અને ઊંડા અભ્યાસથીજ ખની મોકે છે; ખાખી તમો જો એક પ્રજાની લડાઇઓ, પારકાં દેશો શાધની તેની શુભદો, તેના પ્રધાનો, ઐત્રચીઓ વગેરે- ની તારીખજ કકઠ વાંચો તો તેથી કંઈ તે વિષેનું પુરવું માન તમોને મલતાર નથી. ઐત્રઅરજ.

હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદા ઉપરની ટીકા.*

દેશી ન્યાયધીશો અને વકીલો પોતાની કુરમદનો વખત ઉપોગી ઘણ પડવામાં શકે એ ખરેખર નેટલું એઓને શેખા પમાડનાર તેટલુંજ ખુદ દેશી આલમના હકમાં ચુલુગાર છે. કાદીયાવાડ પ્રાંતના એ-

જ-સી વકીલ અને વખાના દેખુલીન્યાય- ધીય મીં વીકમરાય ઉદેશકરે હિંદુસ્તા- નના ફાજદારી કાયદાની જે ટીકા બાહર પાડે છે તેની એક નકલની પોહોત્ત હમા માન મુલીવ સ્વીકારીએ છીએ. એજ ગ્રહ- સ્યે મને ૧૮૭૮ માં સીવીય પ્રોસીદ્યુર કોદ પુકલ ટીકા સાથે છપાવી બાહર પાડ્યો હતો. ત્યાર બાદ તેઓની ચાલુ મેહનતના પ્રત તરીકે આ ખીજું પુસ્તક છપાવી તે ઐએ ચુલગની પ્રજાની ખરી સેવા બજાવી છે. અને પોતાના ખીજા બાહ/ખ/ધાને આરો ઠડો આપે છે કે પોતાની કુરમદના વખતનો તેઓ કેવો આરો ઉપોગ કરી જાણે છે. મોહરા (Mohra) ધંધા ચલાવનારા શેકો ખુદ પોતાના ધંધા ઉપરજ લક્ષ દઈ તેમાં વધુ શેખ જોખ મકાધી, પુસ્તકો રચી, યા ખીજી રીતે તે ધંધો વધુ ખીજવી તેમાં પોતાનું નામ અમર કરી જાય એવો દાહોડો હજી આપેો નથી. આપણુ ધણુ દેશી ઘાતરો, વકીલો, ખાગીસતરો વગેરેને જોખએ છીએ કે જે- ઐએ પોતાના ધંધાને માત્ર કમાણીના એક માંધણુ ઉપરાંત, વડુ મોહરો મને તેને ખીજવીને પોતાનું નામ કાહડી જવાનાં માંધણુ તરીકે લેખેો હોય, એવું આપણું ધ્યાનમાં નથી. એવો દાહોડો હજી શુધી આરી પોહોરો નથી અને તે આવે ત્યાં શુધી દેશીઓની મદતીકલા તેની બચ- ગીમાંજ મમજવી. આવેો વખત આવી પોહવે ત્યાં શુધી જે ધોડુંધણુંખી કરી બતાવવામાં આવે તે ગર્નામત મમજવું જોખએ છીએ. મીં વીકમરાયની. તેવું કરી બતાવવાની ઉલટ ખરેજ સ્વતીપાવડ અને પોતાની એ ઉલટ તથા મેહનત તેઓ જાદી રાખ્યે એવો હમાને પકો બગેસો છે.

સુધરેલા કાનુનો ઉપર સ્થાપેલા દરેક રાજની પેહલની અને સુખ શરજ, પોતાના તાખા તલે વચનારી પ્રજાના જાન માલની

* સને ૧૮૯૦ ના હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાના આક્ટ ૪૫ ઉપરની ટીકા, અનિષ્ઠ કરનાર, વીક- કમરાય ઉદેશકર, વખાના દેખુલી ન્યાયધીશ અને કાદીયાવાડ એજન્સી વકીલ, અખદાવાડ, સુનારતેદ ખીલીય અને જેનરલ એજન્સી કંપની લીમીટેડ મરસ. સને ૧૮૮૧.

રજેવાલી કાવાનીએ અને એ દુઃખ ધ્યાનમાં ગમી પ્રજ્ઞના લુપ્ત અને હામ-ખોર શક્તિને હાથ ગમીય નિરોધ પોકો પ્રતી ન જાય તેની મંબાન કરવાનીએ. આ કામલુપ્ત તે ગમ્યોને ચોક્કસ કાયદાઓ ધરાવતી પ્રજ્ઞ પડે છે કે જે મધ્યસ્થિથી નીતિના નિયમો દૂર કરી તેઓને પગલે કમડનાગને દ્રવ્યદંડ યા શરીરદંડ યા બનેલી મળ મલે છે હિંદુસ્તાનનો બોહલો મુનક પોતાની બાહુધરી તલે આપ્યા બાદ આપણી માયાનુ ઈશ્વર મરકારે પણ આ આધારભૂ નિયમને અનુસરીને પોતાના અમલ તલે વમનારી લમો અને કરોડો પ્રજાઓના જન માલનો મનામતીને અર્થ કેનાક કાયદાઓ ધડી કાઢ્યા હતા, જે માનો એક 'પેનકોડ' છે. એ ફ્રાન્સદારી કાયદો કાઢ્ય નહિ પણ માણસના કિવા કિયા કામોને યુનાહ કેહ્યો અને તેવા કામો કરનારને કહી મળ કરમાવતી તેનો ગોપા એક સંપ્રદાય છે.

આપણા 'પેનકોડ' ફરીથી છારી કાઢ્યો એ લોકોને ધણે અસ્વાસ્થ્ય પડે એવા નિશ્ચયથી મીં નીકમગથે પોતાના પ્રુત્ત કમા તે કારો વાડે તથા તેમા કેહના કેહના યુનાહો મોટે કેહવી કેહવી જુદી મળ દેવાનીએ તે દુકમા બતાવનાની ધણીજ પ્રુત્ત પ્રુકિત કીધીએ. દરેક પાનામાં તેઓએ નવું આમન પાડીએ જેમાની પેહલીમા "કહી મર્તિથી તે યુનાહનો ધનમાશ ચલ મો, ખીજીમા યુનાહની મનનબ અને નીજીમા પેલીમ વગર વાગ તે પકડી ચકે કે નહિ એ વગેરે બાબદ દાખન કી પીડે. યુનાહની કનગો યધ ગદા પછી નીચે તે પ્રતિમા નવું યથતા ફેરતા તથા દુક મમજની જકર દેખાડે તા તેની મમજ અપાગા આડીએ'

મીં નીકમગથે 'એહનત લધ દરેક પ્રુત્તને અનુમત્તા જેને સુચાર્યો હાઉ

કોર્તના જડજોએ ત્રીધા હોપ તે તથા તેવીજ જાતના ચુકાદાઓ જે વિનાયતની કોર્તોમાં યથા હોય તેની શાહદતો ટાકીએ; તથા ચોપડીની શરૂઆતમાં એક લાખી અનુક્રમલિકા જોડીએ, જેથી કોષપણ શક્તિને કાઈ ચોક્કસ બાબદ શોધી કાઢવી હોય તો આ અનુક્રમલિકાથી તેમ કરવું બહુજ શનન યધ પડે છે. દુકામાં, મીં ત્રીકમ-રાયે પોતાની ચોપડી બનતી રીતે ઉપયોગી યધ પડે તેવું કરવાની બહુજ શબાલ લીધેલી રીશે છે.

હિંદુસ્તાનનો ફ્રાન્સદારી કાયદો જે આજે આ ખંડને એક નાકેથી તે ખીજે નાકે શુધી પોતાનો પુર અમલ ચલાવે છે તે કાયદાનો પેહલો અરડો તૈયાર થયા બાદ તે કેસ લાને વખતે પમાર થયો તેની એક દુક તવારીખ અંતકર્તાએ પોતાના પ્રસ્તકમાં આડીએ, જે સમુજ તથા ઉપયોગી ધારી તેઓના પોતાનાજ બોલોમાં નીચે ઉતારીએ હિંદુસ્તાન --

"આ હિંદુસ્તાનના ફ્રાન્સદારી કાયદાનો પ્રસ્તક પેહલે પેહલો અને ૧૮૩૪ મા ખેડેના લો કમીશને કર્યો હતો. આ કમીશનમાં લોર્ડ મેકલે, ચર નેમ્સ એમ. લીવેર્દ, મીં આનદમન અને મીં માલેવ મેમબર હતા. આ કમીશને આ કાયદાનો પ્રસ્તક તૈયાર કરીને અને ૧૮૩૭ ના અકતોમ મહિનામાં હિંદુસ્તાનની શરકાર તરફ મોકલ્યો હિંદુસ્તાનની મરકારે આ પ્રુત્તો જુદા જુદા હલાકામાં મોકલ્યો દરેક હલાકામાંથી આ પ્રુત્ત તરફ કેટલીક સુચના અને ટીકાના જ્યા બધ કારણો આપ્યા અને તે હિંદુસ્તાનની મરકારે તે વખતે ખેડેના લો કમીશન પાસે મોકલી દીધા આ લો કમીશને એ સુચના અને ટીકા ઉપર ધ્યાન આપી હિંદુસ્તાનની મરકારે અને ૧૮૪૬ ના જુલાઈ મહિનામાં એક અને અને

૧૮૪૭ ના જુન મહિનામાં એક એવી રીતે વિતારનાલા એ રીપોર્ત કર્યા. આ બેંક રીપોર્તમાં એ કમીશને બહુજ ધ્યાન આપી અમલ મુસ્તદાની તાફાતમાં અને અમલ મુસ્તદાની વિરદમાં જે કાંઈ જણાવવાનું હતું તે મુદ્દા લખ્યું હતું.

“હિંદુસ્તાનનો ફાજદારી કાયદા પચાસ થયા પહેલાં આખાં હિંદુસ્તાનને બાધ પડે એવો કોઈ એકમરજો ફાજદારી કાયદા આલતો ન હતો. ઇલાકાનાં મુખ્ય શહેરોની સ્થાનિક હદમાં અંગ્રેજી ફાજદારી કાયદો આલતો હતો, અને દરેક ઇલાકાના જીલ્લામાં જુદા જુદા રેગ્યુલેશન અને કાયદાઓ આલતા હતા, કેમકે ગયા સેકાની આજેરીથી અને આ સેકાની શરૂઆતથી દરેક ઇલાકામાં પોત પોતાના કાયદા બંધાતા. અને ૧૮૩૪ માં મરાઠા અને મુંબઈના ગવર્નર પાસેથી એ કાયદા બંધવાનો અધિકાર લઈ લેવામાં આવ્યો. (અને ૧૮૬૨ માં કેટલીક હદમાં રહી કાયદા કરવાનો અધિકાર આ બહુ મરકારને મળ્યો.) અને આખાં હિંદુસ્તાન માટે ગવર્નર જેનરલ ઇન કાઉનસીલને એ અખતીઆર એજ વર્ષમાં આપવામાં આવ્યો. અને ૧૮૩૪ પહેલાં દરેક ઇલાકામાં જે ફાજદારી કાયદો આલતો તે ઘણાજ ગડબડ વાલો હતો. બંગાલમાં મોગલ પાદશાહોના વખતમાં જે ફાજદારી કાયદો આલતો તેમાં બંગાલની સરકારના રેગ્યુલેશનથી અને હિંદુસ્તાનની કાઉનસીલના કાયદાથી કાંઈ ફરકાર કરી અજાવવામાં આ વતો હતો. મરાઠામાં પણ બંગાલની માફક આલતું. મુંબઈમાં અને ૧૮૨૭ ના રેગ્યુલેશન ૨૪ માંથી અને અને ૧૮૨૮-૨૯-૩૦ અને ૩૧ માં થયેલા ખીજા રેગ્યુલેશનથી ફાજદારી કાયદા અજાવવામાં આવ્યું હતું. જુદા જુદા ઇલાકામાં ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે જુદા જુદા કાયદા આ-

લતા હતા તેથી એક ઇલાકામાં એક યુનાહ માટે કાંઈ મુજબ થતી ત્યારે એવા યુનાહ માટે ખીજા ઇલાકામાં જુદાજ પ્રકારની મુજબ થતી.

“એ કમીશનર મહેગોએ આ મુઘલી અમલકા ખુલ્લી રીતે બતાવી હતી. તેમ જતાં લગભગ ૨૫ વર્ષ સુધી એ કાયદો પચાર કરવામાં આવ્યો નહિ. ૨૫ વર્ષ શક્તી પચાર નહિ થવાનું કારણ એટલુંજ છે એ મુસ્તદા રજુ થવાં પછી કાબુલની લડાઈ, સીપ લોકોની લડાઈ, અને ૧૮૫૭ નો બલબો એ વગેરે કારણથી તેમજ ખીજાં કેટલાંક કારણથી હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જેનરલોનું જ્યાં હિંદુસ્તાનનાં રેવનુને આગે કાયદો પચાર કરી શુખી કરવા તરફ જતું નહોતું. અને ૧૮૬૦ નું ૫૬ એક કલકુલ મોશમની માફક કાયદા પચાર કરવામાં કલકુલ થયું હતું. એ આલમા કાયદો પચાર થયા હતા તે વખતે આ હિંદુસ્તાનનો ફાજદારી કાયદો પણ પચાર થયો.”

“આ હિંદુસ્તાનનો ફાજદારી કાયદો ઘણા વિધાન માલ પ્રયોગોએ ઘડ્યો છે તેથી કોઈ પણ યુનાહ બરેલું કૃત્ય તેમાં લખાવ કરવા તેઓ ભુલી ગયાં છે એવું નથી.”

આ ઉતારા ઉપરથી વાચનારે જોઈ લીધું હશે કે જે કાયદાનો ખરડો છે ૧૮૩૪ નાં આલમાં ઘડાયેલો તે કાયદો રહીરહીને ૨૬ વર્ષ ૧૮૬૦ માં પચાર થયો,

ધારાની ચોપડીઓની બારી કિંમત માથ મરખાવતાં મીઠાં ત્રીકમરાયની આ ચોપડીની ૩૩ ની કિંમત હમોને ઘણીજ નજીવી લગે છે. તેપણ હમાને કહા વિના આલતું નથી કે ચોપડીની કિંમતમાં એક બે રૂપીઆનો વધારો કરી, તેને મુદર અને હાયમાં ધરવા ગમે એવા આકારમાં પ્રાજ મનમુખ મેલી હને તો તે વધારે ખર્ચ કરવા જોગ થઈ પડતે. ચોપડી તેના હાલના આકાર અને છપાઈમા બહુ કંગાલ દીસે છે.

કોઈ પણ અંધકાર પોતાના અંધને બા-
હાર પાડનામા પુરતી મંબાલ લેવાની અને
વખત વાગવાની કંજુશાઈ કરે એ હોમોને
મુદલ પડે નથી. મીઠા સોકમરાય પોતાના
દીનાઆમા કહે છે કે ચોપડીમા રહી ગયલી
ભૂતો વાચનારે મેહબાબાનીની ગહે દરચુજ
કરતી કારણ કે તેનાણના પૃથ શીત તપા-
શવાને તેઓને પુરતી અવકાશ મળી ન
તોતી. એક ચોપડી-અને તે ા વલી ધાગ
જેરી ઉધોગી ચોપડી-બાહાર પાડતી અને
તેને શુદ્ધરેલા આકારમા પ્રભ હજુર મે-
લવા માંમે બેદકાર રેહુ એ કાંઈ પણ
અંધકારને મુદલ શોભા આપનાર નથી.
હોમો કહ્યું કરીએ છિએ કે મીઠા ત્રોકમ-
ગમને છારનારની ભુલો શુધારવાનો કદાચ
પુગતો વખત નહિ મલેયો રોય, તોપણ
આવી હાથહવાય અને ઉગાતલી હાલતમા
તેને ગોપા ફેફા દીધા કરતા, તેને પ્રગટ
કવામા જો તેઓએ પાચ મામુની
દીન કીરી હને તો તે પગડતે. ચોપડીમા
રહી ગયલી 'છાપનાગની ભુલો મોટે હોમો
અચીત દલગીર ડિએ અને તે ભુલો
ભણી નીજ રેહવા દેવા મોટે હોમો અંધકાર
ને માફ કરી ચકતા નથી.

“ભાગી પણ ભરૂચ” તેમ છાપમા
મા ખીજી રીતે આ ચોપડી માંમે એકી
પણત હોય પણ પ્રજાને ઉધોગી યદ પડ-
વામા તે પગત પડે એવું હોમો માનતા
નથી. ઇચેજ નહિ ભણનાગ શુજગતી
વાચનાગએને આ પુરતક એક “રેશ-મ
બુક” તરીકે ગણનાનો હોમો બનામણ
કર્ષે ડિએ.

પુર માણસ.

(શિખ માચરી ઉપગી.)

સા ન બે વાલ્લે એ અમરની જાણ,
પર ડીવવાના નહિ તેથી નેતરને કંઈ
પુરાની સમતમા નેતર કાઢાડ વખત,
કે અનુભવો વાંસો ન આપે શકે.

૦૪૦ નં. પી.

મજદુરન અથવા જરથો-
સ્તી ધર્મ, તેનું પડી
ભાગવું.*

ઉપલા નામનો એક નાહનો રેશાલો
નોશિગવાન નામના એક જાણીતા લખ-
નારની કલમથી લખામલો હમુને મલેયો છે.
તેની પોહોચ માનતે માય કહ્યુંય રાખ્યે
છિયે હાલમા જરથોસ્તીઓમા ધર્મ મં-
બંધી જે બેદરકારી ચાલી જાય છે, તથા
એ ધર્મ દહાડે દહાડે પડી ભાગતો જાય
છે એમ એ તરફથી બોલવામા આવે છે,
તે તરનો લાભ લેઈ નોશિગવાને આ રેશા
ભાથી એમ ખતલાવાની ઉમેદ રાખી છે કે
જરથોસ્તી ધર્મ જો હાલ પડી ભાગતો
હોય, તો એમ કાંઈ આ ઘટુલ ઘટુલી વે
લાજ ખતલું નથી, પણ શીકંદરના હાથ-
પર શાહ દાગના માર્ગો જવા પડે, અને
શેહનશાહ યજ્ઞદેજ્ઞે શેહેરીઆરનાં અમુક
પહે ઇરાનમા આ પુગનો ધર્મ બધે ધાર
ધણી અગલ્ય હાલતમા આવી ગયા હોતો.
આમ જણાવ્યા બાદ નોશિગવાન અરા ધ-
ર્મભીમાનથી અપ્રચોચ કરે છે, કે જુવા-
નીઆઓ મધથી જે દીનદારપણું ઉઠીગઈ
છે તેનો ઉપાય દીનના ઉનાપાઓ તેમ
જ આગેવાનો કાંઈ કરતા નથી, અને
આવશ્યકમાં તેમજ બેપગવાલીમાં કીમતી
વખત જતો મુકે છે. નોશિગવાનનો આ
ખતાપો બેલિભાલ ખરે છે તેમા તો કશો
ચક નથી.

પણ નોશિગવાને આ રેશાલામાં એક
માહતી અને અગતની બુલ કરી છે,

* મજદુરન અથવા જરથોસ્તી ધર્મ, તેનું
પડી ભાગવું, લખનાર—નોશિગવાન, અંબ, મુલુવત
કમ્પોઝટ હાજાખાન-૧૮૮૧

કે જેને નથી અવરનાથી કે નથી તવારી-
ખથી ટેકો મળી શકતો. એવજી અમલી
ધર્મનીઓપર મુસ્લી પુજાનો જોડો અને
ધીકારી નાંખવા લાખક જોડો મુકવા જતાં,
પોતાના અમલક ધર્મન વતન સખાંની એ-
વજીનું તવારીખનું માન કેલુંજી તે ખત-
લાની આપજી. એવજી લખેજી કે “ધર્મન
આરસો વખતે શુધી શકત એકજ જોડાને
માનનારા લોકોથી વચાવલો દેશ દેનો,
ત્યાંના લોકો પણ તેઓના પુરવ અને
પશ્ચીમ તરફના બાઈખાંધાને જોઈ મુસ્લી
પુજા લાગ્યા, અને તેઓ એવાતો વેર
મી થાઈ ગયા કે આસંભાવજો તે અમાન
પણું તાલવાને અરો પગગળર રધેતમાન
જરથોસ્ત પોરોસ્તવ પદા ધરો.” અસલી
ધર્મનીઓ ઉપર મુકાવજી આ તોલમત
તમન ગલત અને નાખાવદારજી. કુખાંની
મુખાતી પરનાં શંધાં દેશોપર એકવેલા મુ-
સ્લીપુજાનો દાર આલો હતો, પણ ધર્મમાં
કુખાંની સરઆતથી તે આજના વખત
શુધી છુતવરતી ધરમ પજાયો હાય એમ
જરથોસ્ત તવારીખથી મુદલ જણાવું નથી.
મિહુઆબાદ અને કુખમરમાનાં વખતથી તે
શાહ શુચતાયના વખત શુધી ધર્મમાં મા-
જીઅમનો દીન આલતી હતી, અને એ
ધરમ પાલનારાઓ માજીઅસનાન અ-
ધવા પમ્પીધરથો—તકમિય એવાં નાખાથી
એલખાતા હતા. માજીઅમનો દીન નેક
શાહ ખતલાવનારી અને એકજ જોડાને
પીજાંનનારી હતી. આગમ આલતાં નોથો-
સ્તાંન લખેજી કે “તેણે (જરથોસ્ત)
તે વખતે, એરસે શાહ મુમનામખ્યાં વખ-
તમાં મજ્જિમનિકાઈ ધરમ લાવી તેઓને ચો-
ખા કીધા.” પણ એવજી જાણવું જોઈએ
કે મજ્જિમનિકાઈ ધરમ તો જરથોસ્ત શહેજ
નાં, જમાના આગમજનો ધર્મમાં આજતો
આવેલો હતો, અને જરથોસ્તે તો એ
ધર્મમાં જો માર અને શાયદ કારક હતું

તે રહેલા દેશ જે નરશુ અને વેરુમ બ-
રેલું હતું તે કાઠી નાખી માજીઅમનો
દીનને વધારે આલેશ અને પરીન ખનારી
જેવદેલી કીધી, અને આજાબ એ નરી
દીન જરથોસ્તી માજીઅસનો દીન અ-
ધવા હોરમાજી જરથોસ્તી દીન તરફે ઓ-
લખાવા લાગી. હમે ઉરર કહેજી કે જર-
થોસ્તે અમલ માજીઅસનો દીનમાંથી
નરશુ અને વેરુમ બરેલું કાઠી નાખ્યું,
તે પરથી એરી મનલખ ન ઉઠાડતી કે એ
લોકો મુસ્લીપુજક ખની ગયા હતા, અને
મુસ્લીપુજ કાઠી નાખી જરથોસ્તે તેમને
મુધાર્યાં, પણ તે વખતે કદાચ એમ ખ-
લું હોય કે જેમ હાલ આપણામાં હીંદુઓની
કેટલીક સહરમો લખાલ થાઈજી તે મી-
શાલ દેવ લોકો (મુસ્લીપુજકો) ની કેટલીક
સહ રસમા તે વખતની માજીઅમનો
દીનમાં લખાલ થાઈ હોય, તેને જરથોસ્તે
તેરી કાઠી હોય, અને જેમ એરીઅમન
તથા મીડીઅન લોકોનો હકુમત પડે માહ-
તમા કુરસ પાલ્યાહે તથા પારખીઅન હકુ
મત પડે અરદેશર ખાખિયાને જેવી રીતે
પારખી કોમ વાલાઓથી જરનોમનીઓમાં
આખેજી થાપલી સહરમોને દુર કરી જર-
નોમની પડી બાગેલા ધરમને મુધાર્યો તે
વીજ રીતે માજીઅમનો ધરમને જરનો
સ્તે મુધાર્યો, એમ આપણ કહીશું તો તે
જોડું કહેજી નહી ગણાશે. ખાકી એસી-
રીઅન, પારખીઅન, મીહુમિદન તથા હીંદુ
રસમા આપણા ધરમમાં લખાલ થાપલી
અથવી તેમજ હાલના પારસીઓ મુસ્લી
પુજક કોઈની દને બના નથી, તેમજ
લોરોસ્તવ અને શુચતાય, જેના નાખા
જી શહેજાં અમલમા અમલી ધર્મનીઓ
કુરવદાની શંધી સહ રસમ અખતીઆર
કી મુસ્લીપુજક ખના હતા, એમ કોઈની
તવારીખનાય છાતી પોજાને કહી
નથી. આ રીમાનાની જાણ, ખન

છપાઈગી મશાઈદારે, પણ આ લખાણ
જેટલું એક ચોરા-ચાન્દ શશ્વત્તિને શોભા
વતે તેટલું એક છુટક ચોપા-ચાન્દ આકા
રમા ખીરાજીનું નથી કાગલુ લખાણની
મતલબ ધણે ઠેકાણે અધુરું, અને ખી-
ના બધી જીની અને મગને જાણીતી.
નરી આમદ તેમા કાઈ નથી અને એની
કીમતના જે બે આના રાખ્યાં તે કેદાચ
બે દોહોડીયાને બદલે જીનમા છપાયા હશે !

ધનાંમનો સવાલ.

(સરસતાત્ત ધનામ)

અલકની અશમના માનવી ! જોકે હું
આધારી છું, તોપણ તારી હજીર કુન્ધાના
કુરદરાજ દેશ અને પુરતના પચરંગી
અને અમુલ્ય સીતારે સીતારવાને, તથા
બે માહલ કુનેા દેખાવ બરોબર નહો
જોઈ શકે એવી તારી નખલી અનમને
હજારે બનકે બંધા કોથ દુર પડેના જમીન
અને જમાનાના દોરગી દેખાવો જોઈ શકે
એવી નૂમંદ કરવાને હું શક્તિવાન છું !
માગમા જીવ શક્તિ નથી, પણ તારા મગજ
ને મરતી હાલતમાથી જીવ કરવાને હું
શક્તિવાન છું ! માણસોથીજ હું જનમ પામું
છું અને મરતને પોહ્યું છું, તો પણ
તેમની માનસાધને જનમ આપનાર અને
તેમને માનસાધ મરતને પોહ્યાડનાર
હુંજ છું. પગ વનાગી રોવા છતાં હજારે
પગસથી હું ચાલતી આવી છું, ચાલુ
હાલત પગમાંથી હાલ પણ હું ચાલુ છું, અને
જમાનાઓ સુરી મદાં ચાલતીજ રેહવશ,
તેમજ હજારે પગ આગમજ બનેલા
ખાવો નવેમગી તારાથી જોવા કુન્ધાના
જેની ભાગ હજાર પૂ જના ઇચ્છે ત્યાં ન
મનાઈ શકે એટલા દુકં વખતમા વુને
કેવી લાવશ. કાગલુ વુને કાલન અને

જમાનાનો વિચીત્ર મશાફર ખનાવવાની
નિચીત્ર શક્તિ મુજમા છે. હું મુગી બેહરી
છું, પણ જેદરાઓ વઢીક મારી વાત મમજી
શકે, અને મુગાઓ મારી માથે વાત કરી
શકે છે સોવાસન મીઝાલ માદા પોશાકમા
હું ધણીતાર સોભા મેલવુ છું, પણ મારા
આશકોને સીંગારવાને હું મદા તઇઆર
રહું છું. બાળે વખતે કાઠક એર તહેરના
કાલા ગંગના ગોહરે મારા સાદા અને મૃદુ
પોશાકપર ધગલાબંદ જડવાથી, મારો દેખાવ
ગંભીર થઈ પડે છે, તે છતાં મારી મુલા-
કાત સેનાગઓ ગંભીર છોરી, બાળે વ-
ખતે રમત ગમતમા હસતા રમતા, અને
પુત્ર પુત્રાનીમા રંગીયા મોજના બની,
આવરાશનાઓનું દેખાવ મારી તરફ
એ ચેડે. દોરંગી કુન્ધા માફક દરેક બાબદ
અને દરેક દેખાવમા હું દીનેદી અને
દોરંગી છેહું. હું જાડી, બારી, મોઢી.
અને જીની છું. વલી પાતલી, હલકી,
નાહાની અને નરી પણ છું. હું ધણું
કરીને સારી અને સુંદર હોહું છું, પણ
બાળે વખત જુરા માણસોને બધ પરવાથી.
હું બદીને ઉત્તેજન આપનાર, મુગ હવે
સૌને ઉચકેરનાર, કુન્ધાની ખરાબી કરનાર,
અને પગથી તે માથા સુધી બદીઓથી ભર-
પુર, નાગી, અને નીરલજ ગણાહું. બાળે
વખતે હું મેલી, પેલી, ને બોધરેહાલ થઈ
પડું છું, અને બાળે વખતે મુના રૂપા
અને તહેરવાર રંગના મોગારથી મંગગ.
ધરી, ગંગ બેરગી અને ચરંગી દીધું છું
કમખાવને નખલા વિચાગના, છાનકા મગ-
જના, જંગવી ખરામના, સીવાવવા દુલહો
અને ભુખરી બાગકસ, રોલધાલુ મકઈ જુઠા-
ઓથી જો હું જનમ પામું છું તો, મારી
હસ્તી નકામી બનકે એક પીઝા થઈખી ગણા
વાથી, મને જનદી મારી નાખવા મા
આવે, પણ મગી મરતીની હજારેને
આડે મારે ઉતારી, પુરત કરી, મારી

એક વારની, પતીલી ભરેલી, રાગીમન, દાકન અનારો હસીની સામઘવડ અશર મળી જઈજું. પણ જ્યારે કવિએ, દાનપિા, શીતસુક્રા, અને નામીયા મોધ કા- નાગએથી હું હસીમા આજું છું, ત્યારે મારી તપા હજારે જણાએ આશક પડે છે, કે જેઓ પોતાનો શોક પુરો પાડવા અને નવાનવા અનવાગા વખતે વખત હસીમાં ભારી, પોતાના સુખ કુ ખનો સાધી બનાવી રાખે છે. એ રીતે વરસો, મઠીઓ, મનકે જમાનાઓ સુત્રી, જુદા જુદા આશંકની માનીતી માથુક બની, તેઓની મોટાબતી અથમને હડક આપવા તથા તેઓની જીભીને મુખી બનાવવા મા હું જીભી મુખરું છું. હજારે આશકની મોટામત- વતી માથુક બની રહેના છતા, મરેં ધર્મ અને ન્યાન જતમા વટલી, અને દશદશ ભગતી રહેના છતા, હું આવીન અથવા બેઠા ગણાતી નથી, કાગલુ મોહનતના પતીજ બધનથી હજારે માથે નોડાવા જા મારો દરેક આશક અને પોતાની વશદાર અને હેતવતી માથુક ગણે એ રીતે તેમ- ના તનમન હન કરનારી મોહીન હું પાતેજ છું. એટલું જ નહીં પણ વધારે અ- જબ નેવુ એ છે કે, હજારે શીતસુક્રા, કવિએ અને વિંધારીઓની હું માથુક બની ગઈ છું, એવુ કુનીઆમા જાહેર થવા છતા, અને તે વાત બોલી રીતે કબુલ કરનામા આનવા છતા, અને એક રાસુંદર કુમારી કનીઆ માથક પાક દામાનની અને નીતિ અને નેકાથી ભગપુર ગણામા આવે છે.

જેટલા નામીયા નરે અને માહાન પુરો મારી ખીદમતમા મઠ મથયુન રહે છે, તેટલા ગોતામો વગીર કોઈ બનાવ એવેન શાહની ચાકરીમા હાજર થવા નહીં હવે પેગમવા અને શીતસુક્રાએ અને મગીન, અમુલ્ય, અને અમર બનાવી, સાચેરેએ

મને સીગાગ આપેા છે, અને કુલે દાના- વોધી મને જીભી અને જીવંદ મર્તેએ મલો છે

મારી હસીનો તમામ આધાર માન- રીએ ઉપગ્રહે, તથા મને મરતબાનાલી અને અતી કુધોગી, તેમજ નીગતજ અને નકામી બનાવનાનુ વઢીક માનશનેજ હાથ છે, એવો મારો બોલો એકગર માભલી, એક માનસ તગિકે મગરર થતા જુવ શબાન રાખજો, કેમકે ખાલી મગજમા મગરૂની પુંડ ભગતા ધણાએને હરખવા થઈ આનવાથી, તેઓ હાથથી જતા રહેવા છે. તેની મગરૂનો પુંડ તમાગ મગજમા નહી ભરાય, અને અત્યાર સુત્રીમા જો તે ભગધ ચુકી હોયતો, તે આ તાનાજની ભરેલા, તીખા તમતમતા, મમાલેદાર સ- ખુનોની અશાધી તગત હડી જાય, માટે પુગતા તીખાસ ગાય મને કેવુ પડે છે કે - અપ મગરૂર માનરીએ! જેકે મારી હસી- નો આગ તમા પડ છે, તો પણ તમાગ મરતવાને ન્યાગાનોની મૂઠી કાયમ રહે- વનિા, બનકે તેઓ મગન પામવા પછી વરસોની રેલ સાથે મઠીઓ તનાઇ જાય, જમાનાઓની ભરતી ભરાઇ ચુકા છતા, તેઓને હમેશગીની નીદની મુલેલી હાન તમાથી પણ જ્યારે જોઈએ ત્યારે પાછા જમતા અને જીવતા બનાવી આપતાને આધાર મારો ઉપગ્રહ! હું જીવતી હોવશ તોજ તમાગ નામ અને નીશાનની, કામ અને તીર્તની, છુગાણા ને ગોનામગીરી ની, નેકી અને બધીની, જાવજાલી અને બદબખ્તીની, મોજ મજાહ અને બગવાની, પાકીજે બ્યાગ અને હામની મસ્તીની, બલકે તમારી તમામ હમતી અને વસ્તીની ચાદ, તમાગ મગન બાદ પણ કાયમ રહેશે, અને માગ નના નના અવતાર માથે તે વાદી પણ તમાને પીગમાથી બે ચી કાહડી, કુરી શરીને સજીવ હાનતમા દેખાડવી

રેહુશે! વખતને લોકો બુદ્ધો ચીતાગી ગયા છે, પણ તેની બુદ્ધોગીના ચીતારો મારે ધીન જલનાઈ ગદા છે. જે આકાશી ગોનાઓ પર સુર્યના કીરનો પોહોચીશકવા નથી, ત્યાં કલ્પનાના કીરનોની સાથે માનવીઓને વીજલીના અમકાગ કરવા પણ વધુ જલદપમા ફેગી લાનના હું છું! કલપનાને વધીક હગી નાખે એના ખુદનના બોભોભો રીસાર અને હમેશગીનો ખ્યાલી બનક અનદીય અને અનહદ ચીતાર માનનાઈ નગર દુશ્વર કાયમ ગખનાર હુંજ છું! પેગમખરો મોજેજા, શેહોચાહી દાર દમામ, પેહેનવાની જોગ, તોર અને મરેર મારેથી કાયમ ગદા છે, દાને-મમ દો અને શીનમુકીની દાનાઈ ભગી ન-શીજીત અને શીનમુકી ભરેલી મુંગીન તકગા, અનલોકન કરનાર અને અખ-તગ આજમાતનાર નિમારનત અને માહ-શીક માહાન પુ મોની આસીગદ પામિલી, અમારો સોધો, કલિમ્મીની રંગીન કલનાથી હમીમા અપિના આ બનના દુપાઈ મેહે રતો, માટેથી, અને મારેથીજ, મનામત અને અનામત તકી રહપાડ!

ત્યાં મેસો, મોલો, એા વિચારના વમ-લમા ધીનનાપના આદમીએ! મારી તરફ દોગમુકનાના હન બધ કટો, અને કરો કે એમી નિધીવ, એમી પચરંગી, એમી મગત-બાવાલી અને ગેળી ભગદાથી ભગપુર હું ફોસુ છું? કેજે વગરવગની હોના જવા તમો મનમુખ આરી, મુગી રોવા દવા તમોને મગલ કરાગી, અને મેહેરી તેના દવા તે મુવાવનો જનામ માબલવાન માગણી કરેછું.

નરગેરા.

દાનાવોની દાનાઈ.

જોદા જોગક પુરો પાડે કે પણ તે પ-કાડી આપણા મોહકમા મુકનો નથી શું ગરમ પાણીએ પેગ બની જવું હશે?

જોદાનાં જોદા અંતે શ્યાધ દાય લાગેકે.

નદીને તલીએ જઈ માછલી પકડી લાવનાની મેડેનત કરવાને બદલે પરથમ પેર આગલ જઈને જાવ બનાવની જોધપે.

પાણી વગર હલેશા મગએ નહી, અ ને શાએ વગર કોઈથી શીનાએ નહી.

શુકા આગલાએ નીમખ આઠી શ-કાએ નહી.

ગયા માસના સવાલનો જવાબ.

દાડમ.

ઈનામ મેનવનાર બાઈ આવાબાઈ નાકશ, તે તેવે મનાવી લેવ

ખરો જવાબ મોક્કલનારાએના નાંમ.

મીં ૫૫ રામલ

બાઈ આવાબાઈ નાકશ

મીં ૫૫ રામલ કુવરલ પ્રેમર

મીં ૫૫ રામલ સરીકબાઈ

લખી મોક્કલનારાએના જવાબ.

૫૫ રામલ—હમારી ઈનામ આપવાની રીતને લ-મતા જુનાશા મારેજુલો હમાર વિધ્યા મિત્ર ને આલુ શાવનો મારો ફેબરન રોનો અક શરીફબાઈ મનલ (કલકતાથી) તમોએ બતાવેલી જુશાનીથી હમે રતેરા પામીએ છીએ મીં ૫૦ મેં—એવા અક કાલના કરતા કાઈ અબી આશાર વખત ફેકો તે રીક હોં મેં ૫૦—તમારી બાબદ આમય આવી મથ લી હોવાથી હમે લેઈ શકતા નથી, બીલ મો ૨૫૫૪

શુધી યત્ર.

આગમત માસના—૧૯૫ મે મરે.

અમુક.

લાઈન ૨૫ ની ૫૫ વિસ્તી ન

.. ૨૮ મી—તમ

.. ૪૭ મી—આ

મરે ૧૯૬ મે

લાઈન ૩૯—મમલોર

.. ૨૮ મી—બનાવ

શુક્ર.

આ વિસ્તી ન

તે

આ

મલોર

બનાવ

ધોળીવાન—નખ ૮૭૨ વાલ પેગા,

મુખઈ વર્તેમન લાખાનામા મનચેરજી હાસમજી જોગમે દાખું છે.

વિદ્યા મિત્ર.

પ્રસ્તુત ૮ મું.

અક્ષરોળ ૧૮૮૧.

અંક ૧૦ મે.

ગુજરાતી ગ્રંથકારો.

Authorship is, according to the spirit in which it is pursued, an industry, a pastime, a day-labour, a handicraft, an art, a science, or a virtue.—SCHLEGEL.

આ વિમાલ શહેરના મધ્યમાં બાગમાં હું ફરી વલ્લે નથી; અને મારી પોં થળા પુરેમાં બેસી આડવાટ કે મહાકું-ચીથી જાણીતા નેહિ હશે. એક વેળા એક ખુલ્લે પડેલી માંકડી ગલીના માંકડા ભા-અર્થમાં એક નાના ખખખી ગયર્માં ધરમાં હું ફાંપલ થયો, અને એક બાગેલા દાદર પર ચઢીને એક અધાગ દિવાનખાનામાં પ્રવેશ કર્યો. ઊંચરામાં પગ મેલનાંજ હું તો લાંબા દેખાવથી વિરમય પામી ગયો. મોડીક જુની કપડોમાં ધુળ ખાતી ચોપ-ડીઓ પડેલી હતી, તથા વર્તમાન પેશાને માથે ગોઠવીને રવાલપરલટકાં રાખ્યાં હતાં. વચમાં એક લાંબી મેજ પર નાની મોટી વર્ષના કેટલાક પુરેમાં બેઠેલા હતા, જેઓએ પોતાના કામમાં નિમગ્ન હોવાથી, મારી તરફ એક આંકી નજર પણ ફેરવી નહિ. કેટલાક પોતાના અશ્વમાં ચઢીને મારી તરફ નોવા લાગ્યા કે તુરત મં નખીને તેમને નમસ્કાર કર્યા, પરંતુ તેઓ પોતાના ન વિચારમાં, એકલાતો ગરક થયલા હતા કે મને કોઈએ ઉત્તર દીધો નહિ. આના

આવકારથી તો મારે બરે પાંછી ઉતર્યું પરંતુ કરવું શું? તેઓ મહાવિદ્વાન પડ્યા એટલે આપણીથી કશું મોભાય નહિ. તે લાંબી મેજ પર કામલતા રહતા અહિં તહિં પડેલા, લખેલાં કામલતાના ઢગલા થયલા, જુનાં પુસ્તકો ઢુધાડાં પડેલા અને કોઇના હાથમાં કાતર ને કોઇના હાથમાં અપુ. કોઇના હાથમાં ગજ ને કોઇના હાથમાં કુમડા પકડેલા હતા. વળી કોઇ કોઇના બધાં અહાલેલા ને હાથમાં ફેંકી માલેલા એટલે આપણીતો તેમની નજરો જવાની દિગત થઇ નહિ. વળી ખાળાઓ દરે તે મોહરે ચરિત્રમાંથી વધી વધીને વાળ કરતા, જેઓમાના રેકની મામણે એકેકો માખ-લુનો ધરો ચુકેલો હતો જેનો ઉપયોગ તે-ઓ છુટવી કરતા જણાતા.

તેઓમાના ઘણામાં નિરધન અવસ્થા માં હોય એમ લાગતા. પુરવું ખાવાનું નહિ મલ્યાથી કેટલાકે શુકામ ગયલા હતા, જેઓ પોતાના ધિમચા મરખા શુખી પડોશીઓને જોઇને ખડુજ જળતા હોય તેમ જણાવું. તેઓ શ્રીકા ચેહેરા થાય ધુજને હાથે પોતાના કામમાં ચુંકાવતા હતા. તેઓમાંના કોઇ કોઇના લુગડાં, જોઈને મને ખડુજ દયા આવી. મેં મં ગંધમારતાં મને ખડુજ દયા આવી. મેં મં ગંધમારતાં લુગડાં ને તે પછુ શરેલાં! પરંતુ તેઓના ચાહડાં પર મંતોષ થઈ મથલો હતો. તેઓ માહેલા કેટલાક કદ પુરેમાં માલા વાળ કે કાળરમિતી દાહડી યુજ માથે તેમંડને

શોભા આપતા, પણ તેમનીજ પડોશમાં કોઈ કોઈ દેખેતા નાદાન કોણગમ્મો ગોઠી ગોઠી કલમ બાલીને મહાન વિદ્વાનમાં ખરતા.

તે મેજને નાંકે બેઠેલા એક ઢોંગા પુરુષને મં દોઢા કે તે ઇંગ્રેજ વર્તમાન પત્રોનાં કકડા બુકવા કરીને એકપછી એક મળી જતો, આ દેખાવથી મને હમણું આવી ગયું, જેથી તે કુલો ગયલા પુરુષનો એક દમ મીઠાજ બેઠુંકી ગયો અને પોતાની કલમની તીણી અણી મારી તરફ ફીધી. હા ! તે કલમનો એકાએક બાવો ખની મયો અને તેની તીણી અણી મારી ગ-રિમાં પેશતાંજ મને બહું વેદના ઘર્ષ તેજ વખતે તે પોતાનું 'માડું' 'માહડું' વકાશીને બાલ્યો કે "ચુંદ ! શું તું મને એ-ળખતો નથી ! હું શેકરપરનું ભુત છું, હું તાનસેનનો પ્રેત છું. મારા સરખો આજ નાટકકર્તા કોણ છે ?" આ માંબળતાંજ તે ની માંમણે બેઠેલા એક ખીજો ઢોંગો દૃઢ પુરુષ ધીમારથી હસી પડ્યો અને જાણે પોતાના હરીફને મળી જવા માંગતો હોય તેમ 'માહડું' વકાર્યું. પણ તેણે મારી તરફ નજર કરીને કહ્યું જે "ખીહી ના હું તારે" રક્ષણ કરીય, હું શીરદુશીનું ભુત છું. મારા સરખો આજ કવિશાજ કોણ છે ?" એટલામાં તે મેજને ખીજે નાંકેથી મને કંઈક ઘોંગાટ મળ્યાયો. ત્યાં જોઈયું તો ચોડાક સુરતી-અમદાવાદીઓ પોતાના હાથ મહેલા મજા ઊંચા ધરીને સંસ્કૃત જોડકો બાલુવા જતા હતા, તથા પોતાના ગળે કરીને આડી અવળી માપણી કર્યા જતા. તે ભ્રમદાવાદી બોલી ઉઠ્યો "ના બાઈ ના, કરીશ્વર તો હું છું. હું ગમે એવી પણ શિક્ષ કવિતા બનાવી બાલું છું" પણ તેજ વેળા તેની સાંમણે બેઠેલા એક યુવતીનાં બોલી ઉઠ્યા કે "ના, ના, મમતુ" પંડીત તો મારામાં છે. હું "બાપ-

રન"નું ભૂત છું." વસી એટલામાં એક ખાજો હિંદુ અંધકર્તા બોલી ઉઠ્યો જે "બાઈ સાબલી લેઓ, આજ કાલનો કાલીદામ-હું છું." આ અંધકર્તાની મા-રામારીથી હું તો બચીત યદ્યને મુજો મુજોજ ઉભો રહ્યો. એટલામાં એક મુપેત દાહડીવાલા મુમલમીન કવિએ અશ્વમે ચટારીને હિંદુસ્થાનીને શરસી ખેતો મોટે મોટે વાચ્યા માંડી જેમાં કશી નવી કલ્પનાનો હતોજ નહિ ! પરંતુ મહિ પુશકલ માં ખણુ હોવાથી તે સ્વાદીષ્ટ લાગતી. આ-પણે જોઈ વાહા ! મંયાં ગ્રાહ્ય ખીલાછે.

પણ એક બુલેલા શરીરનો પુરુષ અશ્વમે ચટારીને લખ્યોજ જતો, હતો. તેના લ-ખાંબુ મકાલુ' મોહરા અક્ષરે કીડું હતું કે "અમારા અબર પતોએ મોકલેલા "ટી-અકકુ" ના મુમાચાર." ધન્ય છે ! કેહવા ગ્રાહસીક અબર પતોએ કે તેઓ દુન્યાને એક છેડેથી ખાજે છેડે શુધી કરી વળે છે ?

વળી કેટલાક જીવાન પુરુષો તો મણુજ ગુચ્છકારથી મુખલા તરફ જોતા. તેઓમાંનો કોઈએક નિર્ભય પ્રાંણીના મગલ પર મર-શીયા જોડતો તો ખીજો પોતાની સ્ત્રીના વિશેષ પગ ફાંફ મુકી શોક કરતો. કોઈ કાઠયાવાડી કવિશ્વર દોહરા પર દોહગ રચ્યા જતા, અને અનુપ્રાસ મેલવવામાં પોતાને સ્વધનો બડોલ વાપડતા. વળી કેટલાક તાળી વચના કોણગમ્મો કોઈ કોઈ ચોપાંચાંના અધિપતિ કેહવાના તથા દુન્યાંનો અનુભવ મેલવીને જાણે પાર પડી ગયા હોય તેમ મુખલાને, ને વળી મુખલાજ વિશયોમાં બોધ કરવા જતા. તેમની નાદાન વય ને ધંભીર દેખાવ અતી રમુજ આપતાં. વસી કેટલાકે ઇતિહાસ કર્તાઓ હુમ ને ગીબન કે એલેક્ઝાન્ડરને સલીનમનના હાથ પગ કાપી નાંખી પાંગલા લુલા કરી નાખતા. 'વળી કોઈ કોઈ હિંદુ અંધકર્તા પોતાની માંમણે મુકેલા સંસ્કૃત મુખદો કોપમાંથી લાંબામા-

એક ચીનાઈ મુસાફરની શીતસુધી.

પત્ર ૨૦ મા.

આગાચતના હુનરમાં ચીનાઓની સંપુ-
ક્ષિતા. એક ચીનાઈ આગનું વર્ણન.

The taste of the English in the cultivation of land and in what is called landscape gardening, is unrivalled. They have studied nature intently, and discover an exquisite sense of her beautiful forms and harmonious combinations. —WASHINGTON IRVING

જો કે ઇંગ્લેન્ડના આગબાનીના હુનરને ચીનાઓના જેટલી સંપૂર્ણ હાકલ ઉપર લાખ્યા નથી તોપણ હમણા હમણાં તેઓની નકલ કરવાને તેઓ શિખ્યાછે. અગાઉના કંરતાને હાલમાં કુદગતને તેવો ગતો વધુ છુટકો સેવા દીધામાં આવેછે, અડોને જેમ અને તેમ કાપી કૂપીને આપાર આપ્યાને બદલે તેઓના કુદગતોજ આકારમાં રેહવા દીધામાં આવેછે, અહમગોને પણ તેઓનો કુદરતો ગતો સેવા ઇધ ખીણોની આસપાસ વેહવા દીધામાં આવેછે, હુનરથી ઝીંગારેલા કુલના કપાગઓનો જગ્યા, કુદરતના નાજુક હાયથી ઝીંગાર પાગલી કુલવાડીને સોંપાયમાં આવેછે, અને કાળીને પોડકાં ક્રીવેલાં મેદાનને બદલે લીલાબીથી ચકચકીત વચલી જગ્યાઓ દીધામાં આવેછે.

આ મુખ્ય છતાં પણ ઇંગ્લેન્ડના આ મનપ્રસંદ હુનરમાં આપણથી ઘણા પછાતછે. ગમે તે, પણ બાગની રચનામાં તેઓ હજી રમુજ સાથે જ્ઞાન બેઠવાને શિખ્યા નથી. યુરોપીયોને આ વાત ઘણી અજબ જેવી લાગશે કે ચીનના ધંધુજારા દરેક બાગની રચનામાંથી જોતારને કાંઈ પણ જ્ઞાન તથા નીતિનો એક મુખક તરત નજર આવેછે.

સાંખ્યા શબ્દો વિશેષી કાઢીને પોતાના લખાણમાં ધુસારી દેતા; તેમજ કેટલાક પારસી અંધકારો પોતાને ફારસીનું જ્ઞાન ન હોવા છતાં બચ્છોગમાં ન આવે એવા ફારસી શબ્દો વૃથા લખવ કરતા.

આ મુખ્ય જોવાથી અંધ રચનાનો હુનર તેમજ અંધકારોનો મર્મ હું કેવળ પામી ગયો અને હું પણ એક પંડીતમાં અપવાનો તથા એક નામાંકિત અંધકાર બનવાના વિચારમાને વિચારમાં મારી મુછને મૂકી મમુલીને જાવપર તાવ દેતા લાગ્યો. પશુ મારા આ આચીના દમામથી તેઓ માટેલા ઘણા પ્રસિદ્ધ બળવાં લાગ્યા. હું ગુરત ચેલી ગયો-કે તેમની આખમાં શનિ-અર આબો હતો, મારે હવે મારે પોખાશ ગણવા જોઈએ. પણ નેટલામાં તો તે મધલાઓ પોતાની તીણી કંઠમ બાજાની પેઠે હાયમાં બાંધીને અને આરે બાજુથી ગોદા મારવા લાગ્યા, જેથી હું બુમ ગડતો ધબચતમાં ને મળગતમાં નાહામમાં પડ્યો, પણ કમ બાગમે દાદરો બાગેલો દેવાથી ગગડતો ગગડતો હેલ આવીને ધરવી માંજાને પ્રણામ કરતો પડ્યો. એટલામાં મારી આખ હુંધડી ગમ અને હું જાગૃત થઈને જોણું તો ઢોલપા પરથી બોપ ઊપર હું ગગડી પડ્યો છું અને ધરના માણસો મને ઉઠાડેછે. મારી કોણી ને ચુચણી સોહસાધ મળેછે અને ચરિર જરાજગ કુંજે છે. મારે રવજનું આંખથી આવવાથી જ્યારે જ્યારે હું હચું જ્યારે ધરના માણસો ઘભરાય છે કે રજે મારી દાઘલી ખીંચી ગઈ હોય.

જીવપર આવેલું માણસ.

(શિખ માઅદી ઉપરથી.)

બનેજ જ્યારે માણસ ગિફ્ટને ને આજેજ, બજાન તેની બનેઉ લાંબો ને તેજ;
જેમકે બીલાડી ને હારેલી શાવજ,
દો કંદીને કુજાપર કીનાથી જાવજ.

તે બાગોમાના કોઇમા પણ જોમ એક જણ
જાતો જાયછે તેમ ઘરાબોની રચના, મહ-
ગમોનુ" વેદ્યુ", અને માડોની અલગ-
રથી કોઇ બુનદ અચાઇ યા કોઇ નાજુક
જમ્માન તુગત તેના મન ઉપર આવી અઠ-
ડે. આ બાબદ વિષેનું માહરં કેહવું એક
દાખલાથી વધુ મુમ્મ રીતે મુમ્મ ૧૪થે,
અને તેટલા માટે 'કવાનસી' ખાતેના
માહગ બગીચાઓનું વર્ણન હું તેહલ લખી
જણાવિછું. એક વેળાના સુખ અને મં-
નોપના તે દેખાવોની યાદ હજી માહગ
મન ઉપર ભમેછે, અને જોકે હું આટલે
બધે તફાવત છું તોપણ શકત કહવાનામાજ
તે બાગો ઉભા કરી હું હજી તેમથી મનેહ
મલવું છું.

ધરમાથી ઉત્તરનાજ, બંને બાજુ ઉપ-
રના ઝાડોની ધગ વચ્ચેથી એક ફરામ
રસો લખાયેલો હતો, જે રસતાને જોમ બને
તેમ ચોની કુંડાઓ, પુતલાઓ અને
ચિત્રોથી શોભાયમાન કરવામા આગે હતો.
આ રસો એક ચોકને જઈ મલતો હતો
કે જે ચોકની આસપાસ મધલી બાજુએ
અડકો, ઝાડો, ફુલો અને ઝાડાઓ જાણે
કુદરતીજ ત્યાં ઉગી નિકલ્યા હોય તેવી
રીતે ગોઠવવામા આવ્યા હતા. આ ચોકમા
આગલ વધનાજ તેની જમની અને
ડાબી બંને બાજુએ સામસામી એકકો
દગાજો, જુદી જુદી ઢપની બાધણી તથા
રોનકનો બનાવનામા આવ્યો હતો, અને
ત્યાજ એક મંદીર જોવામા આવવું હતું કે
જેની રાણકદાર તથા શોભાયમાન બાધણી
જોનાગને છક કચી હતી.

જમની બાજુ તરફનો દગાજો ધણીજ
મોદી દરમા બાધવામા આવ્યો હતો. તેના
ધાબાઓની આસપાસ વેલાઓ વીંટલાઈ
ગયા હતા, અને તેની ઉપર ધંભીર મુમ્મો
કુમવા હતા. તેની બાધણીમા વાપડેલા
પથરો મોખા જમાનાની ગીરદવથી અઠાઈ

ગયા હોય એવા દીરતા હતા તે દરવાજા
મા પેશનાનો રસો પથમા કોરેલા બે
વેદ્યવાનો ઉઠાવેલા શોરા સાથે મુખાવતા
હતા. અઠદાઓ અને મુમ્મોના આકાગ,
અદર દાખલ થનાગે ધણીજ ખીદામણ
કદાથી ખીદવાડતા હતા; અને બની શકે
ત્યા સુધી અદર વેમલે નજર પોહોચાડતા
તેનો દેખાવ ધણીજ સીદા તથા બયાન
દીરતો હતો હતો. અદર દાખલ થવા
આહવારને જો તેમ કરવાની કાંઈ પણ
લાલચ હોય તો તે દગાજા ઉપર કોતરેલો
નીચલો લેખ હતો.—ગાઉ નેકી.

આની આંખી બાજુનો દગાજો વધી
તદન જુદીજ ઢરનો હતો. તેની બાધણી
શુદ્ધ તથા લલચાવનારી હતી. તેના ધા-
બલાઓની આસપાસ નાજુક ફુલો મરો-
ડથી વીંટલાઈ ગયા હતા. દરેક ચોજ
ધણીજ મંબાલ ભરેલી કારીગરીથી બતા-
વવામા આવેલી દીરતી હતી તેમા વાપડેલો
પથર આસપાસ મિત્રાલ ભકભકતો હતો,
એક ઉરતાદ કારીગરને હાથની ટાંચેલી
પરીઓ ધણીજ લલચાવનારી ઢપમા ભો-
નારને અદર આવનાની નિશાન 'કરતી
હતી, અને આખથી જોતાઈ શકાય એ-
ટલે દુર મધલું શુદ્ધ તથા શોભાયમાન
દીરતું હતું. તેની ઉપરની તખ્તી પણ
ગોયા તેને માલાવતી હતી, કારણ તે ઉપર
લખેલું હતું—સુખને જવાનો રસો.

હું ધારંછું કે આટલા ઉપરથી તમા
મુમ્મયા હશે કે સીદા દેખાવનો દરવાજો
નેકોનો ખીકટ રસો બતાવવા માટે ઉઠો
કરનામા આવ્યો હતો, ને તેની આમનેનો
રાણકદાર દગાજો બંદીનો શેહલ માર્ગબ-
તાવવા માટે બાધવામા આવ્યો હતો. ધણું
ખરં એમજ બનવું કે બાગની મુલાકાત
લેનાર કોઈ પણ શક્ષ પેલા લલચાવનારી
દરવાજામા ઝટ દઈને દાખલ થતો હતો
આવી બાબદમા, જેમાથી કાંયો રસો

પમંદ કરવો. એ હું તેની મરણ ઉપર
રાખતો હતો, અને હું જોતો હતો કે ઘણું
કરીને મધલાઓ દાવી બાજુ તરફના ગરના
પર ધસ્તાહતા, કે જેની અંદર તેઓ ધૂણીજ
રમુજ મેલવાની આશા આધતાહતા. બીને
રસ્તે દાખલ થતાંજ એક શક્તિ ઓરોને
અને કુબોને ઘણાજ મોહપમાડતારા આકા-
રમાં ગોડવેમાં જોતો હતો, પણ જેમજેમ
તે આગલ વધતો હતો તેમ તેમ તે મન-
હરણ દેખાવ દુર થઈ જંગલી વેરાન જગ્યા
ઓનો તેને ખ્યાલ આવતો હતો. કુનવાનો
આસ્તે આસ્તે અનદીક થતાં હતાં, અને
તેને બદલે શુન્ધવણ ભવે રસ્તે તે હલવેથી
નીચે જતો હોય એમ તેને લાગતું હતું.
દરવાજામાં પેશાંજ તેની આંખોને મધુઆ
શુંદર દેખાવને બદલે હાલમાં તેની નજર
ખીહામણુ ખડકો ઉપર પડતી હતી, કે જે
દરપણે તેના માથાં ઉપર પડી તેને કચડી
નાખવાની ખીહક આપતા હતા. જ્યાં
જોય ત્યાં અધારા જાહ અને સીહા ગારો
અને નહિ દોટલાં મનુષ્યનાં હાડકાંઓના
દગ નજરે પડતા હતા, તથા અનદીક
વેહતાં પાણીઓનો ડગમણો અવાજ તેને
કાને અડડતો હતો. પાછું ફરવાની કોશિય
કરતી એ તદન નહિ અને એવું હતું, કારણ
કે રસ્તો એવો શુન્ધવણ ભવો હતો કે
માહરા મિયાવ ખીજો કોઈ પણ શક્તિ ત્યાંથી
બાહાર નિકલી જવાનો માર્ગ જણતો ન
હતો. દુકમાં, જ્યારે આ મધલી ડરામણી
ચીજો જોઈ તેના મન ઉપર ખરી અસર
થતી હતી અને આ રસ્તો પકડવા મોટેની
તેની ભુજ મોટે તે પરાગતો હતો ત્યારે એક
છુપે દરવાજે હું પાછો તેને પેલા ચોકમાં
લાવી ઉઠા રાખતો હતો.

પેલા ધંબીર દેખાવનો દરવાજો હવે
તેની નજરે પડતો હતો અને જો કે દેખા
વમાં તે પેલા ખીજના જેટલો લલચાવ-
નારો ન હતો, તોપણ તે ઉપર ડોતરેલા

લેખથી હિમત પકડી તે દાખલ થતો હતો.
અંદર પેશાંજ નજરે પડતો અધકાર,
નેના માર્ગમાં હરકત કરનારા ડગમણ
આકારો, ઘણાજ શાકાગર લીલા રંગનાં
દરખતો પેહલાતો તેને ખુબ ધભરાવતાં
હતાં. પણ જેમ જેમ તે આગલ વધતો
તેમ તેમ મધણુ ઓઘણુ થતું અને દલ-
પછર દેખાવો, આશપામ, ગોપા ભંદુષ
જોરે, ઉભા થતા હતા. નિર્મલ પાણીના
શુંદર ધોધવાઓ. કુનવા દેલપછર કપારા-
ઓ, દિલકથ મેવાઓ અને કલીઓથી
જુહલાઈ જતા દરખતો, અને છોરે છોરે
નજર પડતા મહગઓ, ગોપા બાગે જેહ-
રતનો ચિતાર આપતા હતા. આગલ આ-
લનાં તે જાંચાણુ જમ્યામિ ચહડતો હોય
એમ તેને લાગતું હતું, અને કુદરત પણ
આ જગેથી તેનાં જાંચામાં જાંચા લેખા-
મમાં તેની નજરે પડતી હતી. જેમ તે
જાંચે ચહડતો તેમ દેખાવ વધુ મોહલો
થતો જતો હતો. દમમાં લેવાની હવા પણ
વધુ રવજ થવી માલમ પડતી હતી. આ
પ્રગણેની નહિ ધારેલી ખુબસુરતીઓ જોઈ
જ્યારે તે તદનજ છક થતો ત્યારે હું તેને
એક ધટા અંદર લઈ જતો હતો, જ્યાંથી
આખા શેહરનો મનોરંજક દેખાવ કાઢેલી
આંખોને આશુરણી બાક્તો હતો. હવે
તેની પુરી ખાતરી થતી કે નેકીનો રસ્તો
જો કે પેહલાં ધણાજ ઘીકટ, સુચકેમ તથા
ડરામણો બાગેછે તો પણ આખિરજ તે
અનંત મુખ તરફ આપણને પોંદ્યાડે છે.

આ વર્ણન ઉપરથી તેમો વિચારશો
કે આવા ભાંત બાતના દેખાવો ગોઠવવા
મટિ ઘણી મોહલી જગ્યા જોઈએ, પણ
ખાલીથી માનવો કે અતરેના બગીચાઓ-
માં માહરા બાગ કરતાં દય ઘણી વધુ
જગ્યા રોકાવા છતાં તેમાની અરથી ખુબ-
સુરતી તેમાં અમાવામાં આવેલી હું જોતો
નવો. ઘણાજ મારા 'તેરત' પો જો જગ્યા

મીંગાગવા ધારી હોય તો ને ગમે એવી
નાની તથા શાકડી હોના છતાં મણીજ
ગરમ રીતે બની શકે છે બાકી જો આલી
બપોર તથા કાઠમાઠ કરતો તેય તો અલ-
બતે બોહલી જગ્યા નોંધએ ગમે એવી
નાની જગ્યાનાં પણ એક કકડો કોઈ દુધવાર
આદમીના હાથમા આવ્યો હોય તો તેની
માથપને નીતિનો એક ટકો યા કોઈ બુલંદ
મચાઈ જોતાગના મન ઉપર લઈ જવાને
તે કતેહ પામી શકે છે — એજ અગજ.

હાફેઝની પેહલી ગબલ.

(અહ્યા યાદ હરમાફી અદર કાયા એ
નાવલહા.)

સાવ, કે એ સાડી ! ઇ પલો શરાબ,
ને અરપ ભરીને ભમ,
સોહલ રૂબઈને મોહબતગ
બન્યુ છ કુશકેલ કશમ

હુલકાની કસતુરીઆ પુશાબો
બામશાદનો પવન
બોલી, દિનમા સોહીડુ
ઊપલવજ મમન

સગલદને * ભોર દાફમા,
જો ફેલે મોગાઈ દસતુર,
ભોમીઆ ઉ રસતાઓથી
સદા વાફેક પૂર

મહને માહરી ભલના થરમા
કેમ હોય સુખ કરા ?
કે ત સદા પોકાર મારે છે
સામન શમ તરમાર

સીહા શતના ભથ સાથે
દરિયાના તોફાન
કેમ આવે કિનારાપર
વસનારાને ભાન ?

ઊભતે ટુકડુ છે માહર
બદનામીમા ગમ,
કેમ રહે છુડે તે
જે સાબલે ખરેખ આમ ?

હાફેઝ ! ના ભ તેથી કરે,
માહુતો હોએ નો સુખ,
તણે આએ કુખાને,
જે માને તેનો હાથ

રોઝ કાઠ ખંખાતા.

અલદ એતલે, જે નીચે હસવાનો બ
1 નખતે ચુવનની નીચે પાવરે છે તે

વિધવાનોની જ્યાફત ઉપર મુગાકાકોનો સ્વપનો.

A general welcome from his grace
Salutes ye all This night he dedicates
To fair content and you none here, he hopes,
In all this noble crowd, has brought with him
One care abroad, he would have all as merry
As first good company, good wine, good
welcome,
Can make good people — SHAKESPEARE,
(slightly altered)

“ ધી ફાર્ત રીદીંગ રમ અને બાઈ ”
બેરી ” ની શુંદર હવા વાલી અને જોસી
“ બેરી ” ઉપર મુકેલી સગવડથી અસે-
ટવાની “ ધમીચો ” ઉપર એક શાજના
હું બેરી “ લંડન તાઇમથ ” મા વેલાતનાં
વિદ્વાનોને ત્યાના “ લાઈ મેવર ” આપે-
લી જ્યાફતનો હવાલ બચતા વાચતાં
વિચાર કરવા લાગ્યો કે એવી તરેહની જ-
યાફતો દર શાલ આપણા વચે પણ અપાવી
હોએ તો કેહેવું શાઈ. આખો હવાલ
વાચ્યા રહી હું આ વિચારમાં એટલા
તો ગરક થયો હતો કે મહને ખીજી કાંઈ
આગલ વાચવાનું શુજડું નહિ અને હવા
ની કીમી પણ ઠંડી લેહેકીમા મારી આખો
વીચાઈ ગેઈ અને હું એક અભાસેખ
જેના સ્વાનામા પડીયો.

આપણા હાલના માનવંત “ શરીર ”
શહેમના આથ નોતગથી મેં મહને એક
શુંદર દીવાનખાનામા ખીરાજેલો જોયો,
જ્યા મારી શાય ખીજ લગભગ શાયી
શવાયો પડેનાઓ બેગા મલેના હતા.
દીવાનખાનાના દરવાજા ઉપર “ શરીર ”
શહેખ, શેકે નવરોજી પ્રકુનજી અને શેક,
દોશખાઈ પ્રગમજી કરાકર શાય હોમા ગહી
શર્મે પડેનાઓને એક સગપ્પા આગમા-
નથી “ રીશીવ ” કરતા હતા, દીવાનખા-

નામાં લાખજ થતાં તેમજ ત્યાં લાખનો વખત મુનરવા છતાં હું કહી નહિ શકતો કે તે આગયતા કીધેલો મહેલ કીધા બા-
 ઝમેગયાલી ધણીનો હતો. હું કહી નથી શકતો કે તે "કરંમજી હોલ" હતો, યા "લવજી કેયલ" હતો, યા "મેહેસંમજી હોલ" હતો, યા "વીટીટ હોલ" હતો, યા આપણે પૂરાંનો "નાંજીન હોલ" હતો. ગમે તે હોય પણ તેનો અંદર આંતરો શીંગાર મનને હેરાન પમાડનારો હતો. દીવાંનખાંનાં આર મુનાંઓમાં તમામ મંગેમરમરનાં આખા કદનાં દુન્યાના પ્રખ્યાત આર કવેશરોનાં બાવજાંઓ ગોઠવેલાં હતાં. એક ભોરડુ બ્રહ્મ અને અપંગ "હોમર" એક હાથમાં લાકડી પકડી અને બીજો હાથ આશમાન તરફ ખાનગીની બુલંદ અવાજે પોતાની જોડેલી ધુરવીરની કવિતાઓ પાંખરતો હોય એવી રીતે ઉભો હતો. બીજી ભોરડુ મીઠાશ અને મોહનના માં ચક્રચુર દીમતો "વરજીલ" હાથમાં એક 'ગીતાર' પકડી મોહનનાની નાશી-પાગીમાં ગીરજતાર બન્ને હોય એવી રીતે શરૂ નમાવી, અંદેશમાં ગરકાવ થયેલો દી-
 શતો હતો. ત્રીજી તરફ બિહુરન તથા હાજ-ખની મુલાકાત મધ્યે તરતનો પરવારેલો "દાંતે" ચાંતવણે તે ઉપર દરીઆશત કરતો જણાતો હતો અને ચોથી તરફ જગ આગકાર "મીલન" પોતાના અનગાવા ઉપર વિલાપ કરતો હોય એવી રીતે જા-
 મેલો હતો. શુષ્ક ઝાંઝાલી અને શીરકુચીનાં બાવજાંઓ આમાં આંખી મોડેલેલાં હતાં. શેકશીઅર એક શુદ્ધ આંધનામાં ખાસ-જતો હતો. અને એ જાણત કવિએ ચિતારાઓ અને અનેકપ્રકારના વિદ્વાનોની તથાવીરો હારે કતાર લખાવેલી હતી. ત્યાં ટોપ શેરેનગાહ યા પેહેલવાનોનું કથું કામ ન હતું અને જરૂર અમીર ઉમગવો યા શેખાઈની કરી નિશાન જણાતી ન હતી.

મંમલ્યા પ્રમાણે આખાં હિંદુસ્તાનમાં આમંતરની ચીઠીઓ યરી વણેલી હતી, ને તેમને માન આપી છેક દુરંદેશી ધણાક પરનાવો આવેલા હતા. વિદ્વાનોનાં શબ્દમાં આ પેહેલ પેહેલીજ જાણત હોવાથી સૌ કોઈને તેમાં ઉલટી ભાગ લેતાં હું જોતો હતો, અને જોકે પરનાઓ મધ્યે ધણાક શાહેબોને હું ઓલખી શકીશો ન હતો, તે છતાં જેમને જ પીછાંન્યા તેમનાં નામ દુકમાં દર્શાવી જવાને હું વાજબી વિચારું છું. આ ખાકી દુન્યાની તક્લીદી હાજત અને માલ ખાજાના ઉપર રચાએલી શેઠાઈને બદલે વિધ્યા અને મનશક્તિની વધારે બુલંદ શેઠાઈવાલા તે ચર્ચે શાહેબો હતા માટે તેવો દરેકના નામ શાય દુન્યાઈ રવેઆ મુજબ મીઠો અથવા શેઠ લખવાને હું વાજબી વિચારતો નથી. હાજર રહેલા શાહેબોમાં હું નીમજા વિદ્વાનવાશના શા-ખીન શેઠવાઓને પીછાની શકીશો હતો:—

હોશબાઈ યશમજી કરાકા, શોશબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, નવરોજી ફરદુનજી, દાદાબાઈ નવરોજી (ધંગલાંડથી), મનચેરજી હોરમજી કાંમાં, ખરશેદજી રથતમજી કાંમાં, કાવથજી એદલજી ખખાતા, કાકર ખર-શેદજી ખોરી, કાકર રથતમજી ખોરી, એદલજી જમશેદજી ખોરી (ધંગલાંડથી), કેપથર નવરોજી કાખમજી, મનચેરજી કાવથજી લંગગ તે આપણા મનદુખ, અને તેવણના જુવાન શહેબબાદા, રસંતમ હરાંની, અને રથતમ જાણી, બમ નજી બેગંમજી પટેલ, નશરવાંનજી જમશેદજી રતનાગર, જમશેદજી પાલનજી કાપડીયા, કાવથજી દીનસાહ કીઆશ, નશરવાનજી ચેરઆદજી જીતવાલા (બરમથી), બેચંમજી મેરવાંનજીમલખાઈ, એદલજી કરામજી દોડી, માણિકજી ખરબોજી મોંઘાવે-હેર હોમજી, હોરમજી મજર, હોશબાઈ નશરવાંનજી વાડીઆ, નશરવાંનજી હોરજી

ભાઈ પટેલ, મીનોચેહર જોગેદ, કાચજી
પેશુવાલા, કાચજી કાગા, જાગાચજી, પેશો
તળજી અને કુકાદાર, કાચજી દોરાબજી
પાદે, જમશેદજી નરસીવાનજી ઠીટીટ, શોગ
બજી કાચજી ખંખાતા, દાકર પેશતનજી
નવરોજી, દાકર જાગેજી બેડેરામજી,
નાનાભાઈ રશતમજી ચણીના, નાનાભાઈ
માસવર, જાહાગીર પેજનજી કમની, મેર
વાનજી અને મેડુગમજી શકુનજી મરજ-
ખાન, જાહાગીરજી વાજ, જાહાગીરજી
મેગવાનજી પલીદર, આદેશર ધગમજી મુથ,
નોશરાન, શોગબ, વીકાજી, બંદે-
ખાદા, દેશાજી અને તેનણના દીકરા,
એ ઉપરાંત છાપાના શમખધમા આવનાર
ગરીબ પણ આગરદાર ખખડ પતોએ
ધર્યાદી ધર્યાદીને એક મનમાનતો મેવા-
વો થયો હતો. દેશીએની આધા પીંડાની
છીનને આતર આપણા માનવંત શરીર
શાહેબને કશાનણ જાતી એક વગર પાગરી
વિદ્વાનોનેજ નોતરવાની ફોજ પડી હતી.

મુખ્ય દીવાનખાનાના જમના હાથ
ઉપર એક કુશાદે એગદામા એક જખરદ-
શત મોઢોડું પ્રસતકખાનું હતું, જે શાખલા
પ્રમાણે એક પારની શેકવાની ખાનગી મીન-
કત હોવાના દરરોજ સત્વાર ચાલુ લોકોને
મટે કશાપણ લાગજમ વગર જાલુ મુક-
વામા આવે, દાખા હાથના દીવાનખા-
નામા ખાનાની તેજસો ધંધેજી હંમે ગોઠવેલી
હતી. લાખીને લાખી એક યા જે તેજસ
ઉપર મેં રોનાએને બેશાડનાને બદલે
તેજસો એડી રીતે ગોઠવેલી હતી કે શરીર
શહેબના બાપણો શરે કોઈના શમજનામા
આવે. દરમાન આગવધા એક નાદાની
તેજસ ગોઠવેલી હતી, જેની વચોવચમા
શરીર શહેબ પોતાની, આશપાશ બાર
બાર ગ્રહરથોને લેધને ખીગજેલા હતા.
આ તેજસની માએ ખીજી તેજસોની
પ્રેક્ષાની નાદાની પણ ઠબી હાર

કાંધેલી હતી જે ઉપર મરે રોના-
એ બરાબર ગોઠવાઈ ગયા હતા. લેજત-
દા પકવાનો, ગોલાખી લાલમલાલ શમખ,
કોલાનેની ગોડી મીજમીતના ખેતડોના શ-
રદ, અને રાતને દીશ બનાવનારી મક-
મકીત રોગનીનું બધાન કોઈ કપેધરની
કંઠમનેજ છાજતું ગણી, હાલ હું તે વિષે
કશું બોલી સકતો નથી.

શુધરેલા કાનુન મુજબ મરે શ્યામ-
લીએ લેવદવાનું કામ શરીર શહેબને
ખજવણુ પડતું હતું, પણ તેમના પ્રતી
ઉત્તર ઉપર આ જેઆજતની મોટામા મોટી
ગંમત હતી. નામદાર માહશિણી, તેણીનું
કુટુંબ, અને તેણીના વાવતાની શલામ-
વીના ઉત્તમા એક દોશાભાઈ કગકાનું
બાપણુ રાજ તાકની નિમક હલાલી અને
વશાદરીના ઉભગથા બોખાજી જગું હતું.
તેજણે આ બાપણુની આખરીએ “ધણું”
જીવે વીકતોર્ધા “એવે તામની એક કવિતા
લોકોની તાજુખી વચે ગાઈ શંમજની હતી.

આ શલામતી પછી શરીર શહેબ
બોલીયા “ગ્રહરથો ! આપણા દેશી છાનાની
શલામતીને હું ખીજી બધી શ્યામતીએ
કરતા વધારે અગત આપું છું” કેમકે લોઈ
લીતન શહેબના અમલગા તે ઉપર જે
જે રીતની આજત યુજરીએ તે મધધી
આપણુ શરેની વધી છતા તેને છુતકો
હજી શુવી થયો નથી. આપણુ એક અ-
વાજે શરે ધચ્છીશુ કે આપણા નિર્દોષ
કુમલા પણ બવીરચની શારી આશા આ-
પનારા છાનાના એ નાહના બાલક ઉપર
જે જશ યુજરી છે, તેની ઉપર જે
મેઘનશાશ રીતોએ અને તેને જે ખમણુ
રડીજી છે તે મધધી તેને નામદાર રીપનની
શરકાગ પુરતો ધનશાક આડી છોડ્યા વન,
ગર રહેશે નહિ હું આ શ્યામતી વાથ
આપણા રાજનદા નણુ ખેતોડા અવિપ-
તિએના નામ જોડાની રંગીલોડું.”

આ શક્તિમતીનો ઉત્તર દતાં શેઠ માણે
કહ્યું બાજેગળી મીનોએર હોમજીના બોલ્યા
કે “યુગ્મગી છાપાને જે કાંઈ અમલુ
પડીયું છે તે યુગ્મગી આપમની પોતાની
બિયવાહને લીધેજ છે. ઈંગ્લેન્ડ જેટલા પો-
તાના છાપાને માટે મગરજી છે તે યાને શે માં
ભાગ જેટની પણ કાંઈજ આપણા સોકોને
નથી. છાપો ગોપા દર રાજની અબજ
આપણાનેજ શરજેજા હોય છે એમ તેવો
શમજે છે, અને તેટલામાજ શંતોપ વધે છે.
પ્રજા મતને બાદેર પાડયું. તેમના હકની
હિમાયત કાઢી, તથા દેશી પ્રજાને ગજ-
કુનાઈ, શંકારી, કેનવલ્ડી* શબ્દોની તથા
જીતિ શબ્દોની બાદેરે આગલ વધારવાનો
જે કુખ્ય હેતુ દેશી છાપાને છે તે વિષે
તેવાને ધોડીજ કનડાગે. આપણુ ઇંગ્લેન્ડીયું
કે હવે પછી તેમ બનશે નહિ અને દેશીઓ
તેમના યુધાગ અને વધાગનું જે કુખ્ય
હકીઆત-દેશી છાપા છે-તે તરફ એટલી
ગજવતી ન બતાવશે.” આ પછી એક એક-
લજ પ્રગમજ હોડીએ જણાવ્યું કે “આની
ફિશમની શુધરેલી ઢપની સલામતો આજે
હું પહેલવેલીજ સેજું છું. હું ધણી વેળા
આંનાની જપાપતોમા જાગું છું પણ ત્યાં શેઠ
અનેજાગજ બલેજાવજ અને માગે મીઆ
ઓની સલામતીના જે બુધામત ભર્યા કાજ
માગવામા આવે છે તે વિષે મહને હંમેશા
બજાપો થાય છે. સોકોનાં શામતા શુભ
અને કલ્યાણ અર્થે હમેશાં દેશી છાપાની
સલામતી લેવી ધટે છે અને જ્યારે તેમ
બંનશે ત્યારેજ આપણા છાપાના પગથા
ખરું કઠિવત આવશે.” આ પછી અખ-
બારે રોડાગરના જુવાન અધિપતિ બોલ્યા
કે “આપણા છાપાની નબલી હાલતનો
શકલો તોરો પ્રજાને માથે યુકાતો જોઈ
હું અંજબ યાગું છું. હજી આપણા છાપાને
જેના જોઈએ તેના લખનારાઓ મળ્યા
નથી એમ કહી હું કોઈને હાથે લગાડના

માગતો નથી, કેમકે તેવોમા હું પોતે પણ
આગું છું (હથાલ્ય) તોપણ મને કદા વગર
આલયું નથી કે જેહવી જોઈએ તેની જા-
હેર હિંમતની આપણામા ધણી કાતધ છે.
જોડી મરવત અને નકામા લાગવગ આ-
પણા છાપાના વધાગનો આરે આવે છે.
આનગી બાબ, જોડી હથડ, અને અધુડી
કેનવલ્ડી એ આપણા દેશી છાપાની નબલી
હાલતના મુખ્ય કારણો છે. છાપો પ્રજાને ર-
જવાબ, રાહાનુમા અથવા ભાષ્યો છે, પણ
રાહાનુમાઈ કરનાર ભાષ્યો પોતેજ
જ્યારે વેગમારીક વર્તણુક બતાવે, જુડી
જુવામત કરે, અને પ્રજા કરતા પોતાનુંજ
અમાનપણ વધારે બતાવે ત્યારે તે ઉપર
ગમઅ પ્રજા શી રીતે ભરશે મુકી રહે ?
દેશી છાપા ઉપર આનગી શક્તિનું હજી
ધણું દખાન આવે છે, અને તે નહિ ધટતા
દખાન અને આનગી આકોશોધી જ્યા
શુધી છાપો સ્વતંત્ર થશે નહિ ત્યાં શુધી
તેની હાલત શુધરની મુશ્કેલ છે.” આટલું
બોલી તેવણે નીચલી કવિતા ધણી અથર-
કાગે રીતે માઈ સભલાવી.—

“સરોઅવ નથી, જરમત નથી, નથી હમો કાઈ જુ
રહી દે,
આકોશ શાનો જોઈએ ત્યારે, ક્રીતીશ મનને
માટે રે ?”

આ ઉપરથી એક એકલજ અને માણે-
કહ્યુંએ ઉપલીજ ઢપના ગાંઠોમાં ગાંઠ શ-
મજાવ્યા બાદ એટીશ શાહેવે આગળી કવિ-
તા અને કવેશરની સલામતી લેવડાવતા
તેમની ધણીક રજુતી કરી સમજાવી, મીઠ
મનશુખનું નામ પોકાર્યું અને જણાવ્યું
કે “નજદીક સાંધીય વરગની વાત ઉપર
જ્યારે હું એક દેશી ચોખાનું સજાવતો
હતો ત્યારે મારા એક “કોનગી-મુલત”
તરફે મીઠ મનજેરજી એક ચીન વેરથી
પોતાની કવિતાઓ લખી મોકલતા હતા.
આજે એજા પ્રજા વોડ દેની મુકુંનો દરો
કે જેવાએ “નાગદાર માહારાણી નીતોર્વા”

“રથતમ અને શોહિશમ,” તથા “શર
જમશેજી” નાં દિલકથ દાશનાનો નહિ
વાચ્યા હામ્મિ. મને બમ્મિએ કે આજે તે
રશીલી અને ખરેજ વાચ્યા લામ્મિક કવિ
તામ્મો વીથરાની જામ્મિએ અને તે એટલાજ
આતર કે વાચવાની ધણીક ઉલટ અને
કાલજી છતા તેવા કેયે મલી ચકતા નથી.
“ગુજ નામા” ને બાહર પડીઆને લાભો
વખત થઇ ગયો. અને તેનાં મોહારા
કદ અને મોહારા કિંમત છતા તેના અપ
એટલો થયો. કે આજે તેની એક પણ
નકલ મેલવરી મુશકેલ છે. હું ઇચ્છું છું કે
મીં મનશુખ આપણા ગરીબોમા પોચા-
એ એવા થયતા, શાદા, અને શુંદર
દેખાવમા પોતાની આગલી કવિતાઓને
બાહર પાડી એ અગતની ખુત પુરી
પાડ્યો. હું મીં મનશુખના પાછલથો
લખામ્મિલા અને હાથ અધુગ મેલા “શા-
હાનામા” મટે એટલું જ કેહેવાની રજા
લેજાં છું કે પારસીઓની આટલી જાહે જ-
લાલી છતા આજે અગતનો અંથ અધુરો
રહે એ તેવા મટે હીનપરની બરેલું છે.”
મીં મનશુખે આ વ્યાખ્યાનનો તરેહવાર
મેતો અને ગમ્મો ગાઇ ધણી અચરકા-
રક રીતે જવાબ આપી શેરીક શાહેવનો
ઉપકાર માંવો, અને દલગીરી બતાવી કે
“પારસીઓ રફતે રફતે પારકા દેશની તવા-
રીખ અને મટા રીતી ઉતર વધારે દયાન
આડી પોતાના પુરાતમ ધર્મ અને તવા-
રીખ તરફ બેઠકાર થતા જાયો. કે-અ
ચરકારે હજારો રૂપા ખરચી જવારે શાહ
નામાનો સંપૂર્ણ તરફવો કગલોએ ત્યારે
આજના પારસીઓ-શેકવડીઅર અને મી
લતન પરચરી રહેતા પારસીઓ-એટલા
તો એખતપેટા બને. કે પોતે તો નહિ
પણ પોતાના કુટુંબોને આતર પણ શાહ-
નામા નેવા પોતાના બાપદાદાની જાહે-
જનાલીનાં પુરાતને આનરે આપતા ન-

થી.” આટલું બોલતાં તેણીની છાતી
બરાબ આની અને તેણી નામાકીત રકોત-
ની નીચલી લીનામ્મો બોલી બેસી ગયા-
“Breathes there a man with soul as dead,
Who never to himself hath said,
‘This is my own, my native land!’”

આ પછી આપણા નાટકો અને નાટ-
કકારોની ચલામતી લેવડાવતા આપણા શે-
રીક શાહેવ બોલ્યા કે “અચલના ધુના-
નીઓ અને રામનોના વખતથી નાટકોને
શરૂ વજન મલગું આબુ છે અને તે
વેલાના નામીયા નાટકકારો જેવા કે “શાફ
કલીશ,” “કુરીપીદીશ,” અને “ખોતશ”
ના નાટકો આજે પણ જમાનામ્મો વીતવા
છતા વિધવારીઓ મોટી ઉલટ થાય વાયે
છે. પાછલથી આ હું નરને કુરીપના મુધા-
સમ્મે શારી રીતે ખીલવોએ અને તેનાં
બાબમા રાણી “ઈલીમખેશ” નો વખત
ઇંગલાંડની તવારીખમા સદા યાદગાર મહી
જયો. ઇંગલાંડમા નાટકને નામે ધણું અ-
તેરું થયું છે અને તેમજ આપણા વચે
પણ નાલાએક પુરોને હાથ તે મારી હા-
લતમા આવતા જાયો. તોપણ તેનાં શું,
અંધમાં અત્યાર શુરી આપણા મીં કાલ-
ગજીએ જે કાંઈ બજાવ્યું છે તેટલા આતર
હું તેવણુ નામ આ મલામતી શાય
જોડવાની રજા લેજાં છું અને આશા રાખું
છું કે તેવણુ પોતાની કોશિશ આણુ રાખી
આપણને માનક બરેલી રીતે રમુજ આ-
પતા રેહજી.” આના ઉત્તરમા મીં જલથને
ઉપકાર માની મીં કાલગજી બોલ્યા કે
“નાટકને હું પ્રજાની એક નિશાલ તરીકે
માનું છું. અને તે નિશાલના એક શિક્ષક
થવાના કથાપણ રોલ વગર માર અતંક-
રણુ શંતોપ માગે એવી રીતે મારી કુરથ-
નો વખત નાટકો લખવાના માગ શોખ
ઉપર ચુનઈ છું. ખચીત એ હુવર ખીલ
વવા લામ્મિકે. આખરદાર માણુશાએ તેને
આથરો આપો મટે. આજે નાટકને

નામની આપણા યુગરેખોની ઘણીખરી છીન જતી રહીએ એ પણ આજના યુ-ધારાની જીવની નિશાનીએ તોપણ હું ધ-ચ્છે કે હાલ નાટકનો કેટલેક કેકાણે જે ગેરઉપયોગ થાએએ તેટલા ખાતર આ-ગલી છીન પાછી આણુ થશે તો પરવડશે પણ આવી રીતે નાટકનાં નાંમને એજ લગાડનારા મેલાગડાઓમાં 'ગએણુ' નહિ પરવડશે. "

શેઠ કેપ્પાચરએ પોતાની જગા લીધા પછી થીરક શાહેએ બાલ્લા કે "હવે હું" આપણા "તેથીતમ" "લીની" ને "હી-રોદોતથા"ની તદ્દરોથતી ઇચ્છું છું. વિદ્યા-ની શરૂં દાંખલીઓમાં તવારીખનવેશનો રજજો કોષળી રીતે ઉતરતો નથી. તર-હેવાર બનાવો કીયાં કીયાં કારણોથી બન્યા છે તે ઉપર બરાબર અવલોકણ કરી તેમને અચરસરક રીતે દર્શાવવાનું કામ કાંઈ ન-છું નથી. તવારીખનો એક અબ્બાથી ધણીવેલા હવે પછી બનનારા બનાવો એક જોડી અથવા બાહ્ય જેવા ધુનારા કરતાં વૃધારે શારી રીતે કહી શકે, કેમકે તે જાણે છે કે જે કારણોથી આગલ એક પરીણામ નિપજવું હાએ તેજ કારણો જરીથી અને તો તેવુંજ પરીણામ નિપજવું જો-ઈએ. આપણામાં તવારીખ નવેશની જા-હોટી અગતએ, ખરેખરી તવારીખ જેવું આપણુપાશ કથું નથી. આપણું પુરાતન વતન ધરાંનની તવારીખ મારે આપણા મિત્ર મીં જમશેજી કાપડીઆએ અત્યાર સુધી જે કાંઈ કરી બતાવ્યું છે તેટલા ખા-તર આ સહામતી શાય તેવણુ નામ જોડતાં મને મગરૂની ઉપજે છે." આનાં ઉતરમાં મીં જમશેજીનો જવાબ તેવણુની ઉરગવડી બાપાને લીધે મારા સમજવામાં મેલાગર આવી ચકીયો નહિ એ દલગીરીની ખીનાએ તોપણ તેવણુ તરફના જવાબમાં હું જે કાંઈ જીતવી ચકીયો તે આ રીતનું

હવું:—"History is philosophy taught by example" હીરોદોતથ એમ કહેએ—ગીતન જેના જેવા ખીનો જોગદાર લખ નાર કોઈ નથી—મારો મહાકમ કોઈ વાંચનું નથી—(શેખ શાહીની કાંઈ કવિતા)—આ-પણુ લખનારાઓ બધા રકુલબોએ છે—અધિપતિ નિશાલ્યા—વર્તમાન પત્ર ડોક-રાઓ અલાવેએ—(હાઈલની એક ગઝલ) મને લખતો ગમવું નથી, વિદ્યાની કોષને કદર નથી—(શીરદુસીના શાહનામાં મધિની યોડીક લીતાઓ) "એલ હમબગ"—ધવાદી.

આ પછે શેઠ કાબરાજ અને રશતમ ધરાંનીએ પોતાની જોડેલી ગજલો અને ગાવણો ઘણી અચરસરક રીતે ગાઈ સમજાયાં. તે જીવધી શેઠ નવરોજી શરદુનજીએ ઉજતમા આથી પોતાનું એક પ્યારું ગાવણુ અલાવ્યું. શેઠ મનચેરજી હોરમચજી કાંમાજીએ પંચો પાખ્યાંત મધિયો બે વાત કહી સંબલાવી ચમ્પેને અચંત રમુજ આવી. શેઠ શોરાબજી જમશેજી જીજીભાઈએ પ્રાણીઓ ઉપરા યુગરવું ધાટકીપણું અરકાવનારી મબ તરફ ચર્ચે શાહેપોનું દ્યાંત બેચી જર-થોમતી ધરમના દાખલા દલીલો માથ સમજ પાડી કે યુગાં જતાવરે જીવર ગજબ યુગરવો એ યુનાહ ભરેણું છે. તેવણે પોતાના પાલેલા કુતરાઓની નીમકહલાલી ના જતી અનુભવના દાખલાઓ આપ્યા અને છેલ્લે જનાવરે કેટલીક વેલા માણસો કરતાં વધારે નીમકહલાલ જાનોએ તે વિષે એક પ્રાર્થી ગઝલ ગાઈ પોતાની જગા લીધી.

આપણા દેશી યુગારેખોની મેલામતી નાં જવાબમાં શેઠ કાવચજી દીનશાજી કીઆચનાએ પોતાની ધરાંનની છેલ્લી યુગારૂંનો કેટલોક જાણવા જોગ હેવાલ કહી સંબલાવ્યો. શેઠ નરોજી શરદુન-

જીએ પોતાની કાજીલની મુઆશરોને પાદ ક્રીધી, અને એક દોશાબાઈ કરાકાએ પોતાના ઇંગલડના પ્રનાય ઉપર મર્વેનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું.

વિદ્યા તથા દુનરની મુલામતીના જવાબમાં એક જહાગીરજી વાઘાએ નિધાની અંગત ઉપર પોતાના વિચાર જણાવ્યા. અને એક ખાશી જી ઝોગીએ માણસની જીંગી લાખી કરનાગ તનદરેશ્વરીના કેટલાક માધારણ પછુ જાણ્યા જોગ કાનુ નો કલિ મુજબત્યા હતા.

ત્યાર પછે આપણા હાનના યેરીજ માહેમ (જેવણનું નામ જે આગલ જણાવ્યું નથી પણ હવે મને આનતા જમાનાએને ખાતર જણાવ્યું પડે છે) એક યોરાખજી શાપુરજી ખંગાલીએ જણાવ્યું કે, “આપણુ એક જાતના લખાણ તરફ ધણી ગજલતી ખતાવીએ છીએ. જોકે તે લખાણ લોકોની નીતિ શુધારવા અને તેમને મમત સાથે આનંદ આપવાને અર્થ ત કૌંસદેમદ નિવડયા છે. હું જે લખાણ મટે બોલવા માચું છું તે નાહના નાહના પણ સારો રીતે લખાવના નિખાવા રિપે છે. ઇંગલડનું જાતર આજે યોની કીમમના નાહના નીખવાને થોડું આભારી નથી “એઈશન” અને “રીડી” ના જગપ્રમીદ નીખવાએ પ્રભના યો અને કેટલી રીતે ફેરવી નાખ્યા હતા, તેમના નાહકોને કેના ચોખા ક્રીધા હતા, સીએના હતગત અને થાલી બપકા મપકાને કેટલી રીતે ઉધાડો પાડી કમત ક્રીધા હતા તે મર્વે તમને સારીકાની રેશન હવે “એઈશન” જેવા વિદ્વાન નાહના નીખવાની ખાતર “એઈશન” ની નકલ કરવામાં પોતાની હોરમત સમજાવે હતા અને તેનું “રેમખતર” આજે તેની જાતી શાહાદત તમેકે કામચે આની પાના લખાણે આજે મા પેહલ વેરના

દાખન કરનાર તમેકે હું મીં મુગાકાકાનું નામ લેજી હું અને તમને અરજ કરું છું કે તમે એ મર્યાદા પ્રતેમ દી માથ પાર પડે એટલા મોટે મારી સાથે મીં મુગાકાકાની મુલામતી લેનાને માનવ ધશે” આ બાપણ સમજી મર્વે કોઈ પોતાની આમખામ જોવા લાગ્યા કે મુગાકાકા કોણ મને ઉઠતા વીનમ લાગવાથી ચોતરધી પાકાર જીરો કે મીં મુગાકાકા “ફોર આ રીખાઈ.” આ ગડખડથી માગ તે પુરાજ ખાર વાગી ગયા જે મિત્રો માથ જ્યા જોવાશાયી વાત કરવાની મારામા શકિત નથી તે પડે આટલા ખવા વિદ્વાનો સાથે કેમ ઉઠાપ અને કેમ બોનાપ તેના વિચારમાં હું ધબરાવા લાગ્યો પગથી તે માથાવેર હું પરીને ગડકાવ થઈ ગયો મારે ખરે પાણી ઉતર્યું. આમમાં ધુજરા ચક્રમાં અને ધબરાટમાં ખીશા મધથી રમાલ કાઢાકી પરીનો નુગના જતા મારો આજો જાંઘડી ગ્રેઈ—જાગ ઉપરથી “ધો રાઈમલ” જમીન જોડ પડ્યું અને ખશોવાનો પડી આશિપાસે જોઈછું તે લાઈસેરીની તેજ ગેનરી ઉપર ખેડેલો એક મિત્ર પ્રજા લાગો કે “બાઈ, લાઈસેરીમાં જંગાલ આવિડો કે વાચના ?”

મોહત.

(એક આમદી ઉપરથી.)

સુતાજી ઘણા નામવરો જમની હેડલ, નિરન જેમની નર રી આ ધરતીપર તલ, ધુધી તે લાશ, જેને સે પીછ જમીન, ખાધી તેને જમીને એવી તે સાક, કે નામતુ એક પાકું બી નહિ રેડ્યું હાથ મુખારક છે નામ નોરેવાનું અમર, ઘનમ કુંતી બર તથી તાણ ને તર થણાએકે આવાને દીડી આ જેહાન, પડ ને પડ ન ફેઈએ નોરો માન અરે આ બાઈ! કેઈની નેરી તુ કર, ને જીમરની જીપર તુ સતોપ પકડ, અગાડી તેની રે ઉપ પકાર કે મોહતના હાથપર તુ થયો રોકાર

જી ના પી

જનમ ચરિત્રો.

૩

દાકટ૨ સેમ્યુઅલ જોનસન

(ખામ આક્રમો)

No man was ever written down but by himself — BLAYTON

જોનસનની જીર્ણિદનું ચોચાતમું વરણ એક અગતના બનાવ સાથે શરૂ થયું છે. રોકાતનાડ દેશનાં પશ્ચિમ કિનારા ઉપર આવેલા “હેપ્પેલીઝ” ના ટાપુએ વિષે તેને બચપણથી ઘણા અભૂતપૂર્ણ જવાબો પામ્યા હતા, અને ઇંગ્લેન્ડ જેવા પોતાના શુદ્ધરૂઝ વતનનો છેક નજીકથી આવેલા તે ટાપુએ વિષે તેના બાળવામાં એણે આબુ હુ કે પાના તોમી સાત, જગલી અને અચન હાનતમાજ હજી શુભી હતા એ ઉપરથી તેમને નજરે નજર જોવાની જીજ્ઞાસા તેનામાં લાગી વખતની ઉચ્છેસા એની હતી પણ લનદન તેને ઊડના મનુ ન હતું. પોતાનો નાણા શરૂથી હાનન શુભનાને લીધે હવે તે આનંદ અને અચાંચી બન્યો હતો. હાથાનો કુશલ પ્રવેશીએ ઉપર અલેતાઇ નચીનતાઈથી ખીડી રીતમાં તેની મુખ્ય મોજ શમાએ રી હતી લનદનના તે વેનાના કાદવ કિચ્ચન વાના મોહિતાએમાં ભગ્નનામાં તે મળહ મેનનતો હતો એણે છતાં પોતાના પુજ્ય થી મીં બોલવેલનો મિનતબદી, આન શાધ, ખીડી અને કાદવ કિચ્ચનની શરૂ મોજ ઉપર, શાધી નિકલી અને આ તે ૧૭૭૩ ના આગસ્ટ માસમાં જોનસન કાકા પોતાના માનીતા ચેતાને લેઈ રોમન દેશના પહાડી મુન્ડિમાં પેરય યથા તે વેના મુન્ડિથી હાનના નેટલી રહેલ અને થાઈડ બેલી ન હતી, એટલું જ નહિ પણ “જેટી” ના ટાપુએમાં લખત થયું

ધાથલી અને કતાલા બેલુ હજી તે છતાં બે માથ નેવાએ ત્યાં પુજ્યા જે અરજામાં એક ટાપુ ઉપરથી ખીજ ટાપુ ઉપર જવા શરૂ તેમને કંગાલ અને કમ્પેલી બોનમાં વરજાદના પાણીથી તરબોર થઈ મુન્ડિથી કમ્પેલી પડતી હતી, અને ટાપુએ ઉપર તેમની કુચ માટે એવા માતેના ટકુ-એ મનતા કે જોનસનના ચરિત્ર વખત મણી મુન્ડેલીથી અમી શકતા

આ મુન્ડિથી મધિથી શરૂ થઈ થઈ જોનસને મીજે વચ તેનો હેનાલ લખવા માડયો, અને ૧૭૭૫ ના શાલની શરૂઆત મા “હેપ્પેલીઝ” ખાતેનો મુન્ડિથીનો હેનાલ ડાવાવી બાહેર પાડ્યો. કેટલાક વખત શુધી નિનાનોના મેલાનડાએમાં આ હેનાલ ઉપર પુરક ન ચકામાં આનવા લાગી તે વેલાના મ મનાડના બહુતર ઉપર ધ્યાન આપનારા શરૂ માર્ગ મુખ્ય ધ્યાન આ હેવ ન ઉપર બેમાઈ ૨૬૫ શરૂ માર્ગ તે પર નાઈવવાદ ચાલવા લાગો. આજે પણ આ પુરતક વાચનાગમેને બહુ ગમતઆપેલે તેમાં આપેલા હેવાન મનચ દ થઈપડેલે તેમાં દરોવેના વિચારો શરીન કે નબના—તોપણ જોનસનની જોમી મનચ કિતનો શુનાલી આપેલે. તેની બાધા નોકે કોઈ મોઈ કોઈએ લુખી અને કંઈ દીરેલે તોપણ જોનસનના ખીજા શુધલા લખાણો કરતા વધારે શુભ અને શુભ છે. આ મુન્ડિથીથી તેને રોમનાડ વિષે પોતાનો આગસો હનકો નિચાર ઘણાખરે ઝેડી દેવા પડીયો હતો. રોમનાડ તેને શરૂ આપકાર દઈ તેની જેવી રીતે પરી નાગવ કીધો હતી તેજી તે પરીણમ હજી રોમનાડ નિરૂપના પોતાના ધર્મ અર્થ વેહમાં એકદમ ઝેડી દેવા નોકે મુશ્કેલ હતા, તોપણ તે વિષેનો જોનસનનો કપકો મિનાચારો બરેલો. લનડનના બાગો, જન હાડીએ અને કપાગમે સાથ શરૂઆતના

લોધીઅન" અને "ચેરીકશાઓ"

ઉપર જંગલ જેવા લાગતા હતા,

... તે વિપેની જોનથનની ટીકા મિલ-
બાવની ધવાણી આપે. સ્કોટલેન્ડ દેશના
ધણપર નિહાનો, "લોર્ડ મેનરશીન"
આય એક મત ધર્મ આ પુસ્તક વિષે ધણી
પરંતુ બતાવતા લાગ્યા. પણ કેટલાક અ-
માનુ મુગ્યાઓને આ પુસ્તક પરંદ પડ્યું
નહિ. જ્યુહરાખંધ સ્મૃતિ સાથ જે થોડીક
આમીઓ જોનથનને આ પુસ્તકમાં બતાવી
હતી તે ઉપરથી કેટલાક અભણુ "સ્કોટો"-
નો મીજાજ ગયો. તેઓએ જોનથનની
નાલેશી કરના માડી, તેને ગાલો બડવાનું
પણુ આપી ગયું નહિ. મેકોલેના કેહેના પ-
રમાણે જોનથનના પુસ્તકથી સ્કોટલેન્ડને
જે હીનપસ્તી નહિ લાગી હતી તે હીનપ-
સ્તી જોનથન ઉપર "લાઇબલો" લખી
તેવાએ પોતાને હાથે પોતાના દેશને લાગવા
દીવી છે. તેવાએ જોનથન વિરુદ્ધ વર્તમાન
પત્રોમાં ફકરા લખ્યા, નાહાના ચોપાન્ય
કાહાડ્યા, અને મોહોટા અંધો રચ્યા. એક
રંગપેંજી લખનારે તેને "શુઝીલી આપ-
વાલો" કહ્યો ; ખીજાએ શરકારનું પેનથન
ખાનાર જણાવ્યો, ત્રીજાએ કુખાને જાહેર
કીકું કે જોનથનના એક કાકા ઉપર સ્કોટ-
લેન્ડ દેશમાં મોટું શીતર શાખેન થવાથી તેને
પ્રાણીની સજા થઇ હતી અને તે વેલાએ
આખા સ્કોટલેન્ડ દેશમાં એક મંત્રજનુવજન
અમી થકે તેણે એકજ જાહડ જણાવું હતું.
આ ટીકામાં જોનથનના એક વધીને નામે
તેના દખરા શરીરની કેડી કીરી હતી.
"મેકફરથન" નામના એક શાહેબને તે
સ્મિલેવેર મીજાજ ગયો હતો કે તેવણે
જોનથનને શોલીનો ચવાદ અખાડવાની
ધમકી વતીક આપી હતી. પણ આ ધમ-
કાથી કોઈખી રીતે ખીલવાને બદલે જોન
થનને ઉપલી મુશાફરીના હેવાખમાં "મેક-
ફરથન" ઉપર ખોટા દેશનાવેજ બતાવાનું

જે તોહમત મુક્યું હતું તે વધારે ધીકાર
સાથ અરે જણાવ્યું અને પોતાના બ-
આવમાં મોહુદું દીગોલું લઈ પ્રવા લાગ્યો.
શરા બાવગે તે ક્યારે પોતાની ધમકીને
અમલમાં લાવ્યો નહિ, નહિ તો જોનથ-
નની સુંદર બાથામાં "બીના તાતેના
લાલ શુરીય ઉપર જેમ હથોડો પડે છે,"
તેમ જોનથન કાકાનું દીગોલું તેવણની
પીઠ ઉપર પડવા વગર રહેતે નહિ !

જોનથન "મેકફરથન" ચિવાએ ખીજા-
ઓના બકબકાગ ઉપર કથું દ્યાન આપ્યું
નહિ. તેને તકરાગનો બહુ શાખ હતો, તક-
રાગનો તે આ હતો, તે છતા તેને અથ-
લથી ડેડાવ કીધો હતો કે બનતા શુધી પો-
તાના લખાણ મંબધી તકરામાં ઉતરવું
નહિ. આ ડેડાવને તે ધણ મક્કમપણથી
વલગી રહ્યો હતો. વાતચીતમાં તે અછી
તકરા અલાવતો હતો. પોતાની તકરાને,
મજબુત રીતે વલગી રહેતો હતો. જ્યારે
અરી તકરાગનો ખજનો ખુટતો ત્યારે
અકલ વિરુદ્ધની આડકતરી તકરાથી પણ
તેને જીભારી લેતો, અને છેલ્લે શરવાલે
તેથીખી જો કાંઈ ન વલગતો તે તાનાડ
મીના અને બરમમાં જાડી સ્મૃતી કરી
પોતાના હરીજને ચિકસ્ત આપતો હતો. પણ
જ્યારે તે હાથમાં કલમ પકડતો કે તરત
તેની હાલતજ ફરવાઈ જતી હતી. ત્યારે
તે જ્યુહોજ જોનથન ખની જતો હતો.
વાતચીતનો જોનથન જ્યુહોજ હતો, અથ-
કાર જોનથન તેથી ઉલતો હતો, અને તો.
પણ તે બેહુ જોનથન એકનો એકજ હતો.
શંકડો નજીવા લખનારાઓએ તેની ધુલ
કાટાડી હતી, તેની બદગોષ કીધી હતી, તેને
જોટા આકાગમાં દખાડવાની તજવીજ કીધી
હતી, પણ તે શંકડો મધિયી એકને વિષે
પણ કોઈ આજે મગરખી સાથ એમ નહિ
કહી શકશકે જોનથનને તેને જવાબ આપ-
વાની તસદી લીધી હોય. જોનથન તરથી

જવાબ મેલવવાને, તાનાજનની સમજવાને
અથવા કાંઈ આશ્ર જેથી લેવાને તેવા મ-
ધેનો એક પણ બાવગશાથી થયો નથી.
“કેનરીક,” “કેમખલ,” “મેકનીકલ”
અને “એનડરશન” જેવા શબ્દાખંધ
લખનારાઓએ જોનથનને હેરાંન કરવામાં
કાંઈ પણ ખાટી રાખ્યું ન હતું, તે પણ
જોનથન પાશથી જવાબ મેલવી પોતાને
પ્રસિદ્ધ કરવાનાં શંકામાં તેઓ શાથી શક્યા
નહિ. જોનથન જેવા વિદ્વાન તેમના લખાં-
ણનો રહ્યો આપી તેમને હારમત આપે
એ તેમની મુખ્ય નીરતા હતી પણ તેમાં
તેવો સ્વદનતર નિષ્ફલ થયા હતાં. પાંચનાર
જોનથનનાં લખાણોમાં ગમે ત્યાં ધુંડયે
પણ “કેનરીક” યા “કેમખલ” “મેકની-
કલ” યા “એનડરશન”નું નાંમ તેને કેયે
પણ જડનાર નથી. લાંમખા અનુભવ અને
વિદ્યાભ્યાસની તવારીખના માહત્તા અવ્યાથ
પછી જોનથનની ખાતરી થઈ હતી કે એક
પુસ્તક પ્રબંધને પથંદ પડ્યો કે નહિ તેનો
મુખ્ય આધાર દીકાકારોનાં લખાંણ ઉપર
ત્રહિ પણ ખુદ તે પુસ્તકમાં સમાવેલી વિ-
ધવતી ઉપર હોય છે. હમેશ શુધી કાયમ
રહેનાર માનેખર અંધનો કર્તા થોડાં વખ-
તમાં વીગરાઈ જનારાં જુવરીબારય લખાણો
કરનાર શાથ તકરારમાં ઉતરે એ જોનથ-
નનાં વિચાર પ્રમાણે ચેતકુશી ભરેલું હતું.
મીઠા બેનતલીનો મધાસે મુકેલો કેહવત્તી
વાક્ય તેના ગાહોનાંમાં રમી રહ્યો હતો કે
પોતાનાંજ લખાણથી હીનું ન લાગે તેની
મંબાલ લેવી જોઈએ, કેમકે પારકાનાં લ-
ખાણથી કોઈને પણ હીનું લાગી શકતું
નથી. આપણા ઉપરના લખનારઓ માટે
જોનથનને તીકારેલો “બેનતલી”નો આ
નોંધ ગોખીગખ્યાનોગ છે. દુક બદોલ્યા
દાંમ ધાવુ દીકાકારોને જવાબ આપવા જતાં
ઘણી વેલા જાણીતા અંધકારો જાહેરમાં
પોતાનોજ રસ કરે છે.

કમનશીએ ઉપલી સુશાસ્ત્રીના હેવાલ
પછી થોડા માસમાં જોનથનને હાથે એવું
એક કાંમ થયું કે જેથી કરી તેને જે
નીચું લગાડવાની કોશિશમાં તેનાં હરીફ
નિષ્ફલ થયા હતા તેમાં તેને પોતાને હાથે
ગરકાવ થયું પડ્યું. ઇંગ્લાંડ અને અમે-
રીકા વચે તે વેલા એવે એક જઘડો ઉઠ્યો
હતો કે જેનું શેવત સમાધાનીમાં આપી
શકે તેવું ન હતું. ઇંગ્લાંડને પોતાનાં
દેશના, પોતાનાં ધર્મનાં, અને પોતાની
બાપા બોલનારા અમેરીકન બાઇબલિ માય
એક પુનખાર લડાઈમાં હુપલાવવું પડે તેવો
તે વેલાએ ખારીક હિગામ હતો. તે વેલાના
લડાઈની હીમાયત કરનારા ઇંગ્લાંડના
પ્રધાનોએ ધાર્વ કે અમેરીકાના બસવા-
ઓશને બપ પમાડવાને અને લડાઈની
વિરૂધ પક્ષના ઇંગ્લાંડના રેહવાશીઓને
ઉચકેરવાને જોનથનનું શુભાખીતપણું ઠીક
કામે લાગી શક્યે. જોનથનને અતીઆર
અગાઉ ચરકારની પારકા મુલકો તરફની
અને અંદરખાનેની રાજનીતિના બચા-
વમાં નાહાંનાં ચોપાંબાઓ છપાબ્યા હતા
અને તે ચોપાંબાઓ જો કે જોનથનની
વિદ્વાને કોઈખી રીતે છાજતાં ન હતાં
તોપણ તેની કિશમનાં ખીજાં શાગં લખાં-
ણોમાં તેવો પેહલો દરજ્જો ધરાવતા હતાં.
પણ આ વેલાનું “કર તે કાંઈ જુલમાત
નથી” એવે નાંમનું ચોપાંબું દયા આ-
ણવા જોગ એક નિષ્ફલતા હતી. મોકો-
લેને તેની થથલી સહમગત પ્રમાણે તેનું
નામજ નાદાન્યત ભરેલું લાગે છે. તોપણ
તેનાં નાંમમાં હમુને તેટલું બધું કાંઈ બાંધા
જેવું લાગતું નથી. તેમાં સમવિલી તકરાર
મોકોલેનાં જણાયા મુજબ નિચાલનાં ઊક-
રવો પોતાની “હાજેતીમ શોશાયતી”માં
જેવી કિશમની તકરાર અલાવે છે તેને મલતી
હતી. તેમાં સમાવેલી સ્મજ “દરપાઇ થોડાંનાં
કુદકા જુવકાના જેવી હતા” તેની પુલ

મિત્ર પોત્રવેલને પણ કષ્ટપ કર્યું હતું કે તે ચોપાન્યાઓમા તેના ઉચ્ચતાદની જિંદગી મનચકિતની જરા પણ છંધાણી દીશતી ન હતી. જોનથન માટે લોકોનો સાધારણ વિચાર એ હતો કે જે મનચકિતએ પેહલ પેહલો ચબ્દકોશ રચ્યો હતો તથા “બટકનાર” નામના નામીયા નીબંધો ખોદેર પાડ્યા હતા તે મનચકિત ઉપર વખત અને દરદની અશર થઇ ચુકી હતી અને ધગડા જોનથન કાકા માટે હવે દાહા પણ ભરેલું એ હતું કે તેનેણે આગલી કિર્તી જાનવવા ખાતર વધુ લખાણ કરવાનું મોકુફ કર્યું.

પણ આ વિચારમા લોકોની ભુલ હતી. છેલા ચોપાન્યામા જોનથન નિષ્ફલ થયો એ ખરું હતું, પણ તે કાંઈ જે મગજે એક અઠવાડયામા “એર્પ.સી.પા”ના રાજની મુશાશરીનો રૂવાન લખી કાઢ્યો હતો તે મગજ ઉપર કશે પણ ફેરફાર થવાને લીધે નહિ હતું. જોનથનની નીષ્ફલતાનું ખરું કારણ તેની ભુલ ભરેલી પચંદગીમા હતું. બરાબર ખોલીએ તો પારકાઓની પચંદગીને આધીન થઇ જે બાબદનો કશે અનુભવ નહિ તે બાબદ હાય ધરવાયા જોનથન નિષ્ફલ થયો હતો. તે કાંઈની કાલે રાજવાધીકારીમા પથાર થાએ તેવો નહોતો. રાજદુવારી બાબદ ઉપર તે કદી પણ ખુશીથી વાદવીવાદ ચલાવતો ન હતો. રાજદુવારી બાબદ ઉપર તેને વિચાર કરવાની કશી આદત ન હતી. રાજદુવારી લખાણો તે જવલેજ વાચતો હતો. તેને જન્મ ચરિત્રો ઉપર ગોહોટો ચોખ્ખો નો. સિદ્ધાંતવાચના ઈતિહાસ તેની ગમત હતી. માણસ જાતની ગહા રીતી અને પાલમ્લણને તે ચોખ્ખીએ અભ્યાસી હતો. રાજદુવારી ઈતિહાસ દેખાઈતી રીતે રેને અકારો હતો. ઇંગલાડ અને અંગ્રેજી વચ્ચેના વાદોના ચવાલ ઉપર જોનથન

પાછો પોતા તરફનું આશ લખવાનું કાંઈ ન હતું, અને તેથી તે તેમા નિષ્ફલ થયો હતો. ગમે એવો માલન પ્રરૂપ પોતાને નહિ માશક આવતું કામ હાય ધરી તેમા નિષ્ફલ થાએ તેવી રીતે જોનથન આ કામમા નિષ્ફલ થયો હતો. શેરીદનના જેવા ચુલ્હ નાટકો લખવાની જગપ્રસિદ્ધ બાપણ કર્તા “એડમનબરો” જો કોચેશ કીની હને તો તેમા જેમ તે નિષ્ફલ થતે તેમ જોનથન આ કામમાં નિષ્ફલ થયો હતો. માણુશોના રચુલ ચેન-આલાના ચિતારો પાડનાર પ્રખ્યાત “રેનલથે” વીલથનના જેવા ખુદરતનાદેખાવે ચિતારવાનો પત્ત કીધો હતે અને તેમા જેમ તે ખતા ખાતે તેમ જોનથને આ બાબદમા ખતા ખાધી હતી. સારા ભાથો જોનથનને થોડા વખતમા ખતાવી આવવાની તક મલી કે તેની મનચકિતનાં પાણી વલતા થયાં ન હતાં.

૧૭૭૭ નાં “ચુદ્કાઈદે”ની એક શુંદર કાળે જોનથન પાંચ લનડનનાં પ્રખ્યાત અને પેહલેવાગેના ચાલીશ ચોપડી વેસનાગઓ તરફથી એક વગવાલું “દર્જુતે-થન” આવ્યું હતું. ધર્મના આવા માહટા ગિવસે કાંઈપણ કામકાજ કરવાની આણ-કાળી છતા જોનથને આ આવરૂમાથ તેમને આવકાર દીધે. તેવોનો આવવાનો શખખ એ હતો કે પ્રખ્યાત કવિ “કાઉસી” ના વખતથી થયલા ઇંગલાડના તમામ કવે-ચરોના સંપૂર્ણ અથો છપાવવા, અને તે દરએક કવેચરના અંચના દિખાયા તરીકે જોનથને તેમના જન્મ ચરિત્રો દુકમા લખી આવવા. આ કામ તેને બરાબર માશક આવતું હતું. તે વેલાના શરવે વિદ્વાનોમા આશ કરીને એ કામ તેને એકલાનેજ લાયકનું હતું. અને તેણે તે કામ ખો ખુશી સાથે કબુલ રાખ્યું. ખીજા ચાર્લસ રાજને ઇંગલાડની ગાદીએ બેસાડી ઇંગલાડમા

એક વાર પ્રીતી રામનું રાજ ચાલુ કરવામાં આવ્યું તે વેળાથી તે પોતાનાં વખત સુનીની વિદ્યાભ્યાસની તથા રીખમાં જોનશન પ્રવેશી હતો. આ જ્ઞાન તેણે તરેહવાર રીતે મેલખું હતું. તરેહવાર ધર્મો, તરેહવાર દશનાવેળો, અને તરેહવાર માંલુશોનાં સંબંધમાં આભ્યાસી, જોનશન આ બાબદમાં વાકેશગાર થયો હતો. ભુખરીબારશ અંધકારોની પેલી પ્રખ્યાત “અબચીટ”નાં ધણીક અનુભવ તેને આ બાબદમાં ઉપાસોગી પદ પડ્યો હતો. દાલપાલુ ક્ષેત્રશર, અને ચીપડીઆ લખનરામી જેવા લાંમનો વખત થયો વીચરૂધ ગયા હતા તેઓ શાયની આગલી વાતચોતથી જોનશનને ધણું અગતનું જ્ઞાન મેલખું હતું. વિદ્વાનોનાં મંડલમાં પડેલાઓમાં “ગીલબર વેલમચકી,” “કીબર,” “ઝોરરી” ને “શવેલ,” જેવા પોતાના આગલા આથી-ઓથી તેને ઇગલડના ધણાપરા ક્ષેત્રશર વિષે પ્રથક હકીકતો મલેલી હતી.

આ હકીકતને આધારે ચીકાર ચમ્પેશાં મુગજ શાય જોનશન કાકા ક્ષેત્રશરના જન્મ ચરિત્રો ચિતારવા બેઠા. પરથમ તેણે જોડાવ કાઢ્યા હતા કે નાહાનાં નાંહાનાં કંવઓ વીશે કુંક શકરામાં પતાવવું અને પ્રખ્યાત ક્ષેત્રશરનો ચાર પાંચ પાંનામાં કાચરું કાઢાડવી. પણ મુગજમાં ચમાવેલી ચર્વે હકીકતોનો ખગ્લનો શરઓપર શરઓ બચઓ એવી રીતે ઉભાઈ જવા લાગ્યો, ને તેમનાં લખાન શંખંધી પોતા તરફના ટીકાઓથી કાગળો ઉપર રેલ આવવા લાગી. થોડાક તાવ ઉપર જે કાંમ શંખંધી કરવા ધારેલું તે કામ દશ વાલમમાં પાર પડીકું. જે મધેનાં પેહેલાં ચાર ૧૭૭૬ માં અને બાકીનાં ૭ ૧૭૮૧ માં બાહર પડીયાં હતાં.

ક્ષેત્રશરની જીંદગીનું આ પ્રથક જોનશનનાં ખજાનું ચર્વે લખાંનો ઉપર ચર-

શાઈ બોગવેલે. જેમ આપણે એક કાંહાની મા કીશામાં ગમત મેલખે છિયે તેમજ આ જન્મ ચરિત્રો વાંચવાથી ગમત પડે છે. મનુષ્યની ખાશીઓ, અને તેમનાં આચરણ ઉપર જોનશનના દર્શાવેલા વિચારો ખરેખર કાબેલત બરેલા અને કુન્પાઈ દાહાપણથી ભરપૂર છે. તેમનાં લખાંનો ઉપર ચલાવેલા ટીકા ધણાપરા ઉત્તમ અને તોફાં, અને જો કે કેટલાક ટીકા તદ્દન ગેરવાળખી અને ગુણે ઉપણુ કરે એવી ટપના હેવા છતાં અબધા કરવા જોગ છે, કેમકે તે ટીકા મોકલે કરુ છે તેમ ગમ તેવા જુલ બરેલા છે તોપણ નાહાંચત બરેલા અથવા ચીબાવધાપણથી કીધેલા નથી. મુગજમાં મજબુત જડ ધાલેલા વેહેમા શાયનો તેમાં કેટલોક અભીપ્રાય છે તો પણ તેવી રીતનો કેટલોક મેલશેલ બાદ કરતાં જે ખાલેશ ચમાઈ બાકી રહે છે તે કાંઈ થોડી વખાંણુ લામ્પિક નથી. ખરી રીતે ચાલીઓ તે વખતે આવી ટપના ટીકા પેહેલ વેહેલાજ હતા. અને પેહેલ વેહેલા ટીકા આટલા કાબેલત બરેલા અને ઉત્તમ હુઓ એ કાંઈ જેવી તેવી સાખાશી ની ખીના નથી.

પોતાના આગલા મિત્ર “શવેલ”નું આગલું જન્મ ચરિત્ર આ ચંપદમાં વગર ફરશર કરવે રહેવા ઘેરું હતું, જે ઉપરથી કાંઈપણ વાંચનાર તે વેલાનાં લખાંણુને જોનશનનાં આ પાછલાં લખાંણુ શાય ચરખાવી જોનાં તરત કલી ચકચે કે તેની લખાંણુ શંખંધી ટપમાં મોટા શરક પડી ગયો હતો. શરી હાલતમાં આભ્યા પછી જોનશન જેટલો વખત વાતચોતમાં ચુલરતો તેટલો વખત લખાંણુ ચલાવામાં રોકતો ન હતો. પરથમ તે બારે મેહન લેઈ પોતાનાં લખાંણુને વિદ્વાત બરેલાં ખતાવા જતાં ધણું દરકાં અને કેટલાક વેલા ચુચવાડા બરેલાં ખતાવતો હતો, પણ હલે તે કરી

નાણાં શબ્દથી તંગીમાં ન હોવાથી
નાનાં લખાંણ તરફ નબરવશ બન્યો
હતા. અને તેથી કરી તેના આ પાછલાં
લખાણો શહેન, જલદીથી ચમજ પડે તેના,
અને રશીયા થઈ પડીયા હતા. “હુએદીઝ”
ની મુશાકરી અને “કવેશરનાં જન્મ
ચરિત્રોમાં” આ શુધારા બરેલા ફરશાર
તત્ત્વ જણાઈ આવે છે. ગમે એવો નબ-
રવશ વાચનાર પણ જોનથનના લખાંણમાં
થએલો આ પાછલો શુધારો શહેનથી પા-
રખી શકે છે. આ જન્મ ચરિત્રોમાં શર્વેથી ન-
જીવું અને કથાપણ દમ વગરનું જન્મ
ચરિત્ર “એ” નામનાં કવેશરનું છે અને
“કાઉલી” “દ્રાઈદન” તથા “પોપ”
ની જીવનગીતા જેવાંથી શર્વેથી વધારે શુંદર
તથા વાંચવા લાગે છે.

આ અંધની રૂતેહ માટે પુછવું પડે
એમ નથી, એકદમ તે સોડોનો માનીતો
ધણ પડીયો. અને જો કે તેની ઊંચર ધ-
ણાક વાજખી અને ગરવાજખી ટીકાઓ
આલવા લાગ્યા તોપણ જેવા તેની ધણી
તકોર કરતા તેવા તેને વધારે ઉપદયો વાં-
ચના હતા. “મિલોન” નામનો એક લખ-
નાર આ પ્રસ્તુતથી તેના છપાવનાગમિને
પચાસથી ચાહાહ હજાર રૂપાનો તડકો પડે-
લો જણાવે છે, પણ તેના ખરા કદા જોન-
થનને તેમા થોડોજ લાભ હતો. પરંપ્ર
આ અંધ ધણો દુકમાં પતાવાનો વિચાર
ક્રાયાથી જોનથનને બે હજાર એકરો રૂપા-
નું તેને માટે શુદ્ધ કીધું હતું. પણ ધાર્ધ
કળા અંધ ધણો મેતબર અને લાભકારી
ધણ પડીઆથી તેના છપાવનારાઓએ પો-
તાની રાજી જીવીથી જોનથનને એક હજાર
રૂપા આ બેસેલ દાખલ વધારે આપ્યા હતા.
જોનથન જોડે નાણાં શબ્દથી બાબદમા
કાંઈની ગીતે બેરકાર ન હતો, અને અંધ-
કાર તમોડનાં લાંમબા અનુભૂત પછી, તેને
ખતાના લાભ ખર્ચર મારી ચમજ વાડી

હતી તોપણ મોકેસે કહે છે કે તે પોતાનાં
લખાંણ શબ્દથી શાટાં કરવામાં ધણેજ
કમનસીબ અને ગાફિલ હતો. શ-
ર્વેની નજરમાં તે પોતાના વખતનો શર્વેથી
શગ્ન લખનાર હતો. પેહેલા વર્ગનાં લખ-
નારાઓમાં તેનો જગ્યા શર્વેથી પેહેલી હતી,
તે છતાં ખીજ કેટલાક લખનારાઓને
પોતાનાં લખાણની એટલીતો કિંમત મલી
હતી કે જેટલી જોનથનમા માંગવાની હિમ-
ત ન હતી. દાખલા તરીકે “રોબરતથન”
નામના તવારાખનવેશને તે વેલા “વાંચમાં
ચારલથ” ના ઇતિહાસ માટે પીશતાલીય
હજાર રૂપા મલ્યા હતા, અને મોકેસે કહે છે
કે નામાકીત “રોબરતથનને” કશું પણ અ-
પમાન આપ્યા વગર કેહેવાઈ શકાશે કે
“કવેશરના જન્મ ચરિત્ર” કરતાં “વાંચમાં
ચારલથનો ઇતિહાસ” અશુશ કરીને ઓછો
રમુજ અને ઓછો કિંમતી છે. તવાગે
ખનાં શાખીનોજ “ચારલથનો” ઇતિહાસ
વાચે છે પણ “કવેશરનાં જન્મ ચરિત્રો”
થેરેથેર વંચાએ છે. આ જન્મ ચરિત્રોથી
જોનથન વધારે વાદગાર થયે છે. ખરેખર
ખાલીઓતો પાછલના જમાનાઓમાં જોન-
થનની જોડેતો તેનાં લખાણોનાં શબ્દમાં
જલવાઈ રૂંછે છે તે પ્રકત આજ અંધથી.
તેનાં ખાંચે લખાંણો વીશરાતાં જાપ છે અને
તેવા પ્રકત ઇંગ્રેજ ભાષાના અભ્યાસીઓ
નેજ કામ લાગે છે પણ આ છેલો અંધ તે
ના ભાષાની શહેલાઈ અને શુનદરતાને
લીધે તેમજ તેમાં શમાવેલા અખુત ભદા-
લને લીધે શર્વે કેકાણે જલદથી વંચાએ છે.
અને હવે પછીના યુગ જમાનાઓ શુધી
વંચાતો રહેશે. ઇંગ્રેજો કદીપણ તેણે
મરવારશે નહિ.

જેને જાણાબ જોઈએ તેને કાંઈખી
કથુલ રાખ્યા જોઈએ.

સીતમે હસરત અને નેકીએ નેકબખ્ત.*

The two most engaging powers of an author are to make new things familiar and familiar things new.—JOHNSON.

ઉપરનાં નામનો એક ચાર અંગી નાટક તેના બનાવનારની કૃપાથી હોવાને મર્યો છે, જેની પાસેથી માન સાથે કબુલ થઈ જાય. મીંડાંડી મરખા લખનારાઓ પોતાની નેમી આપેલી મેહનત ઉપરાંત કુરમદને વખત સોંપેને મમત મળે ચાન તથા બોધ, બધે મસે એવાં પુસ્તકો રચવા ઉર રહે તે આલખતે યુગસાતી સાહિત્યને ખીમવાનો કાંઈપણ સંભવ રહી શકે છે. પણ હાગીરીની વાત છે કે આજના પારસી લખનારાઓ ધણુંકરીને લખાણના એક-જ વર્ગને વહગી રહે છે, અને તે કાદણી-કિસ્મી, વાર્તાઓ અને નાટકોનો વર્ગ છે. હોમો કબુલ કર્યે છે એ, કે નીનિયા બરેલી એને આનક આપનારી વાર્તાઓ અને નાટકોની-યુગસાતી વાંચનારાઓમાં ખુટ છે પણ તેથી કાંઈ વિદ્યા હુનરના પુસ્તકોની જરૂર નથી એમ પુરવાર થઈ નથી. નાટક અને વાર્તાઓના પુસ્તકો સાથે વિદ્યા-હુનરના પુસ્તકોનો વધારો થયેલો જોવાને હોમો બહુજ ઇતેન્નર છે એ.

મીંડાંડી પોતાનાં દિબાચામાં જે કહે છે તે બોલેબોલ ખરું છે કે, આપણા બ-લેશાઓ અને કેલવાઓએ પોતાની કેલવણીનો લાભ પોતે જ એકલપેટા મિયાલ લઇને બેસી રહેલુ જોઈતું નથી. પણ તે-ઓએ લીધેલી કેલવણી અને મેલવેવાં

ચાનનો લાભ, કેલવણીથી બેનશીખ પોતા-ના બાઇમંધાને આપવાને હંમેશા ખતી રહેલું જોઈએ છે. તથા તેમ કરવું એ પો-તાનો એક પવિત્ર શ્રમ, મમજની જોઈએ છે. એ શ્રમને આધીન થઇને મીંડાંડી કેહ છે કે તેઓએ “આ નાટકરૂપી કિસ્મો બનાવે છે.”

એક ટુંક દિબાચામાં નાટક રચનાર એક નાઇલી મરખી વાઆજ કહી મુમ-જવે છે, જેમાં નાટક રચવાની તેઓની મુજ મતમજ સમાપતી હોવાથી હોમો તે નીચે ટાંખી ખતાબે છે એ:—

“જેવાં જેવાં કરવુક તેવાં ફલ તેને મલે એમ કુ-યાની શરૂઆતથી તવારીખ લખનાર તથા શામિર સોફા અને નીતિની વાતો જોડનાર એ કુ-યાને મમજવના આ-ચા છે, તેમજ તેની મમજ મર્યે આદમી-ઓનાં મનમાં કમાવવાને એ કોઈ પોત-પોતાની શક્તિ મુજબ કોશિશ કરતા રહા છે. લાભ, લાલચ અને વેરભાવને મર્યે જે માણસ માંડ કરવુક કરી પોતાની નેમ તથા હેતુ હામજ કરવા જાય છે તેમાં ધણુંકરીને અંતે તે નિષ્ફલ તથા શરમીંડુ અને સે-જો પરીશાન થાય છે તે વિષેની મમજ એવા લખનારાઓ જાણના આપતા રહા છે. એ લખનારાઓ તેમ કરવામાં ખુદ-વાલા તથા આદમીજાત તમ્ક પોતાની શ્રમ મરખું સમજતા રહા છે. એમ બન-વાનું કારણ એટલું જ કે છતીહામની ખીનાં મંચાગની રીતમાં અને આમવાસ લેકો-માં બનતા બનાવો ઉપરથી આદમી જા-તની બજાઈના વધારા તથા જુગાઈના થટાડા કરવાના જે એજાનો સુજે તે પોતાના બાઇ બંધાને સમજાવવા, એ મંધા સમજુ તથા નેકબા સોફાનો જાતી ખવામું છે. એ ખ-વાશ મુજબ બવા લોકોએ અમન ખીધાનાં ફલ તરીકેજ તવારીખ લખનારાઓ, શા-મિરો અને નીતિની કમ્ક જોડનારાઓના

* સીતમે હસરત અને નેકીએ નેકબખ્ત બાને કરેલી તેની પાર ગિતરણી, નાટક ચાર અંગી, બનાવનાર એલેક્સાન્ડર ક્રામલ કેડો.

ઉમદા ગ્રંથોના રૂડા લાભ આપણને મળ્યા છે." આ લાભ ઉપરથી, ઉપર કહ્યું તેમ, મી. ડોડીએ વખાણવા લાયક રીતે ખીન્નઓને લાભ આપવા માટે આ નાટક ગરબોડે. ખુદ નાટક ઉપર હમી હમાગ વિચાર આપીએ તે આગમ્ય તેના એક દુક ઇતેખાખ વાચનાર આગલ ધરવાનું હમીને દરરત ઘોસેડે.

બધી અને જાલમી જેઠિ આદુ-યામા ઘોડાક વખત સુધી શતેહમંદ રીતે ખગા થાયડે તોપણ નેકી અને અદલ્લતનો તે-ઓની ઉપર ફતેહ છેજ એવું બતાવવાની પોતાની મુલ મતલબ રચનારે પોતાના આખા નાટકમા ખુબ રવેશે ધ્યાનમા રાખી હોય એવું ઘોમે છે ઇરાન અને ગુગન વચ્ચેના તવારીખ આશકાર, ઘેર, ઉપર મી. ડોડીએ પોતાના નાટકનો પાયો રચેા છે. ગુરાનનો પાદશાહ હસરત જેની મુઘલો અફલ માત્ર નીચ ખુશામત્યાઓની કાન-ભરામની તથા પોતાના બદ-ખમ્બતના ભાઈ કીનાખાંજ (જે ખરેખર એક ખીન્નો કસરેવજ ઘોસેડે) ની કુચલવણી ઉપર ધ્યાન આપવામાં સમાયલી ઘોસેડે, તે પોતાના ઉપમા ભાઈની હસદગોરી મુમજવટથી, ઇરાનના આખાદ મુલક ઉપર ચઢાઈ લઇ-જનાનો કસદ કરેડે. ઇરાનમા આ ચલાએ નેકખખત નામનો એક અફલ શાહનશાહ પુર જાહોજલાલીમા રાજ કરતો હતો. તે ના મુલક ઉપર ચઢાઈ લાવનાને હસરતને કાઈ પણ ખાસ કારણ હતું નહિ. કીના ખાજના ઘોહી-તરસ્યા જીવને ઘોહીની નીખાધીજ આનંદ મનતો નોખને, હસ-રત શકત તેતી તે મરજી પુરી પાડવા ખા-તર નિર્દોષ ઇરાનીઓનું ખુન રેડવાને તત-પર ચયો પોતાની દરબારમા હાજર રહેલા પેહલવાનોમાના એકને પણ તે કામ માથે ઉકારી લેતા કહી સમજાવતા જ્યારે કોઈએ નાજુ હિંમત પકડી હા પીડી નહિ ત્યારે

હસરત ધણોજ ખુન ઉપર ચઢયો પણ તરતજ ફરેખકાર નામની એક રામશયરે (જેના કગુલજ તેણીના નામને જેમ દેતા હતા) પોતાને મર તે કામ ખેચી લેવાની હામ બીડી અલખતા તે મકારે ઓરતે કાઢ પોતાનાં જાતી જોર ઉપર મુસ્તાક રહી તેમ કીધું નહિ, પણ પોતાના મક્કર અને શરેખને કામે લગાડી ઇરાની જગી પેહ-લવાનોને પોતાના બંદમા લાવનાની ઉમેદ રાખી તેણી વિદાય યઈ.

કમાઈને ત્યા ગાય હંમેશ બંધાયલી હોયછે તેમ હસરતને પેટે ઝરી નામની એક ખુબમુરત દાતાવ બેઠી હતી. જેખી ખશારતથી તેણીને એક રવનો આપેા જેમા દોઝખી રવાનોને આઝાખ ભાગતના અને બેફેસ્તી રવાનોને અમન અમન અને મુખમા રેહતા તેણીએ ઘોઠ આ રવના ઉપરથી પોતાના પદરને ઢોડે લેવાને તેણીએ વીનવી કીવી અને ઇરાન ઉપર વગર સ-ખખે ચઢાઈ લઈ જઈ, બંને તરફના નિ-ર્દોષ જનોની નાહક ખુદવારી નહિ કવા માટે તેણીએ તેને મારી રીતે સમજાવ્યો. પણ તે કમખખતે પોતાના કુટલા નસીંગે શરેસ્તાઈ અચલતની પોતાના બેઠીની શિ-ખામણ ઉપર કાઢ પણ ધ્યાન આખું નહિ, તથા ઉલટું જ્યારે શરેખકાર પોતાના શંદથી ઇરાની જગી પેહલવાનોને કેદ લારી ત્યારે તે બનાવ ઉપર ખુશાલી નહિ બતા-વના માટે તેણે તેણીને બંદીખાને નખાવી.

આની તરફ પેલી શરેખકાર રામશયરે ગુરાનથી નિકસેલી જેહુન નદીને કિનારે એક લલઆવનારો મંડપ નાખી, જાણે પોતાની શાહજાદી તરફથી ઇરાનના પાદ-શાહની છુપી મદદ માગના આવી હોય એમ દોગ કચી પડી, તથા તે તરફ શકાર માટે આવેના કેટલાક યુનંદા ઇરાની પેહ-લવાનોને પોતાના ઠાગા ભાંચા નાજનખ-મથી લલઆરી પોતાના રહેઠાંમા એક જ-

પાશત આપવા બોલાવ્યા, તથા ત્યાંથી તે-
ઓને યરાબથી બેશમ બનાવી જાણમાં
નાંખી ગુરાન તરફ ક્રુચ કરી મઘ. જ્યારે
હમરતે આ પ્રમાણે ધરાવને પોતાના મુષ-
હાદારે વગર વગરખાવનું ઘીનું
ત્યારે તેણે પોતાનું લયકર ધરાવ તરફ
હાંક્યું. પોતાના નામીયા મરદારની ગેર-
હાજરીમાં ધરાની લયકરે પોતાની ચરદારી
મરદ દેખના દાકમ જંગી કામ્યાબની બેટી
મરદખસારને આપી હતી. કેટલાક યુનંદા
ગુરાનીઓને એકસે હાથે ચેકરતે આપ્યા
બાદ તેણી તેઓના ઠાગાનો ભાગ યધ
પડી, અને ધરાની લયકરની હાલત બર-
વાડ વગરનાં મઠાંઓ જેથી યધ પડી.
ગુરાની લયકરે પછાંજ મખત દિલે તેઓ
ની પુક પકડી હમરતને કતલ કરતાં, લીલા-
ત્રીથી બરપુર, રક્તગત અને આબાદ શેહ-
રાનો આગથી પરાજય કીધો, જે આગના
ધબરાથી નાહરતા મરદો તે શુ પશુ
નાશુક એમરતો અને પશુ બાલકોને પશુ
રહેમવાને તે કરપીણી ચરમાયા નહિ. શેહ-
રામાં આગનો ફેલાવો હમરત અને તેના
પુત્રાંબાઓ આરીઓમાં “ નીરા ” ના
જેથી પુલાલીથી તરામવા બેઠા. દરેક મેહ-
લનું કડાકા સાથે પડ્યું. દરેક એવાદલ
ખાંનાનું બચમ યવું, અને દરેક શુદર
અધવાનનું નાથ પામવું એ તેઓની
રોમાં નવું લોહી હુમરત હર. આ પ્ર-
માણે ધરાવની આને ખરાબી તથા સત્યા-
નાથ વાલ્યા બાદ, તથા તેના અદલ
શાહનશાહ નેકબખતને બંદીવાન તરફે
લઇને, ગુરાની લયકર રતેહ સાથે પાછું
પ્રયું. દુચમનોની તલવારથી બંધી ગયલા
કેટલાક ગુરાન છોકરાઓનું લોહી ગુરાની-
ઓએ યુબરેલા સેવમથી ઉચકેરાયું અને
મીતાના વાહાના બાપ, બાઈ, માદર અને
મેહનોનાં પુનનું વેર લેવાના જનુન ઉપર
તેઓ આગ્યા, અને નેકબખતના જવાન

બેટા શુરા જેહાંગીરની મરદારી તલે લય-
કરી દુકડીઓ ઉભી કરી તેઓ ગુરાન ઉપર
ધરયા અને ત્યાંના લયકરનો પરાજય કર્યો
બાદ, નેકબખતને બંદીખાનેથી છોડવી
ગુરાની તખત ઉપર બેસાડ્યો. હમરત અને
તેનો બાઈ કીનાબાજ ચેકરતે હાથ યધ
પોતાનાં પાપનો રસ્તાવો કરવા લાગ્યા અને
દુરદરાજ રખડવા યધ પડતાં નીચ માંલુ-
શોને હાથ ગુતી પેખર ખાતા યધા, “અ”તે
ધર્મોજય અને પાપો દાય.” આની તરફ
હમરતની પાકબદ બેટી મરીરને પોતાના
ગમેએવા પશુ પીનાની રેહમ આપ્યાથી
પોતાના આશક નેકબખતને મિનતયુબરી
કીધી કે તેને બોલી કહાવે, જે અરજને
મઠાં દિલથી બાહ્ય રાખીને નેકબખતે
તેને દુકડી કહડાવ્યો, તથા તેને પોતાનાં
પાપોનો ખરાં દિલે પસ્તાવો કરતો જોઇ,
ધણજ મખી દિલે તેની બદીના બદલામાં
પોતાની નેકી વાપડી વુકસ્તાનનું તખત
તેને પાછું સોંપ્યું, તથા પોતે તેની બેટી
મરીર માથે નેકાહતા પવિત્ર ગાંડે જોડઇ
તેણી સંગાથે ઇગત તરફ પાછો પ્રયો.

મીઠ દોડીના નાટકનો આ દુક સાર છે.
નાટક ધણીજ શાદી, યુવરી તથા કોઇને
પશુ મખજ પડે એવી એખારતમાં લખ-
વામાં આવેય છે. જો કે અહિં તહિં
શરસી ચખ્દો તેમાં આમેજ યવલા દીસે છે.
નાટકની સખની ખુબીઓ તથા યુમ મત-
લખ છતાં તેમાં શુધારાની જગ્યા છે. દા-
ખલા તરફે, ફરેખકરને ગુગનથી નિક-
સલી લાગતી જેહુન નદીને કિનારે આ-
પણ રહેશે માંડી પડેલી જોઇએ છીએ,
પણ તેણી કેહવા બંદાખરત પછી અને
કેહવા રેખાલા સાથે નિકલી, તેમજ ધરાની
પેહલવાનોને પકડવાનો ધાર તેણીએ કેહ-
વી રીતે અને કોણની માથે અગાડી
રેશી રાખ્યો તે એક જુદાજ પ્રવેશમાં બ-
તાવી શકતે. તેમજ ત્રીજા અંકના પેહલા

પ્રવેશમાં આવણુ ઝરીને પોતાના બંદી-
ખાતામાં પોતાને છુટી જવાનો સ્વપ્નો
આવતાજ ત્યજ છુટી ગયલી જોઈએ
હિંમતી એ અરેખક કદંબુ દીસેછે. જ્યારે
તેણીને કેદજ કેદવામાં આવી ત્યારે અલ-
ખતે તે કેદખાનું ગાયવવા માટે પુગની
ચોખીતો હારીજ જોઈએ, અને જ્યારે
તેણી કેદથી ખજામ પાની ત્યારે પાતો
તેણી તાહથી ગયલી હારી જોઈએ, અથવા
તે પોતાના પદના હુકમથી છુટકારો પામે
હી હોયી જોઈએ. પણ નાટકની અંદર
બંનેમાંથી એકપણ રીતે તેણી બંદી ખ-
લાસ થઈ હોય એમ આવણુ જાણના નથી.
મરુદ્ધ પ્રવેશમાં જો બતાવ્યું છે તે એટલું જ
કે ઝરી, ધરાનના પાદશાહને પોતે પોતાને
હાથે બંદી છોડવતીહોય એવો એક સ્વપ્નો
જોયછે. ખાખમાંથી ખીદાર થયા બાદ
તેણી કેદલાક વિચાર આવવા મંડી જાય
છે, અને છેડે હું જાગું એમ જોલી
તે જાયછે. પણ તે કહી રીતે અને કાલુની
સત્તાથી જાયછે તે કસું જણાવું નથી.
હમો કહીએ છીએ કે નાટકમાં આ જ-
ગાએ હાલી ખાખ વધુ જોલી કરવા તે
મજ ખીજા ઉપલા પ્રવેશની પછીના આ-
વતા પ્રવેશ શંભાથે તેનો શંખધ જાગી
રાખવા ખાતર અતરે એક ખીજા પ્રવેશની
જરૂર હતી. અને એજ મિત્રાસે એજ
આંકમાં હમોને એક ખીજા પ્રવેશની ખુટ
દીયેછે. ધરાનથી જીવાન છોકમજીના એક
નાથલાં લયકરની સરદારી લઈ જાહંગીર
નિકલ્યો, તે ગુરાન તાને કરવાને શી રીતે
ફતેહ પામ્યો એ મુદ્દા જાણવામાં આવ્યું
નથી. જાહંગીર અને તેની માથના જીવા-
ખાખમાં રહેલોતની અદરના પ્રાકૃતિ તા-
ટકનો ખચીત ધરો રસીસો જાગ થઈ
પડતે, કારણ કે જે કામ વૃદ્ધ વયના માણ-
સોથી નહિ બન્યું તે કામ તાપલી ઉમરના
જાહંગીરને જ્યારે બનતી આવ્યું તથા

તે કામ બજવાથીજ જ્યારે નેકમખતનો
છુટકો થયો તથા ધરાનની ગાદી ઉપર તે
નું પાછું આવવું થયું ત્યારે તે કામ કહી
અદખુત રીતે પાગ પાડ્યું તે દર્શાવવાની વધુ
જરૂર હતી. પેહલમાં તો જાહંગીર અને તેના
જીવાન સાથીએ દુશમનોની તલવારથી શી
રીતે બંધા ગયા હશે એજ બહુ આશ્ચર્યકા-
રક લાગેછે. આવા આવા પ્રવેશની ખુટ આ
પણને એક તુટેલી શંકલનો વિચાર આવેછે.

છેલ્લે, નાટક પાત્ર હેલક સમાયલા શ-
ક્ષોને મીંડો દોડીએ કેહવો ધનશાહ આવે
છે તે જોઈએ. એક નાટક વાર્તા વાક વિ-
તામાં ચિતારેલા ભ્રાં વા ભુંડા શક્ષને
તેની બલાઈ વા ભુંડાને પેકો તોલ કરી
તે પ્રમાણ તેને લાપક બદલો વા શીક્ષા
તે લખાણની આખરીએ આવવો એ
એવી જાતના લખાણોને એક નિયમ છે.
આ નિયમને ઇંગ્લેન્ડમાં poetical
justice નાં નામથી ઓલખવામાં આ-
વેછે. આ ધનશાહ તોલવામાં મીંડો દોડી
ધણેક દરજ્જે ફતેહ પામેલા હમોને દીયે
છે. નેકમખતની નેકમો અને હમગતની.
બદીનો બદલો તેમજ બંનેને વાજખીથી
રાહે મલ્યેછે. પાછલો આખર પોતાનાં
ગુગનો તખ્ત ઉપર પાછો બેસેછે તે એટ
લાજ માટે કે તેની જાલમી અને તેની
બદ ખમલત ખુદ તેની પોતાની, તેનાં
અંતરજીની નહિ હતી, પણ તે તેના
મુજ મલ્દનાકારોની માફી મલ્દનાનું
પરીણામ હતું. તેઓની અગાળ મુમ-
જાવટ તેણે માન્ય કીધી એ તેનો વાંક
થયો ખરો, અને તેટલા માટે તેને પોતાનું
રાજપાટ મુકાં થોડોક તખ્ત થુધી નામોથી
થાથે રખવડું પડ્યું, તથા ચોરીના ચક
ઉપથી એક દેહકાનીને હાથનો માર પણ
કીતવો પડ્યો, એજ શિક્ષા તેને ધણી થઈ.
પણ તેના કમરેલ ભાઈ કીનાબાજનું, કેદ-
લાક હમગતનીઓનેજ હાથ મળ્યાવા બાદ

શું થયું, તે કશું જાણતું નથી. જ્યારે નાટકનો મતલબ આનંદ આપવાની જ રાખી છે ત્યારે થયેલાં શીત્ત અને નિષેધના આ કર્તવ્યને ભારી શાયને પેદાએસા અને ઘણી-જ સખત તથા કુખબરેથી મુજબ બોગવતો ચિતારેલો હતો, તથા પેલી મકારે ઓરત ધરેબકાર બેણીથી ઇમન ઉપર ચ-દાઈની પેહલ થયેલી મીઠા ઢોંડીએ ચિતારી છે તેણીનું, ઈશનો પેહલવાળાને ઘાગાથી પકડી ગયા બાદ શું થયેલું આવ્યું તે પણ કશું જાણતું નથી. દરેબથી ભરેલી આ ઓરતને મુજબી તદ્દન છટકાવી મેલવામાં મીઠા ઢોંડીએ નાટકના ખીજ શ્લોકો તરફ યોડીક ગેરધનવાથી યુગ્મરૂંડે. ધરેબને પોતાની નેપ્તી, મનશની, પીતા તરફના આયાં હેત, અને ખીજ દેહધનનાં રાસત બાંધવા માટે, તેમજ ધરેબનારને પોતાની પેહલવાની ભરેલી બાહદુરી માટે, સારો બદલો અને જથ્થા મેલેલો આપણુ જોઈએ છીએ.

મધ્યે મુકેશા નામાકીત જોનમનના મેલોનો છેલ્લો ભાગ મીઠા ઢોંડીના આ નાટકને આબાદ લાગુ પાડી શકાય. મીઠા ઢોંડીએ આ નાટકમાં આપણને કંઈ પણ નવું કશું પા શિખવ્યું નથી. બદીની હંમેશાં હાર અને નેકાની હંમેશાં : - જીત છે એવું જમાનાના જમાનાઓ થયા શ્રે કોઈ જાણતું આવ્યું છે, અને તે આપણે પણ જાણ્યે છીએ; મગર તે તદ્દન જાણીતી વાત આજમ જાણુ તદ્દનજ નવા લેખામયું કેમ રજુ કરી જાણવી એ એક લખનારની ખામી જુની, અને 'સીતમે લખાન' ઉપરથી આપણને દિશેલ કે તેનો લખનાર પણ આ જુની—ચોડ કે ઘણે દરજ્જે—ધરાવેલો.

• છંદો, આ બાબદ સમાપ્ત કરતાં હમાને કહ્યા વિના આજતું નથી કે એક નાટક લખનાર તરફની મીઠા ઢોંડીની આ પેહ-

લી કોશિય ખરેખર શાખાશીને લાયક છે, અને હમાને પક્ષી આશા છે કે એકજ નાટક ઉપર મંતોપ પકડવાને બદલે વાચનારાઓના લાભને અર્થ, તેઓ પોતાની કલમ વધુ કશી ભરી રાખશે.

કવિનું ગીત.

(તેનોમન ઉપરથી.)

જગમાદના પક્ષા બાદ તે જીવેલો કવિ,
ને ચારેય શેઠર જોડી, ને તેનો મેલોઠ;
પુરવ જાણી કુકોતો સિનલ પવન,
ને મેતર પરથી થતાં વાદલ પસાર;
પરંત કોઈ ત્યા તેણે એકાંત એક જમ,
ને જેની ત્યાં લલકારકું મધુર એક ગીત;
જરાવતોતો હલક એવો મધુરિયા રસ,
કે આકાશ અંદર જીવનારા પખાવો ત્યા
જીતરિયા આવી તેના પથની નજીક.

મધમાખ પુકે જોડનારો ચકલી એકદમ,
જળ થઈને જીભી ત્યા પોતાની જગ;
નિકટથી આસનેથી સરપ એક ત્યાં,
ને વીંટલાઈ તે જોડો એક દાખલો જીવ;
જેલો શકરે નાખી દઈ પોતાની થડ,
શર કોઈ દીકવાડું તેની જીવર,
ને વિચારકું જીવજીવે કે "માયાં મે ગીત
કાંઈ સે કરો હેબર, પણ મિસલકું આ
નહિ હેતું કોઈ વેશ માહર" માવણ;
કારણ જ્યારે થશે વરમા પશાર,
ને આવશે આ થતીની આખેરી હયાં,
ત્યારે શું થવાની છે તેની હાસત,
તે વિવે માવણે આ મોહરો કવિ."

J

સ્વાર્થ અને અસ્વાર્થ.

(શિખ મામદો ઉપરથી.)

આપું એક નાન ખરો થરમી જો ખાલ,
તો અરજી જોઈને તેથી પરકાને જાય.
છટતી લેવ શાહ અંદર ખરોને સત,
પણ હજી તે જોઈને કોઈ લખવાને હાય.

જ. ન. પી.

પ્રવેશમાં આપણુ ઝરીરને પોતાના બંદી-
 ખાનામાં પોતાને છુટી જવાનો સ્વપ્નો
 આપવાનું તરત છુટી ગયલી જોઈએ
 છિંમે એ અરેખર કદંબુ દીમેછે, જ્યારે
 તેણીને કેદના કંઠમાં આવી ત્યારે અવ
 બતે તે કેદખાનું માથવના માટે પુગની
 ચોખીતો હોનીજ જોઈએ, અને જ્યારે
 તેણી કેદથી ખામી પામી ત્યારે પાતો
 તેણી નાહથી ગયલી હોવી જોઈએ, અથવા
 તે પોતાના પદના હુકમથી છુટકારો પામે
 લી હોવી જોઈએ. પણ નાટકની અંદર
 બંનેમાંથી સ્મિતપુલ રીતે તેણી બંદી ખ-
 લાસ થઈ ડોપ એમ આપણુ જણતા નથી.
 મનુકુ પ્રવેશમાં જે બતાવ્યું છે તે સ્મિતપુલ
 કે ઝરીર, ધરાનના પાદચાહને પોતે પોતાને
 હાથે બંદી છોડવતાહોય એવા એક સ્વપ્નો
 જાય છે આખમાંથી ખીદાર થયા બાદ
 તેણી કેટલાક રિચાર આપવા મંડી જાય
 છે, જેને છેડે હું જાગું છું એમ બોલી
 તે જાય છે. પણ તે કહી રીતે અને કાણની
 સત્તાથી જાય છે તે કહું જણાવું નથી.
 હમે કહીએ છિંમે કે નાટકમાં આ જ-
 ગાએ ઉપલી બાબદ વધુ જોવાની કરવા તે
 મન ખીજા ઉપલા પ્રવેશની પછીના આ-
 વતા પ્રવેશો શંગાયે તેના શંખધ જાડી
 રાખવા ખાતર અતરે એક ખીજા પ્રવેશની
 જરૂર હતી. અને એજ મિત્રાણે એજ
 આક્રમ હમેને એક ત્રીજા પ્રવેશની ખુટ
 દીશે છે. ધરાનથી જીવાન ડોકગમ્મિના એક
 નાધના લયકગની સરદારી લઈ જાહગીર
 નિકલ્યો, તે વ્રાન નામે કરવાને શી રીતે
 કતેહ પામ્યો એ મુદલ બતાવવામાં આજુ
 રાયો. જાહગીર અને તેની માથના જીવા-
 યામ્મિના ગુલેશની અદરના પ્રાક્રમો ના-
 કનો અચીત સંજો રસીલો બાગ થઈ
 ડડે, કાણુ કે જે કામ વૃદ્ધ વયના માણુ-
 મોથી નહિ બન્યું તે કામ નાધલી ઉમરના
 ડોકગમ્મિને જ્યારે ખર્ચની આપુ તથા

તે કામ બજાવાથીજ જ્યારે નેકમખતનો
 છુટકો થયો તથા ધરાનની ગાદી ઉપર તે
 નું પાછું આવણું થયું ત્યારે તે કામ કહી
 અદબુત રીતે પાગ પાડ્યું તે દર્શાવવાની વધુ
 જરૂર હતી. પેહલમાં તો જાહગીર અને તેના
 જીવાન સાથીએ દુશમનોની તલવાગથી શી
 રીતે બંધા ગયા હશે એજ બહુ આશ્ચર્યકા-
 રક લાગે છે. આવા આવા પ્રવેશોની ખુટ આ
 પણને એક વૃદ્ધી શાકલનો વિચાર આપે છે.

છેલ્લે, નાટક પાત્ર હેઠળ સમાવલા શ-
 ક્ષોને મીંડો દોડીએ કેહવો ઇનશાફ આપ્યો
 છે તે જોઈએ, એક નાટક વાર્તા વાક વિ-
 તામાં ચિતારેલા બધા પાત્રો રક્ષાને
 તેની બલાઈ થા ભુંડાને પક્ષો તોલ કરી
 તે પ્રમાણે તેને લાયક બદલો થા શીક્ષા
 તે લખાણની આખરીએ આપતો એ
 એવી જાતના લખાણોને એક નિયમ છે.
 આ નિયમને ઇંગ્લેન્ડમાં poetical
 justice નાં નામથી ઓલખવામાં આ
 વે છે. આ ઇનશાફ તોલવામાં મીંડો દોડી
 ધણેક દરજ્જે કતેહ પામના હમેને દીશે
 છે. નેકમખતની નેકીને અને હસરતની
 બદીને બદલો તેમજ બંનેને વાજખીંથી
 ગહે મલ્યે છે. પાછલો આખર પોતાનાં
 વ્રાનો તખ્ત જપ્ત પાછો બેસે છે તે એટ
 લાજ માટે કે તેની જાલમી અને તેની
 બદ અસલત ખુદ તેની પોતાની, તેના
 અંતકરણની નહિ હતી, પણ તે તેના
 મુજ સહલલાકારોનો માડી સહલલાનું
 પરીણામ હતું. તેમની ખગલ સમ-
 જાવટ તેણે માન્ય કીધી એ તેનો વાક
 થયો અરે, અને તેટલા માટે તેને પોતાનું
 રાજપાટ મુકાં થોડોક વખત મુકી નામોવી
 શાયે રજવડું પડ્યું, તથા ચોરીના ચક
 ઉપથી એક દેહકાળીને હાથનો માર પણ
 કીધો પડ્યો, એજ ચિક્ષા તેને ઘણી યર્દ
 પણ તેના કમરેવદ બાઈ કીનાખાજનું, કેટ-
 લાક હમજનીઓનેજ હાથ મક્કાના બાદ

શું થયું, તે કશું જાણ્યું નથી. જ્યારે નાટકનો મતલબ આનંદ આપવાનીજ રાખી છે ત્યારે શબ્દો શીજી અને નજાદના આ કર્મોને બારી શાયને પેહલેસો અને ધણી-જ સખત તથા કુખખરેલી મુઝ બોગવતો ચિતારવો હતો, તથા પેલી મકારે ઝોરત શરેખકાર જેણીયા ઇગન ઉપર ચઢાઈની પેહલ થયલી મીઠો દોડીએ ચિતારી છે તેણીનું, ઈરાની પેહલવાનાને હાથથી પકડી ગયા બાદ શું થયેલ આવ્યું તે પણ કશું જાણ્યું નથી. ફરેખથી ભરેલી આ ઝોરતને મજથી તદન છટકારી મેલવામાં મીઠો દોડીએ નાટકના ખીલ શબ્દો તરફ થોડીક ગેરહતવાથી યુગ્મચીએ ઈરાને પોતાની નેકી, મનશની, પીતા તરફના આચાર હેતુ, અને ખીન દેહચત્રનાં યરત બાજવા માટે, તેમજ ઈરેખકારને પોતાની પેહલવાની ભરેલી આહુરી માટે, સારો બદલો અને જય મેલેસો આપણુ જોઈએ છીએ.

મથાલે મુકેલા નામાકીત જોનમનના મેલિનો છેલ્લો ભાગ મીઠો દોડીના આ નાટકને આબાદ લાગુ પાડી શકાય. મીઠો દોડીએ આ નાટકમાં આપણને કાંઈ પણ નવું કશું પા ચિખ્યું નથી. બધીની હંમેશાં હાર અને નેકાની હંમેશાં હાલ છે એવું જમાનાના જમાનાઓ થયા એ કોઈ જાણ્યું આવ્યું છે, અને તે આપણે પણ જાણ્યું છે; મગર તે તદન જાણીતી વાત આજમ હજુર તદનજ નજા લેખામમ કેમ રજુ કરી જાણવી એ એક લખનારનાં ખામ પુ નીજ, અને 'સીતમે હામાન' ઉપરથી આપણને દિશીક કે તેનો લખનાર પણ આ ખુબી—થોડે કે ઘણે દરજ્જે—ધરાયેલ.

છંદો, આ બાબદ સમામ કુગતાં હમાને કલ્યા વના આજનું નથી કે એક નાટક લખનાર તરફની મીઠો દોડીની આ પેહ-

લી કોશિય ખરેખર શાખાશીને લાપક છે, અને હમાને થકી આશા છે કે એકજ નાટક ઉપર મંતોપ પકડવાને બદલે વાચનારાઓના લાભને અર્થે, તેઓ પોતાની કલમ વધુ કચી જારી રાખશે.

કવિનું ગીત.

(તેનોમન ઉપરથી.)

જગમાદના પડયા બાદ તે જિંદગી કવિ,
ને આદ્યો સોહ છોડી, ને તેનો ઘાથાટ;
પુરવ જાણી કુકતોતો સિતલ પવન,
ને ખેતર પરથી થતાતા વાદળ પસાર,
પસદ કીધી ત્યાં તેણે એકાત એક જગ,
ને જેસી ત્યાં લવકારુ મધુર એક ગીત;
ધરાવતોતો હલક એવો મધુરિયા જસ,
કે આકારા અદર જિંદગી પખીઓ ત્યાં
ઊતરિયા આવી તેના પગની નજીક.

મથમાખ પુકે દોડનારી ચલની એકદમ,
બલ થઈને ઊભી ત્યાં પોતાનીજ જગ,
નિકર્યા આસ્તેથી સરપ એક ત્યાં,
ને વીટસાઈ તે જોડે એક દાખલીકોપર;
જગલી શકરે નાખી હઈ પોતાની થક,
શર કીધું દીકવાઈ તેની ઉપર,
ને વિચારકું જુવકુસે કે "માર્થા મે ગીત
કોઈ સે કડો હબર, પણ નિસાલત આ
નહિ હવ કોઈ વેવા મહર" અપણ;
કારણ જ્યારે થયે જગમે પસાર,
ને આપણે આ ધત્તીની આખેરી હયાં,
ત્યારે શું થવાનીકે તેની હાલત,
તે વિષે માથે આ મોહરો કવિ."

૭.

સ્વાર્થ અને અસ્વાર્થ.

(જીખ ગ્રામ્મટી ઉપરથી.)

આપું એક નાન ખરો ધરમી જે ખાદ,
તે અપું બીજું તેથી પારકાને જય.
છત્તી લેખ શાહ અમર ખડોને સત,
પણ હંમે તે બીજો એક લખવાને હાથ.

જા. નં. પી.

એક આપખુદ રાજ વિષે

ગલા ભચડી, ખુનો કીધાં, કીધાં કરવુક કાલાં,
બલાં કામમાં કાચર નાખી, બાધ્યા મકર-બલાં;
જોરમાંથી જીનશી વેચી, તોડયાં મરવત-તાલા,
બદ હવસની અગતી સુકળ્યાં સુખના નાલા;
યડ સપણું તો ભરમ કીધું, દિસેછ અમકાં ડાહ્યા,
હમઘભરી લીધાવીથી દમામ દેતા ઠાલા;
સોભી ઇચ્છાને તાપિ યતા, પાયા ઝેરના પ્યાલા,
ટુંકમા અનેક ચીવના કીયા તુંએ કાલા ધાલા;
પણ વિચાર કીધો તુંએ કંઈ, કે મરતી વેલ કુપાડા
આરી પુગથે તાહરી તરફ, મોટ પગલે વેહલા!

જ. ન. પી.

એક છેલ્લી સલામ.

(તેનીમન ઉપરથી.)

વહને તું હ મેરા શુધી દિવા ભણી,
ને આપને તું તેને તાહરા પાણીની ભેટ,
પણ પગલા આ માહરા તાહરી કિનારી પર,
ફરશે નહિ પાછાં હવે કોઈની દિવસ,
હ મેરા શુધી! આ! હ મેરા શુધી!

વહને તું કીરેથી મેદાનોની વચ્ચે,
બની એક ઝહરી, પછી નહી ફરાખ,
પણ કોઈ પણ દિશાએ તાહરી નજદીક,
નહિ ફરશે પગલા માહરા કોઈની દિવસ,
હ મેરા શુધી! આ! હ મેરા શુધી!

ફેહરી કાવમ બાબુએ તાહરી આ ઝાક,
ને ધુજી ફેહરી અહિ આ તાહરે 'મિસપન,'
મધમાણા પઈ જશે અહિ થી પસાર,
સાધીને તેઓને અમરતી-બોલ,
હ મેરા શુધી! આ! હ મેરા શુધી!

ચલકરી તાહરીપર હજારો સૂજ,
ને ધુજી ધુજ છાતીપર હજારો ચકર,
પણ તાહરી વાજીક આ પગલા માહરા,
ફરશે નહિ પાછાં હવે કોઈની દિવસ,
હ મેરા શુધી! આ! હ મેરા શુધી!

J.

ઈનાંમનો સવાલ.

(સરેસતાત્ત ઈનામ)

darnel-mute-action-નો-થે.

ગિલા રાખજોના ગિચારો પરથી એક ભણીડું
અ મરેલ નામ ગોકલાયો.

ગયા માસના સવાલનો જવાબ.

આપડી-કેતાબ.

ઈનામ મેલવનાર-બાઈ ભી હો મે ત તેવું
મગાવી લેતુ

ખરા જવાબ મોકલનારાઓના નાંમ.

બાઈ ભી હો મે
બાઈ મીડીબાઈ ભરીરલ રાઈટર.
મીં સી ડી ડી
મીં ભી સી સી ડી
મીં બેસમલ કુવરલ પુનેગર

લખનારાઓને ખબર.

“નાટક શાખીન”ને માલમ થાવને હમાય
ચોપા-ચાપા માલતો નાટક હવે એકલ અ
કમાં પુરો થશે, પણ હાલ ખીજી જાતનાં
લખાણોની જગો કુવાને લીધે નાટક ધવાને
ખનડું નથી, તેથી તે અપુરો રહેલો છે.
નાટકનો ભાગ બનતા લગી હમારા આવતા
અંકમાં પુરો કુવામા આવશે.

ધોળીનાવ-નંબર ૮૭૨ વાંચા ધેગમા,
મુંબઈ વર્તમાન બાપાખાનામા મનચેરલ હોરાંગજી જાગોસે છાપું છે.

વિદ્યામિત્ર.

પ્રસ્તક ૮ સુ.

તવેમબર ૧૮૮૧.

અંક ૧૧ જી.

બેનજીર અને બહેરેમુનીર.

નાટક ચાર અંકી.

એક્ટ થોથો—દેખાવ છો.

(પાદશાહનાં મેહલમાં પાદશાહ અને રાણી ગમ બંદેમાં હોલખો આકરોશ કરતાં બેઠેલાં છે.)

પાદશાહ—

ગમ, ગમ, ને ગમથી શુકાઇ ગયોમ દમ—
હવે તો આ છ'દગીની રાણી પુટ્ય એકદમ.
બૂઝ યાદ્યુકું, હવે નથી રહી કથી આયા,
જંધા બખતનાં પડેઆ જંધાજ પાયા.
જમાનો વહી ગયો, યુદ્ધ યધ ગધ,
પણ બેનજીરની નીશાંન મલી નહી કંધ.
તો હવે શું બેનજીર મલવાનો છે ?
જોકે હવે કાંદાંથી આવી લાગવાનો છે.
મટિ હવે જીને કરવુમ શું ?
દર રોજ તે એ માશક રરવુ શું ?
મયા વજીર ને અમીર તે પાછા આયા નહી,
કોઇ દાહડે કંધની નીશાંન લાઆ નહી.
ગાંણુ કે તેવોની કાંદાંનાં કાંદાં ગીઆ હચે
ખીઆગ અટવાઇ, ટેકાંણે લાગા હચે.
તો શું કાંમ હવે નકાંમાં રૂખીએ આવરે,
હવે તો માહરૂખી નથી ચોખાવું; આ બાવરો
રાણી—

વાહાલા મે, જુગમેગ આવ'દ માહરા,
કાલાવાલા તે કેટલા કરે હું તાહરા.

ચીજવતાં વુ'ને, હવે હું'બો કંદાલીમ ખરી,
એક વરસ મીચાલની જપમ એક ધરી.
તેથી માહરૂખી જીમર શાટી ગધુ'મ,
કસેજુ' સંકુ' મારૂખી પાકી ગધુ'મ.
તોખી તે શાહેજ વાલી ખુદરતનો ધણી,
જે બર લાવેછે શંધાની મુરાદ ધણી.
તેવર એકજ છેલી આયા ધરી,
ચોખીએમ આપણુ થોડીક ધરી.
કે છેલ મોકલેએમ લઉવાને આપરા,
તેને આવાની રાહ જરા નોવિતો ખરા.

(અટલામાં લજીવા દોરતો, જુમ મારતો દાખલ થાય છે)

લઉવો—બેનજીર ! બેનજીર ! મલેઆ—
પડેઆ—ખડેઆ—જડેઆ—શોધેઆ—પક-
ડેઆ—ધરેઆ.

રાણી—શું ? લઉવા ! શું ? ખરે કે-
હેમ ? કે બોલની ! વુ' કાંદાંથી આઆ !
શું બેનજીરને ખરખર લાઆ ! !

લઉવો—લાપારે આ લાપા—બેનજીરને
લાપા—ને શાયે બધા રેશાલાનેખી લાપા,
નોવા હમે કેહવા ઝહવા.

પાદશાહ—(બેનજીર આવવાનું શમજીને
હરખથી બેફામ થાઇ જાય છે)—શું બેન-
જીર આઆ—(રાણીનાં અંગપર ઢલી પડે,
છે, રાણી ગાબરી પડીને અંતર યુલાળ
મંગાવે છે.)

રાણી—શું લઉવો બેવકુર છે, જગ હલ-
વેધો, ધીરજથી આવીને બોલતો નથી—
નોની આએ શું કીધું.

લઉવો—શાહેજ મેં શું કીધું ?

રંણી—એકદમ આંતરે ગરબર કી-
ધાથી આ પાદશાહનો જીવ બેકાંમ મારી
ગીઆ તે નોખેચની. લાવો, લાવો, જલદી
અતર-ચુલાળ લાવો. (શહેલીઆ અતર-
ચુલાળ લાવેછે તે પાદશાહને શુ'ગારેછે.)

લઉવો—મંતો જાંણુ—જે હાવું—પુ-
શીનું તાણુ—તેપર ગાંજ એક ગાંણુ—
પણ તેપરતો પડી ગયું કાણુ—બગરી ગયું
આંણુ—પણ શાંબો પાછો જાણુ—ને બોલા
વી લાઉ—બેનજરને પેલી બધી બાણુ.

(લઉવો જાણુને બેનજર, બદરેચુની, વજરબદી
પરીનો શાહાજી, અમી ઉમરાવ વીરને મહલમાં
લાવેછે—તે સંધા દાખલ થાયછે.)

બેનજર—(ઉતાવળેથી આગલ જાણુને)
માદર, માદર—એ માદારા પેદરનો શુ' હાલ
હવાલેછે.

રંણી—(બેનજરને ગાદમાં દાખીને ડ-
મકાં ખાધ રડી પડેછે)

બેનજર—પેદર, પેદર—માદારા જીવરોગ
પેદર થાંછે.

પાદશાહ—(જરા ડોલા જાણુને)
બેનજર! (પાછો બિશુધ થાયછે.)

બેનજર—માદર, માદરો વાહલી માદર!
એ શુ' બનાવેછે તે જરા મહને કેલ્લો તો
ખરાં.

રંણી—(અંચકી અંચકીને બોલેછે)

દીકરા—તારા ગમનો મીરજતારોથી હમારો
બંધેનો દંમ બંધાઈ ગમ્યાચ—મારીયોની
બરોબર બોલાવું નયો—ને તાદારા પેદર
પુ'ને આવેઆનો બોલ શાંબલેઆ તેજાજ
હરખથી એ બેકાંમ યધ મયોચ—વાચતે
હેને આશતેથી હુશીઆર કરો પુ' આ-
ગલ બેચ.

બેનજર—શયર—શયર—(ચુલાળ છંટે
છે; શીથી શુ'ગારેછે) પેદર—પેદર—માદર
જીવરોગ પેદર—(બેનજર મોટેથી હાંક
મારેછે, તેથી પાદશાહ નજર ઊંચાડી,
ત્યાં જોઈને પાછો બેકાંમ થાયછે.)

રંણી—તાદારા પાદશાહ તમારો શમજો

છાની—આપરો મોટો બેનજર આમ્યાચ
તે જોવાચની.

પાદશાહ—બેનજર!

રંણી—હા, હા, બેનજર—બેનજરજ
આવી લાગોચ—

પાદશાહ—બેનજર! મોટા !!

બેનજર—હા, હા, નામવર પેદર, જી-
વાનો હું જ છેજ—હું આપોચ—હું બેન-
જર છેજ.

પાદશાહ—કોણુ?

બેનજર—બેનજર—તમારો બેનજર.

પાદશાહ—(જરા હુશીઆર થઈને) બે-
નજરને ગલે વલગી પડેછે. (પાછો મુગો
રહી જાયછે.)

લઉવો—(વજરબદીને જોણુ'કે આંખે
કાંમ—હવે શમજાચાં મારું લઉવાનું નામ.
કેવી અંતની ધડીપર વાત આવી લાગીચ
તે જોઈ—હવે મને ટેકો આપોની ડાઈ.
તમિતો બધાં હુજતજ કરતાંતાં—ને વાર
લગારતાંતાં તે આંખે જોણુ—(બદરેચુની-
રને) અરે બાઈ તમે માનું બાનું ધાણું-
(રંણીને) અરે એવણુ કોણુછે—કંઈ જોઈલ
એઆં—એ વહુ થાય વહુ—એવણુ તમારી
વહુ—ને એવણુને લીધેજ આઆંચ આ-
એ થજી.

વજરબદી—ચુપ—ચુપ—જરા હેવડેતો
મુગો રહે—જરાબર મુલાકાતો થવા દેમ.

લઉવો—અરે બાઈ તમારાં પુત્ર પરતાબે
મુલાકાતખી થાઈ—ને બધું યધું—હવે કંઈ
બાકી નથી રહેજી.

રંણી—કેમ લઉવા લાગી વખતેખી ગર-
બર કરેચ કે.

લઉવો—નહીરે શાખ—કરો માથ.

બેનજર—(પાદશાહને હુશીઆર કહીને,
હાથથી ઉઠારોને) જીવરોગ ને નામવર પેદર
શુ' છે? શાકી પડે છેઆંની?

પાદશાહ—બેનજર કે?

બેનહર—હા, પેદર !

રાંણી—એમ શું કરાય—તમે આપણા મેઘા બેનહરને નહીં ઝોલખતા ?

પાદશાહ—માહારો બેનહર ! માહારા બેઘાને નહીં ઝોલખુ. મેઘા બેનહર !! (વચગી પોરે.)

બેનહર—વાહાલા પેદર !

પાદશાહ—કેમ તું કાંઈથી આયો; તું કાંઈ ગીઝિયા તો ? તાહારું શું થયું ? (ગોડમાં ઘમેલે)

બેનહર—જુજરગ પેદર મહને તમે શું પુછોમ !

પાદશાહ—કંઈ તારો હેવાલ જણાવત ? (આગલ પાછલ જોધને) આ બધા દોષુ ને એ શું બીતાડે, તેથી કંઈ મહને વાકેય કયે ?

બેનહર—

“શું” કહું માહરી વાત, ને શું બોલું હેવાલ, કે તે સમજ શતી ભય આ બીત ને દેવાલ. હેરી વીપતી ને કાંઈની બીગીઆર, તે માંધે માહરોજર બનાવ જુજરઆય ત-

હરવાર.

ધાણું છે માહરું દાસતાંન, ને લાખીડે વાત, વાત કરવા બેશું તો ન લાગે કશો ઠાગ, શોશિલ દુઃખ ધણું, ને પડી વીપત ભારી, હકીકત હેવી હભાગણી છે તમામ માહરી. પણ તે બધું બોલનાનો કંઈ વખત નથી, મંધું જણાઉં હેવું દેલ મારું સખત નથી. દુકમાજ સમજો તમે વરણુન મારું, ખસ સુગંગણા કરો માહારે શાર. કે આપીને મલેઆ તમેને ચનામત, બાપગ મોટું મારું, ને અજબ કુગમત. (બહરબદને બતલાવે)

એ સખલું બનેહ તે આ નાજનીના પ્રણે, હું તો પોઝિયા તો ડોણુ જાણે કીધે જુણે (બદરેશ્વરીને આગલ જોવાવે)

પણ વાહાણી માહારી આપ બદરેશ્વરી, જેની શાયે જોગાઈમ મારી તગદીર,

તેની એ વહરબદી કુઆંણી બાણું, તેણીએ કીધું આ કામ શુરીઆણું. હેનેજ છોડવેઆ અને બંદમાધી, ખલાય કીધા પેલી જુરી પરીના કેદમાધી છોડવતા અને મલેઆ આ શાહજદા, (પરીના મુઝકના શાહ બદને બતલાવે)

વહરબદીપર મોલી પડેલો એ પરીબદા, એ મંધાની કોચથથી છુટો થયો હું, હવે વધારે લખાણુ નો બોખાવ રું.

પાદશાહ—

તાહારો હેવાલ હું સમજ ગીઝિયા, દુકમા તારી વીગત હું પામી ગીઝિયા. બચ, દીનને વધુ આજુમે ના કર, હવેતો દીવ જુશી કરી, સજુશીજ ધગ.

બેનહર—

બચ; તારે કરે લમન—શિહાદીની તખઆરી, માહારી ને બદરેશ્વરીની કરે શાજવારી. તે શાયે હીઆજ લગનમગાડો વહરબદીના ગીત ગવારો પરીનાં શાહજદાને મુખાગ આદીના.

પાદશાહ—

(રાણીને) જહ દીવબગ, રૂંબી યા હવે બીદાર, બધે બધ કર જુશી જુરમીનો શીંગાર. વધાવી લે બધાને—મુખારકી આપ શંધાને તાનો કર શિહાદી—સમશણીનાં ધંધાને.

રાંણી—

આલો મહનમા ભઈ તખઆરી કરીએ, હશી જુશીનાં સખુનજ માહપર લખએ (બધા જણ મહનમા અદર પધારે)

એકટ ચોથો—દેખાવ શાતમે

(મહલની બાહારના આગલમા લડીવા નાંમડીઆને ત્યાં લઈને દાખલ થાય)

લડીવો—વાહવા, વાહવા, યધું રજી જુશ જુશ—વાનો કર લડો રુગ રુગ. તારેની કંઈ પ્રજંધુ હોયતો પ્રજ—ને જગ. રામાય લઈને મારું બોલું નુછ. લર્ગા બધા જણુ યાગેડે રીધ

હારે આપરેખી આપરા ચેહરાની કરવી
જોઈએ ચુથા ચુથ.

ગાંમડીઆ—એ શું બોલેય, તેનું કંઈ
કેડાંછું છે કે નહીં—ચેહરાને ચુધી નાંખવા
મોગેય !

લઉવો—અરે હા—લઉવાની બોલી હ-
જૂર વું શમજીએ નહીં—ચેહરા યાએ
ચુથાચુથ—તેનું ચુહરત શુભા શુભ—શમજી
આ મારા કુંભ.

ગાંમડીઆ—ચાલ હેવું ખરાખ ખરાખ
રખે બોલતો—કુંભ તો ધધીડાને કેહુ—તે
શું હું તાહરે ગધેડા કે ? (જવા માંડેય)

લઉવો—અરે નહી રે—કોણે કહેજી—ગધે
ડાનેતો અંગરેજીમાં કેહુય આશ—શમજી-
આ માહરા દાશ—હવે વું હીએમથી ના
નાંહથ—કેમકે મેહલમાં જોવાપય લગનની
રાશ—તેનો મને હીએ આવેય વાશ.
વાશતે ચોખી જ માહરા દાશ—ખાવાનું
મલથ કેહુ મનેહનું ગોશ—ને પપેતાને
રાશ. (બોહનાપર હાથ ફરવેછે.)

ગાંમડીઆ—ચલ એમ મારી શાથે
એડાં રખે કાહાડતો. (જવા માગેય)

(પાદચાહને એક ખીદમતગાર જરૂરમાં કાપક વાવછે)
લઉવો—કેમ બાધ કાંહાં ચાલેઆ—
જરૂરમાંજ.

ખીદમતગાર—ખીશ—ખીશ—મને જ-
લદી જવા દેએ.

લઉવો—પણ કાંહાં.

ખીદમતગાર—એ કાજી ચુલાને તેરવા
જગેય—ખશ, ખશ, મહેને તે સોકોને ઉ-
તાવશે બોલાવા મોકલેએય.

લઉવો—તે શઉ બધી તકઆરી યાંધ
ચુકી કે શું.

ખીદમતગાર—હા હા—બધું, બધું ત-
ધઆર.

લઉવો—એજો, તજઆરેટ—તારે
પકરો રે આએ ગાંમડીઆ બાધની ફેટ-
ની એ બધું તજઆર—તારે વું કાહાં
ચા માગેય ધઆર.

ગાંમડીઆ—તારે શું, જાએ નહીતો
શું કરે—વું અમશયો માહરી શાથે ચેરાં
કાહાડેઆ કરે તે તાહરી શાથે કોંણુ હું રહે.

લઉવો—નહી—નહી—એમ રશધ ના
જા—જાખા—હું વુંને પગે પડાઉ—દાહરીમાં
હાથ ગલાઉ (દાહાડી પકડીને હીલવેછે.)

ગાંમડીઆ—(ચીરડાધને) ચલ ખીશ.

લઉવો—(ખીદમતગારને) યે, યે, વું હુને
શમજાવતો જા—જો જો એ જતો રહેય
તે મને ધણું ખરાખ લાગેય—લગનનું
બધું વધઉ શધઉ હુનેજ આપવાનું—તારે
એ જતો રહેય તો કાણુ લેવાનું.

ગાંમડીઆ—તે શું બીખારી—ખીખા-
રી જોઆ કે વધીજી શધીજી યે.

લઉવો—અરે નહીરે; વધીજી શધીજી
એટલે શું શમજીઆ—શીર પાંઉ—ચાલ હુ
ચાલા—જેમ બધાને પાદચાહ આપેય તેમ
વુંનેખી આપય.

ગાંમડીઆ—શીર પાંઉ—વુંજ આતો
કીંચની. વું શું બરમમાં બોલે તે હું નહી
શમજી કે—શીરપાંઉ તે શું આચારાં ખાવા
માગે કે શું ?

લઉવો—(હસીને) અરે નહીરે પાર-
કોણે કહેઉ કે શીર પાંઉ તે જીતીનો માર.
શીરપાંઉ તે શું—શમજીઆ કે નહી. પાદચાહ
સોકો ચરપાવ આપે તે—(ખીદમતગારને)
બાધ વું હુને શમજાવની—એતો મારું ન
હી માનતો.

ખીદમતગાર—ચાલ ચાલ વું એમ
મને રોડ ના—લગનના આશીરવાદ નાંખ
વા ચારું મને પેલા—ક્રજીને જલદી બોલાવા
જવુંય, મોટે મને જવા દેએ.

લઉવો—ચાલ તાહરે તો હુંખી તાંહાં
આઉય—(ગાંમડીઆને) ચાલ દાશ આપરે
ખી શાથે તે સોકોને બોલાવી લાવવા જઇએ.

ખીદમતગાર—તમે સોકો તાંહાં શું
કાંમ આવોય પણ.

લઉવો—બાધ તારું એમાં શું જવાનું

તે—આરે બધા જથું તો તે ઘોડો જલ
દી આવશે.

ગાંમડીઓ—તે તું જતો હાપતો બ-
હું થું કરવા તે ઘોડોને તાંહાં આણ?

હાલો—પણ તે ઘોડોનાં પેરમા નહી
આવેતો બાહાર હોયો રહેને.

ગાંમડીઓ—થું બાહાર હોયો રહેું?
ધેરા બેરા છેજ ને બાહાર જોયો રહેું?

ખીલમતગાર—આણ તમે તો ગરબર
કરેઆ કરે, ને મને તો વખત થાયમ
(જાયડે.)

હાલો—આણ આણ—હમણી આ-
વીએમ (બધાઓ જાયડે) [અધર.]

જનમ ચરીત્રો.

૩

દાકટર સેમ્યુઅલ જોનસન

(બાગ નવમો.)

What is the worst of woes that wait on age?

What stamps the wrinkle deeper on the
brow?

To view each loved one blotted from life's
page,

And be alone on earth, as I am now
BYRON

ધર્મલાડનો નામાક્રીત કવેશ્વર “સાઈ
આમ્પેરન” પુછે છે કે “જુધાપાના કુખોમા
શર્વેથી કુટ કુખ થું છે? અને કેઇ ચીજ
કાલ ઉપગી કરમલાઓને વધારે જાડી
અને પ્રગટ પડી આવવી બનાવેછે?” આ
શવાયનો જનાબ પોતેજ આા શોકાતુર
હીનીઓમાં કહેછે કે “મારી મિત્રાલ જુધા
પાના વખતમા કુપામા એકલું પડી જવું
અને શર્વે પારા મિત્રોને એકકની પાછલ
છાંદગીના શૂકા ઉપથી નાજુદ યદ જતા
જોવા એજ કપાલ ઉપરની કરમલીનું કા-
રણ અને જુધાપાનું શર્વેથી કુટ કુખ છે.”
અને એ કુખ લાગળી જમર યુગરવાના

બદલામા જોનસનને પણ લોગવણું પડ્યું
હવું. તેજોતેર વચની ઉમરનો થયો હતો,
અને જુધાપાનાં ચુદરતી નબખાઈ તથા
નાકોની એ તેની ઉપર મલિયો કરવાની શર-
આત કરી મુકી હતી. ને જોતના ખપા
લથી તે શદ દરતો હતો તેજ જોત તેની
તરફ ધસ્યું આવવું હતું આવી વેલા તે
ને લાગળી ઉપર યુગરવાનાં બદલામા
એક જાતની ધાટથી કિંમત બગી પડતી
હતી. દર વરસ તે એડી ઓળો યુમાવતો
હતો કે જેની જગ્યા પાછી પુરાવી મુશ્કેલ
હતી. તેના ગરીબ જુદામા તેના આ-
શરા તસે રહેનાગ પેલાં કંગાલ પડેનાઓ
એકકની પાછલ સ્વર્ગવાસી યદ મુકા હતા.
અને જોનસનનું ધર એવુતો ઉગડ અને
શાત યદ પડ્યું હતું કે તેવો તરૂનો
આગસો કનતાણો, ગડબડ શડબડ, અને
કળ્યા કંગાશને પણ તે હાલ યાદ કરી
ધચ્છતો હતો કે તેવો હજી મુડી દેખાત
હતે તો ઠીક પડતે. દરગાલતર તેના બણો
અને શખી મિત્ર “ચરેલ” પણ આ શની
જાહાનથી પોતાનો અશયાબ ઉઠારી ગયો
હતો. અને તેની વેલી પ્રખ્યાત સ્ત્રી પો-
તાના આવડની આગમન પોરમાં દટાઈ
હતે તો જોનસન નેટલા કુખી થતે નહિ
તેટલા તે તેણીની પાછલી આલથી કુખી
થયો હતો. પણ તે અબાગ્યા નથીબની નાર
કુપાની બગીશીએ મહડવા અને જોન-
સન જેવા બહુ આહનાગ બાપને તોળના
મિત્રની આજો મધથી નવધાર આશુઓ
પડાવાને આતર પોતાના ધણીની પાછલ
છવી હતી. માન જોતપન ફરનારા સ્ત્રી-
નશરોબરેલા સુણા ધરાવા છતાં આ સ્ત્રી
સ્વતંત્રતાને લાલક ન હતી તેણીની હોર-
મત અને પાક દમનને આતર તેણીના
કરતા વધારે મજબુત મગજ ધરાવનાર ધ-
ણીના કબજાની તેણીને પાથ અગત હતી.
શારી શમજ અને મકમ વિચારના પોતાન

આવંદના ઐખતવાર તથે તેણીમાં જાહાજ
 દુગુણો જાણના ન હતા. તેણીની ઉપર
 તેણીના આવંદનો જેમ પુર ઐખતવાર
 આલતો હતો તેમ તે બધો આવંદ તેણીનાં
 શહેજ ઉછાછલાપણા, નહિ છાજતી કેટલીક
 મથકેરીયો, અને માંડ યજ શકે એવી કેટ-
 લીક જુદું બોલવાની આલત તરફ આંખ
 વીચામણી કરતો હતો. પણ હવે તે ધણી
 શદનો શુભ યથો હતો. અને આલીશ
 વરણની પોતાને મનશે ધણી જુવાન ઉમ-
 રમાં તેણી વિધવા બની હતી ! આ વેલા
 પૈશા શબ્દી તેણીની હાલત શાસી હતી.
 તેણીની લાગણીઓ ધણી તીક્ષ્ણ હતી.
 તેણીની કલ્પનાઓ હવાઈ હતી. અને તે-
 ણીની વિચાર શક્તિ નખલી, કુંડી, અને
 છાલકી હતી. હારી હાલતમાં તે ધતાલી
 દેશનાં એક ગામ્મિન શિખાડનાર મૈવૈયા
 ઉપર આશક પડી હતી, કે જેની અંદર
 અજાણ્યો ઉચકેરનારા આશ યુણો તેણી
 શિવાય બીજું કોઈ જોઈ શકે ન હયું.
 પરંપ્રમ તો મોહાખતનાં આ નવા જુથશા
 શાય તેણીની મગફળી અને બીજા કેટ-
 લાક શાસ યુણોને શખત લડાઈમાં જીત-
 રું પડયું. આંહીનું લગાડનારી મોહાખત
 શામે તેણીને પોતાનું વનન પોતાનો ધર્મ
 અને પોતાની હૈરમત યાદ આવી. આવી
 ધચુપચુ હાલતમાં તેણીનું ચીત ઠેકાણે રહ્યું
 નહિ, તેણીનો સ્વભાવ બગડવા લાગ્યો,
 તેણીનું મન જયકેમજ આબુ; અને તે-
 ણીની તનદેરીની ધારણી ભરેલી હાલતમાં
 આવી પડી. તેણીની ખાતરી હતી કે
 જોનશન કબીપણુ લગનનાં આ ચાલા તરફ
 પોતાની પસંદગી બતાવશે નહિ, અને તેથી
 કરી આ વાત જોનશનનાં ક્રોધ ઉપર
 લાવવાની તેણીનાં અંત કગણે તેણીને પા-
 વાંનગી આપી નહિ. જોનશનથી એ બીજા
 દન જાડવા ખાતર જોનશન તરફની તે
 બીજી વર્તણૂકમાં હવે ફેર પડવા લાગો.

પોતાનાં ધણીનાં વખતમાં જેને તે પોતાનો
 પીતા, રખેવાલ, મુખ્ય અને શહલાદકાર
 ગણવી તેને હવે તે કોઈ વેલા વગર દિલ
 નો ઠંડો આવકાર દેતો, અને કોઈ વેલા
 તેની શાય ચીડાડાં ફાડતો. તેણીનાં મુકામ
 ઉપરથી હવે જ્યારે જોનશન રખશદ લેતો
 ત્યારે તેણીની ખુશાલી તરત પ્રગટ પડી
 આવતી. આગલની માંદક હવે તે એમ
 નહિ કેહેતી કે “માવા આવજો, મરું હવે
 કાચે દાહોરે આવજો ? વેઠુલા આવજો.”
 ભાગચોગડીએ આગલની માંદક પોતાનું
 મુકામ શંભજ જોનશન વગર બોલાવે આ-
 વીં લાગતો તો હવે તદન અનગમતો પડેતો
 યજ પડતો. તેણીની વર્તણૂકનો આ ફેર-
 ષાર શહેજ વખતમાં જોનશન પાંખી ગયો.
 જોનશન જેવા તેજને એક વુકારો બચ
 હતો. આ સ્ત્રીમા હવે તેને “જોઈ ચેય-
 તરશીદ” નવે અવતારે દીશવા લાગ્યો.
 તેણીનાં ધરમાં જોનશનને પોતાની મેહન-
 તથી એક પુસ્તકખાંતું બનાબુદ હતું,
 ત્યાં જજ તે પોતાની છેલવેહેલી સુલાખાત
 વેલા ધધરની ભક્તિ કરવા શાશં ધર્મ
 પુસ્તક લેખને વાચવા બેઠો. અત્યંત ગર્ભી
 રાધથી તેને ધધરની પ્રાર્થના કરી તે ધર
 ને અને તેનાં રહેવાશીએને ધધર પોતા-
 ની શાહેતા તથે લએ એવી તેને અરજ
 યુગરી. જુલંદ અવાજે પ્રાર્થના કરતાં તેનું
 ધાંકું ખેશી ગયું. તેનું કુંગર ચરખું દિલ
 ચોકાતુર લાગણીઓથી ધ્રુજવા લાગ્યું. હાથી
 હાલતમાં તે ધરને છેલી શયામ કરી બને
 બીચારે જોનશન પોતાનાં ધડપણના વખ-
 તમાં “જલીત સ્ત્રીત” ના પોતાના શુદ્ધનાં
 પેઠલાં મુકામ ઉપર પધાર્યો.

આ મુકામ ઉપર તેને પોતાના બા-
 કીના યોડાક દિવસો કેહેવી ચીતે પુરા કીધા
 તે હવે આપણે તપાસે. ૧૭૮૮ નાં જુન
 માસમાં લકવાના પેઠલ વેહેલા હુમલાથી તે
 પટકાયો પણ શાસ ભાગ્યે તેમથી તે યોડા

વખતમાં યાજ્ઞે ધરો હતો, અને તેથી કચી તેની મનચકિત હવે ખીલકૂલ અચર ધણ ન હતી. પણ હવે તેની રહેના ખીલ કુશ મનો તેની જાપર જાવતવા લાગ્યા. ધન-શાંત હવે જપારે કાંઈ કુખ આવી પડે છે ત્યારે તે શામળજી આવે છે અને જોનશન ગમે તેવો વિહાન છતાં ધનશાન્ત પણાનો આહર ન હોવાથી આ શાધાગણુ ચીદાંત તેને પણ લાચુ પડીયું હતું. તેનો નજલો તેની સાથ નખાય કરી રહ્યો હતો. તેની હાથન તેની રાતને દિશ બનાવતી હતી. અને જલદનો નવો રોગ તેનાં પેત જાપર એક વગર અગતનો તલાવ બનાવનો હતો. હાથી હાલતમાં જપારે તે નખાતો જતો, ગવાતો જતો, પોરની તરફ ધર્યો જતો હતો ત્યારે તેણે શમજ્યું કે શાલ વરથ શુદીની પોતાની માનીતી થઈ અને આગલી માંદગી વેલા જીવ પટકીને ચાર-વાર કરનારી પોતાની તે વખતની બહી રનેહી “ધતાલી” દેશના એક ગવૈયા સાથ વરણી ગઈ છે, જાતના આ ખોડના ઉંચુ તેને શમજ્યું કે આખું લગડન તે-છીની જાપર ધુકે છે; રહે કુખની પીડાકા રીએ વચે તેનાં જાણવામાં આખું કે વર્ત-માન પત્તો અને ચોપાન્યાએ તેણીના આ ગવૈયા બાધારને નામાકીત શેકચરીઅગા હેમલેતમા ચીતારેલી બે તથરીરે સાથ શરખાવે છે. આરીઆની બદગોષએ શમ-જવા પછી તે એસતના નામ જાપર મીકું સુકવાનો તેણે કેડાવ કીધા, તેને ફરીથી તેનું નામ પણ દીધું નહિ. ચંદનવગ તેણી ને વીધારી મુકવાનો તેણે નોખ્ય કીધો. તેણીની પાદ આપનારી બેટ ચોગાદની આગલી ચીજો જેમ જેમ હાથમાં આવતી ગેઈ, તેમ તેમ મેં તે બીમા બાલી ના-ખવા લાગ્યો. પોતાના સ્વદેવીએની હથી અને તાનાંગની નહિ શખી શકાવાથી તેણીને આંતે મીમાન શેરમા નાહાય

પડ્યું, જ્યાં તેણી આગલ નહિ જણાવતી હોવાથી નીર્જયણે જીવવા લાગી. મીલાંત માંજ જપારે તે “હીરતમાય” ની મોજ માં સેમાનેદ જાણી ગાએનનાં જલશાએ અવાવતી હતી ત્યારે તેણીએ શમજ્યું કે જે આપને તોલનો બહો માહાંત પ્રથ કખીપણ જુદા ન પડે એવી રીતે મિત્ર-આરીનાં પવિત ગાઠી તેણી સાથ શાંત વચવેર જોડાએલા રહ્યો હતો તે બહો મરદ મરણુ પ્રાપ્યો હતો.

જાતનું ખીછાંનું પુરતી તનદેશથી સાથ જીંદગી ચુલગનારાએ મોટે આશ અગતની એક નિશાલ છે. તેમાં અથુશ કરીને માહાંત પુરેશનો મગલકાલ પોતાનાં આશ ધડા વગર ખાલી જતો નથી. શરીર ની અને મનનો પીડાકારીએ છતાં જોનશન પોતાનાં જીવ સાથ અજબ જેવા ચીવ-તપણાથી વલગી રહ્યો હતો. તેણે તનદ-શયતી ખાતર “શામ” અથવા “નેલથ” જવાનો ધરાદો કીધો હતો પણ તેની ક-જુથાધએ આ વેલા તેને દોષ દીધો. આ-ગલ જોનશન કંજુથ નહિ હતો. હાલ પણ તે ખીલએનાં બાબમા કંજુથ બન્યો નહિ હતો. તે શદ પોતાનાં ખીશામાં છુટા સીકાએ રાખતો હતો, અને પો-તા તરફની મરદની માણુશ જાતનું કુખ એાધું કરવામા તેની માદામા માટી મોજ હતી. એક વેના કોષ નામાર એને રશ-તામાં સાયપાય હાલતમા પડેલી દીઠાથી તેને એટલું તો લાગી આવ્યું હતું કે તરત તેણીને પોતાની પીડ જાર જાકારી આ બહો મરદ પોતાનાં મુકામ જાપર લઈ ગયો હતો, અને તેણીની પુર્તી અરવાર કરી તેણીને રૂખશદ આપી હતી. આંધો શખી મરદ ધડપણને વખતે પણ જેવો શખી. ખીલએ તરફ તેવો શખી પોતા તરફ ર-હ્યો ન હતો, તેને આ મુશકરીનો ખરમ બારી લાગ્યો, જો કે તે ખરમ પોતાની

ગીરીથી કરવાને તે પુરતો શમર્યવાન હતો. આખી છ'દગીની જે હજારગીરીથી પુસ્તક વેચનાગમ્મો લખપતી થયા હતા તે હજારગીરીનાં શ્લ તરીકે જોનથન વીચ હજાર રૂપા બિગા કરવાને શમર્યવાન થયો હતો. પણ આ પુ'છમાં હાય ધાલવાને તેનો છુવ ચાલ્યો નહિ. આપણા કેટલાક ક'શુ-શોની મિયાલ જોનથન આ દલસો બનતાં શુધી છુવાવતો હતો. બીજાઓને તેની ખબર નહિ પડે એટલાં મોટે તે શંભાલ પેતો હતો. આ જીવરથી તેના કેટલાક મિત્રોએ શરકાર પાસ તેનું પેનથન બેવડું કરાવવાની કોશિશ કરી. પણ ત્રણ હજારને બદલે છ હજારનું ચાલ્યાનું બંધાવાની તેનાં પરમાર્થી મિત્રો તરફની આ કોશિશ પાર પડી નહિ. આ જીવરથી છગલાંડમાંજ એક રૂપાસો વધુ યુજનરવાનો જોનથન ડેઝવ કરી. પણ તે રૂપાસો જોનથનની છ'દગીનો છેલ્લોજ હતો. જર અને જાંન વચેનો શરક જોનથનજેવા દાહાપણનો બંડાર જ્યારે બરાબર શમજી શકીઓ નહિ ત્યારે શાધારણ લોભીઓ, લાલચુઓ, અને ક'શુ-શોની મુન્નંધ શેલેલધી આપણાં ક્યાંનાં જીતરી શકે છે.

પોતાની પાછલ કોઈ ખાનાર પીનાર ન હોવા છતાં જોનથન પોતાની જલો મેહુ-નતથી મેલપેલી વીચ હજારની રાલવને પોતાનાં છ'દગી લમમાવવાનાં ચાંધન તરીકે વાપડવાને બદલે છ'ગમ'ડનો શખત રૂપાસો ખમવાની હિમત કરી એ જોનથનના જેવા શખત બાલોમાં મેલે તે આપણાં કરીયા બરોબર છે. દમ, ખલી, અને દાળને બંદીઓને છ'મમાંડનો રૂપાસો થતાં છુવેલું થઈ પડે છે. છાતીનાં દરદીઓની અજલનો પલ્લેખરો એજ વખત છે. તેમાં ખમુચ કંઈને એ દરદના ... ય રોકારોનો છ'ગલાંડના રૂપાસામાં કમ-ગીતર હોય છે. એ મૂં બીનાથી વિદાન

દાકતર જોનથન અનજાણો હોય એમતો બનેજ નહિ. તે છતાં તેણે જે બુદ બરેલું પગલું બધું તે જીવર આપણાં માતબર ક'શુશોને ક્યાં આપવાની ખાશ અગત છે. અકુશોય પેશાનો લોભ કેટલાં બધાં લ'ખાવી શકાએ એવાં માતને નજીક લાવતો હશે !

જેમ જેમ દિવસો જવા લાગ્યા તેમ તેમ જોનથન ખીઆરે વધારે પીડાકારીઓ ખમવા લાગો. તેના હાય પગ વગર શકિતએ છુલા યઈ ગયા. તેના દમ પીમા ચાલવા લાગ્યો. તેનાં પેત જીવરનો છુવ-લેલું તલાય વધવા લાગો. તેની શારવાર કરનારા નામીઆ તખીઓ અને વાહાડ કાપ કરનારા જીસ્વાહ પોતાની મેહેનતનાં બદલામાં કાંઈ પણ ધંમ લેવાને શાક ના પાડવા લાગ્યા. જ્યારે તેનું પેત ચીરી પાંણી કાહાડવામાં આવડું ત્યારે માતની ધાશ-વીમાં આવી પડેલો આ માહાંન પ્રશ્ન હિમત રાખી વેરને અરજ યુજનરતો કે કરીપણ ચીંતા વગર તેની ઉપર ગમે તે રીતે વાહાડકાપ કરી તેને બંધાવેલો આવી મૂં-દગી વેલા આગલની માશક તેની શારવાર મોટે કોઈ પણ અબજાનો નાજીક હાય ન હતો, તોપણ તેના કેટલાક માનીતા મિત્રો પોતાની છેલી શ્રજ બજતવાને મુકવા ન હતા. તેના મિત્ર "વીનદહેમ" કલકાનાં કલાકોવેર તેની માવજત કરતો, તેનું ખો-છાંનું પાચરતો, તેના તકીવા ગોઠવતો, અને છેલેશરવાસે આખી રાત તેની ઉપર નજર રાખવાને પોતાના ખાશ નોકરને મોકલતો હતો. છગલાંડનો "ચીશરો"—"એફ ગદ બક"—વારે મડીએ તેની ખબર લેતો. આજની માણસના ઝોરડામાં થણા જણ એકલા યવાથી દરદીને પોતાને કેટલીક વેલા ક'ટાસો છુટે છે તે ઉપરથી એક મેલા બૈં જોનથનને પુછ્યું કે "દમારી હાજરીથી તું નામદારને કમી અડચણો

નથી?" આ ઉપરથી જોનથન બરાબર ઉઠ
પો કે જવારે "બફની" ચાલથી મને ખુ-
શાલી ન ઉતરે ત્યારે બલુવું કે મારી
હાલત ધણીજ કંગાળ થઈ પડેલી હોવી
જોઈએ. હિંદુસ્તાનના પેહેલા શુખા "વો-
રન હેયર્લીગથ" નાં જીલખાત અને આપ
ખુદીને કરદારણાથી ડોગાડી પાડનારા જ-
ખાત દિલના આ જખાંદરાજ વિદ્વાનની
આંખોમાં આ જવાખથી પાછી આવી
અર્થાં અને તેને પૂછતે યારે જવાખ દીધો
કે "મારા વાહાલા મિત્ર, તમે મારી તરફ
હૃદયી જવારે બલાઈ કીધીએ." આટલું
બોલી તે પોતાની લાગનીઓ છુપાવા ચા-
લ્યાથી જતો રહ્યો, અને ધરીથી તે પો-
તાના જગઆથકાર વિદ્વાન હથતાને જી-
વતો જોવા પામ્યો નહિ. તેનો આકો નજ-
દીક આવતો હતો, અને હવે તે ચમજવા
લાગ્યો કે જે ચીજનો ઇલાજજ નહિ તે
ચીજ વિષે આઠી ધારતી કરવી નકામી
હતી. હવે તેને મકમ થવાનો અને ચણ્ણી-
ચુખવાનો પતન કીધો. તેને ગંભીર અને
ધીમેશારે "દાકટર વોરન"ને કહ્યું કે "હું
કેટલી જહડપથી મોતનાં પંજમાં જાળીયું
તેનો તમને બાગે વિચાર આવતો હશે."
તેને દાકટર "બ્રાકથલી" ને દમમાં જ પુ-
છ્યું કે "બોલો શાહેજ હું શાહજો થઈ
શકય કે નહિ." દાકટર શાહેજે જવાખ
આપવાની આનાંકાંની કીધાથી જોનથને
તેને ચીધો જવાખ દેવાની ધરજ પાડી,
અને દાકટર શાહેજ બોલ્યા કે, "એક
જાજેજ ચિતાએ તમારીથી શાખ થઈ
ચકાશે નહિ." આ ઉપરથી જોનથને કહ્યું
કે "હવે મહને દવાની કરી" અગત નથી.
મનને ચાંત ગાખનારી શુશલીની દવા પણ
હુસેનાર નથી, કેમકે તે કરીને કરશા-
જના હાથમાં મારે. જીવ શાવધ અને
હુશીઆરી વરેલી હાલતમાં ચોરી શકું
એની મેં તે શાહેજ પાસ પ્રાર્થના કીધીએ."

મોતની હેલી ધડીએ તેનો સ્વભાવ ચાંત
ખ-યો, તેની ચણ્ણી આશપાશનાઓને
અજાએની ઉપજવા લાગી; અને પુરતી
શુદ્ધી છતાં કયાપણુ જુમખંડા વગર તે
નચીનાઈ ખતાવા લાગ્યો. તેને પોતાનાં
ચિતારા મિત્ર "રેનલદસ" પાસ માંગી
લીકું કે "તેને પોતાની ધર્મ પોથી વાંચ
વાને જુવણું નહિ તથા આતવારને દિવસે
ચિતારે પાડવાનું" જાકુર કરવું." તેના
ચર્વેથી હેલા બોલો એક ચીને આચરવા
દેનારા હતા "મારી વાહાલી, બોલો તારું
બહું કરે." એવા બલાઈ બરેલા બોલો
શાય બોલો દાકટર જોનથન ૧૩ મી દીસ-
મખર ૧૭૮૪ ને દીને મરણ પામ્યો હતો.
અને તેનાં મિત્ર ગોલ્ડસ્મીથે મથકેરીમાં
કીધેલી આગાહી ચુજખ કયેધરે. અને
માહાંન પુરેશને દાટવાની "વેસ્તમીનસ્તર
એખા" નામની જગ્યામાં ગોલડસ્મીથ-
નીજ પાસે તેને જુમીદા કરવામાં આંખે
હતો. મોકાસે કહે છે કે "કાઝાલી" "દેન"
હેમ" "દાઈલન," "દાનેમેવ" "એ"
"પ્રાપર," અને "એદીશન" જેવા
વિદ્વાનોનાં તેને જગઆથકાર જનમ ચ-
રિત્રો લખ્યાં હતાં તેજ વિદ્વાનોની ચંદ્રમાં
તે નામદાર હંજેશમીના આખમાં પડ્યો
હતો.

"સેશલી સ્વીધન" નામનો એક વિદ્વાન
કહે છે કે "વેસ્ત મીનસ્તર" નાં દેવલમાં
ધણા નામાંકીત નરે શુતેલાએ અને તે
મણુ પામેલા પેહેલવાનો, રાજપાધીકારીઓ,
પરદુખખંજો, અને કયેધરોની હેલી આ-
શમગાહાની જગ્યા ઉપર ધરતાં પણાં નામો
તરફ આપણું મગજ ઉચકેરાપછે તોપણ
આપણાં અંતઃકરણનું જેવું પ્રીત સેમુ-
અલ જોનથન તરફ દોડે તેવું પ્રીત
ધણાજ ચોડએ તરફ દોડતું હશે."
દાકટર "વોલર" નામનો ખીજો એક
વિદ્વાન એ જગઆથકાર નરનું અચર-

કારક જન્મ ચરિત્ર લખી છેવેશરણે કહે છે કે જોનથન કેહેવા બધો માહાનપુરુષ હતો તે જો મારાં લખાણથી વાચનાર પુરતી રીતે નહિ ચમંછ શકશે તો મારી મહેનત ફાકત ગમ્મિલી જાણવી. દસ બાજ પછી યુજ્જશવી વાચનારાઓનાં બાજમાં “દાક-ટર વોલર” ના આ બોલો હવે જામકી લઇએ છીએ. એકાંસે કહે છે કે “ધણાખરા વિદ્વાનોની યાદ તેમનાં પુસ્તકોથી જલવાઈ રહે છે પણ જોનથનનાં બાજમાં તેથી ઉત્કટીજ રીતે જોનથનનાં પુસ્તકોની યાદ-ગારી જોનથનથી પોતાથી જલવાઈ છે. જોનથનનાં પોતાનાં ચર્ચેથી સરથ લખાણ કરતાં “પોપ્પેલ” નાં લખાણે જોનથનને આપણી નજર આગલ જીવતો ને જાગતો કામિમ રાખે છે. ધોરમા દઠાવાને આજે એક શરી થવા છતાં આપણી નજર આગલ જેવી હાલતમાં જોનથન કામિમ રહે છે તેવા ખીજો કોઈથી શક્ય રહ્યો નથી. તેની આખી જીંદગી અને તેની મનચકિતને જે ચિતાર આપણે મલતી શક્યા છીએ તે ઉપરથી કથાપણ થક વગર કહી શકાશે કે જોનથન જો એક ખરેખર માહાન પુરુષ હતો તેમ તે બધો પ્રશ્ન પણ હતો. અને જોનથનની ખરી કિંતો જેમ તેની વિદ્વતામાં જલવાઈ રહી છે તેમ તેનાં અતીથણ શખી અને બમા દિલપુરવાને લીધે દરએક શાધારણ માણસ ઉપર અસર કરે છે.

ઈમરડનાં વિદ્વાનોની તજારીખમાં આપણે વારંવાર વાંચે છે કે ધણી વેલા નેવો વિદ્યાખ્યાયમાં પોતાનાં નામ કાઢે છે તેવો નીતિ ચર્ચાથી આશચર્યમાં રિક દખાવ કરતા નથી. ધણા માહાન પુરુષો શક બરેલી આતના મણી આવે છે પણ જોનથનની મોઢોટામાં મોટી ખુખી એ હતા કે તે નેવો વિદ્વાન અને દાદાપણ વાતો હતો તેવાજ તે ને નીતિમાન અને વીધેજી પણ હતો. માનવેન જેવા દુમડ

મિત્રને જોનથનની ધણીક ખામીઓ ખુંખી જેવી લાગવાથી તેને તે સર્વે તેનાં જન્મ ચરિત્રમાં જીરબખેપણે ચિતારી છે તે છતાં નીતિની બાબદમાં આપણે જોનથનને કો પણ નીચું જોવું પડે એવી હાલતમાં આવે-સો વાંચ્યો નથી. નામાંકીત કારલાઇલ કહે છે કે “ખરેખરી માણસાઇ અને મરદાનગી નો તે એક મોટો ડુંગર હતો.” “વા-ખરતન” કહે છે કે “હું તેને વખાણું છું.” તેનો નાટકી મિત્ર “ગેરીક” કહે છે કે “જોનથન શાધ શરખાવતાં “રેબેલીક” અને ખીજા વિદ્વાનો કુચ ખીયાદમાં નથી. ખીજાઓ કદાચ તમુને ગમત આવશે પણ જોનથનનો મિશાલ તમારી મરજી હોએ કે નહિ તોપણ તેવા તમુને જોરજુલમથી હચારી તમારાં કલેજાં જાહલાવી શકશે નહિ.” તેનો માતીતો મિત્ર ગોદરેમીય કહે છે કે “જોનથનની રીતવાત જોડે કોઈકી છે તોપણ ખીજાં કોઈખી માણસજી” દિલ તેનાં કરતાં વધારે શખી હોએ એ હું માનતો નથી. ઘોઠો તેને બાબાખીજ શુધ શરખાવે છે પણ બાહરની સાંમડી સિવીએ તે ખીજા કોઈખી રીતે બાબાખીજને મલતો નથી.” નામાંકીત ક્વેચર કાઉપર જોનથનને પેદા કરવા માટે ઇંગલંડને મગર થવા કહે છે અને જણાવે છે કે “જોનથન શો કોઈનો કબુલ રાખેલો ‘દાનાવ પુરુષ હતો.” નામાંકીત કોનરીજ તેનાં લખાણો કરતાં તેની વાતચીત કરવાની શકિતની જલજલ સ્તુતી કરે છે. શર જેમય મેરીન-તોય જેવો વિદ્વાન તેની મનચકિતને “બલચાન” અને તેની દીઆનતદારીને ધણી “ધુરત” જણાવે છે.” વિદ્યાખ્યાયની તજારીખમાં આટલાખધા વિદ્વાનો તરફજી આજું જીજુ મત ધરાવનારા પણ જુજ પુરુષો થઈ ગયા હો. અને તેવા જુજ મુખેનો એક દાકટર મેમીપુઅલ જોનથન હતો એ આપણે જાનવાની આતરી પ્રવેક રીતે તજારીજી.

ઝાઝી બારીએ તીંગાતી અને જેઠી
આલાઝ ઝાઝા હાથ પલાયો મારી નેડલી
જોવાથી દોષને તે દાકણી જીવ કમકમાત
નહિ છુટશે ? અપ્રમાણ શરણીએનો મુકારો
હજી કેટલી હદ મુખી પાછન પડેલો જો
નશનના વખતમા લનડનની નજદીકમા
આવેલાં “રેવેલો” ના ટાપુએ અચલ
હાલતમાં માગે જ ગયો અવરથામા હતા,
પણ મુગાકાકાના મુકારેલા જમાનામા મુ-
ખ્યગરા પાઠશીએના આગલ વધેલા મુ-
કારા છતાં મુખ્યમાજ પારશણી આટલું જ
ભરેલું જંગલીપટું બતાવે એ
ખી ચીતે વામોશ થઈ શકે.

અનુ મતવાનાય વલે, તેણાનો ધણી
તેણીનું મોઢોડું જોઈને ધ ધધાયે જવાને
ના પાડે કેમકે સ્વભાવીક ચીતેજ એવી
દાકણી અવર અને અપ્રમાણનું મુલ મ-
ણાએ તે કોઈનો પણ શખુન કરી જ-
ણવી નથી પછી તે મમ તેટલું અતલમનું
હેતવું જેથી કાએ નહિ હોએ. તેણીએ
એક વેલા “ના” પાડ્યું તો પછી તેની
“હા” થવી મુશ્કેલ છે. જેમ જેવ, કુદ સોફે
ભુત દાકણના પેટમાંથી પુને છે તેમ આવી
માણસાઈ અતારની દાકણીએથી શો કોઈ
પુને છે. આડાશી પડાશીએ તેણીથી રે
રે બરબાડને તેણીના નામને. હા આ

પોહોઆડુ" એ ધુનાહ બરેલું છે. એ પવિત્ર મહાન્યામાં અપવાશની પણ મનાઈ છે. ખાતું, પીવું, ખુશી બરેલા અને ખુશાહ રહેવું, ગુજરાત ગુજરાત વનને શોભા વનારા પોશકો પણ પેહેડવા, ધોતાધાતા શરવું, અને શરવે હાલતમાં શંતોષ સખી તનદરોસ્તીની જલધવણી કરવાનો શરવે જરથોથતી નર નારીઓનો ધરમ છે. પણ ધનશાનનીજ હાલતમાં અવતરેલી દાકણી-ઓએ એકા માલમ કે શા શબ્દયશ એ પવિત્ર ધરમને જાતો પાડે છે. છતે પેશ અને છતી ગુજરાત, તેવા હલકામાં હલકો જોરાક હાવવાય કરી આવે છે ને શરાખને નાંખે કાતેલ જોરે નોથ કરે છે. આખા આખા દિવસો અને આખી આખી રાતો શુધી તેવા આશપાસનાઓને ઘંતે આસડું આવે છે. વાંચનારે કખી જનમમાં શમજી ન હોય એવી અપવિત્ર પતેતો તેણીને મોહોડે આલુજ રહે છે! નાખનાં નયકેશ મહાવી હડપલે કોઈની પણ પેહેશારવામાં તેણી તૈયાર હોય છે. તેણીની જખાં ઉપર "દાજખ" અને "બસુ" રચા કરે છે, અને વાંચનારે કદાચ જાણીને અજબ યથે કે તે કાંઈ પારકાઓ મોટેજ નહિ, પણ પોતાના વાહલામાં વાહલા ખાવું, બાઈ, પીતા, કે શરજ દોને મોટે પણ તેણી પાથ "દાજખ" અને "બથતાં નોજ" હવાસો છે. કોઈ નિર્દોષ જાલકને નજીવો કારણુશર તેણી સીરી નાખવા મોગે છે અને ખાતરી થાય જણાવે છે કે "મારી નાખુ" તો પાર પણ નહિ લાગે." એક ધનશાંનને ખીજી ધનશાંન સીરી નાંખે તો તે શરકારનું ગુનેહગાર થાય છે અને તે કરીમે કારણજ આગલ તેનો તેને જવાબ આવે પડે છે, પણ તે કદાચ રાકશીઓ મોટે ધુનાહ બરેલું ન હશે! તેણી આખો દિવસ ખાંજે કરડું કરી રહી પોતાનાં શુંખી ધરને કુખી અને કંગાલ

ખનાવે છે. લગનશરો, નવજોત, કે ખાંની-પીનીમાં જવાનો તેણીને શોખ નથી. લગનનાં તેણે કરવા આવનારીઓ શાય ખાપ દાદનાં વખતને જુનો તથા વીશરખ ગમેલો જાય તાજો કરી ઉતરી પડે છે. લગનમાં વધન પાડવામાં તેણીની કુખ્ય જાજ હોય છે. ગુજરાત કે વગર ગુજરાતની સર્વે ખાંની પીની ઉપર તેણી એક શરખી રીતે જાલ ગમેલ્ય ચલાવે છે. જેથવા જવામાં તેણી જાહાધર છે. રાગરા કાહાડીને રડવા કુટવામાં તેણી ખાહોસ હોય છે. કુખી દરદીને જોવા જખામાં હમેશાં તેણી એક પતે હોય છે. કોણને વીચે છે, અને કોણને કુખે છે તે તેણીની પાદદાસ્તમાં શદ તાજી હોય છે. વહુ દીકરાંને જોઈને તેણી જાહાં મરડે છે. પેહરવા આધવામાં તેણીના જોવી કુવડ તમા કોઈને જોશો. અરધું કપાલ ધંકાએ એટલું નીચું હતું રા વખત હાથ નુકેલું માંખ ખાંખ ખાંધે છે અને તેની ઉપર કાંત આગલથી કપાલ ઉપર વીટારેલા પોહોશ પાતો ખીરાજી રહે છે! તેણીનું માથું શદ દુખે છે તેની, તે પાતો ગુવાલી આવે છે. અને હું ધારું કે જનમમાં વારમાં કુખવા મારડું માડું એવા પાજી અને કદરવા અવતારની દાકણીઓમાં મરવા વેલાજ નરમ પડતું હશે! તેણીનો વાજ મારતો શદરે આડુ લયનનાં "એસ-એ"થી મધમધી રહે છે. ધથધ ગયલી કોર થાયની ચીરવાં થએલી ધનર આશ પાશનાઓને મરપાદા ખાતર તેણી તરજ જોવાં અટકાવે છે. શારીને નામનું કાંઈક કાંઈ ઘટ્ટું ચોથરું બાહર જતી વખતેજ શકત અંગ ઉપર જોમ તેમ લપેતવામાં આવે છે. જોલી કાંચરીની રશમ નિકલી ગયલી તે જણાવે છે. પોજકા અને ખની ખાંની તેણીને છીત છે. એટલે પછી માંખે પાતા થાયનો, ધંદીલા ખેતના શદર ઉપર જેમહલાજથી અરધું અંગ બાહર

કાહાડી બારીએ તીંખાતી અને ઘેરની આહાર ઝોટલા ઉપર પલાયો મારી નોકી જોવાથી કોણને તે દાકણી ઉપર કમકમાત નહિ છુટયે ! અશ્વમેધ પારથીએનો શુધારો હજી કેટલી ૬૬ મુઠી પાકલ પડયોછે. જો નશનનાં વખતમાં લગડનની નજવીકમાં આવેલાં “હેમ્લિન” નાં ટાપુએ અચલ હાલતમાં પાને જંગલી અવરધમાં હતાં, પણ યુગાકાકાનાં શુધરેલા જમાનામાં મું-અધગરા પારથીએના આગલ વધેલા શુ-ધારાજતાં મુંબમમાંજ પારણો આટલું જે મહાભાજ ભરેલું જંગલીપલું બતાવે એ મારીથી કોણની રીતે વાંધાય થઈ ચક્રવું નથી.

એક દાકણ પોતાનાં ઘરમાં બને ઝિટલું અનધારું રાખેછે. તેણીને ગોથા રાશની શાથ વેરછે. તેણીનાં માથાંમાં રાશનીથી તમ્બર આવેછે. બારી બારણાં બંધખથ રાખી ખાથ તેણી ઘેરમાં જાલયને આવતો અટકાવેછે. જેવી તે કુવડછે તેવુંજ તેણીનું ઘર પણ કુવડછે. તેણીનાં બચાકમાં કુવડ છે. તેણીનો શરશામાંલુ કુવડછે. કુંકમાં બોલું તો તેણીનું ધર ગોથા કચર, પુનનેા જાકરોજ હોયછે. તેણીને તંદરે શવીની ચોડીજ દરકારછે. માથુંતો તેણીનું શદાજ કુએછે. છાતીમાં પેન મારવાનો તે-ણીને ખ્યાલી વહેમછે. કોઈ પણ વરકારી કે પકંકાન તેણીને શદ્ધું નથી. જો કોઈ વામ્મિદું પડેછે. આવા વેહમાથી તે પોતાને શદાની કુખી અને દરદી વિચારેછે જો કે તે શરવે એનાં મધિધી હવખત થએલાં હોયછે. તેણીને જરાક ગડબડ શડબડ ગમતી નથી, જોકે ગડબડ શડબડનું મુલ તે પોતેજ હોયછે. કોઈની જિજ્ઞાસુ અ-યથા તકશીરથી તેણીનો પંચા ઝિટલોતો ઉછરી આવેછે કે બાથગેજ તે એક કલા-કમાં નરમ પડે, જે ઘેરમાં એવી એક વાત પણ દાકણ હોયેછે તે ઘેરના શનશાર શ-

ખનું શત્તાનાથ વધેછે. તેણીનો પણી તેણીનું મોહિતું જોઈને મધિધાવે જવાને ના પાડેછે. કેમકે સ્વભાવીક રીતેજ એવી દાકણી અવર અને અવશગનનું મુલ મ-લુએછે. તે કોઈનો પણ શખુન કરી જ-લુવી નથી પણ તે ગમે તેટલું અતલમનું હેતવંનું એવી કાંમિ નહિ હોય, તેણીએ એક વેલા “ ના ” પાડ્યું તો પછી તેની “ હા ” થવી મુશકેલછે. જેમ બેવકૂફ લોકો ખુત દાકણનાં વેહમાથી પુનેછે તેમ આવી માણસાઈ અવતારની દાકણીએથી જો કોઈ પુનેછે. આડોથી પડોશીએ તેણીથી દરે છે. બરબાડતોને તેણીના નાંખનો દર હોય છે. તેણીનાં પોલીકાં બચાંએ તેણીથી નાણથી ગ્રહિતાણની શાતને વધારે પથદ કરેછે, કેમકે ગ્રહિતાણ શાતી મારેછે, કાંઈ કુમલાં બાલકોને બખી અથવા કરડી આતો નથી. દાંકણીએતે તેમને ખાઇજ જવા માંગેછે. ચગાં વાહાલાએ તેણીનાં દાધાખર્ષા સ્વભાવ ઉપર થોડા તાંલુવાને ના પાડેછે. એક દાકણનાં ખાખંદની દશા સર્વેથી દુષ્ટ અને દશ ઉપજાવનારી થાયછે. વાથ અથવા વરં કરતાં તે પોતાની દાકણીથી વધારે દરેછે. તેને મનથ નેનું ઘેર આ જાંહનનું ખરેખરે જોજખ બનેછે. જ્યારે તે મધિધાવે જાયછે ત્યારેજ તે પોતાને બંદીખાનાં મધેથી છુટોવો વિચારેછે. પાછો શરતાં ધીમે કદમે, અનગમતે મને, જેમ એક તકશીરવાર શંધીના મામડા ઉપર ચહેરે તેવી રીતે તે પોતાના ધર તરફ આવે છે. થલું કરી તે બાહારોબાર પ્રરી હરી, બડધાર ખાનાંમાં જે દુકડા જોબરી, પેલાવા, ખાતર ઘેર આગલ આવેછે. અને બરી ફજરમાં પાલું ચાલું મુકેછે. તેનું કલેજું બલીને કોચો ચમલું હોયછે. પણ જો તે પોતે બલો મરદ હોયછે તો તેની વરાલ કોઈને પણ જોવા દેતો નથી. કેટલા નિર્દોષ જીવડાએજ એવી દાંકણીએને હાથ વચ

હું જોઈ છું. તે પોતીકા આવડને કહે છે, તેને “કતકા ગાર” છે. આ વેલા મેલી પણ જમડે છે. લોકો ના ધાંત બાંજવામાં તેણી પુર્વોક્ત હોય છે. કોમળી કુમારોકા તેણીની જીભલીનાં જામો મધથી બંધી શકી મુગડેલ છે. આ બરદા વીધવાઓ વિષે તેણી જાતી ગીબતો ફેલાવે છે. કુમારા કુમારીઓનાં મનભાવતાં કાજ ગોઠવી કાઢાડે છે, અને પારકે હાથે નથી થઈ શકેલાં કાજ તોડાવામાં પણ તે હપત હોય છે.

તેણીને ધરેલાં ગાંઠાં છુસં મારવા છતાં તે કદી પેહેડશે નહિ. શારાં માણુશોની શંગ-તથી તે થઇ નાહાશી પ્રરશે. તેણીની શંગત મઠે તેણીનાજ જેવી દાકણીઓ તેણીને માફક આવે છે. એક કવેશ્વરના બોલોમાં તેણીનું મર કંગાલપતપણાનું મયક હોય છે. તેણીનાં ધરદર સુધે કદી પણ પ્રકાશ તો નથી, તેણીનાં છાપડં જાપર ધ્રુવડ પક્ષી પોતાનું અપશગની ગાણું ગાવા કરે છે. અને તે આખા ધરમાં માટેનમપાથી સિવાએ ખાજી કાંઈ શમજાતું નથી. અબજાઓ શગત અને અપશગનનાં બાજમાં ધણી ઘેરેમી હોય છે અને વારંવાર તેણી “શાર” રૂડું” માં મેંડે પણ આ દાકણી અબજાઓતો અપશગનનાં મુમજ હોએ છે. આ બેડેનનાં લગનમાં પણ તે ખુશી ખુશી સ્ત્રીથી શાંમલ થતી નથી. તેનાં ચોખરે થઇ ચહરેલોજ રહે છે. તેને કોઈ નથી શારી બદલવા કહે છે તો તરત તેનો મી-જાજ જાય છે. તેને કોઈ ધરેલાં પેહેડવા કહે છે તો તે હોવા છતાં પેહેડની વેચા તેણીને ધધરીને તાપ ચહરે છે. આપણી અબજાઓનો રામલ બાવામાં ખરેખર તે કોઈ “માડાંની માંગતીજ” હોય છે. તે કદાચ પોતાની આંત્રી કદરવી, કદર-ખીઆમણી, એખીએલ, આનમલણમાં ગા-ય મેવતી હશે, પણ આશ્વાસનાઓને ખરેખર તે કુખી કરે છે. કુખામાં એવી

પણ અબજાઓ હોય છે એમ જોઈ મને અંતઃક્રમણી બલાપે થાય છે. જીછાછલી ઇતર અને જીદાજી અબજાઓ ને કે પચંદ રાખવા જોગતો નથીજ પણ આવી દલદર દાંકણીઓ આગલ હજાર દરજ્જે શરય છે એમ મહને આ વેલા અતીથણી, આનાંકાની શાય કજુલ રાખવું પડે છે. પ્રીય વાંચનાર દાકણીઓનું આ મિહા મિત્ર જોઈ કમકમીઆ વગર રહેશે નહિ. અશુભ કરી મારી માનીતી કોમલ વાંચનારી અબજાઓ પાશ આ દિલ કુખવાનાર હેવાલ મોટે હજારે. હજાર દરજ્જે આહવાને હું મારી કરજ વિચાર છું. હું આટલું પણ કજુલ કરવાને ભુજતો નથી કે એવી દાક-ણીઓ હજાર એકુવાતજ મલશે. અબજા ઓનો હું એક જોરઆહ છું તે વિષે આ-તરી આપવાની કશી શરજ નથી. મારાં આગમાં લખાંણોથી તે વિષે મેં કોઈની આતરી થઈ મુકી છે. અને આ વેલા પણ તેમને કશા ગેરધનશાય ન થાએ એટલા મોટે બોલી રીતે જણાવું કે એવી ખરે-ખરી દાકણી મેં ધણી જુજ જોઈ છે, જે મધેની ચોડીક જરૂર કરીને પોતીકા આ હેવાલ વાંચ્યા પછી શુધરશે એવી આતરી હેવાલોજ મેં તે ઉપર ધધાન પ્રગાડવાને દરજ્જ વિચારું છે. મારી ભણેલી, ભણી, અને રજાતપણવાથી વાંચનારી બેડેનેને આ મિહા મિત્રનો અંગ વાલી આપવા આતર હું જણાવતી રજા લેઉં છું કે ઉપર મુજબની દાકણીઓ જવારે મેં હજારમાં એક જોઈ છે ત્યારે પોતાનાં ધેરને અને કુટુંબને શનશાર શુખથી દીવાવનારી મેં પચાસ કરતાં વધારે શુખવારી અબજાઓ મારા જોવામાં આપી છે. જવારે પેહેડીઓ ને મેં દાકણને નાંમે એલખાવી છે ત્યારે આ જાહાનને ખાલેશ શનશાર શુખનું પ-વિત બેડેશત ખનાવનારી પાછલીઓને પ્રે-રતાઈ એલકાખથી જોવાવાને હું વાજખી વિચારું છું.

કુ:ખ નીવારણ *

Health is the soul that animates all enjoyments of life, which fade and are tasteless, if not dead, without it. A man starves at the best and the greatest tables, makes face at the noblest and most delicate wines, is poor and wretched in the midst of the greatest treasures and fortunes; with common diseases strength grows decrepit, youth loses all vigour, and beauty all charms; palaces are prisons, or of equal confinement; riches are useless; honour and attendance are cum berome; and crowns themselves a burden.

SIR W. TEMPLE

“જીનદગીની તમામ જાન મદનને નોથ આપનારે જીવ તે તનદેશયતોં, ને વનાં મરે કીયમની જાન ધુક મલે- છે. મેહજ માંદગીથી શુંદરમાં શુંદર જોગક અકારે યથ પડે છે, સેહેજ તદાર યાગ આગલ મોહાડું મરદુવું પડે છે, અને ગમે એટલા માલ ખજના છતાં ગરીમ અને કંગાલ બનવું પડે છે. મેહજ માંદગીથી દિનનું કઝવત વુટી જાય છે, જીવંતીની ધમક અને બલ નાંચ પાંચે, જીવશુરતીની મોહ પમાડનારી આથીએતો જતી રહે છે; મેહસા અને દોઝનખાનુએ જાંબીખાનું જેવાં યથ પડે છે; રાક્ષત ખપ વગરની, માન અને માનિ તથા માકર નફરો કંગાલા બરેલા, અને તાજ વટીક એક બોલ જેવું યથ પડે છે.”

પ્રીય વાંચનાર મર વીલીઅમ નેમ-

* કુ:ખ નિવારણ—એટલે સરવેથી ડેહલી રોધી, અને મુકદ્દેલી રીતી ગમણિડું ફરેક જાતનાં દરદીનાં ઉસાને તથા ફવામોડું કુદુબોમાં રાખવા જોજ પ્રતેક, જેમાં ઉતરેલ તથા ગોમડી, આબેબેલની ફવામોને સરહ કરવામાં આવેલી છે. બનાવનાર, પેશતનલ નવરોલ, શામુએટ, શાંક મેડીકલ કોલેજ; જ. ઇ. હાસપીટાલનાં માલ સજ-આસીસટ સર-લખન; તથા મેરહુમ બાલ શાહનવાઈ બીરઅલ્લી નાં ધરખનાં ફવાખાનાં ૩૩૪૨, હુબઈ, ફકતર આરાકારા હાપાખાડું, ૧૮૮૦.

પલ જેવા વિદ્વાનનું તનદેશયતીના બાબ માં જીવણું મત વાંચીઆ પછે કુ:ખ “ની વારણ” જેવા એક ક્રીમતી યંધની ખરી કરેર વું પોતાની મેલે વિચારો સેથ. આ-જણુ કેજનાવલા મેજબુએટોનો શકત એકજ વરગ જે પોતાના જીવોગ અને પરમારથી ખનતીવણું માટે લાંમબો વખત યથો જણીતો યથ ચુકોં તે તખીઆને લંગતોં. ડાકટર પેશતનજી પોતાના દો-ખાઆમાં જણાવે છે કે “વેદક માન જીવર આપણી સુજરાતી બાયામાં આજ શુધી માં ધણુંજ થોડાં પુસ્તકો પ્રગટ થયાં છે, પણ તેટલાંધોજ આ માહબારત વિદ્વા મંકુરણ યતો નથી. એ ઉપર જેટલાં પણ પુસ્તકો લખાય તેટલાં થોડાં ગણાશે.” આ વિચાર વિદ્વાની ખીલવની ખાતર હમુને વાંધા બરેસો લાગતો નથી. સુજ-રાતી બાયામાં વેદાંનો અબીઆય કના રાખી માટે એવા માહબારત ય પોતી અતી ધણી અગત વગર આંચકીએ ફ-જીય રાખી ચકાવ. પણ હમે ધારીએ-ચ કે “કુ:ખ નિવારણ” નો ધુલ હેતુ એ નથી. તેનો ખરો અપ અને જીવોગ કુદુખ કખીલાઓમાં એક અગતયનો ય-હસાકાર યથ પડનાનો વધારે છે. પણ એજ હેતુથી આ પુસ્તકની અગમજ તે વંચો ખાહેર પડી ચુકાં છે તે તરફ ધનયાજને ખાતર નજર પુગાડવાની હમો હમારી શરજ વીચારીએ છોએ.

આને લામબો વખત યથો સુજરાતી વાંચનાગમિની શેવામાં મહુમ શરફુનજી મરજખાનજીની “શરીર શાંતી” અર્થવા, “તનદેશયતીની પેથી” એ ને મોનેખર જગા લીધી છે તે તેની પાલનનાં વધારે, ક્રીમતી અને વીધવતા બરેલાં નવા પુસ્તકો છતાં પોતાના જપડાય અને અપમાં હજ પણ નકામી યથ પડી નથી. ડાકટર એલેક-જનડર ગીબચન પાસ તેની તપાસ કરાવી

ને શુધરાણી પરચમ ૧૮૪૧ નાં

આ પોથી દમન મધે છપાવામાં
આવા હતી અને ત્યારે તેની ઐક્યથી
વધારે આવરતીએ પ્રણા મધે નીકલવા
છતાં થોડાં વચનની વાત ઉપર તેને માટે
પાછી માંગણી થઈ હતી અને હવે જો
જુલતા નહીં હોય એ તો તેની એ રીતીઆ-
ની આગલી કીમતમાં પણ નવો ઘટાડો
કરી હાલ થોડું થયું વધારે ચચતી કીમતે
નવા ફરફાર સાથે તે બાહેર પડી ચુકી છે.
આને દરમિત્ત ગરીબ કુટુંબોનો તે એક
સાત દીશનો સહભાગી થઈ પડ્યો છે અને
તેની પાછલ નીકલેલી બાર રીતીઆની
કીમતની "વેદક માન" અને આશાત રીતી-
આની કીમતની "દુઃખ નીવારણ"ની કે-
તાઓ તેમની ગમે એટલી મદદીઆતી
હાલત છતાં ઉપલાં પ્રયત્નકની જગા સેવા-
ને કેહેવી રીતે કમનસીબ છે તે બતા-
વા આતર હસુને આ તપાસમાં આગલાં
પ્રયત્નકો વીરે બિલવું પડે છે.

હસુને ડાકટર પેશતનજીનાં આ કીમતી
અંધ શાંતિ તેની કશી પણ આંખીએ
માટે બિલવું નથી. તેમાં તેવણના જ-
ણાવા મુજબ "હેલામાં હેલી શાંતિ"
પ્રમાણે ને હલાને આવવાની તજનીજ
કીમતે તે તારીફ લામક છે તેમાં જુદાં
જુદાં દરદોના ને હાજીઅંધ હલાને
આખ્યાં છે તે તેનાં ઉપયોગીપણાંમાં વધારે
કરનારા ભાગે છે. તેની છપાઈ ધણી શુદ્ધ
છે, પણ તે શુદ્ધતાએ નેટલી જગાને
નકામી જવા દીધી છે તેટલી જગાને
ધણી આરે ઉપયોગ થઈ પડતે એવું
"દર્બાર" મળે છે. મોટા અને જોલા હરફો-
ને છુટી છુટી લીટી અને મોટી મોટી
"સ્પેસ" રાખી બોરાજતા કરી
ને રીતે પાંચશો છાશત પાણુનું બરવીયું
કરવામાં આવ્યું છે તે રીત ગરીબ પ્રજા-
ખીયા ઉપર નકામું દયાનંદ શરૂ પાડે.

એટલાંજ કદના આ પ્રયત્નકમાં દરદોનાં
કારણો વધારે વીગતવાર રીતે ચમત્કવી
થકાને. ડાકટર પેશતનજીની આ બાબદ
વીરેની બખીલાઈ અચીત નાસીપાએસી
ઉપજાવનારી છે. દરદ થાપ અને પછે
તેનો ઠલાજ કરવા કરતાં દરદોનાં ખર્ચાં
કારણો બહુ તેમને થતાં અટકાવવાનું
વધારે અગત્યનું છે. પણ હવે દલગીર
છછમિ કે એ બાબત ઉપર ડાકટર પેશત
નજી દરદોનાં હદથી જમદ ઉઠાવે દરદા-
વવાનાં લોભમાં પડી પ્રશી પડીઆ છે.

ડાકટર પેશતનજીને આ કીમતી અંધ
માટે હવે કુબારકબાદો આપીએ છે પણ
દલગીર છછમિ કે તેની પ્રતેહ માટે તેમ
કરી થકતા નથી. સાત રીતીઆની જે
તેની કીમત રાખી છે તે એટલી તો આ-
કડી છે કે નહીં તે "શરોર શાંતતી" ને
એક કોરે બેચાડી થક્યે, કે નહીં, બાર
રીતીઆની કીમતનાં "વેદક માન" ઉપર
પ્રશી થક્યે. પેતાની તનદોશતી માટે
લોકો ગમે એટલાં ધનતેજાર હોવા છતાં
તેમણે આ કીમતજ નાસીપાએસ કરવાનો
બચ છે. જેવો એવું એકુવાત પ્રયત્નક
અરીવાનું ચામચ ધરાવતા હોય તેએને
હમારી બલાંમણ પાંચ રીતીઆનું મોહાડું
ન જોતા એ ધાને પાંચ ધણી વધારે
કીમતી "વેદક માન" અરીવાની છે.
તેમાંથી તેએ અચીત એ ધાને ધણું
વધારે મેલવી થક્યે. હાલ તરત "દુઃખ
નીવારણ" તેના કરતાના ખોટાને કદાચ
તર કર્યે પણ તેના ખર્ચ વધારાથી અંધ-
કારના અનતકરણને જે સંતોષ ઉપજવો
જોઈએ તેની હવે આશા રાખતાં નથી.
ગરીબોના મદદગાર થવાને બદલે જે તવ-
ગરોને એક પણ દીવસ તખીબ વગર
આલવું નથી તેએનાં કુશદ દીવાનખાનાં
એને શીતગાર આત્મામાં હવે આ
પ્રયત્નકો તમામ અપ આવી રહેલો વી-

મારીએ છીએ. ખર વગરની ચીજો ન-
કાંમી પડી રહે તે એક ચીજ છે પણ આવી
આથ ખવની ચીજ પ્રકત તેની કીમતને
ખાતર એકાદા ખવમાં આવતી અતકે
એ હમને ધણું દુઃખદાયક લાગે છે.

હમો ડાકટર પેશતનજી સાથે એકમત
ધધ કહીએ છીએ કે “હજી એવાં પ્રયત
કોની ધણી અમત છે” પણ તે શાદાં શે-
હેવાં અને ધણીજ શાગી કીમતનાં હેવાં
જોઈએ. આઠ આનાંધી તે એક રૂપીઆ
શુધીની કીમતમાં હાલની વીધાને છાજવી
નથી શેધા પ્રમાણે એક ની “શરીર
શાંતની,” “વેધક માંન” અહવા “દુઃખ ની
ખાસલુ” નો રમનાર પોતાનો કોમ ઉપર
એક ખરો આશીરવાદ ધઈ પડશે.

એક ચીનાઈ મુસાફરની શીવસુધી.

પત્ર ૩૧ મા.

ચીનાઈ શીવસુધીનો છોકરો પોતાનીજ
માફક ઈરાન દેરામાં ગુલામગીરીમાં
કેદ - પકડાયેલી એક સ્ત્રીનું .
ખ્યાન કરે છે.

Jove fix'd it certain, that whatever day
Makes man a slave, takes half his worth away.
Pope.

નસીબે જોકે મને એક પારકા ધણીનો
ગુલામ બનાવ્યો છે તોપણ ખુદરતે અને
ખુદ માહીમાં મનની વજણે મને સદનતર
તમારેજ આધારે નાખ્યો છે. મારું ચરી-
રેજો મરદાર એક જીવમગારે છે પણ માહગં
મનના ધણી તમેછો; અને તોપણ જ્યારે
હું તમેને લખું છું કે મારી નીચ હાલત
જોઈને મારી જામી લાગણીઓ મુમ મા-

રતી બપોળે ત્યારે અલખતે તમે મને
ધિકારશો નહિ એવી આશા રહે છે. મારી
ગુલામગીરીના બોલ તલે જેમ મારું તન
તેમ મારું મન પણ વધતું જ નબળે, જે
ધણીની હું નોકરી બજાઈ છું તે દરેકજ
વધુને વધુ બધાનક બનતો જાય છે. તેનો
કદરખીલામણો આકાર મારા સ્વપ્નામાં પણ
મારી સનસુખ આવી ઉભો રહે છે.

ચોડાક દિવસની વાત ઉપર તેના બા-
ગના એક મંડપમાં જ્યાં તે પોતાના જતાં-
નાની બાનુએને કાશી પાછ શીજવતો હતો,
ત્યાં એક ખોસ્તી ગુલામ અમાનક ઘખલ
યથો. આ તકસીર મોટે તે કમખખતના
સીનામાં તરતજ ખજર બોકી દીધામાં
આબ્દુ. આ કમનસીબની જગ્યા મને
આપવામાં આવી છે, અને તે જોકે મારી
આગની જગ્યા કરતાં વધુ મોછી કંઠાલા
બરેલી તોપણ વધુ જાડી ધાસ્તી બરેલી
છે, કાસલુકે તેથી હું દરેકજ એવા એક
માણસની નજદીકીમાં આજાઈું કે જેની
હાજરીથી મને ધિકાર અને શિકર બને
છુટે છે.

હાલ જમાનાના ધરાનીઓ કેવી કંગાલ
સ્થિતિમાં આવી પડ્યા છે ! જે પ્રભ એક
વેલા આખી દુનિયાને છુટાપણુનો દરો શિ-
ખવવામાં મથકુર થયેલી અને જે જમીન
છુટાપણુની ખાચ જુમી જણાયેલી તેજ
મરજમીન આજે જાલમીઓનું ઠામ
અને ગુલામીનું મકાન ધઈ પડ્યું
છે. કેમતસઆવકામાં વસનારા ધરખાર
વગરના તારતરો જેઓ મુગતાં છુટાપણુ
સાથે પોતાની વનપરિત અને માછલી ઉત-
રજ સંતોષથી ગુજરો કરે છે તેઓ, સુ-
તરે છુટાપણુની કાઈ પણ આશા વિના
ગુલામગીરીના બંદમા મખડતા અને પો-
તાને જનમ આપનાર દિવસને કડુવા રતા-
હજરો ગુલામો સાથે મરખાવતા, કેવા
મુખી છે ! અરે જુદા ! શું ચોડાક સેતમ-
ગારોનો આવી બપોકો અને દમીમ વધા

તર આવી રીતે લગ્ન આદમી-
ગાલ બનાવવાં એ કોઈ પણ રીતે
હકમાંથી છે ? આ દુનિયામાં દાર અને મતા
ભાગવતારા આદમીઓ શું માહત્રા જેવા
કમનસીબોની હાથ આડસોમ અને આંશુઓ
વિના સુખી નહિ જાય શકે ? શું દરેક
માદા આદમીનું સુખ ગરીબ માણસોને
આત્મિક પોષ્ટાચાર્યા વિના નહિ જાય શકે
શકાય ? ખરીબત આ ઉપરથી મારે એતે-
કાદ મનુષ્ય તો જાય છે કે દુનિયા અને મ-
તાય ભરી આ જીવંત પોતાની પાછલ
સુખ અને શાંતિની એક ખીજ જીવંત
લેતી આવે છે. નેત્રીની સાથે મનમાં ધરા-
વનારે આત્મા જમારે અતરથી નિકળ્યા
પછી તે બારહકતાલાનો દરધાહમાં હાજર
થશે ત્યારે ત્યાં તેની ઉપર ડોલા કકડાવાને
કોઈ પણ જાલમીઓ, પા તેના હાથ પગ
સીકડી લેવાને કોઈ પણ જીવંત, પા તેને
ખીજવંડાવવાને કોઈ પણ આત્મિક તેની નજરે
પડનાર નથી. તે જગોએ માહત્રા વાહલા
પિતાને હું એકવાર માદા હરખ સાથે
મલમ અને એક પેટા તરિકેની પહેરજ-
ગારી ભરેલી ધરજ અદા કરજ. તે જગોએ
તેની ગરબન ઉપર લટકાઈ હું તેના માહ-
માંથી નિકલતા દાહપણ ભરેલા વચનો
મમજથ, અને જે સમલાં સુખ સાથે તેણે
માહત્રી આલખાણ કરાવી છે તે સમલાં મારે
હું તેને આભાર માનજ.

જે કંગાલને નસીબ દેવીએ માહરે
શક બનાવ્યો છે તેણે હમણાં જ બંને જા-
તીના કેટલાક ખીજ ગુલામો ખરીદ્યા છે.
સમજાવ્યામાં એક ખીરતી બાંદીની મધ-
લાને માહત્રે ધણીજ અચરતી સાથે તા-
રીફ યાવે છે. જે બાનેસરાએ તેણીને ખ-
રીદી છે અને જેની આગલ ખુબસુરતીએ
ધધેડા આગલ જાશરાન સરખી છે તે વટીક
પા બાંદી વિષે ધણીજ જુરમાથી બપાન
રે છે. તેણીની ખુબસુરતી કરતાં તેણીની

મગરની તેણીની ચાકરીમાં હાજર રહેનાર
નોડરોને ધણીજ છક કરે છે. એવીની વાત
આવી છે કે પોતાના શેકની તેની સાથે
નેકાદ કરવાની એજરખાઈબરી માગણી-
એ તેણીએ ધણીજ તુચ્છકાર સાથે ના
પાડી છે. જો આ તેની માંગણી તેણી કબુલ
રાજે અને પોતાનો બાપીકો ધર્મ તજી
તેના ધર્મમાં દાખલ યાવતો પોતાની
ચાર હકદાર માહરદારોમાં તેણીની જગ્યા
કરવાને વટીક તેણે પોતાની મરજી બતાવી
છે. આવી સરમ માંગણીએ કબુલ કર-
વાને તેણી કદાચ લલચાય તો તેમાં અચ-
રત થવા સરીખું કાંઈ નથી. તેણીની દીક
કદાચ પોતાના શેક સોડે કાંઈ વધુ સરમ
માંગણીએ કહડાવવાની પણ હોય.

જે તેણીને હમણાં દીડી છે. જે જ-
ગોએ હું લખવા બેસું છું તે જગોએ
તેણી અંજલિપણે વમર જુરમે દાખલ
થઈ, એકજ દયાને તેણીએ આમમાન
તરફ દીકડું અને તેજ જગોએ ધણી
આતુરતાથી નિહાલતું જાડી રાખ્યું. અરે
એ ખુદ ! આ મનમાહત્ર બાનુમાં કેવી
કોમલતા ! કેવી જીવ દીપાવનારી ખુબસુ-
રતી ! તેણીની ખુબસુરતી ગોયા તેણીની
નેકા ઉપર એક પારદર્શક કાંકણ હતું.
દલગીરીબધો તેણીના એજર સરખું હોજન,
બેરુતની અંદર વમનારી પરીઝીમાં પણ
દીઠામાં આવતું નહિ હશે. તેણીની ખુબ-
સુરતીએ માહત્રી અચરતી સાથે માહત્રી
દયાને પણ ઉચકેરી. જે રેકણે હું બેઠો
હતા ત્યાંથી હવે હું ઉઠ્યો, પણ તેણી
ત્યાંથી પાછલ હતી. સાચું નસીબે હમો બંને
જણને કોઈએ દીઠાં નહિ, નહિતો કે
ખચીત એમાં હમો બંધિના જાનની
ખુશરી હતી.

અત્યાર સુધી તો માહત્રા જાલમી શેક-
ની દોષત અને મતા ઉપર હું અદખાઈ
વિના જોતો હતો. જ તેની ઉપર ધણીજ

મખી દિલ જોયું કીધું અને તેટલા ઉપ-
રથી નસીમે તેને તપગર બનાવ્યો હોય
તે કરતાં નસીમે રાજતના આકારમાં તેને
ગલે એક નોક એલવી હોય એવું હું
માહરાં મનને સમજાવવા લાગ્યો. તોપણ
હાલમાં જ્યારે હું વિચારું છું કે આટલી
બધી ખુબસુરતી શકત તેનેજ માટે એલા-
રુદી રહે અને આટલું બધું હોયન એક
એવા કંગાલ ઉપર રેડાય કે જેને પોતાનાં
આંખોમાં ચુપનો કાંઈપણ પ્રવાહ નહિ,
ત્યારે અચીત માહરાં ઉપલો વિચાર મહેને
ના ખુશી થાપે ફરવાનું મન થાય છે.

આ અઘલી માહરી લાંગણીઓ કકટ
પાર મરખાં નજીવાં કારણને લીધે એ-
મ તમા ખીલકુલ સમજાશે ના. તમા મ-
રખાં એક શીતમુદનો બેટો અને કુમ હો-
મ મરખાં એક ઉસ્તાદનો ચેલો આવા
મીઝ જુરમ્મા અને હવમને તાને થાય એ-
વું તો તમા કોઈ કાલે પણ તમારા ખ્યા-
લમાં લાવજાજ ના. માત્ર આટલી બધી
મરસ ચીજો આવી ગેરમજાશી બરેલી
શીતે વેદ્યાલ જાય એજ જોઈને મને
એવું ઉપજે.

જે જોએની મને ઉપજે છે તે ખુદ મા-
હરે આતર નહિ પણ પેલી ખુબસુરત ખીરની
શુભામડીને આતર છે. જે ધણીને માટે તે-
ણીને ખરીદવામાં આવી છે તે ધણીના જ-
ગલી ખવાસ ઉપર જ્યારે હું વિચાર કરું છું,
ત્યારે ખચોત મને તેણીની દયા ઉત્પન
થાય છે. તેણીને એક હજાર દિલ ઉપર
મરદારી ભોગવવાને મરજવામાં આવી હોય
તેણી શકત એકજ આશામીનાં દિલની
ધણીઆંજી થાય એ જોઈ મને અચીત
મંતાપ ઉત્પન થાય છે. અઘલાઓ તરફના
મખી ખવાસને કીધે જ્યારે હું આવો
વિચાર જણાઉં છું ત્યારે તમા મને માફ
કર્યા વિના રહ્યા નહિ. આવી જાતનાં
માણસાં ખવાસના ઉભરાઓ ઉપર તમા

ખુશીથી જોયું કરો છે એવું જ્યારે હું
જાણું છું ત્યારે આ ખુબસુરત બાગનાં
કુખ વિષે જે લાગણી મને ઉત્પન થાય
છે તે જણાવવાની મારી હિંમત થાય
છે. તેણીને આતર થોડુંક થયું હું મારું
પોતાનું મંકટ વિચરી ગયો છું. પેલો
જુલમગાર દરરોજ વધુ મખત બનતો જાય
છે, અને જ્યારે જે મને એવી પણ સખત
છાતીને પીગલાવે છે તે આર તેને પોતાની
જાજમી વધુ ખતાવવાની તક આપે છે.
એજ અરજ.

માતી બધએરનો પોઆર.

ધંગલાંડનો એક આગલો લોઈ ચેનશ-
લર “લોઈ હેધરલી” હાલ મરણ પામ્યો છે
તે નામદારને વરે કહે છે કે “ચેનશલર”
તરકેના આધાની રૂમ્મે એક વેલા તે
નામદારને આપણી માહરાણી રાજ રાજ-
કુવારી કામ મારે જયું પડીયું હતું. કામ-
કાજ થઈ ચુક્યા પછી માહરાણીએ પો-
તાની મરજી બતાવી કે “હેધરલી” શાહેને
તે નામદાર થાય ખાનું સેઈ પધારવું. આ
ઉપરથી ગરીબ બીચારો “હેધરલી” ઘર
રાટમાં પડ્યો અને માહરાણીને એકદમ
નાંતો કેલવાએ નહિ. તેથી આનાકાંની
બતાવા લાગ્યો. માહરાણીએ તરત ચેતી
જા પોતાનાં “ચેનશલર” ને તેની આના-
કાંનીનું કારણ પૂછ્યું અને “હેધરલીએ”
જ્યાંય લીધે કે “મહેને પરણીઆ જો કે
ધણુંક વરજો થયાં છે તો પણ આજીવન
તકજ કોઈની દિવસે હું મારી માહરદારથી
જોવીય કયાક વેર દુર રહ્યો નથી.” આ
ઉપરથી માહરાણીએ તરત તેને કખચદ
આવી, અને લોકમ કીધે કે શ્રીથી જ્યારે
તેણીનાં “ચેનશલરને” પોતાની મુલાકા-
તની અગત થોડે ત્યારે તેની વાહાલી મા-
હરદાર “સેદી હેધરલી” ને પોતાની માથે
સેઈનેજ પધારવું. ધંગરેના પેરખામાં મુ-
ખને રાજ રાણી આંખનાં ખાના પીનાં
કરતાં વધારે કિમતી ગણે છે, ત્યારે કેટલા-
ક એખતપોતા દેશીઓ પરવરતી રાંત અને
રત્નવતાં છોકરાં” જોને જુલતાં નાખી જા
વંતર શરતા શરે છે એ કાંઈ થોડું
જાણની બીનાં નથી.

રે! હું તો નિરાશ!

પારસી પ્રકાશ.*

ઝાડપાનો ઉઘાડે ઝિવાં અજબ,
કે પરીવ્રજ સામેઘ આ મહેને મઝક;
રેખાડેઘ પતંગ મુન્નેરી કસબ,
પરીને સવાર થઈ દોડવાની રથ;
ખીલીછે ચામેર લીલાની ને ઘાસ,
ખીલી લીલાની, પણ હું તો નિરાશ!

ખીલીલી વેદાસમા મહેને શું કામ ?
મિતરની છાતીમાં માહેરું સુકામ.
ઝેર જેવી રિસેઘ નજરે જેહાન,
મિતરની છાતીમાંજ માહેરું આરામ.
હસતી ઊભરાયછે ચામેર વેદાસ,
હસતી ઊભરાય, પણ હું તો નિરાશ!

ધાર્શનાં નરમ ખીજાનાં ઊપર,
સુખતાં ઝિકકને ઝારો અંદર,
પું સાથે ફરતાં આ માહેરું છવર,
કેવું પામ પ્રશીધી તમે ઊપર!
નોંધે કેવા હજમથી ત્યારે વેદાસ!
પણ હા! નહિ તે સિવાય નિરાશ!

ઝેરકમાં વીતરાયેલી દાંખલીઆપર,
કુડકાંઝા મારી નીચેથી ઊપર,
પશીઆં બેસે મધુરમાં સવર,
પણ નીચાનમ્માં હું તો જેવી કબર;
કબરછે તન માહેરું છવતાં છવત;
નહિ મહે પું, ત્યાંથી નાહસે હરખ!

ખીજાલી મરથી લીલાનીની વચ્ચે,
ઠાઠો કે કચરો જેખી કંઈ રેખાવચ્ચે,
તે પગથી ખીલીને સાંધેઘ ખોરાક;
ન્યામત આપેઘ તેને અજીનની ખાક;
સુધી ને સાંતેછે તે વચ્ચે વેદાસ,
ધોરજથી છવતી; પણ હું તો નિરાશ!

આ બોહલા રેખાવપરથી કામઠો સિદ્ધા,
પાપ કુદરાવતો ભયહ, તે એલાને તે
ખીલીતી લીલાનીપર ઘસડતો ભયહ;
હું ન ભાલું શું તેની છાતીની માહે
વિચાર હરો? પણ વચ્ચે વેદાસ,
નધીત તે થયો સુખ પરે નિરાશ!

કુદરત-કરાબજ પેલું પતંગ,
પાપ હલાવતું પોતાની નાજુક નરમ,
માની મેર પેલી મેર દોડતું ફરેઘ;
નાચતું ને કુડતું વગર આવે દમ,
સુરીમા દોડેઘ તે ઝાડો તરફ,
પણ નહિ આ છાતીમાં માહેરી હરખ!

ફિકકો અંદર રોશનીથી તન,
ને ફેલાવશે હર અંતર પરી કિરણ,
ત્યારે એકાંતવાસમાં માહેરું બાદન
થાય માહેરી છાતીએ અધડતું અરપન,
નો કેવો મોહબતથી હું કરું સુખન,
પણ હા! નહિ તે સિવાય અમન!

જ. નં. થી.

પારસીઓની કિર્તીના મીનારનો છો
ભાગ લામળો વખત થયો તૈવાર થયોછે,
અને તેની એક નકલની બેઠે ઊપકાર
આય કણ્ઠલ કરતા આ વેલા તે મધીની
બે લણ બાબદ ઊપર પ્રીય વાંચનારનું
ધ્યાન એમવાને દશમત વિચારીએ છીએ.
મી. પતેલ પાતાને માથે હાથેલાં કાંમ
પાછલ મંડીદુએમ અને તેમ જાતાવસે તેને
મંપુર્ણ કરવાનો ઇરાદો રાખતા હોય
એવું હોવાને તેવણના ઊપરા શાપરી બાહર
પડતા બાગો ઊપરથી માલમ પડેછે. એટ-
લા મટિ પ્રથમ હોમા એ મહેનતુ
ચક્ષુને હવે પછીનાં બાગો મટિ કાંધક
મંબાલ યેવા શુચ્યીએ છીએ. મી.
પટેલનાં આ હા બાગમાં ૧૮૪૫ થી
૧૮૫૦ શુધીનાં બતાવોની નોંધ સમાવા-
માં આવીછે અને ત્યાં શુધી સરકારી
કેલવણી આતાંનાં પારસી ઉસ્તાદોની ફેર-
બદલી અને આંદ જુરીમાં ખીરાજનારો
પારસીઓ વીચે કાંધ નવાઈ લાગતી હોય
તો તે બરાબરછે, પણ હવે દર સરકારી
ગેઝેટમાં એવી પુચકલ નેમનુકો છપાયછે
અને દર વેલાની આંદ જુરીમાં પણ પાર-
સીઓ મંખ્યાબંધ ખીરાજતા આવ્યાછે,
મટિ એવી નજીવી નોંધો માફૂર કરવાની
હોમા મી. પટેલને મજબુત બલામણ
કરીએ છીએ. જેમ જેમ મી. પટેલ નજ
દીકનાં વખત ઉપર આવતા જશે તેમ તેમ
તેવણને પારસીઓને લગતી પુચકલ હકી-
કતો મલી અમવશે પણ તે મધીથી યેવા
લાયક અગત્યનોજ ભાગ તાલવી કાઢાડી
ખાકીનો સુધલો કચરો. ૨૬ કરવા આતર
તેવણને પુપકન દાહાપણ વાપડવાની આ-

* પારસી પ્રકાશ—ભાગ ૬ ઠો, ૨૫નાર બમ-
નજ બેરાંમજ પટેલ, સુબઈ દક્ષત આરાકાર છા-
પાપાડ ૧૮૮૧

ગત છે. દમ વગરનાં પીત્તલો આથ બે
ભાગ વધારે કાઠાડવામાં પારસી પ્રકાશની
ખરી જોવા નથી. અરેખરી દુરઅદશીની
હવે હમો વધારે અગત જોઇએ છીએ.
પારસીઓનાં જાહેર ખાનાંઓની તુલના
તરીક વીગત. અને વિધ્યાભ્યાસમાં
તેઓ તરફથી શુભશક્તિ બહુતરને મલેલી
મદદને લગતી નોંધાયો પારસી પ્રકાશ
કેહેલી રીતે પ્રકાશી નીકલશે તેનાં કેટલાંક
ચિન્હ હમો. આ અંકમાં જોઇ અરેખર
ધણા મધન થયા છીએ.

પારસીઓની મુખાવત વીથે વધારે
બાલપુ નેકે નકાંથું છે. તેવણુ તેવાની
અનેક પ્રકારની સખાવતોમાં પારસી પ્રકા-
શનાં છઠા ભાગને પાંચે ૫૨૪ મે “ચેક
ધનજીભાઈ અરેશ્વર શરાફ પોતાના
લેકરા જીજીભાઈનાં લગણુની ખુશાલીમાં
અતરેની દેવાંની પ્રરંગમના ૧૧ અંધ-
વાઓને તેમનું કરજ આપી છેડાંબા
હતા, જેવામાં તલુ હીંદુ ઓમ્મિ હતા.”
એ નોંધ હાલના સખી વચ્ચે શેકવાઓ-
ને ખાતર અતરે ઉતારો લેવાને હમો
દેશત વીચારોએ છીએ. લગત જેવા
ખુશી સંમશનીના હીગાંમો જાણ હજારે
દેશીઆ અરેખી નાખનાર શેકવાઓની
આને આપણામાં કશી નવાઈ નથી, પણ
તેજા હીગાંમ જાણ આવી એરખાલી
બરેલી સખાવતના દાખલા હમે ધણા
જીજી જાણીએ. અજા દુરખાશઓનો
કુટક કરવો અને પોતીકા કોઈ પણ
બાઈબંધને શુખ બહુવું તેના જેવી સ-
ખાવત યોડીજ હશે. તે વેલાનું “રેલી-
ચાક એનડ કુરપર” નામનું ઇંગ્રેજી વવ
ઇંગ્રેજોને જ્યારે શેક શરાફનો દાખલો
પકડવાની કુબલામણુ કરે છે ત્યારે તેવણુના
વધારે માતબર જાતીઆઓનું તે તરફ
ધ્યાન એસવાને હાલ હમો વાજની
વિચારો છીએ.

ખીજી અગતની ખીના આ ભાગ-
માં જે જોવામાં આવે છે તે પારસી અંધ-
કારને લગતી છે. પારસી પ્રસ્તકોનાં તર-
જીમાં કરનાર અને ખીજાં અનેક ક્રીસ-
મનાં પ્રસ્તકો રચનારા અથવા છપાવી પ્રગટ
કરનારાઓને લગતી જે દુક નોંધ લીધી છે
તે ધણુ ઠીક ક્રીધું છે અને હવે પછેનાં
અંકોમાં એ બાબદ જાણ આશ ધ્યાન
આપવાની હમો મી. પતેલને એલતેમાથ
કરીએ છીએ, એટલું જ નહી પણ હમે
ઇંગ્રેજીએ છીએ કે મી. પતેલ પારસી પ્રકાશ
ને લગતું કાંમ મનમાનતી રીતે પાર પાડી
શુભશક્તિ બહુતરનો ઇતિહાસ રચવા માહલ
લાગશે કેમકે તે કાંમ તેવણુના જેવા મહ-
નત્ર અને ઉદયોગી સક્ષીજ પાર પડે
એવું છે. આ અંકમાં વિદ્યા અભ્યાસને
લગતી બાબદોમાં મેમ્બેદ ફરદુનજી મરજ-
ખાંનજીનાં મરણને લગતી નોંધ ધ્યાન
એસનારી છે. તરેહવાર બાબદો જાણ
તેવણુ રચેલાં અને છરાવેલાં પ્રસ્તકોનું
લખખાન લીસ્ટ વાંચી હમને તેવણુ ના
હાના શરખા “દાકતર જોનથન” લાગે છે.
ગમે એવી ગરીબી અવસ્થા છતાં ઉદયોગ
અને અંતોપણથી કોઈ પણ માણસ
કેટલું બળતી શકે છે તે જેમ દાકતર જો-
નથનમાં તેમજ મરહુમ મેમ્બેદ ફરદુનજી
મરજખાંનજીમાં એકશરખી રીતે જોવાનું છે.
આજના વધુ બહેલાં જીવાં-ખાઓનું ધ્યાન
હમો આ અંકને પાંચે ૧૮૧ મે આવેલી ઉ-
પલી નોંધ તરફ એસવા માંગીએ છીએ.
છાપાની તે વેલાની હાલ દવાલ હાલત
ધ્યાનમાં લેતાં તેવણુ જેટલું બલી ઉદ-
યોગથી કરી બનાવ્યું છે તેટલું તેવણુની,
વધારે ભાગ્યશાલી બેટાઓથી થયેલું
જોવાને હમો ધનતેજર છીએ. પ્રજાને,
ખરી અગતનાં સમયનાં પ્રસ્તકો પુર્ગ પાડ-
વાની સધલી નોગવાઈએ હાલ વધારે
જોવાથી હમો તેવણુનાં લાવકીવાલા બેટા-

ઓનેજ નહીં પણ જેઓથી બની શકે તેવા મરણે છાયાઓનાં વાસ્તવ્યોને મરહુમ મરણ્યાંનજનાં પગલાં ઉપર ચાલવાની બલાંમણ કરીએ છોએ.

આગલા વખતની હાલ હવાલ કેલવણી છતાં તે વેલાના કેલવાવલા જીવાં ન્યાઓએ કેહવાં માહાબારત અને હમેશ સુધી નીબી રહે તેવાં સાહાયકર્મે કરી બતાવ્યાં છે તેને લગતો લમબાન હેવાલ “રુડ-ડાંસ લીનરી ઓન્ડ માએનદીશીક શાશા-યતી” ને લગતી નોંધમાં વાંચી હમુને પોતાને શરમીંદગીથી નીચું જોવું પડે છે. આજનાં સુતીવરશીદીનાં કેલવાવલા જીવાં ન્યાઓ માટે અરજ તે નોંધ અભયાસ કરવા નોગ છે. આજે આપણામાં જેવી કાંઈ રહ્યું છે તે તે વેલાની એ ભાગવથાલી મંડ-લીનાં બચાંકમાં અને દાલખાખડંઓને છે એમ વાંચી હમોને નીરાશ થવું પડે છે. તે થાને દસ ઘણી કેલવણી વધારે વધવા છતાં શું ત્યારે હાલના કેલવાવલાઓને હાલનું તેમાં કશુંજ નથી ? ૧૮૪૮ નાં સાલ પછે આજે ત્રીશ કરતાં વધારે વરશા પથાર થઇ ગયાં છે તેમણે આજે જીવાં ન્યાઓનાં આગેવાન તરફે તેજ વેલાના ગણ-ત્રીનાં પુરશો ગનાપછે એ કાંઈ થોડા અફ-શાશની બીનાં નથી. છેલ્લાં ત્રીશ વરથનાં અરશમાં ઉપલી મંડલીને તકર મારે એવી તોય મંડલીઓ ઉભી થયી ઘટલી હતી, પણ અરશોગાહાલનાં કેલવણી ગમે એટલી મા-તેતર હોય તેમણે જાહેર હીંમતનાં બાબ-મા તે તદન પોડલ જણાય છે. ખચીત તેનો કાંઈ પણ ઉપાય થયો નથી. હાલના કેલવા-વલા જીવાં ન્યાઓ માટે હમુને ઘણી ઉમેરો છે પણ તે ઉમેરો પાર પાડવામાં તેઓએ પો-તેજ મદદ કરવી જોઈએ.

ઉપલીન મંડલીના સંબંધમાં “યુજ-સાતી માન પ્રચારક” મંડલી કેહવી રોતે ઉભી તેમાં પહેલવેહેલ ભાગ સેનારાઓ

કોણ અને કેવી હલતવાલા હતા, તથા તેને પોતાની શરૂઆતમાં શું શું બજારી દેખાડ્યું છે તે મરણે ૧૧૧ મે પાંને વાચ-વા જોગ રોતે દરશાવ્યું છે. તે વેલાની હા-લત શાય મરખાવતાં આજની એ એક પુરો મંડલી રીખતી હાલતમાં છે અને તેની મરણે ખેલલત પણ હાલનાં કેલવા-વલા જીવાં ન્યાઓનેજ મરણે. હમો દલ-ગીર છીએ કે દેશીઓની એકપુરી અને અતી ઉપોગી એ મંડલીનું કાંમ જે જાહેર્યું થીકવું નથી તે તેનાં કારોબારી-ઓનાં એક જાતના નહીં છાજતાં યુમાંનને લીધે છે. હાલ દરશીલ રડતીના આંશુ નુછવા જેવાં પાચ સાત ભાષણો એ મંડલી તરફથી અપાય છે, તેમને ઇંગ્લેંડ વરતમાન પત-રા બપકામાંજ “સાકપ્રીય” લખે છે. પણ આતો પ્રજાને સારોરીતે રાશત છે કે દાકટર અરશદજી ગોરી અને કાબરાજનાં ભા-ષણોના જેવાં મરણે સાકપ્રસંદ થઇ પડતાં નથી. હમો આ બાબદમાં કોઈનું દીલ દુખવવા માગતા નથી. હમે તેમનાં હાલ-ના કારોબારીઓના જે અભીમાન બીજું. બોલવે છીએ તે એ મંડલીને સાતર્થ આશમાને અદાવી મુકવા બીજું છે. “સિદ્ધ પદાર્થ વિજ્ઞાન” ઉપરજ શબ્દાં ભાષણો અપાવાં જોઈએ—અને તે આપનારાઓ સુધલા સુતીવરશીદીના આજીવિતોજ હેવા જોઈએ એ કાંઈજ નહીં પણ એક પ્રજા ઉપોગી નાકેશ મંડલીને “રાયલ એશયા-ટીક શાશાયતી” અને તેવી કીશમની બી-જી વિદ્વાનોની નવામાં નવી શોધ કરના-રી મંડલીઓને દરજ્જે પોહોંચાડી દેવા બગાવર છે. પ્રજામાં મરણે કીશમના ઉલોગી માનનો ફેલાવો કરવાનો નહિ આ મંડ-લીનો મુલ હેતુ છે તેમણે ને ઉપલી વિગણે ઉપર ચાલવાથી પ્રજાના માધાગ્ય ધંધા-દારોએ તેનો કશો લાભ લઈ શકતા ન-થી, અને પચોસ ત્રીશ વાહાની વચના

નિશાલયાઓ, ગણતરીનાં કારોબારીઓ, અને વિદ્યાનો આશ શાળા ધર્મવનાગ શાળા પણ અબ્બાસીઓ આગળ તે મંડળીની મહેનત અને ખર્ચનાં પગીણાનો હાલ હવાલ રીતે રજુ કરવામાં આવે છે. હમાગ બોલવાના તેકામા પારસી પ્રકાશ મધિ-ધીજ હમે એ મંડળીએ આપેલાં આગ-લાં ખરેખરે સોકાબોગી બાપણો ખતાવા માગ્યે છે. “ખુદરતી માન” ની અગત હમા ના પાડતા નથી, પણ “માન પ્રયા રક” ખીજાં સર્વે કિશમના અગત્યનાં માનની જે અગત ના પાડે છે તે કેટલું ભુલ બરેલું છે તે પ્રીય વાચનાર, આગલ એજ મંડળીએ આપેલા નીચલા બાપણોથી જોઈ સે. “જાદુઈ વિમે બાપણ, સેજર-ડીમેનના આલાકી બરેલા એસોના અખ-તમ, વિદ્યાના લાભ અને મંત્રોપ, શોડા-ધાતર લેમોનેડ અને કોલનવાતરની ખના-વત, બાપણો ધંધા રેજગારમા આમશુ ન થતા દિલોભનથી આતુર રહી ધંધરની સેવા કરતા રહેજો, શિક્ષિની હવકાની હક્કત, જોશીઓના જોડા વહેમા, બચ્ચા ને પરેણું પેટ્ટાવાની પારસી, ખાલ કેલ-વળી, હિંદુમતાનમા અનીચની જરૂર, પુગતમ ધરાનનું રાજ પડી બાગ્યું તે વીસે, નાહાનપણમા વરણવાતા ગેરફાઈલા, દારૂ પીધાથી થતા અવચલુ, ધુરેપની ગાટી લડાઈઓનાં કાગલો, વચલીની ગણતરીના લાભ, બચ્ચાઓની તરખાંમિત, દુનેલાં મા-શુશની ગરદાશ, કેવલણીના વધારાની અગત, લખવા તથા છાપવાના હુનગન શ-એદા, દીંદુરતાનની આરતો, તેમની હાલત, અને તેમને કેવલણીની અગત, માણુચ જનની કુજ, ચલીપડની જરૂર,” ઇત્યાદી બાપણે જોઈથી વાચનાગની આતરી થયે કે તેને જેની કીમતના પ્રભ હવોગી અને પ્રભપરંદ બાપણો વીચે બોલે છોએ ને કેવી કીમતના છે. મને તેની પણ હાલની

“માન પ્રયાગક” માટે હમા મગરખ છોએ. તે તરફ હમે માનની તજાથી જોઈએ છોએ અને તેનું હવોગીપણું વધે એટલા માટેજ ખરા મીતભાવથી હમને તેનાં શબ્દમા આટલું બોલવું પડ્યું છે. પારસી પ્રકાશમા એ મંડળીના આગલા બાપણુ કસોમીના નામે જોઈ હમને વધારે નાસિ-પાચી એમ ઉપજે છે કે હાલના નવા કેલ-વાએલા જુવાં-વાઓની બેદરકારી મને એટલી હોય નોપણુ તેના આગલા મદદ ગારીએ તેને એકદમ શા શબ્દબધી છોડી દીધી છે. હમે તેમા દાકટર અગદેશર બાજુ-વાલા, અગદેશર ધરામજી મુય, એલેજી નચરવાતજી માચતર, કાવચજી એલેજી ખખાતા, કાવચજી નચરવાંતજી કાગા, કાવચજી શાપુરજી મહેતા, કેપચર હોમમજી આલપાધવાલા, જાગીરજી હેરામજી પંચકી, દેશાબાઈ ધરામજી કરાકા, દાકટર દેશાબાઈ બેજનજી કલગીવાલા, પેચતનજી અગદેજી શગર, પેચતનજી જાહાગીજી તાલીઆર-ખા, પેચતનજી દાજબાઈ હુનવાલા, ખર-જોરજી રશતમજી મોદી, બમનજી પેચત-નજી માચતર, બેરામજી અગદેજી ગામી, મેરવાનજી ધરદુનજી મરજખાન, રશતમજી પેચતનજી ખીલીમીરીઆ ઇત્યાદી બાપણુ કરતાઓના નામે વાચી અજબ લખ્યે છોએ કે શું તેઓએ પોતાનો વાચવા લખવાનો માહવરો તદનજ છોડી દીધો હશે કે અજે તેણે મધિધો કોઈને બાહરે પડવાનો આવકાશ મલી શકતો નથી. આજના નામના વચારે કેલવાવવા જુવાનવાઓ આગળ જોએ, પોતાનું પાણી દેખાડવાને દગતા હોય તે હમા તેમને ખાતરી આપીએ છોએ કે તેમા તેઓની ખીલીક વગર કાગ-ણી છે. વિદ્યાનો શાખ કરો પણ એકાએક અટકી જાય તેવો નથી. તેને જેમ બને તેમ આગળ વચારો બેઠે છે. આ-

ગતા નામોમા હજો રૂકત મીં ભા-
 હાગીરજી બરજોરજી વાછાનું નામ
 એવું નોંધ્યે છીએ કે નેવણે હજી શુધી
 પોતાની એ માનીતી મડલીને તજી
 દોરી નયો. એક દાદાબાઈ નવરોજીનું
 ખીણું એક નામ તેમા એવું છે કે નેમ્મી-
 ની ખીજી જાહેર થેવા અને રાકાનો તરફ
 નર્મર પુગાડતા તેવણ તરફની આ મડ-
 લી તરફની બેઠકારી માફ થઈ શકે
 તેરીછે પણ ઉપતા બે નામો શીવાય હમા-
 રા ધારવા પ્રમાણે ઉપલા સરવે શાહેનો
 પોતાની માનીતી, જાતી મેહેનતથી ઉભી
 કીધેલી, અને લાડ તથા પ્રીતથી જાહેડી
 આગલ વધારેલી એક પુરી મડલીને
 લાપક વારેશો પુગ પાડ્યા વગર તેનાં
 ઘડપણના વખતમા ડોડી જવાના તકશી-
 રવાર થયાછે. મરનાર દાકટર બીનશન,
 હાનના દાકટર મીચેલ, અને મારજનત
 એટકીનશનની ઘડપણના વખતની વિદ્યા
 અજવાળના મુખધમા થપલી તારોજ
 લાપક દેશિશા તરફ તેમ્મીનું ધ્યાન જેમી
 મીં પતેલે આ અગતની બાબત ઉપર
 હમારે ધ્યાન એમવાની એક તક આપના
 મટિ તેમનો ઉપકાર માની આ દુક તવામ
 મમામ કરોએ છીએ.

**એક આરત જેનો દીકરો મરી
 ગયો તેની ઊપર લખેલી
 દુહીતાનો અધુરો લાગ.**

મા જોડા ! તુ આજ મહેને એવા એલમ !
 કે હર આ આરતજી કરે જાતમ
 નેમ કુંજ એક બહુર મમજ બેજાન,
 સાલ તમારાશીરને કુંજ બેજાન,
 તેમ કર તે એવમથી હું ઉવની અસર,
 જામે તેના મનને કરી રાહુર,
 નાનુકાઈને ખુનમુરતી સાથ તે જવ ન
 એક અધારા આરતમા થઈ જાવીશન,
 મુશ જોગે, થન નહિ તેને જાતર,
 દીવા અનેક રાત તેજી જનવા વમદ.

શો. કા. ખંખાતા.

નીંદા.

(જે. ખી. રસોની ફ્રેંચ કવિતા ઉપરથી.)

રાતના કાલાશ અને ચુપકીરી માટે,
 અલાવેજ તુ તાહેર દોનખી કામ,
 હાંકેછે તુ તાહેર બીહામણ મુખ,
 બાસણ કરી બલાઈનો ડગારો વેશ
 જન કરતા થયારા આરાનાંબોની માટે,
 થા થયાર અંદર લપટાયવા આશક માથુક,
 આ નિરદોષ હોતા બાપ અને બેટાની વચ્ચે,
 અડકાવી તુમલા તુ પાડેછે કોટ
 પાકો જરીથી ભરેલા મહજબી ઉપર
 નહિ છોડે અથરે તુ જોડવા બાહતાન,
 તો રોસત અને આરાનાંવ, આરાકે—માથુક,
 થા બાપ અને બેટાનો તુ રાખે શું ભાર !
 કાતેલ એકરથી લપટાયલી તાહેરી જુવાન,
 મોહટા ને અમરત થયલા હાંસરી નામ,
 કહેછે નીચ બહુશુધી નાહકે બદનામ.

J.

ખોટી માયાની જગત.

(શિખ્યાઅમદી ઉપરથી.)

બેગદર ! આ બહન ન રેહી કોઈની સાથ,
 રેસ તાહેર બહનના બનાવનારને આપ,
 આ કુખાના ખુલકો ને રોસત આગમ—
 થી કીડાવી હાથ તાહેરા અથડો કાપ,

કારણ કે તુ જ સરખા આ વી બીસ્વાર,
 ખોટી આ માયાની જગત ઊપર,
 મુખ અને તુ ખ લેખની થઈ પડવા દાર,
 ને કુચ કરી માલ્યા તે જોડાનની અદર

પાક અથરે જન તાહેરે ખાકો આ તન—
 થી છુટીને ઉડવા થાપેછે તૈયાર,
 તું તખતપર આરે તુ તાહેર કહેન,
 આ ખાલી જમીનપર, સપજ એકમાર.

J.

ધોળીવજાવ—ન બર તજર વાલાં ધેરમાં.

મુખ્યં વર્તમાન ડાખાખાનામાં મનચેરજી હોરાંગજી જાગોશી છાપ્યુંછે

વિદ્યામિત્ર.

પુસ્તક ૮ મું.

ડીસેમ્બર ૧૮૮૧.

અંક ૧૨ માં.

બેનહર અને બહેરુમુનીર.

નાટક આર. ઝંકી.

અંક ૪ થો—દેખાવ ૮ મો—હેલો.

.માં રોહાદીની મીન્સશની આસપાસ
લીઈ, ભત ભતની રોવાની રંગરંગી
નન ભાતભાતની આતશબોલો આલુઈ, અ-
ને શુર તહીયાઓ શાયે તમામ શાહાદીનો
શીમાર કરેલોઈ. મીન્સશમાં પાદશાહ, રાણી
અને રાણીઓ, અમીર હોમગરા, હરમય-
શીઓ, તથા બીજા લોકો આજુ બાજુ બી-
રાજેલાઈ.)

પાદશાહ—શુકર! શુકર!! તે ખાર હ-
તાલાની રંગાહમાં ખરી શુકરચુલ્મડી
'ભવરી ધોઈ કે તેજ રહેમી બાપની
રાજ્ય લેવી કરામતની ખુબીથી આજ-
ના લેવો ખુબારક દીવશ, આજનાં શરખી
ખુશ ખુશાલી આપણે જોવા અને જાણવા
રાખીઆઈ, બાકી છેલ્લે ખખર હતી કે
મિકવાર યુમ યાવલો આપણે બેઠા છેલી
ધડાંએ આવી મલશ અને તેની સાજવા-
રીની ખુશી ખુરમીની આ યુગ્મની આજે
મીન્સશ મામારવાને આપણે શામરયવાન
યાલુ. એ શાલુ' તે કીરતારની રહેમતીજ
બુનેજોઈ તેથી તેના હજારે હજાર યુગ્મ-
નિઆપણે પ્રવી પ્રવીને બમલા સમવા-
ઈ. (પાદશાહ યુગ્મનાં જોલેઈ તેની શાયે
ખ ખીમીન્સશ યુગ્મનાં યુગ્મનાં કરેઈ.)

રાણી—ખર' છે કે ધીરજ ધરવામાં
મોટા ધરવછે અને આપણે ચલુરીનાં રા-
ગણ કેવા શારા મલીઆઈ. તે આપણે
આપણી નજરો નજર જોલુ'છે અને આખી
ખબકની ખાતેરી યાલુ' છે હરેક શુકરને
શમે ચલુરી ધરવાથી ચાહેખજ મહાવ યાવ
છે, તો પેઆરા ખાવ'દ આ મીન્સશને
દરમેઆન. બાગે બુલ'દ અવાજે મને પણ
આહરીન કરેઆ વતી ચાલુ' નથી.

(રાણી કરીને આહરીન આહરીન બોલેઈ તેમાં
આખી મીન્સશ શાયેવ શાઈ બધાં જલુ' શાયે આહ-
રીન કરેઈ. રોહાદીના નમારાનાં અવાજો યાલુ;
અને રંગરંગી રોહાદીઓનાં બહાલા શમકાર
શમેત શાહાલો જોનહર પિતાની મોહરદાર બરેકુ-
નીર શાયે બમલમીરી કરીને તેમજ પરીનો શાહાલો
વહરબલી શાયે મેહલમાંથી મીન્સશમાં આરેઈ તે-
મની આમલથી બે શાહેલીઓ જરમીન પાશામ,
અતરદાનીઓ અને આરીવાદનાં રાનનમ રાખના
ચારીનાં ખુમચાઓ હાથમાં ધરી ધીમી ચાલે ચાલ-
તાં મીત ગાતાં ગાતાં શબ્દ યાલુ.)

[શાહેલીઓ વરરાજાઓની પધરાંમણીનું
ગાયત ગાએછે.]

(રાહ—રશતમ કરે આરામ—

મેહલમાં રશતમ કરે આરામ.)

બસે ખીરાજો શાહાબદા—મીન્સશમું,
બસે ખીરાજો શાહાબદા—ટેક.

મીન્સશ મલોઈ શીમાર ચલુને,

બેઠા છે અમીરનદા,

રામ રચીલાં, ખુબ રચીલાં,

ધાંમ કુના ચાલીછે નદા.

મીન્સશમાં

દેવ પરદેશથી આપુલે લોક,
રેશણી જપકે છે જાણે આદ્ય,
કુલે ગુણે રંગીન ગાલીયા,
કેવા શેભે છે તેના શાધા,

મીઞલશમા૦

ચૈરે ગાજીએ, ગામ રચીએ,
લોક દોડે છે જાણ ને આડા
શાહાદીની જુગમા આની પડીને
બનેઆછે લોક પેલા ને ગાડા.

મીઞલશમા૦

વગલા ભરે કદમ કદમે,
મુખારકળાદીના શાભલો ગાણુ
તૈવાર કરી છે, સુંદર મેઠક,
તે પર લેવા તમારો ભગા.

મીઞલશમા૦

(શાહાલદાને મીઞલશમા આવતો જોઈને રાણી
શાખી ભઈ, બપઈઆ લઈ, કુલે વધાવી લેઈ-
અને પાદશાહા બિઠી જાડાના હાથ પરી આ
ગવ લાવે છે)

પાદશાહા—આવો માહગ મેઠા અને
બિટોઆ—તમારે મુખારક રેશન ચેહરે
જાહેને, આજે આ ખુશીની મીઞલશમા
મારે બુદાપો જાહેને ગોવા મને જવાંની
આડીએ, અને હાવા હજાયા મારી છાતી
અને શીતો જાપની આવેઆછે કે જેનું
વગલુન માગથી ધાવું નથી. મટે દુકમા
તમને યરવેને આજની શાહાદીની મુખાર-
કળાદી આડીને હું કાજી-મુખાને પ્રમા-
ઈ કું કે આપણા વડીલ કે આનીઆના અ-
ગવ ગવહઆ મુજબની કીરીઆ અને
આનીરનાદથી આ બધે જાહેની ચેહા-
દી કરી આપો.

કાઠ—મુઠા—ખુજાએ, પાદશાહ ચવા-
મન (બધે જાણુ એકકા જોડનો હાથ લઈ
શાપે જાણા ગહી આડીગવાદીએ.)

પરપમમા પેદા કરનાર શાહેખનું નામ સહ,
તેના મુખારક નામની તમને વચાઈ દહ.

મેનની આડીએ તમારે જોડું શરી,
જનમા જનમ ખુશી ને કાવમ ગહી,

ભોગવળો શુખ ને આનંદ ભારી,
દીલ શખી ને શખાવત ગખળો ભરી,
યાજો નામના બિહવનાર કુશમેનને તારનાર,
પુણના કામમા રહેજો શદા બિશતવાર.

દેવ દરજોનો કરનો હમેશા નાશ,
નેરીનો ગહી જાવ પમગતો વાશ.

ધ્યાન આપજો પુગવળોના જે રવાજ ખામ,
મુધારે કરનો જેની જરૂર હોય આશમાય.

જીવંદ તન, જોરાવર દેલ ને ખુશ મન
ધી હમેશા મુજબજો તમારા તમામ દન.

ભોગવળો ચારી આલમનો પંચાર,
મરીબ નાવારજાના યાજો દેલદાર.

માખાપ, બિશતાદ ને વડીલોને આપી માન,
ધરજો દુન્યાઆમા ચાલુએ, શાભન ને શાન.

નાવારેશ નાઆરેની પ્રવીઆદર ધરી કાન,
પેઆડજો તેપર જોઈવું તમારે વિઆન.

શાભલો:—

દુન્યાઆમા હઆદગારીનાજ કરવા કાંમ,
જેમાં નહી ગહી જાવ કંઈ પણ આમ.

ખુશી યાવ આખું આપણું ગામ,
જોઈવીવારી શરવેનો હીધામ.

કવુ કામ જેવુ કે જેથી યાવ નામ,
વડાઆમેની પેઠીના બેલી પંચાન.

કરી તે નમીએવળી શારી પેરે પીછાંન,
કે તેથી યાવ મજીનું કામ યરનજમ,

ન પોએ કજીની કથાજો અંધામ,
કીરીનો ડંકો વાગે શધે દાંમ દાંમ,

વાખવાખીનેજ પોકાર યામ કામ દામ.
એ વાતપર વિઆન આપવું મુઠામ,

વની ચુટી કાહાડો મજનો હુનો પરદાંન,
કે ધણું જરૂર લાવે શધાનુ પરીણામ.

દુન્યાઆમાં મટયુગે ચીન કનકાન,
જીનામા જીનું, પગાંલું તે મંમયાન.

તેની મંયાલે તમરાજની તીલે જોડાન,
તેને ગાઈ જોખી ગખનું એ નીધાન,

કે મગને એક મરખું આપવું માન પાન,
તેમા કશુ કરી જનનું નહી પેદામ,

કેલુ' નહી જોઈએ તમને કંઈ લખાન.
 દુઃખાંજ કહેલાંની રાખની ચારો બાંન,
 કે તેથી મિલવશે એમરનું ધણું માંન
 માંબલી લીધું છે તમેએ મુંઘ બાંન,
 પસતી વમાવવી, જાંહાં હોય જંગલ વેગું ન.
 કોઈની માય પંચાતી કરવી નહી લાંમ,
 મદતા ખરચની કરવી ન જોઈએ વાંન.
 એમાંજ છે ખરી જોખન ને ચાંન,
 બધું શમાલી આલશે તો ન પોંચશે હાંન.

કોણી દુવા ને દીવેલા આશીરવાદ,
 આહુલી સુરાદ, ને મગિલી દાદ.
 બર લાવશે તે દાદગર દાવર
 હોયે વેનેઆજ છે તે ખરે આવર.
 માટે મુંઘ થયો તમાને આંખીનો, આંખીન,
 કરે સંધાએ આશીનો આશરોન.

પાદશાહુ—વજર, આ શેહાદી તમાંમ
 થાઈ છે તેથી આપણી શાહેલીએ શેરે, શા-
 હાદીની મુખારકબાદીનાં ગોણાં ગવારોને
 આ મીજલશ (અને આ એલ) બરખા-
 સત કરો.

વજર—ખહેતર ખુબ—શાહેલીએ—
 અમ, મીજલશને દરમેઆન તમારા ખુશ
 ચરેદ ને શુદર હલકથી ખુબ લલકારીને
 ગાણું ગાઇ બતમાયો.

ગાયન.

(ચાલકા કેનશાની સાથે ઈશરેલ શહાપર ગાવાડ.)
 શેહાદી મુખારક, ગાણું મુખારક—ટોક.
 ખુબ ખુશી થઈ છે, રમત ગમત પાઈ છે,
 નવજવાંન શાહાદા, રૂપ શુદરી બાઈ છે.

શેહાદી મુખારક.
 બે શાહાનદા તે હાંઈ છે, બે રાજનીજ
 હાંઈ છે,
 લાગાં લગમ, શુભચમન, એતો ખરી કદ
 ખુદાઈ છે.

શેહાદી મુખારક.
 એંદર ખંદન ને અંદર લગનની એ ગુલાઈ છે
 રાજ રાણીની લાંબા વખતની આશપ્રસાઈ છે
 શેહાદી મુખારક.

આવી મુખારકબાદી, તે મુખારકજ થાઈ છે,
 રાંચશગરોની એતો તમાને વધાઈ છે.

શેહાદી મુખારક,

ગાયન.

(સહા—કરીએ મજીને મવાંમ—ખાઈએ—કમએ
 સહને સવાંમ.)

કીરીઆ થઇ પુરી—શાહાનદા.

કીરીઆ થઇ પુરી.

હવે કરે એશ ને આરાંમ.

વાંણી શમળો તમે રંગો—શાહાનદા કીરીયા
 જોહાબતથી લાગી હતી માયા,

કુર થઈ છે બજા જુરી—શાહાનદા—કીરીઆ
 શાહેલીએ તમને કરે છે મલાંમ,

કલાંમ સજો શુની—શાહાનદા કીરીઆ
 એલખી કીધી તમાંમ.

હવે થઇ આશનાઇ પુરી—શાહાનદા કીરીઆ.

સમાપ્ત.

આશા.

(૨ સેંત વીકતરની કેંચ કવિતા ઉપરથી.)

ભલાઈ ને મુખને પાદરનાર તું,
 અરે એ આકાશની અમરત પરી
 પડે છે માણસ સઉ તાહરેજ આધાર,
 આવેલ જ્યારે તેઓપર કુખીના કમ.
 છાંદેલ જ્યારે તેઓને આ કુખાની અજ,
 વલગેલ તું તેને ત્યારે વજાઈથી પ્રગ;
 દેકાવી તું તેને આપેલ હોરજ,
 ને ઘિજવેલ સહન કરવા છંદોનાં રૂખ.
 કુખાના જોહલા આ સાવર ઉપર,
 નથી જ્યાં ડિન્દર મા નખો ખંદર,
 હરદમ જ્યાં કુકેલે રિતલ પવન,
 ને તુફાનડું રાજ જ્યાં ચાલેલ હંમેશા,
 ત્યાં હરેલ તું બધુક તાહરી ચવઃપિરાન,
 વઢેલ જ્યાં મુખો નારાકરક તુફાન,
 ને છંદોની ડિરતી તરેલ સવલ,
 સકડી તે શાલ વચ્ચે પાણી ઉપર.

J.

એક ચીનાઈ મુસાફરની ફીલસુફી.

૫૪ ૩૨ ગો.

હિલ્લાં પત્રમાં બ્યાન કીધેલી ખુબશુરત
ખાંદી પોતાના શેઠ સાથે નેકાહ
કરવાને કબુલ થાયછે.

Can gold calm passion, or make reason thine ?
Can we dig peace or wisdom from the mine ?
Wisdom to gold prefer, for 'tis much less
To make our fortune than our happiness :
Nothing is meaner than a wretch of state ;
The happy only are the truly great.

Young

આખું જનતાનખાનું ગડબડ ભરી ખુ
શાલીથી ગાજી રહ્યું છે. પેલી ખુબશુરત ખાં-
દી એલીમે પોતાનો બાપકા ધર્મ તજી મહ-
મદી ધર્મ એખાત્યાર કરવાને અને પેલા વુ-
માખી ધરાનીની મોહરદાર બનવાને કબુ-
લ કીધું છે. આ દાંકણે એવેના મોહર ને
ખુશાલી પ્રગટી નિકલીછે તેનું બ્યાન કર
વું જ મહાલ છે. ખાનું અને ગાનું દરેક
ઘોરડામાં આલુ છે, અને કંગાલમાં કંગા-
લ ચુલામ પણ પોતાની જાંજીરનાં મંક-
ર બુની ગયેલા અને મુસ્તાફાખાદની ખુ-
શાલીમાં ભાગ લેતા હિસે છે. ખીચાગી ચુ-
લામોની સી અવરધા ! આપણા ૫૪ નીચે
અંખાનાં ધામે કરતાં પણ તેઓની હાલત
વધુ કમતર ! તેઓને ફક્ત પોતાના મગર-
ખુ ધણીના જાખોગ મારેજ મરજવામાં આ-
વ્યા છે કે તેની તાબેદારીનાં હાથીઆર તરફે
તેઓ યુવયુવ તાજીમ તવાજીથી તેની નો-
કરીમાં ખડા રહે છે, તેનાં દુખોમાં ભાગ
લેવ છે અને તેની ખુશાલીથી દરખ પા-
મે છે. અરે ખુદા ! એક આદમીને સુખી
કરવા મારે કેટલી જાની ચીજોની અગત !

ધણાજ ખુબશુરત ચેહરેનાં આર ચુલા-
માને (જેઓમાં હું પણ એક છું) હોકમ.
મલ્યો છે કે તેને પોતાની બાનુના ઘોરડા-
માં લેઈ જવા મારે તેઓએ તૈયાર રહેવું.
સુગંધી મથાણોની રોશનીથી રાતને દિગ્ધ
બનાવવાની છે. ધણાજ મોટા ખરચે ગવૈયા
અને નાચનારાઓને રોકવામાં આવ્યા છે.
આવતા 'ખરખુરા'ના તેહવારે ઉપર ગાદી
ની ફીયા થવાની છે, જે દાંકણે વાંજણી
સ્ત્રીઓમાં, પરણતાં જોડાંને ત્યાં પુષ્કલ
શરજાની વૃદ્ધી થાય એવી બંદગી કરવા
માટે, એક સૌ 'તેલ'ની ખેરાત કરવાની છે.

પૈશા ધું ચીજ નહિ મેલવી શકે? એક સૌ
નોકરો તેઓ ખરા જીગરથી પોતાના શે
ઠને ધિક્કારે છે તેઓને (પૈશા ખાપી) ખુ
શી રહેવાનું શરમાં જ મલ્યું છે અને તેઓ
ખરેખર ખુશીમાં આવી ગયા છે. એક સૌ
ખુશામત્યાઓ તેનાં હોકમને તાબે ક્ષેપ
હાજર રહા છે અને તેની તારીફના ખાંકા
તેના કાનમાં ટુકયા જાય છે. સમસી ચીજો
જીપર મરદારી બોગવનારી ખુબશુરતી વટી-
ક જ્યાં પૈશા હોય ત્યાં હાજર રહેવાવાં
ફાંફાં મારે છે અને તેમાં તેને વખતે નિ-
રાય થઈ પાછું વલવું પડે છે. ખાર વટીક
પૈશા તરફ જ હમેશ દસે છે, અને જો એ-
વી જગે તે જોખા અને ખાલેજ હોતો ન-
થી તોપણ ત્યાં તે એવો હોવાનું દાલ થા
લે છે.

પરણનાર વરરાજનો બપોડો અને દાક-
માંટ મર્ચ કરતાં ચલવાનો છે; પ્રકત તેની મા-
થે પરણનારી બાનુના કિમતી લેખામજાં તે-
ના બપોડા જીપર સગમોઈ ભોગવે છે. ધણા-
જ જીઆ પોત્રાકથી શીંગાર પામીલા જ
ખાનેશરા તેને (વરરાજને) તેના સુવાનાં
ઘોરડા સુની પોંદાચાડનાર છે. પરણતી બા-
નુને પણ એજ મિત્રાલ ત્યાં લઈ જવા
માટે, ધરાનનાં જાયામાં જાયાં કપડાં પેહ
ડેલી છે સ્ત્રીઓ દાજર રહેનાર છે.

મુરતાદખાદ કાંઈ શીલસુશ્રી નથી અને તોપણ પોતાનાં અંતઃખાણપણમાં તે તદ્દન મંતેષી છે. પુઝલ ગુલાગો, ઉટા અને ખાપડીઓ ધરાવ્યાથી તે હવે વધુ મેલવવા માટે ઇતેન્દ્ર નથી. 'મિનરવસ'ની કે તાંબુનું એકપણ પાનું તેણે વાંચ્યું નથી અને તોપણ તેના ગુલાગો મને કહે છે કે તે તદ્દન શુષ્કી છે.

કોઈ કોઈ વેલાએ મારી અકલના હુકમો આમે નાશ્રમાની બતાવી મારું દિલ જે આના જેવું સુખ ભોગવવા માટે તલપે, તો તેને માણસાઈ અવાચની એક સાધારણ નબલાઈ માત્ર ગણી તમે દરગુજર કરશો. અને તોપણ તેનાં જેવાં અમાનપણાં સાથે તેના જેવી દાહત મેલવવાની આશા બાંધ્યામાં શકદા શું? આયાગ દાહત ધરાવ્યા છતાં મનની ખુશાલીએ નહિ ધરાવવી, ખીજાઓને શુષ્કી કરવામાં આપણું પોતાનું શુખ મમાપવું નહિ સમજવું, અને છેલ્લે ખુબસુરત બેલી-સ'ને શીલસુશ્રી શિખવવાને અશક્ત બનવું તેના કરતાં તો એવી દાહત નહિ હો-મલીજ બલી.

શું ડકત એક સો ઉંઠ, તેટલાજ ગુલામ, પાંત્રોમ પોડા અને તોતેર ખુબસુરત ખાપડીઓ ધરાવવાના અબખરા અને હવસને માટે સોના જેવી શીલસુશ્રી, અકલ અને દાહવણને હું છોડી દઉં? અરે ખુદા! મારી અકલને હું આવી નજીવી ચીજો માટે વેચવાને લલચાઉં તે આગમચ અને જમાનમાં જીવતાજ ગરક જવા દેજે! હલકામાં હલકા માણસોથી પણ મને વધુ હલકો પાડજે! મારાં જીવતાં નખ તોડી નાંખજે! શું હું તે શીલસુશ્રીથી છુટા પડું જો મને માહરા હવસો ભોગવ્યાને બદલે એઓને દાખી દેવા શિખવેલો, જો મને મા-હરાં બદનમાંથી સઘલા જીરમાઓ નાશ્રુદ કરી, મંકોટોની વેલાએ પણ શાંત રહેવાને

ટકો આપેલો! આવી શીલસુશ્રીને જોની મદદથી માહરાં હાલના મંકોટમાં પણ હું નચાંતાઈથી શરૂ છું તેને ગમે એવાં પણ સુખના બદલામાં હું છોડી દઈશ, નહિ! કદી નહિ! એવીજ જેવી પણ ખુબસુરત બા-નુ જો મને તેમ કરવાને સમજાવે તોપણ કદી નહિ!

એક ગુલામડીએ મને ખબર આપી છે કે પરણનાર બાનુને તમામ રૂપેરી વણત-ના સેવાય પેહડાવામા આવનાર છે, અને તેણીના બાસમાં 'મ્યારમક'નાં ગોરામાં ગોરાં અને કિમલી માતીઓ પોવાનાં છે. પણ ખચીત, આની આવી નજીવી બાબદો જેમાં આપણ બંધિને કશું પણ લાગતું વગર નથી, તેની બાબદા લખી તમાને શા માટે હું ફોકરોને ક'ટલી આપું. આપણ બંધિની જીદાઈથી માહરાં મન ઊપર એક ભતનો અંધકાર પડેલો, જે અતરે આ-લવી શાદી રામચની અને ખુશ ખુશાલી-ના દેખાવોથી પણ દુર થઈ શકતો નથી. કદાચ તે કાંઈ ખીજા કારણોસર પણ હોય. મારા જેવા કેટલાક એવા ક'ગાસો હશે કે જેઓને પોતાની મુસીબતમાંથી છુટવાનાં એક છેલ્લા સાંધણ તરીકે આંજીઓ પાડવાની વડીક મનાઈ છે.—એજ અર્થ.

મોહનપત.

(અ) વાહતર સ્કોતના "મિનરવસ"ના લીલ કેનતોની ખીજ કલીનો તરજીનો.)

સવાહના હિવામમાં મોહનપત કામ જી ભરવાદની વાસલીને આપવાનું તાન, બેસેલે તે લરાઈના હિંમમ અંદર સરદારના અસવારી ઘોરા ઉપર; મેલસેઆ કરેલ તે તેના દેખાડ પેહરી ખુશ વેસમી થા અરોન જરાવ; ગામરે તે લીલાન પર કરેલ નાચ, ને દરબાર ને ઊવનીમાં ચલાવેલ રાન, હકુમત તેની ઉપર માનસ ઉપર; સરદારો તે ભાવેલ કરેસતાન સર; કારન મોહનપત છે પાતે જનત, ને જનત બી અરેલ મોહનપત કીત.

શીજ કાદ અંખાતા.

પોસ્ત ખાતામાં સુધારો, સેવી ગસ બેંકનો વધારો.

પ્રજનના દરેક માણસને જનતા સુધી પોતાને પોતા ઉપર આધાર રાખતા શિ-
ખવવું, એ દરેક સીયાની યરકાગેના ખાસ
નિયમ હોવા જોઈએ. એવા સુભ નિઅ-
મ જનની રાખવો. બનકે એ નિઅમને
અનુસરતા પ્રભ ઉપોગી તેમજ ગજ્ય બં
ધનને મજબુતી આપનાગ, બેવરે આસીર-
વાદ પામેના કામોનો ખોલોલા પાયા ઉપર
વધારો કરવો એ રાજ્ય કરતાઓનીજ
નહી, પણ દરેક અદલ, મદયુષ્ઠી, સ્વતંત્ર
અને દુરઅંદીશ રાજવાધીકારીની પણ
આપ્ત કૃત્ય છે. એના સુલેહ સંપન્નને
જનલવનાગ, ઉપોગ અને વેપારને ખીલ-
વનાગ, રાજ્યબંધન અને મંત્રાગ મંડલને
મજબુતી આપનારા, રાજ્યનીવી સુધારક
અને પમ્દુષાં બજન, ન્યાય અને પ્રભ
ઉપોગી કામો હરખબંધા ઉમગથી આ
રવામાં અને ઉપોગ અને આગ્રહથી
ફતેહમંદી માથે પાર ઉતારતા, એમાજ
દરેક છુટાપણના મુયબ, સુધાગના આ
ગેવાન અને પ્રજના હીમાનવીની કીર્તી
અને માટાઈ મમાયલી છે. એવી કી
સમનું એક અગી ઉપોગી મમ હિ-
સ્થાનની મુકારે દાવ ગોઠાવવા પાયા
ઉપર આરંભીક છે, એવું જનતાજ
કયા હિંદ જુમીના હીતેચ્છુની છાવી
જુગાલીના નોમથી ધમકયા વગર રહેછાં
એ કાંમ ગમી મામના પામન ખાતાઓ
મથે મેંવી મમ બેંકે ઉઘાડવાનું છે.
એનીજ કીમતની સેવીગમ બેંકે, પાને
સોકાના નાણાં બાજેલેઈ બચાની ગખ-
નારી ખોલોલા પાયા ઉપર આજુ થયવી,
અપર જનનીગીર્ઠ ધમાલી મરાશી પેટે

ડાઝો આજુ થઈ ફેલાવો પામવાધીજ
એટ જીટન અને આચરલડના નોડા-
યના ગજ્યોની આહસીક પ્રભ વેતાર
વેતેવારમા આજે પેટેલો દરજ્જો ભાગવવા
પાંખી છે. એનીજ કીમતના ઉપોગી
કામદારને ઉતેજન અને આમરે આપ
નાગ, ધધાદારીઓની મગવડ વધારી વેપા
રને પુસ્તી આપનારા મરાશી ખાતાઓ—તે
હાલ નસીબના ચરખની જુનંદીએ પોહોચે-
લી પ્રજાનો આવતી ઝોલાદ માટે ગોયા
માહમુર્ઝ, વેપાગનુ છુટાપણું, સ્વતંત્રતા
અને સનાધાર શિખવનારી નિશાણો મમાન
થઈ પડી છે

તપાલ ખાતાની સેવીગસ બેંકોના એવા
ચમતકાગેક શાયદાઓ જણાવા બલકે લગ
ભગ વગર થકે સાબિત થઈ ચુકા પછી
તેને આ હિંદ જુમીમા પ્રવેશ કરતી જોઈ
આપણને તેઓની પ્રતેહ માટે થક ખતાવ
વાનું કાઈ પણ કાગલુ દીઝનું નથી. “દોલત
વગર દુન્યાં,” અને “દોલયાં સંગર
વાની બેંક” એવા મથાલાઓ તમે ૧૯૦૬ના
સાનમા એક યુજગતી અને ખીલ્ત હુગ
રેછાં ચોપાન્યાની આ વિધામિત્રમા લેવા
પછી નોધા હમાગ વાચનરાઓને એકવાર
શરીથી વાચવાની અને નો ખાની થકે તો
તેના અમુખ ચોપાન્યાઓનાજ અભયાસ ક-
રવ ની પ્રીમ વાચનારને હમા બવાગણ કડી-
એ છીએ તેમા ‘સેવીગમ બેંક’, ‘ધી જન-
મ્ય ફૂલીપેનચનકંડ’, ‘સાદપા મંગરવાની
બેંક,’ “તપાલ ખાતાની સેવીગમ બેંક,”
વગેરે મગશી ખાતાઓના કાપત લખાતા
દલીલ માથે લખાનથી અને સુમરકારક
ગીતે દરગાવવામા આવ્યા છે, કે જે પોમટ
ખાતાની સેવીગમ બેંકનો લાભ મલવાના
બધેમેજતા હીંગાથે નવેમરથી પીઆનજ
લેવાનો ખાસ અગત છે. ગરીબ પણ ઉદી-
ઓગી કામદારના વચને તો તેમાનો સુ-

ચનાગી ઉર મજાનું કેડવધી અમન કરવાને હમો બતામન કરીએ છીએ. તેમાજ તેઓને કમઘ કરનાર કે. નેરુમ દાવના નખોદીઆ મારવાડીઓના નાવ કાગડ મપાતામાથી બનવાના, અને ગવન, નથીત અને પુટાપાના વખતમા મુખી રહેવાના એમમતી એનાએ હાથ લાગશે. તે હવે અમય કરાધીજ તેઓની દવી-ક્રતા અને કંગાલપન નાજુક થશે, તેઓ પોતાને અને પોતાના વાહતાઓને બુખી કરી, પોતા તરફનો અને પોતાના ભાઈબંધો તરફની એક માતેય પ્રજા બળવતા પુ-દ પુદા તરફના આમીરવાદ મેવવવાને લા-યડના થઈ પડશે. નરંગેગ.

એ શું દીલમાં ભુત આવીઓ

હતો કે ?

માણુમના દિવ આંદર ભુત દામ્યુ આ-લી વાસો કહેલે અને તેઓ પાશથી પો-તાની મનગમતું નોમરોડે અથવા કગવેલે એવા વેરેમી નિચાર ધગવનાગમીનો પા-ગસીઓમા પણ કાંઈ તોરો નથી. એવાઓ-નો વેરુમ, જો નીચનો ખાત્રીપુર્વક દા-અસા, થોડા કે ઘણા પણ મટાડવાને પ્રતેહ પામશે તો તે લખવામા હમાએ લીધેલી મેનન મન થયવી વિચારીશું.

હંગાડનો નામીઓ શ્રાવસુર કોનચીજ લનેડે કે જગમનીમાં તે ગોતીનજન શેરમા જી પુરો તે આગમય લાના એક કેધવીક શેરમા એક અજળ ક્રીસઓ દાખસો બનેલો હતો ચીરીમ મા ત્રીમ વગેરની એક જુવાન બાવડી, જેણીને લખવા પા-મીનાનો એક દગ પાડુ આપડતો હતો નહી, તેણી તારે મુખન હેમન થઈ. આ તાવની જુમમા તેણીએ માલસા બકરાનું અને

બકિનજી કરવાનું ભરી કીધું. ચેતીન, ચીક, અને હીન્નુ જખાનના વાકપોના વાકયો તેણી ઘણીજ દમામદગ દવમા અને રપટ રીતે બોલવા લાગી આનો ખુલાસો લાના વેદમી પાદરીઓ અને જોગીઓએ એવા આપ્થો કે તેણીના દિલમા એક ઘણાજ બહોળો ભુત આવેલો. આ તેણીના કેહવાને આ-દવા ઉપરથી મજાનું મનતી લીકે પેલી બાઈ પોતાના ધર્મ ઉર પુરુષ નહિ હતી. તોપણ આ ખાન્ય એ એક જુવાન તની "જુ" ખામ દ્યાન એમ્મ, અને તેની અગજ ઉપરથી તે શેરમા વમનાગ શીનસુકો અને મનની વિદ્યા જાણનાગમીએ અ એ કેમ ની જતે તસમ કી ડી. તેણી જે જે બાનતી લી તે કામન ઉપર ગુન જાતરી લેતામા આવડું હતું અને તે જાતાગ ઉપરથી માવમ પડડું હતું કે તેમાને દરક વાક્ય પુગની રીતે મમજ પડે એવા અને અકબને અનુમરતો હતો, પણ જુદ તે વાકપોની વચ્ચે કાંઈ પણ મંબધ જણાતો હતો નહિ. હીન્નુ વાકપોમાના થોડાં બાઈબનમાથી અને ખાત્રીના હીન્નુ પાદરીઓના લખાણોમાથી મળી આવ્યા. આ બામમા કાંઈ પણ કાંઈ મા કાવતરું હાથ એ તદન નહિ માનવા જોમ હતુ. પેલી જુવાન બાઈ હમેચની સાલેમ અને એકમાર્ગે હતી અને તેણીને તે વેદાએ મખત તાવ આગની હતી એ ચોક્કસ હતુ. જે શેરમા તેણીએ નોકર તરીકે કેટલાંક કુદબોગા ચાકરી કરી લી તે શેરમાથી કાંઈ તેણી વિષે લાંબી બળર મળી ચકી નહી. આગલા માટે પેતા જુવાન તખીને તેણીની યુગરેલી જુદગીની તખડે દગ તખડે તસમ કરાનો રૂચન કરી કાગડે પેલી દગી બાઈ પોતાની બિશુડી ને લી પોતા માટે કાંઈ રૂચકમ ખા ર આવતાને તદન અમંકન હતી આખરે પેલા તખીને પેલી બુધના માખા જવા અમમ રેહતા હતા તે જગ્યા ચીરી કાઢાડાને

જતેહ પામ્યો. તેણે તે જગો તરફ મુસાફરી કરી, પેલીના માનસને મરણ પામેલા જાણ્યા. પણ હજી તેણીને એક કાકો જીવતો હતો. આંખે કાકાથી તેને ખબર મળી કે પેલી બાઈ જ્યારે નવ વરસની હતી ત્યારે તેણીને પોતાને ત્યાં પાલવાને માટે એક પ્રોતેસ્ટન્ટ પાદરી, તેણીના માખાપ કોડેથી લઈ ગયો હતો, જ્યાં તેણી પેલા પાદરીના મરણ સુધી રહી હતી. આ પાદરી વિષે પેલા કાકો કશું જાણતો ન હતો. માહ મુશ્કેલીએ અને ધણીક શોધ બોલ ચલાવ્યા બાદ પેલા જીવાન તખીને પેલા પાદરીની ઠાંધક બત્રીજીને કુંડી કાઢી, જેણી પેલા પાદરી સાથે જ રહેતી હતી અને તેના મરણ બાદ તેની મીયકતની વારસ ધઈ હતી. તેણીએ પેલી છોકરીની સ્થિતિ આવી અને કહ્યું કે તેણીને કાકો (પેલા પ્રોતેસ્ટન્ટ પાદરી) પેલી છોકરી જાણે બહુ મમતા રાખતો હતો, અને ઠાંધને પણ તેણીની માંમે એક ગુંકારો વટીક કાઢાડવા હોતો નહોતો. તેણીએ વધુ એ જણાવ્યું છે કે પેલા પાદરીના મરણ બાદ તે છોકરીને પોતાને ત્યાં રાખવાને તેણી બહુ જ અંતી હતી, પણ તેણી જ ત્યાંથી બોલગ કરી જતી રહી હતી. આવા તથા બાદ પેલા તખીને મજકૂર પાદરીની આદતો બાંમે આગુતાથી પ્રકરણ ચલાવી અને પેલો છોકરીના ત્રણ જીવિજીવ અને પોતે નહિ બહેલી બાપાઓમાં વાકચો બોલવાના અમતકારને. આહિ ખુલાશો થઈ ગયો. એણે માલમ પડીયું કે પેલા પાદરીને પોતાના અખગચીખાનાની ચાલ અંદર જગા ફરતા પોતાની માનીતી કેતાબોમાંથી પ્રકરણો વાચવાની તથેહ હતી. આ કેતાબોમાંની ઘણી ખાત્રી હજી પેલી બત્રીજીના રવાનીના હતી. તેણીએ વધુ જણાવ્યું કે તેણીને કાકો એક પિદવાન શક્ષ હતો અને હિન્દુ જ પામા તે એકરો હતો. તેની કેતાબોમાંથી હિન્દુ ધર્મગુરુઓના પુરવડો અને શોક અને કાલીન પાદરીઓના લ-

ખાણો મળી આવ્યાં, અને તે મુલકાની તપાસ કરતાં તથા પેલી છોકરીનાં બોલવાનાં જે જીવાસ કરી લેવામાં આવ્યા હતા તેની સાથે સરખામણી કરતા, તે જીવાસમાંના ધણા ખરા વાકચો અખગર મલતા આવ્યા. આ જાણથી આ બેદનો ખુલાશો બહુ થઈ ગયો અને જીવ અને દાકણ દિલમાં વસવાની વાત જમાની ત્યાં રહી ગઈ. પેલા ચાલાક તખી જો આ બાબદની બોલ કરવાને ધીરજ અને મુશ્કેલીથી પોતાના ક્ષાન જાણ નહિ લેતે તો આ દખલતા અજબ જેવા અને નહિ ખુલાશોઆવા શકાય એવા દખલા જાણવાઈ હોમાઓના વેહમને કેટલી બધી મજાજીતી મલતે? એજ મિશાલ જો. આપણા વચ્ચેથી જીવ દાકણોની વાત છોડી દઈ કોઈ આવાક મગજ જાણતા તખીખતા જેનીજ હુશીઆરી અને અંત રાખીને કેટલાક બતાવોની પુક પકડી તેઓના મુલ શાધી કાઢાડવાને જાણેજ બતાવે તો કેટલા બધા નાહક વેહમોનો છે. અને કેટલા બધા અમાનવણાના અધકારનો અંત આવે?

જાણતા દખલા જાણથી માણસનાં અગજની એક ચોક્કસ ખાશીપત વિદ્યાનાએ ગમેત કીધી, અને તે એણે કે જો એક પેલા માણસના બેજા જાણે કોઈ પણ વિચાર થા વાદવાસ્તનો જાણ ખેડો તો પડે ગમે એટલી પણ વાખી સુદત સુજર્મ્યા બાદ, અંતે દખલતા રીતે તે મુલકું વીમરી જવાયા બાદ, મગજની ચોક્કસ હાલતમાં તે વિચારો એકદમ પાછા અચલ જેવાજ તાલ બેજા થાથી જાણ થાયછે, અને આ જાણથી પ્રવાર થાયછે કે આપણા વિચારો અમગ છે. જે ખ્યાત એક પેલાએ માણસના બેજાં અંદર દોઢો થયો તે જો પડીને જીવિ પણ જવાયો એમ તોપણ તે તદન નાબુદ થયો એમતો કેહવાઈ શકાયજ નહિ. કોઈ દાહડે, વગેરેના વગર સુજર્મી જવા બાદ પણ તે ખ્યાલ પાછો બેજો તો જવાનો.

જનમ ચરિત્રો.

૩
દાક્ટર સેમ્યુઅલ જોનસન
(બાગ-દમખો.)

Here lies poor Johnson ; reader, have a
care !
Tread lightly, lest you rouse a sleeping bear.
Religious, moral, generous, and humane
He was ; but self-sufficient, rude and vain ;
Ill-bred and overbearing in dispute ;
A scholar, and a Christian and a brute.
Would you know all his wisdom and his folly,
His actions, sayings, mirth and melancholy,
Boswell and Thrale, retailers of his wit
Will tell you how he wrote and talked and
caughed and snt.
SOME JENTS.

પોતાનાં મરણની યોગ્ય દીવ્ય આ
શમજ જોનસને પોતાનાં મિત્ર “શર જો
ન હુકીનચ”ને પુછીકે કે “મહેને કીયાં
દાટવામાં આવશે,” અને જ્યારે તેનાં ઉત્તર
માં તેનાં જાણવામાં આવ્યું કે “બેશક,
વેચત મીનચતર આખીમાં” ત્યારે એક
કવેશરને અનુચરતા અંતેશ શાય તે ખુશી
યુવા લાગે. ૧૭૮૪ નાં ચાલના દીર્ઘખર
મંજિની તેરમી તારીખે તે મરણ પામી
આ અને તેની કારતીને ઇજ્જતમાં માન
શાય તેજ માયની વીચમી તારીખે તેને
તે પુરાતન અને દબાવા વાલી ઇમારતમાં
જુમીદા કરવામાં આવ્યો હતો. તેની પા
એકે તેના વિધવાન મીતરે પ્રાદી થઈ
આમાં જાતરી પડીઆ હતા અને પોતા ત
રખી છેકી શરજ બજવા ખાતર “બરક”
“શર મારલચ બનબરક” “મીં વીંદહેમ”
“શર જોયક બેકચ” “મીં કોવચેન”
અને “મીં લંગતન” જેવા તેના પ્રખી
આત મીતરે તેની લાયને જાહવા સેધ
માલવામાં લાય લાગા હતા. પોતાના વા
હાતામાં વાહાલા જરી અને મુરખાઓ ત
રખી છેકી શરજ બજવાની એ પુરાતમ
રથમ જ્યારે પારસીઓ મધેથી ચલતર

શુભ થઈ ગઈકે, ત્યારે ખીજી શરવે કો
મા મીસલ ઇંગ્લેન્ડમાં હજુર પણ એ
રેવાજ આસલ હાલતમાં કામ્મિ રહેઆકે.
મરીબ મા બાપને પેટે જનમલા વિધવાનો
ને ઇંગલાંડના તવંગર અમીરે ખાંધ
મરવામાં તે વિધવાન તરફની પોતાની
કરજ બજવા જાગત પોતાને પણ માન
મલેલું શમજે અને એવા તારીખ લામ્મિક
હેતુથી જોનસનની લાયને જાહવામાં તે
નાં વાહાલા મીતરે મદદ લાગા હતા.
જોનસનને દાતીઆ પછી તેની યાદગારી
ગાટે એક રથબ જોયા કરવાને વીચાર
આલતો હતો તેટલામાં “જોનત પોલ”નાં
દેવલ તરફથી તેવા એક રથબને મળે
માગણી આવવાથી તે પુરાનાં અને વધારે
પ્રખીઆત દેવલને પરવાનગી આવવામાં
આવી, અને તેનાં મીતરે તરફની જલક
અને ખતીપણાથી એક જાહેર જગમણું
કરી યોગ વખતમાં ઘણો દબાવા બરેલો
કીમતી લેખ ચાલતો રથબ ત્યાં જોયા
કરમાં આવ્યો હતો. પણ એટલુંજ માન
જોનસનને મળે બથ ન હતું. તેનાં મર
ણની જેવી રીતે ખખર લેવામાં આવી
હતી તેવી રીતે કોઈખી વિશ્વાનને મળે
આગલ લેવાઈ નહતી. તેનાં મરણ જપર
નાંમીમાં દેવલમાં વાપજાઓ અપાઈ હતી
અને શુખીઆ બંધ લખનારાઓ તેનાં
જનમ ચરિત્ર જપર મંડીઆ હતા. તેની
જપર એટલાતો ગીબધો, કથીતાઓ અને
ખાંડાં અનેક કીશમનાં લખાંનો માલતાં
હતાં કે જેવું આગલ કાળને મળે પણ
કચરીતજ બનીયું હોએ.

કેટલાક હીચકારાઓ તેનાં મરણનો
લાભ લેઈ તેની બદગોષ કરવા નીકસીઆ
હતા અને તેઓને પોતાની નહેરી કલમ
ચલાવવાને શબ્દ પાડું હતું. પણ દાક્ટર
પાર નામના એક વિધવાને તેમજુ હીચકારા
પણું જાહેર પાડવાને આવર આલી રીતે

તેમને જણાવ્યું હતું કે “હવે જ્યારે ઘડો મીઠું મરણ પામીએછે ત્યારે દરમિયાન ધર-ડો તેને લાત લગાડાનો વીચાર ધરાવેછે.”

જોનથન પોતાના મરણની આગમન જે એ અગત્યના કામ બનવી ગયો હતો તે જ્યારે હવે હમો પ્રીય વાચનારનું ધી-આન એમવા માગીએ છીએ જોનથનને જોતાને હાથે પોતાની છદ્મીની અમતની નોંધો જે મોટા ય પોના આકાશમાં નોંધી લીધી હતી જે તેનાં મનીતા મીન “અ-જવેન” ના જોવામાં આવ્યાથી એક વેના તેમને તરફથી જનાની તેને લાપચ યદ હતી. પણ એ કામ એકું હતું કે જેથી કરી તેને તરત જોનથનની દાશની તજ રૂપી પડતે. જોનથન જેવા મીતરને તજવો એ કાંઈ “બોલવેલ” માટે નાહાની શુભી વા ત નહીં બોલવેલની તેમ કરનાની હીમ ત તો આલી નહીં. પણ જોનથન પોતાના મરણની થોડા દિવસ આગમન તે સગે નોંધ પોતાને હાથે શમડીમાં નાખી બાલી નાખીઆપછી મોઝવેલે તે માટે જોનથન આગલ પોતાનો પારી વીચાર માની દેહ પુછીયું હતું કે, અમરજો હું તે દશરો તકરાની ગયો હતો તો તમે શું કરતે જોનથનને જાણમાં આવી જવાખ દીધા કે “તેથી કરી તરત હું પેસો થઇ જતે.” બોલવેલને આધારે હમે આ ખીના જણા-વી કે. પણ જો તે ખરી હોએ તો ખરેજ ધરેજ બહુજ બહુતરે એક શરય પુથતક મુમાવું કે, જોનથનને હાથના પોતાની જાનનીના તે હેનાલથી આપણને એ નામાજીવ નાને લગતી ખીજ ધણક અંગતની હકીકતો મલી થકતે.

ખીજું અમતનું કામ જે જોનથનને પોતાના મરણ આગમન બનવીયું હ તે તેના વીનને લગતું હતું જો-નથનને તેને મોટો ડા હતો અને તેથી કરી તે તેનું નીન કરનાનો વીચાર ન

મરણના મુલતવી રાખતો હતો. છેલ્લે શમાયે જ્યારે તેની ખાતરી થઇ કે હવે જ દમીનો આમ નજદીક હતો ત્યારે તેણે પરથમ પોત ના બેગીએ માટે પુઠપરે કરવા માડી અને કોઈ પણ નજદીકનું બેચી ન મલી આવ્યાથી તે પોતાની મીલકતનો મુખ્ય વારેશ પોતાના હજારી નોકર ‘જગનશીથ બાગબાગને’ થેડવી ગયો. તે જાપગત તેણે ખીજા દુરના બેચી અને મીતરને નાહની નાહની મદદ કીધી અને પોતાના ખજા વિધવાન મીતરને પોતાના વીલનીજ મા રકને પોતાના પુથતકપાના મધિથી તેમને મનપથ દરમિયાનથી ચોપડી લેવાને ફરમાવી ગયો હતો. આ મુજબ જોનથન પોતાના મરણ બાદ પણ પોતાના મીતરે, બેચીએ અને વીચારાશુ નોકર તરફની પોતાની જાજ બુલીયો ન હતો.

ધર્મરેજ બહુતરના સંબંધમાં જોનથ-ને ને જમા રાકીએ તે એક રાજના જે-વીએ જે રીથે બોલતા એક લખનાર કહે છે કે “જોનથનના મરણથી એક રાજનો અમલ ખલાશ થયોએ એમજ નહીં પણ ધગલાડના બહુતરના સંબંધમાં રીજમ અવીકાગજ નાજુદ થયોએ. કેમકે જમાજી અલ રાજની જમા લેનાર કોઈ રહ્યો નથી. “જોનથન” અને “બોલવેલ” જે એકલ વખતમાં થઇ ગયાએ તેવોના વખત પછી ધર્મલડ અને જગનથના બહુતરની ગાદી જાપ કોઈ પણ રાજ બેચોજ નથી.” હમારા જણીએ મુજબ ધર્મરેજ બહુતરની એ ગાદી જાપ જોનથનના મરણ પછી લામને વાતે ‘ચોમથ કારલાલ’ ખીરાલયો હતો પણ તેના મરણ પછી હવે તે પાદી પાછી પાલી પડીએ. ડાકટર મા કહે છે કે “જો નથનની વિનતાનો દનદમે અને વીચીતર પથ, તેની આલચનની અલએમ જેની ખાજીખતો, તેની હુડી વખત અન નેક કરી, તેના કીમતી વાણે, ધર્મઆદી,

ખાખસ વીથે તેની પોર ઊપર કેરી કીચમનો સેખ કોતરવા તે વીથેની મુશકેલી ઊપર જેમ જેમ હું વીચાર કરું છું તેમ તેમ ધબરાવ અને નાચીવાચીનાં વખતમાં પ્રથી પડું છું.” પોતાની એક ગલીને જોનયનનાં મોહતની ખપર આપતાં એક વિધવાન અને જુધીવાન સ્ત્રી લખે છે કે “વિધવા બરેલાં રવચ નીતીના લખાણે કરવામાં જોનયન ધાંને કોઈ પણ શરૂ લખનાર થયો નથી અને મને બચ્ચે છે કે તેની ખરેખરી આ પછું ધણાજ જુજ હશે.” હાકીનથ કહે છે કે “તે ગરીબોના ખરે ખરના હતા, અને ગરીબોને પોતા તરફની બની શકતી ચખાવતી શુખી કરવાની જે તે કાલજી ધગવતો હતો તેરી કાલજી મેં કડી પણ કોઈ નામાં લીધી નથી.” તે પ્રકારે અને આપણા શરૂ ગજવામાં નાંહાંનાં નાંહાંનાં છુતા સી કાંચો વગર કખી પણ બાહર નીકલતો ન હતો. અને જ્યારે તે પોતે કલિઆં ચવા પ્રલિઆં ઊપર યુજાર કરતો ત્યારે પણ પ્રેશની સીચી ઊપર નાચાર હાલતમાં સુત્રેનાં છેકરાંઆનાં હાથમાં આરધી દુકાંની મુકીઆ વગર રહેતો ન હતો. જ્યારે તે લનડનથી પોતાનાં વતન “લીમસીલડ” તરફ આવતો ત્યારે મીચ પોરતર નાંમની એક આંને લનડન પાછો પ્રતી વેલાના ખરચ જોગી રકમ આપતાંનાં વારમાં રાખવા આપતો હતો, કેમકે તેનાં ચખી લીલયુરદા પ્રમાણે ગજવામાં છેલી દમદી રહેતી ત્યાં ધર તે ગરીબોની માગણી પાછી ફરતો ન હતો. “લોરડ આમ” કહે છે કે “જોનયનની મીનાચારી લીલયુરની નહી પણ કાલજી પુર અને જલત બરેલી હતી. દાહાંજીની હદ કરતાં પણ તે કી ચખાવત વધારે લખાતી હતી. જેમ જેમ તે ધરમ પ્રથતક હાર મજબુત ધવાર રાખતો તેમ તેમ “લેવા કરતાં બખ ચવામાં વધારે શુખ ચખામિયું છે” એવી

કીચમના ધરમના કલામને અમલમાં લાવવાને વધારે ખંતીપણે તે વતન કરતો હતો. હનશાપ્રમાં તે મઝમ અને કરેલો હતો. નાંહાની કે મોહરી દરેક ખાખસમાં તેને મચાઈ ઉપર ધણે પીચાર હતો. હથવા મચકેરીમાં જુડું ખોલનાર ઉપર તે ઉતરી પડતો હતો અને તેમને ધપકો આપી જણાવતો હતો કે મચકેરીમાં જુડું ખોલવાની આદત પડવાથી પછી અગતની ખાખસમાં પણ તે ટેવ શુધરી શકતી નથી. તેની ચાધારણ પચીતરાઈ, તેનું કમી નાપણું ધાને પોતાની ખામીઆ વીથેના વીચાર, અને કચાપણ થપકા વગરની તેની આખી જીંદગીથી શરૂ કોઈ મામિતગાર છે. તે એક બલો પ્રથ્ય હતો અને તે એક માહાન પ્રથ્ય પણ ધધ ગયો છે.” એમ જેવા કરતા ટીકાકાર તરફની આ રુતી, આપનાર અને લેનાર બેજોને શોભા લગાડનારી છે કેમકે તે એક તરફથી હથદ યા ખુચામત વખરની તેમજ ખીજી તરફથી વાજખી અને ખરાખર ખંદબેચની છે.

હવે આગળ તેના ખરાખ સવભાવ વીથે ખોલીયા છીએ પણ તે જાસથી જોઆ એમ ધારથે કે જોનયન રમુજી અને હથખુજો ન હતો તેવા જુમ કરશે. તેના પ્રવભાવ નેકે તેની માદગીથી ધણે ખગડી ગયો હતો તોપણ તે નીરસોથ મચકેરી અને હથખુજા ખોગશોંગને શાખીત હતો.

જોનયન સ્ત્રી કેલવણીનો લીયાવતી હતો, તેવિદાન સ્ત્રીએને ઉતેજન આપતો, તેમની શંગત કરતો અને વિદવા અભવાથના તેમના વધાગ મારે પોતા તરફથી કાલજી બતાવતો હતો. સ્ત્રી કેલવણીનાં દુશમિનો સાથ તકરા લેતાં તે ખોલતો કે “ચાંદ રાખજો ચાંદેખ કે દાહાપણ અને માનથી કોઈની સ્ત્રી ખગડવાની

નથી. મરદો જાણે છે કે ઓરતો તેમની હરીશાહ કરવાને પુગતી કરતાં વધારે શામ-રથવાન છે અને તેથી તેઓ અબણુ અને અસાન ઓરતોને પગ દે કરે છે. અગરતો તેવો એમ નહીં વીચારતા હોય તો પોતાના જ નેથી બણેલી સ્ત્રીઓને પગ દે કરવામાં તેઓ ધાસતી વીચારે નહીં.”

* તવંગર પ્રશ્નોમા. જોનથન જાહજો બેજાતો ન હતો. તે કેવી રીતે માતખ-રેનાં મેલાવડાને લાયક નહોતો તે આપણે આગમ તપાસી ગયા છાએ. તે છતાં કોઈ કદાચ જ્યારે મીથ “કોતરેલ,” “મીથીથ વીથે,” અને “મીથીથ મો-નતેગીયુ” જેવી વિદ્યાબોધાયેનો શાખ રાખનારી અબલાઓના નોતરાંને માન આપી તેઓને ત્યાં તે ખીરાજતો ત્યારે તેને “હુરેથ વાલ પાલ” ને “લેલો મેરી વોરતલી મોનતેગીયુ” જેવા તવંગર નર નારીઓના ચંબંધમાં આવવું પડતું હતું. આવા મેલાવડાઓમાં ધણું કરીને જોન-થન ખીજ તવંગરે શાય બેલાવાને બદલે એકગમ સુનામાં પેલી પોતાની હો-લતને માથે આવતા મીતરેનાં નાહાનાં મંડલ આગમ પોતા તરફથી આપાનો સલાવતો ત્યારે ખીજ તરફ “વોલપોલ” અને “લેડી મોનતેગીયુ” પોતાના જેવા તવંગરે શાય પેથી નવી નવી “શાયીનો,” તરેહવાર ખાંતગી અને જાહેર નીંદાઓ, નાટકો અને ઓપેરાઓ વીથે વાદવીવાદ સલાવતા હતા. માતખરેના આવા મેલા-વડાઓમા “વોલપોલ” ની જગ્યા પેહલી હતી, જોનથનના કોઈ આવ પ્રહરું નહતું. આ મેલાવડાઓમા પેમાની પ્રેમ પત્ની, શુનાનાં સહકાત આગમ થકે કેઈ નમતા. ઉનચો મનચકતી, કાંબેલી અનપણું અને ખરી વિવધાની જાહજ દરકાર કરવામાં આવતી ન હતી. માતખરેના આવા મે-લાવડામા “વોલપોલ” પોતે જોનથન

તરફ તુચકાર બતાવતો, તોપણ તે મંડળ કરતાં ખીજ વધારે કીમતી મંડળમાં જોનથનની ને કદર જુગતી તેથી કરી “વો-લપોલ” જેવા વિદ્યાગુ ઓગું દાલગાલનાર તરફના તુચકાગો તમામ બદલો વધી રહે-તો હતો, આપણે કંઈજ રાજમા એ મંડળ મનચકતીમાં સરવેથી મરેસત હતું, જ્યાં ખુદરતી જુધી અને જીનચે દગજોની કે-લવણી ખરી શકાઈ સલાવતી હતી, જ્યાં મોટી મોટી જગીરો કરતા શમ-પુગન મનચકતી વધારે કાષ્ટ ધગવતી હતી, જ્યાં રાજના તાજ અને અમીરોના એતાબ કરતા વિધવાઓની કીરતીના શુગં ધી હાર વધારે શતેહમંદ ગણાતા હતા ત્યાં અને તેવા મંડલોમાં જોનથનની જગ્યા સરવેથી પેહલી અને સડીઆતી હતી. તેની આશપાય શીલશુરો, તવા-રૂખ નવેશ, બાપાંન કરતાઓ, નાટક કારો અને કવેશરો ખીરાજતા હતા. બાહોશ વીચારવાંત મરદો, તે પેલાના શુખાખીત બોલનારોઓ, તેનું દાદાપણુ સમજવાને, તેની નુકતેમીની અને ડીકા ઓ જાપરથી બોધ લેવાને, અને તેની વાતચીતમા મહત્ત મેલવવાને તક પી રહે-તા હતા. જુવો નામાકીત દાકટર “વોલર” શું કહે છે:—

But into that society, intellectually the best in the Kingdom, where genius and learning were the true nobility, where a vast intellect was a greater domain than broad acres, and the laurel wreath of literature was more glorious than the coronet of a duke or the crown of a sovereign—there Johnson was supreme. Round him con-
gregated philosophers and historians, orators and dramatists and poets, the best thinkers, the best talkers of the day, to listen to his wisdom, to learn

from his criticism, and to delight in his conversation.

જોનથન જ્ઞાન એવવવાની ખાખંદમાં એક આધમ અથવા એવીને એક દારે બેસાડે એવો ખનવી હતો. પોંયાઓના પોંયાઓ તે ગોયા મરી જતો હતો. વધારે અજબ જેવું એ હતું કે એની રીતે મિલવેલું જ્ઞાન મગજ ઉપર નક્કી મોજો થઈ પડીઆને ખેલે ધણી અમતનો અંશ થઈ પડતો. આપો જોડા અંશનો ખરાબ વખતસર ઊપયોગ કરવાની જે તે શક્તી ધરાવતો તે સરેથી વધારે ઉચ્ચ પચાડનારી હતી. અરવાચીન અને પ્રાચીન કાલનાં થિઓ એક વાર પાંચી રહ્યા પછે હર વેલાની વાતચીતમાં દાખલા દલીલો શાપ કર્યા પણ ફેરફાર વગર તેમની શાહુડતો ટાકી ખતાવાની જે તે શક્તી ધરાવતો તે ખરેખર તાજુખી બરેલી હતી.

જોનથનના વખતમાં ઇંગલંડનું બહુતર કેડી ખાત અવસ્યામા હતું તે આપણે આગલ તપાંશી ગયા હઇએ. હાલ આપણે મટિ જોવાનું એટલું રહ્યું છે કે તરીય વચની આલુ મહેનતથી જોનથનને તે બહુતરને આગલ વધારવામા કેડી કીશમની મદદ કીધી. જોનથનનાં પોતાનાં બહુખાખા શરયે લખાનેની તપાચ આપણે લીધી છે પણ તે લખાનેએ નવા લખનારાઓ મટિ જે નવો રચતો ઊઘાડીઆ છે તે ઉપર જોનથનની કીગતીનો વધારે આધાર છે. જોનથનને હાલની આગલ જણાવેલી બે કવિતાઓને મોટેજ આપણે તેના આજારી નથી, પણ તેના મીતર ગોડ્રડમીયની રંગીલી બે કવિતાઓ જે પ્રકૃત જોનથનને વગલે આલી લખવામાં આવી છે—તેને મોટે પણ જોનથનના આજાર માનવો જોઈએ. અને એની રીતે નાગાકીત “કારલાઈલ” ના જણાવવા પ્રમાણે “ઈંગ્રેજ બહુતરના તરેહ

કીશમનાં જે ખીઆં જોનથને રાંતીપાંછે તે વારણવાર ઊગી નીકલીપાંછે, તેમાંથી નવાં ખીઆં જમીનમા પડે છે અને એ રીતે કરો ફરીથી જે જલ ઊગી નીકલે છે તેનું ચાંચકું તોલ કરી જોનથનની ખગો કોતી વારખો કાહાડવાનું કોઈ પણ માણસ થી નહીં બની શકે એવું છે.”

જેમ હાલમા આપણાં કોઈક માર્શીક ચોનાંયાઓ મક્કયા લખનાગઓનાં ઢંગ ધરા વગરના કચ્ચ લખાણોથી પોતાનું બગતીકું કરે છે તેવીજ હાલત જોનથનના વખતનાં ઇંગલંડના ચોવાનીઓનાં જોની હતી. આ ચોવાનીઓઓને શંગીન લખાણોથી પેટેલવેટેલી શુધારવાનું માન એક લખનારના જણાવવા મુજબ જોનથનને ધટે છે. વગર અનુભવી લખનારાઓને હાથ ચમચી ચમચી ઝોરાક આપે જાછતા જાલ અવસતાના ચોવાનીઓઓને શંગીન ઝોરાક આપી જોનથન બર જુવાનીમા લાભો હતો. કચ્ચા જેવી કાહાની અને ખખર અંતરનાં શંક ઉપચી જોનથનને તે ચોવાનીઓઓને રાજદુવાગી અને વિદ્યા અંખંધી ખાખદો ઊપર મજબુત હકુમત સલાવનારી હાલતમાં મુક્યા હતા. જોનથનની આ રીતની વજાન જોઈ ખીજા ચોવાનીઓઓને તેવી ધપને શુધારા કરવાની ફરજ પડી હતી અને ખીજા કાખેલ લખનારાઓને જોનથનને વગલે આલી તેવાં શંગીન લખનો કરવાની ઊખત થઈ હતી. વચલે વાગેની પ્રબને એવા શંગીન ઝોરાકની ખરેખર અમત હતી, જોનથનને તે અમત પેટેલવેટેલી પુરી પાડવાનું માથે લીધા પછે તેનો ખરો ખપ વધારે જમવા લાગે, નવા નવા લખનારાઓ જાહેર પડ્યાં લાગા, પ્રજા તેમની કદર જુગવા લાગી અને એ પ્રમાણે જોનથન પોતાના ધંપણના વખતમાં

જોવાને શામરથવાન થયો કે જે નાજુક બાલકને તેણે પેટેલવેલું* ચારો થભા લખી ઉઠેગીયું હવું તે બાલકને પેટે એક બાહુલ્ય કુટુંબ અનતગીયું હવું, અને તે કુટુંબનો વગ અને કાણુ દીન પર દીન વધયો જતો હતો.

નિબંધ કરતા તરીકે “ગોલડશમી-ય” અને “હુકશવરય” જોનથનને પગલે ચાલનારા હતા, અને નીતોનો બોધ આપનારા જોનથનના નિબંધો જોકે આજે જહાજી જીલતથી વનચાળા નથી તોપણ તેના વખતમા તે નીબંધોથી પ્રજાની નીતીમા આરો શુધારો થયો હતો. બા-શાની હગડાઈને લીધે જોકે જોનથનના તે નીબંધો વીચરાતા જાય છે તોપણ જોનથનની નકલ કરનારાઓના શ્રેષ્ઠતા અને શુદ્ધ નીબંધો હજી ધણા હરખ શાય વચાપડે અને તેમા અશુશ કમીને તેના ચેલા “ગોલડશમીય” ના કાદાની રૂપી રમજી નીબંધો દરએક વાચનારને મોહા પમાડીયા વગર રહેતા નથી એક લખનાર કહે છે કે એવી ધવના કાદાની કથાઓ વાંચના નાહાના નીબંધો જીપર-ધીજ ઇંગ્રેજી મોટી વારનાઓ (નોવેલસ) જનમ પામી હતી, અને તેનું માન જોનથનને ધટે છે હમે આ વીચાર સાથ એકમત થઈ શકતા નથી કેમકે તેથી કરી જોનથનની આગમજના વધારે નામાકીત નીબંધ કરતા “એદોયનને” પેર જન-માય થાય છે મેચડશન, શીનડીંગ, રમી-સેન, અને રવગ જેવા લેલકશ લખના ગમ્મો જોનથનનાજ વખતમા ઇંગ્રેજી લખખો વાગતાઓનો પાયો નાખી ચુકા હતા, અને અરેબર જોલીવેતા જેમ જોનથનના નીચશીન આધાર એદોયન ઉપર હતો તેમજ કુર્બા વાગતા લખ-નારાઓ પણ એદોયનની નીબંધ રહી નાહાની વારનાઓ ઉપરથી નવા શુધારા

સાથ લખખો કાદાનીઓ રચનાને શીખવા હોય તો તે વધારે ચવખા રીકડે.

આજે ઇંગ્રેજી બહુત એટલું જોશ બર રોતે આગલ વરીયુ જાય છે કે જોનથન જેવા ચુનંદા લખનારના અરેજ કીમતી લખખો જહાજી જીલત સાથ વન-ચાળા નથી. બાશાની હગડાઈ અને ઇંગ્રેજી પ્રજાના બદલાતા શાખને આતર શાધારન વાચનાગમ્મો તે તરફ ગમે એમલા જેદરકા થાય છે તોપણ એ લખખો અસ વિદવાનોનું ધીવાન જે-અના વગર રહેતા નથી હમે ગુજરાતી બહુતરને આર્ગન વધેલું જોવાને અતી ઘણા ઇનતેબર હોવાથી આ જગઆશ-કાર નરના જનમ અરીજની આજેગેમ્મો આપણા જીવતા જીવાન કમલકશીને જોનથનના અથો જીપર લક્ષ દોડવવાની એનતેમાય કરીએ છીએ. જોનથનની પેલી જે શુદ્ધ કવેતોમા જે નીતીનો બોધ અને માનશાઈ અનુભવ શમાવેલો છે તેટલા આતર હમે છછીએમ કે તેમનો બોલેબોલ તજ્જુમો જો નહી તો તેની નકલ કરી ગુજરાતી ભાષામા તેવી ધવની અને તેમા શમાવેલી મતલબની શુદ્ધ કવિતાવો લખાવી ધટે. “એવીશીનાઆના” રાખ “રેશલસ”ની મુશાફરીનો હેવાલ ગુજરાતી બાલમને બોધ દીના વગર રહેશે નહી. આગત તેનો તજ્જુમો થએલો હજુને માદ છે પણ બોદા માનમ કે શા શખખથી દેવીઓમા જેવી રીતે ફેલાઈ જવો જોઈએ તેમ ફેનાઓ નથી આજે તે મલી શકે છે કે નહી તેની અમુને અજા નથી અશુશ કરીને તે કોઈ પારશીને હાય શીદી અને શુદ્ધ બાશામા લખાવા ધટે. ૧

“બટકનાર” અને “પરવાગતા” ને નામે લખેતા નીબંધો મધ્યથી દર્શીઓ વાંચકનો અગણીત ગજ મલી શકશે અને તેટલા માટે તેઓ તરફ હમારા મા-

શીક બાઈબાઈનુ ધીઆન એવવાની હોય અગત વીચારીએ છીએ. અમલમાં નહી આવી શકે એવા હવાઈ વીચારે વીચારવેલી દરખાશનો શાયનાં "આ-રીજનલ" પાળનો ઊપર મુશતાક રહી યાવી ગરરી બતાવવાને બદલે ધંગરેજી "ફોનરરર આયરશ" ચાને વિદવાનોથી કબુલ રખાએલા નામાકીત અંચકારોના અરેજ શંગીત લખાનોના યુજરાતી વાંચનારાઓને બંધ બેસતી રીતે તરજુમાં કરાવાથી યુજરાતી ભાષાની શાગે એવા બાળથી શક્ય. "વીમાએતનાં કવેશરના" જોનથનને હાથનાં જનમ ચરિત્રા ઊપર હોય મીઠ વેશુલાલા જેવા ઊલતમંદ લખનારાઓનું બ્યાન એવવા માંગીએ છીએ અને હછીએ છીએ કે યુજરાતી ભાષાને કોઈ નવો જોનથન નહી તેા ધંગલનકનો મુખ્યાત "શંખુઅલ જોનથન" પોતાની પુતી કામેલીઅત શાય નવા સેખાશમાં આવી મલે.

રમાયત.

ભઈનું હુખ.

છવ તાહરે મેલાયો તે કોતારને હાથ,
તન તાહરે દખાને કીધુ અરપન,
વિચાર તાહરે સોપી ચઈ સદા મહેન;
એ જિહન, માલુમ આવી.

મેહન નુને ચાંચમાં લેઈ ઉઠી મધુ,
ઉઠે જેમ કાઠ ઉપર બેઠેલા કાવ
સોઈ તેનાં તાહરેમાં હરામની લુલ,
એ મેહન માહરી ખારી.

જુવાનીને ખાગને વઈ હમનાંજ દાખલ,
નહી હંસીનાં લેઈ ભર્યા જોવા ભરમ
તેટલા વું ચઈ, અરે સદાની મહી
એ મેહન માહરી ખારી.

'હુન' જાય મહેન સે હવે બેઠાર,
લનારશ ફાનને એ મધુર વચન
કેઈ મેહનના હવે વચરા હું ભઈ
એ મેહન માહરી ખારી.

અચરજો મેહરેતમાં વચ્ચે તાહરે મેલાય,
ને વનેસે ચાપ આપડે કરી સંભલ
તેા ચાહું છઉં મેલા આયવ મેહનના કુઆ,
એ મેહન માહરી ખારી.

શીઆદીની મેજબાનીમાં
મુગાકાકા.

Add that the rich have still a gibe in store,
And will be monstrous witty on the poor ;
For the torn surtout and the tatter'd vest,
The wretch and all his wardrobe are a jest;
The greasy gown sullied with soft turning,
Gives a loud hint to say, "The man's in mourning."

Or if the shoe be ript, or patch is put,
"He's wounded ; see the plaster on his foot."
JUVENAL.

હું શમજી નથી શકતો કે તવંગર પ્રદે-
શને પોતાનાં બચાઓની શીઆદી વે-
લા મોટાં મોટાં જમનો કરી હાલ હવાલ
રીતે ફેરુકે. માનશોને જમાડી મોકલવા-
માં શું અમત પડતી હશે, અથવા તેથી
કરીને તેવાના ચખ્ખી દીલને શી રીતનો
શંતોશ મલતો હશે? જેવા વાશ પદ્ધતીની
બરખત દુષ તેવા પોતાના અતલગના દા-
શત આશનાવને એવે હીગામે પોતાને
ત્યા જોતરે અને ગરીબ તેમજ તવંગર
વચેનાં કથાવલુ અંતર વગર તેવાની એક
ચરખી રીતે પરોણાગત કરી તેમને દરએક
વાતે અંતોશ પમાડી રૂખચદ આપે તેા
તેમાં હું કશું પણ વાંધા જેવું જોતો નથી.
પણ અશ્વશય હું દરરોજ મારી આશવાય
શું જોઈ છું? એક ચરખી રીતે યએલાં
નોતગંને માન આવી આવેલા ગરીબ અ-
ને તવંગર પરોનાઓ વચે તેમની મેહુમા-
નદારીનાં શબ્દમાં હું મોટા શક પડી
જતો જોજી છું. "આપો શાહેબ, આગલ
મારો મેહરુખાન," એવી રીતના બુડેનાં
પોકારોમાં હું કશા શક જોતો નથી. પ-
ણ જે ગરીબોને તવંગર શક લોકોને ત્યાં
નોતરવામાં આવેછે તેવાની મારામાં મોટી
મગરખી પોતા તરફ તે ચખ્ખી ફેંદની ન-
જર એવવામાં અથવા વાંધા વલીને તેમની
એક મદામ સેવામાં આવી રહેછે, તેા

તેટલુંખી જ્યારે તેમને મલત્તું નથી ત્યારે તેમની નાચીપામ્મિશી પાર નાની થઇ નહોતે. પોતાની શરૂના શિડીઆઓ અથવા ખગખગ બોલું તો પેતાના પુતલાઓ તરફ જ્યારે ધેરધણી મોઠા માન શાય નમેહે, લામખા લામખા હાથ કરી બેશનાની જગ્યા દેખાડેહે, 'શિડકેનડ' અને 'હાઉ ડી કુ કુ રે' ત્યારે ગરીબ પડેનાઓ શિડની ઝીંક શનામ પામનાને આગળુમ'ડ રહી જામ્મિહે. આપણા ધગરજ હકેમો જ્યારે પોતાને ત્યાં દેશીઓને જીઆશત આપેહે ત્યારે શરવેમા ઝીંક શરખી રીતે બેનામ્મિહે અને તેમની "લેનીઓ" વેલા શરવે ઝીંક શરખી રીતે હકિમ શહેબની રખર હાજર થઇ શકેહે, પણ અપશોય, આપણા પારથી હકેમો પોતાના પડેણાઓના જુદા જુદા વર્ગ ઠાડેહે અને તે એટલે વેરકે કોઇ કોઇ પેતાતો જમનાની તેખસોમા પણ મોટા ફૂક ગએસો મારા દીધામા આગેહે બદખામ્મિને, માટે જીનચી જાતના પકવા નોધી લાવેલી ટેખસો જીવરથી અપમાન શાય દુર કરવામા આવેલા ગરીબ પણ આખરફાર ધનધાધાતીઓને મે દીધાહે તેખનની મેનીજમા પણ તેવોજ ફૂક કોઇ ટેકાણે ધણા અને કોઈ ટેકાણે ચોરો પણ હામ્મિહે. ઝીંક તરફ જ્યારે ધરે ધર ડગ-નોને હથાને 'શોડા' અને 'લેમનગી' બાટલીઓ ડાબેડાયહે ત્યારે ખીજી તરફ બોસો ખીઆરે "શરમાજિશાહ" તે તરફ પોતાની આગળુમ'દ નજર તાકી તાકીને યજ્ઞચી પકડેહે હમેશા પડેણા-ગળના ખાખમા હું બામ્મેગશાલીહું" પણ તેથી કંઈ ધેર ધનશાક અમનારા માગ ગરીબ બાધમ ધો માટે મને ચોકું લાગ-પૂ" નથી ટાઇની પણ, અદેખાજમા જવાને હું ગજી નથી તે જતા જેવો આવકાર મને મલેહે, જે રીતની અરૂ મેનેજ ચા-મ્મિહે, અને જે રીતે મારી હાજતો જીવ

ધવાન પોતેઆડવામા આવેહે તેથી કરી હમેશા હું માગ ગરીબ બાધમ ધોની નજર મારી તરફ બેચી શકું છું, પણ તે નજરમા મીથાશ અને મોહાખતને બદલે અદેખાજનું શવભાવીક જેહેર જોજીહું. મને તે પચ'દ નથી બલી ગેઈ તે મેની-જ, બલી તે પડેણામટ. શું તાલેવણ કે ગરીબ શરવેને ઝીંક નજરે હું જોનારહું.

ગરીબો પોતાને ત્યાં આવેલા પડેણા ઝીંકથી પોતાને માન મલેહું શમનેહે અને તેથી તે માનનો ધગટા આદમખાણથી બદલો વાલી આપેહે, ત્યારે તવગર ગરીબોને પોતાને ત્યાંની જીવાશતમા નોતરે છે ઝીંજ ગોધા તેવો ઉપર મોટોટા ઉપકાર કરતા હોમ્મિ ઝીંમ તેવોની વરતણક ઉપરથી આશ દીશેહે. જ્યારે ગરીબો દરવાજાની અદર પોતાના દીકરાઓ અને અતલગ ના બેચીઓના મોઠાશાહાવેલા શાય ખરે પડે ઉભા રહી દગ્ગિક પડેણાને નમીને આદરમાત આપેહે ત્યારે તવગર શિડીઆ-ઓને ત્યાં દાખલ થવાના દગ્ગાજી ઉપર બારેના પોકાગચીઓને શરૂદ પામડીમા ખીગજતા હું નોઉંછું જેવો ઝીંક વર્ગના પડેણાઓને ઝીંક તરફ હાથ દેખડાયેહે અને ખીજી વર્ગના પડેણાઓને ખીજી તરફ હાથ દેખડાવી "ઝીમટલા ઉપર આ-સો મેહેરખાન" ઝીંમ કહી છુન'દ દરજો આપેહે. તવગરને ત્યાં પેઠ ધણી ધણું કરીને ઝીમટલા ઉપર ખીગનેહે અને મો-છક બદેખાહાને ગારી આગલ મુકવા જતા ગરીબ પડેણાઓને તેવણના દીતગના દરશન લેવાને અનકાશ મલેહે તો તેવોને મનશે તેમના શર આશમાનને લીંગેહે, પણ આપણા લોમિની શાધાગણ દેવેવત મુજબ હું ગરીબોના નચીબને ગરીબત નોઉં છું પેઠધણી શાહેબ ઝીંચી પેનામ્મિ ઝીંગ-લાતો ધબગતમા ગમ્મિહે કે તેમને પડે-ણાઓ નચેથી તવાર થતા રથ શુભ

નથી, ગરીબરા પડેલાઓનેતો તેનડુ ઓ-
લખતા પણ નથી, અને નામને ખાતર
કપાનને હાથ લગાડતા લગાડતા તેવણ
પચાર થઈ જતોએ મોટા ખાનાની એ
એક સાધારણ ખામ છે નથી એમા જમન
કનાગની કચી શેખા, કે નથી તે જમન-
મા ભાગ લેનારા પડેલાને કચી કોમન
એની કીચમના જમનોમા જરા કતા મા-
રેની ઉત્તમી ર્થીતીના ગરીબોને ત્યા જ-
વાને હું નારે પવદ કર છું. કેમકે તેણે
પોતાના પડેલાઓ ઉપર છાંડેલા આ-
પેડે. પેટ ભરીને ચનાદીય પકવાનો જો-
ભગવના અને શાંદીકાની લાલમ લાન
શગળ ધીયાગે પનાશોએ રૂપરૂદ આ-
પવામા અગરો તનચરે શરૂ રીતની
પડેલાગત આની એલી ચમજતા હોએ
તો તેમા તેમની બુનડે એક છાંદાશત
અથવા જન્મખાની ની મોટી ખુબી ચમેના
ખુશ મીનજ, મંતોશ અને પુતી ખુ
ચારીમા આની એલી જોએ

હું હંમેશ ગરીબોમા એનાનાનું નારે
પવદ કર છું અને તે ઉપથી જારે છે
લગણો હું લગનની છાંદાશત ગમે
ત્યારે જોડના ઉપર મોકલવાના ધરૂ ની
ખુમખગડા ચમજવા છતા શાંખ લોડને
લાએકની તારીમ તારો અને એર આ-
શીઅત કુલવાની ચકતી માહારામા લાહજ
ન હોનાથી લાગણો એક આની ખુશી
જોઈ ગપ કરીને તે ઉપર હું નેશી ગયો.
માગી પાશે એક ખુશરાગ વપનો કનશાલી
જોડેલા હતા, જેના દોના બધે વખત વેર
જોડના ઉપર નેડના રોડીઆઓ માગડલ
ઉપરજ રૂંચી રહેતા હતા અને લાએકે કે
તે વેનજા તેવણના મનના ચકતી નીચારે
હું કહી ચકુ પણ હાન મારી પાશ તેમ
કરવાની જગા નથી એટલે તે મોકુશ
ગુ પડે.

ઉપર મુજબ શાજનમા મીગજ માણ-

શ જાતની જોડી શીશીઆરીના આવા હાલ
હનાત પણ લખતુ ખાઓ ઉપર હું દ-
ગેઆશત કુતો હતો તેના નાજવાનાઓ-
એ જોડીને ચાવના માડીધુ, અને તેમની
પાલ્ય પાગશીઓના નોજીવાન પરીઆઓ-
ની હારેકતાર ફોજને ચાવતી જોઈ હું છક
થઈ ગયો. એટલી બધી ખુબશુતીને એ-
ટલા મોટા સમ્રહમા મે આગત કપી
પણ દીધી ન હતી પાગશી અખાઓની
ખુશશુતીનુ ગોષા તે એક પ્રશ્ન હજુ
ખુશતની ખરી ખુબશુતીનો તેમા કાંઈ
પાગ ન હતો, પણ તેમા જે હુનનો ખુ-
બશુતીએ ભાગ લીધેલા હતા તે તો ખ-
રેખા હદ વગરનો હતો. તેમના પોશાગનું
વર્ણન કરવાની જોડે માગમા તકાત નથી
તોપણ તેમના વાટલા પખાને જે ધન-
શાશ ન થાએ એટલા માટે મારે જણાવવુ
જોઈએ કે ધ એજોની નકલ કરનારો પા-
ગશન “મદગો”મા એ “ફુશ” પુતા
દમામમા મેં પેડેન જેહી તેજ દીવશે
દીધી. હાથમા પખા, કમરે લતકના પખા,
ચીનાઈ પખા, ચેનાલી પખા, રેશમનો
દગી શાથના પખા, શુના રાનાની શાકરી
શાથના પખા, અને જ્યા જોઈએ ત્યા
ચીના ચીનીના પખાજ પખા તજર પ-
ના લાગા. હીનકુનવાન ગરમ દેશહે, અ-
કોળગ ગરમીનો માવડે એટલે ધગનડ-
ના ઠંડા મુનખ કરતા અતરે જ્યા ખ-
શુશ કરીને થણા માણશે એમા મલનાના
હોએ ત્યા તનદેરાશતીની શુખાકારોના એક
અગવના શાધન તરકે હું પખાની હા-
જત વધારે અગતનો વીચારું છું અને ધા-
ર છું કે ધતી હદમા એ શુનારે પવદ
કરતા જોગહે. પણ તેમ ધ એજોના ખીન
વધારે અગતના શુનાર તરફ આપણી અ-
ખાઓએ મેદરકોર ગેહુ ન જોઈએ
આને જીવ ધરૂતાકીનની તનાઈ નોકી ગ
છહે, અને પોતકા આ “ગોલિય”ને ના-

મનુ' મોટા ઇતરાત અને શીશીઆરીનું
અતેર' મણુ' વખી ગણુ' છે, પણ તેમજ
જો આપણી અમવાઓ ખરો શુધારક
શમજતી હોય તો તેમા તેમની જીવ
છે. આપણેદાર ઇંગ્લેન્ડ ઓળી શરવેથી
મોટા શુધારો પોતાની લાજ સામવવામાં,
નીતીની ભ્રમવશીકરવામાં, પાકદામન ચ-
માલવામાં અને ટુંકમા શરવે રીતે મરી-
યાદાની હદમાં રહેવામાં શમજે છે. તેવા
પુરા ઘણાં જોઈ હોમલદાર હામતમા ધેર
મધેથી બાહર કદી પણ નીકળતી નથી.
તેમને ઓરી સંસારો હામતમા બાહર
નીકલતાં લાજ અહરે છે. ગરીબી અવ-
શયાને લીધે કદાચ ધણાજ અગતનાં કાંમ
શર તેમને એ હાલતમાં કેડે જવું પડે છે
તો પારકા મરદાની નજરથી છુટાવા આ-
તર તરફેવાર થકતીઓ તેઓ વાપરે છે. પણ
પારશન "મડમો"ને પોતાની મજકૂર ના-
જીક હામતમાં શેકડો માટીડાઓનાં સાજન
મધેથી પચાર યતાં બોદા માલમ કે શી
રીતની મગરૂખી ઉપજતી હશે કે હું એ
દેખાવ શું ગરીબ કે તવગર શરવેને ત્યાં
એક શરખી રીતે જોઈ છું. અગરજો પો-
તાની હોમલદાર હાલત ખતલાવામાં આપ
ણી અબલાઓની ખરેખરી મગરૂખી હો-
યે તો તે મગરૂખી મન બાવવી રીતે પાર
પાડવા ખાતર મારી બલામણુ એ છે કે
સાજનમાં ચાલનારી તેવી શરવે ઓળીનો
એક આશ હાર ચનાવવી અને તેમને
માટીડાઓનીની આગલ, દશગરજનોખી
આગલ, પર રાજનીની આગલ, અને
મરજી પડેતો વાજનીની આગલ ચલાવવી.

આપણી અબલાઓના લગનચરાનાં
ગીત શરવે કેઝાણે એક શરખાં હોય છે
એમ હું ધારતો હતો, પણ મેં છેલ્લે કે-
ઝાણે તેમાં એક અગતનો શુધારો જોયો
હતો. આપણા મોટામાએને મોહોનેથી
વગર શમજતા 'ઓઓઓ'નાં બકબકા-

સની મેં ત્યાં પણ વકી રાખી હતી પણ
તેથી હલકીજ રીતે જીવાન અબલાઓ
ને મેં ત્યાં લીણા, મીમો અને મધુ અગ-
જ શમજ્યો હતો. બોદા માલમ કે શરવેનાં
મમજ બપજ માલમ પડી ગયાં હતાં, અ-
થવા આમઆ એટલા શુધારાને ખાતર
તેમને નોતરીવાજ ન હતાં. ગમેતે હોય,
પણ ગાયણ હીમાંમને છાજતાં નવી ધવ-
ના અને નવી રીતે ગવાતાં હોવાથી શ-
રવેનું લ્યાન બપારે તે તરફ દોડવું ત્યારે
નબોદ ગીયા વાજવાઓને તેમની અ-
દેખાઈ લાગવાથી તેઓએ પોતાની ભેંપુરી
અને પરગમનાં શાધમાં તેમના કોમલ
અવાજને ઘણી નાખવામાં પોતાની મા-
હાભારત પ્રતેહ વીચારી, આપું સાજન
તેવા તરફ દોડા ધુરકવા લાગું, કેટલાક
જીવાન્યાઓ તેમને આખાને આખા
ગળી જશે એવી રીતનાં અનેક ચી-
ત્ત બતાવા લાગ્યા, પણ કોઈને તેવા
તરફ દોડી જઈ વાજું બંધ પગવાનું શું
જીવું નહી. હું ઘણી વેલા લગનચરામાં
વાજાંથી છરખર ઘણું જોઈ છું. ઇંગ્લેન્ડ
મા શરવે હીમાંમનાં આશ "તીજીન"
હોય છે. તે "તીજીને" ખરાખર વખત શ-
રજ વગાડવામાં આવે છે. પણ જગમન ત-
રજની પ્રજાઓમાં ખુશાલીની મોટી ઇધાંની
જેમ અને તેમ મોટા પોધાત મચાવી મે-
લવામાં હોય છે. બાએડીઓ ગાય છે,
બાએડીઓ ગડબડ શડબડ કરી મેંધે છે,
નાનખતાઈ વાજું ગાજી રહે છે, ધીલતાશા
કાનના મેહર શાડી નામે છે અને એ
રીતે શરવે ચીજ એકજ વખતે વ્યાપી
નીકલવામાં હોમણુ તરજની પ્રજાઓની
ખુશાલી સાર વનાની યઈ પડે છે. હોમણુ
તરજની શરવે પ્રજાઓમાં પારશીઓ વધારે
શુધરેલામાં ખપે છે, પણ તેવાને ત્યાં પણ એ
રશમગા જાણે ફરશર રામસો દીશ-
તો નથી.

હવે હું ખાનાની તેમજ ઉપર આવું છું. ધણા જણાઓ ખાનાના પકવાનોમાં ખરે ખરી પરીણાગતનું માન લીધારી લાગે છે. પણ તે આધારાઓનું માપ માહાગં માપથી જુદું જ છે. ગરીબ પેઢી માન સેવા કરતાં માન આપવાને વધારે જુઓ હોય છે અને તેથી શરે પરીણાઓ તેમજ ઉપર ગોઠવાયા પછી તેઓ દરમિયાન આગળ જઈ જવાનો અને કુંકમા તેમની એઆણાત પ્રજાની પોતાનો તેજી લીધારે છે તવં ગર પેઢી તેથી જાણી જ રહે માન આપવા કરતાં સેવાનો વધારે હાકાર ધરાવે છે અને તેથી તે શરે મની જ આકા નફારેને શંકી પેઢી જ પાતે ખાનાના મુદ્દા ઉપર જોખવા બેસે છે. મુદ્દા બેઠેલા જાઓ કે રાજા તેની તેવણને ઘોડી જ શીકે છે. તેમણની માટી ધનતેજી આશ સલામતીઓ સેવાનામાં હોય છે. આજ કાલ પાશ્ચીઓ માહાગણીને ખાતે વેલા માદ કરવા શીખીયા છે એ એક સંતોષની ખીના છે તોપણ સલામતીઓનાં બાળમાં એટલા મુદ્દાગથી તેઓ ખીનકુપ આગલ વધેલા દીશતા નથી. ખુનાની સરખાતમાં જ્યારે “ખનાને ઇન્દ” કરવામાં આવે છે, ત્યારે વધી દારે ઉઠાવાને આદાને જરૂરી “વનદાની યાદ” સેવાની ચી અગત છે તે હું લીધારી શકતો નથી. તે પરેમ દયાળુ પીત્રને નામે ધણાં રડાં કામો કરવામાં તે શાહુને શેબા મહેલે પણ દારે જેવી હજી ચીજ ધી-અતી વેનાએ તે શરૂ થતા નામને પેર ઉઠાવ્યા મનો હું જોઈ છું. આટલાએ એક કોણ વધુ ઉઠાવાની તક મેલે તે બીજે મને જોઈ લેવા નથી તેટલો વધારે તે ખારે હકવાલાના પરીન જામની વાદ-મા તે શકે યાએ તે વીજે વધારે છે. આતશ મેટગમ પાએ તખતની યાદ” અને “અરોષરોહરની નહાએને” મુદ્દા રજા પારશીઓને સરખા ઉઠાતા જોઈ

મને શકત હજી આવે છે. આ સલામતી-ઓમાં પારશીઓનો પવીન મતલબ હું ના સડતો નથી. તેઓનું દેશબીપતન, ધરમ જીવનું હીત, અને મરનાર બેશીઓ ત-ગજની દીલશોજી આ સલામતીઓ સેવી વેલા શાક જાણ આવે છે. પણ તે શરે સલામતીઓને સરખા શાથ થું નીશખત છે તે હું જોઈ શકતો નથી. શું કોઈ ખીજી રીતે તેમને યાદ નહી કરી શકાએ ? સલામતીઓમાં ખીજી ને અતેર યાએ છે તે બેશીઓને માખણ લગાડવાને લગતું હોય છે. જ્યારે શરૂ અલેખાઓની સલામતી સેવાએ છે ત્યારે રોક મારતેમી-આને અપમાન થાય છે. અને એ રીતે અગશપરચનો સખંધ વધારવાના મિલાવડા ઓમાં અગશપરચની અનતશ અને અદખાક વધે છે. દેશી ડાવાની સલામતી તો કો પાણુ સેવાએલી મં દીડી નથી. પારશીઓએ એક મતે શર જમજ-દજીને પોતાના પ્રભરતાક રાજપતા પ્રમુખ રૂડયા છે તો પછી જ્યા તેવણ હોએ વા ન હોએ તોપણ નામદાર માહારણી પછી તેવણનાં મુખારક નામને યાદ કરવાને તેઓ બંધાયેલા છે તે છતા હું જ્યારે તેવણ તરફ ધણી વેલા પારશીઓને બેદર-કાર થતા જોઉં ત્યારે “ખારી આ આપ-રીઓએ બાલગોવાલ શાથ” શાતને આશમાને અહાવેલા મારે કાને પડે છે. પારશીઓને ખોટો ભાગ ખેવાર પર-જી છે. કોનેશાહી પાશ્ચીઓની એ એક અજબ જેવી ગમ છે. અને એ રશમના કાણો વધારે અભએની હુતપણ કરે છે. પારશીઓ પેઢી રાતે પેઢી પરજી દે અને પાડલી ગતે ખીજ પાજી છે. ને દીશની ગેરે તો પાચ હોએ છે. શામ ભા એમે પાચો પેઢી બાગનીઓ પાચ વેલા પાણુતા નથી. નહી તો મરીખ ખીજા પારશીઓ અને તેમના વધારે રાગીખ બી-

આગ પડેલાઓનું શું થાત ? ખીજી વા
રના લગન રાતના બાર વાગ્યા પછી થાએ છે
અને અતનગના દોશવ આરાનાં પોને ત્યા
તનગ થોળવાની બોલેલાઓએ ક્રમમાં
આવે છે. પણ તે વેનાના લાભના લાભના
કલાકો તોડી પાડવા શરૂ પડેલાઓને
માટે કશી ખાશ ગોઠવણ કચ્છા વગર ઘણું
કુચને ધેગધણીને એક નાહાની શરૂ થઈ હોય
એમાં કાઠાડવા હું જોઉં છું કેમકે તેનણની
તપ્તિએ તીક નથી અને ડાકડે ઉભગ-
રાની મનાઈ કીડીએ મથતીઓ જીવાની
આઓ ખીખી આપ્યા કરી જેમ તેમ
અકર વકરે તે કલાક તોડી પાડે છે. કોઈ
માટી વચ્ચેના દોગી દેશાઈ અથવા ખુ-
ધા માનેદ શરૂ થતી મળહ મથકેડીનું
હથિઆર થઈ પડે છે. તે ખીઆરાની ડા-
હાડી પીખાએ છે, તેની જીર વુગનો વગ-
શાદ વગેરે, તેની દગમીના ચીરીઆ
થાએ છે, તેના કથ બારેતત થાએ છે. તે
ખીઆરા બે પૈશનો ગળજી છે, ચંક લો-
કનો આચીઆરો છે, નાચારો, ગરીબો, એક
શરૂ થતે હલકી જાતની રમત આપ-
વા ખાતર શરૂ થતે વીધનો ખુલે બોલોને
જામે છે, અને વધી શામળો પોતે પણ
હથવા લાગે છે.

અબનાઓ ગરબા ગાઇ થાકે છે ત્યારે
તેવામાં કોઈ આછી જુનીનો બાએ લે
દોગ શોગ મરી બતાવી તેમને રીજવે છે.
કોઈ ખુલાસીની જાણતમા રડતા કુવાના
દોગ કરી બતાવે છે અને એ રાતના દોગી
“કુના જીવર નાદાન અબનાઓના દાવ
નીકરી ને છે. કોઈ ગરીબ બોલેને પ્રહર
બાપનામાં અને તેની વાટાની “કુગળની”
નરનાજી મથકેડી કાળા અનલાઓ અ
ને મરદાન ગાવા એક શરૂ થતી ગમત પડે છે.
આની હાન હાન અન વગર મગવાતની
ગમતમાં શુધરેના પારનીઓ સંતાથ જામે
છે એ તેના માટે જોયો રીકાર પેદા કરનારી

ખીના નથી. ચોડા પડેલાઓને જતા મુકવા
અને ચોડાને બોલો કરોને અકરવકરે
બે કનાક વચા કરવા માટે થોળાવવા ક-
રતા હું ધારું છું કે શુધરેલી ધોરણ ઉપર
એક શરૂ થતી ગમત આપવાની કાંઈ ખાશ
ગોઠવણ કરી શરૂ થતે થોળાવવામાં ધેગ-
ણની જોખા છે. જેવો આરી હલકી મળહ
મથકેડીમાં પોતાને ગમત મલેલી માને છે
તેમની નમલી અને શાકડી મનથકતી
ઉપર મને બલાપો થાએ છે. ઈનશાનની શ-
રૂ રમત ગમતમાં મનથકતીને ખીલવનારી
કાંઈ ખાશ મતનગ થમાવેલી હોવી જોઈએ.
જરૂર કરોને અબણુ ગામડીઆઓ અને
શુધરેલા ચોડેરીઓની ગમતમાં ખીલેલા
બેજાની અને જાનથી જાતના દાહાપણની
નીશાનીનો શરૂ નહી હોએ તો પછી
ચોડેરીઓનો શુધારો અને તેમની કેલવ
ણી ગા બપની ? તવગરોને ત્યાના આ-
નામાં હું કુગીબ ડેતવાએના જીવા-યા-
વાને બચાના જેના ચેગ કાઠાડતા જોઉં છું,
તો શુ તેવો પોતે પોત પોતામાં એવે
હીમાં એ એક માથ અગાઉથી એક “એ-
મધુગ” ટાલી ઈભી કરી નામારોત
ચેકશરીઆરો “બુલ ચુકની હથાહવ,”
“વીનદશરની હથમુખી બાએડીઆ” અ-
થવા “નકારી કેચેગઈન ટુકાણે આવી”
એવે નામનો એકનાત દાશીઅગમ નાકક
નહી બહુ બતાવી શકે ? શરૂ થતી અને
“કોનશગઈના” શાથ તેજ જીવાઓઆ-
ઓ શુધરેલી ધપનો “કોનશગ” કરી
શુ શરૂ થતે મહેમાનોને એક શરૂ થતી રીતે
નહી ગીજરી શકે ? અકરોશ ? પાગરીઓ કે
લનરો અને શુરાગમાં આગ વડીઆ-
છે, પણ તે કેલવણી અને શુધારો કેલો
ચાકનું તે તેમના ઉપનાશનશાગે ચીતા-
ર ઉપરથી પ્રીય વાચનાર પોતાની મુજે
જોઈ લેશે.

એક પતાંગિયું માહરી ચોપડીમાં દબાઈ ગયું તે વિષે.

ચોર થઈ આ પોથી તાહરી, ફરકું તેમાં વું,
ગરીબ ખીચારું વું મરે, ત્યાંહ હું કરું તે શું.
ચોરાજ વાર અગાડી તો, હવામાં ઉડવું, વું;
આહુતું જવું જ્યાં રહે, ફરફર કવું, વું;
જે હવામાં વગર ખીલકે, દોડવું જવું, વું;
તેજ હવાએ દોડી આવી, જીવતર લીધું, વું;
કે એજ હવાએ પોથીને જો બંધ ન કીધી હોત,
તો આ ઘડીએ કચડાઈ જવું, હું વુંને ન જોત.
એ પ્રમાણે જોતાં તો, હવા ને પોથી બેહુ,
એક ખીચારી થાયે મધ્યાં, ચુમવા તાહરું બહુ.
જુઓ દોડી તાહરી પુરે, પાજ કલાક અગાડી,
પકડી વુંને દારે બાંધી, વિષત વુંપર પાડી;
સમજાવીને તે પાસેથી, મં છોડાવી લીધું,
આસ્તે રહીને ગાંક છોડીને, તરત છુટું કીધું;
નરમ હાથે મંબાલીને, વુંને જીપાડી લીધું,
રંગીત તાહરી તોપકીઓમાં, વુંને ઉડવું કીધું,
કે ઉડવું ઉડવું વું પત મિથું, આ પોથીપર પડ્યું,
આરામ લેવા બેહું વું, પણ માહત વુંને ત્યાંહ જડ્યું.

જા. ના. પી.

શ્રીતીશ શેહેનશાહતની પકડી અને પડી ભાગવું.*

આજે ઇંગ્લેન્ડમાં ચોપડી બનાવનાર-
ઓમાં કાંઈ નોતો નથી. કમાનીને ખાતર
ચોપડી ચોપાનીઓનાં આકારમાં તરે-
હવાર દોગો બાહર પડેછ, તોપણ આજે
દોગો જીવનાં દબદબાવાલાં મથાણાના એક

*શ્રીતીશ શેહેનશાહતની પકડી અને પડી ભાગવું,
૧૮૪૦-૧૮૮૧ સુધીની ઇંગ્લેન્ડની તત્કાલીન, નીચા
સત્તા નીચરા વરગોમાં સીખાડવા માટે-બનવનાર
લામ તંગ, તે પકડીનો શેહેનશાહી હુનીવરશીતોનો
તુલારીખનો પેકેટિંગ, અને ન મધાર શાહીબદા શી
અને હામનો શીખરાક, ૧૮૪૯માં બાર્થોલોમ્ય ક
રનાર યા, પકીન, ઈ.મ. ૨૮૮૧, લન્ડન એર વી
નાહીત એનક ૩૫ ૧૮૮૧.

નાહનકડાં ચોપાનીઓની તપાશ લખએ
છીએ તેપણ તેવો મધિનું એક હોએ
એમ હજો માનવા નથી. શ્રીતીશ શેહેન-
શાહતની પકડી અને પડી ભાગવું એવે
નાંમનું હસુને એક મારા દાહપમાં જાયે-
છુ બતરીશ પાનાંનુ નાહનું ઇંગ્લેન્ડ
ચોપાનીયું એક મીતરની કરપાથી મલીકું છે
જે તેમા સમાવેલી રાજકુઆરી આગા-
હઓ માટે હમારા યુજરાતી વાચનામંજી-
ને મુશ્ક થઈ પડશે એમ ધારી હમે તેની
તપાશ લેવાને વાજાની વીચારીએ છીએ.

આ ચોપાનીયું એક ચીનાને નાંમે
લખેછું લાગેછે પણ તે આઠની ચકતીનાં
દાહગણુ લખનારનાં ચેગાં હોએ એમ

નથી. લખનાર દેખાઈતી રીતે હાલની લી-
ખાત સંજ્ઞાનીતીની વીરૂધ્ધ પક્ષને દીશેઝે,
તેનાણુ સંજ્ઞાવારી બામદોના પાકા અનુ-
ભવ પછી એક “કોનઝરવેતીવ” પક્ષના
સંજ્ઞાવારીકારીને હવે પછીના બનાવો માટે
જેવું ભાગ્ય તેવું આ ચોપાનીઆમાં સ-
માવામાં આવ્યું છે. જવાબ શવાલના આ-
કારમાં ઘણી શાંદી અને શુદ્ધી રીતે આ
ચોપાનીયું રચીયું છે અને તેના રચનારની
મુલ મકશ્યઃ એટલી દીશેઝે કે ચોક્કસ કાર-
ણોથી બીતીય શુદ્ધેનચાતળી પડતી થઈ
થઈ ચુકી છે અને ૧૯૮૧ માં બગબર તેનો
આકો આવી રહેશે. અને જેમ આપણે
આજે અચલી રામન અને હરાની શુદ્ધેનચા
તો માટે બામદો છીએ કે તેવો એક વેલા
મોટી જાહેરાતો બોગરી પડી ભાગ્યા હતા
તેમ ૨૮૮૧ માં ચીનની નીચાલોમાં બી-
વીય શુદ્ધેનચાતળી પડતીને કેટલીક શરીઓ
ચુજરવા પછી આ ચોપાનું જાણે ચીપ્પા-
ડવામાં આવતું હોય એવી દૃષ્ટિ તેને ર-
ચીયું છે. -

૧૮૮૭ માં માહારાણી વીક્ટોરીઆ
તખતે આબ્યાં ભારથી આ ચોપાનીઆની
તવારીખની શરૂઆત થાએ છે અને એ
માહારાણીના સંજ્ઞાના અગતતા બનાવો
તરફે એટલું જણાવવામાં આવ્યું છે કે
વીક્ટોરીયા ધણા બહા અને લોક પશ્વે
રાણી હતા. તેવણના વખતમાં હંગમડની
સંજ્ઞાનીને “લમદન અથવા લગડમ”
કેહેતા હતા. તેની વચલી ચાલીય લાખ
માણુશોની જણાવવામાં આવી છે પણ તે
આ ચીનાઈ તવારીખનેયેશને ધણી સ-
હમયાત ભરેલી લાગે છે. માહારાણીનાં વ
ખતમાં હંગમડને તારે આપું હીનકુ-
શતાન, આશરેનીઆ, અને ઠીકાનો નજ-
દીક અગાધાંડ અને દક્ષીણ આશરીકા-
નો મોટો ભાગ હતા. હંગમડની આટલી
માહાલના કાણુમાં જાપનાર જાણુવે છે કે તે-

ના ખલાશીઓની હીમત અને ચાલાકીથી,
તેના ચીપાઈઓની બાહુકુશીથી, તેની પ્ર-
ભતા જીદીઓથી, લોખંડ અને કોખશા
ની ગનજવર ખાણોથી, ધરોપના ખી-
જા દેશોની ચાણુ લડાઈઓ વેલા હંગમ
નડે અલગ રહી પોતાની કલા કુશલતાનાં
હીદીઓગને વધારવાથી હંગમડનાં આ-
ટલું પગબર અને માતબર થઈ હું.
લખનાર આ કાણુ તરફ ધ્યાન એવી
આગલ ચાલતાં અગમચેતીના ઉપાએ દા-
ખલ બતાવી આપવા માગે છે કે એ
કાણુ નીકલી જનાથી અને હંગમડને
પોતાની આગલી ગજનીતી ફરી નાખવા-
થી તેની પડતી થઈ હતી. તે કેમ થઈ તે
આપણે આગલ ચાલતા જોઈશું. માહા-
રાણીના સંજ્ઞા ચીનાઈ શરકાર પોતાના
મુલકમાં અશીમને આવડું અટકાવા માં-
ગ્યાથી તે શરકારને માહારાણી થાય એક
શખત લડાઈમાં જીતરણું પડીયું હું અને
તે લડાઈનાં પરીનામને પોતે એક ચી-
નાઈ લખનાર તરફે ચીનાઈ શરકા
રની કૃતેમાં ચીતારી લખનારે ચીના-
ઓનું દેશાભીમાન બતાવ્યું છે. વાસ્ત-
નાર મુલી નહી જશે કે આ તવારીખ
લખનારે ચીનનાં નામ ધારણુ શીકું છે
અને તે ચીનાઈ હથકોલોમાં ચાલતી હોય
એવી દૃષ્ટિ રચી છે એટલે તેમાં જે એમ
જણાવીયું છે કે આ લડાઈમાં હમ્બોનાં
દશ હજાર માણુશો મારીયા ગયાં હતાં
અને ચીનાઓના પાંચ મણુ પામીયા
અને દસ જખમી થયા હતા તો તે ચીનાઈ
શચાઈ તરફે વાચનારને ચત્રાવીક
લાગવા વગર રહેશે નહી. ચીનાઈ શરકાર
હમ્બોને કાપી નાખતા અંતે કંટાલી ગ્રેઈ
અને નેથી નાખતી કરવાથી આ લડાઈને
છેટા આવ્યો, અને હમ્બો દારીને આવ-
નાગ લડાઈઆઓને મળ કડે નેટના
આત્મ પાળ ફરેલા લયકરે - હંગમડમાં

શાગંદ આખને જણાવ્યું હતું કે તેવો શ-
તેમંદ નીતડીઆ હતા. માહારાણીના રા-
જમાં ખીજી લડાઈ રશીઆ શાય થઇ
હતી અને તે ક્રીમીઆન લડાઈ હતી. તે
લડાઈથી ઇંગ્લેન્ડે જાણ્યું કે તેની
પાશ ઘોડા શીવાઈઓ અને ઘણી દોલત
હતી અને રશીઆ પાશ તેથી જીલડી રીતે
ઘોડી દોલત અને ઘણાં શીવાઈઓ હતા.
એજ રાજમાં આમેરલાંડમાં એક જાતની
મરકી ફેલાઈ હતી તેને શ્રીનીઆનોની
મરકીને નામે જણાવીએ અને તેને કેહવી
રીતે નાણુદ કરવામાં આવી તે જણાવી,
માહારાણીનાં વખતના મુખ્ય વડા પ્રધાનોનાં
ચીનાઇ બોલીમાં નામે આપ્યાએ. સોરડ
પીલાઈ, સોરડ પમીયતન, મીંઝ મલાશટન
અને સોરડ દીઝો માહારાણીના મુખ્ય પ્ર-
ધાનો હતા.

• માહારાણી પછી તેણીને વડો દીકરો ચા-
તમે એકવરદ ગાદીએ આવ્યો હતો તે સણી
લોક પ્રીય અને બહુલો હતો. એના રાજમાં
રશીઆએ ખંદાર શુધી રેલવે બાંધીયો
હતો જેની ચામે શ્રીતીથ શરકારે મજબુત
પ્રાંતીયત કીધો હતો, અને દયદય હજારના
વારશીક પગાર વાલા ચાર કમીશનરોને
શ્રીતીથ શરકારે અફગાનીચાતાનનાં અ-
મીરને તે રૂપે ચાંમે ચમજવા ચારે હ-
થીઆર બંધ મોકલીયા હતા, જેવો ઉપર
અમીરે મોટાં લશકર શાય હોમલો કરી
તેવળ શરવેને કાઠી નાખીઆ હતા, અને
શ્રીતીથ શરકારે તે બાબદ જીવર પાછલથી
નાખતી કીધી હતી.

આ બાબદમા લખનારે હાલની પ્રધાન
તોલીની આજ્ઞાન રાજનીતીની કેહવી રીતે
કેકડી કીવીએ તે વાંચનાર પોતાની એલે
જોઇ લેશે. આ વેલાના મુખ્ય પ્રધાનો
નરે ચીનાઇ બોલીમાં ને નામે આપ્યાએ,
તે મારકુવીચ મોલીતન, શર ચેમખરલીનન
અને શર દીઝીનાંએ અને તેવાને પણ

વાંચનાર વીધાંની લેશે. આ રાજમાં શ્રીતીથ
રાજ પ્રકરણમાં જે માહારાજ કુમાર થયો
હતો તે એકે જામરાયોની ચબાને કાહડી
નાખી તેને બદલે ઘરડા મળવધીકારીઓ,
શરકારી હેલિદારો અને આંખની ચબાનાં
ચમાચલો મલી તણુશો પુરશોની એક આશ
ચબા નેમવામાં આવી હતી. ઇંગ્લેન્ડના
રાજની પંથનાં ખ્રીયતી દેવલને શરકારે
તરફથી મલતી મદદ આમેરલાંડનાં દેવલની
માફકે કાહડી નાખી હતી. અને જોકે
વચળીને મોટો બાગ હતો ખ્રીયતી ધરમ
પામતો હતો તોપણ કેટલાકો “મીંઝ વેલી”-
ટન જીવશ” નામનાં નવાં શ્રીમશુદ્ધનાં કર-
માનો મુજબ આવતા હતા. આ શ્રીમશુદ્ધની
શ્રીમશુદ્ધી એ હતી કે પાકદામન તે કાંઈ
નેકી નથી, લગન કરવા તે હશી નાખવા
જોગ ખીનાંએ. બધા એક જાતની મોટી
પીડાકારીએ અને ધરમ તે પ્રકત ઢોગએ.
આ રાજમાં વીજલીથી કબાકમાં હેશી
માઇલની મુશાકરી કરી ચકાએ એવો એક
જાડવાનો ચાંચો શાધી કાહડીઓ હતો.
આ રાજમાં ઇંગ્લેન્ડથી તેનાં રક્ષીણ
આપરીકાનાં ચઉચયાંને જુદાં પડીઆં હતાં
અને ત્યાં પ્રભશતાક રાજ્ય આલુ થયું
હતું. તર્ગનચવાલનાં “જોર” શાયની બા-
જગડમાં ઇંગ્લેન્ડે પોતાનાં ચઉચયાનને
જોઈતી મદદ ન આપવાથી આ ચઉચયાંને
જુદા પડી ગયાં હતાં. આ રાજમાં ઇંગ્લેન્ડનું
લશકરી બલ ઘણું કોતા થઇ ગયું હતું.
અને તેની દોલત પણ ઘણી એાછી થઇ
હતી. ખીજાં દેશો પોતાના લશકરી વ-
ધારીયાં જતાં હતાં ત્યારે ઇંગ્લેન્ડે તેજી-
પર કથું ધયાંન ન આપવાથી તે નખલું
પડી ગયું હતું. ખીજાં દેશોમાં ઉદયોગ
વ્યવસ્થાથી ઇંગ્લેન્ડનાં માલનો જાહવ થતો
નહતો. શાંનમ, જરમની, રશીઆ, અને
રૂપે ઇંગ્લેન્ડથી આવવા માલુ જીવર બારે
જગાતો નાખી તેને આવતો અટકાવે

હતો. ઉપનાં ગજબોઝિ પોતાને દેશથી ખાસે જતા માવને મુકાર તરફથી ના-
ણાંની મદદ કીડાથી ઇંગલંડમા પારકે
દેશનો માલ પોતાના બનાવેલા માલ
કરતા કીડાએને વેચાવા લાગો અને તેથી
ઈંગલંડના વેપારને મોટો ધોડો લાગો
હતો. આ ખીનાઓમા લખનારે ઇંગ-
લંડની હાલની વગર આકેશના છુટા
ગેવાગની ગજબોઝિ તરફ પાતા તરફની
નાવચંદ્રી બતાવીછે અને તે એવું
બતાવા માગેછે કે જ્યાં શુધી પારકા
મુલકો એક શરખી રીતે વગર આકેશના
વેપારને કબ્જા નહી રાખે ત્યાં શુધી ઇ-
ંગનંડે પણ પોતાની આગલી રાજનીતી
આડુ કરી વેપાર ઊંચર આકેશ નાખવો
અને પારકાઓને એકતમ્મો લાભ લેવા
દેવો નહી. આ રાજની આખેરોએ આ-
શ્રમાનીસતાનમા બલવો હાકવાથી કેટલાક
બલવાખોરોએ ખોટીય સરકારને તાનેના
મુલકમા આચરે લીધો હતો, અને તે-
મને રશીઆન સરકારને હવે ન કરવા-
થી રશીઆનું એક માફું લશકર હીંદુ-
સ્તાન ઉપર ઉતરી પડ્યું હતું. થોડા
વારમા તેઓએ પેસાવર સેન્ટ્રલ હુકમું
પણ તાલબથી એક અકેશવામા તેમની
હાર થઈ હતી, તેટલામા રશીઆમા મોટો
બલવો ઉઠવાથી રશીઆન લશકરનું ત્યા
કામ પડ્યું હતું અને તેથી કરીને રશી-
આ શાયની આ લડાઈનો છોડે આની
ગપો હતો.

માતમા એકવરડ પછી તેનો વડો
લીફ્ટેનન્ટ એલબર્ટ વીક્ટર ગાલીએ
આવ્યો હતો. એના ગજબા ઓઝાને
પારલામેન્ટમા દાખલ થવાની અને રાજ-
વના મોટા ઓઝા સેવાની છુટ મુકામમાં
આવી હતી. પ્રધાન પદે આવનાર પેટ્રો-
લેવેલી સી જેન મળી હતી, અને મેડી
સેપાનમનની પારકા મુલખના એવરો

તરફ પેટ્રોલ પેટ્રોલી નેમનુક થઈ હતી.
આ એક ઓઝા જ્યાંદગામા પુગીન
હતો. વડા પ્રધાન તરફે જેન મળી એ-
વો ધારે. વચાર કગવયો હતો કે સી શ-
ભાશદાને સમામા પોતાની શાય નાદાના
બાલકોને લાવવાની છુટ મુકવી. એક વે-
લાએ જ્યારે આ બાલોશ સી એક
શુભાખીત બાશાણ અલાવતી હતી તેટ-
લામા તેણીની પાંચે જોબીમા હીયકા આ-
નાર તેણીમા એક કુમલા બચાને એકા-
એક ઉપલબ્ધ થઈ આવ્યું અને તે જ તે
તત્ત મળ્યું પામ્યું હતું આથી પેટ્રોલવે-
હેલી પ્રવાન પદે આવેલી તેની વાહાલી
માતાને એકાએક હીચીયા થઈ આવ્યો
અને તેની ખીજી બેનપણી સમાશદા તે-
ણીને રીવાનખાના મધેથી બાહરે લેખ જઈ
તેણીની માવજત કરવા લાગી હતી. ઓઝા
ગજ પ્રકરણમા મળેલ થવાનો દાવો લેઈ
બેઠીએ પણ તેઓને તેમા શામલ કરવા
મા આવેનો કેવા પગીણામા નીપજે તેની
આ તકોરમા પ્રકત કલપણ કીધેલીછે.
આ વેલાએ તરફી અને ઇંગન રશીવાને,
તથા દીખેત અને બરમાહ સીનાઈ ફેર-
કાગે મવાધીન થયા હતા. રશીઆની આ
નવી કૂને મોટે ખોટોય મુકારે તેમને
મુખાગકનારી આવી હતી અને ચોનાઈ
મુકાગનાં દીખેત અને બરમાના મંબંધના
આ નવા પગના શામે તેમને મંબલ-
વાને પોતાના પેટ્રોલ વેટલા સી એલમી
“મીશીય રે-લીનશન” ને માકવી હતો.
ચીનના ચાલોએ મીશીય રે-લીનશન પાંચ
જવાન કેટલાડવા કે અગરને ખોટીય
મુકાર માગે ગોદવણેનાં વચે બાવવાની
હીમત કચે તો ત્રોય લાખ મોજુમતા
લશકર મધ હીંદુસ્તાન ઉપર મટાઈ
લાવાને હું તઈઆગ્યું. આ જનાખી
મશીય રે-લીનશન તત્તમ ત્યા નેમુધ
થઈ ગઈ અને ફરીથી ચીનાઈ મુકારની

દરબારમાં જવાની હીમત ન રહેવાથી તે-
 ધીને વેલાતથી બેલાસી લેવામાં આવી
 હતી. સ્ત્રીઓના રાજકુવારો રાવા શાંતે
 આ એક ખીજ મચકેરીએ અને તેની
 માથે ઇંગલડની મફલતી અને નખરવ-
 ચપણને લીધે રહીઆ અને સીતળીચ
 ડની કેમ થશે તે સીતારીયું છે. લખના-
 રની મનજન્ય હશે આગલ કહ્યું તેમ ઇ-
 ગલડને હીનું લગાડવા કરતાં તેને આ
 ગમજથી ચોંકાવાની અને હાલની લીખ-
 રલ ટોલીની રાજનીની સાંતે પ્રજનોતે-
 વીચવાય જીતવાય કરવાની વધારે દીધે છે.

આગલ ચાલતાં તે જણાવે છે કે
 આ રાજમાં ઇંગલડની જે કે વેપારની
 માડી હાલતને લીધે પેહેલવેલું દીવાલું
 કુકીયું હતું. ઇંગલડ મધિથી મધલા
 યાદુધીઓ સીત, અમેરીકા અને જર-
 જનમ તરફ જઈ વસીઆ હતા. “કનાદા”નું
 શરૂઆતનું ઇંગલડના તાબા તલેથી ગી-
 કલી જઈ અમેરીકન પ્રજામતાક રાજો
 શાય મલી મકુ હતું. ઇંગલડની આલુ
 નજલાઈ અને અમેરીકાના નોડાઈ ગય-
 લાં રાજ્યોની મજબુતીને લીધે “કનાદા”
 ને આ પગલું બરવું પડ્યું હતું.

પેહેલા “આલબરટ વીકટર” પછી
 તેનો વડો દીકરો ખીજો “આલબરટ
 વીકટર” ઇંગલડની ગાદીએ આવ્યો હતો.
 તેનાં પ્રધાન મંડલમાં “મલીલદા સીન,”
 “એલમેસાવા નોનચ,” “વીલીઅમ ખીન-
 ચ,” અને “નોશર બગોનમ,” હતા.
 આ રાજમાં ઇંગલડની કોલસાની ખાં-
 નો ખાં જવાની ધાસતીથી મરકારે એ-
 વો કામ્પેરો પસાર કીધા હતા કે ઇંગલ-
 ડની ખીજે કોલસો મોકલવો નહી. આ-
 રી પચાસ, હજાર મરીખ મજુરો વગર
 રજાગારનાં યઈ પડ્યા હતા અને તેથી
 તેઓએ મોકુ હુલડ મચાવ્યું હતું. પ્ર-
 થમ પોલીસ, કાયદર, અને વોતનતીઅરો-

ની મદદથી તેમને વીખરી નાખ્યા હતા અ-
 ને વાછવો ઓશલેકીઆ અને અમેરી-
 કા ખાતે મરકારે તેમની પાથીજનું નુર
 આવી તેમને રવાના કીધા હતા. દેશના
 ઉચોગી માણસોને દેશ બાહરે હાંકી કા-
 હાડવાથી દેશની આબાદાંનીમાં કેહેવી
 ખલત પોંદ્યે છે તે પણ આ બાબદમાં
 લખનારે બતાવાની મકથદ રાખી છે અને
 એક માહાબારત શહેનશાતની પડતીમાં
 એ ખીતાને પણ સાંભલ કરવાનું તેને
 વાજબી વીચાર્યું છે. આવી ગેને જે
 લાખ કુટુંબો ઇંગલડથી નીકલી ચલા-
 યાં હતાં. આ રાજમાં હીંડુમતાંન રથ-
 ચાએ શતેહ કીધું હતું. પ્રથમ હીંડુમતાં-
 ન જીતવાની શરૂવાત તખ્તઆરીએ કરી ર-
 શીઅન મરકારે કયા પણ મુખ્ય વગર
 બોટીશ શરકાર બપર એક પારી લખી
 હતી કે બોટીશ હીંડુમતાંનમાં ને ચાલુ
 રમખાનો ચાલે છે તે તરત નરમ પાડવાં,
 નહીતો હુને હીંડુમતાંનની પ્રજાના જાન
 માલની મલોમતી ખાતર આપતા બપારે
 લેવા પડશે. આ યાદી મોકલવાનો કશો
 મુખ્ય નહતો, તેમાં શકત રશીઅન રાજ
 કુવારી કાવાદવાને શતેમંદી સાથ આગલ
 વધારવાની મકથદ હતી. બોટીશ શર-
 કારે આ યાદીને જવાબ વાલ્યો કે
 તેમાં જણાવેલી વીગત વીશે હમે કશું જા-
 નતા નથી તોપણ તે વીશે ઘટતી તજવીજ
 કરી બનદોખમત કરવામાં આવશે. આ
 જવાબ માટે રશીઅન એલચીએ બોટો-
 શ શરકારનો ઉત્કાર માની જણાવ્યું કે
 હીંડુમતાંનમાં શાંતતા ફેલાવા ખજાર
 હમે પાંચ લાખ માણસનું લશ્કર મો-
 કલી ચુકા ઇન્એ. બોટીશ મરકારે હીંડુ-
 મતાંનને બચાવ કરવાને ઘણી કોશિય કીધી
 પણ તેમાં તેમનું કશું વધી ચક્યું નહી.
 તેમનું બાહરે જલકર ચાતા થાને આતી
 ઘણી વધારે મંખીવા આગેલ તમાં

કુપાઈ ગયું અને ૧ વરસના અગામાં ૧૯૫૬ ને શાલ હીંદુસ્તાન રૂશીઆના તાબા તલે આવ્યું હતું. આ લડાઈ વેલા ઇંગ્લેન્ડથી લશ્કરની મદદને આવ તી અટકાવા શરૂ રૂશીઆએ શુવેત્રની નેહરમા જાપ્પરદસ્ત મોહરોં બે બાગકશોને દુબારી દીધા હતા જેથી તે રસતો મદ- નનર બંધ પડ્યો હતો અને ઇજીપ્ટ તે વેલાએ પ્રગતિને અશતક હોવાથી ફ્રેંચ મુકારે ઇંગ્લેન્ડ લશ્કરને પોતાના મુલક ઉપરથી રસતો આવવાને નાપ- ડ્યું હતું. રશીયાના હાતમાં હીંદુસ્- તાન પ્રકત પચીસ વરસેર ૨૬૫૦ હતું અને ત્યાર પછી ચીનના શાહાએ પચાસ લાખ માંસુના લશ્કર સાથે તે ઉપર અટાઈ લાવી રશીઆને ત્યાંથી મારી ફાહાડ્યા હતા. આ લડાઈમાં શતે મેલ- વનાર ચીનાઈ સરદાર મારસલ ચંગ હતો જે ઘણો બાહુશ હતો. ૧૯૮૧ નાં શાલમાં આખું ચીન અને હીંદુસ્- તાન ખ્રીસ્તી ધર્મ પાલવા લાગ્યું હતું. ઇંગ્લેન્ડ લખનાર ગમે તે રીતે ચીનાઈ નામના ઓયા તલે ચંતાવા છતાં પોતાના ધર્મને આવી રીતે ફેલાતો જ- નાથી તે એક ખ્રીસ્તી તગેકેની તેને વી- શેની આપણી અટકલને ખરી પાડી આપે છે. અગત્યો તે અરેખર ચીનેજ લખનાર હતાં તે તે ઇંગ્લેન્ડની પડતી પડતી ગમે ઇંગ્લેન્ડને તેમજ હીંદુસ્તાનની ફને પડી શરૂ હીંદુઓને “કોનપ્રીયુશ- ચને” માણનાર જણાવે.

બીજા ઓપનગટ વીકટર પછી તેનો બાઈ આયગો એલ્વગ્દ ગાદીએ આવ્યો હતો. આ ગળાએ પ્રકત એક વરસ રાજ કાઢ્યું હતું ૧૯૬૫ થાં ઇંગ્લેન્ડમાં રાજ દુબારી ગ્રિયન પાયક યઈ હતી. ગળાને જ- કાડી પુકી ઇંગ્લેન્ડ પ્રવેશતાક થયું હતું. અને હજારે વચાતર પ્રવેશો સાથે ગળા

ઓશતરેલીઆ આતે નીકલી ગયો હતો, જ્યાં તેને બારે આઠગાન અને જોશ સાથે આવકાગ દીધો હતો તથા ઇંગ્લેન્ડ- ના તાબા તલેથી નીકલી જઈ ઓશતરેલી- આએ રાજ એલ્વગ્દને પોતાની ગાદીએ બેશાડી પોતાનું શવતંત્ર શેહેનશાહત રચાવ્યું હતું. આ રાજમાં આઝેરલાડને પોતાનું જીવન રાજ જીવું કરવાનો પરવાનગી બી- તીય રાજ શબાએ મોટી તકારારે પછી આપી હતી. આ પરવાનગીથી એક અઠ- વાડીયું વેર આઝેરલાડમાં તેહવારેના જેવી ધુમધામ ચાલી હતી. પાછલથી આપરલાંડ માં માહે માહે પ્રીયાદો અને મગડાઓ દીઠાઆ હતા. આવી રીતે એક વરસનાં અરશામાં એક દળન જાતનાં રાજમાંડો જામાં થયાં હતાં પણ તેથી છેલે શરવાલે કશું ન વલવાથી આપરલાંડની પ્રજાએ બીતીય શરકારને અરજ કરી હતી કે ઓ- ઝેરલાડને આગલનીજ માફક બીતીય રાજ સાથે જોડી નાખવું. આ અરજ પ્રકત લોકોની દયાને ખાતર બીતીય શરકારે કજીલ રાખી હતી. આ પછી આઝેરલાંડ શાત પડ્યું હતું. તેના પ્રીયાદો નરમ પ- ડ્યા હતા. ઇંગ્લેન્ડમાં દય વરસેર પ્ર- જારતાક રાજ્ય આલીયા પછી એકશંખી “કમીયુનીશોટ”ની ટોલીનો અમલ આલી- ઓ હતો. “કમીયુનીશોટનું” ગળાખતધન છુટાપણું, એક શરખાપણું અને બાઈખ- નચીનાં તરીકા ઉપર આઝેરલાંડ હતું. તેવો લગન અને કોઈપણ રીતના ધર્મની-વી- ર્ધ હતા, અને વગર આકોશની મરજ માફકની પ્રીતી બાંધવાનો તેમને તરીકો હતો. “કમીયુનીશોટની” શરકારે અમલમાં આવતાં તરત શરૂ દેલો તોડી પડાવ્યાં હતા. અને લોકોને પરણવાની વખત મનઈ કીડી હતી. ૧૯૮૧ ના શાલમાં લર્નડન આતે અખત ધગીકપ દેવો હતો અને તેના આઠ બાબ માણુને કમડાઈ ચવા

હતાં કોઈપ્રોટનની આમોદવામાં આ વેલા-
એ પ્રથકલ ફરશર થઇ ગયો હતો અને
વરચનાં છ માંથ શુધી ત્યાંની નદીમાં જ-
રફથી બનધાઈ જવાને લીધે વાંદાણાની
આવજનવ બંધ પડી ગેઇ હતી. આથી કડી
ધણા માણુશો થ'ડી અને બુખમરાથી મ
ચી ગયાં હતાં, લગ્નો લોક પારકે ટુલક
નીકલી ગયાં હતાં, બાકીનાં જુજની લોકો
ત્યાંજ રહી રફતે રફતે નવી હવા ખમવા
ને લામ્પિકનાં થયાં હતાં. આજે તેવાની
હાલત જ'મલી અને જ'હનુની આદમી-
ઓનાં જેવી છે. તેવાનાં આગલા શુધાગની
કથી નીચાંને કામ્પેમ રહી નથી. હજાર
વરચની વાત જાપર તેવા શુધારાની બાબદ
માં ધણા મગરબ્બ હતા. તેમના શુધારાની
આજે કથી ધુવાઈ જણાતી નથી, આજે
પ્રીતીયો મવેનાં કેટલાકો આજે ધાર ચરા-
વે છે, કેટલાકો બેતીવાડી કરે છે, અને કેટ-
લાકો જ'ગવ મધેથી લાકડાં શડી લાવે છે.
તેવાની આંખો આજે કુદ દાહ છે, રા-
તના થાપે છે, મે'ધાનાં ઉનનાં કપડાં બના-
વે છે, તેવાની મુખ્ય રમત મુકાબાજીગી છે
અને આ રમતમાં તેવા એક બીજાનાં
નાંખ જાપર આબાદ નેમ લીકવાની તજ-
વીજ કરે છે પણ તેમાં તેવા એટલા બાહોશ
છે કે કલાકોનાં કલાક શુધી તેવા એક બી-
જાનાં નોંખ જાપર પોતાનાં મુકો લગાવી
ચકતા નથી. તેવામાં છેલી કેટલીક ચલીઓ
શુધી. ધરમ જેવું કશું ન હવું. તરેહવાર
ચેલોમાં તેવા ધરમ ચમજતા હતા. દર-
એક ઘેરમાં વેલા પ્રખ્યાત શીત્રયુક "વેલી-
ગટનજીત"નાં જેવી કાંઈ ઇયાનીઓ ગોઠલા-
માં રાખવામાં આવતી હતી, અને તેમને દર-
ચતારનાં ગોઠલા ઉપરથી કાઢાડી જતનથી
શાશ્વત્વદેવી પાછી ગોઠલામાં મુકતા હતા.
હાલ થોડુંક થયું' સ્ત્રીન દેશની "મીચનરી
શીશાએતી"એ પોતા તરફથી ચાર લાખ
ડાલર ખરચી ઇંગ્લાંડનાં લોકોને ખરીદતી
બનાવા શાશ્વત્વમીચનરીઓ મોકલી આપે.
હાલ પ્રીતીય - આમાં નજીક શો કે-

કાંણે બધા મલીને પનદર હજાર માંણુશો
દર આદીતવારે ચીનાઈ મીચનરીઓની
વામ્પેજી ચમજવાને બેગાં થામ્પે છે. ચી-
નાઈ મીચનરીઓએ ત્યાં કેટલીક નીશાલો
પણ કાઢાડી છે. અને ત્યાંનાં લોકોને વાં-
ચતાં લખતાં ચીખવવાને તેવા પ્રથકલ
મહેનત કરે છે. ચીનાઈ ચકારને પ્રીતીય
તાપુઓને પોતાનાં દરીઆઈ કાજલાન મ-
ચક અને ચીન દેશનાં ધુનેધારેને તરીપાર
કરવાની જગા તરીક રાખવાનો વીચારે છે.
અને આશા રાખવામાં આવે છે કે થોડા
વરચનાં ખરચામાં શુધારા અને ખરીદતી
ધરમનાં પરતાપથી આ પુરાંના તાપુઓ
જાપર પાછી અશલનાં જેવી હલીઆ
ચી થશે.

પ્રીય વાંચનાર પ્રજાઓની અહતી પ-
ડતીને આ ખ્યાલી ચીતાર થું નહી અને
તેવાં? આ હેવાલની આખેરી ઇ' સં
૧૯૮૧ નાં શાલમાં લાખી મુકવામાં આ-
વી છે અને ત્યાર પછીના એક હજાર વરચ
ની આખેરીએ આ હેવાલ ચીન દેશમાં
લખાતો અને વ'ચાતો હોએ એરી ઇપે
રમવામાં આવે છે અને તેથી કરી હમ
છેલા બનાવો મોટે 'આજે' કરીને લખીકુ છે
તે ચરવે પ્રીય વાંચનાર પુરતાં ધીઆંનથી
વાંચશે અને તેમાં કશો શુચવાડો કરી
આરજુ દાર ચમજશે નહી એવી હમ આ-
શા મખીએ છીએ. આવી કીચમનાં ર-
સજી લખાનોમાં લાગતા વલગતાઓ મોટે
ધણું ચીખવાનું હોએ છે અને જેવા તેમને
પેમાં માંડાને નામે હથી નાખે છે તેવા
તેની ખરી મતલબ ચમજી ચકવાને બી-
લકુલ અશકત હોએ છે. ઇંગ્લાંડનાં શુ-
ધારાનાં હાલના વખતનાં ચરવે ચી-
હ જાપર આ ચોપાનીઆમાં ચરવે ચીખાવીક
આટકલો કરવામાં આવે છે અને જે દેશી-
ઓ રાજદુઆરી બાબદોમાં હાલ ઉલતથી
બાજ લેઇ એક બીજી પક્ષ તરફ ધલી જતા
હશે તેમને આ હેવાલ આપે છે ઉપયોગી અ-
થવા આપે છે. રેમુજી યજ પક્ષે નહી.

શંખ સામ્યદાની ગુલંસ્તાનમાં

થી તરબુતો.

ખાખ પેહલો.—હેકાયત રહે મી.

એક દરવેશ જંગલનાં એક ખુણાંની માટે એખલો બેઠો હતો. એક પાદશાહ તેની આગલગી પગાર ચયો. દરવેશ, પાદશાહથી દુર રહેતું એજ મનોપડે, એવું ધારીને તેની દરકાર કીધી નહિ; અને સુલતાને, ભપકો કરવો એ પાદશાહીને ઇજાનું છે, એવું વિચારીને તેની બપર ચુસ્તો કીધી અને બોલ્યો, “આએ યીગડાં વાલાં કપડાં પેહરનારો ટોલો હુવાનનાં મુઝીએછે, અને માણસધમીરી અને આદમીઅત નથી ધરાવતો.” વજીરે દરવેશની નજદીક ગયો અને કહ્યું, “એ જવાન મરદા પૃથ્વિ પતિ તાહરી પાસેથી પગાર ચયો પણ તું એ સલામ અકરામ નહિ કીધી, અને અદબનો તરીકો બળ નહિ લાગ્યો?” તેણે કહ્યું, “સુલતાનને તું કેહજે કે ખીદમતની બીજે તું તેનાથી ગપ કે જે તાહરાથી દાલતની આશા રાખતો હોય, અને ખીજું વલી તું આએખી કેહજે કે પાદશાહ રૈયતની પાસખાનીને મારેછે, નહિ કે રૈયત પાદશાહની ગોલામગીરીને મારે.

“પાદશાહ દરવેશનો પાસખાન છે, જોકે તેની દાલતને પરતામે તેને આગામીશ મલેલી છે. ગોશપદ ગોવાલ્યોને મારે નથી, પણ ગોવાલ્યો તેની ખીદમતને મારે છે. જો કોઇને તું સુરાદમાં શવેલો જોશ તો ખીજતા ફિલને તું જેહમતથી જખમી ચયલું જોશી. જ્યાં તલક વિચાર કરતા મસ્તકનું બેજું આક ખાંધ જાયત્યાંહ તલક થોડા દિવસ તું ધીરો થા. જ્યારે લખાવલી કુલ નજદીક આવશે ત્યારે પાદશાહ અને

નોકરનો તપાવત બી જવાનો. જો કોઈ ચુરફાની આકને પાછી બોડી કાઢે તો તે તવંગરને દરવેશથી આલખી શકવાનો નથી.”

પાદશાહને દરવેશનું બાલવું વજનદાર લાગ્યું, અને બોલ્યો, “માહરી પાશ્વથી કા-ધખી ચીજ તું માંગી લે.” તેણે કહ્યું, “હું એટલું જ માગું કે તું ખીજ વાર મહેને દુખ નહિ આપે.” પાદશાહ બોલ્યો “મહેને કંઈ એક નથીહત રે.” દરવેશે કહ્યું “તું માહરેત રેહ જ્યારે કે હાલ તાહરી હાયમાં દાલત છે, કારણકે એ દાલત અને મુલક એક હાયથી ખીજે હાય જતાં રહેછ.”

જ. ન. પી.

પૌહય.

નીચલાં ચોખાંખાંઆની પૌહાય ઉપકાર આપે કબુલ કરવા ઉપરાંત, હમો દલગીર હિંમત કે, જગ્યાની તંગામને લીધે, તેઓ ઉપર વધુ ખીજાં આપવાને હમો અમરત હિંમત :—

ચતુરદશી અને ૧૨૫૧ના માલનું જો-રાસ્ટોઅત કેલેંદર.

સુખાંખાતે ઉબી ચયલી સુગા જલા-વરો ઉપર ચતુ ધાટકીવલું આટકાવનથી મંડલીની તા. ૨૦મી આગષ્ટ અને ૧૯૮૧ ને દીને મલેલી એક ખામ મખાનો હુવાલ. સુજરાતી પેહમ, પ્રથમ ભાગ.

ખાલ મિત્ર તથા The Children's Friend ના નવેમખર માસના અંક.

ચુક :—ગયા માસના અંકમાં મહે ૨૬૬ ઉપર “રે! હું તો નિરાશ” એ કવિતાની ચોથી કક્ષીની ત્રીજી લા-ધનમાં ‘બોલે’ બોલને, બદલે ‘બોલે’ વાંચવે.

ઈનાંમનો સવાલ.

ગયા માસના ઇનાંમના સવાલનો કોઈ પણ ખરો જવાબ ન મલવાથી તેજ સવાલ આલુ રાખ્યો છે.